J. du Plessis

Digitized by the Internet Archive
in 2016 with funding from
University of Pretoria, Library Services

https://archive.org/details/degeschiedenisva00post

4 NOV. 1941

MERENSKY-BIBLIOTEEK
UNIVERSITEIT VAN PRETORIA.
Klasnommer ZPA4-77
Registernommer 68518
POSTMA

Wijlen Prof. D. POSTMA,

geboren 10 Januari, 1818, gepromoveerd in Holland, 10 Juni, 1840.

Te Rustenburg bevestigd 10 Februari, 1859.

Overleden 28 December, 1890

DE GESCHIEDENIS

VAN DE

STICHTING EN ONTWIKKELING

DER

Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika,

DOOR

Ds. D. POSTMA,

Predikant van de Gereformeerde Gemeente te

Rustenburg, Transvaal.

PAARL.

—

1905.

Ook dit Boek wordt uit

ACHTING en LIEFDE EERBIEDIGLIJK OPGEDRAGEN

aan de

Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika

door

Één Harer Dankbare Zonen.

DE SCHRIJVER.

VOORWOORD.

Waarde, en zeer geliefde Broeders en Zusters in den Heere Jezus, en alle Vrienden en Vriendinnen, die dit boek mogen lezen.

Gelijk ik zeide in het voorwoord van mijn boekje over de "Trekboeren te Humpata,"—moet ik ook hier weer zeggen: dit boek kan niet bogen op den naam van eene volledige geschiedenis van de Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika. Ik heb alleen getracht van die Geschiedenis aan te stippen zooveel mij doenlijk was. Meestal heb ik wat ik vond onveranderd terug gegeven, alleen taal en spelling veranderd. De brieven van de hand van onzen geliefden Vader Postma zijn heden nog te vinden in het Archief van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Een afschrift mocht ik daarvan bekomen door de vriendelijke bemiddeling van Ds. H. W. VAN LOON, te Amsterdam. ZEerw. wordt mits deze zeer hartelijk door mij dank gezegd. Ook al die grijze Vaders en Moeders, en al de Broeders en Zusters, die mij zoo vriendelijk hebben geholpen in het bijeenverzamelen van alles wat ik noodig had voor de uitgave van dit boekje. De Heere zegene het uit genade.

Uw aller liefhebbende broeder en

Dw. Dienaar in Christus Jezus,

D. POSTMA.

Rustenburg, 20 Febr. 1899.

N. B.—Die gaarne meer wil weten van de Gereformeerde Kerken in Nederland en van de Gereformeerde Kerken in Zuid Afrika, zou ik vriendelijk en ernstig aanraden willen zich aan te schaffen de volgende boeken:

1. HENDRIK DE COCK, eerste afgescheiden Predikant in Nederland, beschouwd in leven en werkzaamheid. Eene bijdrage tot recht verstand van de Kerkelijke afscheiding door H. DE COCK, Leeraar aan de Theologische School te Kampen.

Tweede herziende druk.

DELFZIJL JAN HAAN, 1886.

---

2. Journaal, gehouden van Nederland naar Zuid Afrika, in het jaar 1861, door J. BEIJER, Predikant der Gereformeerde Kerk te Reddersburg, O.V.S.

Tweede vermeerderde druk.

Kaapstad, 1865.

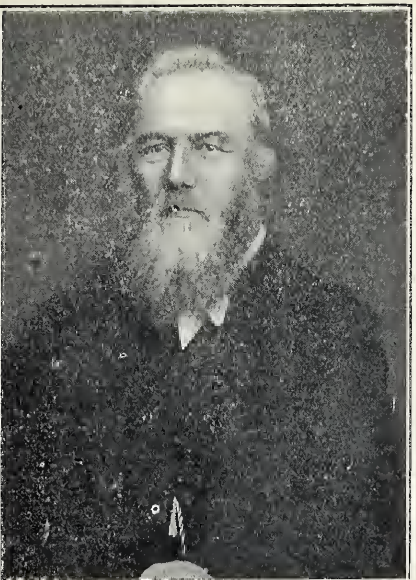
---

3. Eenige opmerkingen door JAN LION CACHET, over het boekje: Mijne overkomst tot de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika, verklaard door M. P. A. COETSEE, Jr.

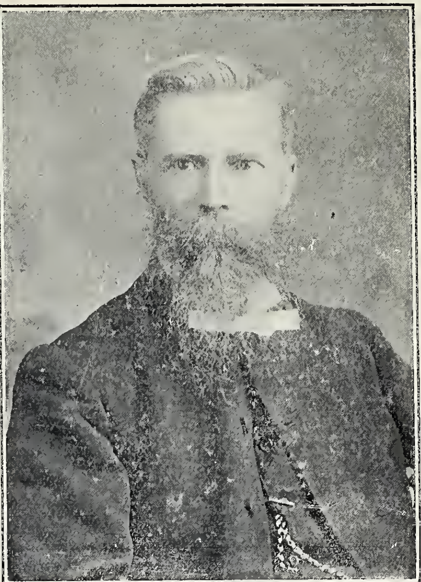
---

4. Verzameling van de Algemeene Bepalingen der Synoden der Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika, vastgesteld door hare zesde Synode te Reddersburg, Oranje Vrijstaat, in 1876.

INHOUD.

Wijlen Ds. JOHS. DE RIDDER,
in Leven Predikant te Rustenburg, Transvaal.

Wijlen Ds. M. PELSER,
in Leven Predikant te Ventersburg, O.R.K.,
Barkly Oost en Steijnsburg, K.K.

Wijlen Ds. Ph. C. SNIJMAN,
in Leven Predikant te Heidelberg, Transvaal.

Wijlen Ds. STEPH POSMA, B.A.,
in Leven Predikant te Middelburg, K.K.

HOOFDSTUK I.

AANLEIDENDE OORZAAK TOT DE ZENDING VAN EEN LEERAAR NAAR DE Z.A. REPUBLIEK.

Extract uit de Notulen van de Synode der Christelijke Geref. Kerk in Nederland gehouden te Leiden in 1857.

N.B. Deze Vergadering werd gehouden van 3—17 Juni 1857 te Leiden. Ze werd door Ds. D. Postma geopend, die later tot Adjunct-Scriba werd gekozen. Het hiervolgend besluit werd Maandag namiddag 15 Juni genomen. [DE SCHRIJVER.]

ART. 139.

"Aangaande het vierde punt:—

De Vergadering gehoord hebbende het verzoek van de Afgevaardigden uit de Provincie Noord Braband, bij monde van Broeder van Andel, ter aanbeveling van de geestelijke belangen der Transvaalsche Republiek in Zuid Afrika, besluit aan de Synodale Commissie op te dragen, zich in correspondentie te begeven met de Gemeenten aldaar, haar inlichtingen te geven en de bereidwilligheid der Kerk te openbaren, om zooveel mogelijk in hare behoeften te voorzien."

N.B. In het Archief der Geref. Kerken in Nederland kon niet gezien worden aan wien onderstaande brief gericht was; zoo het schijnt heel waarschijnlijk aan een lid der Synodale Commissie. [DE SCHRIJVER.]

Utrecht, 8 Augustus 1857.

WelEerw. Heer,

Pas van mijn uitstapje naar Duitschland en Engeland teruggekeerd, neem ik de eerste gelegenheid te baat om UWelEerw. in antwoord op uw schrijven van 3 Juli l.l. een en ander mede te deelen. Ik heb het antwoord onzer Synode aan uw Kerkelijk lichaam nagegaan, en wat ik er uit opmaken kon was dit dat onze Synode in zake de afscheiding uwer Kerk liefst het stilzwijgen wilde bewaren, en zich op geenerlei wijs wenschte te compromitteeren tegenover het hervormd Kerkgenootschap; kortom zij verlangde met beiden dien vrede te bewaren en weigerde derhalve hare meening rondborstig uit te spreken. Gesteld echter de Kaapsche Synode ware inkonsekwent door u, als oproermakers, de broederlijke hand te reiken, ik zou

voorzeker op die inkonsekwentie weinig letten; zij zou daardoor betuigen, dat zij tot beter inzichten gekomen was; maar daarenboven zou dit in den grond haar vorm van redencering moeten zijn: "Wij vereenzelvigen ons met de historische Gereformeerde Kerk van Nederland;—de Afgescheidenen door zich bij ons aan te sluiten betuigen juist hetzelfde, zoo zij iets tegen het thans bestaande Kerkbestuur in Nederland hebben, zij zijn het met de Hollandsche, Gereformeerde, historische Kerk volkomen eens."

Als Leeraars hebben de leden der Synode krachtens hun eigen schrijven immers al lang geleden eenigen uwer commissieleden erkend. Doch die gansche kwestie is m.i.—overbodig. Ik zou de zaak de novo aanvatten: ik zou eenvoudig per brief of in persona naar de Synode in October gaan, van de zucht naar hulp van uw lichaam haar doen kennis nemen, zonder van den aanval des ongeloofs te gewagen, en bij haar uw verlangen uitdrukken om als haar Leeraars onder de Transvaalsche Boeren te arbeiden. Is zij dan tevreden, dan ware inderdaad een belangrijke stap gedaan tot het aaneenhechten van de verschillende elementen der Kolonie, en versterken van het fundament onzer Kerk tegen de aanslagen des vijands; weigert zij met u in relatie te treden, welnu, dan volhardt gij in uw besluit en werpt de verantwoordelijkheid op de agiteerende personen in de Kaapsche Kerk.

Is de Synode met uwe propositie eens dan zou het, dunkt mij, niet onmogelijk zijn, de Boeren tot juiste inzichten te brengen. Immers onze Kerk is vrij in hare beweging, en het Engelsche Gouvernement zou in het Transvaalsche, kerkelijke noch burgerlijke macht bezitten, zoodat dit geen onoverkomelijke bezwaren oplevert. Inderdaad de Boeren zien in onze van Staatswege bezoldigde Kerk een creatuur, een knecht van den Staat. Vroeger wel greep de Staat degelijk in; doch sedert 1806 is zoo iets ons nagenoeg vreemd gebleven; en ons Parlement, dat, in het voorbijgaan gezegd, geenszins in allen deele Engelsch heeten mag, weigert verder bezoldiging aan onze Leeraars, ik bedoel van nieuw gevestigde Gemeenten, uit te reiken, als een preparatieve middel ter onttrekking van alle Staats-ondersteuning, en tot het verbreken van alle banden tusschen Staat en Kerk.

Ik hoop aan één onzer invloedrijkste predikanten aangaande uwe zaak een schrijven te richten. Officiëel zou het mij niet passen iets te doen, daar dit welligt bij velen een ongunstigen indruk jegens mij zou achterlaten; doch niets ware beter dan dat gij twee uit uw midden naar onze Synode committeerdet, om daar de geheele zaak in het breede en definitief te behandelen. Ik heb mijne handen vol, mijn examen geschiedt in October. Daarna hoop ik UWelEerw. nog verder over deze gewichtige zaak te hooren. Gelieven den heer Van Andel van dit schrijven kennis te geven, daar, ik meen, zijne bezwaren nagenoeg de uwe zijn.

T.T. in Christus,

C. H. DE SMIDT.

Aan de Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

Waarde en Geliefde Broeders,

Ingevolge besluit onzer Synodale Vergadering van Leiden is aan UEerw. opgedragen de behartiging van de belangen der Transvaalsche Republiek! Tot heden heb ik getracht mij zooveel mogelijk bekend te maken met den toestand onzer stamgenooten aldaar en tevens trachtten te informeeren op wat wijze daartoe werkzaam te zijn.

Uitnemend heeft daartoe gediend twee brieven van den Kaapschen Student Smit (Smidt) Candidaat in de Theologie te Utrecht en kan mij geheel met zijn schrijven vereenigen om de zaak te beginnen. De wijze hoe is bij mij een punt van ernstige overweging geweest, en heeft mij veel gebed, strijd en moeite gekost; doch de tijd van werkzaam te zijn is daar en juist nu moeten wij trachten ons daar te vestigen en de Republiek voor Nederland te winnen, terwijl Engeland de handen vol heeft met Indien, en zal ook nu onze hulp dankbaar door de Republiek ontvangen worden—Wat dus te doen? Ons in contact gesteld met de Republiek. Het eerste verzoek is, dat de Synodale Commissie een brief schrijft aan de Synode in de Kaapstad in den geest door Mr. Smit (Smidt) in de pen gegeven, met de bijgevoegde verklaring dat de Synodale Commissie één Predikant en één Ouderling daarheen zal afvaardigen, welke personen zich daar zullen vestigen, indien zij dit noodzakelijk en nuttig oordeelt als vertegenwoordigende de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk aldaar. Verzoekt aan de Kaapsche Kerk hare medewerking en hulp en raadgeving en berigt of dit plan hare goedkeuring wegdraagt.

Reeds is door mij niet officieel maar in particulier geschreven aan den Heer Pretorius, President der Transvaalsche Republiek en aan de Gemeente van Lijdenburg enz. ten einde hen te berigten het besluit der Synode en de bereidwilligheid onzer Kerk tot hulp, en hen naar uwe Commissie verwezen als daarmede belast. Ook heb ik geschreven aan den Heer Eiout ten einde UEd. te vragen of de Regeering niet genegen zou zijn te helpen, door een Consul te benoemen en daarheen te zenden voor hare rekening en hem gewezen op het belang van den handel van daar één vertegenwoordiger te hebben, die de belangen der Nederlanders aldaar behartigde. Dat dan de Synode de Predikant voor hare rekening kondet zenden en de Regeering de tweede afgevaardigde, één Ouderling, die toch altijd een burgerlijk persoon is en blijft. ZED.Acht. heeft mij geantwoord dat hoe gaarne ook, hij, in de tegenwoordige toestand, niet kondet medewerken, maar ons aanraadde in deze gewichtige zaak officieele aanvragen te doen en begrijp dus dat wanneer de Synodale Commissie den Ouderling benoemd en aangenomen heeft, hij dan bij verzoekschrift zich moet wenden tot het Ministerie van buitenlandsche zaken en verzoeken tot die betrekking aangesteld te worden. Dit verzoekschrift ben ik bereid voor dien verkozen Broeder op te maken en tevens aan den Heer v.d. Brugghen daarover een briefje te schrijven en ZExc. trachten over te

halen die benoeming te ondersteunen; ook de Synodale Commissie zal dat verzoekschrift moeten ondersteunen door aanbeveling van dien Afgevaardigde, en ik twijfel bijna niet, o dit zal van een gewenscht gevolg zijn, indien de persoon aan de Regeering bevalt, aangezien hare toezegging aan de Kamer dat de belangen der Transvaalsche Republiek niet zullen vergeten worden, het blad gedurig daarop aandringt, en tot heden nog niets gedaan is.

Dus het tweede werk is van UEd. die personen te verkiezen. Wat de benoeming van een Predikant betreft was daartoe uitnemend geschikt Ds. Kreulen, daarbij geen hinder en iemand die vermogend en daarbij een positief Leeraar en regt Evangelie-dienaar is, die regt in de smaak zou vallen; Ds. Postma zou ook geschikt zijn, maar vrees ZEw. om huiselijke belangen niet zou kunnen. Verder Ds. Talsma zou wel genegen zijn denk ik; en Ds. Neutjes was ook wel een goede enz.; UEd. zult begrijpen, dat ik maar mijn oordeel schrijf, latende het geheel aan UEerw. over de keuze.

Dus het derde werk is één Leeraar verkiezen. Zijn deze twee personen verkozen, dan zullen zij aanvragen doen met de goedkeuring van UEd. over bijdragen en gelden, en laten de fondsen het toe een of twee personen medenemen b.v. een paar jongelingen, fikse menschen, die een goed handwerk verstaan en positief afgescheiden zijn, ten einde daar als zout te zijn. En tevens kunnen zij eene oproeping doen of er ook personen genegen zijn, zich onder hunne leiding naar de Republiek te begeven en daar te vestigen, doch voor eigen rekening.

Zoodra er dan een gewenscht berigt komt uit de Kaap zouden de Afgevaardigden zich op reis begeven naar de Kaap. *Zendelingen op te leiden* uit de voorhanden zijnde gelden zou ik niet doen, want daar is geen behoefte aan, onze Predikanten, die daartoe roeping gevoelen, kunnen zendeling worden en nu zijn er Zestig Studenten, daar zullen toch wel geschikte bij zijn en daarom zou ik de opleiding van behoeftige Studenten tot Predikant of Zendeling geheel overlaten aan de Provinciale kassen, maar gebruiken tot de zaak zelf dit geld zooals het geval is met de zending van een Predikant en een Ouderling daarheen, die wel gezonden worden om het land te gaan verkennen, en het rijp vindende, te roepen: Zend ons Leeraars, Zendelingen, Onderwijzers, en wanneer dan de behoefte grooter is dan de voorraad, dan kunnen gelden gevraagd worden tot opleiding.

Daarom hoop ik dat de Synodale Commissie die gelden zal bestemmen om die twee Zendelingen naar de Kaap te zenden want zoo mogen zij wel genoemd worden, en die gelden niet te besteden voor zendelingen op te leiden, alhoewel er sollicitanten genoeg zullen komen.

Zietdaar Eerw. Broeders eene memorie aan UEerw. waarin ik mijne gevoelens en voorstellen heb ontwikkeld; de gevolgen kunnen zeer vruchtbaar zijn voor onze Kerk en School, maar dan is boven alles noodig 's Heeren Zegen! Bidden wij dan

met en voor elkander, en letten wij op zijne allesbesturende Voorzienigheid, opdat wij Zijnen wil mogen weten!

Na Broederlijke groeten noem ik
mij heilwenschend
UEd. liefh. Broeder in Christus,
J. VAN ANDEL H.Zn.

's Hertogenbosch
29 Augustus 1857,

Nog voor November 1857 moet de Synodale eene beroeping hebben uitgebracht, want uit het mij toegezondene zie ik zooals de lezer aanstonds zal kunnen opmerken, dat Ds. Dosker zijn antwoord op die beroeping dateerde 5 November 1857. Uit hetgeen mij toegezonden is laat ik nu allereerst volgen de eerste concept lastbrief, luidende als volgt:

Aan de Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek (Transvaal).

Waarde en geliefde Broeders,

Genade en vrede worde ulieden rijkelijk geschonken, van God den Vader, om Christus wil, door den Heiligen Geest.—Amen.

De Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten in Nederland, gedrongen door de broederlijke liefde en de behoefte aan de oefening van de gemeenschap der Heiligen, en bekend met de behoefte waarin gijlieden verkeert van Herders en Leeraars voor uwe Gemeente, en daarin wenschende te voorzien, hebben ten gevolge van het besluit der Synode te *Leiden* vergaderd in dato 4—17 Juni 1857 besloten, ten einde in onderlinge betrekking en verbintenis met elkander te geraken, tot ulieden af te waardigen de Broeders:

N. H. DOSKER, Predikant,

J. VAN ANDEL, Ouderling,

aan wie het bewijs van deze benoeming door ons wordt toegezonden, in vertrouwen dat die Broeders door ulieden met blijdschap en in liefde zullen ontvangen, en de hand der gemeenschap zal worden toegereikt. Die Broeders zijn voorzien van een lastbrief, en zullen ulieden alle die inlichtingen en hulp verleenen, waartoe zij middelijk in staat zijn, ten einde in uwe geestelijke nood en behoefte te voorzien.

Voorts zoude het de Synodale Commissie en ook de Afgevaardigde Broeders aangenaam zijn, dat door ulieden gezorgd werd, dat de Broeders te Port Natal werden afgehaald en tot ulieden geleid.

Voorts wenschen wij ulieden des Heeren beste zegeningen toe, met de verzekering der broederlijke toegenegenheid en hartelijke liefde van

UEds. liefh. broeders in Christus
DE SYNODALE COMMISSIE VOORNOEMD.

Aan de Eerw. Synodale Commissie der Christelijke Kerk in Nederland.

Weleerwaarde Heeren! Geliefde Broeders!

Uw missive van 22 October l.l. heb ik ontvangen en daarni UEw. begeerte verstaan, dat ik mij zoude dienstbaar stellen aan de uitbreiding van het rijk van onzen grooten Koning, ook in een ander Werelddeel.

Hoogstvereerend was het voor mij UEw. vertrouwen in zulk eene ruime mate te mogen bezitten, dat die gewichtige Zending mede aan mij werd opgedragen.

Echter meen ik de vrijmoedigheid te mogen nemen om eenige bedenkingen te opperen en UEw. de vragen voor te stellen, die in mijnen geest zijn opgerezen en ik mag vertrouwen dat UEw. mij in zulk een belangrijke zaak dit niet ten kwade zult duiden. Ik moet U, geliefde Broeders, vooraf verzekeren, dat het de innigste wensch mijns harten is, dat het moge komen met kracht, ook tot aan de einden der aarde; en dat ik in den kring mij door den Heere aangewezen, naar mijn zwakke vermogen bestendig en met lust mag werkzaam zijn in de prediking van den gekruisten Zaligmaker, om Hem in Zijne dierbaarheid en schoonheid, gepastheid, noodzakelijkheid en bereidwilligheid aan arme zondaren voor te stellen! ja, dat ik soms kan gevoelen, voor Hem niets te dierbaar te hebben, maar begeerig te zijn om het Lam te volgen, waar het ook heengaat, mits ik slechts zien kan en mag dat het Zijn weg en wil is.

Ik geloof, dat het de roeping der Kerk is, om niet alleen binnen de enge grensen van ons Vaderland, maar heinde en verre hare stem te doen hooren, en gelijk de Profeet zegt: "De plaats harer tent wijd te maken en de gordijnen harer woning uit te breiden." Echter geloof ik ook, dat de Kerk vooral acht moet geven op den weg haar door den Heere aangewezen, op de toeleidingen Zijner Voorzienigheid en op het genoegzame of ongenoegzame harer zedelijke en stoffelijke krachten, opdat zij later niet inzie dat zij geenszints door den Geest des Heeren is geleid, maar zich door personen of voorkomende omstandigheden en schoonen schijn in eene soort van opgewondenheid heeft laten brengen, en zich te laat moet beklagen oleum et operam perdidi,—of moet beweenen dat zij slechts haar eigen huis heeft verzwakt of afgebroken om de woning van anderen te bouwen of te schragen.

Wat nu de zaak der Transvaalsche Republiek betreft, die is van Noord-Braband uitgegaan, echter ben ik met de maatschappelijke, zedelijke, en godsdienstige toestand van derzelver bewoners onbekend. De Heer J. van Andel bracht dezelve op onze Provinciale Vergadering, als een punt van behandeling voor de Synode; zonder bijzondere notitie daarvan te nemen heeft zij hare goedkeuring daaraan gehecht. Op de Synodale Vergadering werd zij voorgesteld en na toelichtingen van den Heer van Andel dit bepaald, dat de Synodale Commissie zich met de Gemeente aldaar in correspondentie zou begeven, haar inlichtingen zou geven en de bereidwilligheid der Kerk zou verklaren om, zooveel mogelijk in hare behoeften te voorzien.

Ik vraag mij zelf af: wie bracht dit rad in beweging? Zijn het zuiver geestelijke bedoelingen? Is die voormalige

onderwijzer uit 's Bosch een man van zulk een beproefde trouw en kennis, dat Kerk zooveel waarde aan zijn getuigenis kan hechten, zoo onbepaald op hetzelve kan afgaan? Heeft hij zich op de plaats zelve van de toestand dier menschen en van hunne genegenheid om ons te ontvangen vergewist? enz., enz.

Ik stond daarom verwonderd, dat de Synodale Commissie zoo spoedig tot zulk eene voor de Kerk zoo bezwarende maatregel was overgegaan. Ik vraag mij af: zou er al reeds correspondentie hebben plaats gehad? Zouden er al inlichtingen gegeven en ontvangen zijn? Het korte tijdsverloop sedert de jongst gehoudene Synode deed het mij betwijfelen, en ik werd in dien twijfel versterkt door een schrijven van den Heer J. van Andel 5 October l.l. waarin ZEd. mij meld: "Ik moet nog een grooten brief opstellen en schrijven aan de Hollanders in de Transvaalsche Republiek *en ons daar bekend maken* —Of dit door de Synodale Commissie aan ZEd—was opgedragen weet ik niet. Echter blijkt er uit, dat wij er op dat tijdstip nog onbekend waren en bijgevolg nog onbekend zijn, en dan zou ik, onder verbetering, denken, dat onze benoeming nog wel ontijdig zou kunnen zijn.

Zou het door de Synode ook wel bedoeld zijn om twee gemeenten van hare voorgangers te berooven, één derzelve mogelijk der ontbinding prijs te geven, en dat wel die gemeente op welker behoud ten jare 1853 zooveel prijs werd gesteld, als zijnde het toevluchtsoord voor onze dienstdoende jongelingschap in het midden eener Roomsche bevolking?

Zou het haar idee geweest hebben om honderden zielen voor korter of langer tijd van het brood des levens te berooven; duizenden guldens op te offeren, zonder gegronde hoop om wel te slagen, dat wij daar waarlijk begeerd worden en nut zullen kunnen stichten? Ik denk wanneer zulks in de Synodale Vergadering was geopperd geworden, dat zeker verscheiden stemmen zich daartegen luide verheven hadden.

Ook UEw. schrijven aan mij gerigt doet mij vragen, wanneer moeten wij gaan? Is het voor eenigen tijd? of moeten wij daar blijven? Het verblijf voor eenigen tijd aldaar kan niet bedoeld zijn—Want volgens Art. 14 onzer Kerkorder "mag geen dienaar om eenige oorzaak zijnen dienst onderlaten zonder advies van zijnen kerkeraad,"—en de Synodale Commissie heeft mijnen kerkeraad nog niet geadviseerd. Maar mogelijk was UEd. bedoeling om volgens Art. 7 van de kerkeorder—mij te zenden "om kerken te verzamelen,"—dan echter rijst de vraag bij mij op; waartoe een Ouderling benoemd? Zend men ook Ouderlingen? Hun ambt is ook om opzicht te hebben op de leer en het leven van de predikanten, daartoe behoeft hij in dit geval niet mede te gaan. Wat overigens een Ouderling in zijne respectieve betrekking zou kunnen verrigten is mij nog niet duidelijk. Ik meen dat met den dag van het vertrek van den Ouderling uit zijne gemeente ook zijne betrekking als Ouderling ophoudt en hij slechts als lidmaat der Gemeente Jezu Christi is te beschouwen—Hebben de Transvaalsche boeren behoefte aan Ouderlingen, begeeren zij die van de Kerk, dat zij dan ook zelf de transportonkosten betalen

indien iemand sympathie mogt gevoelen om zich daartoe dienstbaar te stellen.

Zal de Kerk zich verplichten om voor het onderhoud van ons en de onzen te zorgen, tijdens ons af (wezig) zijn?—of moeten wij met vrouw en kinderen door de Transvaalsche Republiek ronddwalen? Zal ook de Ouderling bezoldigd worden? of mag en moet hij zich inwikkelen in de zorgvuldigheden des levens? Wat hulp kan dan de dienaar van hem verwachten?

Hoe vereerend mij deze benoeming ook moge zijn en hoe streelend de gedachte ook zou kunnen wezen, om eenmaal nog eens de Apostel der Kaffers en der Transvaalsche boeren te worden, verwonder ik mij nochtans dat mij die eer is te beurt gevallen. Ik kan mij niet herinneren zoo bijzonder veel sympathie voor die zaak aan den dag te hebben gelegd; ik ben overtuigd vele eigenschappen te missen die mij aanbevelenswaardig zouden maken; vooral één hoofdvereischte, namentlijk, genoegzame bekendheid met de Engelsche taal, die wat men ook moge zeggen, mijns inziens daar onmisbaar is, en dit één (en) ander heeft mij doen besluiten om voor de benoeming, zooals dezelve daar ligt, te bedanken. Vooreerst omdat ik teveel in 't onzekere verkeer wat men van mij begeert; daarbenevens omdat deze maatregel, volgens mijn inzien, nog ontijdig is; en eindelijk omdat ik niet zulk eene roeping van den Heer voor dit werk gevoel, dat ik eene door mij geliefde en mij liefhebbende gemeente, waar mijne hand ruimschoots werk vindt, waar mijne dienst hartelijk begeerd en ook gezegend is, geheel of voor geruimen tijd te verlaten om mij naar een ander werelddeel, tot een vreemd volk, mogelijk onbegeerd te begeven.

Men zegt de Transvaalsche boeren zijn welvarende, de colonisatie derwaarts wordt aangeprezen; hebben zij dan geestelijke behoeften? Welaan! dat zij dan even als onze landgenooten in N. Amerika van hunnen stoffelijken welvaart daarvoor afzonderen en zich verbinden om zelf de onkosten te doen. Ik zou mij ten minsten bezwaard achten, daar zoo vele gemeenten in ons Vaderland door gebrek aan stoffelijke middelen van de Evangelie prediking verstoken zijn, de hulp der Kerk ten behoeven van welvarende buitenlanders in te roepen en alzoo de wijngaard van anderen te hoeden en onze eigene onverzorgd te laten liggen.

Wel Eerw—Heeren! Geliefde broeders! Ziedaar u vrijmoedig mijne gedachten geopenbaard; mijne bezwaren u opengelegd met den wensch, dat indien soms dit plan bij overhaasting of niet in 's Heeren gunst mogt gevormd zijn, het moge worden verbroken of de uitvoering verhinderd. Is echter het begin uit God en zijn de bedoelingen zuiver, dan gebiede Hij daarover zijnen onmisbaren zegen.

Biddende dat de Heere UEw. werkzaamheden tot zijne eer en tot heil der Kerk doe verstrekken, en UEw. in eene ruime maat van licht en genade doe deelen ben ik

WelEerwaarde Heeren,
UEw. liefhebbende broeder en
Mededienaar in Christus
N. H. Dosker,
Almkerke 5 November 1857. Pred kt.

Nadat Ds. Dosker had bedankt voor de roeping naar de Z. Afrikaansche Republiek werd wijlen Prof. D. Postma benoemd; doch voordat wij nu den brief laten volgen, waarin ZEerw. daartoe werd aangezocht, deelen wij intusschen nog iets mede aangaande de verdere loopbaan van Ds. Dosker.

HOOFDSTUK II.

Beroeping en Zending van Ds. D. Postma.

Kampen den 19den November, 1857.

Den WelEerw. Heer D. Postma,

Waarde Broeder in den Heere!—In voldoening aan de opdragt der Synode heeft de Synodale Commissie geraadpleegd over de voorziening in de geestelijke behoeften der Transvaalsche Republiek. Tot bereiking van het voorgestelde doel is ons het geschikt voorgekomen, dat een leeraar en een ouderling van hier gaan naar de genoemde Republiek om op de plaats zelve te handelen gelijk zij daar het nuttigst zullen oordeelen, hetzij dat zij zich daar ter plaatse vestigen, hetzij dat zij er eenigen tijd doorbrengen. Tot bestrijding der onkosten van de reis en het verblijf aldaar achten wij de middelen voorhanden, terwijl wij oordeelen met grond te kunnen vertrouwen, dat al hetgeen voor deze zaak noodig zal zijn, verstrekt zal worden.

Benevens den Ouderling J. van Andel hebben wij eenen Leeraar benoemd Ds. N. H. Dosker, die echter heeft geoordeeld voor deze benoeming te bedanken; waarop ons oog op UEw. is gevestigd, zoodat wij UEw. benoemen om met genoemden Ouderling tot het voorgestelde einde naar de Transvaalsche Requbliek te reizen.

Het belang van zoo vele stamverwanten en daarbij van duizende Kaffers, de uitbreiding van het Evangelie onder hen die van de gewenschte middelen verstoken zijn of in duisternis zitten, de hoop dat de Heere uwe dienst daar honderdvoudig zegenen zal bewege UEw. om deze benoeming op te volgen.

Wanneer wij een gewenscht antwoord van u ontvangen, hopen wij u nader een lastbrief om ginds vertoond te kunnen worden, ter hand te stellen.

De Heere zij uw licht en vertrouwen,

Uwe liefhebbende broeders in den Heere!

(Get.) S. van Velzen.

A. B. Brummelkamp.

H. Joffers.

22 Oct. 1857.

Nota.—Vroeger was dergelijke brief aan Ds. Dosker verzonden. Aan den ouderling J. van Andel is dergelijke brief geschreven maar betreffende de onkosten is gezegd, dat wij eene collecte hopen te doen als het noodig is, of niet van elders voorzien wordt in de kosten en als beide de leeraar en de onderling geantwoord zullen hebben, zullen wij voor den onderling een lastbrief schrijven. Den 21sten January 1858 aan Postma geantwoord op vragen die door hem gedaan zijn in zijnen brief d.d. 15 Jan. dat:

1) wij meenen het regt te hebben volgens de bepaling der Synode om hem af te vaardigen.

2) tot voorziening in de kosten de in kas zijnde gelden voor de zendingszaak n.l. *f*900 (gulden).

Opwekking in de Bazuin en Stem om geldelijke bijdragen en hoop dat het Gouvernement den onderling tot consul zal benoemen.

3) dat hij in dienst der geheele Kerk treedt en zooveel noodig door de Kerk moet onderhouden worden en dat wij de gecollecteerde gelden zooveel noodig zijn voor hem en zijn huisgezin en zoo ver te strekken, aan hem zullen overmaken.

(De "copie" is door H. Joffers geschreven. Wat onder de streep staat zijn toevoegingen van S. van Velzen's hand, die zoo weer onder de oogen der andere leden der Syn. Com. werden gebracht.)

Zwolle den 25 Nov. 1857.

Aan de Weleerw. Zeergel. Heeren, Di. S. van Velzen, A. Brummelkamp, en H. Joffers, uitmakende de Synodale Commissie.

Weleerwaarde Heeren en geliefde Broeders in den Heere!

Door dezen geef ik u kennis dat ik de benoeming door u op mij uitgebragt heb ontvangen, en in ernstige overweging wensch te nemen. Gelieve mij voor dit oogenblik een paar vragen te beantwoorden:

De bedoeling is toch, dat het huisgezin mede derwaarts reize?
Wanneer zoude die commissie de reis moeten aanvaarden?
Heeft Broeder Van Andel zich alreede verklaard?

In vertrouwen, dat uwe goedwilligheid mij hierop wel zal willen dienen, ben ik met alle
hoogachting uwe dw. dienaar en
uw liefh. br. in Christus

D. Postma.

Aan de Synodale Commissie der Christ. Afg. Ger. Kerk in Nederland.

Weleerwaarde en Hooggeachte Broeders in den Heere!

De benoeming door u in Oct. l. l. op ons uitgebragt *om*

naar de Transvaalsche Republiek te *reizen ten einde ons daar te vestigen of eenigen tijd te blijven, om naar ons vermogen in hunne geestelijke behoeften te voorzien*, hebben wij in waren ernst in biddende overweging genomen. Zelfs zijn wij daartoe eenige dagen bij elkander geweest. En gevoelen in onze harten, dat wij den Heere gaarne willen dienen ook in dat land, hoe vol gewicht en moeijelijkheden wij dat werk en den weg derwaarts ook achten. Hij, Die roept, is getrouw! Doch ons is die zaak nog niet duidelijk genoeg om tot een bepaald besluit te komen. En daar er reeds brieven naar de Republiek in Afrika zijn heen gezonden, waarop men berigt kan terug verwachten, vragen wij van de Synodale Commissie verlof ons oordeel te mogen opschorten, totdat die berigten zullen zijn ontvangen, en alzoo de benoeming voor als nog te mogen aanhouden. Tevens verzoeken wij ten koste van de Kerk tot het nader en noodig onderzoek het daarvoor verkrijgbare te mogen aanschaffen, en restitutie van de kosten, die wij in het belang dier zaak moeten maken— En hopen dat de Eerw, Synodale Commissie ons het een en ander zal vergunnen, zijn wij in afwachting van antwoord hierop uwe dienstw. dienaren en

U liefh. Broeders in Christuts

D. Postma

J van Andel Hzn.

Zwolle den 29 December 1857
's Bosch 7 Januari. 1858.

N. B. De brief is van de hand van Ds. Postma. Er onder staat met de hand van S. van Velzen:

Geantwoord 29 Jan. 1858.

1 Van heden af over zes weken verklaren te doen of het beroep aangenomen wordt.

2 Behalve de gemaakte onkosten worden geene meer door ons betaald. Zwolle den 31 December 1857

Aan de Hooj Eerw Synodale Commissie der Chr. Afg. Ger. Kerk in Nederland.

Weleerwaarde en Zeergeachte Broeders in den Heere!

Hebt dank voor de spoedige beantwoording mijner vragen en verdraag mij, dat ik u nog eene meer belangrijke doe, die gij echter even gemakkelijk zult kunnen beantwoorden. Zij is n. l. deze: mag ik vertrouwen dat *de inhoud van den lastbrief*, waarvan bij de benoeming

melding wordt gemaakt, *met de benoeming zelve geheel eenstemmig zal zijn?*

UwEw. gelieven mij hierop uw welwillend antwoord te doen toekomen—En ben in afwachting hiervan uw dw dienaar en u hoogachtende broeder in Christus

D. POSTMA

Aan de H. E. Syn. Commissie der Chr. Afg. Ger. Kerk in Nederland;
Geliefde en Hoogeerwaarde Broeders in den Heere!

Hoewel ik mij zeer geneigd gevoel tot de opvolging van de door u op mij uitgebragte benoeming naar Transvaal, ja dikwerf er zoo over denk, als God mij *geene eerlijke* beletselen geeft, dan zal ik ze wel moeten opvolgen; en gevoel er zelfs veel liefde en opoffering voor.

Dan, eer ik nog kan besluiten ben ik zoo vrij eenige zwarigheden te openbaren. Uw werk omtrent onze benoeming wordt van sommigen bestreden, en wij zouden daardoor ligt geschokt kunnen worden; want ware uwe benoeming van ons tot die zending niet in den haak, dan was ze voor ons krachteloos. *Ik voor mij* heb tot op dezen dag niet anders kunnen zien, of gij handelt volgens uwen last. Dan om dat des te beter te verdedigen en voor mij zelven versterking te genieten, ben ik zoo vrij, dat ik Ueerw. ten dezen aanzien een paar vragen doe, alsmede eene andere, meer in mijn bijzonder belang, wanneer ik die benoeming opvolg.

1. Men zegt: de Syn. Com. heeft geen macht, om die zending ten uitvoer te leggen, althans niet om een leeraar uit zijne gemeente op te nemen. *Ik vertrouw* echter, dat gij dit uw doen goed kunt verdedigen, niet waar?

2. Men zegt: Daar is geen geld genoeg voor die zending;—en de Syn. Com. mag toch de Kerk niet bezwaren. Wat zoudt gij daarop antwoorden?

3. In geval ik die benoeming aanneem en mij aan die zending onderwerp, dan denk ik dat mijne positie zoo heel verandert, dat ik overga van de dienst van eene partikuliere gemeente in die van de geheele Kerk, en dat ik in die betrekking dan ook mijn onderhoud en dat voor mijn gezin van de Kerk in 't algemeen zal ontvangen.

Is deze opvatting regt?

Ik hoop Uew. zullen in deze gewichtige zaak mij deze vrijmoedigheid niet ten kwade duiden. En verzoek vriendelijk de beantwoording dezer vragen zoover uitgebreid, dat ze op zich zelve alle volkomen klaarheid bezit, dus de substantie der vragen herneemt.

In afwachting hierop ben ik uw dw. dienaar en U liefh. br. in Chr. met vele hoogachting en toegenegenheid.

D. POSTMA.

Zwolle den 15 Jan. 1858.

Zwolle den 11 Febr. 1858.

Aan de Hoog Eerw. Syn. Comm. van de Chr. Afg. Ger. Kerk in Nederland.

Geliefde en Hoog Eerwaarde Broeders in den Heere!

De gewigtvolle benoeming door u op mij uitgebracht, gedateerd den 19 Nov. 1857 om als predikant te reizen naar de Transvaalsche Republiek, tot bevordering van Gods Koningrijk aldaar, zooveel als in mijn vermogen zal zijn, heeft na lang en biddend overwegen bij mij dit gevolg, dat ik mij geroepen gevoel mij *bereidvaardig te verklaren*. Dus ik laat mij die benoeming welgevallen en zal mij derwaarts laten zenden wanneer de Hoogeerw. Sijn. Comm. dit behoorlijk kan doen en in de behoeften van mijn gezin voorziet. Veel zoude ik u kunnen zeggen van hetgeen al in dezen weg voor mijnen geest trad. Dan eens een hevige strijd met de woorden: "Zijt u zelven genadig!" Dan eens de grootste gewilligheid met het oog op: "Gods Zoon in de beeste-krib"—"Gods Zoon op 't kruis *voor ons*!" Dan, ja dan drong de liefde Christus mij sterk.

Ik zal u echter hiermede niet ophouden—Alles komt hierop neder: Het *gewigt* van de benoeming en het *belangrijke* van het werk, bij de genade Gods tot de geheele overgave mijner zie met *alles* wat ik heb en ben aan den Heere en zijn hemelsch koningrijk, *dit te zamen*, zeg ik, heeft mij gebragt tot deze verklaring. Ik verklaar mij dus *voor die zending bereidvaardig*, en ben met alle liefde en hoogachting uw dwd. en uw liefh. medebroeder in Christus.

D. Postma.

N. B. Uwe voorbede voor mij in dezen weg, zal ik wel niet behoeven te verzoeken.

T. T. Postma.

N. B. (Bij den brief van aanneming gedateerd den 11 Febr. 1858).

Lieve Broeders!

Ik heb geen haast, toch denk ik, dat, zal deze zending doorgaan, er niet mede moet gedraald worden. Mij dunkt dit leeren ons de omstandigheden daar, en gaarne zoude ik toch ook voor mijne afreis een paar maanden van mijne verpligte betrekking en mijne gemeente ontslagen zijn, om behoorlijk afscheid van de familieën te kunnen nemen, en mij verder voor te bereiden. Mag mij echter die tijd niet beuren, ik hoop mij ook te schikken naar Gods Voorzienigheid. Maar zou het in alle geval niet best wezen, dat ik mijn huis maar verkocht, op Mei te

aanvaarden, en de kinderen voor dien tijd door uwe bestelling te Kampen verzorgd worden! Dan stond ik altoos gereed, wanneer er zich eene goede gelegenheid opdeed. Gaarne zoude ik ook voor mijne afreis nog eenige dagen bij Ul.—in Kampen doorbrengen, om alles beter met elkander te bespreken. Ik heb er voorloopig zoo over gedacht: als de kinderen verzorgd zijn, maak ik mijn boedel aan de kant en ga daarna, zoolang het noodig is bij iemand hier logeren—Zoo de voorzienigheid Gods me niet eerder noodzaakt, zoude het in alle geval niet raadzaam zijn, dat ik met Mei e.k. uit mijne dienst in de gemeente ontslagen werd, ten einde ik mij meer kon voorbereiden, ook in het beoefenen van de Engelsche taal? En hoevele andere zaken zullen mij van nu af geheel in beslag nemen! En nadat ik mijn ontslag van deze gemeente heb, en mijne herderlijke bediening onder haar heb neergelegd, dan wilde ik wel met mijne beide oudste kinderen eene reis doen bij langs de familieën, uit Kampen en tot Kampen wederkeerende—Zal er vóór mijn vertrek ja vóór of vroeg in Mei ook nog Curatoren verg. zijn? Om n.l. mijne betrekking op eenen genoemden penningm. over te dragen?—Als u dat ook goeddunkt, dat ik mijne zaken maar opruim, dan verzoek ik u vriendelijk mij dit zoo spoedig mogelijk te doen weten, want met de verkoop van het huis moet niet gewacht worden. Het loopt te ver naar Mei. Ook dien ik voor de kinderen ook nog wat te laten bereiden—alsmede voor mijzelven eene uitrusting, daarom zullen wij den tijd moeten gebruiken.

Nogmaals gegroet.

T. T.
Postma.

(Gedrukt staat:)

Js. van Andel & Comp.
Graanhandelaars te
's Bosch, Gorinchem en Tiel.

's Hertogenbosch,
den 5den Maart 1858.

Eerw. Heeren en
zeer geliefde Broeders!

Ten gevolge van de vereerende keuze op mijn persoon uitgebracht, ter uitvoering eener zending naar de Transvaal, moet ik UEw. thans mijn besluit mededeelen. Sedert mijn bediening als Ouderling in de Gemeente des Heeren was het mijn hart een gedurige vreugde en de lust van mijn leven, 's Heeren Gemeente te mogen dienen; mijn hart was dan ook bereid den Heere in deze te dienen en mijn gedurig gebed, dat Hij den weg mogt banen, om in deze Zijn Gemeente te *kunnen* dienen!

Maar, hoe gaarne dan ook, ik *kan*, ik *mag niet*! De oorzaken op te noemen, de redenen te betoogen, oordeel ik onnoo-

dig, en zullen de Broeders mij gelooven, en in die verklaring berusten!

Mogt intusschen de weg gebaand worden, en ik UEw. hiervan kennis te geven en mijne diensten als dan der Kerk aan te bieden, want mijne liefde en mijn medelijden tot en voor onze stamgenooten in de Transvaal is nog even groot, en in de behoefte te mogen voorzien, zou mijne ziel tot blijdschap zijn!

Daarom, Geliefde Broeders! gaat voort in de belangen dier Broeders ter harte te nemen, en daar waar ik UEw. kan dienen beschik met vrijheid over mij.

Gedenkt mijner in uwe gebeden! Met de verzekering van hoogachting en broederlijke liefde noem ik mij.

WelEerw. Heeren!

UEd. d.w.d. en liefh. br. in Christus,

J. van Andel H.zn.,

Aan de Eerw. Synodale
Commissie der Christ. Afges.
Gereformeerde Gemeente te
Kampen.

Aan de Hoog Eerwaarde Synodale Commissie der Christelijke Afg. Gereformeerde Kerk in Nederland.

Hoog Eerw. en veelgeliefde Broeders in den Heere!

Hier ontvangt gij iets van mijne (hand?), dat ik gaarne uwe zorg zoude aanbevelen, terwijl ik "heenga." Waarom ik het uitgeef vermeld ik in het voorwoord. En dat ik hetzelve niet volkomener uitgeef, zult gij wel billijken; die weet hoe weinig tijd ik had. Nu is mijn vriendelijk verzoek, dat gij dit als Synodale Commissie ter wereld inleid, ten voordeele van de Zending. Tevens verzoek ik vriendelijk, dat gij mij daarvan dan eenige exemplaren toezendt, als ik dan nog mag leven en zal te vinden zijn; en ook present exemplaren zendt aan de navolgende namen als van mijne hand hun toekomende:—

De Leden der Synodale Commissie zelven.

Den Docenten. Den Curatoren, die dit jaar het eerst zullen zitten. Aan G. Lonman, te *Zwolle*, P. Posthuma, te *Tirns* bij Sneek, A. Posthuma te *Dockum*! (deze twee laatstgenoemde zijn eigen Broeders van wijlen Prof. D. Postma, nu ook al lang reeds overleden, D. P.jr.) G. Hieringa te Ooster—Nijkerke, Triest, H. Zeilmaker, W. de Ruiter: *Sneek*, J. van Dijk bij *H. Zeilmaker te Sneek.* A. Jonkhof, Groningen, L. Free, bij boven laatstgenoemde, Wed. M. Sypkens, H. Sypkens; Mieden, Groningen, S. Sypkens. pred. te Delfzijl (deze is een zwager van wijlen Prof. D. Postma en is heden nog predikant te Delfzijl, D. P.jr.) J. Schuurman, Lenbaaijer te Meppel. As. v. d. Wegte, student, J. Jans Student, de dienstmaagd Betje bij Ds. De Cock, en mijn laatste Berendina Meppelink, bij Ds. De Waal.

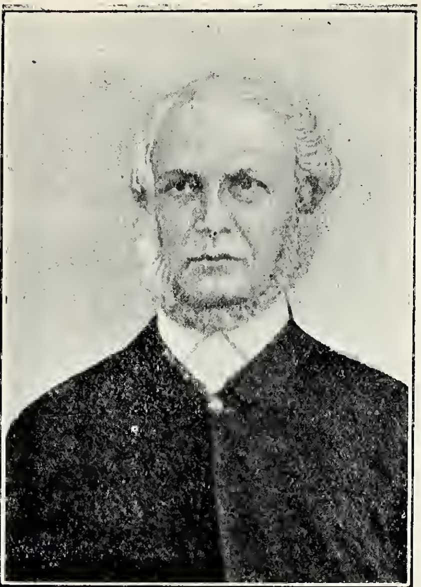
Met de hoop, Broeders, dat ik hiermede eene ware dienst en veel genoegen doe, waarvoor ik gaarne altoos werkzaam ben

in het Evangelie, geef ik dit in uwe handen, ten einde het daartoe door u bevorderd worde. En ontvangt mijnen hartelijken dank en groete, terwijl ik u Gode aanbeveel, en mijzelve in uwe voorbede, uw u liefhebbende en dienstvaardige broeder in Christus.

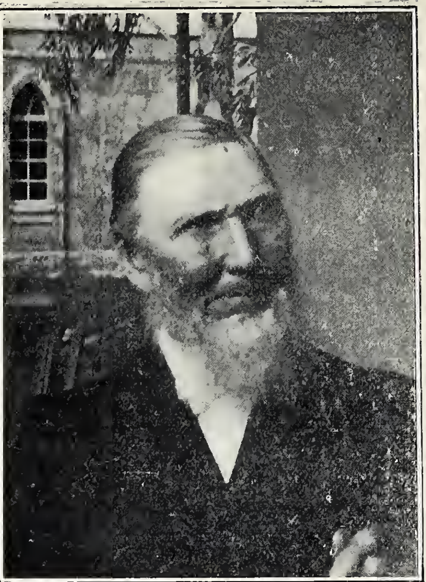
D. Postma.

N.B.—Het woord "hand," heb ik in den eersten regel ingevoegd, omdat het schijnt dat de zin zoodanig woord vereischt, ik heb er echter een vraagteeken achter gezet, omdat het in den oorspronkelijken brief niet voorkomt. Ik meen bijna met zekerheid te mogen zeggen dat onze Vader Postma in dezen brief doelde op de uitgave van zijn afscheidsrede van de Gemeente Zwolle en eenige woorden van afscheid ook te Kampen gesproken, die destijds in eene brochure werden uitgegeven, welke brochure ik u eerst hier laat volgen :—

Ds. P. J. VILJOEN,
Emeritus Predikant van Colesberg, K.K.

Ds. M. P. A. COETSEE, Sr.,
Emeritus Predikant te Belfast, Transvaal.

Ds. JOH. LEOP. MAURY,
Emeritus Predikant van Potchefstroom,
Transvaal.

Ds. A. J. DE KLERK COETSEE,
Emeritus Predikant van Reddersburg, O.R.K.

AFSCHEID VAN D. POSTMA,

LAATST PREDIKANT TE ZWOLLE, BIJ ZIJN VERTREK NAAR DE TRANSVAALSCHE REPUBLIEK.

UITGEGEVEN TEN VOORDEELE VAN DE ZENDING.

VOORWOORD.

Geachte Lezer!

Ik werd van onderscheidene zijden ernstig—en ik geloof uit belanstelling—aangezocht, mijne afscheidsredenen in druk uit te geven.

Omdat belangstelling en liefde hier spraken, heb ik maar geen tegenstand geboden. Ik geef ze dan uit zoo goed als het mij mogelijk was. Ik heb ze op reis steeds moeten opschrijven. Velen zullen het weten, hoe bepaald, ja buitengewoon druk ik was. Zij bevatten dus niets meer dan eene schets van het geheel. Ik hoop, dat men zich hiermede tevreden zal stellen.

Mogen zij het geloof versterken en de liefde aanwakkeren zij zullen vruchtbaar zijn. En dit geve de Heere!

De redevoering, te Kampen gehouden, is dezelfde van vele andere plaatsen, maar naar omstandigheden gewijzigd.

Ik vond het goed, wat de hoofdzaak aangaat, overal hetzelfde te spreken, opdat de indruk en herinnering ook één mogten zijn. Hiertoe kon die van Kampen, naar mij dacht, het best dienen. Ik geef ze uit geheel ten voordeele van de zending-zaak.

Och, of het alles dienstbaar moge zijn tot uitbreiding van Gods Koningrijk, en tot de eere van Gods naam; en het oogmerk van den schrijver is bereikt.

Zijt hiermede Gode bevolen van uw aller dienaar in Christus,

D. Postma.

Kampen, 12 Maart 1858.

DE WARE VREUGDE EN GROOTE HEERLIJKHEID VAN GODS GEMEENTE.

LEERREDE, OVER OPENB. V: 9, 10.
Gehouden te Zwolle, den 21sten Maart, 1858.

(Hierbij vond de laatste Avondmaalsbediening plaats, om alzoo, bij mijn vertrek naar Z. Afrika, vertroostend van de gemeente afscheid te nemen).

Voorgezongen, Ps. 65 : 1.
Voorgelezen, Openb. 5.
Voorzang, Ps. 145 : 4.

VOORAFSPRAAK, 2 PETR. 3 : 13, 14.

Laat de wereld zich vermaken in nietigheden, of zelfs in 't geen haar zelve schande aandoet en verderft; of ook spotten met de hoop der vromen, Gods gemeente heeft eene betere betrachting en heerlijker verwachting.

Alle wereldsch genot heeft een einde, en eene smartende nagedachte, maar de gemeente Gods heeft eene blijde toekomst; daarom kan zich die ten allen tijde verblijden, zelfs in druk en prangend harteleed.

Heerlijke toekomst voorwaar! Wij verwachten naar Zijne belofte nieuwe hemelen en eene nieuwe aarde, in dewelke geregtigheid woont.

Dat wij dezen morgen, dezen dag elkander daarmede vertroosten; en de vermaning, die in het 14de vers volgt, worde nu en dan ernstig door ons behartigd!

Bidden we nog vooraf om de genade des H. Geestes!

Tusschenzang Ps. 87 :1, 2.
Tekst Openb. V : 9, 10.

"En zij zongen een nieuw lied, zeggende: Gij zijt waardig dat boek te nemen en zijne zegelen te openen; want Gij zijt geslacht, en hebt ons Gode gekocht met Uwen bloede, uit allen geslachte en tale en volk en natie. En Gij hebt ons onzen God gemaakt tot Koningen en Priesteren; en wij zullen als Koningen heerschen op de aarde."

Inl. De openbaring onzes Heeren aan JOHANNES is, wel is waar, in vele opzichten donker, gelijk de meeste profetiën zijn, zoolang zij niet in de geschiedenis zijn opgelost. Dan, bij eenige oplettendheid en bij geestelijk licht, kan men weldra bevroeden, of er een val der kerk met zijne rampzalige gevolgen, of eene herrijzing met hare heerlijke vruchten wordt voorspeld.

En dit te zien geeft stof genoeg, om den Heere te aanbidden, te loven en te danken; ook, om ons tegen afwijking te waarschuwen en te doen verblijden over het goede, waartoe wij steeds op hemelsche wijze en met kracht worden opgewekt. Zij deze opmerking nog tot inleiding bij het lezen van de Openbaring!

Onzen tekst vinden wij in de beschrijving van het tweede gezicht, dat JOHANNES had, en bij ons in Hoofdst. 4—7 vermeldt. Het is een gezigt in de toekomst, hetwelk de Heere JEZUS hem gaf, en ook maar alleen kon geven, gelijk wij dit in ons hoofdstuk zien. Bij deze gelegenheid wordt hem de gemeente Gods vertoond als uitverkoren, verlost en toegebracht uit alle volken en geslachten, vereenigd in geloof en hope, allen deelende in dezelfde grootste en heerlijkste weldaden; God en Verlosser, onzen Heere JEZUS CHRISTUS, prijzende en dankende voor de genade, aan hen geschied.

Wij zien in onzen tekst: De ware vreugde en groote heerlijkheid van Gods gemeente.

Staan wij eenige oogenblikken stil bij:

I. Het voorwerp hunner vreugde en dankzegging.
II. De stoffe hunner blijdschap.
III. Hunne groote heerlijkheid.

I.

Het voorwerp hunner vreugde en dankzegging.

God drieëenig is het eenigste voorwerp onzer aanbidding, en dankzegging. De Zone Gods in 't bijzonder aangemerkt als onze Middelaar, gelijk Hij hier voorkomt, daarin, dat Hij zich zelven in den dood, ja in den dood des kruizes voor ons heeft overgegeven.

Zoo is Hij het hier door het geloof en hier namaals in aanschouwing.

O, kenden wij Hem maar meer van nabij, en beseften wij meer Zijne liefde, Hij alleen zoude nu reeds meer het voorwerp onzer liefde, aanbidding en dankzegging zijn; en alles wat buiten Hem is, zoude meer nietig bij ons worden en wegvallen. Gave ons dat de H. Geest!

II.

De stof hunner blijdschap.

Zij is: "Gij zijt geslagt, en hebt ons Gode gekocht met Uw bloed uit allen geslachte en tale en volk en natie." Dierbare stof voorwaar! De inhoud van het geheele Evangelie.

Door het lijden en sterven van onzen Heer is aan Gods wrekende geregtigheid genoeggedaan: want hetgeen de wet onmogelijk was, dewijl zij door het vleesch krachteloos was, heeft God Zijnen Zoon zendende in de gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor de zonde veroordeeld in het vleesch, opdat het regt der wet vervuld zoude worden in ons, die niet naar den vleesche wandelen, maar naar den Geest. Rom, 8: 3, 4. Want God was in CHRISTUS de wereld met Zich zelven verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende; want dien, die geen zonde gekend heeft, heeft Hij zonde voor ons gemaakt, opdat wij zouden worden regtvaardigheid Gods in Hem." 2 Cor. 5: 19, 21.

Zijne goddelijke waardigheid en Zijne volmaakte gehoorzaamheid, zoo dadelijke als lijdelijke, hebben dit rantsoen zoo volwigtig gemaakt, dat het genoegzaam is voor geheel de wereld, voor alle volken en geslachten. Geen der uitverkorenen, door dit goddelijk bloed gekocht, zal achter blijven!

Door dat lijden en de daarop gevolgde verheerlijking des Middelaars is de dood, de duivel en de gansche magt der hel vernietigd, en zijn de uitverkoren geloovigen voor eeuwig van hun geweld en hunne heerschappij bevrijd.

Dat kunnen zij nu reeds zingen door het geloof, als eene gemeente, vergaderd uit alle volken, vereenigd in geloof, hoop en liefde—iets, waarnaar de geloovigen des Ouden Testaments zoo begeerig uitzagen—maar eenmaal in den hemel zullen zij het doen zonder zonde, zonder moeite en verdriet, in volmaakte heiligheid en vreugde! Wat zal het dan eene verrukkende aanschouwing zijn, als wij daar zullen ontmoeten ABRAHAM, IZAÄK en JAKOB met al de uitverkorenen uit alle volken en geslachten, ook van de nakomelingen CHAMS. En—o eeuwig wonder!—wanneer wij dan zelven ook mogen geteld worden onder die tallooze scharen. Eeuwig wonder van vrije genade!

En

III

Hoe groot is hunne heerlijkheid!

"En Gij hebt ons onzen Gode gemaakt tot Koningen en Priesters; en wij zullen als Koningen heerschen op de aarde."

Dit is niet aardsch, maar geestelijk en hemelsch te verstaan, 1 Petr. 2: 9, in overeenstemming met Exod. 19: 6a.

"En Gij zijt een uitverkoren geslacht, een Koninklijk Priesterdom, een heilig volk, een verkregen volk, opdat gij zoudt verkondigen de deugden desgenen, die u uit de duisternis geroepen heeft tot Zijn wonderbaar licht."

Tot koningen, om te heerschen over de zonde en alle wereldsche begeerlijkheden, en hier namaals met CHRISTUS over alle creaturen.

Tot priesteren, om zich zelven naar ziel en ligchaam, Gode te wijden, en om eenmaal Hem in volmaakte heiligheid te dienen in den staat der heerlijkheid. Openb. 7 : 14—17 "En hij zeide tot mij: Deze zijn het, die uit de groote verdrukking komen; en zij hebben hunne lange kleederen gewasschen en hebben hunne lange kleederen wit gemaakt in het bloed des Lams. Daarom zijn zij voor den troon Gods en dienen Hem dag en nacht in zijnen tempel, en die op den troon zit zal ze overschaduwen. Zij zullen niet meer hongeren noch zullen meer dorsten, en de zon zal op hen niet vallen noch eenige hitte. Want het Lam, dat in het midden des troons is, zal ze weiden en zal hun leidsman zijn tot de levende fonteinen der wateren; en God zal alle tranen van hunne oogen afwisschen.

Edel en heerlijk is die toestand! Zoo herkrijgt men het beeld Gods in al deszelfs heerlijkheid, hier bij aanvang en hier namaals in volmaaktheid.

TOEPASSING.

Ziet daar Geliefden! de ware vreugde en groote heerlijktheid der gemeente Gods. O, dat elk het zoo inzag en besefte!

Arme wereldlingen, hoort mij eens: Wat is uw vermaak? is het niet in nietigheden? in dingen, die u dikwerf smart en schande baren? En wat is uwe toekomst? Durft gij nog een rustig genot van de zonde nemen? durft gij nog spotten met de hoop der vromen? O, ik bid u, staat eens bedaard stil!—Wilt gij zoo blijven leven, dan zou ik u raden: zegt uwe gemeenschap aan het Christendom op, opdat gij het nielanger schande aandoet. Maar—maar! ongelukkig is uw lot en uwe toekomst; daarom bidden wij u liever: bekeert u, en laat u met God verzoenen! Nu is het nog heden; nu hoort gij nog de stem, die achter u is en u toeroept: dit is de weg, wandelt in denzelven. Och of gij zien mogtet, hoe ook gij dien CHRISTUS noodig hebt, en hoe Hij zicht zelven

door onze prediking u aanbiedt. O, verwerpt Hem toch niet tot uwe eeuwige rampzaligheid! Denkt niet, dat gij te groote zondaars zijt. Neen, Vrienden, goddeloozen wil God regtvaardigen, vijanden wil Hij met Zich zelven verzoenen, zoo zij slechts ootmoedig en geloovig tot Jezus komen. Komt, komt, vrienden, en uwe ziel zal leven!

Gij, onder mijne Hoorders, die reeds buigt voor het Lam Gods en het uwe hulde brengt, gij hebt verstaan, welke vreugde en heerlijkheid ik u heb voorgesteld. Zij is de uwe, niet waar? En toch durft gij haar u soms niet toeëigenen, en hoe weinig smaakt gij nog die vreugde. O, vrienden, gebrek aan geloof en liefde veroorzaakt ons die onvrijmoedigheid en die dorheid. Kwamen wij meer vrijmoedig met al onze schuld en zonde voor den troon der genade, met de omhelzing des Middelaars als dat geslagte Lam, wij zouden meer geregtvaardigd heneugaan. en zijn als een, die omringd wordt met vrolijke gezangen van bevrijding.

Dit, lieve vrienden, valle u en mij te beurt, dat wij, hoe ver ook van elkander verwijderd, als arme zondaren, maar vereenigd in geloof, hoop en liefde, elkander steeds ontmoeten voor den troon, door in onze gebeden aan elkander te denken.

Dat wij zoo ook naderen aan de tafel des Heeren, en— elkander eenmaal zoo gelukkig wederzien voor den troon Gods! Wij immers verwachten naar Zijne belofte nieuwe hemelen, en eene nieuwe aarde, in dewelke geregtigheid woont.

Daarom, geliefden, daar wij deze verwachting hebben, dat wij ons nu ook benaarstigen, om door den Heere onbevlekt en onstraffelijk bevonden te worden in vrede.

O, dat wij volharden in geloof, hoop en liefde! Dat wij daartoe biddende en smeekende den Heere aankleven, en onze zegepraal zal zeker zijn. Amen, dat zij zoo!

Ge ongen, Ps. 87 : 3.

Twee en twintig nieuw aangenomen leden plegtig bevestigd.

Ge ongen, Ps, 87. 4, 5.

De bediening des Avondmaal. Onder de bediening gelezen uit Jez. 53, 54. alsmede Openb. 21 : 1—7.

Tot afwisseling ge ongen Ps. 146.

Hierop volgde eene toespraak van Ds. De Cock, Leeraar aan de Theologische School te Kampen, die ook weder werd beantwoord.

Slotzang, Ps. 138 : 4.

EENE BEMOEDIGING EN VERTROOSTING VOOR GODS GEMEENTE EN HARE DIENAREN.

AFSCHEIDSREDE OVER HAND. XX : 32

Gehouden te Zwolle, den 21sten Maart 1858.

Voorgezongen Ps. 68 : 17.
Voorgelezen Hand. 20.
Voorzang Ps. 71 : 12, 15.

VOORAFSPRAAK JOH. 1: 37.

"Een ander is het die zaait, en een ander die maait" is in het natuurlijke eene bekende waarheid. En dit past de Heere JEZUS toe op de Evangeliedienst. Hoe gedurig wordt dit bevestigd!

Ook heden is er eene stonde geboren, waarin die waarheid onder u, T., hare vervulling moet hebben.

Ik had dezen akker, u mijne geliefde gemeente, van den Heere ontvangen: Hem moet ik dien nu weêr aanbevelen.

Die stonde, zij is genaderd. Gewigtig en aandoenlijk is zij voor mij, en zeker ook voor u, mijne dierbare gemeente. Komt, bidden wij vooraf den Heere om zijnen bijstand en genade!

Tusschenzang Ps. 146 : 2—4.
Tekst Hand. XX : 32.

"En nu broeders, ik beveel u Gode en den woorde Zijner genade, die magtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden."

Inleiding. PALUS is op reis naar Jeruzalem, en verwacht eene vervolging van zijn persoon, zóó zelfs dat hij de stellige gedachte daarbij opvat, dat ze in Azië zijn aangezicht niet weêr zouden zien. Daarom wil hij nog gaarne de opzieners der gemeenten, vooral die van Epheze, zooveel mogelijk zien, en hun een hartelijk woord toespreken, strekkende tot hunne waarschuwing, opwekking en vertroosting.

Tot eene getrouwe en liefderijke betrachting van hun ambt wekt hij hun nadrukkelijk op, vs. 28. Getrouw waarschuwt hij hen voor het kwaad, dat hij voorzag en vreesde, vs. 29, 30. En deze vermaning en waarschuwing dringt hij aan met de herinnering aan zijn eigen voorbeeld, zonder echter op zich zelven te roemen, vs. 31.

Onze tekst is bemoedigend en vertroostend.
Staan wij daarbij nader stil.
I. Wie bemoedigd en vertroost worden.
II. Op wien en waarop zij gewezen worden.
III. Waarmede zij inzonderheid getroost worden.

I.

Wie bemoedigd en vertroost worden.

De Apostel noemt hen "Broeders"; dus zijn het geloovigen. De geloovigen staan met God in eene verzoende betrekking, en kunnen dus met grond getroost worden. Het is ook des Heeren bevel aan Zijne dienaren: "troostet, troostet mijn volk," Jez. 40: 1. Zij hebben het ook zoo noodig niet alleen tegen inwendige droefenissen over hunne eigene zonde en verkeerdheid, welke bij hen nog gedurig plaats vinden, maar ook tegen eene wereld, die hun vijandig is en hen kwalijk behandelt; want "zij moeten door vele verdrukkingen ingaan in het koningrijk Gods," Hand. 14: 22. Daarom zegt ook de Heere JEZUS, hen bemoedigende: "in de wereld zult gij verdrukking hebben, maar hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen," Joh. 16 : 33.

Inzonderheid zijn het de opzieners der gemeenten, herders en leeraars, die hier bepaald door PAULUS bemoedigd en vertroost worden. En deze hebben het boven de geloovigen, in hunne bediening, zoo zeer van noode, tegenover de dwalingen in de leer, die zij moeten bestrijden en wederleggen; tegenover de verkeerdheden in de gemeente, die zij moeten bestraffen en zoeken te verbeteren. Zij moeten in den strijd tegen alle vijanden van binnen en buiten vooraan in de spits.

Zalig voorregt dan, dat de Heere JEZUS gezegd heeft: "ziet Ik ben met u al de dagen, tot aan de voleindiging der wereld.' Matth. 28 : 20. En

II.

Op wien en waarop wijst PAULUS hen nu ter hunner bemoediging?

Hij zegt: "ik beveel u Gode en den woorde Zijner genade."

God alleen kan, M. Gel. H.! het voorwerp van ons vertrouwen zijn. Hij alleen is de alwetende, almagtige en algoede. Hij alleen kent op het naauwkeurigst onze nooden, kan en wil ze genadiglijk vervullen, als wij Hem in der waarheid aanroepen.

God is tevens voor Zijn volk een verzoend God en Vader en in die betrekking wijst PAULUS hen op God, zoo als het voorgaande 28ste vers aanwijst. En deze betrekking brengt mede, dat de dienaar des woords de geloovigen mag verzekeren, dat God hun Vader is, en zegt: "Ik zal u niet verlaten." Hij beveelt ze dan Gode aan tegenover hunne zwakheid, en

het gevaar, dat hen altijd omringt. En "den woorde Zijner genade," dat is het zuiver Evangelie, dat hij onder hen gepredikt had. Dat hij hen daaraan beveelt, moet niet vreemd schijnen. Hij draagt hen als ware het over aan God en aan de zuivere bediening van het Evangelie, niet aan eene wettische bediening, veel minder aan de ledige philosophie der wereld.

Dit is ook altijd de eenige weg, dien de dienaar des woords kan en mag betreden bij het hoeden en verlaten zijner kudde Maar.

III.

Waarmede woorden zij nu bemoedigd en getroost?

Met Gods magt en goedheid ten hunnen beste, als PAULUS zegt: "Die magtig is u op te bouwen en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden."

Zij hadden nog veel inwendige versterking noodig als gemeente en ook elk voor zich zelven; alsmede beveiliging tegen alle kwaad van binnen en van buiten.

Welk een troost voor Gods gemeente, als haar die verzekerd wordt in de genade van JEZUS CHRISTUS! Immers het is Zijn eigen woord: "Ziet, ik ben met u al de dagen tot aan de voleindiging der wereld," Matth. 28 : 20. En wat boven alles troost, het is, dat zij eene blijde toekomst verwachten mogen. Hij is ook magtig, "hun een erfdeel te geven onder al de geheiligden."

Hier mogen zij arm zijn en de ellendigste van alle menschen schijnen, ja van elk verlaten en verstooten, zij worden eenmaal op- en aangenomen en onder al de uitverkorene Engelen en volmaakt regtvaardigen in het huis des Vaders, eeuwig in de hemelen!

Moeten zij hier soms de berooving hunner goederen aanschouwen en verdragen, zij doen dat met blijdschap, bezeffende niet alleen de nietigheid van al het ondermaansche, en waarom hun dat overkomt, namelijk om Zijns naams wil, maar zij weten ook, dat zij een beter en blijvend goed hebben, dat voor hen in de hemelen bewaard wordt.

Heerlijke verwachting! Zij kan den geloovige, zij kan de opzieners der gemeente bemoedigen in den geestelijken strijd in hun vreemdelingschap.

Gezongen Ps. 123 : 1

TOEPASSING.

Mijne geliefde hoorders! nu is het oogenblik gekomen, dat ik heilwenschende plegtig afscheid van u denk te nemen.

Wat heeft mij bewogen, mij voor die zending bereidvaardig te verklaren? Ik zal het u gul zeggen.

Ik ben door de Synodale Commissie namens de geheele Kerk, waarin ik dienaar des Woords ben, benoemd om te reizen naar de Transvaalsche Republiek in Zuid-Afrika, om aldaar de belangen van Gods Koningrijk te bevorderen, zoo het mij mogelijk zal zijn, en om alzoo doende ook eene deur des Evangelies tot de Heidenen onder- en rondom hen te openen, indien het Gode behaagt onze dienst aldaar te zegenen. Lang hield ik deze gewigtvolle benoeming in ernstige overweging en was van af het begin geheel gewillig. Enkele dagen echter twijfelde ik, toen ik de stem in mij ontwaarde: "Wees u zelven genadig." Maar toen deze stem vervangen werd met het gezigt op "Gods Zoon voor ons in de beestekrib, Gods Zoon voor ons op het kruis," heb ik niet meer bedacht, wat der menschen—maar wat Gods is, en ben geheel gewillig voor den Heere neêrgevallen, en heb voor Zijn aangezicht gezegd: "Heere, ik zal gaan, als Gij mij derwaarts wilt zenden; laat dan toch maar uw aanschijn over mij lichten, en baan Gij zelf den weg door Uwe wijsheid en goedheid."

Dus heb ik mij ten gevolge dezer gewillige overgave, aan de Hoog-Eerwaarde Synodale Commissie "voor die zending bereidvaardig" verklaard. Dit heb ik gedaan in eenvoudige geloofsgehoorzaamheid, door eene dringende liefde tot de bevordering van Gods Koningrijk, en met geheele zelfverloochening.

Ware ik niet alzoo overreed, Geliefde Gemeente! gij weet het, dan zou ik niet derwaarts gaan, noch u hebben kunnen verlaten; want gaarne had ik mijne krachten onder u gesleten en mijn leven geëindigd.

Dan, laat ons niet wederstreven maar kinderijk Gods wille gehoorzaam zijn. Hoe hard ons soms een weg mag schijnen, het is nimmer waar in Gods weg; want Zijn juk is zacht en Zijn last is licht.

En wat zijn wij gelukkig, dat wij als geloovigen van elkander kunnen scheiden. met het oog op blijder toekomst; voorwaar, dat neemt alreê alle bitterheid daaruit weg. Nog meer mogen wij ons gelukkig achten, dat wij van elkander kunnen scheiden met vele herinneringen aan Gods weldadigheden, die wij eenige jaren zamen mogten smaken. Dit kan ons nu en van achter veel dankbaar maken, en ons behoeden voor te veel aandoening.

Herinneren wij elkander dezelve maar eens!

Denken wij nog aan de Cholera, die hier in het eerste jaar van mijn verblijf vreeselijk onder u woedde, en aan zooveel andere rampen, ons heeft de Heere verschoond: slechts enkelen uwer zijn daarin weggerukt. Hoeveel genoten wij toen terstond van elkander; hoe nauw werden de banden der liefde toen al dadelijk gelegd en gestrengeld! Bang was wel die krijg; maar voor ons is die bezoeking in menig opzigt tot zegen geweest, en is ons alzoo dierbaar in de herinnering.

En—Geliefde gemeente, wij hebben elkander niet alleen veel weldaden Gods in 't gemeen te herinneren; maar zelfs mogen wij dat doen omtrent veel bijzondere. Dit dan met een enkel woord, om uwe dankbaarheid te verlevendigen.

Geliefde gemeente, gedenk wat de Heere aan ons als gemeente deze laatste negen jaren gedaan heeft. Ook provinciaal, als de hereeniging tusschen van elkander gescheurde gemeenten, en zooveel andere nuttige zaken tot stand gebragt zijn. Ja, ik mag u wijzen, terwijl ik gereed sta, het land te verlaten, op Gods goedertierenheid aan de geheele kerk. Krachtig is zij vooruitgegaan. Ontbrake het maar niet zooveel aan godzaligheid! Beseft maar eens, hoe de Theologische School is opgerigt en bestaat, en wij worden beschaamd door Gods weldadigheden.

Hierbij gedenk ik ook aan onze Bijzondere School, die wij niet hebben opgerigt—de onderwijzers dezer plaats mogen het weten!—om beter wetenschappelijk onderwijs, maar om het Bijbelsch te kunnen geven, en ook daarin hebben wij ruime stof om Hem te danken.

Wat mij zelven aangaat, Geliefden, heeft iemand stof, om den name Gods te loven en hoog te verheffen, dan moet ik het hebben; want niettegenstaande alle ramp en leed, dat mij trof, was de Heere met mij Hij ondersteunde mij, hielp mij uit, en vergoedde het doorgaans zevenvoudig, allermeest met zich zelven, gelijk ik ook thans inzonderheid mag ondervinden, en dat is het hoogste goed! O, als ik maar even terug zie op mij zelven, op de gemeente, op de provincie, op de geheele Kerk, dan val ik in dankende aanbidding neer, en ben beschaamd van wege onze ondankbaarheid en ons gebrek aan godzaligheid.

Gode dan eeuwige lof en eer!

Aan den mensch evenwel ben ik ook veel dank verschuldigd.

Geachte burgers van Zwolle, ik betuig u dien openlijk

want ik heb uwe achting en toegenegenheid in zoovele gelegenheden mogen genieten, dat ik niet dan met een warm dankgevoel aan u kan denken.

Och, of wij elkander niet missen in de eeuwige tabernakelen.

En vooral aan u, mijne lieve gemeente, ben ik d'en dank verschuldigd; want gij hebt niet alleen onder mijn herderlijk opzigt veel achting jegens mij betoond, maar mij ook uwe innige liefde en toegenegenheid in ruime mate laten genieten. Heb dank, heb dank, mijne dierbare kudde! O, dat wij eenmaal alle zonde en gebrek te boven gekomen, elkander in volmaakte vreugde, heiligheid en heerlijkheid ontmoeten voor den troon! Dit zij onze troost, zoovelen wij in waarheid den Heere liefhebben!

Den Kerkeraad en Diakenen ben ik nog eene bijzondere dankbetuiging verschuldigd voor de achting en erkentenis, mij altijd bewezen.

Immers, Broeders, wij mogten in bijna ongestoorden vrede zamen onze gewigtige roeping waarnemen, althans nadat enkelen, die in alles niet regtzinnig waren, niet meer met ons in de bediening waren. O, Broeders, wij moeten God zeer loven en danken voor die groote genade. Volmaakt waren wij niet, o neen, onrein! Was er eens gebrek in de liefde jegens elkander, dit was tengevolge van gebrek aan de liefde jegens God; en wat willen wij dan van elkander verwachten! Hierover zij dan ook het bloed der verzoening onze toevlugt!

O, Geliefde Hoorders, ik mag ook niet nalaten u te vermanen met waarschuwing.

Elk moet ik opwekken en vermanen tot een leven voor God, en ik doe dit met veel aandrang, want het mogt eens voor het laatst zijn, dat mijn mond tot u kan spreken. O hoe schrikkelijk, als wij de Heidenen eens zagen toegebragt en sommigen uwer aan de linkerhand des Heeren! Geduchte geduchte uitkomst!

Ei zondaren, houdt het niet vol op den breeden weg Verlaat hem, verlaat hem haastig. Hebt berouw, zoekt verzoening in CHRISTUS bloed, en gij zult zalig worden.

O, gemeente wandel ook in getrouwheid aan God voor Zijn aangezigt. Besef uwe hemelsche roeping, en uwe eigene zwakheid tevens, met het gevaar dat u omringt, en wees gewaarschuwd tegen al de verleiding der zonde.

Lieve jeugd, heb de wereld niet lief; volg haar zelfs in

de verte niet na. Dat wij u toch niet zoo tegenstrijdig zien wandelen, ontaardende van het geloof.

Hoor eens!... dan zouden de Heidenen u voorgaan en gij (Matth, 8: 12) als kinderen des koningrijks buitengeworpen worden. Och, laat u dan niet vervoeren!

Lieve gemeente, wees ook gewaarschuwd tegen alle verwarring. Zijt liefderijk en vriendelijk jegens allen; houd ook vrijmoedig gemeenschap met de geloovigen, al zijn zij niet in onze kerkgemeenschap, maar heb geene gemeenschap in hunne afwijking van dien weg, op welken God u geleid heeft. Erken dankbaar uw standpunt, dat gij door genade hebt verkregen. Volg daarin mijn voorbeeld na, anders vrees ik verwarring onder u —daarom zijt wakende!

En te dien aanzien rust er op den Kerkeraad eene dure verpligting, om ook hierin de kudde voor te gaan.

O, Broeders, ik besef het, hoeveel zwaarder nu de taak van Opzieners op uwe schouderen zal drukken. Ik wil u niet te zeer bekommeren; maar toch, zien wij op onze eigene zwakheid en op het gevaar, dat ons omringt, dan mogen wij elkander wel ernstig vermanen. Zien wij maar wat Paulus even vóór onzen tekst gedaan heeft. Daarom, Broeders, zijt wakende, en houdt sterk aan in het gebed.

Bevelen wij dan elkander Gode aan.

O, kon ik dit nu u allen doen met die broederlijke vrijmoedigheid als Paulus het hier deed; maar, maar! hoevelen wandelen nog gansch anders, van wie ik met een weenend hart moet scheiden!

Och, ik wil u niet veroordeelen, maar om u van het geduchte oordeel te redden, en te verhoeden van die allergeduchtste toekomst in het jongste gerigt, dat gij geplaatst zoudt worden aan de linkerhand des Heeren, spreek ik nog eens eenstig tot u, en herinner u nogmaals aan Matth. 8: 11, 12: "Doch ik zeg u, dat velen zullen komen van oosten en westen en zullen met Abraham en Izaak en Jakob aanzitten in het koningrijk der hemelen. En de kinderen des koningrijks zullen uitgeworpen worden in de buitenste duisternisse, aldaar zal weening zijn en knersing der tanden."

Kan ik u nu nog niet als Broeders en Zusters Gode aanbevelen ik beveel u dan Hem aan met de bede om uwe bekeering, en vermaan u Zijn woord te behartigen. Dus beveel ik u ook der zuivere bediening des Evangelies aan. Verwaarloost de middelen der genade niet. Bidt om den

Heiligen Geest, Die u niet zal worden onthouden, als gij er in opregtheid om vraagt.

U dan, die den Heere in waarheid hebt lief gekregen, en Jezus tot uwen Borg, Middelaar en Voorspraak hebt, u beveel ik vrijmoedig Gode en den woorde Zijner genade. Hij alleen is de Magtige Jakobs, en een getrouwe verbonds-God, Die niet laat varen de werken Zijner handen.

Houdt u aan Hem, en verlaat u op Hem.

Hij zal u opbouwen in uw geloof, en u eenmaal een erfdeel geven onder de geheiligden, onder al de gelukzalige uitverkorenen Gods.

O, mijne dierbare gemeente, u ontving ik van den Heere, aan Hem draag ik u thans weêr over, gewis in veilige handen. Als God voor u is, wie of wat zal dan tegen u zijn?

En o, Dierbare medebroeders, Ouderlingen en Diakenen, dat ik u vooral biddend Gode aanbevele en vertrooste. Zegt gij: wie is tot dat werk, van God ons opgedragen, bekwaam? Tot Hem, lieve Broeders, zij onze toevlugt, op Hem ons oog, en van Hem onze vsrwachting. Hij, die u roept, is getrouw. Moogt gij hier getrouw zijn, gij zult ook eenmaal uit genade het loon der getrouwen ontvangen.

Zijt dan, Broeders, met de gemeente en met uwe huisgezinnen Gode aanbevolen met al uwe nooden en zorgen, ook met die der gemeente en der armen.

En zie ik hier ook nog een' mededienaar des Woords van elders, Geliefde Broeder, wees met de provincie Gode bevolen. Hij make onder uwe hand Zijne kerk hier heerlijk! Geniet Zijne gunst en Zijnen zegen!

Voorts Gij, mijn dierbare Vriend en Broeder, Leeraar aan de Theol. school, die God ons geschonken heeft, wees Gode bevolen. Eene gewigtige taak legde de Heere op uwe schouderen: vervul haar met liefde en blijdschap, en God verblijde u en uwe ambtgenooten met veel vrucht en zegen!

Maar ik zie hier ook veel studenten onzer Theologische school. Geachte en dierbare jongelingen, gaaft gij u eenmaal over aan de noorbereiding tot dat groote werk, ontvangt ook nog mijne zegenbede: zijt Gode en den woorde Zijner genade bevolen!

Eindelijk neem ik de vrijheid mij in de gewigtige taak, die de Heere op mijne schouderen gelegd heeft, in uwe liefde en voorbede nederig en ernstig aan te bevelen. Och, Broeders, bidt veel voor mij.

Ambtsbroebers, medeopzieners, armverzorgers, mijner dier

bare gemeente, en allen die mij heden hoort, met geheel mijn hart besluit ik mijn dienstwerk onder u met de navolgende woorden der H. Schrift:

Alleenlijk wandelt waardiglijk den Evangelio Christi, opdat hetzij ik kome en u zie, hetzij ik afwezig ben, ik van uwe zaken mag hooren, dat gij staat in éénen geest, met één gemoed gezamenlijk strijdende door het geloof des Evangeliums. (Philipp. 1: 27.)

Zoo dan, mijne geliefde Broeders, zijt standvastig, onbewegelijk, altijd overvloedig zijnde in het werk des Heeren, als die weet, dat uw arbeid niet ijdel is in den Heere. (1 Kor 15 : 58.)

Gedenkt uwer voorgangeren, die u het woord Gods gesproken hebben; en volgt hun geloof na, aanschouwende de uitkomst hunner wandeling.

Jezus Christus is gisteren en heden dezelfde en in der eeuwigheid.

Wordt niet omgevoerd met verscheidene en vreemde leeringen; want het is goed, dat het hart gesterkt worde door genade, niet door spijzen, door welke geene nuttigheid bekomen hebben, die daarin gewandeld hebben.

Want wij hebben hier geene blijvende stad, maar wij zoeken de toekomende.

Laat ons dan door Hem altijd Gode opofferen eene offerande des lofs, dat is de vrucht der lippen, die zijnen naam belijden.

En vergeet der weldadigheid en der mededeelzaamheid niet; want aan zoodanige offeranden heeft God een welbehagen.

Zijt uwen voorgangeren gehoorzaam en zijt ze onderdanig want zij waken voor uwe zielen, als die rekenschap geven, zullen opdat zij dat doen mogen met vreugde en niet al zuchtende. Want dat is u niet nuttig.

Bidt voor ons; want wij vertrouwen, dat wij een goed geweten hebben; als die in alles willen eerlijk wandelen.

De God nu des vredes, die den Grooten Herder der schapen door het bloed des eeuwigen Testaments uit de dooden heeft wedergebracht, namelijk onzen Heere Jezus Christus.

Die volmake u in alle goed werk, opdat gij zijnen wil moogt doen, werkende in u hetgeen voor Hem welbehagelijk is door Jezus Christus, denwelken zij de heerlijkheid in alle eeuwigheid. Amen. (Hebr. 13: 7—9, 14—18, 20, 21).

Gebed met dankzegging.

Nazang Ps. 132 ; 2—4.

Nog vóór het u i t s p r e k e n van den zegen gezongen Ps. 113 : 10.

De zegen uitgesproken.

Onder het afgaan van den predikstoel, afgaande, zong de gemeente Ps. 134 : 4, en trad onderwijl Ds. De Kock, Leeraar aan de Theologische School op, die namens den Kerkeraad en de gemeente hartelijken dank betuigde en zegenbeden toesprak, waarop Z.Ew. op verzoek des Kerkeraads en der gemeente liet zingen,

Ps. 121, de 2 laatste regels van vs. 2, en vs. 3 en 4.

Een Woord over de Zending van het Evangelie onder alle volken, naar Aanleiding van Gen. 22 : 18.

Met een plegtig afscheid van de Gemeente en al de Broeders in Kampen, den 11den April, 1858.

Voorgezongen, Ps. 68 : 15.
Voorgelezen, Hand. 20.
Voorgezongen, Ps. 71 : 12, 15.

VOORAFSPRAAK.

En nu Broeders, ik beveel u Gode en den woorde Zijner genade, die magtig is u op te bouwen, en u een erfdeel te geven onder al de geheiligden, Hand. 20: 32. Alzoo sprak PAULUS tot de bij hem vergaderde opzieners van Epheze, als hij met de stellige gedachte naar Jeruzalem reisde, dat zij zijn aangezicht niet weder zouden zien.

Ver daarvan, dat ik mij met PAULUS, of ook mijne omstandigheden met die van hem gelijk wil stellen, toch is in die geschiedenis veel tot leering en voorbeeld voor ons; en deze woorden maak ik gaarne de mijne, om met dezelve ook u onzen God aan te bevelen en biddend op te dragen.

Ik wensch heden avond nog een woord tot u te spreken: en wel, over de zending van het Evangelie onder alle volken, en meteen plechtig afscheid van u te nemen.

Bidden wij vooraf om 's Heeren hulp en bijstand, genade en zegen!

Gebed.

Tusschenzang, Ps. 146 : 2—4.

Zelf eerst gelezen:
Gen. 3.
„ 9: 18—27.
„ 11: 1—9.
„ 22: 18.

(Ik verzoek de lezers, deze opgegevene plaatsen te lezen).

Waarom zou ik u Gen. 3, anders zoo goed bekend, hebben voorgelezen? Om u te herinneren aan onzen diepen val, waaruit wij niet kunnen verlost worden dan door de verzoening van CHRISTUS en door waarachtige bekeering.

En waarom dat uit het 9de hoofstuk? Om te toonen, hoe iemand, al leeft hij onder de genadebedeeling, evenwel eenen verzwaarden vloek over zich en zijn nageslacht kan halen, wanneer hij afwijkt van den levenden God, wanneer in hem een boos en ongeloovig hart is.

Maar waarom dat gedeelte uit het 11de hoofddeel? Om te doen zien, hoe de wederspannigheid tegen God gestraft is met verwijdering van God en van de ware godsdienst. God wilde, dat de menschen de onlangs herstelde aarde zouden bevolken; de mensch in trotschen euvelmoed verkeerende, wil dat niet zóó als God dit wil. Nu wordt hij geslagen met spraakverwarring en oneenigheid. De verspreiding over de aarde geschiedt wel, maar nu met verwijdering van de ware godsdienst, en die moeielijkheid om elkander te verstaan.

Zietdaar des menschen grooten val, zijne verwijdering en goddeloosheid, dubbel der eeuwige verwerping waardig. Maar hoe roemt hier de barmhartigheid Gods tegen het oordeel. God heeft zich over den mensch ontfermd. Hij zelf zoekt hem eerst op, openbaart hem zijnen Zoon als Borg en Middelaar. Deze raad des vredes wordt in de genadebedeeling steeds nader ontwikkeld, vooral sedert God Abraham en diens geslacht uit Izaäk daartoe afzonderde. En ofschoon Cham over zich en zijne nakomelingschap eenen zwaren vloek gehaald had, het woord Gods bij Gen. 22: 18 verzekert ons dat eens a l l e volken deelen zullen in de genade door Jezus Christus te weeg gebracht.

God, M. H. wilde Abraham in zijne gehoorzaamheid beproeven, en allen volgenden geslachten in hem een voorbeeld geven, hoe men Gode in alles moet gehoorzamen, al schijnt het ook hard, want al zijne bevelen zijn liefde en trouw en—Hij is de Heere!

God eischt zijnen zoon. Abraham offert hem in geloofsgehoorzaamheid, maar krijgt hem als een genadeloon duizendvoudig terug, als God zegt: "In uw zaad zullen a l l e volken gezegend worden."

Dat men door dit "zaad" bepaald Christus, Gods Zoon moet verstaan, lijdt geen twijfel. (Gal. 3: 16).

Heerlijke en troostvolle belofte voorwaar!

Maar, laat ons eens zien, wat er al moest en nog moet gebeuren, zal deze belofte hare vervulling erlangen.

I. Gods eigen Zoon moest mensch worden, om in de plaats van den mensch aan Gods gerechtigheid te voldoen.

En dit is geschied; want daar het de wet onmogelijk was, van wege onze zonden, ons te rechtvaardigen, heeft God zijnen Zoon gezonden in de gelijkheid des zondigen vleesches, en dat voor de zonde, de zonde veroordeeld in het vleesch, opdat het recht der wet vervuld zoude worden in ons, die niet naar het vleesch wandelen, maar naar den geest. (Rom. 8: 3, 4).

O eeuwig wonder! Alzoo lief had God de wereld, dat Hij zijnen eeniggeboren' Zoon daartoe over gaf, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. (Joh. 3: 16).

Ja, welk eene liefde ook bij Gods Zoon voor zijn uitverkoren volk! Die liefde, zij brengt Hem van den Hemel hier op aarde, wat zeg ik? van den troon Gods in de beestekrib — op, het kruis, dat vervloekte moordhout; en dat voor zulke arme doemschuldige doemelingen!

Hoort eens, hoe PAULUS ons daaraan herinnert, als hij zegt:

Een iegelijk zie op het zijne; maar een iegelijk zie op hetgeen dat der anderen is.

Want dat gevoelen zij in u, hetwelk ook in CHRISTU JEZUS was: Die in de gestaltenisse Gods zijnde, het geenen roof geacht heeft, Gode even gelijk te zijn:

Maar heeft zich zelven vernietigd, de gestaltenis eens dienstknechts aangenomen hebbende, en is den menschen gelijs geworden;

En in de gedaante gevonden als een mensch, heeft Hij zich zelven vernederd, gehoorzaam geworden zijnde tot den dood' ja tot den dood des kruises. (Philipp. 8: 4—8).

Tot op de komst van CHRISTUS werd deze genade meer bepaald onder ABRAHAMS geslacht uit JAKOB bedeeld: maar na zijne volbragte borgtogt en verheerlijking wordt die naar Gods groote barmhartigheid uitgebreid tot alle volken en geslachten.

Maar hoe zullen zij nu gelooven zonder dat hun gepredikt worde? En hoe zal hun gepredikt worden, zoo er niet gezonden worden? (Rom. 10: 14, 15.)

Dus moest er

II. Ook eene zending van het Evangelie tot de Heidenen plaats vinden.

Dit heeft CHRISTUS ingesteld en zijne kerk bevolen, om dit altijd, ja tot den einde toe te volbrengen, als Hij kort vóór Zijne Apostelen, en in hunne personen tot de geheele kerk zeide: Gaat dan henen, onderwijst al de volkeren, dezelve doopende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes; leerende hun onderhouden alles wat ik u geboden heb. (Matth. 28: 19). Of ook nog met andere woorden:

Gaat heen in de geheele wereld, predikt het Evangelie aan alle schepselen. Die geloofd zal hebben en gedoopt zal zijn, zal zalig worden. Maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden. Mark. 16: 15, 16).

De H. Geest, Die na JEZUS' verheerlijking Zijne plaats vervuldt, om de gemeente te leiden en tot haren pligt te bekwamen, heeft dit nagevolgd, gelijk wij kunnen zien in Hand. 13: 2—4. En als zij den Heere dienden en vastten, zeide de Heilige Geest: zondert mij af beide BARNABAS en SAULUS tot het werk, waartoe ik ze geroepen heb.

Toen vastten en baden zij, en hun de handen opgelegd hebbende, lieten zij ze gaan. Deze dan uitgezonden zijnde van DEN HEILIGEN GEEST, enz.

Dus zending van Evangeliedienaren, ook tot de Heidenen, is een pligt en een werk, dat der kerk is opgedragen, en zij onder den invloed en de leiding van den H. Geest moet volbrengen.

Nu moesten wij genoeg hebben aan het bevel des Heeren, en, zoo wij maar volmaakt waren in de liefde, zouden wij er genoeg aan hebben; maar wat is God nederbuigend goed, Hij handelt met ons als een meêdoogend Vader.

Hij heeft er

III. Eene dierbare en heerlijke belofte bijgevoegd, om zijne zwakke en trage kinderen op te wekken en aan te moedigen.

Ziet—zegt Hij—IK ben met u al de dagen tot de voleindiging der wereld. (Matth. 28: 20).

En het is genoeg! Is de Heere met ons in Zijnen weg, wie of wat zal dan tegen ons zijn?!

En mogten wij eens zwarigheid maken over den diep gezonken toestand van sommige volken, en soms wanen, zelfs in den Bijbel op te merken, dat sommige volken eeuwig gevloekt zijn, en, hoewel het waar is, dat sommigen onder eenen meer verzwaarden vloek lagen en nog liggen, gelijk wij hebben

aangetoond: het woord Gods in onzen tekst Gen. 22: 18, geeft ons de vaste verzekering, dat het Evangelie met vrucht onder alle volkeren zal worden bediend; alles echter naar het vrijmagtig welbehagen Gods.

Heerlijke toezegging dan: "ALLEN VOLKEN zullen in uw zaad, in CHRISTUS namelijk, gezegend worden." Let wel, alle volken zullen. Dus ga de kerk heen, en vervulle slechts hare roeping in kinderlijke gehoorzaamheid, zich verlatende op 's Heeren eigen toezegging, de uitkomst aan Zijne genade—aan Zijn vrijmagtig welbehagen overlatende.

Gods Kerk in Nederland, in het vorige jaar door hare Opzieners te Leijden vertegenwoordigd, heeft ook hare roeping te dezen aanzien verstaan, en wil pogen die te volbrengen, naar de kracht die haar van den Heere zal verleend worden.

Om die groote zaak te openen, meent men onder onze stam- en geloofsgenooten in de Transvaalsche republiek, in Zuid-Afrika, eene deure der hope te zien. Daarom heeft de Hoog-Eerw. Synodale Commissie namens de geheele Kerk mij benoemd, derwaarts te reizen, om alles wat in het belang van Gods Koningrijk kan worden gedaan, naar ons vermogen te doen, Wij hopen daardoor den weg tot de Heidenen te banen.

Heden sta ik voor u, reeds op reis zijnde, om die roeping te volbrengen. zoo het Gods genade moge behagen. Daarom wensch ik nu nog een woord tot afscheid te spreken, Maar zingen wij intusschen.

Ps. 123 : 1.

Hoog-Eerwaarde en dierbare Broeders, leden van de Synodale Commissie.

Het is waar, ik zie u hier wel niet als Commissie vertegenwoordigd, echter kan ik niet nalaten, u als leden dier Commissie toe te spreken, terwijl ik mij gelukkig acht, u hier te zien. Verdraagt mij in deze vrijmoedigheid. De Kerk heeft u eene heerlijke taak opgedragen, om volvoering te geven aan dien pligt: "Gaat henen in de geheele wereld, predikt het Evangelie allen creaturen."

O Broeders, verflaauwt daarin niet, al ware het dat ik—wat God genadig verhoede!—der Kerk op de eene of andere wijze mogt ontvallen, want, Gods wijsheid mogt de Kerk in hare liefde willen beproeven met tegenheden.

Gaarne verklaar ik u thans openlijk, hoe ik verkeerd heb

en nog verkeer onder die gewigtvolle benoeming, welke gij names de Kerk op mij hebt uitgebragt. Voor eenige jaren reeds klopte mijn hart levendig voor de inwoners dier Republiek, en de Heidenen die in hunne nabijheid wonen. "Onwillekeurig ging de zucht naar boven: noch wierd ik nog eens derwaarts geleid door Gods goede voorzienigheid!" zonder de gedachte te vormen, of het ooit verwezenlijkt zou worden. Neen, dit behoorde bij mij tot de onmogelijkheid. Dan, in Gods weg kwam door U, HoogEerw, die benoeming namens de geheele Kerk tot mij, en deze vond weerklank in mijn hsrt.

Gemoedelijk zeide ik: "spreek, Heere, uw dienaar hoort; mij geschiede naar uw woord," want ik gevoelde, die roeping te moeten volgen. Het was de wensch mijner jeugd die nog nooit voor goed gebluscht werd; maar mijn vleesch beefde: ik werd ontsteld en dien naht ziek.

In den tijd mijner overweging heb ik ook veertien dagen lang naar eerlijke redenen gezocht, om te kunnen bedanken; maar hadde ik in dien tijd bedankt, ik zou hebben moeten zeggen: ik wil niet, Dit vermogt mijn geweten niet.

De genade Gods kwam tusschen beide. Ik werd bepaald bij "Gods Zoon voor ons in de beestekrib, Gods Zoon voor ons op het kruist!" Dit gezigt beschaamde mij deed mij weer in liefde ontgloeijen, en met gebogen knien zeggen: "och Heere, verberg uw aangezigt niet van uwen knecht: ik zal gaan als Gij mij wilt zenden." Van af dien tijd ben ik gewillig, geheel gewillig geweest, heb op geen ding meer gacht noch mijn leven dierbaar voor mij zelven gehouden Vroeg de Heere in dezen weg in zekeren zin een Abrahams offer van mij, wat betreft mijne kinderen: eenvoudige gehoorzaamheid des geloofs, liefde voor Geds koningrijk en geheele zelfverloochening hebben mij in staat gesteld ook dit offer den Heere gewillig te brengen zoo lang het noodig zal zi'n om zijns Koningrijks. wil

Het is mijne bede dat ik ze veelvoudig tot een zegen voor Gods Kerk weêr mag genieten, gelijk ook ABRAHAM zijnen zoon als uit den dood wederkreeg.

Ziet, lieve Broeders! daar sta ik dan nu voor uw aangezicht reeds op reis, en gereed, om dien grooten toeht binnen weinige dagen te ondernemen. Zoolang de taak mij is opgedragen, acht ik mij door Gods genade burgerlijk gestorven. Zij het nu ook maar altijd: "wat ik nu in het vleesch leve, dat leef ik door

het geloof des Zoons Gods." Broeders, wilt dit veel voor mij bidden opdat ik getrouw bevonden worde.

Hoog Eerwaarde Heeren en dierbare Broeders in onzen Heere JEZUS CHRISTUS! Ik heb vertrouwd op uwe wijsheid en voorzichtigheid, dat gij de benoeming van mijn persoon voor God en ook voor de Kerk kunt verantwoorden; anders ziende op mij zelven en op het groote en veelomvattende werk, dan, ach, dan bezwijkt mijn geest in mij. Maar — Hij die roept is getrouw!—en ik heb al veelmalen eene ervaring in de bediening gehad, die mij nu sterkt en met DAVID doet zeggen: "ja, ik zie nog wel wat tegen dien grooten reus op; maar ik herinner mij, dat ik eens een' leeuw en beer doodsloeg; en in deze kracht des Heeren zal ik heengaan, om dien reus te bestrijden;"—in die kracht dan, Broeders! in de kracht des Heeren zal ik heengaan, en God van den hemel zal het ons doen gelukken! Is het niet door mij onwaardige, geeft den moed niet op in een werk, waarbij en waardoor de Kerk leeft en moet leven; neen, houdt aan en zendt een ander!

Dus, Broeders, beveel ik u in dezen Gode en den woorde zijner genade. Gedenkt, och, gedenkt ook mijner in uwe gebeden. Ik vertrouw, dat gij dit zult doen; uwe broederliefde brengt dit mede, ook uwe liefde voor Gods Koningrijk in 't gemeen; en uwe bijzondere betrekking in deze zaak zal er u steeds aan kunnen herinneren.

Zijt dan, o Hooggeachte Broeders! met de geheele Kerk Gode bevolen, en ontvangt mijnen nederigen dank voor de bewijzen uwer liefde in 't bijzonder en in 't openbaar mij betoond.

Zie ik u hier als Leeraren aan de Theologische School, ook in die betrekking gevoel ik mij aangespoord, een woord tot u te richten. Tot u alle vier heb ik eene bijzondere betrekking. De oudste uwer is mijn leermeester geweest; een uwer nam mij de belijdenis des geloofs af; drie uwer in gemeenschap met Ds. De Cock, zaliger gedachtenis, zonden mij uit in den wijngaard des Heeren; de jongste uwer is mijn boezemvriend, en dat te meer, omdat hij als zoodanig de plaats zijns onvergetelijken vaders vervult.

O Broeders, als wij terugzien, hoe wij uitgeleid werden, en wat wij nu zijn, dan moeten wij God loven en danken voor al Zijne groote en vele weldadigheden. Gij ziet de vrucht

van uwen arbeid, en, voor zoover dat hier beneden kan, de zegen van den strijd dien gij moest strijden.

Ook deze zending is eene vrucht daarvan.

Nu heeft de Heere u eene gewichtige en moeielijke taak op de schouderen gelegd. De eer daaraan verbonden, neen, wij benijden haar u niet, wij beklagen u veeleer.

Ontvangt mijne bede: Zijt Gode en het zuivere woord bevolen! God spare u nog lang in het leven, sterke u en geve u lust, moed en krachten, ook zegen op u werk. Ja, dat gij waarlijk een zoutend zout van uwe kweekelingen moogt maken, onder Gods zegenende medewerking. O, wat zult gij u verblijden, als gij moogt zien, dat niet alleen sommigen door uwe dienst zijn toegebracht, maar ook van u uitgaan, die er velen rechtvaardigen, n.l. daartoe strekken in hunne bediening. Zij dat zoo voor Oost en West, Zuid en Noord!

Dat ik mij nu ook wende tot u. Broeders, die opgeleid wordt tot de heilige bediening. Gij zult het nog wel weten, dat ik u bij de oprigting dezer school mogt herinneren aan de woorden des Heeren tot Zijne Discipelen, die bij Hem werden opgeleid: "Gij zijt het zout der aarde. Wanneer nu het zou smakeloos wordt, waarmede zal dan gezouten worden? het deugt nergens meer toe, dan om buiten geworpen en van de menschen vertreden te worden."

Aan diezelfde woorden herinner ik u ook thans. O, dierbare jeugd en kweekelingen, ik heb u waarlijk lief, bij de veronderstelling, dat ook gij door de liefde Christi gedrongen zijt tot de overgave aan deze voorbereiding voor de heilige dienst. Mogt het zoo niet zijn bij sommigen, de herinnering daaraan strekke den zoodanige tot ontdekking en bekeering! want o, ware dat niet uw doel, verlaat dan deze school!

Bij die veronderstelling dan zijt gij het zout der aarde. O zijt, en zoekt altijd te wezen een zoutend zout: dat is uwe bestemming. Zijt het nu alreede in al uwe bewegingen. Dan, hoe zwak zijn wij altijd in ons zelven, en wat is de wereld verleidend! Hoe zijn sommige wetenschappen leidende tot verijdeling, zoo de Heere geene bijzondere genade schenkt O, dierbare kweekelingen, ik heb u innig lief, maar toch, o, zooveel zorg over u: ik weet iets van dat gevaar, waarin gij in 't bijzonder verkeert.

Hartelijk dan beveel ik u Gode en den woorde Zijner genade. O, kleeft den Heere aan, en houdt u aan het zuivere

woord van God in alle ootmoedigheid en godzaligheid. Wordt getrouwe dienaren des woords, waar God u ook zenden wil!

Geliefde Broeders, Ouderlingen en Diakenen! Dit is de derde maal, dat ik bij eene plegtige gelegenheid onder u optreed; ik mag ook thans niet nalaten, een woord tot u te rigten. Uw hart moet met dankzegging zijn vervuld, als gij aan uwe opkomst gedenkt. Gevoelt gij bij dien zegen ook verzwaarden last, vooral in uw Herderlijk opzigt over zooveel jeugdige broederen: beseft, dat God in dezen U roept tot een heerlijk werk. Het is immers daartoe, om met de Leeraren jonge menschen te vormen voor de heilige bediening, te weten in het herderlijk opzicht

God geve U veel licht, lust, en kracht, gepaard met wijsheid en voorzichtigheid, om de zwakke schouderen van de Leeraren aan de school te helpen schragen.

Broeders, ik beveel U dan met uwe gemeente en in dat bijzonder opzicht Gode en den woorde zijner genade.

O Gemeente van Kampen! Ik gedenk nog, dat ik in 't eerst voor U optrad met de klagt: "velen zeggen: wie zal ons het goede doen zien?" waarbij ik toen ook met U de bede paarde: "verhef Gij over ons het licht uws aanschijns, o Heere!" En ziet nu van waar zijn U alle dezen gekomen? Acht u hoog begunstigd met de school in uw midden. Is daardoor soms meer moeite: verdraag haar met lijdzaamheid en dankzegging, en werk mede tot de verbetering, die in de godzaligheid is. Dat er wezenlijke wasdom en groei onder u zij; veel bekeering, leven en opgewektheid.

Ook u beveel ik Gode en den woorde Zijner genade. Hij bouwe u verder op, en brenge U eenmaal onder al de uitverkorenen voor Zijnen troon, eeuwig en altoos!

Zie ik daar ook nog velen van mijne onvergetelijke Gemeente van Zwolle, ja, lieve Vrienden, en wordt het de scheidensstonde. Toen ik te Zwolle mijnen herderstaf onder u neerleide en afscheid nam, werd ons gevoel wat gematigd, bij de gedachte: "wij zien elkander welligt te Kampen nog."

Maar nu, maar nu, o mijn hart gevoelt het scheiden! Neen, wij kunnen elkander niet loslaten.

Nu, mijne dierbare en onvergetelijke vrienden! Gaat straks terug met een dankend gemoed, dat wij elkander genoten, ja

waarlijk elkander genoten hebben. Wij zullen door den geest elkander ook niet missen. Gij wilt mijner gedenken en ik u. Och verstaan wij het maar, ons ware standpunt is—vreemdeling; ons burgerschap is boven.

De aarde is maar gering in de oogen onzes Gods, en ons pad is kort; wij zullen ons maar voor een klein poosje van elkander verwijderen. En beseft het, ik word u niet ontrukt in eenen weg van tegenheid, maar ik ga heen voor het koninkrijk Gods, ook voor andere oorden der wereld. God vervulle genadiglijk de behoefte, die hierdoor onder u ontstaat, en beproeft de Heere u wat, word niet ontmoedigd.

O, volharden wij wederzijds in geloof, hoop en liefde. Immers dan zien wij elkander zeker binnen kort voor den troon, dan niet in rouw en droefenis, maar met vreugde en eeuwige blijdschap op ons hoofd.

Nu, lieve vrienden, nogmaals Gode bevolen!

Toehoorders in 't gemeen! wat zou het mij nu ruim om het harte zijn, wanneer ik met dat broederlijk vertrouwen, waarmede PAULUS sprak, u allen kon toespreken.

Maar, maar nu wordt mijn hart bekommerd; want van velen moeten wij waarlijk weenende zeggen: zij wandelen gansch anders!

O Toehoorders, die nog wandelt op den breeden weg en zoo sterft, welk een geducht oordeel, als de heidenen eens tegen u zullen getuigen, en u zullen veroordeelen, ja u zullen voorgaan!

Ik bevele u dan Gode en zijn dierbaar woord met den wensch en de bede om uwe bekeering. Kent uwe behoefte aan JEZUS als uwen Borg, Middelaar en Voorspraak, en Hij zal uw Redder zijn, wanneer Gij maar ootmoedig en geloovig tot Hem vliedt.

Maar u, die de keuze gedaan hebt met Ruth, u mag ik blijmoedig Gode aanbevelen.

Zijt Gij nog zwak, Hij zelf zal u opbouwen. Hoe onwaardig ook, Hij zal u uit genade een erfdeel geven onder al de gezaligden.

Ja alle opregten, mogen wij volharden in geloof, hoop en liefde, immers dan bevelen wij elkander vrijmoedig Gode aan. Bergen mogen wijken, Zijne goedertierenheid zal van ons niet wijken; heuvelen mogen wankelen, Zijn verbond weet van geene wankeling. En nu beveel ik mij zelven en die groote zaak nederig Gode, en ook uwe voorbede aan.

O geliefden, gedenkt mijner en Gods koninkrijk. Zij Hij

dan met ons, en blijve Hij bij ons, van nu aan tot in alle eeuwigheid, Amen!

Komt, bidden wij nu, en dragen we elkander aan den troon der genade op!

Nazang Ps. 131 : 2—4
Daarna nog Ps. 143 . 10.

Toespraak door Ds. VAN VELZEN, namens den Kerkeraad der gemeente te Kampen.

Hierop nog gezongen het 4de vs. van den Morgenzang, met de betuiging, dat onze hoop is in genade door CHRISTI bloed, en onze verwachting van den H. Geest."

De Zegen

Door de studenten bij het uitgaan der kerk gezongen.

Ps. 121 : 3, 4.

AANBEVELINGS- EN LASTBRIEVEN.

Aan de Synode der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

HoogEerwaarde en veel geliefde Broeders in onzen Zaligmaker!—Genade, vrede en barmhartigheid worde u van God den Vader en Jezus Christus onzen Heere door den Heiligen Geest rijkelijk vermenigvuldigd. In de maand Juni dezes jaars werd te Leyden eene Synode gehouden der Christelijk Afgescheiden Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Deze Vergadering heeft hare aandacht gevestigd op de Transvaalsche Republiek en uit hartelijke belangstelling in onze stamverwanten aan Zuid Afrika's Westkust heeft zij aan hare Commissie opgedragen zich in Correspondentie te begeven met de Gemeenten aldaar, haar de inlichtingen die vereischt mochten worden mede te deelen, en de bereidwilligheid der Gemeenten alhier te melden, om zooveel mogelijk mede te werken tot voorziening in de geestelijke behoeften der Transvaalsche Republiek.

De ondergeteekenden die de bedoelde Synodale Commissie uitmaken denken dat het, tot voldoening aan den hen opgedragen last, doelmatig zal zijn wanneer zij één predikant en één ouderling naar de bedoelde Republiek afvaardigen. Deze afgevaardigden zouden op de plaats zelve den toestand van zaken kunnen opnemen, om indien zij het noodzakelijk en nuttig zullen oordeelen zich daar te vestigen als vertegenwoordigers van de Christ. Afg. Geref. Kerk in Nederland en de Gemeente in de Transvaalsche Republiek ten dienste te zijn, terwijl verder, eenmaal de gemeenschap op die wijs aangeknoopt zijnde, zoo de Heere wil, onze Theologische

School alhier bekwame personen zal kunnen opleveren om ginds in des Heeren wijngaard te arbeiden. Alvorens wij echter onze afgevaardigden kiezen hebben wij het nuttig geoordeeld U.H.Erw. met ons voornemen bekend te maken, en wenschen wij uw oordeel te weten, terwijl uwe ons raadgeven en zooveel het kan dienen tot bereiking van ons oogmerk deze medewerking en hulp met dankbaarheid door u aangenomen zal worden.

Wij verzoeken u daarom, Broeders, ons te melden of ons voornemen, waarmede wij u thans bekend gemaakt hebben uwe goedkenring wegdraagt, terwijl wij bovenal des Heeren leiding en zegen gevoelen te behoeven, verzoeken wij u tevens ons in uwe gebeden te gedenken en blijven met toewensching van des Heeren genade.

Uw liefhebbende broeders in onzen Heere Jezus Chr.

De Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

S. VAN VELZEN.

Kampen, den 11den Sept. 1857.

N.B.—Zooals uit den inhoud en datum van bovenstaande gezien kan worden, werd deze brief aan de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika gezonden nog vóór de beroeping van wijlen Vader Postma. Het antwoord daarop ontvangen laat ik nu volgen. D.P., jr.

Aan de Synodale Commisie der Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

Weleerwaarde, zeer geachte Broeders in onzen Zaligmaker! Uwe Missive d. dato Kampen 11 September dezes jaars heeft de Kaapstad bereikt na afloop van de zittingen der Synode der Nederduitsch Gerformeerde Kerk van Zuid Afrika. De Hoog Eerw. Vergadering heeft dus geene kennis kunnen nemen van den belangrijken inhoud van uw schrijven. Uw brief zal derhalve moeten blijven overleggen tot de eerstvolgende Vergadering der Synodale Commissie, alvorens gij een bepaald antwoord kunt bekomen op de vragen,- die gij der Synode hebt voorgesteld.

Intusschen neem ik de vrijheid Uwel Eerw. bekend te stellen: 1ste dat twee der Transvaalsche Gemeenten zich oogenschijnlijk hebben onttrokken aan ons kerkelijk opzigt. Hieromtrent echter is de Synode wel nog niet in het reine. Zij heeft het opgedragen aan den Ring Trans en Ariep (dit was niet duidelijk te zien—misschien moet het zijn Transgariep—D.P.Jr.) hieromtrent onderzoek te doen en te rapporteeren aan de Synodale Commissie, met last van de Commissie daaromtrent de noodige stappen te nemen. 2de De Gemeenten Lijdenburg en Utrecht zijn blijven volharden in haren wensch om onder het kerkelijk opzigt te verkeeren van onze Synode. Zij zijn derhalve en worden door ons beschouwd als Gemeenten van ons Kerkgenootschap, even zoo als de Gemeenten aan deze zijde van Vaalrivier. 3de De Synode heeft besloten het lot van deze Gemeente Lijdenburg te hulp te komen door van tijd tot tijd van onze Leeraars daarheen af te vaardigen, ten einde de genademiddelen

te bedienen. Reeds is Ds. Huet daarheen op reis. Voor Utrecht is er een Consulent aangesteld. 4de De behoeften der Lijdenburgsche Gemeente zijn te groot, dan dat zij op den duur op deze wijze kunnen worden bevestigd; zij moet eenen gevestigden Leeraar hebben. Haar Kerkeraad heeft eenige maanden geleden een beroepsbrief in blanco aan de commissie te Amsterdam toegezonden, met volmacht in zijnen naam eenen Predikant te beroepen.—5de Onderwijs in de eerste beginselen is er zeer noodig. Onderwijzers met ware Godsvrucht en zelfverloochening bezield, zullen hier zeer welkom zijn.

Uwel Eerw. verzoekende onzer in uwe gebeden te gedenken, blijve ik met toewensching van des Heeren genade.

Uw liefhebbende Broeder in onzen Heer Jezus Christus.

Leeuwen Rust.

A. Faure.

Kaapstad 3 December 1857. Actuarius Synodi.

LASTBRIEF.

De Synodale Commissie der Christelijke afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, heeft benoemd en benoemt bij dezen den Weleerwaarden herder en leeraar D. Postma, tot afgevaardigde naar de Transvaalsche Republiek in Zuid-Afrika.

Het is het verlangen der Commissie dat genoemde Broeder zich naar de Transvaalsche Republiek begeve, ten einde op de plaats zelve onderzoek te doen naar den godsdienstigen toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten aldaar, broederlijke betrekkingen met hen aan te knoopen en in alles te handelen gelijk het hemzelven het nuttigst zal voorkomen in het belang van Gods Koningrijk en van onze stamverwanten en geloofsgenooten op Zuid Afrika's Oostkust.

Een ieder wien deze lastbrief vertoond zal worden, verzoeken wij tot het gezegde einde onzen genoemden Broeder in alles met Christelijken raad en daad behulpzaam te zijn.

Van onzen afgevaardigde verlangen wij zoodra mogelijk een verslag van zijne verrichtingen te ontvangen en wenschen dat de Heere onze pogingen zegene tot prijs van zijnen grooten naam. Hij geleide en beware onzen Broeder en geve hem Zijnen Geest en genade in ruime mate om ook anderen te kunnen dienen!

Gegeven te Kampen, den 26sten Maart 1858—

De Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

(Get.) S. van Velzen,
Leeraar aan de Theol. School.
A. Brummelkamp,
Leeraar aan de Theol. School.
H. Joffers V.D.M.,
te 's Hage.

BRIEVEN VAN AANBEVELING.

(Hierbij zij opgemerkt dat de volgende drie brieven kopiën zijn van de hand van wijlen, Prof. S. van Velzen waarvan veel onleesbaar geworden ; hier en daar zal ik dus het woord "onleesbaar" moeten invullen. D. P, jr.)

Nederland, Kampen, 25 Maart 1858.

Aan Wagner, Jacob, en Petr. Joh. van Staden te en bij Rustenburg Transvaal.

Waarde Broeder in den Heere! Genade en vrede zij met u ! In de maand October van het vorige jaar hebben de ondergeteekenden, uitmakende de Synodale Commissie van de Christelijke afgescheiden Gereformeerde Kerk in Nederland eensluidende brieven geschreven aan de gemeenten in de Transvaalsche Republiek. Die brieven hielden in, dat wij een leeraar en een ouderling uit de Christ. Afgesch. Geref. Kerk benoemd hebben om naar de Transvaalsche Republiek zich te begeven. Deze benoeming is door ons geschied ingevolge van een besluit onzer Synode in het vorige jaar te Leyden gehouden, waarbij ons werd opgedragen de bereidwilligheid der kerk te openbaren om de Transvaalsche Republiek voor zooveel mogelijk in hare Godsdienstige behoeften te voorzien. Tot dit besluit was de Synode geleid door de overweging dat niet alleen de Transvaalsche Republiek uit stamverwanten bestond, maar tevens dat ook daar zoo ver ons bekend is algemeen nog de gehechtheid gevonden wordt, aan het ware Gereformeerde geloof, zooals het in den Heidelbergschen Catechismus, de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, en de leerregels der Synode van Dordrecht 1618 en 1619 is uitgedrukt, waarbij berigt was dat in de Transvaalsche Republiek groote behoefte aan leeraars gevoeld wordt. Deze geh. aan het geloof dat door de C.A.G. Kerk met hart. vert. beled. wordt en deze groote behoefte verwekt de belangst. en de bereidv. om zoo veel mog. hulp te bewijzen. Niet beter meenden de ondergeteekenden aan den hun opgedragen last te kunnen voldoen dan door het afzenden van Broeders die op de plaats zelve onderzoek zouden kunnen doen en de vereeniging en samenwerking tusschen onze geloofsgenoot. (onleesbaar) en de Gemeenten alhier zouden kunnen daarstellen. De Broeders die oorspronkelijk door ons benoemd zijn hebben echter voor deze benoeming bedankt, waarop een ander Broeder door ons benoemd is, die deze benoeming heeft aangenomen, namelijk de WelEerw. Heer D. Postma, die reeds sinds het jaar 1840 de bediening van Herder en Leeraar in de Christ Afgesch. Ger. Kerk en laatst te Zwolle heeft waargenomen. Genoemde leeraar denkt half April met de Estafette, Kaptein. A. M. H. Retveld, naar Port Natal te reizen, om voorts de Republiek met het gezegde oogmerk te bezoeken. Wij verzoeken u daarom dezen Broeder in alles, wanneer ZEerw. in Afrika zal gekomen zijn, zooveel mogelijk te willen behulpzaam zijn, en hem in zijne reis van Port Natal naar de Republiek behulpzaam te zijn, en vertrouwen terwijl de Kerk alhier een bewijs van belangstelling geeft in de Transv. Rep. in de (onleesbaar) broederen van des Heeren rijk in Afrika ; dat ook dit bewijs van broederlijke liefde aan onze stam- en geloofsge-

nooten welgevallig zal zijn. Moeht bovenal de Heere zijnen zegen over deze pogingen gebieden tot eer van zijn naam en tot behoud van zondaren. Dat deze (onleesbaar) op de Kerk van Z. Afrika's Westkust.

De Syn. Com.

S. v. VELZEN.
A. BRUMMELKAMP:
H. JOFFERS.

Kampen 30 Maart 1858.

Den Eerw. Kerkeraad te Lijdenburg, Potchefstroom, Zoutpansbergen, Suikerboschranden.—

Eerwaarde Broeders: Genade en Vrede:—In de maand October des vorigen jaars is UEW. een brief gezonden van de Syn. Commissie der C. Afg. Kerk in Nederland, waarin gemeld werd, dat genoemde Commissie den pred. N. H. Dosker en den ouderling J. v. Andel heeft afgevaardigd om zich naar de Transvaalsche Republiek (te begeven?) met het oogmerk om een broederlijke betrekking aan te knoopen tusschen de C. Afg. G. Kerk alhier en de Gemeenten in de Transvaal, terwijl ons berigt is, dat door u hetzelfde geloof met ons wordt beleden, en hetgeen in onze Heid. Cat., Ned. Gel. en leerregels van Dordrecht is uitgedrukt. De benoemde afgevaardigden hebben geoordeeld geen gevolg te kunnen geven aan de benoeming, waarop wij onze keus hebben gevestigd op den predikant D Postma, die van af het jaar 1840 bediening onder ons waarneemt. Eerstdaags denkt ZEerw, te vertrekken, waarom ik als lid der Syn. Commissie U hiervan kennis geef met het verzoek ZEw. (onleesbaar) te willen ontvangen. Met toewensching van des Heeren zegeningen ben ik UEw. liefh. br in den Heere.

N.B. Deze brief zal wel zeker geteekend zijn door de Syn. Commissie of één der Leden—doch op de kopie van den oorspronkelijken brief werd er geen enkele handteekening gevonden. D. P.jr.

(Nederland) Kampen, 25 Maart 1858.

Den Heer Kathz,

WelEdele Heer!—Terwijl de ondergeteekenden, uitmakende de Synodale Commissie der Chr. Afgesch. Ger. Kerk in Nederland, de predikant D. Postma naar de Transvaalsche Republiek zenden, ten einde in het belang van Gods Koningrijk aldaar (op de plaats zelve den toestand) met onze stam-en geloofsgenooten broederlijke betrekkingen aan te knoopen en alles te doen wat in het belang van Gods Koningrijk door hem verrigt kan worden, zoo verzoeken wij UWE. de inliggende brief aan zijn adres te willen expediseren, en den genoemden predikant bij zijn aankomst in alles wat ZEw. dienstig kan zijn, ZwE. hulp te willen bewijzen. Met de wensch dat de Heere zijnen zegen over u gebiede en met verschuldigde achting.

De Syn. Com. der Chr. Afg. Ger.,
Kerk in Nederland,

S. v. VELZEN,
A. BRUMMELKAMP,
H. JOFFERS.

Ik kon geene duidelijke aanwijzing vinden welken brief bedoeld wordt door "de inliggende brief,"—in bovenstaanden brief vermeld. Deze heer Kathz, schijnt een zendeling te Durban, Natal geweest te zijn.

D. P.

Nieuwediep den——April 1858.

Aan de Hoog Eerw. Synodale Commissie der Christ. Afges, Gereformeerde Kerk in Nederland.

Hoog Eerwaarde en veelgeliefde Broeders in den Heere:—Ik verzoek vriendelijk, dat gij hetgeen ik tot twee uwer gesproken heb in mijne laatste rede te Kampen, en te vinden is in die redevoering, als ze het licht ziet, houdt als tot U allen gezegd, weshalve ik mij hiermede verschoone van hetzelfde te herhalen. Geliefde Broeders! Gij hebt een groot vertrouwen in mij gesteld en tevens een zwaar werk; och, of ik bekwaam mag worden tot dat werk en ik u niet teleur stelle door mijne zondige zwakheid, daarom beveel ik mij ook ernstig in uwe voorbede aan. O, dat ik aan den Heere getrouw blijve en zijne Kerk diene in ootmoedigheid des Geestes. Niets zal mij meer verheugen, dan dat ik binnen kort gunstige berichten zal kunnen zenden.

Ontvangt tevens mijnen oprechten dank voor al uwe liefde en vriendschap mij ter bevordering van de zending betoond. Ook ten dezen aanzien blijf ik mij uwe liefde nederig aanbevelen Waarbij ik mijne hartelijke groete voeg met het laatste vaarwel; vaarwel Broeders, vaart eeuwig wel! Gode en den Woorde zijner genade bevolen van uwen volvaardigen dienaar en uw liefh. br. in Christus.

D. Postma.

Groet ook de uwen en al de Broederen. P.

Zoudt gij niet bepaalde bidstonden voor de zending aanprijzen?

Ook kunt gij in ontvangst opnemen en alzoo in de Bazuin en Stem vermelden:

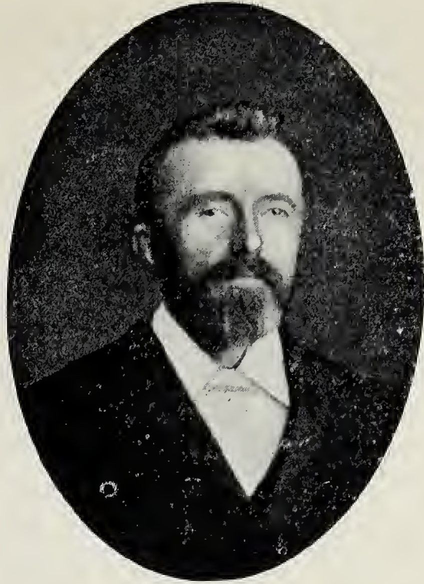
Collecte te Amsterdam 14 April in een Godsdienstoefening door mij geleid	*f* 51	20
Nog van Mevr. Z. bij de vroegere Collecte te Braambrugge	10	00
Van eene zuster der Gemeente te 's Bosch door Br. van Andel	2	50
Collecte te Haarlem den 15 April in een avond Godsdienstoefening door mij geleid	5	00
Collecte in drie Godsdienstoefeningen den 16 en 18 gehouden te Alkmaar	20	07
te den Helder	17	35
	f106	20

Ds. L. J. DU PLESSIS,
thans te Petrusburg, O.R.K.

Ds. W. J. SNIJMAN,
Predikant te Venterstad, K.K.

Ds. P. POSTMA,
thans te Zeerust, Transvaal.

Ds. LOUIS P. VORSTER,
thans te Burghersdorp. K.K.

Maar ik heb nog al vrij wat moeten uitgeven voor benoodigde diversen, groot en klein. Ik heb dit maar medegenomen, dus kunt gij het ook in de uitgaaf aan mij brengen, vertrouwende dat ik hierin uwe bedoeling tref. Ik houd er dan ook boek van.

Nogmaals gegroet.

D. P.

N. B. Heden lees ik in de Bazuin f15 van Ommen, maar ik heb slechts f10 opgegeven en ontvangen.

Is dit uwerzijds abuis, of is er nog 5 gulden bij gekomen?

'S Bosch, 12 Juli 1858

J. van Andel & Comp.
Graanhandelaars
te
'S Bosch, Gorinchem en Tiel.

Aan de Eerw. Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk.

Eerwaarde Heeren en Broeders in Christus Jezus!—Met dezen gevoel ik mij verplicht UEw. het volgende mede te deelen. Toen ik Ds. Postma te Helder verliet, verzocht ZEw. mij het volgende:—Ds. Brummelkamp toezenden aan ZEw. 1. de Bazuinen; 2. verslag der vergadering van Curatoren; 3. staat van afrekening der school te Kampen over 1857. Verder verzoekt ZEw. veel brieven; ik heb geschreven 1 Mei, 1 Juni en 1 Juli; de eerste brief naar de Kaap en de tweede en derde naar Catz, te Durban, Natal. Zietdaar, dus hebt UEw. opgaaf van hetgeen ik gedaan heb aan 't Zendelingswerk. Nu heb ik twee brieven of liever drie brieven uit de Kaap ontvangen; den eersten is van Mr. v. d. Rijst, die ik aan UEw. ter lezing toezend, met verzoek van spoedige terugzending; hij biedt zijne diensten onze Kerk aan als Zendeling! Wat moet ik Zed. antwoorden? En wat is het gevoelen der Syn. Commissie? Tevens voeg ik hierbij een tweede brief van den Leeraar uit Bloemfontein, waaruit UEw. ziet hoe men over de afges. denkt in den Oranje Vrijstaat. Eindelijk heb ik een brief van J. J. Venter te Bloemfontein, die mij bericht, vooreerst zijne groote blijdschap over mijnen brief en mij mededeelt dat twee Broeders uit Rustenburg met hem, den — Feb. 1858 een beroepsbrief hebben gezonden aan Ds. Callenbach en nu verzoekt hij mij in overleg met Ds. Callenbach over een Leeraar te raadplegen; ik zal Ds. Callenbach voorstellen dat beroep niet uit te brengen, aangezien Ds. Postma reeds op reis is naar Rustenburg of den beroepsbrief Ds. Postma na te zenden, want dat ik vertrouw als Ds. P. te Rustenburg komt, dat ZEw. met open armen zal worden ontvangen en als Leeraar bevestigd. Verder verzoekt genoemde Venter een Leeraar voor Bloemfontein, want dat hij zich in Januari 1858 heeft afgescheiden van den Leeraar (Murray) (zie den brief) en Kerkeraad, omreden zij niet het Evangelium en de Bekeering in zijn rechten zin en beteekenis verkondigen, enz., enz. NB

Hij heeft hun vijf punten van beschuldiging voorgelegd, zonder antwoord. Dientengevolge brengt hij nu een beroep uit voor een

Leeraar van gezegd deel menschen, die in Bloemfontein en zelfs in de Kaapkoloniën, die met hem vereenigd zijn en slechts op een Leeraar wachtten om zich af te scheiden en tot eene Gemeente te vereenigen. Geldelijke hulp niet alleen is hem toegezegd, maar hij is gesmeekt geworden dit goede werk door te zetten; opdat het goede woord des Heeren in Geest en waarheid mag verkondigd worden. Men verlangt een Leeraar te hooren als Koenraad Mell, Smijtegeld, Brakel, van Leeuwen en dergelijke geestelijke schrijvers. Verder verwerpen zij ook de Liederen en alle bijsekten door het nieuwe licht ingevoerd. Ook verzoekt hij eenige onderwijzers; in één woord, hij verlangt Leeraars en Onderwijzers van die gevoelens, die ik beleden heb. Zoo spoedig mogelijk verzoekt hij dus een Leeraar te zenden en te schrijven in welke haven of Baai ZEw. zal aanlanden, om dan wagens te zenden, om ZEw. af te halen, opdat hij geene kosten mag hebben, en verbindt voor reis kosten en onderhoud alle zijne goederen, als hij maar met blijdschap mag opgaan in 's Heeren Huis. Zietdaar, eene krachtige deur geopend! Wat moet ik doen; wien moet ik zenden, of mag ik niet? Zal dan de Syn. Com. aan die opdracht gehoor kunnen geven? Gaarne zal ik het gevoelen der S. C. vernemen, teneinde mij daarnaar te gedragen, En nu Eerw. en gel. Broeders! mag ik vernemen hoedanig ik met één en ander moet handelen! Aangezien ik tegenwoordig buiten alle betrekking sta; ook in opzigt van den Zendingsarbeid, weet ik waarlijk niet, welke houding ik moet aannemen, ook niet in 't schrijven voor de Z. zaak. Dit geloof ik, dat vooreerst geheimhouding noodig is, want de zoogenaamde rechtzinnige leeraars, zoowel hier als aan de Kaap, zien met gramschap onzen arbeid aan en zouden alles doen om ons struikelblokken in den weg te werpen. Met verzekering van ware hoogachting en broederlijke toegenegenheid eindig ik deze, verzoek een spoedig antwoord en terugzending der brieven, opdat ik vóór het laatst der maand dezelve kan beantwoorden.

Opwekking en levend houden der Zendingszaak in de Bladen is hoogst nuttig en noodig.

Ontvangt intusschen de broederlijke groeten.

WelEerw. Heeren!

Van UEd. dw. Broeder in Christus,

J. VAN ANDEL H.ZN.

N.B.—De onderteekenaar van dezen laatsten brief is de Ouderling die allereerst beroepen was om met Ds. Dosker naar Z. Afrika te gaan, en later met wijlen Prof. D. Postma. Ouderling J. van Andel heeft later bedankt, maar een brief desaangaande kon ik niet in handen krijgen.

Dan, de Heer J. J. Venter, van wien sprake is in den bovenstaanden brief is de Heer Jakobus Venter, goed bekend in Z. Afrika, nu reeds eenige jaren overleden, in leven woonachtig te Broekpoort, nabij Bethulie O. V. St., jaren lang Ouderling in de Geref. Kerk; en gedurende eenige jaren ook Vice President en fungeerende President van den O. V. St. In verband met de Gemeente Redders-

burg O. V. St. zal de naam van dezen ouden Vader later vooral nog moeten genoemd worden. D. P.jr.

(ADVIEZEN DER LEDEN DER SYN. COMMISSIE.)

Mijn advies is: 1) 't geen er kan of moet gedaan worden kan natuurlijk van Andel als persoon niet, maar de Synodale Commissie. 2) Postma heeft (en Van Andel kan dit sehrijven) in zijn lastbrief volledige macht om naar bevind van zaken te handelen. 3) Dat v.d. Rijst zich late examineeren en bij... (onleesbaar) eerst daarna zoo Postma 't noodig oordeelt worde geordend is zeer goed. Dat hij er de man voor is denk ik wel. 4) Voor dat wij iemand zenden aan Venter moeten wij tijding van Postma hebben, terwijl wij in geen geval zonder of buiten Postma om iemand kunnen zenden. 5) Dat scheiding ook daar wel onvermijdelijk is verwondert mij niet, evenwel moeten wij niet provoceeren. N.B.

BRUMMELKAMP.

Kampen 17 Juli 1858.

Dat Ds. Callenbach dien beroepsbrief aan Ds. Postma geve is zeker het beste, wat hij er mede doen kan, maar die zaak is in ieder geval *gebroken* want wat is *een persoon* (is toch hier en ook Venter daar) in zulke zaken? *B.*

Den 21sten Juli geantwoord overeenkomstig het advies van Ds. Joffers en S. van Velzen.

N.B. Het advies van wijlen Prof. S. van Velzen heb ik niet gekregen; dat van Ds. Joffers laat ik nu volgen. D.P.jr.

'S Gravenhage 19 Juli 1858.

Waarde Broeders! Mijn advies over de op den 17 dezer toegezonden brieven, is: 1ste Dat wij ons als Synodale Commissie in het beantwoorden van genoemde brieven niet moeten inlaten; 2de en dat wij ook in geenerlei wijze met die van de Kaap handelen, buiten Ds. Postma, want anders hadden wij ZEw. daar niet heen zenden moeten; 3de ik weigere mijn toestemming te geven om meer geldelijke kosten op onze Kerk in Nederland te leggen, voor die van de Kaap, zoolang onze kas niet beter voorzien is. Hierin gesloten de brieven terug. Zijt hartelijk gegroet van mij.

H. JOFFERS.

HOOFDSTUK III.

Brieven van Ds. D. Postma uit Z. Afrika.

Aankomst en verblijf van Ds. D. Postma te Kaapstad.

Kaapstad den 16 Juli 1858.

Aan de Hoog Eerwaarde Synodale Commissie der Chr. Afg. Gereformeerde Kerk in Nederland.

Hoog Eerwaarde Heeren en mij dierbare en onvergetelijke medebroeders in onzen Heere Jezus Christus! Genade en Vrede!

Met een onuitsprekelijk dankgevoel mijns harten vat ik heden de pen op, om aan u te schrijven en vertrouw, dat deze letteren u niet minder zullen verheugen, want ik kan *heden* al wel oprigten een *Eben-Haëzer*, en uitroepen: "tot hiertoe heeft de Heere geholpen!" Ik zal trachten u in 't kort en zuiver historisch het één en ander mede te deelen van hetgeen meer of min belangrijk is; gij kunt dan daarover zelf oordeelen, wat gij daarvan ter kennis van de Kerk in Nederland goedvindt openbaar te maken.

Zooals gij weet zijn wij uitgezeild van 't Nieuwe Diep den 22 April l.l. (1858). (Dit was met een zeilschip. D.P.jr.) Het weer was zoo schoon en heerlijk als dit immer kan verwacht worden; de wind zacht en goed, zoo dat de reis in het eerst meer scheen een pleizier togt te zijn, dan eene moeielijke; dan onze kennis dicteerde ons wel een ander denkbeeld. Maar wat was dit voor ons eene gunstige bestiering Gods, want alzoo werden wij eerst zacht heengevoerd en aan de zee al een weinig gewoon. Zoo mogten wij bijna het Engelsche Kanaal uitzeilen en zagen de Engelsche en Fransche kusten, en dat bij afwisseling zeer van nabij, want in het einde van 't Kanaal moesten wij kruizen, door dien de wind ons meer tegen was. Wij werden dikwerf met verrukking aangedaan bij de aanschouwing van onderscheidene werken Gods in de natuur. Nevens de golf van Biscaye hadden wij harden wind en zagen wij hooger zeeën, welke velen, ja verreweg de meesten zeeziek maakten; de zeeziekte was echter niet in hooge mate en allen zijn daarvan ook weldra genezen. Ik heb ze niet een oogenblik gehad. Ik ben naar het ligchaam altoos volkomen wel geweest. Met één woord, ik heb, mag ik het zoo eens uitdrukken,—niet gevoeld dat ik een ligchaam had, dan in eene genoeglijke gewaarwording; en zoo is het nog tot op dezen dag, ofschoon ik nu al acht dagen aan de wal verkeer. Mijn nietig aarden vat wordt dus wel gesterkt en zeer

beweldadigd! O, dat de schat, dien ik er in draag en moet mededeelen aan anderen daarin door Gods genade ook heilig worde bewaard, vertoond, en gretig aangenomen. Daarna hadden wij mooi weer en spoedig den Noord Oost passaad, die ons onder de linie of zeer nabij bragt.

Den 12 Mei zijn wij den Noorderkeerkring gepasseerd. In de heete hemelstreek hadden wij zes dagen stilte en dan is het warm, doch ik had daarvan ook al weer geen bijzonderen last. Wij verlangden allen echter zeer naar regen en verkoelende winden, want dat *stil liggen dobberen* op zee is veel ongenoegelijker dan een sterke wind; en vooral als dat plaatsvindt in de heete luchtstreek. De eerste regen die er dus kwam verschafte ons allen een vreugdefeest. Men baadde zich in den regen, Heeren en Dames lieten zich maar eens doornat regenen. Ik profiteerde ook al dankbaar van dien regen, doch geheel doornat laten regenen achtte ik niet zoo goed, gelijk sommige ook hebben ondervonden, die deze verkoeling te lang genoten. Gij kunt het beseffen, de huid is dan geheel open en wordt die zoo geheel gesloten, dat is niet goed. Door uitersten te verkiezen worden veel menschen onpasselijk.

Den 27 Mei hadden wij weer den Z.O. passaad en toen was de hitte ook geleden; want als er maar een klein windje is, O, dan is het zulk een heerlijk climaat. Maar dit komt iemand, die voor het eerst die reis doet, vreemd over, dat men aldaar zulke korte dagen heeft, daar wij ze in den zomer zoo lang hebben, n.l. in Nederland. Maar wat is dat weer goed beschikt door die wijze voorzienigheid Gods; want dat die nachten daar even zoo lang zijn als de dagen, tempert de anders onverdragelijke hitte. Ik moet dus zeggen: het is een heerlijk climaat, dag en nacht beide. Bij nacht meest een heldere sterrenhemel en 's daags nog al veel bewolkt, althans veelal een gedeelte van den dag. Wat is God wijs en goed! In den avond van den 28 Mei passeren wij de Linie, dat wel in onderscheiden opzigten vreugde-bedrijven, maar op wereldschen toon, uitlokte, maar overstorting met water gebeurde niet, want zulks had de Kapitein op zijn schip afgeschaft of nooit willen hebben. ZEd. achtte dat niet welvoegelijk. Dat mij dit innig verheugde, behoef ik u niet te zeggen. Want op zulk eene reis moet men anders al veel zondige en wereldsche bedrijven enz. zien en verdragen.

Den 11 Junij passeeren wij den Zuiderkeerkring. Den 6 Julij, hoewel het land in nevel ingehuld zit, nogtans land in 't zigt; en dat was ook juist volgens het bestek. Dit was in den morgen

van dien dag, en in den avond van den achtsten dezer lieten wij het anker in de Simonsbaai vallen. Gij merkt hieruit dat wij, is ze niet lang evenwel geen spoedige reis gehad hebben. Wij hadden niet altijd voor den wind, en aan deze zijde van de Linie veel, zeer veel stilte, dat ons wel mooi weer gaf, maar geen voortgang. Wij hadden ook wel eens harde winden, en die zijn op den Oceaan waarlijk een zegen, als ze n.l. dienen voor den koers. Slechts eenmaal, nog wel op meer dan drie honderd (va'ën) afstand van de Kaap hebben wij storm gehad, dat wij moesten bijliggen, en dan zien de lagehers en grootsprekers ernstig, zoo niet benauwd; doch geen ramp noch leed trof ons noch het schip; zij duurde ook niet lang, nog geen etmaal. Buitengewoon mooi weer hadden wij daarna enkel op den Zondag. Slechts gister was het wat guur en vreesde men storm uit het N.W., welke kwaad is voor de Tafelberg. Doch heden is alles weer bedaard. Gister heette het koud, maar ik zag nergens vuur ontstoken. Sommigen doen het echter wel. Ons schip ligt in Simonsbaai, die veiliger is en daarom door den Kapitein verkozen, en deze baai ligt in de False-baai; n.l. in *dit seizoen* is die veiliger. Er is echter besloten tot het maken van een breekwater, zooals zij dat hier noemen, in de Tafelbaai. en dan wordt de Tafelbaai even zoo veilig. Dit en meer andere zaken doen mij denken, dat Kaapland mettertijd zeer,in bloei zal toenemen. Wij hadden bij dat stille mooije weer eene heerlijke gelegenheid dien geheelen omhoek van de Tafelbaai tot de False-baai, ja ook kaap Hanglip en de geheele Falsebaai nauwkeurig te beschouwen, waarvan ik dan ook met alle inspanning profiteerde. Onze reis is dus vol van Gods goedertierenheden. Ook was de Heere met mij, om voor Zijnen naam en Zijne dienst getuigenis te geven, niettegenstaande mijne zwakheid en mijn groot gebrek. Laat ik u hiervan ook iets melden. Het zij Gode tot eer! Bij het verlaten van het vasteland was ik geheel kalm en vol vertrouwen, de aarde met hare uitgebreide waterplassen beschouwde ik als een klein, zeer klein ding in de hand onzes Gods. Dit is zoo bij mij gebleven. Gevoelde ik echter eens wat,—dat men op zulke reis al ligt gevoelt en miste ik wat men insgelijks op zulk eene reis moet missen dan zeide ik in mijn hart: en zoude men dat niet missen,—en zoude men dat niet lijden ten dienste van Gods Koningrijk? Zie op het Lam Gods! *Gods Zoon* voor ons in de beestekrib, *Gods Zoon* voor ons op 't kruis! En zoude ik dan niet een moeijelijk reisje doen? Zeven jaren waren voor Jakob om Rachels wil maar

als eenige dagen, en zoude ik die weinige weken niet achten als weinige oogenblikken om Gods Gemeente wil?

Wij hadden aan boord eenen vriendschappelijken omgang, hoewel ik mij anders in vele opzichten als alleen bevond. 's Morgens ging ik tusschendeks een kleine Godsdienstoefening houden, waarop nog een catechisatie volgde. 's Avonds deed Ds. Van Heiningen het; doch een geruimen tijd heb ik ook dat gedaan. Zondags hielden wij, als het kon, eene algemeene Godsdienstoefening onder eene gespannen tent op het dek, kon dat niet, dan deden wij dat tusschendeks, waarbij elk, die vrij was, ons kon volgen. En dit deden wij om de beurt. In het eerst echter betrachtte ik dit alleen, doordien Ds. Van Heiningen niet zoo wel was. Z.Ew. gaf mij de verzekering, dat hij bang was voor othodoxisme en liberalisme beide, en dus ver was van een Groninger te zijn. Hij wenschte orthodox te zijn, en de onderteekening der formulieren te doen *omdat* ze met Gods Woord overeenkomen. Zooveel wij samen spraken over de leerstukken, kan ik ook niet vernemen, dat Z.Ew. daarmeê in strijd kwam. Ik wil dus gaarne het beste hopen. De Heere gaf mij eene gulle vrijmoedigheid, en mocht somtijds,—ook tegen de zonde mijne opmerking maken. Geve de Heere daarop nog van achteren Zijnen zegen!

In den morgen van den 9den dezer las ik aan onze tafel Ps. 107 vs. 23—32, in onrijm, en deed daarop een gemeenschappelijk gebed. Dit gedaan zijnde werden wij met de sloep aan wal gezet, en alzoo zette ik met meer anderen voor het eerst voet op Afrika's grond. Het is mij niet mogelijk om uit te drukken wat ik gevoelde. Dit echter boven alles: *ook dit land is grond van onzen God en Vader, den Grooten Eigenaar van het gansche heelal.* Wij gingen eerst in een logement, en daarna, terwijl de anderen eens gingen wandelen, zochten wij (Ds. Van Henningen en ik)eenen diaken op, die ons vriendelijk ontving en ons Kerk en School liet zien.

De Gemeente in Simonsstad heeft nog geen Leeraar voor zichzelven. Het beviel ons, zoover wij kennis maakten, zeer wel, 's middags gingen wij ook de bergen beklimmen. En hoe weinig ik nu nog maar heb gezien, merk ik toch wel, dat gelijk de Joden thans tog eene levendige getuige voor de profetieën zijn, zoo is Afrika het in de natuur voor den Bijbel, wat betreft de schildering van natuurtooneelen. Gij kunt in Simonsstad op den weg, en ook hier niet loopen, of het omringt u van kleurlingen, de meesten reeds Christenen en wel beschaafd (in aanmerking

genomen wat ze waren). Ook zijn er vele Javanen, die meest Mohammedaansch zijn, doch van die komen er ook al over tot het Christendom.

Den 10den ben ik naar de Kaapstad gereden met de Mailkar. En na in een publiek logement mij gereed gemaakt te hebben, liet ik mij brengen naar den heer S. J. Hofmeyr, aan wien ik bijzonder was gerecommandeerd. Hij is de oudste Broeder van den Professor (zijn huis staat buiten de stad bij den berg op, tusschen Leeuwkop en Tafelberg, zoodat ik uit mijn raam geheel de stad zie, ja, er hoog over heen kan zien, alsmede de schepen in de baai, voorwaar een heerlijk gezicht!) En zie, terwijl ik binnen trad, zie ik Broeder Van der Rijst, van Calvinia hier om mij gekomen, (honderd uren ver!) en had niet gedacht mij nog in de stad te zullen ontmoeten, en nu stond hij zoo gereed om een uitstapje naar Wijnberg te doen. Dus het bleek *dit* was nog het juiste oogenblik. Broeder V. d. Rijst was bij Broeder Hofmeyr gelogeerd, en, ofschoon er eenige gelegenheid was, wilde toch Broeder Hofmeyr liefst, dat ik ook bij hem bleef, anders had hij ook bij een ander al mijn herberg bereid. Ik ben binnen weinige oogenblikken zoo bevriend geworden met deze Familie, dat wij samen den Heere dankten, dat wij elkander in dezen weg hebben leeren kennen. Want dat ik *hier* logeer, gelooven wij beiden dat dit voor de groote zaak mede bevorderlijk is. In dien zelfden avond had ik al eene ontmoeting met Prof. Hofmeyr, die zich alreeds in de stad bevindt om zich voor te bereiden voor het ambt, dat Z.Eerw. heeft aanvaard, om aan de op te richten Theologische School te Stellenbosch te vervullen. Terstond ontwaarde ik de hartelijkste overeenstemming en wordt daarin steeds meer versterkt. Ik mag zijne hartelijke toegenegenheid overvloedig genieten.

Zondag den 10den heb ik eerst Ds. A. Faure gehoord over den eersten Zondag van onzen Catechismus, en dat met zulk een innig genoegen, als ik immer onder ons kon smaken. (Ik had ZEw. ook den avond te voren even bezocht en was met gulle liefde ontvangen). 's Middags hoorde ik den heer Lion Cachet, (ik denk dit was stellig Ds. F. Lion Cachet, D. P. jr.) die uit Amsterdam hier is aangekomen met het schip: "Izak da Costa," en zegt mij bij de Vrije Schotsche Kerk Licentiaat te wezen, en wenscht hier de ordening tot Herder en Leeraar te ontvangen. Deze nam de dienst waar voor Ds. Stegman, die in het vorige jaar met die Gemeente bij de Gereformeerde Kerk is ingelijfd, zooals gij wellicht zult weten. ZEw. was vroeger Lutersch Predikant, doch al lang gereformeerd in

zijn gevoelen en prediking. Die Gemeente had hij behalve zijne Lutersche, uit de Heidenen verzameld. Ik zag dus eene geheele Gemeente van kleurlingen, allen netjes en velen, o zoo deftig gekleed. En ik gevoelde mij daar zoo eigen, niets was mij vreemd, ik meen wat hun geslacht en kleur betreft. Ik gevoel zoo hoe één geloof ons één maakt in Christus onzen Heer, ons Hoofd en Koning. 's Avonds hoorde ik Dr. Heins ook met veel genoegen, en zag ook Ds. Spijker. De Broeders hebben mij gerespecteerd als hun medebroeder, en alzoo ben ik ook door hen aan hunne huizen ontvangen. En om mij hunne bijzondere attentie te bewijzen, zoo als men dat hier noemt, ben ik verzocht met mijn hospes verleden Woensdag bij Ds. Faure te dineren in gezelschap van Prof. Hofmeyr en Ds. v. Heiningen, insgelijks gister, den 16den, in gezelschap met beide laatstgenoemden bij Dr. Heins. En ik kan u de verzekering geven, hoe aanzienlijk en deftig ook, eene christelijke eenvoudigheid, gulheid, openhartigheid heeft in alles den boventoon, op den predikstoel en in het huisgezin. Althans in mijn oog en voor mijne gewaarwording. En de Kerkelijke gesprekken houden ons steeds bezig in broederlijke gezindheid.

Den 13den dezer heb ik ook in gezelschap en onder introductie van Prof. Hofmeyr Dr. Faure te Wijnberg bezocht, waar ik even vriendelijk en broederlijk ontvangen werd. Het resultaat van alles is, dat ik van hen de ronde en ongedwongene verklaring heb mogen ontvangen: Dat zij onze Kerk als de historische Gereformeerde Kerk beschouwen en met hen homogeen in de onderteekening van het verbindings-formulier, dat de aankomende Predikanten moeten onderteekenen. De Gezangen zijn hier wel in gebruik, maar geen Leeraar is gehouden er uit te laten zingen en, wanneer de Kerk hier in hare vrijheid, die zij nu mag genieten, zoo voortgaat, koester ik de gedachte, dat zij met der tijd uit de Gezangen wel zal uitmonsteren, die men in geen goede geest vindt; want ik heb mijne opinie bij de voornaamsten hunner geopenbaard en wij stemmen geheel daarin overeen. Zoo ver ik thans kan zien verwacht ik van deze Kerk nog veel goeds. De zendingzaak wordt ook van wege de Synode behartigd, dus ook *namens de Kerk*; en de zaakgelastigde in de Commissie daarvoor is Prof. Hofmeyr;—en zie eens op die keus der Synode op hem en zijn Collega (Prof. John) Murray, beide bekend als innig godzalige en strijders voor de regtzinnige leer. Hieruit kan men de meerderheid leeren kennen. En om Prof. Hofmeyr te kennen, laat ik hierbij dit boekje volgen, dat door hem vroeger in de Kerkbode was geschreven en in Nederland daaruit is

overgedrukt. Misschien kent gij het. Ik kan u zeggen zij verheugen zich in mijne komst, dat de Kerk n.l. op die wijze het werk onderneemt, en wenschen van harte dat wij daarin welslagen. En hoewel zij thans niet als Kerk met mij kunnen spreken zoo willen zij toch persoonlijk doen wat zij maar kunnen doen ten goede van de zaak. Men kan dan later zien wat men in gemeenschap of in goede overeenstemming zoude kunnen doen. (Ik vergat te melden dat ik Maandag avond l.l. ook Prof. Hofmeyr hoorde voorgaan in het bidnur voor de komst van Gods Koninkrijk onder de Heidenen. Dat was ook hartetaal). Men houde in het oog, dat ik schrijf over persoonlijke getuigenissen, want de Kerk is als Kerk thans niet vergaderd, maar dat beschouw ik geen nadeel in deze zaak.

Gister den 18den heb ik 's morgens gepredikt voor Ds. Stegman in de St. Martinskerk. ZEw. is wel overgegaan van de Lutersche tot de Gereformeerde Kerk, zoo als wij in Nederland uit de Kaapsche bladen in het vorige jaar al gelezen hadden, maar de Gemeente die in deze Kerk samenkomt is nog niet overgegaan, doch meer Gereformeerd dan Lutersch. ZEw. heeft haar ook altoos in dien geest gediend. Het staat er met die Gemeente ook zoo bij, dat ze welligt niet lang meer als Lutersche bestaat, en de Kerk aan de Nederd. of Engelsch Gereformeerde zal overgebracht worden. 's Middags heb ik voor Ds. A. Faure in de Nieuwe Kerk gepreekt, en 's avonds wederom voor Ds. Stegman in de St. Stevenskerk voor de Gemeente, die door ZEw, uit de Heidenen is verzameld, en bij zijnen overgang mede als eene Gereformeerde in de Gemeenschap der Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika is ingelijfd, hebbende echter hare eigene opzieners en diakenen, die ook uit de Heidenen zijn. 's Morgens had ik ten tekst Joh. 3 : 14—16—in substantie gelijk aan die ik op 't schip deed, waarvan ik de inhoud hierbij voeg. Dat is dus mijn *eerste* predikatie in Afrika. 's Middags Joh. 1 : 29 en 's avonds Hand. 11 : 23., tevens had ik dat hoofddeel met vers 24 ingesloten haar voorgelezen. Ik heb naar aanleiding van dien tekst voorgesteld : I. Den waren Evangeliedienaar in zijne blijdschap over het heil van Gods Gemeente, en in zijnen pligt jegens haar. II. En wat dus hem en elken waren Christen verheugt en verblijdt. Het eerste gezang, dat ik 's morgens liet aanheffen, was het eerste vers van de berijming van Ps. 84, en heb dat 's avonds nogmaals herhaald. Dat ik met vreugde in het huis des Heeren ging, kunt gij wel denken en werd verrukt van vreugde als ik daar voor mij zag

eene Gemeente Christi, uit de Heidenen, welgekleed even als bij u in Nederland; sommigen als de arbeidende klas deftig in 't laken, overhemden met boordjes, en sommigen, vooral de vrouwen, zijn gekleed als de hoogere burgerstand bij u. Gij ziet dus geen onderscheid, dan in de kleur van den huid en als gij met hen spreekt, dan merkt men weldra, dat zij minder ontwikkeld zijn, dat zij trouwens ook wel willen erkennen; en daarom, zij zijn zoo in hun schik, als men hen zacht en vriendelijk bejegent. Met een enkele spreek ik ook hartelijk, en ik mogt dat ook zoo aan mijn hart gevoelen. Gij kunt denken, dat ik mij, vooral gister avond, regt op mijn plaats gevoelde. *De Heer gaf te spreken!* En den geheelen dag was ik ruim van harte. Het vreemde alleen gaf soms een weinig inspanning, maar anders had dat *recht broederlijk* ontvangst en die erkenning in mijne betrekking, die ik bij al de Predikanten had mogen genieten, den weg al als het ware ruim gemaakt. Ik heb mij wel in sommige omstandigheden—geschikt naar onderscheidene gebruiken, doch men gaf mij de meest mogelijke vrijheid, om mij op mijn gemak te gedragen.

Ik zie voor de Kerk alhier een heerlijke toekomst. Zij is geheel vrij van 't Gouvernement wat hare innerlijke regeling betreft, en de Broeders vertrouwen, dat zij, wanneer ze het verkiezen, nog wel kunnen ontslagen worden van eenige bepalingen; die bij misbruik nog eens kwaad zouden kunnen doen. Ook zijn ze geheel zelfstandig, hebben eene eigene Commissie voor de examina der aankomende Leeraren, en liever willen zij dat iemand uit Nederland overkomt zonder provinciaal examen gedaan te hebben en voor die Commissie wordt geëxamineerd, dan dat hij reeds proponent heet. De keus van die Professoren dicteert naar mijn inzigt zooveel goeds. Tevens de opwekking, om ook *als Kerk* de Zending Zaak te behartigen en zij gevoelen de waarde van hun zelfstandig bestaan Zij verklaren tusschen hun en ons bestaan eene volkomene overeenkomst te zien, uitgezonderd, dat zij nog sommige voorrechten van 't Gouvernement genieten. En *ik* oordeel, dat hunne opleiding aan de kweekschool, die nu te *Stellenbosch* wordt opgericht spoediger dan de onze te *Kampen* bekwame mannen kan uitleveren; want zij wordt slechts eene Theologische faculteit; die aan die school kunnen worden opgenomen moeten hunne documenten in de wetenschappen, welke eene opleiding aan de Academie voorgaan, bezitten. O Broeders, tot hiertoe heeft de Heere geholpen! Maakt Hem met mij groot en laat ons Zijnen Naam te zamen verhoogen.

Als ik dit zoo zit te schrijven en opzie, dan zie ik in de Tafel-

baai, heb den Tafelberg aan mijne regterhand, en den Leeuwenkop aan mijne linkerhand, en heden morgen heb ik met mijnen vriend, die mij zoo liefderijk logeert, een togtje te paard van twee uren gemaakt, van uit zijn huis door de stad, bij langs de zee, om den Leeuwenkop toe, en eindelijk weer over den berg; dit ging soms op en neer en leverde mij de verrukkelijkste natuurtooneelen. Ik was al vroeg op geweest en nu zit ik weer lustig aan mijn werk. Straks wachten mij weer nieuwe ontmoetingen. Denk eens het heet nu winter en dezen morgen koud, doch ik zit in mijne kamer, al is het vroeg, zonder om vuur te denken.; doch mijn winter onderkleêren kan ik goed aanhebben, en die hier gewoon zijn en oud worden, willen ook wel een vuurtje. Overjas, gebruik ik, uitgaande, ook niet. Het is dus hier een heerlijk climaat. Men bouwt ook maar altoos door. Men poot en rooit aardappelen te gelijk, zoodat men altoos nieuwe en nooit oude eet. Veel dingen ziet men hier groen, ook nog vele bloemen, en de hollandsche roos gaat altoos haar gang met bloeijen; regt aangenaam was het mij ook die onder al het vreemde op te merken. Ik zie ook de hollandsche huisvlieg, dat mij ook op 't gezigt aangenaam was, minder aangenaam is het echter, als ze zich laat gevoelen: dan dat is thans niet erg.

Den 20. Hedenmorgen woonde ik een biduur bij ten huize van Ds. Faure—Z Ew. had mij daartoe uitgenoodigd. Dat is een maandelijks biduur van sommige Leeraren, die daar tegen acht uur in den morgen bij elkaar komen, zamen bidden, en daarna ook zamen ontbijt nemen. Zij hebben het om de beurt aan huis in alphabetische volgorde. Ds. Faure opende onze samenkomst met het opgeven van Ps. 68 : 10., las daarop voor Jer. 33 en deed hierna een krachtig gebed, terwijl wij zamen nederknielden. Hierop zongen wij Ps. 25 : 2, 4—en deed Mr. Moffat, zoon van den welbekenden en beroemden zendeling het gebed in 't Engelsch (anders geschiedt alles om mijnent wil in de Hollandsche taal) daarop zongen wij van Gezang 65 het eerste vers, deze inhoud:

"'k Heb Jezus lief! Hij is mijn licht en kracht,
Waarheen ik mij in angst en droefheid wende;
Och wierd alom dien redder uit ellende
Van mij, van elk die hulde toegebragt!"

En hierna werd ik verzogt te bidden in 't Hollandsch. Gij kunt hieruit afnemen hoe broederlijk men met mij handelt. Die oude Ds. Faure is met één woord een man die leeft voor de dienst van God, en terwijl anderen zeggen, dat hij zijne krachten daarin bijna heeft versleten, zegt hij nog: Ach wat

heb ik voor den Heer gedaan! O, dat Hij ons maar *werkende* vindt! Bij de groote achting, die hij hier in de kerke geniet, is hij nogtans zoo nederig, gul en eenvondig, dat het opregt gemoed, hoe zwak ook zich vrijmoedig tot hem kan begeven. ZEw. doet ook alle mogelijke moeite om mij aan de Broederen voor te stellen. Ik hoop morgen den ouden Mr. Moffat te ontmoeten, die heden morgen was te huis gebleven wegens den regen. (Gij zult het weten dat Dr. Livingstone gehuwd is met een dochter van Moffat, die hier heen gekomen is uit de binnenlanden om haar te ontmoeten en te geleiden, om alzoo ook weder in het binnenland haren Echtgenoot te ontmoeten en verder te vergezellen). Ik heb nog vergeten te melden dat de Kerk, waarin de Gereformeerde Gemeente uit de Heidenen zamenkomt vroeger de algemeene Comedie was. De wereld kan in die dingen hier nog niet den boventoon krijgen. Op den dag des Heeren is ook alles gesloten en zijn er geene publieke ondernemingen in functie—De Godsdienst en de zedigheid hebben hier niettegenstaande veel bederf en groot gebrek, toch den boventoon — En, al heeft elk niet een nieuw leven door den Geest der wedergeboorte. dit wordt toch over het algemeen voor noodzakelijk erkend; dus die leer staat hier op hoogen prijs. En men behoeft niet te denken dat de Kaapsche Broeders onnoozel zijn, gelijk ook neologen dezer dagen in Holland zouden denken met het oog op het zoo even genoemd gevoelen—Neen zij zijn kundige, heldere, waardige mannen, maar de vreeze des Heeren is bij hen het beginsel van alle wijsheid

Omdat de mail morgen vertrekt, en ik gaarne daarvan gebruik maak, zal ik moeten afbreken. Alle maanden vertrekt een hier op Engeland en vandaar hier naar toe. Ik hoop dus dan D. V. weer wat te kunnen melden. Zijt intusschen met geheel de Kerk van Nederland Gode bevolen en gedenkt mijner veel in uwe gebeden met dankzegging. O dat er in uwe tempels en binnenkameren een gedurig gebed voor mij en alle Gods knechten opklimme; niet om onzent wil, maar om des Koningrijks wil. Hoog Eerw, en mij dierbare Broeders ontvangt mijne hartelijke groete met de verzekering mijner blijvende hoogachting,

Uw U liefhebbende en dw. broeder in Christus

D. Postma V. D. M.

N.B.—Elk die nu niet, naar zijne verwachting, van mij een

brief ontvangt, houde het mij ten goede. Ik kan *nu* niet meer, maar ik hoop die verwachting te bevredigen.

D. P.

N.B.—Hier volgen nu vele mededeelingen,—doch meer bestemd, over, eigen private a a n g e l e g e n h e d e n, voor de Commissie, bloedverwanten en vrienden in Nederland. Ik laat die hier dus weg. Alleen laat ik hier nog een paar opmerkingen volgen door onzen Vader Postma aan het einde van dezen brief gevoegd over het preeken destijds op een zeilschip. Ze luiden als volgt :

"Mogt iemand vragen hoe dat preeken op en in 't schip bevalt? Mijn antwoord is:

1. Die zwak van stem is, of geen goede borst heeft, zal het op het dek niet bevallen. De lucht is te ruim. Had men daar nu bij *ruime* harten van hen die het hoorden, dat zou veel vergoeden. Maar—maar — een te ruime lucht en een te nauw, zoo niet gesloten hart, kan 't preken zwaar maken. Dan, het is ons geloof, waardoor wij alles kunnen overwinnen.

2. Tusschendeks spreekt het wat lichter, doch als men zich al sprekende moet vasthouden met de eene hand, omdat men zoo wordt gewiegd door golven of deining, bemoeilijkt dit wel, maar als men eenmaal weet, dat dit zoo de gang en weg is, dan schikt men zich naar omstandigheden, terwijl men bevordert *dat eenige noodige.*

3. Was het staan te bezwaarlijk, dan ging ik zitten op een vast gesjorde bank. En ik kan u verklaren, dat ik steeds meer kalm het W o o r d alzoo verkondigde, als op den vaststaanden predikstoel, het laatste is echter verkieslijker. Ik dacht echter bij die gelegenheid veel aan onzen Heer en Zijne Jongeren op de Galileesche zee. Op zulk een zee-reis is waarlijk veel te leeren. Behalve Gods groote werken, ook de oefening van ons vertrouwen op Hem, gepaard met lijdzaamheid.

Tevredenheid in de omstandigheden. Zich afkeerig en onbesmet bewaren van het booze en nochtans vriendelijk en goedertieren te blijven jegens de zondaren. Het gebed zij steeds de toevlucht, en vooral ook in het laatstgenoemd geval, om alzoo ook in dit opzicht Gods beeld te vertoonen. Volmaakt, heilig, afkeerig van de zonde, en nochtans goeddoende aan allen, terwijl Hij ook menigvuldig vergeeft dien die zich voor Hem vernedert.

D. Postma.

———

D'Urban, (Natal).
27 Aug. 1858.

Aan de Hoog Eerwaarde Synodale Commissie der Chr. Afg. Gereformeerde Kerk in Nederland.

Hoog Eerw. Heeren, mij onvergetelijke en door mij veelgeachte Broeders in onzen Heere Jezus Christus!

Genade en vrede zij en worde u altoos veel vermenigvuldigd van God den Vader door den H. Geest, om onzes Heeren wil, Amen!

Met een verhoogd gevoel van dankbaarheid voor al de groote en vele weldaden Gods aan mij, onwaardige! bewezen, vat ik andermaal de pen op, om aan u te rapporteeren, en te berigten mijn wedervaren sedert mijn vroeger afgezonden rapport tot op dezen dag. Ik heb mijn vroeger rapport gesloten met de medeeling van eene bijwoning van een biduur, bij welke gelegenheid ik den jongen Heer Moffat ontmoette. Den 21 Juli had ik het genoegen den ouden heer Moffat te spreken. ZEw. werkt reeds lang onder de Bechuanen, in welke taal hij ook den Bijbel heeft vertaald, dien hij mij reeds gedrukt vertoonde. De Bechuanen zijn ook Kaffers en wonen benoorden den Vrijstaat. ZEw. woont onder hen, heeft veel vrucht op zijnen arbeid, en wordt in de Kaapstad hoog geacht. Hij spreekt ook Nederduitsch. Ik had een belangrijk onderhoud met hem over de belangen van Gods Koningrijk, en hij verblijdt zich zeer over de onderneming onzer Kerk. ZEw. achtte die voor de Transvaal uitnemend geschikt, omdat zij wat schuw voor Engelsche Zendelingen zijn, en zeker niet beter gediend worden dan door Nederlandsche *Predikanten*, zoo deze n.l. in 's Heeren gunst onder hen mogen arbeiden.

In dienzelfden avond woonde ik ook bij eene zamenkomst van de Commissie, die van de Kaapsche Synode is belast met de Zendingzaak van Zuid Afrika, Prof. Hofmeyr is daarvan zaakgelastigde. Wij, Ds. v. H. (einingen) en ik werden mede gezet in de rij der dienaren des Woords daarbij tegenwoordig. Vele leden der Gemeente waren daarbij, openbaar daartoe uitgenoodigd, in de consistorie kamer van de groote Kerk, en voor hen werd die zaak opengelegd en zij werden ernstig aangespoord om de Commissie met hunne gebeden, gaven en arbeid te helpen en te schragen. Regt geestelijk was die taal, die daar gesproken werd en geheel ongekunsteld zijn hare handelingen.

In den morgen van den 22sten had ik het geluk Ds. Neethling, die tweemalen de Republiek bezocht heeft, en mogt ontmoeten

een regt broederlijk ontvangst. Ook deze verheugde zich zeer over de onderneming onzer Kerk en hoopte, dat de Broeders in de Republiek er hunne redding in zouden zien, waarom hij hen ook wilde vermanen ons met vertrouwen te ontvangen; want zeide ZEw. de Kaapsche Kerk kan hen nog niet helpen met Leeraren. En ook die wantrouwen zij soms, omdat die onderdanen zijn van het Engelsche Gouvernement. (Hoewel dit met het Kerkelijke niets gemeens heeft.) In den avond van dien dag heb ik gepredikt voor Ds. J. Stegman, in een gesticht, vroeger door de eigenaren van slaven opgericht tot onderwijzing van hunne slaven in de Christelijke Godsdienst. En ofschoon nu vrijgemaakt blijft die Kerk (eene groote Kerk) nog onder het bestuur van die eigenaren voor eene gemeente uit de klenrlingen. Hieruit merkt gij dat er reeds in de Kaapstad twee Gereformeerde Gemeenten bestaan uit kleurlingen; en bij de Kaapsche Gereformeerde Gemeente zijn ook wel leden uit de kleurlingen. De Kaapsche Kerk stelt zich daarvoor reeds open, zoodat de aanzienlijksten benevens de kleurlingen zich aan de tafel des Heeren plaatsen. In alle buitengemeenten is men, zooals mij gezegd is, nog niet zoo ruim van harte. Mijn tekst was dien avond Rom. 8: 1. Er was, zoo men zegt door baldadigheid eene boot omgeslagen in de Tafelbaai met zes matrozen, drie Hollanders en drie Engelschen. Vijf zijn hiervan omgekomen, slechts één Engelschman is gered. Voor de Engelschen deed een Engelsch Predikant op de begraafplaats eene lijkrede, maar voor de Hollanders werd ik, door Ds. Stegman verzocht het voor ZEw. te doen in de Hollandsche taal. Dit deed ik in 't hospitaal, te weten in de openlucht, den 23 Juli. In dat hospitaal zag ik ook verpleegd worden een Kaffer-koning en meer andere kleurlingen.

De Kaapstad is voorwaar een bonte stad! Daarna bezocht ik den WelEerw. Heer Morgan, predikant bij de Schotsche Kerk, dien ik ook in dat morgen-biduur had ontmoet. En van dit bezoek ging ik naar de Kerk van St. Stevens, om daar nog voor de Gemeente uit de Heidenen te prediken. Mijn tekst Gen. 49: 18. Ten laatste nog bijgewoond het verslag van het Hulpzendelinggenootschap voor de Fransche Zending. Ik kwam laat en verstond het Engelsch niet zooveel, om daarvan veel nut te hebben. Den 24sten had ik het genoegen ook te spreken. Prof. (John) Murray, die ook de bijzondere achting der vromen geniet, en mij ook met alle hartelijkheid ontving, goeden raad gaf in opzicht tot mijne commissie naar de Transvaal, en, door mij verzocht, een hartroerend gebed voor mij uitstortte.

Eenige uren later werd ik door Ds. A. Faure te gelijk met Ds.

van Heiningen den Gouverneur voorgesteld. ZEw. vond het goed om ons alzoo bij ZExel. bekend te maken. ZExel. staat bekend niet alleen als een weldadig regent, maar ook als één, die de godsdienst lief heeft en behartigt. ZExel. ontving ons zeer familiaar en zeide dat het hem aangenaam zoude zijn ons immer van dienst te kunnen zijn. Gaf tevens zijne bijzondere achting voor de "Dutch Boers" (Hollandsche Boeren), zooals zij die noemen, te kennen, en stond gereed om naar den Vrijstaat te vertrekken (nog dienzelfden dag) om tusschen hen en Moshes, den Kafferkoning der Basuto's eene bemiddeling te bewerken. (Gij zult in de Kaapsche bladen daarvan wel gelezen hebben). Een van de zonen van Moshes is reeds christen, en twee worden thans op kosten van den Gouverneur in de Kaapstad wetenschappelijk opgevoed. De Basutos wonen tusschen de Engelsche Kolonie en den Vrijstaat. Moshes zelf heeft ZExel. begeerd tot scheidsman. Ook laat hij zijn volk ongehinderd gaan tot de verkondiging van Gods Woord, ja, gaat zelf ook soms mede, en belet het niet, dat zijne onderdanen het christelijk geloof omhelzen. Dat hij zelf nog terug blijft schrijft men toe meer aan onverloochendheid, dan aan gebrek van overreding. Hij kan de oude levenswijze, noch zijne vele vrouwen nog niet verlaten.

In den namiddag van dien dag ben ik gereden naar Stellenbosch en vond mijn logies besteld door Ds. Neethling bij den Zendeling, Broeder Terlinden (van 't Barmer-genootschap). Z. Eerw. Ds. Neethling, was den vorigen Zondag bevestigd, en had nog alles overal, daarom had hij het voor mij bij dien Broeder bezorgd. Door dezen en zijne gade werd ik ontvangen als een vriend en broeder op de hartelijkste wijze. Daar mocht ik ook den Zendeling, broeder Luckhoff zien. Deze beide zijn waardige mannen en dragen in de plaats ook de algemeene achting weg, zoodat zij met den Leeraar Neethling een drievoudig snoer kunnen gerekend worden.

Den 25 (Zondag) hoor ik eerst Ds. Neethling preken over 1 Petr. 2: 9; dit was een regt geestelijke predikatie, ernstig in verband tot het geweten zijner hoorderen—Mijne ziel werd waarlijk verkwikt. Stellenbosch wordt gezegend, want ook daar komt de Theol. Kweekschool, en de benoemde Professoren zijn innige vrienden van Ds. Neethling, zij trekken eene lijn. In den namiddag preekte ik voor Ds. N. over Ps. 73: 25, 26. En 's avonds voor den Broeder Zendeling, in de Gemeente uit de Heidenen aldaar, over Hand. 11: 23. Ds. N. en velen zijner Gemeente waren ook daar tegenwoordig. Ik kan u niet zeggen hoe zalig het mij aan die plaats was. Het was voor mij een waar Bethel,

eene poort des hemels! Wij hadden ook de zaligste genoegens in onze zamenkomsten. Alles broederlijk, kinderlijk eenvoudig en niet achteruit in de ware wellevendheid. De wereld, vooral de Nederlandsche mag er zich aan spiegelen. De Broeders verheelden echter ook niet hunne schaduwzijde. Trouwens waar die ook niet gekend wordt, daar mag men ook vreezen voor een blooten schijn.

Den 26 had de Heere mij, ja ons allen een feest bereid, zooals ik niet had kunnen denken, nog veel minder had durven begeeren. Ik bezocht in gemeenschap met Ds. N. onder geleide van Br. Terlinden de school, die onder het bestuur der Zendelingen staat. Zij telt over de vijfhonderd kinderen, waaronder eenige blanken. Zij heeft eenen bekwamen Onderwijzer, uit Oost Friesland, ZEd. spreekt behalve Duitsch ook goed Hollandsch en Engelsch, had drie helpsters uit de kleurlingen, en dan nog bij elke afdeeling monitoren. Ik heb er den geheelen voormiddag in doorgebracht en stond verbaasd over de goede orde en ordening der leerlingen, zoo in 't Engelsch als Hollandsch, ja in veel meer andere vakken, waarin wij proeven verzochten. Waarlijk, ik genoot, aanbad, loofde en dankte. Het moet voor een liefhebber des Heeren en zijns Koningrijks de moeite waard zijn, kon hij het doen, daarom alleen de reis te doen, om zulks onder de Heidenen met eigen oogen te aanschouwen. Gij kunt denken hoe ik hier alles vergat wat ik ook smartelijks om deze zaak geleden had, en hoe vol vreugde mijne ziel was. Br. Terlinden verzocht mij de School in de hoogste klas met dankzegging te willen sluiten, dit deed ik gaarne, maar omdat ik tot al de kinderen, tevens aan den Onderwijzer en zijne helpsters gaarne een woord sprak, [verzocht ik hiertoe in de gelegenheid gesteld te worden. Men besloot hierop om ze dan allen in de Kerk bij elkander te vergaderen; daarom werd nu op gewone wijze gesloten; en uit de middag-school werden ze om halfvier naar de Kerk geleid, een groot plein over, ons huis voorbij. Dat was een optogt, twee aan twee, de onderwijzer voorop, de helpsters op hare plaats volgende. Daarna volgden wij, de beide Zendeling-broeders, ook Ds. N. met mij.

De ouders waren tevens uitgenoodigd. Dat was eene Kerk vol! Ik beklom den predikstoel en bad, en daarna las ik voor Ps. 67, waa over ik sprak ter opwekking om de uitbreiding van Gods Koningrijk bevorderlijk te zijn; want dit den mensch voor tijd en eeuwigheid gelukkig maakt en de aarde weer tot een zegen stelt. Vervolgens las ik voor Joh. 17: 1—3 en

sprak daarover tot de kinderen—tusschen beiden liet ik versjes zingen, die den scholieren en ouders best bekend waren. In opzigt tot het laten zingen moest ik steeds de voorgangers dier gemeenten uit de Heidenen raadplegen. Terwijl ik nu liet zingen eer ik verder ging, kwam ook de Onderwijzer van de gemeente van Ds. N. met zijne School-kinderen. Daarna hield ik dan hartelijke toespraken tot de Broeders, den onderwijzer helpsters, ouders en kinderen. Ik moest wel soms eene felle bestrijding verduren, die mij inwendig aanviel; als of ik mij iets aanmatigde, maar ik gevoelde dat het van den booze was om den liefelijken geur van ons dankoffer te verminderen. Ik wederstond dien boozen bestrijder en overwon en wij waren zamen in God verblijd, de meeste was hier de minste, ik wil zeggen, wij waren allen nederig verblijd en verbeelden ons dat de Engelen met ons feesthielden. O, het was zulk een heerlijke dag, als ik er nog zelden in mijn leven gesmaakt heb. Ik had er wel eens zoo iets van ondervonden in onze School, ook in de Theologische te Kampen, maar niet in die mate. Wat zal het in den hemel heerlijk wezen als wij met de uitverkorenen uit alle landen het lied des Lams *grondig* zullen verstaan, en *zuiver* zullen zingen voor den Troon Gods. O, in zulk een oogenblik vergeet men alles wat men op aarde heeft zonder echter zijne verplichting te verwaarloozen. Ja ook vergeet men dan alle rouw en druk, en vergeeft men volkomenlijk, zoo men ook al tegen iemand eenige klachte heeft. Het is dan: *Vrede op aarde! De Satan gescholden! Jozua versierd.*

Den 27sten—de tijd riep tot scheiden, en toch de tijd heeft ons niet gescheiden, dat Bethel, dat Pniël kan ik nooit vergeten. Br. Terlinden zoude mij met een wagen van eenen Br. Ouderling begeleiden tot een andere zendingstatie. Bij het afscheid nemen van Ds. N. leest ZEw. eerst voor Ps. 91 en gaat voor in het gebed voor mij, terwijl wij allen nederknielden. Ik bezoek dan de statie, die genoemd wordt Pniël, gesticht door Ds. Stegman, die ook de Gemeente in St. Stevenskerk heeft vergaderd uit de Heidenen; en heeft daar nu ongeveer 15 jaren gewerkt. De tijd liet mij niet toe hier meer te doen, dan met dien Broeder spreken, de Kerk bezien, de plaats en eenige leden in hunne huizen bezoeken, ook de school. Vol van onderwijzing was echter dat bezoek voor mij en kan ook van dien werkkring heerlijke getuigenissen afleggen, ook volgens de berigten, die ik van anderen daarover inwon. Die gemeente komt daar uit en inwendig waarlijk geheel uit de Heidenen op als een christelijke maatschappij, een dorpje geheel

uit toegebrachte heidenen; men noemt zoo iets eene Instituut. De grond is eigendom van de Instituut, en elk verkrijgt eene erf voor een jaarlijksche erfpacht, is overigens geheel vrij, behalve dat hij zich moet blijven gedragen naar de voorschriften van die maatschappij, hebbende opzigt op de bewaring der goede zeden Ik had daar ook reden tot aanbidding en bewondering.

Nadat ik alles dus, zooveel mogelijk, en door dien Broeder aan zijne tafel vriendelijk door zijne gade was onthaald, bragt deze mij naar eene oord, die Groot Drakenstein heet, om daar bij eenen vriend te vernachten, zijnde een wijnboer. Terwijl wij reden wees de heer Stegman mij Franschhoek, zoo genoemd van wege vroegere Fransche vluchtelingen, zoo als gij zult weten. Een heerlijke oord. Nu zag ik op verscheidene plaatsen, niet alleen die uitgestrekte wijngaarden, maar ook die heerlijke oranje-tuinen, vol china's appelen, citroenen, en zure limoenen, en mandarijnen, ja nog meer edele vrugten. De Vriend, bij wien ik dezen nacht logeerde is een Oom van Prof. Hofmeyr, die mij deze herberg had bezorgd. Die mij ook met alle liefde ontving en den 28sten verder liet brengen naar zijnen Broeder, ook een wijnboer, schoonvader van Prof. H. in Paarl, met wien ik langer omgang had en dus meer kon spreken. In gezelschap van dezen bezocht ik dien dag ook Ds. van der Lingen, predikant in die plaats; met wien ik ook de hartelijkste overeenstemming gevoelde. Deze sprak zelfs zeer openhartig met mij.

Den 29sten ben ik weer in welstand in de Kaapstad gearriveerd. De wegen zijn alreede daar vrij goed, de wagens ook. Het zijn de bij ons genoemde omnibussen, in welke twaalf kunnen zitten, ook van minder getal, en men heeft de gewoonte om er boven op, rondom, althans vóór en aan de beide zijden ook zitbanken te hebben en vol te plaatsen, als er komen. Ik zat ook eens gaarne boven op om beter te kunnen zien. Men heeft dan 4 a 6 paarden er voor, te meer noodig wegens de hoogten—Van Stellenbosch naar Pniël ben ik ook gereden door eene bergpas dit is een wonderlijke weg—Ik zal echter maar afbreken van deze opmerkingen, want die zijn te veel en liggen meer buiten mijn bestek. Dit alleen moet ik er nog eens van zeggen: gelijk de Joden nog een levende getuige zijn voor de prophetieën van den Bijbel, zoo is Afrika het voor mij in de natuur, voor zoover de Bijbel daarvan spreekt. Het Kaapland is een heerlijk land, en mij dunkt Natal nog heerlijker. Het is waarlijk eene .... rijkdom voor vele geslachten, misschien nog voor vele volken—En O, dat dat woord:

"In uw zaad zullen *alle volken* gezegend worden," ook hier in ruime mate gezegend worde en vervulling erlange! Maar dan moeten ook die volken niet minder dan de grond bewerkt worden. Mijne terugkomst veroorzaakte bij de familie Hoffmeyer bij wien ik gelogeerd was, en bij mij eene wederzijdsche blijdschap. Wij achtten ons weer zoo gelukkig, weder in elkanders gezelschap te mogen deelen, en er viel wat te praten—Iets dat ons in dat genoegen wat stoorde was: de tijd van ons verlof aan de Kaap was om, en ik moest den volgenden dag vertrekken. Dit smartte ons wederzijds, want gaarne hadden wij elkander langer genoten. Dan, wij beseften het dit was niet het oogmerk onzer roeping. Noächs kinderen mogen voor een poosje eens digt bij elkander zijn het woord: "vervult de aarde!"—is het menschdom aanbevolen; en zijn koningrijk: "gaat heen in de *geheele* wereld!"—en de dienaren en geloovigen, dien deze plicht in het bijzonder is opgelegd, moeten niet al te zeer aan eene bijzondere plaats hechten, noch zoo aan personen kleven, dat zij daardoor zouden verslappen in dat groote werk Gods, dat zij hebben te volbrengen. Zijn wil te doen zij kunne zoetste spijs! In den avond van heden bezocht ik nog eenige Broederen en ook Prof. Hoffmeyr, die bij ons afscheid ook nog een ernstig gebed voor mij deed.

Den 30sten. De dag van scheiden is daar. Dankbaar aan de Broederen aan de Kaap, en niet weinig aan de vriendelijkheid der Leeraren, vooral aan Ds. A. Faure en allermeest aan de Familie Hofmeyr, die mij zoo in den naam des Heeren, als zijnen dienaar, als hunnen Broeder, had ontvangen en verzorgd, verliet ik hun huis in de Kaapstad. Gode zij lof en dank voor al dat goede dat wij onderling genoten. O, dat onze ontmoeting en kennismaking nog maar iets bijdrage tot de bevordering van Gods Koningrijk, waaraan ik niet durf te twijfelen. Onze God en Vader schenke dat uit genade! Want, Ach! wij hebben alles verbeurd. En soms, lieve Broeders, dan ben ik zoo zwak in mijne geringheid, dat ik haast niet voort durf, en dan dunkt mij, gij hebt er de ongeschikste toe verkoren, zie ik op *aangeleerde* bekwaamheden. Maar zie ik op de roeping Gods, die van boven is, en hoe Hij zich dikwerf van geringe niets geachte middelen wil bedienen, opdat Hij alleen de eer hebbe, dan grijp ik moed. Englooft dit maar met mij, ik leer mijne zwakheid zoo kennen, dat, wanneer gij er immer eenige vrucht van aanschouwt of verneemt, zeg dan met mij: "Niet ons, O Heere! niet ons, maar uwen naam zij de eer!" "Niet ik maar de genade Gods, die met mij is!"—

Ik was dus aan den avond van den 30sten Julij weer aan boord, in de Simonsbaai. En den 31sten poogde de Kapitein het schip onder zeil te brengen, maar windstilte noodzaakte ZEd. het anker weer te laten vallen. Tegen den avond kwam er wind en in den morgen van *den 1sten Aug*—was de wind goed en schoon voor onze koers, om Tafelbaai uit te varen en verder—En ofschoon onze Kapitein anders niet gewoon was op Zondag uit te varen, vond hij zich nu met het oog op de passagiers en de schoone gelegenheid verpligt hiervan gebruik te maken. Ik had wel verzocht of wij dien dag nog aan wal mochten gaan, maar ik moest volgen. Wij voeren dan binnen twee uren Tafelbaai uit en heeten elkanweer welkom in volle zee—Zoo voeren wij eerst voort met eenen geweldigen haast, want wij hadden vlak voor den wind en mooi weer—Maar vlak voor den wind waggelt een schip niet weinig op zee. Sommigen werden weer wat zeezick, vooral enkele dames, doch ik bleef even goed daarvan verschoond als in 't begin der groote reis. Ik heb dus van geene zeeziekte geweten, en ben altoos uitnemend gezond geweest. Gode zij daarvoor alleen de eer! Ik heb mij echter in elken toestand voor het ongewone, zooveel mogelijk, gewacht, waaraan men zich anders ligt vergrijpt het zij in spijs of drank. Iemand vraagde mij of ik ook al vernomen had dat "de Kaapsche wijn koppiger was dan dien wij in Holland drinken!"- Ik antwoordde daarop, dat ik dat nog niet had kunnen vernemen omdat ik mij aan het weinige hield. Men drinkt anders veel wijn aan de Tafel, want zij is er goedkoop, en smaakt mij ook veel beter dan onze zure wijnen. Sommigen stellen zich zulk eenen kunstmatigen leefregel voor, vooral bij het veranderen van climaat. Ik ken minder kunst—dan op alles matigheid en dan maar eenvoudig voortgeleefd, *werkzaam*, en *dienende God*! Dit is zeker de beste wijze. Uitspanning is goed, maar die moet geene inspanning, vooral geene overspanning worden, gelijk velen onbezonnen doen en worden meer door hunne grillen en onmatigheden in den vreemde ziek, dan door het climaat. Ik erken evenwel, dat het niemand vreemd moet voorkomen wat ongesteldheid te lijden bij zoo groote veranderingen in zoovele zaken—Ik stel mijzelven ook niet beters voor, maar de Heere kon mij ook in zijne liefde uit genade verschoonen. Er waren aan de Kaap passagiers uitgegaan, maar ook weer ingekomen, ook die voornemens waren naar de Republiek te reizen, ten

einde zich daar te vestigen, n. l. in het boerenbedrijf. Eene zeer deftige familie uit Amsterdam met eenen jongeling van daar zoo het mij voorkomt niet zonder goede voorbereiding voor die...zaak—Wij hebben aan boord geene ziekte gehad dan dat aan de noorderzijde der lini een der matrozen de pokken heeft gehad—Voor anderen werd het verborgen en gaf dus geene beroering onder de schare, maar mij, die het van den Dokter wist, baarde het wel bekommering. Dan, deze is spoedig en gunstig hersteld, en wij zijn allen in den besten welstand alhier aangekomen en mogen daarin nog steeds deelen. Wij onderhouden ook steeds eene onderlinge vriendschap aan wal zijnde.

Met dien bovengemelden wind voeren wij zoo wel voort, dat wij op den middag van den 5den dezer er nog maar groot twintig mijlen af stonden en koesterden dus de hoop, om den volgenden dag er te kunnen zijn; maar—die hoop werd verijdeld; het werd stil, en daarna tegenwind, doch wij hebben geen het minste onheil geleden, ook het schip niet. Wij zeilden soms digt bij de kust langs en toen wij bij tegenwind heen en weder kruisten, zagen wij gedurig weer dezelve. Juist op de berekening af, onder begunstiging van schoon weer en goeden wind, kwamen wij den laatsten dag weer uit volle zee op land, op Port Natal aan en ankerden ongeveer om 9 a 10 uur, bij maneschijn. Kapitein, noch stuurlieden hadden er immer geweest en de landing is hier nog hoogst moeilijk, ook het ankeren voor een onbekende gevaarlijk. Maar onze kapitein en stuurlieden waren kundig en voorzichtig. En wij werden daarenboven van God begiftigd met het allerschoonste weer. Den volgenden morgen werden wij door den loods op beter ligplaats gebracht ook nog buiten de baai, want er is nog een zandbank voor de baai, daar ons schip niet over kon. Soms is het water wel zoo hoog, dat het zoude kunnen; er liggen groote schepen binnen, en men werkt er aan om de baai goed toegankelijk te maken, en dan wordt het eene baai, zooals er zelden gevonden worden; eene baai als een afgesloten dok. Ik kreeg gelegenheid, om met die boot te gelijk met den Kapitein en nog twee andere heeren terstond aan wal te gaan en had mij daarop ook voorbereid, dus maakte ik daarvan gebruik.

Wij hadden ook op dit togtje zulk mooi weer en vlakke zee, dat wij van die anders geweldige baar, die daar op die ondiepte is, bijna niets gewaar werden. Er zijn dien dag nog meer aan wal gekomen, maar de dames van onze klasse waren nog niet klaar en bleven dus, met het voornemen, om den volgenden dag

door hunne Echtgenooten te worden afgehaald, maar, hoewel het altoos mooi weer was en bleef, behalve, dat het Zondag avond zwaar donderde en frisch regende (maar dat is hier een zegen!) was de zee echter niet zoo geheel kalm en de baar dus hooger boven dien zandbank, en dan kunnen ze met de booten en kotters niet uitgaan.

Den 20sten dezer ben ik dus met twee heeren aan wal gegaan, waaronder ook Ds. van Heiningen, en deze hebben den 26sten eerst hunne Echtgenooten kunnen ontvangen, en wij ook niet eerder onze goederen, die wij dan nu ook nog niet alle hebben. Welligt vandaag (den 28sten) het overige, want gister kon het weer niet. Het geduld moet in elken weg geoefend worden. De heer Kathz heeft voor ons een logement gezocht in een burger huisgezin, dat trouwens daarvoor openstaat. Hier zijn wij veel meer op ons gemak, dan in een publieke herberg en ook nog "one shilling" per dag beter koop. Tevens heb ik een kamertje alleen, Ds. V. Heiningen ook weer, en de familie Sem evenzoo. Wij eten echter al te samen aan de familietafel, en Ds. V. H. en ik doen om de beurt het gebed. Op 't schip hebben wij ook die twee Zondagen elk zijn beurt ook weer de Godsdienst bestuurd. Het is hier al Engelsch, onze agent spreekt echter Hollandsch, dat een groot gemak is. Hier zijn drie Engelsche Kerken, n.l. Episc. Independ. en Wesleyaansch.

Den 21. Terwijl wij toch niets aan onze goederen konden doen maken wij tezamen een toertje te paard naar de Umgeni, zoo wat een uur van hier. Heerlijke landstreek en tevens heerlijke rivier, wat hare bedding op dat punt betreft; zeer breed en effen, thans bijna zonder water; want in den winter zijn in Natal de rivieren op het droogst. Het woord winter geeft hier in Natal echter een geheel ander denkbeeld dan bij u in Holland. Het is een allerheerlijkst climaat. Alleen als de wind sterk uit het zuiden staat, dan kan het wat koud zijn, maar dit is eene koude als bij u van den Noordenwind in den Zomer. Wij lieten onze paarden eens drinken en trokken weerom. Wat ik soms gevoel en gevoelde toen wij zoo bij de kust langs voeren, of ze gedurig wederzagen, kan ik niet best onder bewoording brengen, dan met dit eene woord: ik ontwaarde en ontwaar steeds een liefdevuur en een stil gebed.

Omdat het hier al Engelsch is en ik dus op den dag des Heeren niet naar wensch zoude slagen wat de Godsdienst aangaat, mogt ik den morgen van den 21sten vurig tot den Heere bidden, Hij mogt ten dien opzigte toch ook den weg voor mij ontsluiten, om

te hooren of te spreken. De Heere hoorde ook deze bede. Geheel onverwacht spreek ik iemand uit Nieuw-Duitschland, die aan ons huis waren bragt, en vernam van dien, dat daar onder hen is een Zendeling van 't Berlijnsche genootschap, de Heer Posselt, en ten gevolge van deze informatie besluiten Ds. van Heiningen en ik daar den volgenden morgen heen te rijden, hier ruim drie uren vandaan, digt bij Pinetown, niet ver van den weg die naar Maritsburg leidt; van hier Pinetown aan de linker en Nieuw-Duitschland aan de Rechter-hand.

Den 22. Wij trekken ruim zeven uur in den morgen op reis. Wij hadden een kaffer aangenomen, die ons den weg wees, en deze werd vergezeld van een, twee...,dus hadden wij twee leidslieden, die ons met alle vriendelijkheid en welwillendheid dienden, zij leidden ons halfweg, een binnenpad, dit ging door zulk een diep dal, dat het eenigzins vreeslijk was; maar kaffers zijn getrouwe leidslieden en weten doorgaans den weg zeer goed. Wij volgden dus zonder vrees en kwamen gedurig een huis van die Duitschers voorbij en spraken met de bewoners daarvan. Deze zijn vroeger graanmaaijers geweest, en voor tien jaren hier heen gekomen door een maatschappij, maar nu vrij, en hebben op crediet land gekocht van het Gouvernement, waarmede zij fluks vooruitgaan. Zij worden door den heer Posselt met het Evangelie bediend—Tegen elf uur kwamen wij aan, toen de eerste Godsdienst juist zoude beginnen, die werd in 't Duitsch verrigt; ook werd juist het Avondmaal bediend. De tekst Jes. 55: 1, 2. En hoewel ik weinig van het Duitsch ken, ik heb toch niets gemist, zelfs kon ik, alles verstaande, mede zingen, zoo goed als of ik onze bekende Psalmen zong. Den Heere zij daarvoor lof! Gebed en prediking was eene godvruchtige hartetaal. Uitnemend vriendelijk werden wij door dien Broeder en zijne Gade onthaald.

's Middags hoorden wij ZEw. voor de Kaffer-gemeente in de kaffertaal prediken, hij is daar fiks in thuis; is twintig jaren in Afrika, en daar nu ongeveer acht jaren werkzaam, met die vruchten, dat er eene Kaffer-Gemeente bestaat die geregeld wonen, werken en zich kleeden, ja deftig op Europeesche wijze—Hun hart gaat echter zeer naar bontkleurige versiering uit, soms wat kinderachtig, zij zijn trouwens ook nog kinderen—De Godsdienst verrigten zij niets minder orderlijk dan de blanke bevolking. Op de achterste banken zaten ook nog bijna naakte kaffers, die komen wel in de openbare Godsdienst, maar komen nog niet tot het Christendom over. Het aantrekken van kleederen ten gevolge van hunnen overgang tot het Christendom is voor hen de opne-

ming van Christi kruis, want dan worden zij van hun volk gehaat en gesmaad als afvalligen van hen; dus voor hen is het aantrekken van kleederen een *schibbolet*. De heer Posselt zegt dat ze zeer gewillig, leerzaam, getrouw, en eerlijk zijn, tenzij zij door slechte voorbeelden uit de blanke bevolking tot kwaad en oneerlijkheid vervoerd worden. ZEw. verwacht nog vurige verbreiders van Gods Koningrijk uit de Kaffers. Hunne taal heeft in grondforming overeenkomst met het Oostersch, v. w. Hebr. enz. Ook hebben zij karaktertrekken van dat volk. O, dat ze echte Abraham's kinderen worden! Het is eerst een vreemd gezigt de menschen te zien wandelen, en door hen binnen en buitenshuis bediend te worden, slechts gedekt zoo als Adam en Eva zich zelven eerst dekten,—ik heb nooit duidelijker voorstelling daarvan gezien; sommigen echter hebben een los kleed, even als een hemd, over hun ligchaam hangen. Maar weldra ziet men het niet meer. Zij zijn echter zot op versiering, in 't haar, aan armen, en beenen, hoewel het doorgaans niet veel is. Nu hoor ik ook wel andere getuigenissen van hen dan bij den heer Posselt. Hij zelf had in andere oorden ook andere ondervindingen. Hoewel wij die predikatie in 't kaffersch niet verstonden, knielden wij gaarne met de Gemeente neder, om met en voor hen God te loven en te prijzen. —Toen wij de Kerk uitkwamen drongen zij allen op ons aan, om ons de hand te geven, naardien zij hadden verstaan dat wij ook predikers waren, en nu hielden zij ons voor Broeders van hunnen Papa, den leeraar—Een hunner verstond en sprak wat Hollandsch, sommigen een enkel woord. Ik zeide, dat wij blijde waren hen zoo te ontmoeten. Vervolgens hebben wij eenen zoeten avond bij den heer Posselt doorgebracht, regt dierbaar was mij ons zamenzijn. Ik beschouw dien Broeder als een waardige dienaar des Heeren, die waarlijk het heil der zielen zoekt, met zelfopoffering, en die getuigenis draagt hij ook van buiten. Wij bleven bij hem dien nacht, en keerden in den morgen van den 23sten weder naar D' Urban, door ZEw. op den weg gebragt. Donderdag den 26sten hebben wij eerst ons goed gekregen, en gister het overige, althans ik; wij doen ons best, om zoo spoedig mogelijk verder op te trekken.

Den 29. Heden heb ik onder het gehoor geweest van een Engelsch Predikant, bij de Independentsche Gemeente. Die wordt voor de beste gehouden. En dezen hebben geene ceremonieën. Van zijne redevoering kon ik niet dan enkele woorden verstaan. De voorlezing van het gezang kon ik nagaan Hij las eerst voor Ps. 111, daarop uit Gen. 22, eene lezing met

uitbreiding over de offerhande van Abraham. Hierop het groote gebed, en gezang, waarna de eigenlijke preek volgde, over een gedeelte van het Hoogepriesterlijk gebed des Heeren, vermeld Joh. 17. Nu gevoel ik mij wat vreemd, zoo geheel onder Engelsehen, waarvan ik nog zoo weinig versta. Ik verlang sterk naar. die oorden waar ik mij beter kan doen verstaan, om weer meer nuttig te wezen—Wanneer ik eehter eens wat moeilijkheid op dezen weg ontmoet,—ook op zee—was en is steeds door genade de taal mijns harten: Zoude ik dat niet dragen om des Heeren wil? Wat heeft Hij al niet voor ons gedaan! En wat doen wereld-lingen dikwerf al om aardseh gewin! Zouden wij dan niets doen, of ook niet wat zwarigheid verdragen voor Gods Koningrijk?

Den 31 Aug. Eindelijk is het ons gelukt wagens te krijgen, om naar *Pieter-Maritsburg* op te trekken; wij hopen die reis morgen te aanvaarden. Men doet daarover met ossen drie dagen. Hiermede moet ik nu afbreken, want wij hebben het nu druk met de omstandigheden. Wilt, lieve Broeders! mijner veel gedenken in uwe gebeden; want, gelooft dat wij dat wel behoeven. Ik hoop ook uwer steeds te gedenken en geheel de Kerk van Nederland in 't bijzonder. En noem mij met heilwenseh en broedergroete uwen u liefh. vriend en br. in Christus.

D. Postma.

HOOFDSTUK IV.

AANKOMSTT EN VERBLIJF VAN DS. D. POSTMA IN NATAL.

Pieter-Maritsburg.
9 Oct 1858

Aan de Hoog Eerw. Synodale Commissie van de Christelijke Afgesch. Gereformeerde Kerk in Nederland,

Hoog Eerwaarde Heeren, en mij onvergetelijke Broeders in Christus, genade en vrede!

Hoewel de stoomboot in het begin van deze week uit de baai van Port Natal is vertrokken, zet ik mij toch neder om u weder een rapport toe te zenden—Eerder kon ik niet schrijven van wege mijne afwezigheid naar andere oorden! langer durf ik niet wachten, want het kan zijn, dat ik in het begin van de andere week verder kan optrekken—

Ik zal maar weer verhalen mijn wederwaren van af dien tijd, toen ik mijn laatste rapport aan u geschreven heb, en tusschen beide vermelden de indrukken, die ik nu en dan daarbij gewaar wierd. Den 1sten Sept. ben ik, in gezelschap van nog een medereiziger, dien ik dat vergunde, met een eigen gehuurde wagen, bespannen met 14 ossen, uit D' Urban gereden; onze geleiders waren Kaffers. Wagen en Kaffers zijn mij boven alle bedenking mee gevallen—De weg is over het geheel goed en anders door zwaren arbeid goed gebaand. In twee volle dagen kan men met den ossenwagen anders dien weg afleggen tot aan P. Maritsburg, maar wij kwamen eerst den vierden dag hier aan. Wij werden wat opgehouden door het wachten op onze medereizigers, en in het winter-seizoen drijven ze wat langzaam, wegens de mindere weide voor de ossen aan den weg. In den winter zijn hier anders de rivieren minder bezwaard met water, dus in dat opzigt heeft de winter de voorkeur voor het reizen. De winter is hier echter als Mei en Juni bij u. Het wordt nu al warmer maar ik vind het altoos nog eene lekkere warmte. Voorwaar een heerlijk climaat. De reis tot hier is mij ook zeer best gevallen, want het land trok steeds mijne aandacht en wekte mij tot bewondering in zoovele opzichten—En wat ik er nu meer van gezien heb, doet nog gedurig mijne verwondering stijgen. Groot en heerlijk zijn niet alleen de gezigten die

men bij afwisseling krijgt, maar rijk is ook overal de grond, geschikt voor weide en akkerbouw; zij bevat tevens mineralen van allerhande aard—De grond wacht op handen van alle kunst, en het volk een geestelijke bearbeiding door leer en voorbeeld— Ik heb op die reis twee nachten in een logement geslapen maar den laatsten nacht hadden onze vrienden ons ingehaald, toen heb ik ook mede in den wagen geslapen. Bij goed weer heeft zoo 'n reis heel veel prettigs. Gezelschap van wereldlingen beneemt echter dikwerf een dierbaar genoegen. Ook moest ik tot mijn leedwezen ervaren in één der logementen een allergemeents gedrag van drie Hollandsche heeren, vroeger herwaarts gekomen. Zulken zijn pesten voor dit land en eene schandvlek voor onze natie—Ik heb mij daarover aan een derzelve later ernstig uitgelaten—Hij heeft mij voor die berisping bedankt. Voor zulken zijn de Afrikaners bang, hoe hoog zij anders meer ontwikkelde menschen, vooral uit Nederland, achten. Dat ik dien laatsten nacht mede in den wagen sliep, had mede tot reden dat het mij in die herberg al te vol was.

Den 4den, zooals ik boven vermeldde, kwamen wij hier aan. Heerlijk gezigt hadden wij op de stad, reeds in de verte, en dit valt nog mede, wanneer men er in komt. Tevens werden wij zeer broederlijk ontvangen. Dr. Faure verwelkomde ons, met nog meer Broeders, en hadden voor onze bagagie en eerst verblijf voor Ds. van Heiningen enz. eene ledige woning afgehuurd, terwijl ik terstond werd medegenomen door den Br. Diaken *Ph. Ferreira*, om bij Z.Ed. mijn logies te vinden. Ik moest uitroepen: Heere wat zijt Gij goed voor mij! Wat zal ik U vergelden voor al uwe weldadigheid?! Ik moet het met schaamte bekennen, op weg had ik wel eenige bekommering, die wel wat overeenkomst had met die der Vrouwen, die naar het graf van onzen Heer gingen, maar ook voor mij was de steen van 't graf geligt! Ik moet zeggen door Gods zonderlinge beschikking, heb ik van allen steeds de grootste voorregten genoten. Dit is onverdiende goedheid! Terstond bij onze aankomst verzocht Dr. Faure ons morgen voor hem te prediken. Ds. van Heiningen voor den middag en ik voor den avond. ZEw. maakte zijne verontschuldiging, dat hij mij als de oudste niet eerst laat prediken; de naam van Ds. v. H. was hem het eerst in handen gekomen. Ik betuig ZEw. dat ik op dat punt doorgaans niet gevoelig ben. (Ik meld dit maar om te toonen met welk eene onpartijdige achting Dr. Faure mij terstond heeft bejegend).

Den 5den (Zondag). Ds. van Heiningen heeft 's morgens gepre-

dikt over Joh. 14 : 18, en ik 's avonds over 1 Kor. 6 : 11. Ik gevoelde zeer mijne zwakheid, doch ook ontwaarde ik de bede: Och, Heere! zie er in genade op neder! Kreupelgang blijft nog altijd mijn tred, maar de Heere, Heere helpt mij waarlijk. Den 6den bezocht ik den WelEerw. Heer Smit, emeritus predikant, die in 1804 als Zendeling uit Nederland in Afrika is aangekomen, en later predikant geworden en alzoo met de Boeren herwaarts verhuisd. Zijne vrouw is een zuster van dien Marits, naar wien reeds deze plaats is benoemd. Het zijn beide innig Godzalige lieden. Ik bezoek hen dikwerf en acht hen als mijn Vader en Moeder, of Oom en Tante. En in den avond van dien dag mogt ik deelen in een gezelschap ten huize van een Br. Diaken, den heer Boshof, Broeder van den President van den Or. Vrijstaat. Het was mij in vele opzigten dierbaar in dat gezelschap, hoe onbekend ook nog met de vrienden. Het was zijn verjaardag. Ik achtte mij gelukkig hem alzoo te kunnen feliciteeren en mede een toast in te stellen op den President van genoemden Vrijstaat, zijnen broeder.

Den 7den. Heden mogt ik deelen in eene lange conferentie met Dr. Faure, Predikant dezer Gemeente, en tot mijn groot genoegen ontwaarde ik bij Z.Ew. eene hartelijke overeenstemming, zoo ook bij zijne Echtgenoote, die eene Jufvrouw Alewijn is, uit Nederland, prov. Utrecht. Zijn Ew. betoont zich *zeer gul* en *vertrouwelijk* jegens mij. O, Heere! moest ik dien avond zeggen, dag aan dag nieuwe stof tot aanbidding en verwondering! Leer mij maar *U volgen*!

Den 9 den rijd ik te paard in gezelschap van Dr. Faure en nog een heer Sem, met ons uit Nederland gekomen, (te weten hij was tot de Kaap gekomen met het schip Izaak da Costa) mede naar den heer G. Naudé, wonende van hier negen uren aan den weg naar Transvaal. Die oord heet *Stinkhoutrand* en zijne plaats *Boschfontein*. Deze Broeder (oud ouderling) had ook de Republiek wel eens mede bezocht. De kennismaking met dezen Broeder en met nog eenige anderen van zijne familie in zijne nabijheid en onderweg was mij nuttig en dierbaar. Wij reden daarover 4 uren en 20 minuten. Dr. Faure was te gelijk den heer Sem behulpzaam, om daar woning te vinden. J. Naudé was bereid den heer Sem te vergunnen op zijne plaats maar eerst, zonder huur te betalen, te gaan wonen en na verloop van ten minste drie jaren wil men dan eens zien, of hij er wat van hoopt, of naar elders gaat. Zoo kan hij al vast wat zaaijen voor de kost en gewinnen eene kudde, als God hem zegent, en leeren de manier, die hier het best is, eer hij wat gaat koopen. Dit is eene schoone

gelegenheid en bij velen wel te verkrijgen. Ik zoude echter raden zulks te doen *met een bedongen koopregt!* als men daartoe mogt willen besluiten binnen een bepaald getal jaren. Doch dit zijn zaken, waarin ik mij nog niet meng, hoewel ik met al mijne aandacht die dingen gadesla.

Den 10den keeren wij weder terug, na bosch en veld bij onzen gastheer nader bekeken te hebben, zulks gaat alles te paard. Ik word nu wel geoefend in 't paard-rijden, want Dr. Faure is een uitnemend ruiter, en als men door bosch en veld rijdt, dan moet het paard dikwerf sprongen doen. De paarden kunnen het hier wel, als de ruiter het maar mede kan; en dit gaat mij uitnemend af, ik doe het met zooveel genoegen en zonder vermoeijing, dat het mijn eigen begrip te boven gaat, Gods weg is wonderlijk met mij! ik ben in zoo wat niets geoefend en God geeft mij voor alles kloekheid en mijn ligchaam geschiktheid. Dit is maar waar: waartoe *de Heere roept*, daartoe geeft Hij bekwaamheid; gaan wij maar in zijne kracht door *dat geloof zijnen weg*, al moet het dan met Petrus op het water. Niemand verzoeke echter den Heere zijnen God!

Op dezen terugreis hadden wij weer allerhande heerlijke gezichten; want Dr. Faure leidde ons ook zoo door het veld, om ons wat te laten zien. Zoo zagen wij ook de Umgeni waterval, die 270, anderen zeggen 310 voeten hoog is. Heerlijk en prachtig! Het water is onder als het allerfijnste stof! En kort daarboven is een goede brug, en deze ligt in den algemeenen weg. Deze dingen beginnen hier al veel meer te komen.

Den 12den, Zondag, heb ik voor Dr. Faure weer gepredikt, over Gen. 27: 2b. Nu mogt ik alreede met meer ruimte prediken.

Den 13den, heb ik naar de Republiek brieven in orde gemaakt, om te berichten, dat ik gearriveerd ben, ten einde bij gelegenheid te kunnen opzenden; want wij vermoeden dat zij nog geen bericht hebben ontvangen, Ds. Van Heiningen is daaromtrent ook geheel in het donkere en voor hem is dat meer bezwaarlijk. Ik kan rekenen dagelijks in mijne functie te zijn, en heb het daarin zelfs druk.

Den 14den, heb ik, in gezelschap van Dr. Faure, Ds. Van Heiningen, en mijne Hospes, te paard een bezoek afgelegd bij den Zendeling broeder, den hr. J. Alleson, te *Georgetown* in *Edendal'* van hier ruim een uur te paard, zoo wat in 't Zuid Westen op.

Deze Broeder en zijne Gade ontvingen ons met groote blijdschap. Zij hebben, ook al elders, met vele tranen gezaaid, maar mogen nu ook eenigszins met gejuich maaien. Die plaats is

door hem gekocht, het dorp door hem met behulp van zijne Kaffers aangelegd. Dit zijn echter Kaffers die al jaren onder hem en de Boeren verkeerd hebben en door hem dikwerf ook tegen de overmacht van hun eigen volk beschermd. Dan stond ik verbaasd over het groote werk Gods, dat zich hier in hun maatschappelijk en godsdienstig leven openbaarde. Zij hadden voor twee maanden ook eenen Onderwijzer en Onderwijzeres gekregen. Hiertoe draagt het Gouvernement allerwege goed bij. Wij bezoeken die beide scholen en waren zeer voldaan, den korten tijd in aanmerking genomen. (Het is nog alles in zijne wording). Hier zag ik ook een groot Kaffer-meisje met haar klein zusje (of broertje) op den rug, het onderwijs bijwonen.

O, hoe heerlijk is die nieuwe methode van bewaarschool, want die oefening gepaard met zooveel beweging is juist geschikt voor kinderen uit de Heidenen. (Want waarlijk de groote Kaffers, het zijn *groote* en *sterke* kinderen en zoo moeten zij ook geleid worden). Het is een prettig gezicht die kleine zwarten, sommigen gekleed, anderen nog maar met iets omgeslagen. allen echter onder eene christelijke leiding in goede orde te school te zien; en zij zijn vatbaar, meer dan de Hottentotten— O, ik genoot in die School, ik aanbad en prees den Heere, ja mijne ziel maakt groot den Heere en mijn geest verheugt zich in God mijnen Zaligmaker! Hier zagen wij ook het huis van Potgieter, dat Pretorius ook later heeft bezeten en nu door den Onderwijzer wordt bewoond. (Voor dezen had Mr. Alleson het zelf bewoond). En hieraan is verbonden dat gebouw, dat voor Kerk en School tevens dient. Ook zagen wij een korenmolen door Mr. Alleson zelven gesticht, maar nu verhuurd aan eenen Engelschman. Het kan eene rijke en schoone stad worden. Elk ontvangt eene erf voor erfpacht.

Den 14den. Heden volg ik mede het lijk van den eenigen Ouderling, woonachtig in de plaats, wijlen den heer Zietsman. Het lijk was in de Kerk gebragt, en voor het uitgedragen werd naar de begraafplaats, was er eene menigte samengevloeid, tot dewelke de Leeraar eene ernstige redevoering hield, en daarna sprak de Leeraar der Vrije Scotsche Kerk, de heer Campbell, nog een hartelijk woord in de Engelsche taal—zeer geschikt vereert men hier de begrafenis. Groot is het gevolg, maar van het graf gaat elk weer naar zijn huis, en eer men heengaat wordt ook niets gepresenteerd. De plegtigheid is indrukwekkend en zonder moeite en kosten. Van het graf terugkeerende bezigtig ik met meer anderen, waaronder ook de

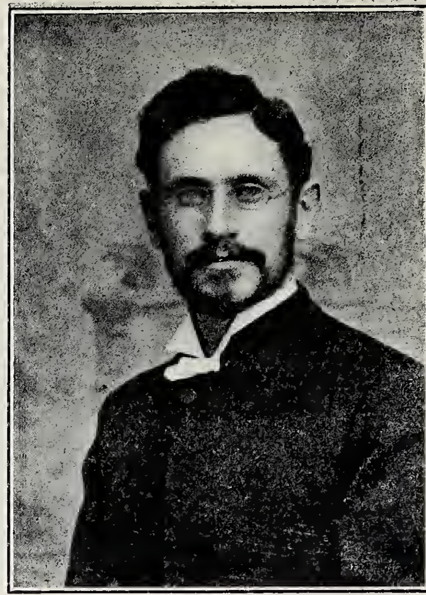
Ds. D. POSTMA,
thans te Rustenburg, Transvaal.

Ds. M. POSTMA, M.A.,
thans te Pretoria, Transvaal,

Ds. T. HAMERSMA,
thans te Philipstown, K.K.

Ds. J. A. VAN ROOY,
thans te Nijlstroom, Transvaal.

heer Stuart, het nieuw gestichte Hospitaal. Vandaar keer ik terug en ga met den heer Stuart naar ZEds. woning, en wat mij deze ook van de Republiek verhaalt, overtuigt mij des te meer van hunne behoefte aan onze hulp, zoo het den Heere behaagt ons daartoe te verwaardigen. Ik maak overigens met genoegen kennis met dien heer. Nog later in den avond spreek ik met nog een ander Broeder van den President Boshof en met zijnen schoonzoon, ten huize en in tegenwoordigheid van vroeger gemelden Boshof. Dit gesprek schijnt mij eenigzins belangrijk te zijn. Mijne bede daarbij: "O Heere! schenk mij *uw* licht en leiding!"

Den 16den. Heden bezocht mij de heer Stuart en had met mij eene conferentie van 's morgens 9 tot 's middags 1 uur, doch omdat ik best oordeelde mij met dat voorstel niet in te laten, wil ik daarover maar niet uitweiden. Anders bij latere gelegenheid D. V.

Den 17—Heden lees ik: "De Staats-courant der Zuid Afrikaansche Republiek." No. 40—Potchefstroom. Vrijdag Aug. 20, 1858 en No. 41 van eene week later. Het is een blad niet kleiner dan onze Bazuin. Die zaak en de inhoud viel mij mede—En wat meer zegt, één dezer nummers had uit het Volksblad van de Kaapstad overgenomen, wat daarin vroeger had gestaan, over mij, genomen uit de Amsterdamsche en Zwolsche Couranten. Dus was buiten mijn toedoen mijne aankomst in de Kaap reeds daar gemeld. Mogt dit ook mede ten goede werken! In één dier bladen wordt niet gunstig over den heer Moffat, dien Zendeling, wien ik ook in de Kaap zag, gesproken. Men beklaagt zich nog altijd over Engelsche Zendelingen. Ik wil mijn oordeel eerst nog wat opschorten. Heden sprak ik ook in gezelschap van Dr. Faure den heer Campbell pred. bij de Vrije Schotsche Kerk. Dr. Faure diende ons beiden tot tolk. Met veel genoegen leerde ik dezen Broeder kennen. ZEw. droeg kennis van het zoogenoemde Schotsche Seminarie te Amsterdam, en vernam van mij gaarne nadere inlichting over deszelfs ontstaan en bestaan; aangaande het eerste diende ik ZEw. gaarne, met het laatste ben ik minder bekend.

Den 18den. Heden schrijf ik aan Ds. (A.) Murray, predikant te Bloemfontein, en president van den Ring, Transgariep, eene kennisgeving van mijne commissie aan de Transvaalsche Republiek. Ik achtte dat pligtmatig. (Den inhoud van dien brief zal ik mededeelen wanneer ik van dien aan den Kerkeraad alhier melding maak).

Den 19den, Zondag. Heden morgen predikt Ds. van Heiningen.

Ik hoor nooit iets strijdigs in zijne prediking. Ik mogt dien Zondag veel voor hem bidden; ook voor mijne Zending opdat Gods naam er door worde verheerlijkt, en onze Kerk vrucht hebben op dezen arbeid. Och, Heere! schenk mij haar waardig te vertegenwoordigen! Heden avond heb ik gepredikt over Ps. 73 : 25, 26. Ik word steeds meer vrijmoedig. Gode zij daarvoor dank!

Den 21. Gister zijn wij (Dr. Faure, Ds. van Heiningen, Mr. Ferreira en ik) uitgereden naar den Zendeling Broeder den heer J. A. Döhne, aan den voet van den Tafelberg, ten Zuid Oosten van hier, ruim drie uren te paard. Deze Broeder behoort tot de Amerikaansche Zendelingen, vroeger uitgekomen dan het Berlijnsche Genootschap. Een zeer bekwame en wetenschappelijke man. Hij woont daar geheel in de wildernis, nabij vier duizend Kaffers, heeft echter nog niet veel vrucht onder hen. Wij maken eene zeer genoegelijke kennis met dezen Broeder en zijne Familie. Hij had ook vroeger deze Gemeente gediend en werd van haar hoog geacht. Heden middag weder in welstand terug gekeerd. Het ging over ontzaggelijke hooge heuveltoppen en door een diep dal, dat de Boeren eene spelonk noemen. Het was verrukkelijk schoon en soms ontzaggelijk.

Den 21sten. Heden maak ik kennis met Mr. Pearse en zijne Collega Mr. Mason, Wesleyaansche predikanten, hartelijke mannen. Z.Ew. verzocht mij Zondag avond voor hem in 't Hollandsch te preken voor de Gemeente uit de Heidenen. Ik nam dit gaarne aan.

Den 25sten. Zaturdag avond gepredikt over Jer. 3 : 22 ter voorbereiding voor de Avondmaalsviering, Ds. van Heiningen gaat met mij na de preek en verklaart zijne hartelijke vereeniging met mijne prediking en betuigt, na verkregen inlichting, gansch anders over ons te denken, dan hij vroeger had gedacht. Dit had Z.Ew. mij al meermalen betuigd. (O Heere! open zijne oogen verder!) Ook heb ik bij die gelegenheid 9 personen openlijk in hun lidmaatschap bevestigd. Dit was mij een heerlijke en dierbare avondstond.

Den 26sten, Zondag. Dezen dag had ik het druk, en dezelve was in vele opzigten voor mij zeer opmerkelijk.

Hedenmorgen om 6 uur werd ik door Dr. Faure verzocht voor hem op te treden en de bediening des H. Avondmaals te verrigten, naar dien de krankheid van hun jongste kind zeer, ja ter dood toe had toegenomen. Ik neem dat bereidvaardig aan. (Reeds vroeger had hij er mij toe verzocht, maar schroomvalligheid deed mij zeggen, dat ik het hem liever zag doen). Om acht uur krijg ik al berigt dat het kind gestorven is. Ik treed op en preek over Joh. 1 : 29, en bedien het Avondmaal. Ds. van Heiningen bedient de tweede tafel

en besloot met de derde. (Het is in Afrika een gebruik, als er predikanten tegenwoordig zijn, dat elk wat doet aan de tafel). Dat ik alzoo tot de bediening der Sacramenten geroepen werd en het H. Avondmaal de Christelijke Gemeente in Afrika mag toereiken, is mij niet alleen dierbaar, maar tevens zeer opmerkelijk. God zelf baant zijnen dienaars den weg! Om 2 uur na den middag bezoek ik de Zondagscholen bij de Wesleyaansche Gemeente, de Engelsche en die der Kleurlingen. Sommige kleurlingen leeren kaffers lezen, die uit de Hottentotten het Hollandsch, en sommige kinderen leeren ook Engelsch. In die school komen ook, die nog geheel op hun Kaffersch gekleed zijn; zoodra zij vast besluiten Christenen te worden, dan kleeden zij zich gelijk de Europeanen, altoos beminnen zij echter het bonte, sommigen zijn heel zwierig gekleed. De mannen deftig.

In de namiddag dienst van onze Gemeente, die om half vier aanvangt (voor de Zondag), ben ik weer tegenwoordig en doop twee kinderen, terwijl Ds. Van Heiningen de dienst verrigt. (De namen der kinderen zijn Johannes Petrus en Maria Magdalena. Men vindt hier veel Bijbelnamen, of uit de Kerkgeschiedenis. De vijf* van het huisgezin, daar ik logeer, en die ik alle morgens uit den Bijbel onderwijs, heeten: Christina, Johanna, Martha Phillippina, Hester, Ignatius, en Priscilla). Om half zeven preek ik voor de Gemeente uit Kaffers en Hottentotten over Joh. 3: 14 en 15; na de preek houd ik met hen eene vergadering, in welke elk vrij een woord mag spreken, verscheidene mannen en vrouwen namen daaraan deel. Zij hadden mij goed verstaan, en hun spreken beviel mij; het laat zich verstaan, dat men in aanmerking neemt, dat hunne ontwikkeling nog altoos zeer bekrompen is en hunne taal veel onnoodige en niet bevallige woorden heeft, maar als er maar goud—of diamant stof bij is. Ik maak het slot met te spreken over Hand. 11: 23, 24. Het Gezangboek bij de Kerk in gebruik is samengesteld uit Psalmen en andere Gezangen, gelijk dat bij die Gemeenten gebruikelijk schijnt en men moet laten zingen, die zij het best kennen, n.l. om hunnentwil. Ik liet voorzingen uit dat boek Gezang 134, geheel onze 130ste Psalm, nazang het 80ste, en luidt als volgt:

1. Komt zielen! komt naar Golgotha,
Beschouwt aandachtiglijk het kruis;
Hier zal het Lam door zijn gena,
U toonen wat de zonde is.
En brengt u dat niet tot geween,
Dan zijt gij harder dan een steen.

* Hier staat in het oorspronkelijke *vijf* en *zeven* namen worden genoemd—het kan dus eene verschrijving zijn—doch ik geef allen maar zoo als ik het vindt.—D.P.jr.

2. Komt, komt en ziet den Levensvorst,
Die tusschen aard en hemel hangt;
Daar, daar Hij smacht van pijn en dorst,
En geene lafenis ontvangt!
Denkt zielen! denkt aan Jezus dood!
Vraagt, vraagt, waarom leed Hij dien nood?"

Zij zingen onder geleide van eenen bekwamen voorzanger echter zonder nooten en zoo liefelijk, dat het een lust is om te hooren. Wat ik onder dat alles dezen dag ontwaar en in mijn hart gevoel kan ik onder geen bewoording brengen.

Den 27sten. Heden morgen woon ik (ook Ds. van Heiningen,) den Kerkeraad bij van 8 tot 2 uur, en informeer per brief denzelfden aangaande mijne zending. (Ik had niet gedacht tegenwoordig te zullen zijn.) De inhoud van den brief laat ik hier volgen: (Die aan den ring was in substantie dezelfde). Copie van den brief:

Aan den Eerw. Kerkeraad enz.—

Eerwaarde Verg. en zeer geachte br. in onzen H. J. Christus genade en vrede!

Reeds door ulieden met alle broederlijke toegenegenheid ontvangen, en met het grootste vertrouwen begiftigd, mag ik niet afzijn van u hiervoor mijnen welgemeenden dank te betuigen en gevoel mij verpligt en des te meer vrijmoedig u bij deze gelegenheid eene bepaalde informatie te doen toekomen aangaande mijne deputatie in Afrika, ten einde gij daarvan officieel notitie kunt nemen, zoo gij dat goedvindt.

Onze Kerk gevoelde zich opgewekt en door de liefde Christi gedrongen mede deel te nemen aan 's Heeren bevel, Matt. 28: 19 en Mark. 16: 15, n.l. in uitgebreider zin, dan tot nog door haar als Kerk was gedaan. Dan, de toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten, inwoners van de Transvaalsche Republiek, werd op onze laatstgehoudene Synodale Verg. ernstig in overweging genomen en verwierf in de eerste plaats boven alles de voorkeur. Onze Kerk is bereid de Broeders aldaar zooveel mogelijk met raad en daad te helpen. En dit te behartigen is onze Synodale Commissie opgedragen. En om dit maar zoo te doen, zonder eene juiste kennis van hunnen toestand, gezindheid, en verlangen, heeft de Synodale Commissie in overleg met de Curatoren der Theol. School, (uit ieder Provincie één, dus tien in getal) gedacht de beste weg te zijn eenen Leeraar, bij hun in de dienst welbekend, eens af te vaardigen naar de Republiek. Ten gevolge van dat besluit ben ik benoemd en uitgezonden, als *afgevaardigde predi-*

kant, om die correspondentie met genoemde Broeders in persoon te oefenen en daarom in Nederland ook in persoon of per brief rapport te doen, ten einde onze Kerk overeenkomstig dien handele. * (Ik voeg hierbij een afschrift van mijnen lastbrief). Wij heeten † Christelijke afgescheidene Gereformeerde Kerk. Wij zijn echter eenvoudig de (historisch) Gereformeerde Kerk van Nederland, zooals die zich te Dordrecht in 1618 en 1619 heeft geopenbaard, n.l. wat het wezen der zaak betreft, al moeten wij nog streven naar veel dat zij meer volmaakt bezaten. De bijnaam: *afgescheiden*, is ons tegen wil en dank opgedrongen. ‡ Wij zoeken dien, bij goedkeuring van 't Gouvernement weer af te leggen. (En wij reikhalzen naar dien tijd, dat geen bijnaam boven *Christelijke Kerk* meer noodig zal zijn).—Zoover wij bekend zijn met de Gereformeerde Kerk in Z. Afrika, beschouwen wij ze met ons homogeen, en het is ons innigst verlangen al wat wij hier doen, met haar in de beste overeenstemming te doen, al ware het dan niet in dezelfde Kerkelijke gemeenschap. Wij bedoe-

* Bedoelde lastbrief luidt als volgt :—

" De Synodale Commissie der Christelijke afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, heeft benoemd en benoemt bij dezen den Weleerwaarden herder en leeraar Ds. Postma, tot afgevaardigde naar de Transvaalsche Republiek in Zuid Afrika

Het is het verlangen der Commissie dat genoemde Broeder zich naar de Transvaalsche Republiek begeve, ten einde op de plaats zelve onderzoek te doen naar den godsdienstigen toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten aldaar, broederlijke betrekkingen met hen aan te knoopen en in alles te handelen gelijk het hemzelven het nuttigst zal voorkomen in het belang van Gods Koningrijk en van onze stamverwanten en geloofsgenooten op Zuid Afrika's Oostkust.

Een ieder wien deze lastbrief vertoond zal worden, verzoeken wij tot het gezegde einde onzen genoemden Broeder in alles met Christelijken raad en daad behulpzaam te zijn.

Van onzen afgevaardigde verlangen wij zoodra mogelijk een verslag van zijne verrichtingen te ontvangen en wenschen dat de Heere onze pogingen zegene tot prijs van zijnen grooten naam. Hij geleide en beware onzen Broeder en geve hem zijnen Geest en genade in ruime mate om ook anderen te kunnen dienen.

Gegeven te Kampen, den 26sten Maart 1858. De Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

(Get.) S. van Velzen.
Leeraar aan de Theol. School.

A. Brummelkamp.
Leeraar aan de Theol. School.

H. Joffers, v. d. m. te 's Hage.

† De Gereformeerde Kerk, eerst in Nederland sinds 1834 genoemd als boven : De Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk,—staat nu sedert hare vereeniging met de Doleerende Kerk, bekend als : " De Gereformeerde Kerken in Nederland." Deze Kerk wordt door de "Gereformeerde Kerk" in Zuid Afrika nog altijd dankbaar erkend als haar Moederkerk.

D. P. jr.

‡ Dit is ook later verkregen, zoodat deze Kerk later in Nederland bekend stond onder den naam van ; " De Christelijke Gereformeerde Kerk."

D. P. jr.

len en zoeken: *De Opbouwing en uitbreiding van Gods Koningrijk in echt Gereformeerden (Christelijken) zin*, en jagen naar de gemeenschap der Broeders. En dat dit mijne bede en streven is, zult gij vertrouw ik, niet betwijfelen. En, dat gij mij daarin wilt bijstaan, is mij reeds duidelijk gebleken. Ik acht het dus overbodig, dit verder te verzoeken, maar beveel mij met een volkomen vertrouwen verder uwe liefde en medewerking aan en noem mij, enz. D. Postma, v.d.m. en Gereformeerd Afgevaardigde predikant uit Nederland.) En hierop ontving, bij monde van den president (voorzitter) Dr. Faure de hartelijkste toespraak. Heden middag volg ik mede achter het lijkje van Dr. Faure's kind en doe benevens Ds. van Heiningen eene aanspraak bij het graf.

Den 28sten rijd ik 's morgens om vier uur uit de stad onder geleide van drie Broeders, Kerkeraadsleden te *Greytown*, om met hen derwaarts te reizen, ten einde ik daar vrienden bezoek, en Zondag e.k. de dienst waarneem. Nu moest men mij eens gezien hebben geheel als een Afrikaansche reiziger. En van binnen! O, wat was het mij dierbaar! daar reed ik nu heen geheel onder onbekenden en toch bekenden; zoo ver van huis en familie, en toch even als of ik maar op eenen morgen mijn huis verliet, om in den avond weder te keeren. Wordt mijn ingewand soms ontstoken over mijn kroost, het belemmert mij niet, het geeft opwekking tot gebed. O, hoe zoet was mij die morgen en geheel die dag. Na hier en daar aan geweest te zijn, komen wij nog goed voor den avond bij den heer Bruwer, oud Ouderling, niet ver van *Greytown*. Nu hadden wij eene reis afgelegd van 7 uren rijdens te paard. Ik was echter nog even frisch als toen ik begonnen was. Dezen dag moest ik nu ook te paard door de Umgeni en Umvoti beide, maar het water is thans niet hoog.

Den 29sten brengt Br. Bruwer mij tot den heer Viljoen een Commandant, die met mij rijdt naar *Hermansburg*,* alwaar wij vernachten. Hier is het mij lief en dierbaar. De Broeders hebben hier een schoone plaats, midden in die der Boeren. De bekeerlingen, die zij onder zich hebben, zijn ook al weer van die, welke door omgang en arbeid van Boeren voorbereid waren. Ik geloof echter dat hunne nederzetting daar veelzins nuttig kan zijn.

Den 30sten leidt mij de heer Viljoen naar eenen heer

* N. B. Ik geloof dat deze de plaats is waarvan een bejaarde Duitsche Molenaar, de heer Gladhaar, thans te Rustenburg Z.A.R. woonachtig mij onlangs verhaalde dat hij daar onze Vader Postma hoorde prediken, en dat die prediking aan allen zeer goed bevallen was —D.P. jr.

Van Staden en meer anderen, en die heer van Staden vergezelt mij tot den Heer St. Nel, een Veldkornet. Daar blijf ik twee nachten, want zijn rijpaard werd den volgenden dag niet vroeg genoeg gevonden, om nog ergens heen te gaan. (Hoewel er anders al 60 paarden bijeen vergaderd waren). Hier ontmoet ik ook den heer v. d. L. een onderwijzer, dien ik met veel genoegen leer kennen Zoo ik hoop—en volgens zijne eigene betuiging—heeft de Heere hier eerst zijn hart geneigd om in de vreeze Gods te onderwijzen. Dus boven bidden en denken!

Den 2den October, rijd ik in gezelschap van den heer Nel, zijnen zoon, en den v. d. L. — naar *Greytown.* — Hier staan nog niet meer dan tien huizen; maar die plaats heeft eene schoone toekomst, de weg van Lijdenburg tot de baai Port Natal, wordt hier overgelegd. Tegen den avond zie ik ons dorp (of stad) vergroot met wagens en tenten van hen, die ter godsdienst opkomen. Nu wordt mijn hart vol, terwijl ik denk aan Abraham, Izak, en Jakob, die ook in tenten woonden; en aan den tijd, toen wij vervolgd werden; daar wij nu in Afrika's velden elkander als stamverwanten en geloofsgenooten, nog in dezelfde taal met het Woord van God ontmoeten. In den avond houd ik alreede eene voorbereidende godsdienstoefening. (Nu ben ik weer predikant met mantel en bef, want, hoe men anders ook gekleed ga, in de bediening zien zij liefst mantel en bef. Enkelen hebben nog maar den toga, over 't geheel ziet het volk dien liever niet. Ik gedraag mij, zooals de Gemeente dat gewoon is, dus heb ik soms ook een toga om, soms niets, dit is vast het beste. Aan driekante hoed wordt niet meer gedacht). Voorwoord: Rom. 1: 8—12 voorgelezen en verklaard Eph. 4: 1—24. De godsdienst werd aangekondigd door eene schel, waarmede de diaken even door het leger heen ging. Wij waren vergaderd in het schoolgebouw, want Kerk is er nog niet. En elk bracht uit zijn wagen of tent eene zitplaats mede.

Den 3den (Zondag). Heden morgen om acht uur werd ik verzocht in het midden der Broederen te komen. Zij hebben gister avond laat nog vergadering gehouden en vroegen mij nu, of ik hun predikant niet kan worden, wanneer zij eene afzonderlijke Gemeente zullen geworden zijn, of dat ik hun ook iemand van diezelfde leer zoude kunnen aanwijzen, als ik zelf niet zoude kunnen? Ik betuig hun mijne erkenning voor dat vereerend voorstel, en beloof te zullen doen, wat ik voor hen kan doen, wanneer ik daartoe behoorlijk zal worden aangezocht, alles in goede overeenstemming met den Kerkeraad te P. Maritsburg, Ook leg ik hun de bedoeling onzer Kerk en mijne Commissie bloot. Om 10 uur preek ik

over Jer. 49 : 14—16, en 's middags dineer ik op ZEd's uitnoodiging bij den Magistraat, een Engelschman, nog jong, maar zeer gul en belangstellend in de Godsdienst—Ook deze drong er op aan dat ik hen maar zou komen helpen, wanneer ik mijne Commissie achter den berg (Drakensberg) zoude hebben vervuld—'s Middags om 3 uur preek ik over Hebr. 12 : 1,2, en doop daarna 15 kinderen. 's Avonds om half acht open ik weder eene Godsdienstige samenkomst met gebed en voorlezen van Ps. 85 (in onrijm) met eenige opmerking op hunnen toestand, daarna geef ik elk gelegenheid om een woord te spreken, en nu bespreken zij nog eens hunne geestelijke belangen, en dringen zeer hun voorstel van heden morgen aan. Ik leg hun mijne last nogmaals bloot, gelijk ik heden morgen gedaan had, en ofschoon ik hen zelf al niet mogt kunnen dienen, geef ik hen toch raad en beloof zooveel voor hen te zullen doen, als ik maar kon. Na nog Hebr. 13 gelezen te hebben, begeven wij ons nederknielende tot het gebed. Hierna word ik bij monde van den heer v. d. Linde door de Gemeente hartelijk bedankt voor mijne dienst en hulp, enz. enz. hetwelk hij besluit met een gebed en laat zingen Ps. 134 : 3. Tevens word ik bij deze gelegenheid verzocht, om bij mijn rapport in Nederland eene verdediging voor hen te melden, tegen die beschuldiging van hun gedrag jegens de Kaffers. Dit neem ik gaarne op mij en betuig bij dezen, dat de Boeren, over het algemeen, zoo ver als mij nu reeds is gebleken, de Kaffers goed behandelen en zeer goed voorbereiden voor de bediening van 't Evangelie. Ook werken de meesten daarop.

Den 4den. Gister en vandaag wat donder en regen. Ik bezoek de vrienden in hunne tenten en rijd om vier uur in den namiddag uit naar den heer Van Rooyen en vernacht aldaar.

Den 5den rijden wij vandaar naar een ander, om aldaar een kind te doopen, vervolgens weer naar een ander met datzelfde doel. Deze hadden niet kunnen opgaan, daarom had de Kerkeraad mij daartoe verzocht. Eindelijk rijden wij vandaar weer terug naar den heer G. Maritz, zoon van dien Maritz, naar wien deze plaats mede is benoemd. Hier houd ik weder eene Godsdienstige samenkomst, en doop zijn kind. Velen ontmoet ik nog van die eerste menschen, die alles, of althans een groot gedeelte des strijds mede hebben bijgewoond. Wat ik daaronder gevoel kan ik niet uitdrukken; ook niet, wat ik gewaar word, als ik zoo in de velden van Afrika Gods Woord preek en de H. Bondzegelen bedien; daar voor weinige jaren dit alles woest was en eene huilen-

de wildernis. Gedenken wij aan Jer. 35 en 49 en nog meer.

Den 6den keer ik vroeg in den morgen weer tot mijn dierbaar logies terug. Het is als of ik naar huis ga. Dan, geene eigene familie vind ik, en—dat maakt mij wel eens gevoelig. De Umgeni is van den regen wat voller, aan den buik toe gaan onze paarden er door. Ik ben er al aan gewend, want dat gaat door zoo menig beekje, hier spruit genoemd. Het is wel eens frisch; de paarden drinken wat, ook wij, zoo wij dorst hebben, doch paard en ruiter moet nooit veel drinken. Wat heb ik nu al weer veel gezien en gehoord, dat mijne aandacht overwaardig is. Gode lof en dank, dat ik in goeden welstand wedergekeerd ben. Och Heere, zegen dat uitgestrooide zaad!

Den 7den ontvang ik van Br. Döhne eenen kostelijken brief, mij nogmaals bedankende voor ons bezoek, enz., en zendt mij tot aandenken daarvan een exemplaar van zijn Kaffer Woordenboek, door hemzelven in 't Engelsch vervaardigd. Mijne komst gaat hier met opwekking gepaard, of beter de Heere geeft er opwekking bij. Hem zij de eere en lof! Den 10den (Zondag) heb ik hier 's morgens gepreekt over Openb. 22: 14 en 's avonds over 1 Thess. 5: 25; om als nog met die woorden afscheid van deze Gemeente te nemen, waartoe mij Dr. Faure had verzocht, in de veronderstelling, dat er eenige hoop was om deze week te kunnen opgaan, hoewel nog donker, en ziet!—hoe de Heere den weg baant.

Den 11den. Heden komen hier twee Broeders van Rustenburg die uitgekomen zijn op onze brieven uit Holland en op hetgeen zij uit de courant van de Kaap gelezen hadden. Zij zijn dus uitgekomen op hope, dat zij mij hier mogten ontmoeten. Nadat wij elkander hebben verstaan, zijn wij aanvankelijk met elkander verblijd, dan ik hoop hen eerst verder te leeren kennen, eer ik meer officieel kan melden. Zij willen gaarne de verzekering van mij dat ik hun leeraar word, maar hierover kan ik mij nog niet uitlaten, hoewel ik het goede hoop geef, altoos van onze Kerk, zoo ik zelf al niet mogt kunnen. Ik hoop die Zaterdag e.k. voornit te rijden, om Zondag aan den weg bij Br. G. J. Naudé, te prediken, van hier, reeds vroeger gemeld, 9 uren. En vandaar kan ik rijden naar Weenen, om daar den daarop volgenden Donderdag te preeken, en vandaar naar Ladysmit, alwaar wij dan elkander hopen te ontmoeten en 's Zondags over te blijven, en godsdienst te houden, ten einde vandaar gezamelijk met de wagens verder te gaan. Nadat wij dus alles bepraat hadden, heden morgen, den 12 October, hebben wij gelezen Ps. 123 en hebben zamen knielende

gebeden, den Heere gedankt, dat wij elkander in goede vereeniging mogten ontmoeten en smeekten Hem om zijne hulp en bijstand verder alzoo te mogen genieten. Gij kunt denken hoe mijn hart soms vol is van dankzegging en aanbidding. Hierin is alweer de steen van 't graf geligt, eer ik er aan genaderd was. O Heere leer mij U maar kinderlijk volgen!

Nu zal ik maar afbreken, en hoop u zoo spoedig mogelijk weer te schrijven. Ik mag nog dikwerf in mijne gebeden aan u allen gedenken, en vertrouw, dat gij het ook veel voor mij doet, daarom beveel ik mij uwe liefde en voorbede verder aan. Gelooft mij Broeders, dat ik mij dagelijks behoeftiger vind, naarmate ik in meerder arbeid werd ingewikkeld; er is veel—waarlijk veel omzigtigheid, beleid,—en wat niet al noodig tot zulk eene Commissie. Ik tracht, *met een goed geweten*, mij altoos zoo te gedragen, dat ik *de meeste stichting* bevordere. O, wilt nu vooral vurig voor mij bidden, dat ik hierin mag gesterkt worden en volharden, maar te meer nu ik zeker het meer moeielijke mijner commissie te gemoet ga.

Nu Broeders, zijt veelmalen van mij gegroet en groet al de vrienden van hem die zich noemt uwen u liefh. br. en uw aller dienaar in den Heere.

D. Postma.

P.S. Wil s.v.p. ook in de Bazuin melden: die van mij nog brieven verwachten, verzoek ik nog wat geduld te oefenen en zich intusschen tevreden te houden met het openbaar rapport. Zij kunnen zich echter wel verzekerd houden, dat ik niemand mijner oude vrienden vergeet, en ze bij dezen allen hartelijk groet.

D. P.

Ladysmith,
den 28 Oct. 1858
('s morgens te 5 ure.)

Lieve Vrienden,

Tot hiertoe heeft de Heere kenbaar geholpen en mij—zijnen onwaardigen dienaar—geheel uit genade—getuigenis gegeven—Ook word ik veel gesterkt in het geloof en geniet daarbij veel van den Heere. Nu sta ik gereed de Kolonie Natal te verlaten, en hoop met dezelfde mail dezen nog te kunnen verzenden, daarom haast ik mij dit nog te berigten. Ik heb al weer veel nieuws, maar hoop nu binnen kort uit Rustenburg te kunnen schrijven, zoo de Heere wil.

Doch van daar is de verzending nog wat moeielijk, hoewel ik de hoop koester, dat ik nog wel gedurig de gelegenheid zal vinden tot een Engelsch postkantoor en dan is alles goed geregeld. Altoos mag ik nog deelen in eene onafgebroken welstand en ben vlug en onvermoeid, doch naar den geest dikwerf arm en zwak.

Och, had ik er meer Apologiés (een zeker boekje over kerkelijke zaken) bij mij gehad. Ik meen vooral die van de drie Broeders. Wordt het Kerkelijk handboekje nog eens herdrukt? Ook Afrika zal er van nemen. Hierover later D.V.

Ik geloof, dat het vooroordeel tegen onze Kerk wel verminderd, indien niet weggenomen is. Zij krijgt hier hare ware erkentenis. En wij geven elkander de regterhand der gemeenschap. O, dat de Heere verder met ons zij! Uit de diepte van mijn hart roep ik u en alle vrienden mijne groete toe en de bede: Och, Broeders: bidt mij—uwen

armen broeder

D. Postma.

P.S. Och wil zoo goed zijn dezen overgeschreven te doen toekomen, met mijne hartelijke groete, aan Van Andel, moeder (te Muiden) (dit moet de schoonmoeder van onzen vader Postma geweest zijn. D.P.jr.) en Louman.

D. P.

HOOFDSTUK V.

DS. D. POSTMA'S AANKOMST TE RUSTENBURG Z.A.R.

Rustenburg! (En toch is er hierbeneden nergens een rustenburg te vinden. Dat wij het zoeken daarvan hier beneden maar meer afleeren! want *ons burgerschap* (*politeuma*) is in de hemelen! Philip. 3: 20).

3 Dec. 1858.

Aan de Eerw. Synodale Commissie der Christelijk Afg. Gereformeerde Kerk in Nederland.

Eerwaarde en veel geliefde Broeders in onzen Heere Jezus Christus! U zij met geheel Gods Kerk de genade des H. Geestes veel vermenigvuldigd!

In hope dan gij mijne vorige rapporten reeds hebt ontvangen, wil ik dit maar weer beginnen, waar ik het laatste moest afbreken. Zoo als ik u toen meldde, heb ik te P. Maritzburg voor het laatst gepredikt den 10den October 1858. Hoewel ik nog geen berigt uit de Republiek had ontvangen (gelijk Ds. Van Heiningen ook niet uit Lijdenburg) had ik wel eene geschikte gelegenheid, om tot Harrysmith (Vrijstaat) te reizen, daarom maakte ik mij daarvoor gereed. Dan, zie de goede hand Gods! in den namiddag van den 11den October komen twee Broeders van Rustenburg bij mij, die met twee wagens zijn afgekomen, om mij op te halen. Deze zaak is wonderlijk! Het zijn menschen van diegenen die altoos het sterkst er op uit waren om een regt Gereformeerd leeraar te zoeken. (Zij noemen dat hier: Nederduitsch Hervormd, volgens, of overeenkomstig Dordrecht 1618 en 1619).

Men had onze brieven uit Nederland n.l. de laatste goed ontvangen en mijne overkomst in de Kaapstad reeds uit de Courant gelezen. Nu was er eene partij, die er tegen was om zich met onze Kerk in te laten, naar dien—zoo men mij vertelt—sommigen uit Holland laag van die Kerk gesproken hadden. Dan, de belangstellende partij had het zoover gekregen bij den Kerkeraad en Volksraad. (Reeds hier wil ik gaarne melden dat onder andere onze geachte President Z.H. Ed. S. P. J Kruger, reeds in die dagen Veldkornet en Commandant, één van de sterkste voorstanders is geweest van de Gerefor-

meerde Kerk, en ontzagelijk veel er toe heeft bij gedragen dat alles zoo kon gedaan en geregeld worden, als toen door Gods genade is geschied. Het spijt mij zeer dat de gegevens mij ontbreken om meer bepaald en omschreven te kunnen melden welk gewichtig aandeel Z.H. Ed. had in de stichting der Geref. Kerk in Z. Afrika. Ik hoop daartoe later nog in de gelegenheid gesteld te worden)—om mij te mogen afhalen van Natal, wanneer ik overeenstemde met de artikelen van de Grondwet, aangaande de Godsdienst, en mij wilde onderwerpen aan een onderzoek door eene algemeene Kerkvergadering, of ik wel een waar Gereformeerd leeraar zoude zijn. Zulk een brief was tot mij afgezonden, maar omdat de belangstellende partij bang was, dat ik mij aan die laatste vordering zoude ergeren, hadden zij zich maar gehaast, om nog maar den brief te voorkomen.

Het laat zich verstaan, dat ik mij daaraan niet ergerde; neen, veeleer verblijdde het mij, dat ik deze belangstelling in een waar Gereformeerd leeraar zoo ernstig vond, en in de hoop dat ik alzoo eene algemeene Kerkvergadering zoude zien, ten aanhoore van 't publiek, was mij zeer tot genoegen, zoo als gij kunt denken; want die de waarheid doet, komt tot het licht en heeft daartoe gaarne de beste gelegenheid.

Toen de Broederen dit van mij verstonden en mijne gezindheid en toestand onzer Kerk vernamen, en wij den 12den weer zamenkwamen en spraken, gevoelden wij weldra wederkeerig iets, dat ons deed zeggen: De Heere God heeft ons elkander doen ontmoeten. De Broeders konden hunne blijdschap niet verbergen, ik deelde ook niet weinig in dezelve. Wij lezen eens den 123sten Psalm en bidden, zamen nederknielende, waarbij ook Ds. Faure en mijn hospes waren. Gewigtig trof mij deze oogenblik. Den 13den ontvang ik van één der Engelsche predikanten uit D'Urban eenen brief, door welken ZEw. mij verzocht toch niet dat kwaad van hunne zendelingen te gelooven wat mij daarvan in de Republiek zal verhaald worden en geeft de hoop te kennen, dat wij daaromtrent eene betere gezindheid onder de Boeren zullen stichten. (Ik hoop echter en vertrouw, dat die gezindheid onder de Boeren beter zal zijn dan men mij steeds zegt en meen daarom thans al beter verwachting te mogen koesteren.) Bij het lezen van dien brief zeg ik echter: Och, Heere! hoeveel oogen zijn wel niet op U gevestigd, geef ons *wijsheid* en *kracht*! Moge er een nieuw en beter tijdperk voor de Re-

publiek aanbreken! Den 14den neem ik in P. Maritzburg al van eenige dierbare vrienden, lieve kinderen Gods, afscheid. Wij doen dat met hartelijke smeeking en dankzegging, soms nederknielende, altoos mede beseffende het gewigt mijner Commissie.

Den 15den; heden morgen lees ik nog met de kinderen van het huis, daar ik gelogeerd ben, den 15den Psalm, spreek ernstig met hen en kniel daarna met hen neder om voor en over hen des Heeren zegen af te smeeken. (Ik had ze tijdens mijn verblijf alhier alle morgens onderwezen). Heden sprak ik, onder introduce van Mr. Ferreira en door zijne vertaling den Gouverneur, Sir Schot en tegelijk zijne gade. Zeer vriendelijk werd ik ontvangen. Ook Zijne Exeellentie verklaarde zijne blijdschap over onze zending, of deputatie naar de Republiek. Toen ik 's avonds te huis kwam lag op mijne tafel een brief van mijnen hospes en gade met een mooi beursje, inhoudende eene gedenkpenning, waarbij zij tevens verklaarden hunne liefde en achting, tegelijk mij,—en voor mijne familie, zoo dit immer mogt te pas komen, hunne bereidvaardigheid te verklaren tot alle hulp en bijstand, naar hun vermogen. Ziedaar hoe mijne Broeders en Zusters alom vermenigvuldigen. O, Heere, wat zal ik U vergelden voor uwe liefde en trouw?!.

Den 16den verlaat ik Pieter Maritzburg, te paard mijne wagens vooruitrijdende, die Maandag e.k. zullen vertrekken, ten einde ik nog hier en daar kan prediken. Met scheiden van de vrienden viel het waarlijk hard, vooral uit het gezin, dat mij zoo liefderijk had verzorgd. (Het is een mistige dag, wonderlijk zijn dan soms de gezigten in dat heuvelachtig Natal).

Den 17den Zondag, preek ik bij den heer G. Naudé, oud Ouderling van de Gemeente te P. Maritzburg, aan den weg te Boschfontein (zoo heet die plaats), 's morgens over Matt. 11: 28, 's middags Rom. 12: 1, en 's avonds behandel ik in een gezelschap al pratende Ps. 67 en toon daaruit aan: 1ste de liefde en het verlangen der oude geloovigen naar de komst van Christus koningrijk, 2de hoe die komst tegelijk een zegen is voor de aarde (hier duidelijk bij bevinding bevestigd, waarbij ik hen bepaal), en 3de hoe die zegen dan ook weer kan dienen tot verdere uitbreiding van Gods Koningrijk. 's Middags hadden wij de achter deur open en zoo zag ik al predikende op eene kafferkraal. (Eene kafferkraal is eene omtuining van takkebosschen of van groote steenen

hier klippen genoemd, waarin zijne hutten staan, die op eene bijenkorf gelijken, met eenen kleinen ingang.)—Mijn hart wordt daardoor met mededoogen getroffen. Br. G. Naudé heeft op zijne plaats een goede kaffer, Goliad genoemd, maar wat onderwijs Naudé hem ook geeft, Christen wil hij nog niet worden. Hij zegt: die menschen die dat boek hebben doen ook nog zooveel kwaad, het zoude hem niet beter maken, (zij dit intusschen door ons tot onze beschaming en bekeering van velen opgemerkt!) En om zich met ééne vrouw tevreden te stellen, dat valt den kaffer zwaar. Zooveel ik kan tracht ik ook algaande hier en daar een woord tot zulken te richten, doch "die zielen vangt is wijs," en ik ben bang voor vermetelheid, en daarom oefen ik mijzelven om op de *geschikste* manier voor hen te arbeiden. En hiertoe wordt wel geen *uitstel*, maar veel *wijsheid* en *geduld* vereischt. Niemand moet daar ligt overdenken, ook niet dat zulks een werk van eenige dagen is, zoo God n.l. geene nieuwe schepping geeft, bij gelijkenis gesproken.

Den 18den blijf ik daar nog en bezoek de daar wonende vrienden en ook nog (te paard) de familie Sem, die mede uit Holland herwaarts zijn gekomen, reeds vroeger gemeld.

Den 19den sta ik om 6 uur in den morgen al gereed, om te paard te stijgen, ten einde de reis naar Weenen aan te nemen. 's Avonds blijven wij bij eenen Boer den heer Kretsinger, op eenen afstand van Weenen, vernachten. Dezen dag gingen wij ook door Mooirivier (in Natal) en door menige spruit (beek), ook zag ik zeer vele kafferkralen, die vroeger bewoond waren, voor dat Dingaan alles had uitgeroeid.

Den 20sten gaan wij vroeg naar Weenen, en rijden alzoo door Bosmansrivier, waaraan Weenen ligt. Mijn zadel was nog niet regt geschikt, dit had mij bij de hitte wat afgemat, doch na eenige verfrissching en rust was ik weder dezelfde in kracht. Ik logeerde bij den hr. Nienaber, eene lieve familie. Diezelfde huisvliegen als in Nederland zijn hier wel wat meer en niet minder driest, doch onder het eten heeft men er geen last van, want eene kleine kaffer, of kind van de familie beweegt maar bestendig eenen waaijer van struisvederen boven de tafel en aanzittende gasten, en overigens meen ik, dat ze mij hier niet zoo vinnig steken, als in Holland. (Hier zag ik ook het eerst den vloer met koemest besmeeren; dit acht men niet alleen noodig, om den vloer goed digt te houden, maar

ook zeer gezond, naardien men het een product acht van zooveel verscheidene geurige kruiden, welke hier het vee benevens gras eten. Elk moet weten dat men hier soms nog in huizen woont, die zoo maar vooreerst zijn opgerigt en in zulke heeft men dan ook nog geen planken vloeren; anders die hun beter huizen bouwen maken ze zeer goed van smaak en vol gerief, doch eene gansch andere bouworde dan bij u in Nederland). 's Avonds houd ik in de Kerk al eene voorbereidende Godsdienstoefening over Rom. 1: 7—17 met Eph. 4: 1—24.

Den 21sten preek ik 's morgens over Jer. 21: 3, 's middags over Gen. 17: 1*b* met opheldering van het Doopsformulier, omdat ik ook weer eenige kinderen moest doopen, en 's avonds over Hebr. 13: 8. Hier zie ik ook den Zendeling broeder, den heer Guldefenne, een godzalig man, en die de Christenen in deze streken ook veel dient met de prediking en onderwijzing. (Den volgenden dag rijden wij over zijne plaats en bij hem aan en hebben daar eene hemelsche stonde, het was ons daar goed, want de Heere was in ons midden!)

Den 22sten rijd ik, onder geleide van Br. Hatting, eenen Diaken, tot Br. du Plessis, waar wij dien nacht blijven, want aldaar preek ik ook weer (over Joh. 3: 14 en 15) en doop eenige kinderen. Dezen dag passeer ik ook Blauwkransrivier, en in deze omstreken zijn de nagelaten betrekkingen in hunne lagers overvallen en vermoord, toen Dingaan P. Retief en zijne zestig helden verraderlijk had laten vermoorden. Br. Hatting wees mij die plekken. Hij zelf was nog één van de ontkomenen en hij is een innig vroom man. Vele en onderscheidene zijn de indrukken, die ik hier in mijne ziel gewaar word. Onder vele anderen ook met opmerking, dat ik onwaardige nog word verwaardigd aan die overgeblevenen van den zwaarde (Jer. 31: 2) nog genade te verkondigen, voorwaar! mijn hemel op aarde!

Den 23sten rijd ik vandaar begeleid wel van zes a zeven vrienden, waaronder ook mede achtbare mannen, want inhalen en uitleiden doet men hier soms om zijne bijzondere achting te bewijzen. Ook dit viel mij nu en dan ten deel, en ik nam die gelegenheid waar, om al rijdende veel met de vrienden te praten. Tevens ontrolt mij soms een traan, als ik besef: waartoe ik hier ben en—wat ik ben! Wij passeeren de Tugela; ook Kliprivier, waaraan Ladysmith ligt, en vandaar kwamen ons ook vrienden te gemoet, om ons welkom te heeten. Hier

ontmoet ik Ds. Huët, die naar Lydenburg en Zoutpansberg is geweest en leer ZEw. tot mijn groot genoegen kennen. (Hij is behalve elders ook aldaar beroepen, of ZEw, het zal aannemen, weet ik niet). Hij verblijdt zich ook zeer mij te zien. Ik geloof dat onze ontmoeting voor elkander wederzijds nuttig was. God heeft hem krachtig bekeerd en nu is hij een ijveraar. Ik hoor hem dien avond nog prediken over Rom. 10 : 15. "Hoe liefelijk enz." tot de keus van dien tekst opgewekt door mijne komst in deze landen.

Den 24sten, Zondag, — preek ik hier 's morgens over Gen. 27: 2 en 's avonds over Ps. 73: 25, 26, terwijl Broeder Huët 's middags eene Catechisatie houdt met de jeugd, die ik ook bijwoon. Hier ontvang ik bericht dat Ds. (A.) Murray van Bloemfontein op reis is om mij te komen zien; daarom willen de Broeders aldaar, ook ik, dat ik tot Donderdag, e.k. zal blijven, maar de Broeders die mij halen kunnen daarin eerst niet bewilligen, doch, op het gebed, neigt God het hart er toe, en van achteren bleek het ook zelfs tot voorkoming van een ongeluk, dat nog tijdig kon voorkomen worden aan die plaats, namelijk de breuk in één der wagenassen. Dat wij minder met elkander twisten over de keus, omtrent het één of ander, maar meer geloovig bidden en het in 's Heeren hand geven! Hij is nog diezelfde als in de dagen van ouds!

Den 25sten woon ik de Kerkeraads Vergadering bij en heb eene zoete omgang met Ds. Huët gehad.

Den 26sten houd ik een rijtoertje naar één der vrienden, die mij mede had ingehaald, met name Bester, eene lieve familie.

Den 27sten rijden wij gezamenlijk tot Broeder A. Spies, Ouderling, Ds. Murray, tegemoet. Vandaar terug zit ik op Z.Ew.'s verzoek alleen bij Ds. Murray op zijnen wagen, ten einde te kunnen spreken over de kerkelijke zaak, naardien ons anders de tijd zoude te kort schieten. Nu spreken wij bepaald over mijne Commissie tot de Z. A. Republiek. Tevens doet Z.Eerw. mij de vraag : Of ik na volbrachte Commissie ook genegen zoude zijn, onder hen eene beroeping aan te nemen? Ik heb wel mijnen dank betuigd voor die mij vereerende vraag, maar toch wel excuus moeten zeggen,—dat die vraag voor mij geheel nieuw was, waarop ik alleen eerst rijper wenschte na te denken. En dat ik in alle geval veel opwekking gevoelde voor de Republiek, als ik al in Afrika blijf, naardien dit ook meer in verband sta tot de Commissie, die ik vervul. (Door deze en andere aanzoeken

krijgt mijn vleesch eene aantrekking om eerder rust te nemen, doch ik bid: "Och, Heere! dat ik toch niet zij als Issaschar." Gen. 49: 14, 15). Ook ontving ik uit zijne handen een antwoord op mijn schrijven, en dat namens den Ring. (Gij weet uit mijn vorig rapport wat ik aan Z.Ew. heb geschreven, en ik wil hier dat antwoord inlasschen).

Copie: Aan den WelEerw. heer D. Postma.

WelEerw. Heer, geachte Mede-Broeder!

Uwe letteren van den 18den September zijn mij in goede orde geworden en zijn voor den Ring gelegd in zijne Vergadering van heden. In antwoord op denzelven heb ik u namens den Ring binnen zijn gebied welkom te heeten! En u de verzekering te geven van onze voorbede, dat de Heere uwe komst in ons midden rijkelijk zegene. De behoefte aan degenen, die het zuiver Evangelie verkondigen is zoo groot, dat wij iederen nieuwen arbeider met blijdschap begroeten, vooral wanneer wij weten, dat niets in den weg behoeft te staan aan eene broederlijke samenwerking. Met de meeste achting en oprechte heilbede,

noem ik mij Uw.Ews. d.w. dienaar in Christus,

(Get.) ANDREW MURRAY, Jr.
Voorzitter van den Ring van Transgariep.

Den 28sten verlaat ik al vroeg Ladysmith, om te paard mijne wagens achterna te rijden, die wij al spoedig hebben ingehaald en komen dienzelfden avond nog met de wagens aan den voet van de Drakensgebergte, of liever al halfweg, want het gaat tot daar langzaam op, maar dan is er eene korte distantie te beklimmen, die wat steiler is, doch de wegen worden alzoo te rechte gemaakt dat het niet meer zoo moeielijk valt, tenzij wanneer de weg nat is, maar dan spant men, als de wagen zwaar beladen is, er meer ossen voor bij zulk een steil plekje. Hier krijgen wij tot vermeerdering van ons gezelschap den heer Pistorius, een handelaar te Rustenburg, die ook met twee wagens weer naar huis keert, komende van Pieter Maritzburg. Deze heer is ons tot veel genoegen en groote dienst; hij had ook eene tent bij zich; en meer andere geriefelijkheden.

Den 29sten blijven wij hier over, want het was nat weer, en wij moesten juist de steilte beklimmen. Wij huishouden met elkander zeer goed in die tent, en hebben vele aangename gesprekken.

Den 30sten gaan wij verder en komen dien dag over het Drakengebergte, voorbij Nelsonskop, in den Vrijstaat. (Nelsonskop laat men aan de rechterhand komende uit Natal). Hier is

een Engelsche winkel. De lieden zijn vriendelijk en verzoeken ons bij hen op de thee, (dat is avondeten), en mij om in huis te komen slapen dat ik gaarne aanneem.

Den 31sten, Zondag. Hier houden wij in hun huis ook kerk, terwijl er nog een wagen met eene familie uit den Vrijstaat was bijgekomen, want tot hiertoe is het één weg. En ik preek over Joh. 3: 16. En om der ossen wil oordeelen de Broederen zich verplicht na het eten nog af te rijden tot betere plaats, en komen nog voor den avond te Molenrivier. (De eerste rivier die wij aan deze zijde van Drakensberg passeerden heet Wilgen rivier). Als men van D'Urban naar Drakensberg reist, gaat men door of *over* de rivieren (waar alreede bruggen zijn) terwijl men den stroom der rivier van de linkerhand krijgt, maar aan deze zijde krijgt men dien van de rechterhand, en de Wilgen rivier is daarvan de eerste. (Spruiten—beken—hebben soms eene andere richting).

Den 1sten November, 's morgens wordt er eerst een kleine koe voor de kost geslacht, en reizen wij daarna verder. Gister en vandaag zien wij veel wild, n.l. quagas (zebras) — een paardensoort, mooi geteekende dieren; zoo genoemde wilde beesten, ter onderscheiding van het rundvee, dat men hier "*beesten*" noemt, gelijk ook bij u; want die wildebeesten hebben iets van de koebeesten, en worden gegeten, ik zelf at hun vleesch; dan nog onderscheiden soort bokken en groote vogels, ook den struisvogel. Het is prettig die groote troepen wild te zien, want ook zij loopen voor den mensch als hazen; zij verminderen echter zeer, want er wordt veel jagt op gemaakt; om hun vleesch of huid, of ook bij sommigen om die beide,—en daar de plaatsen bewoond worden ziet men ze niet meer, dus is daar nog het jagtveld—Maar verscheurend gedierte heb ik nog niet gezien, zelfs niet gehoord—Ook deze worden wel weg geschoten of vergeven—

Den 2den halen wij eenen wagen in, die ook trekt naar de Republiek, om ook daar te gaan wonen; het was een jeugdig paar met twee kleine kinderen en eenen kaffer. Nu zijn we vijf wagens.

Den 3den zien wij reeds Zuikerboschrand gelegen aan de overzijde van Vaalrivier. Mijn hart wordt aangedaan nu ik reeds in de verte het land mijner bestemming zie, na al een halfjaar op reis geweest te zijn. (Waarvan men echter moet afnemen die weken, dat ik in de Kaap en Natal mij heb opgehouden naar de gelegenheid).

Den 4den. Heden morgen zie ik reeds de *Vaalrivier*, en om 12 uur,— uitgespannen—bezoek ik ze, drink er uit, en wasch mij met haar water. Zij is eene groote rivier. 's Middags bezoek ik een huisgezin, dat wij sedert Zondag voor het eerst ontmoeten, dus kan u hieruit afnemen hoeveel dagen wij reisden zonder huizen te zien. Ik had dit niet......... zoo verwacht. In den avond van dien dag zie ik weer een ander huis, in hetwelk ik het avondeten met de vrienden neem; de naam dezes mans is: van der Zijl. Den 5den passeeren wij tusschen 6 uur in den morgen de *Vaalrivier*, en nadat ik mij wat verschoond en verkleed had, preek ik terstond in een huis, dat dáár, terstond over de rivier, aan uwe regterhand het eerste huis is van de Republiek, toebehoorende en bewoond door den heer D. Leus. Dinsdag te voren was de heer Kruger vooruitgereden met een paard om daar de menschen van onze aankomst te verwittigen. Mijn tekst was Luk. 2: 14. Daarna rijden de heer Kruger en ik te paard vooruit, om nog vóór Zondag te Potchefstroom te komen, dan, door den regen wat verhinderd zijn wij in den avond van den 6den met zonsondergang bij den ouderling den heer P. H. Schutte te Buffeldoorns in Gatsrand, en wordt goedgevonden dáár Godsdienst te houden, dewijl wij belet zijn het dorp te bereiken.

Den 7den Zondag. Hier is veel volk vergaderd en ik preek 's morgens over 1 Samuël 7: 12 en 's middags over Ps. 37: 5, vervolgens rijden wij nog naar een Broeder Diaken, F. Wolmarans, om ook met ZEd. kennis te maken. Hier vernemen wij dat de President zoowel als Predikant zoude afwezig zijn, daarom besluiten wij, den 8sten maar naar huis te rijden, opdat wij ook bij de aankomst der wagens konden tegenwoordig zijn. Dezen dag gaan wij ook door Mooirivier. Voorwaar, eene heerlijke landstreek, eene mooije rivier, die verschillende bronnen heeft, en altijd even matig vloeijen. Ik zag er één die zoo maar uit een klippigen grond ontstaat, zij noemen die bronnen: oogen (even als in 't Hebreeuwsch). Wij komen dien dag tot den heer H. S. Pretorius, onder Rustenburg, eene zeer deftige huishouding; tevens een oud ouderling van de Gemeente. Wij ontwaren hartelijke overeenstemming. ZEd. is de Broeder van den President. Den 9den gaan wij verder en komen ongeveer om 10 uur in den morgen bij het huis van mijnen leidsman den heer D. Kruger. Hier blijf ik den Zondag en zie

reeds vele vrienden van de *Gemeente* Rustenburg die mij komen welkom heeten. En in den avond houd ik voor hen eene Bijbellezing over Rom. 1: 7—17 en Eph. 4 : 1—21—Hier ben ik met een groot genoegen. Ook ontving ik van de twee geneeskundigen, die te Potchefstroom wonen dezen dag hier brieven, door welke die heeren mij welkom heeten, en te gelijk werd mij één ter hand gesteld van Mr. van Rooi uit den Vrijstaat.

Den 10den rijden wij naar *Rustenburg*, dat nu nog maar een klein Dorpje is. Met dat ik Rustenburg zag, werd ik innerlijk bewogen en zeg. Daar zie ik eindelijk *Rustenburg*! Dan de geloovige wandelaar heeft dat hier ook niet van noode, want hij kan door Christus, die hem kracht geeft, loopen zonder moede, en wandelen zonder mat te worden. Immers, ook ik ben nog niet môe,—ook zoek *ik hier* geen rustenburg, mijn rustenburg is boven en ligt verheven boven alle moeite, zonde en tranen, en zal die hier nog wel eens moeten mengen met mijn gebeden—Ongeveer om 10 uur in den morgen kwamen wij aan en ik klim af bij de Pastorij. Terwijl ik het huis binnentreed, zeg ik,—mijn hart wordt vol,—O Heere! dat ik *U* hier maar mag ontmoeten! Veel,—zeer veel zijn de bezoeken, die ik ontvang. In den avond houden wij een godsdienstige samenkomst: en dit doe ik nu en dan. Ik heb een kamertje in de Pastorij tot mijn verblijf en word daar wel verzorgd. Veel moet men zich nog behelpen, want alles is hier nog in wording; dan Philipp. 2 : 4—8 zij maar altoos ons les, en Gods Zoon in dezen ons voorbeeld! En—wanneer mag ons gedrag daarbij worden vergeleken?

Ik ontwaar hier een strijd! Er zijn die de Evangelische Gezangen niet zingen, en verlangen overeenkomstig de grondwet dezer Republiek door onze Kerk geholpen te worden, waarnaar ze lang gedorst en gezocht hebben; anderen zouden daarbij niet gaarne van het zingen der Gezangen afzien, hoewel zij erkennen, dat onze Kerk diezelfde is, welke hunne grondwet bedoelt. Velen beginnen echter te verstaan, dat het nalaten van de Gezangen meer zal stichten, dan het doordrijven daarvan, want dan zoude de ergernis ophouden, die sommige vromen daar altoos van gehad hebben. Laatstgenoemden willen blijven bij Art. 69 onzer Kerkorde en vorderen dit op grond van hunne eigene grondwet, die zegt, dat de Gereformeerde, of eigenlijk De Nederduitsch Hervormde Gemeente, overeenkomstig de Synode van Dordrecht van 1618 en 1619 is de Kerk van den Staat!—Andere Kerken, niet strijdig met

deze belijdenis worden toegelaten en de leden daarvan, burgers zijnde, mogen kiezen—maar zijn niet verkiesbaar voor overheidsambten. Ook hebben die Kerken geene aanspraak op bezoldiging van 't Gouvernement.

Den 13den hebben wij eerst eenen moeilijken dag. Er was Kerkeraads Vergadering belegd. De Gemeente was reeds grootendeels opgekomen en allen hoopten mij den anderen dag te hooren, maar de eenige Ouderling, die tegenwoordig was, was niet bij het vroeger besluit geweest, en meende, dat ook de prediking zoolang moest wachten, tot dat ik de algemeene Vergadering gesproken had. Dan, nadat wij nog eens gezongen hadden Ps. 25: 2 en ik gebeden had, spraken deskundigen met ZEd. waardoor zijn gemoed dus ruim werd, en verzocht mij dan alzoo den kansel te beklimmen. De broeders en de Gemeente waren verblijd. Den 14den, —Zondag—preek ik 's morgens over Jer. 31 : 3, en 's middags houd ik eene Bijbellezing met de jeugd over Matth. 13 : 1—23, en 's avonds preek ik over Matth. 11 : 28, en houd daarna nog eene avondlezing in mijne kamer over Jes. 2. Dierbaar was mij die dag, en vermoed ik niet te veel, dan geloof ik, dat de waarheid plaats in 't harte vond, hetzij dan vertroostend of overtuigend, zij kreeg getuigenis van het geweten.

Den 15den heb ik vele ernstige gesprekken met den Landdrost, den WelEd. Heer W. Robinson, een verstandig en zeer geschikt man. Kerk en staat zijn hier nauw aan elkander verbonden. Elk wil gaarne veel vragen en hooren; er valt wat te praten! O Heere! Schenk wijsheid, lust en kracht.

Den 17den. Heden maakte ik, op verzoek, en te paard gehaald, een uitstapje bij den heer H. S. Stroh, die, nadat wij bij hem wat hadden gegeten, met mij reed naar eene Kafferstad, van een groot Kafferkapitein, met name Magato, die onlangs nog weer tot vrouw genomen heeft eene dochter van Moshesh, koning van de Basutos. Magato is eene goede en zeer redelijke Kaffer. Ik zag hem en sprak met hem. Hij verstaat en spreekt een weinig Hollandsch, en wat hij niet kon, daarin kwam een ander van zijne jonge kaffers hem te hulp, die door omgang beter Hollandsch leeren, doch het is altoos nog gebrekkig. Ook vertoonde hij mij de jonge vrouw, eene kleindochter, mooi gedresd (gekleed) wel verstaande met kralen, armbanden en mooije beestevellen, wel gevormd tot eene karos, gelijk de kaffers in dit land dragen. Ook zag ik zijne—eigenlijk zijner vrouwen hutten die waarlijk uwe be-

wondering zullen wekken,—vormt het winterhuis dat daarbinnen in staat, kunstig bewroeht en voor hunne levenswijs zeer doelmatig, waarlijk zoo net en zindelijk. Nu zag ik ook de koningsdochter een potje sehoonmaken—De vrouwen zijn eigenlijk hunne meiden, maar de voornaamste doet het gemakkelijkste werk, en de zoon van zulk eene wordt zijn opvolger in alles. Nadat wij het een en ander gezien, en ik wat met hem gesproken had, zeide hij tot mij, dat hij zich in zijn hart sehaamde dat hij op dit heden niets had, om mij voor te zetten! maar hij zou morgen een bok zenden voor mijn kost; ik antwoord hem, dat ik niet kom om zijn goed, maar om hem te zien, en dat ik wel eens hoop weder te komen. En nadat ik hem voor een liehamelijke ongesteldheid raad gegeven had, verlaten wij die stad. (In het raad of hulp geven voor ligchaams kwalen mag men wel bedenken wat men doet, en—dat men het in den Heere doe, want—mislukt de kuur, dan kunt gij denken wat er van de reputatie wordt; want zij zijn vol bijgeloof.) Digt bij hem zien wij ook een kaffer-dorpje van één zijner onderkapteins, met name April, maar deze bedelt mij om een mes, ik beloof hem dat. Deze dag was mij soms dierbaar en soms veelbeduidend.

Den 18den. Heden morgen ontvang ik al vroeg den door Magato mij beloofden bok. O, Heere! dat zij zieh zelven ook nog eens aan U geven! Voorts is er dezen dag Kerkeraadsvergadering, en de beide Ouderlingen zijn tegenwoordig met de Diakenen. En ik word nu plegtig verzoeht inmiddels de Gemeente te dienen met de prediking van Gods Woord en men hoopt, dat de algemeene Kerkelijke Vergadering, die bepaald is op den 10den e.k. te Pretoria, nog wat mag vervroegd worden, anders is hun verlangen, dat ik dan met hen derwaarts reize.

Den 19den brengt (vroeg in den morgen hiernatoe gereden) Magato zelf mij wel gekleed een bezoek. (Intussehen de witte boordje steken bij niemand meer af, dan bij een zwart man). Gods Voorzienigheid had er voor gezorgd, dat ik nog tehuis was, anders was ik al uit geweest. Ik spreek wat met hem, en geef hem ook iets tot een gesehenk, bij ons maar klein, maar bij hem groot geaeht,—ook wat voor zijne jonge vrouw. O Heere! maak hen bereid voor betere gaven! Daarna bezoeken wij den heer H. S. Pretorius, bij wien wij in onze reis tot deze plaats al eenen naeht hadden vertoefd; met innig veel genoegen, ben ik daar. ZEd. rijdt met mij den 20sten weer naar het Dorp terug. Dezen dag krijg ik weer

veel bezoek, want het volk komt weer aan van alle zijden. In den avond van heden houd ik eene godsdienstige voorbereiding in de Kerk, over Ps. 122. Tot laat in den avond bezoek, en in den morgen van den 21sten (Zondag) begint het al om half zes, gelukkig dat ik vroeg op was en niet gewaar werd een ligchaam te hebben. Zulks zal ook niet altoos zoo druk zijn. Er is nu veel begeerte om wat te weten. Voor den middag preek ik over Jer. 3: 22, na den middag houd ik met de jeugd weer eene Bijbeloefening, namelijk: inleiding, populair, op den Bijbel. Alles dient hier deftig populair te zijn wat men in de Godsdienst voordraagt. O, dat ik maar altoos ontvange wat er noodig is! 's Avonds preek ik over Joh. 1: 29. Hierin verblijd ik mij dat ik al vast mag zaaijen, geve God, dat ik het ook nog mag bevogtigen en,—Hij zelf geve den wasdom!

Den 22sten rijd ik al vroeg mede uit met een paar families in hunne ossenwagens; maar die hebben veel meer gemak dan men immer zoude denken. 's Avonds preek ik bij den hr. P. Venter, aan Magaliesberg, over Joh. 3: 14, 15. Den 23sten rijd ik vandaar te paard naar den hr. A. Smit, aan Krokodilrivier, waar wij in den avond lezen met opheldering Rom. 14, en in den morgen van den 24sten preek ik daar over Jer. 53: 6. Vandaar rijden wij nog onder gevolg van meer anderen dienzelfden dag naar den heer T. Kruger aan Sterkstroom en houden daar nog godsdienst; ik behandel Jes. 35. (Ik vind daarin zooveel vertroostends voor Gods Volk, vooral ook in dezen lande. O, ik gevoel soms zoo veel zalige indrukken bij de verrigting van mijne Evangelie-dienst, zoodat ik waarlijk oneindig meer geniet dan ik ontbeer. Gods genade zij daarvoor alleen de eer!)

Den 25sten gaan wij weer vandaar terug naar Rustenburg, tevens op reis vele vrienden in hunne huizen een bezoek brengende. Ik merk doorgaans niet dat ik in een vreemd land ben, zoo goed is mij de Heere onder de waarneming van Zijn werk. Dan, alleen wanneer ik van eene reis ben teruggekeerd, dan mis ik in de eerste oogenblikken te veel, daar ik niemand mijner dierbaren zie. Doch, de bede: "och, Heere, zoo het uw wil is, laat mij die in uw gunst ook weer aanschouwen en genieten!"— is dan de ontboezeming mijns harten; waarbij dan mijne ziel, weer rust in God!

Den 26sten ben ik dus weer te huis en werk met inspanning aan

dit rapport, en terwijl ik daaraan arbeid lees ik de Staats-courant dezer Republiek onder de Kerkelijke bekendmaking:

Aan de Gemeenten wordt bij dezen bekend gemaakt, dat (zoo de Heere wil) den 27sten December te Potchefstroom eene kerkelijke bijeenkomst zal gehouden worden, om over eenige zaken der Kerk te spreken, in verband met de komst van den WelEerw. Zeergel. Heer D. Postma, Leeraar der Chris. Afgesch. Kerk in Nederland, en afgevaardige naar dezen Staat. Verder wordt bekend gemaakt, dat den 10 Januarij van het volgende jaar, te Pretoria, eene dergelijke bijeenkomst, en te gelijk eene Algem. Kerkvergadering zal gehouden worden. Alle Broeders Kerkeraadsleden, en allen die belang stellen in het heil onzer Kerk, worden bij deze uitgenoodigd die bijeenkomsten met hunne tegenwoordigheid te vereeren.

Get. D. VAN DER HOFF,
Predikant van de Nederd. Geref. enz.

Gij zult u ook uit mijn vorig rapport herinneren, dat ik van uit P. Maritsburg reeds aan den heer President en Predikant beide mijne komst heb bekend gemaakt, en dit is nog door groetenissen gevolgd; tevens heb ik reeds gemeld, dat wij op weg waren naar Potchefstroom, maar verhinderd zijn; nu ontving ik gelijkertijd ook vandaar de navolgende brieven:

Van den Hoog Edelen President, deze:—

Gouvernements Kantoor,
Potchefstroom, Nov. 18, 1858.

Aan den Eerw. Heer Postma,

Weleerwaarde Heer!

Ik heb de eer de ontvangst van uwe geëerde missieven per ouderling Schutte en door den heer W. Robinson te erkennen. Het speet mij zeer, dat gij zoo nabij het Dorp waart, zonder mij een bezoek te hebben kunnen geven. Aangenaam zal het dus voor mij zijn u te mogen ontmoeten. Alhoewel ik u persoonlijk niet bekend ben, kan ik niet nalaten u te verwelkomen met uwe komst in ons midden, en u den zegen des Allerhoogsten op al uwe verrigtingen in de dienst van onzen dierbaren Verlosser toe te wenschen.

Verblijf ik WelEerw. Heer uw dw. dienaar,

(Get.) M. W. PRETORIUS,
President.

Van den WelEerw. Zeergel. Heer van der Hoff, deze:—

Potchefstroom, 11 Nov. 1858.

Den WelEerw. Zeergel. Heer D. Postma,

WelEerw. Zeergeleerde Heer!

Gister avond bij den heer Ouderling Ph. Schutte aankomende werd mij een pakje uit Nederland met een bijgaanden brief van u ter hand gesteld. Heden gelegenheid vindende om een brief naar Rustenburg te zenden, zet ik mij terstond neder om aan u te schrijven, en welkom in ons midden te heeten. De Heere geve dat uw komst vrede zij. Aangenaam zou het mij zijn u zoo spoedig mogelijk te ontmoeten, opdat wij met 's Heeren hulp te zamen in

eendracht en liefde beraadslagen over de belangen der Kerk alhier, tot haar welzijn en bloei bevorderlijk zijn mogen. Daar ik echter over 10 dagen weer op reis ga, zoo noodig ik u namens den Eerwaarden Kerkeraad alhier, ten vriendelijkste uit, om met het Kerstfeest hier te komen. Huis en tafel staan bij mij voor u open. Maandag den 27 (December) zal ik hier eene kerkelijke bijeenkomst bepalen, waarbij ik u gaarne tegenwoordig zag, te *Pretoria* den 10 Januarij van het aanstaande jaar, als wanneer daar eene algemeene Kerkvergadering zal gehouden worden.

Wees zoo goed enz.

Na heilbede en broederlijke groete noem ik mij

Uw WelEerw. dwd. en broeder,

(Get.) D. VAN DER HOFF, pred.

Zie, zoo schijnt alles eenen geregelden loop te zullen hebben, om op een regt Kerkelijke manier te kunnen handelen. Den 27sten rijden wij te paard naar den heer G. Robbertse, in Zwartruggens, aan de andere zijde van Magaliesberg, daar was de Kerk besteld. Hier vergaderen vele menschen met hunne wagens en tenten.

In den avond voor den Zondag houd ik al eene voorbereidende godsdienstoefening met eene behandeling over Openb. 20: 11 enz. en den 28 (Zondag) preek ik eerst over Gen. 27: 2, daarna Bijbeloefening met de jeugd over Matth 25: 1—13; vervolgens weer preek ik over Ps. 73: 25, 26, en eindelijk hield ik later nog eene avondgodsdienstoefening. De huisheer en de Veldkornet hadden van mijne vrienden vernomen, dat ik eenige dichtregelen bij mij had aangaande mijne Commissie in dit land, daarom verzochten zij mij vriendelijk daarvan wat voor te lezen en te vertellen. Dit doe ik anders niet ligt, opdat ik niet moge schijnen te roemen, maar daartoe nu uitgenoodigd, heb ik daaraan gaarne gevolg willen geven. Ik opende dan die zamenkomst (die talrijk was) met gebed en voorlezen van 1 Joh. 2—, daarna deelde ik mede hoe ik tot deze landen ben afgevaardigd en las het een en ander daarvan voor. En besluit dit alles met het lezen van Hebr. 13 enz—Met zooveel genoegen was ik daar. God geeft mij veel te spreken over Jezus en zijne liefdedienst, maar, o men moet dat hier dikwerf doen, zonder die weerklank te vinden, die men toch zoo gaarne heeft—Dan, die waarheid wordt van allen geëerbiedigd. Van daar rijden wij den volgenden dag en den 30sten preek ik bij den heer Steyn, bij Olifantsnek, de passatie over Magaliesberg naar Rustenburg voor die van Natal, Vrijstaat en Mooirivier komen. Mijn tekst is Openb. 22: 14; en van hier meende ik naar huis te rijden,

want ik verlangde naar wat rust, en ook om met de eerste gelegenheid mijne brieven klaar te maken, anders vreesde ik dat gij eerst een maand later berigt zoudt krijgen. Doch hierin werd ik teleurgesteld. Wij hadden zamen kerk besteld, bij den heer G. Kruger tusschen Magaliesberg en Witwatersrand 5 uren te paard vandaar, en de vrienden hadden dat bij vergissing acht dagen eerder bepaald, dan ik had gezegd, nu moest ik maar mede en bad om nieuwe krachten. De Heere schonk die en wij kwamen nog dienzelfden avond daar.

Den 1 Dec. preek ik hier over Rom. 8: 1,— 's middags met de jeugd Bijbellezing over Mat. 25: 1—13 en daarna nog preek ik over Rom. 12: 1. Deze oude heer weet mij veel te vertellen, want hij was in de oude Kolonie en onder de emigratie altoos in aanzienlijke betrekking en van de *zoodanigen* nog maar alleen overig, en dan moet uw hart breken als gij die jammertooneelen verneemt, die dit volk heeft moeten ervaren. Op de terugreis rijden wij een minder gebruikelijk pad over Magaliesberg, en een pad meer voor babijanen (bavianen) dan voor paarden geschikt, doch voor mij allermerkwaardigst en ik word zulks al gewoon. Intusschen vraagt gij mij misschien: waarom dat ik altoos te paard rijd? Dit doe ik, omdat dit hier meer gebruikelijk is en mij het best in de gelegenheid stelt een overzigt over het land te krijgen, anders kan men hier met paardenwagen rondom rijden, uitgezonderd enkele plekjes, die men dan vermijdt. Verkies ik dus met een gekapte par op veren te rijden dat vindt in het land geene zwarigheid en is zeker op den duur beter, maar vooreerst verkies ik het paard, en God geeft dat ik van paardrijden niet vermoeid word, alzit ik daarop den geheelen dag, gelijk dikwerf gebeurt, behalve de tusschenpozen, die voor het paard noodig zijn. Het is "Israëls God, die krachten geeft, van Wien het volk zijn sterkte heeft." Ps 68.— In den avond van den 2den, na vele vrienden te hebben gezien in ons doorreizen, kwam ik toch onvermoeid te huis, hebbende dezen dag toch ook weer 7 a 8 uren te paard gezeten. Mijn hart werd vervuld met dankzegging als ik alzoo weer in welstand Rustenburg binnen reed. Maar, komende in mijn huis, gevoel ik weer dat ik mijne dierbaren mis. O, Heere, vertroost gij mijne ziel!

Heden den 3 December, voltooi ik dit rapport, met de hoop, dat dit den 21 January e. k. met de mailsteamer uit de Kaap zal vertrekken. En ik zal voor den 10den January e.k. niets

bepaalds kunnen melden, gelijk gij zult hebben begrepen, naardien ik die drie vergaderingen eerst moet hooren; en ofschoon ik nu wel eenige voorloopige inzigten zoude kunnen melden, wil ik mij daarvan liever onthouden, omdat ik liever den dag van morgen eerst beleef, dan dat, ik zoude pogen zijne geschiedenis vooruit te loopen. Alleen dit meen ik te mogen hopen, dat zoo het God behaagt, onze zending, of liever *deputatie* tot dit land van groote gevolgen voor Gods Kerk in Z. Afrika kan zijn. Geve de Heere ons veel te bidden en met *ijver* en *volharding* altoos evenwel,—en vooral hier met *veel voorzigtigheid* en *lijdzaamheid* te arbeiden.

Nu, ik hoop dan spoedig u meer bepaald wat te kunnen melden. Dan hoop ik ook over andere omstandigheden te schrijven. Dat de Kerk bij en onder u groeije en bloeije, terwijl zij aan eene Zusterkerk buitenlands laat arbeiden! Dat is mijn vurigste wensch en dikwerf mijne bede, ook in 't openbaar. O, wilt ook veel voor mij bidden. En wilt zooveel het te pas komt mijne hartelijke groete doen aan al de vrienden. Terwijl ik met hartelijke groete en heilbede ben uw dw. dienaar en u zoo innig liefhebbende broeder in Christus.

D. Postma.

HOOFDSTUK VI.

De stichting der Gereformeerde Kerk in Z. Afrika.

Rustenburg.

Aan de Synodale Commissie der Christelijke Afgesch. Gereformeerde Kerk, in Nederland.

Eerwaarde Heeren en zeer geliefde Broeders in onzen Heere Jezus Christus!

De Vrede, die ons Christus heeft verworven, gegeven en nagelaten heeft, zij u met veel genade zeer vermenigvuldigd! Al te lang moest ik nu wachten, om u iets zekers te kunnen schrijven, naardien de eene zaak uit de andere geboren werd, of liever dezelfde zaak had steeds een aangroei of verderen voortgang—en ik achte mij geroepen om het een met het ander in verband te brengen, om alzoo eene expeditie meer genoegen aan te doen en de overvoering daardoor ook: ligter te maken. Ik moest mij in dezen weg wel wat in zelfverloochening oefenen omtrent het verlangen naar mijne dierbaren; dan "het is Israëls God, die krachten geeft!"—Het is nu op weinige dagen na een half jaar dat ik niet aan u schreef, maar nu haast ik mij er maar mede te beginnen, ofschoon ik nog op reis ben en dat wel in het Distrikt *Burgersdorp* in het oosten van de Kaap Kolonie. 1 Kor. 16: 9 en Jes. 51, 17 was steeds mijne ervaring.

Ik zal ook d'itmaal maar weer journalisch mijn rapport inrigten, dan kan men mij vast beter nagaan en de Leeraars die tot onze hulp mij mogen volgen vinden dan ook met een daarin wel eenigen wenk, doch de Heilige Geest ruste op elk die herwaarts komt; Hij is de allerbeste leidsman, ja zonder Hem zal men niet vermogen in dezen weg, in welken men zooveel wijsheid, geduld, moed en lijdzaamheid noodig heeft.

Tot aan den 3den December des vorigen jaars loopt mijn laatste schrijven, ik zal dus maar van dien datum af beginnen.

1858, den 3den December, komt tot mij een Broeder van Marico (van Rustenburg drie dagreizens met den ossenwagen) en zegt, dat hij één is van hen, die al 15 jaren lang hebben uitgezien naar die zuivere bediening van het Evangelie; want nimmer konden zij zich met de invoering van de Gezangen vereenigen, en hadden daarom al veel moeten doorstaan en lijden; tengevolge van het een en ander hadden zij zich ten

laatste maar van de openbare dienst onthouden, — en groote kinderen ongedoopt. Maar nu hoopte hij ontkoming te vinden en was op het gerucht daarvan afgekomen. Hij verklaart mij in dit opzigt de mond van 60 zielen te zijn, voor welke hij mij kwam bezoeken.

Den 4den. Dezen dag sprak ik ook den heer Malan, Voorzitter van den Volksraad, die mij betuigt nu ook geheel te staan aan de zijde der Broeders, die mij opgehaald hebben. Hij is overtuigd. Dezen dag bemerk ik ook klaar, dat het hier reeds vóór mijne komst op het punt van scheuring stond. Mijn arbeid en zucht daartegen is: Och Heere! mogt het nog kunnen voorkomen worden!

Den 5den, Zondag. Al weder zeer vroeg bezoek. De Broeders zijn bekommerd, dat eene andere Gemeente mij zal beroepen en dus hen vóórkomen, daarom willen zij wat werkzaam zijn, eer zelfs die bestelde vergaderingen zitten, doch ik raad zulks af. Dan, daar zij volstrekt in mijnen raad niet kunnen berusten, om geheel dien tijd af te wachten, zoo geef ik dan eindelijk den raad, dat zij dan een eenvoudig verzoek aan den Kerkeraad van Rustenburg en aan de Algemeene Vergadering indienen omtrent hetgeen zij zouden verlangen. Hiermede laten zij zich bevredigen. Nu gaat het op een teekenen van die memorie en op die lijst verkrijgen zij eene groote menigte. Dezen dag preek ik eerst over Matth. 20: 28, daarna Bijbeloefening over Gen. 1, vervolgens preek ik over Hebr. 11: 7 en 's avonds eene lezing over 1 Petr. 3.

Den 6, 7 en 8sten ben ik reeds bezig, denkende en schrijvende over mijne inzigten hoe en op welke wijze wij voor Kerk en Maatschappij in de Z. A. Republiek nuttig zouden kunnen zijn.

Den 8sten had ik tevens met onderscheidenen belangrijke gesprekken belangende de Godsdienst, met één zelfs tot middernacht in mijne kamer.

Den 9den maak ik te paard bij oude vrienden (op hunne uitnoodiging) een bezoek aan de andere zijde van Magalies berg. Ook dezen zijn uitermate verheugd.

Den 10den weder teruggekeerd, kwam tot mij een oud echtpaar, de man reeds blind, met hunnen zoon, om mij te kennen te geven hunne vreugde. Dit trof toch zoo mijn gemoed, op de reeds door ouderdom verdorde aangezigten den glans der geestelijke vreugde te zien. Eer zij gingen las ik Ps. 85 en bad en dankte met hen.

Daarna bezocht ik den Hoog Edel. Heer M. W. Pretorius, den President dezer Republiek, die den Zondag bij den Landdrost was afgestapt. Aangenaam en treffend was mij die ontmoeting. Ik heb nog dienzelfden avond Z. H. Ed. gezonden eenen nieuwen Staten Bijbel (een van die, welke Mevrouw Zölt mij had medegeven) met een begeleidenden brief, waarin ik geen excuus maak over de gift zelve, want zij is de grootste, van God zelven, maar wel vraag ik verschooning, dat hij niet in prachtband is. In den Bijbel zelven zet ik, behalve de opdragt, Ps. 119: 105 en 106.

Den 11den. Heden morgen ontvang ik een bezoek van den HEd. heer, den President der Republiek. Wij mogen zamen gul en innig spreken. Z. H. Ed. betuigde met een bewogen hart zijne blijdschap en dankbaarheid aan de Goddelijke voorzienigheid, die hem nu na zooveel zuchtingen en smeekingen eindelijk zulk een Kerk deed kennen, die hij wenscht te hebben in dit land. Ook verklaarde hij mij zijne bijzondere genegenheid voor mijn persoon. Mijn hart wordt daaronder ook verbroken en vol dankbaarheid, als ik in zulk eene gunstige stemming het hoofd van den Staat mag aanschouwen. Ook bedankte hij mij zeer voor den Bijbel, dien ik hem had vereerd en betuigde, dat het zijn innigst streven was, om daarnaar te handelen. Eer Z. H. Ed. mij verliet, las ik met hem Ps. 85 en deed een gebed. Ook werd ik dezen dag door den heer Robinson, Landdrost van Rustenburg, verzocht bij hem met den President te dineren. O Heere! baan gij zelf zóó voorts den weg en ontvang mijnen nederigen dank!

Den 12den—Zondag. Heden morgen gepredikt over Ezech. 37 : 9, 10; middag Bijbeloefening over Gen. 2, en daarna preek ik over 1 Joh. 4 : 10, 11. De President der Republiek en de President van den Volksraad waren beide dezen dag steeds onder mijne dienst. (De laatstgenoemde is nu ook lidmaat onzer Kerk.)

Den 13den—Heden morgen had ik al vroeg weer een bezoek van den President der Republiek, en van den Landdrost zamen. Ernstig, vriendelijk en innig mochten wij spreken, zamen raadplegende over de belangen van Gods Koningrijk. Wij lazen daarna wat uit Ps. 123 en besloot het zamenspreken met een kinderlijk gebed. Mijn hart was teeder en vrijmoedig. Bij deze gelegenheid heb ik ook Z. H. Ed. mijn vuurwapen (revolver) vereerd, met alles wat ik daarbij had, want ik zie het niet noodig te

hebben; het lag nog geladen met zijn zes kogels, zoo als ik het op reis gereed had voor het gevaar van boos gedierte; maar het was niet noodig geweest; zelfs mijn leidslieden hadden geen geweer bij zich, maar omdat ik het had, vond men goed het te laden. Maar nu ik zie zulks niet noodig te hebben, wil ik liever zonder vuurwapen gevonden worden. Ik had maar last van dat ding,—nu ben ik ruim, dat ik mij van dat voor mij, vreemde wapen heb ontdaan. Mijn zwaard is het woord des Heeren, en dit is oneindig beter en krachtiger wapen! dit *behoudt* als het treft, terwijl het andere *verderft*. Och dat er geen andere wapen meer behoefde gebruikt te worden, dan om wild voor zijn kost te dooden! Nadat de President vertrokken was, ontving ik van Z. H. Ed. een plegtige bedankings brief, door hem zelven geteekend, voor den aan hem vereerden Bijbel. Hoewel ik in het gebed zoozeer te kort kom, kan ik thans toch beter dan ooit verstaan, hoe onze Heere Jezus nachten in het gebed kon doorbrengen voor zijn toekomstig Koningrijk, als ik besef, dat ik, arm zondaar, en gebrekkige dienaar des Heeren hier alleen onze Kerk van meer dan vijftig duizend zielen vertegenwoordig en hier sta voor de Kerk van heel de Republiek als afgevaardigde, met het oog op hare toekomst, naar dat over die zaak wel of kwalijk zal geoordeeld worden. Ach Heere! wat zullen wij miertjes toch uitvoeren?! En toch, ja, Gij roept ons soms tot meer dan Engelenwerk!

Den 14den rijden wij te paard naar P. d. P. 's Avonds van dien dag houd ik al eene voorbereidende Godsdienst door eene voorlezing met opheldering over Jes. 49 (ook hierin vind ik zooveel overeenkomst met den toestand van dit volk, om tot leering, bemoediging en vermaning te spreken). Het is waarlijk een wonderlijk kerkhouden. Elk brengt mede: zijn kost, woning (tent) en nachtleger, n.l. die met een wagen komen. De wagen is ook, zooals zij dat hier verstaan, een uitmuntende slaapkamer. Men spreidt ook zijn nachtleger maar op den grond, een enkele zelfs in de open lucht bij den wagen, als het een lekkere nacht is; die dat doet, die doet dat bij verkiezing. Het geeft hier in den zomer lekkere nachten. Anders is er altijd binnenshuis plaats genoeg. Men kan zich hier uitnemend redden in de omstandigheden! Des anderen daags den 15den preek ik daar 's morgens over Gen. 49: 18; 's middags met de jeugd (de ouden blijven echter niet terug)

Ds. W. POSTMA.
thans te Bethulie, O.R.K.

Ds. JAN KRUGER,
thans te Ladybrand, O.R.K.

Ds. JOHS. VAN DER WALT,
thans Predikant te Middelburg, K.K.

Ds. PH. C. SNIJMAN, W.z., B.A.,
thans te Steijnsburg, K.K.

eene lezing over Joh. 4: 1—42, en daarna voor heel de Gemeente nog eene behandeling over 1 Petr. 2, en rijd daarna nog naar huis. Ik kan den Heere niet genoeg danken voor die kracht en lust! Och, dat Hij het ook zegene! Te huis gekomen had ik een recht aangenaam gezelschap voor den heer R. met den heer L. oud diaken van Mooirivier. Regt gemoedelijk was ons zamenspreken. Dit vergoedde mij zeer het gemis mijner dierbaren, dat mij anders den eersten avond zeer drukt. Na hun vertrek word ik bij mijne nalatigheid bepaald tot mijne diepe beschaming en innige droefheid, omdat ik bij ons scheiden niet gebeden had. Och, Heere! zijt mij genadig!

Den 16den, gewerkt aan mijne beschouwingen. Vroeger gemeld.

Den 17den (Vrijdag) voorbereiding voor Zondag gehouden; want Zaterdags heeft men te veel drukte met degenen, die inkomen om Zondags de Godsdienst bij te wonen. En dan kan men met praten onder de Gemeente ook veel nut stichten.

Den 18den. Dezen dag tusschen beide nog al weer gewerkt aan mijne beschouwingen. Ik ben dezen dag niet sterk maar zwak in het geloof. O, Heere verlaat en begeef mij niet.

Den 19den. Zondag. 's Morgens gepredikt over Jes. 11: 1—5 voorbereiding op de Kerststoffen, 's middags Bijbeloefening over Ps. 104, nabetrachting op de geschiedenis der Schepping. Daarna nog gepredikt over Luk. 2: 1—14 (geheel genomen omdat ik de kerstdagen niet zal tegenwoordig zijn). De tekst van heden morgen gaf mij weer een weinig sterkte.

Den 21sten. In den nacht en morgenstond van heden, wordt, bij het zien van den grooten nood der Kerk in dezen lande, mijn hart meer dan ooit bewogen, om tot hare hulp zelf ook te blijven. Dezen dag rijden wij af naar Mooirivier (Potchefstroom) en vernachten bij A. aan Holfontein. (Zeer zonderling is deze fontein. Zij welt altoos goed op en na korte loop verdwijnt ze ook weer in de aarde.

Den 22sten komen wij te Potchefstroom. De President en de Predikant met nog vijf vrienden, waaronder drie Hollanders, één van die Dr. Poortman, waren ons een uur buiten het dorp tegemoet gereden, om ons in te halen. Zoo reed ik dan, van mijn paard afgestapt, in den wagen van den Presi-

dent, bespannen met zes paarden, maar dat is hier geene grootheid; is de reis wat ver, dan heeft men er acht voor. Verren afstand met dezelfde paarden, en hoogten en laagten maken dit noodzakelijk. Alzoo reden wij zamen het dorp binnen, de hoofdplaats van het land, en stapte bij den President af, bij wien ik ook logeerde en zeer vriendelijk ben onthaald, veelal op Hollandsche wijs.

Den 23sten woon ik bij de aanneming van lidmaten. Het was wel zwak, maar alles in aanmerking genomen, viel het mij nog mede. Er was nu eene buitengewone opkomst naar de Kerk, ook al om dien predikant, die zoo uit Nederland was gekomen te zien en te hooren, alsmede om de Vergadering bij te wonen. Een en zestig jeugdige lidmaten werden in hun lidmaatschap bevestigd en 25 kinderen gedoopt. De blanke bevolking van de Republiek vermeerdert sterk. Tien kinderen in een huisgezin is middelmatig, wel zijn er veel minder, maar ook veel meer. Een huwelijk zonder kinderen is zeer zeldzaam.

Den 24sten bezoek ik kranken, terwijl Ds. v. d. Hoff nog bezig is met kerkelijke zaken, en in den namiddag hoor ik Z.Ew. de voorbereidings-predikatie doen over Luk. 15: 2. En na de predikatie stelde Z.Ew. mij plechtig aan de Gemeente voor en gaf mij van den kansel af de rechterhand der gemeenschap.

Den 25sten bedient Z.Ew. het H. Avondmaal, tekst 1 Kor. 5: 7b. Hierbij werd ik opmerkzaam hoe ik in 't klein hier op aarde reeds wat ondervond van den Lofzang, Openb. 5: 9. Daarna preek ik over Jer. 49: 14—16 en betuigde plechtig de Gemeente onze bereidvaardigheid tot hun hulp, terwijl ik ook mijne rechterhand uitstrekte en haren L e e r a a r toereikte en zeide: Alzoo reikt Neêrland's Kerk u de helpende hand. Heerlijke stonde,—gevoelig oogenblik! Ik dacht aan dien oogenblik toen wij te *Kampen* den laatsten *Zondag* avond met die groote schare geknield lagen in gebed en smeeking, om ons tot het afscheidnemen te bereiden. Het was mij alsof ik van dat gebed opstond en reikte in naam onzer Kerk die Gemeente de hand, die haar wil helpen en schragen. Ik deed dit met vrijmoedigheid ook in opzicht tot den Leeraar, alleen ziende op hetgeen *ik zag en hoorde en zelf met Z.Ew. sprak*, en hoewel ik nog veel voor hem bleef bidden, om datgeen wat ik hem nog zoo gaarne geschonken zag, zoo ontdekte ik toch niets, waardoor mijn geweten bezwaard werd. (Ik bleef dus het goede gelooven, zoo lang ik niet van het tegendeel overtuigd werd).

Den 26sten, predikant Ds. v. d. Hoff weder de dankzegging enz.,—en 's middags heb ik weder gepredikt over Hebr. 11: 7.

Den 27sten was de dag der bestemde Vergadering, de eerste van de drie, die bepaald waren. In deze Vergadering was mij de gelegenheid gegeven tot openbaring van mijnen last, en tot het geven van de gevraagde inlichtingen. Deze Vergadering was slechts voorbereidend en liep zeer goed af. Elk mogt mij wat vragen, schoone gelegenheid! De Kerk was vol. 's Avonds heb ik nog weer gepredikt over Openb. 20: 11, enz.

Den 28sten vertrekken wij weder en komen in welstand in den avond van den 29sten te huis. "Loof den Heere mijne ziel!"

Den 30sten ontvang ik een brief van den Kerkeraad van Lijdenburg, behelzende eene dringende uitnoodiging om ook daar te komen. Zij hadden het schrijven onzer Commissie ontvangen.

Den 31sten. Heden avond houdt Ds. v. d. Hoff de Oudejaarsavond preek,—te Rustenburg.

1859, Januari 1. 's Morgens preek ik over 2 Petr. 3: 9, voorafspraak Joh. 20: 19, laatste deel. Daarna houdt Ds. v. d. Hoff voorbereiding en op den 2den Avondmaal, terwijl ik dien middag de dankzegging houd over Hebr. 12: 1, 2. Hier zijn dezer dagen aangenomen 31 en gedoopt 24. (Niet dat Nieuwjaar anders zoo wordt gevierd, maar dit bracht de bestelde Kerkdienst nu zoo mede). Veel zijn de ontmoetingen der vrienden, en dat ik bij anders streng rechtzinnigen grove dwalingen ontwaarde, behoef ik u zeker niet te zeggen, gij zult dat beseffen, maar ik houd niets achter van hetgeen geweten en erkend moet worden. Ik onderwijs met alle langmoedigheid en moet betuigen: zij zijn spoedig daarvoor vatbaar, als men hen maar uit de Heilige Schrift onderwijst, en—God zegent *Zijn* Woord. Ik merk ook overeenstemming bij velen wat de bevinding des geloofs betreft, en dit geeft een wederzijds vertrouwen. O, die ware overeenstemming in de *zaak zelve*,—zij doet alle vreemdheid oogenblikkelijk verdwijnen! Dit doet mij soms vergeten, dat ik zóó ver van ulieden ben! Doch neen, ik ben ook nog nooit verre van u. O, wat krijg ik eene menigte Broeders en Zuster, Vaders en Moeders zelfs. Zulke oogenblikken zijn zoet voor den pelgrim, daar vraagt hij niet naar aardsche omstandigheden, hoe men, namelijk, zich al moet behelpen. O neen, zamen arm, zamen rijk.

Den 3den werd hier (Rustenburg) de reeds lang bepaalde vergadering gehouden. (Zij is de tweede van de drie). Hier

openbaarden de beide partijen, omtrent de Evangelische Gezangen zich scherper tegen elkander, en die vóór de Gezangen zijn bitter in uitdrukkingen. De anderen begeerden alleen dat ze mogten worden nagelaten in de openb. Kerkdienst, omdat er zoovelen in dezen lande nog altijd bezwaard over die invoering zijn, en niet medezingen zonder dat ze een woord over de Gezangen zelven spraken. Maar één van de andere partij zeide: Wanneer men de Gezangen wegnam, was het voor hem even zoo alsof men den Heere Jezus wegnam. Ik poogde intusschen de zoodanigen beter te onderwijzen en te kalmeren, en las, op verzoek van den præses, over die zaak bepaald *mijn* oordeel voor De præses zelf echter openbaarde in deze vergadering omtrent die zaak eene gansch andere stemming, dan te Potchefstroom. Eindelijk werd het besluit ook hier uitgesteld tot de Verg. te Pretoria.

Hier breek ik het journaal van wijlen Vader Postma evens af, en intusschen laat ik hier volgen eene mededeeling omtrent bovengenoemde vergadering te Rustenburg, door één van de eerste leden der Gereformeerde Kerk gedaan, één van de oudste Vaders van de Gereformeerde Gemeente te Rustenburg nog in leven, en thans op het Dorp Rustenburg woonachtig—n. l. de Oude Vader Petrus Christian de Jager, en deze mededeeling luidt als volgt:

2 Januari 1859 was Zondag. Prof. D. Postma was toen reeds hier woonachtig in huis bij den heer Stephanus Johannes Kruger, zoon van Gert Johannes Kruger.* Des morgens preekte Ds. v. d. Hoff en des namiddags Prof. Postma. Er waren onder anderen tegenwoordig een dertig man van het Hoogeveld van Marico. Ik zelf, Jury Bekker, Gert Snijman, Louw Snijman, Adrian

* Deze heer Stephanus Kruger woonde destijds op de plaats Buffelshoek, aan den voet van Magalie's berg, en werd niet zoo lang daarna schoonvader van wijlen onze vader Postma, die aldaar met mijn overleden moeder Susanna Lasea Kruger in het huwelijk trad in het jaar 1859 of 60. N. B.—Deze Heer Louw J. Erasmus is één van de eerste leden van de Geref. Kerk, en is één van de oudste Vaders thans nog in leven van de Gereformeerde Gemeente te Rustenburg, woonachtig te Roerfontein Dist. Rustenburg.

Deze heer Sarel Eloff is reeds jaren lang overleden, — heeft naar ik meen ook gediend als Kommandant voor het Distrikt Rustenburg. Is tevens een van de eerste leden der Geref. Kerk geweest. Zijne Echtgenoote, thans eene oude lieve Moeder, leeft nog,—moge zij dit alles nog kunnen lezen: en is nog tot zegen voor hare kinderen en de Gemeente, zij woont in Zwartruggens bij haren zoon den Veldkornet Johannes Eloff.—In hare nabijheid waren nog een zoon de heer Zarel Eloff, eene dochter gehuwd met den heer Jan Kruger, zoon van Pres. Kruger, eene dochter gehuwd met den heer Jakob Erasmus, Ouderling van Rustenburg, zoon van boven genoemden Vader Louw J. Erasmus. Een zoon de Heer Eloff, gehuwd met eene dochter van Pres. Kruger, woont nabij Pretoria. Een zoon de Heer Jan Eloff, gehuwd met eene dochter van wijlen Ds. John. de Ridder, is thans in Duitschland voor de opvoeding zijner kinderen. Een zoon de heer Michiel Eloff woont in het Dist. Standerton Z. A. R.

Joubert, Jacobus de Wet, Jan Combrinck, 1) Louw J. Erasmus, Jakob Laurens Carolus Erasmus mijn schoonvader—Ook van Zwartruggens waren er velen, o. a. de heer 2) Sarel Eloff. Maandag morgen moest de vergadering van de Hervormde Kerk alhier geopend worden, voor dewelke Prof. Postma rekenschap van zijne leer, en van zijn leeraarsambt zou moeten afleggen. Ds. v. d. Hoff was voorzitter. De Evangelische Gezangen kwamen onder anderen ter sprake, n. l. of ze volgens Gods Woord zijn, en of ze in de Kerk moesten blijven. Ds. v. d. Hoff beweerde dat ze volgens Efeze 5: 19 en Col. 3 : 16, ze wel in de Kerk mochten gebruikt worden.—Prof. Postma toonde aan dat er in die teksten geen sprake is van zoodanige Gezangen als de Evangelische Gezangen zijn,—dat dezulke ook zelfs in de dagen der Hervorming niet in de Kerk gebezigd werden. Ds. v. d. Hoff zei daarop dat toen de Heere Jezus het Avondmaal instelde Hij zelf een Lofzang liet zingen.—Prof. Postma toonde aan dat het Psalmen waren die de Heere Jezus bij dat Avondmaal samen met zijn discipelen heeft gezongen, daar het bij het Paaschfeest gebruikelijk was de liederen Hamaälöths te zingen. Eén van de Ouderlingen van Ds. v. d. Hoff, met name Hendrik Pretorius zei dat het toch niet kon betwist worden dat met zijne bekeering hij ook troost vond in de Gezangen,—waarop Prof. Postma antwoordde dat dit wel zoo kon zijn maar dat dit nog niet bewees dat ze rechtzinnig zijn en in de Kerk mochten gebruikt worden, Ds. v. d. Hoff zei daarop dat Prof. Postma dus alle Gezangen verwerpt Neen, zei Prof. Postma, wat zuiver volgens Gods Woord is zooals Sluiter etc., mag wel in huis worden gebruikt, maar niet, in de Kerk. Ds. v. d. Hoff beweerde toen dat dan ook de Belijdenis des Geloofs achter in het Psalmboek niet op zijn plaats was. Neen, zei Prof. Postma, die kan niet met de Evangelische Gezangen worden gelijk gesteld, want ze zijn op Gods Woord gegrond, en dient als een symbool voor de Kerk van Christus, waaraan die te kennen is.

De heer Sarel Eloff vroeg toen of er niet kon worden geloot over de Psalmen en Gezangen, welke in de Kerk moeten worden gebruikt. Ds. v. d. Hoff scheen geen antwoord te willen geven. Prof. Postma vroeg verlof dit te mogen doen, waarop Prof. Postma zei: over personen mag wel geloot worden, maar niet over Gods Woord. De Veldkornet Nicolaas Basson zei daarop: eer dat de Gezangen uit de Kerkedienst verwijderd zullen worden, zal het bloed van daag hier loopen. President S. J. P. Kruger, destijds provisie Veldkornet, zei

toen: dit is bocht om zulke praatjes te hebben, blijft stil van bloed loopen te praten,—waarop de menschen uiteen gingen. Het ging zeer onstuimig toe, en er zou zeker geen goede dingen zijn voorgevallen had President Kruger niet zijn invloed gebruikt om alles weer tot bedaring te brengen. De Vergadering bleef zitten. Prof. Postma ging naar huis, zoo ook die zich bij hem schaarden, uit Marico en Zwartruggens opgekomen. Velen beschouwden zich toen reeds gedurende een langen tijd als niet behoorende aan de Hervormde Kerk.

Vervolg van het Journaal, van wijlen Vader Postma.

Den 4den ontving ik een beroep van de Nederd. Geref. Gemeente te Winburg, in den O. Vrijstaat onder het consulentschap van Ds. Andrew Murray, met veel aandrang en eene zeer schoone conditie. Och Heere, schenk mij licht en leiding! Tevens schrijft Ds. Murray mij, dat ik daar ook een heerlijk middenpunt vind, om voor dat land en de Republiek beide met de hulp onzer Kerk werkzaam te zijn. Dit laatste is mij zeer aanlokkelijk. Doch de toestand van deze Republiek ligt mij al te zeer op het hart.

Den 5den merk ik op den loop der zaken en verwacht eene geheele wending in den Kerkelijken toestand. Ik hoop echter *geheel* den Heere te volgen en vermaande vrienden tot lijdzaamheid en het gebed voor hunne Broederen, wanneer zij hen zoo hard zien strijden voor menschelijke stellingen. (Ik zeg steeds wij moeten onze uiterste best doen, om hen tot betere gedachten te leiden met de H. Schrift; en deze woorden vinden plaats, de onzen hebben zich altoos zoo gedragen tot den einde toe, zoo als u uit de stukken zal blijken.) Dezen avond weer een ernstig gesprek met.........

Den 7den op reis getrokken naar Pretoria, den anderen dag daar in welstand aangekomen.

Den 9den hoor ik eerst weer Ds. v. d. Hoff prediken en het H. Avondmaal bedienen. 's Middags preek ik dankzeggings preek over Micha 6: 6—8. 's Avonds nog over Ps. 73 : 25, 26, waarna Ds. v. d. Hoff ook nog optreedt. Dank, Heere! dank voor uwe genadige hulp en bijstand; och, Heere, geef zegen en genade! (Nimmer beleefde ik zulk een warme Kersttijd en Januari dagen, want het is hier nu in het midden van den Zomer. En dan zulke *buitengewone* kerken vol volks, gelooft maar dat het dan wil transpireren. Anders moest ik altoos zeggen: heerlijk climaat! Nu ook nog midden in den winter). Gedurig komen tot mij, eer de Vergadering nog zit, overheden en

burgerlijke Voorgangers, om met mij te spreken hoe men het toch zal schikken met Gezangen? O, Heere, maak mij getrouw en schenk mij *uw* licht en leiding! In de Vergadering nadat mij opening was verleend door den praeses, eerst weer voorgelezen Rom. 1 : 7—17 en de mededeeling van het doel mijner komst, gelijk ik ook op de twee eerste vergaderingen had gedaan. Gevraagd naar onze leer,heb ik voorgelezen onze eerste en laatste *Synode* op *dat punt*. Over mijne geheelheid daaraan vertelde ik hoe ik door Gods genade daarin van mijne jeugd af had geleefd, zelfs onder de bittere vervolging in Nederland, en dat ik met zulk een hart tot hen was gekomen. Over onze Kerkregeering, las ik voor, uit het kerkelijke handboekje, van ons voorberigt, en van de oude voorrede, wat daarop volkomene duidelijkheid gaf. Hierover verklaarden Praeses en Vergadering zich ten volle voldaan. Nu was er aan de gestelde voorwaarde voldaan en de Rustenburgers hadden nu allen grond van hope, dat zij volgens approbatie van den Volksraad, in éene Kerkgenootschap een leeraar uit onze Kerk mogten ontvangen, zonder dat hij de Gezangen liet zingen. Zoo had vóór mijne komst de Kerkeraad van Rustenburg het hun toegestaan en de Volksraad had dit geapprobeerd, als het voor deze Verg. maar bleek,dat hij zuiver gereformeerd was. En dit was tot aller genoegen, en voldoening overvloedig gebleken. Dan, de praeses vond goed, om mij boven het vereischte nog meer te vragen naar mijn gevoelen omtrent het laten zingen der Gezangen benevens de Psalmen. Ik was daartoe ten volle bereid, en las weer hetzelfde voor wat ik te Rustenburg had gelezen, en te Potchefstroom gesproken, en is van den volgenden inhoud, letterlijk overgebracht:

"Aangaande het zingen van Gezangen in de Kerk, waarvan de tekst niet in den Bijbel staat, is mijn oordeel kort en eenvoudig:

1. Heeft eene Kerk zoodanige met vrede van de Gemeente in 't gemeen, en zijn ze *rechtzinnig*, dan durf ik die Kerk daarin niet veroordeelen, noch haar daarover bemoeielijken, gelijk ik op mijne doorreis betoond heb.

2. Maar houdt de Kerk zich alleen aan de Gezangen, waarvan de tekst in den Bijbel gevonden wordt, die is zeker op den veiligsten weg. En dezen weg kan ik met *volle* vrijmoedigheid bewandelen.

3. Zijn er dus sommige leden gemoedelijk bezwaard over het zingen van Gezangen *in de Openbare Godsdienstoefening*, waarvan de tekst niet in den Bijbel gevonden wordt, dan dienen de anderen het ook na te laten, want hierdoor zullen

zij, uit broederliefde eene ergernis wegnemen, al waren zij zelven er nog niet van overtuigd. En dat te eerder daar men de Psalmen met eene *vereenigde* stem kan zingen. (Rom. 14.)

4. Kan men dat echter nog niet verkrijgen, dan raad ik, dat de Algemeene Kerkvergadering het aan de wijsheid en het geweten van elken Leeraar overlaat om hierin te handelen naar zijn geweten, met inachtneming van den toestand der Gemeente; ten einde er om deze zaak geene verdeeldheid noch scheuring plaats vinde."

Tot het geven van zulk een raad als No. 1 uitdrukt, achtte ik mij in de gegevene omstandigheden geroepen, en zoude dan ook de hulp onzer Kerk hebben durven toezeggen, althans daarop hoop gegeven hebben, vertrouwende, als daarin de Broeders elkander in liefde kunnen verdragen, dan zal de waarheid wel triomferen. Ook waren dan de Broeders onzerzijds tevreden geweest. Ik zag er wel wat gevaarlijks in maar ik durfde niet anders, alle omstandigheden in dezen lande in aanmerking nemende. Tevens kreeg ik dezen dag de schoonste gelegenheid om te spreken in de tegenwoordigheid van de voornaamste overheidspersonen (die altijd die Vergaderingen bijwoonden als toehoorders) alsmede van een talrijk publiek, (de Kerk was vol!) te spreken over de ware Vrijheid van Christi Kerk en hoe zich de Staat (het Gouvernement) nevens de Kerk dient te gedragen, en las nu en dan wat uit Gods Woord, Belijdenis des geloofs, en Kerkorde. Doch niettegenstaande alle betoog, en ernstig protest van de Broederen onzerzijds kwam de Vergadering van den volgenden dag tot een verbindend besluit, letterlijk van den volgenden inhoud: "Besloten door de Algemeene Kerkvergadering te Pretoria den 11den January 1859: Dat de Kerkelijke inrigting zooals die thans hier bestaat met hare Evangelische Gezangen zal blijven bestaan en gehandhaafd worden: Evenwel wilde men gaarne de hulp onzer Kerk, en van mijn persoon; maar ik begreep dat ik onder zulk een besluit de H. bediening niet mogt aanvaarden, noch de hulp onzer Kerk kon toezeggen. Het is vast het best, dat ik u mededeel het antwoord dat ik schriftelijk van die Vergadering ontving en mij in de volle Vergadering werd voorgelezen, en tevens wat antwoord ik daarop heb voorgelezen. Van de Vergadering ontving ik na plegtige voorlezing in de volle vergadering dit stuk uit handen van den Præses:

Aan den Weleerwaarde Zeergeleerden Heer D. POSTMA, Herder en Leeraar van de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland en Afgevaardigde naar dezen Staat.

Weleerwaarden Zeergeleerde Heer!
Hooggeachte Broeder in onzen Heere Jezus Christus.
De genade Gods in Christus zij met U.

De Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, vergaderd te Pretoria, den 10den van Januari en volgenden dag in het jaar onzes Heeren 1859, gehoord hebbende den lastbrief door Ueerwaarde aan onze Vergadering voorgelegd; uit dien lastbrief en U eerwaardes nadere toelichtingen hebben wij vernomen, dat de hulp uwer Kerk in onze geestelijke behoeften ons wordt aangeboden. Gedrongen door een gevoel van dankbaarheid, in de eerste plaats aan den Koning der Kerk, dat Hij in Zijne genadige ontferming onzer gedachtig geweest is, door de harten der Herders en Opzieners en Leden uwer Kerk te bewegen om zoo edelmoedig, in den geest der Christelijke liefde, hulp en bijstand in onze geestelijke behoeften aan te bieden.

Nevens den Koning der Kerk, onzen Heer en Zaligmaker, betuigen wij U eerwaarde onzen hartelijken dank en verzoeken U eerwaarde de tolk te zijn bij de Commissie uwer Kerk, om onze gevoelens van dankbaarheid over te brengen * U eerwaarde zij echter bekend dat de Kerk alhier bestaande, is de Nederduitsche Hervormde Kerk die benevens het boek der Psalmen ook het Evangelisch Gezangboek (bij die Kerk in gebruik) als een erkend kerkelijk boek heeft aangenomen en daarvan bij den Openbaren Godsdienst gebruik maakt.

Die kerkelijke inrichting, maar ook niets meer, wenscht de Vergadering bovengenoemd dat hier zal in stand blijven. Aangenaam zal het dus der Vergadering zijn om Herders en Leeraars, waaraan de Gemeenten hier nog zoo dringende behoefte hebben, tot ons te zien overkomen. En kan Ueerwaarde een of meer Leeraars uit uwe Kerk aanwijzen, of uwe eigen persoon beroepbaar stellen en in onze Kerk dienen, zooals die thans bestaat, dankbaar zullen wij dit erkennen en aan de onderscheidene vacante Gemeenten dezer Republiek dit bekend stellen, ten einde een wettig beroep op een of meer der door Ueerwaarde ons aangewezen Leeraars of op uw eigen persoon uit te brengen.

Aangenaam bovenal zou het ons zijn indien Ueerwaarde besluiten kon, om uw persoon voor een onzer Gemeenten beroepbaar te stellen, daar wij Ueerwaarde hebben leeren kennen als een Herder en Leeraar, met wiens prediking van het Evangelie wij niet alleen volkomen tevreden zijn, maar openhartig betuigen, dat uwe troostrijke Evangelie taal onze harten geheel in liefde voor uw persoon heeft ingenomen.

* N.B. Met de vermelding hiervan meen ik dat te hebben volbragt. Tevens verzoek ik van de Synodale Commissie verschooning wanneer ik mij onthoud van mijn bijzonder oordeel over personen. De officieele stukken, hoop ik zullen voldoen,

Weleerwaarde Zeergeleerden Heer,

Hooggeachte Broeder in Onzen Heere Jezus Christus.

Met hoogachting en heilbede voor u en de uwen, noemen wij ons, namens de Algemeene Kerkvergadering bovengenoemd, Ueerwaardes Dw. Dienaars en Broeders in den Heere,

(Get.) D. VAN DER HOFF, V.D.M., en
Præses der Vergadering.

Gedaan te Pretoria, den 11den Januari, 1859.

Ik had zulk een *loffelijken* brief niet *verwacht*, ofschoon ik mij dien onwaardig reken. Dan, ik had mijn antwoord op het *besluit zelve* ingericht en in mijne kamer geschreven, terwijl de Commissie den brief opstelde; dus was ik in staat terstond in diezelfde zitting mijn antwoord, na het voorlezen van dien brief der Vergadering voor te lezen en den præses te overhandigen. Had de brief het *besluit* herroepen, dan,—ja dan had ik mijn antwoord gewijzigd; maar welke *schoone klanken* ook, het *wezen*, der zaak was hetzelfde gebleven. Mijn antwoord luidt aldus:

HoogEerwaarde Vergadering!

Het doet mij innig leed, dat ik mij, volgens Gods Woord, niet gerechtigd acht, om UEerw. als Algemeene Kerk-vergadering, onder uw genomen besluit, met het oog op de geopenbaarde gevoelens, de hulp onzer Kerk toe te zeggen. Ik acht, dat ik gisteren dit genoeg uit Gods Woord en de Gereformeerde Kerkregeering heb aangetoond, daarom zal ik hierover niet meer uitweiden. Ik hoop men zal mij hebben verstaan. Bij deze gegelegenheid betuig ik allen, die mij hunne vriendschap bewezen hebben, mijnen hartelijken dank. Tevens betuig ik mijnen hartelijken dank aan Leeraar en Kerkeraden, die mij met hun vertrouwen hebben begiftigd, en niet minder betuig ik dit aan de Burgerlijke Autoriteiten, die mij met zooveel erkentenis hebben vereerd.

En van harte reik ik ulieden, in de overeenstemming van het waar geloof, de broederhand, en hoop door Gods genade dit altoos mijnerzijds met der daad te betoonen.

Dan, hoewel ik tot deze Vergadering, op haar verzoek, of op dat van den Edel-Achtbaren Volksraad, mij onthouden heb van de bediening der bondzegelen en andere Kerkelijke handelingen, verklaar ik nu de Vergadering dat ik mij vanaf heden daaraan niet meer verbonden acht, en wat ik voorts in de Republiek moeht doen als wettig geordend en gezonden dienaar des Heeren, wensch ik te doen, overeenkomstig de kracht mijner *goddelijke* zending.

En, om zooveel mogelijk ergernis te voorkomen, geef ik de Vergadering de verzekering, dat ik voorts in geene Kerk binnen uwe Republiek weêr preek, zonder daartoe op nieuw behoorlijk van de bevoegde personen verzocht te zijn, en daar mij reeds

een kamertje in de Pastorie te Rustenburg was ingeruimd, wil ik dat verlaten, opdat ook niemand daarover twiste.—Althans door mij daartoe niet de minste aanleiding ontvange.

Tevens reken ik op de bescherming der Overheid, zoolang ik mij tegen de goede orde niet bezondig, waarom ik mij in mijne hooge bediening nederig aan de geëerbiedigde Overheid des lands aanbeveel.

Uw Dw. Dienaar en toegenegen Broeder in Christus,

(Get.) D. Postma, V.D.M.

Pretoria, den 11den Januari 1859.

Na dezen kwam ik niet weer in de Vergadering vóór ik van haar afscheid nam. Al den tijd van onderhandelen heb ik mij afgezonderd gehouden, en zelfs met niemand van die Broeders, die steeds tegen het doen der Vergadering protesteerden, gesproken. Zij zochten dat ook niet, want dit zoude Ds. v. d. Hoff tot kwade nadenken aanleiding hebben kunnen geven, naardien wij zamen in één huis logeerden. Slechts één van die Broeders verzocht mij in *dien tijd* even alleen te spreken, maar ik verzocht verschooning. Ik achtte het voor mij en hen noodig mij zoo te gedragen, opdat ik onbevangen bleef en zuiver alleen op de officieele handeling lette, en zij ook in hun *eigen* geloof voor mij goed bekend werden. (Dit was echter een tijd des gebeds voor mij). Ik wilde ootmoedig letten op de wenken van Gods Voorzienigheid en nam dus niets in mijzelven voor. Den volgenden dag komen die Broeders, die altoos tegen de handeling der Vergadering hadden geprotesteerd, tot mij, en zeiden, dat zij door *dat besluit* van de Vergadering nu bitter teleurgesteld werden in hunne *stellige* verwachting, die de Kerkeraad van Rustenburg hun, onder goedkeuring van den Volksraad, had gegeven, en daar ze al zoovele jaren hadden gezucht en om die zaak waren verdrukt, was het hen nu onmogelijk om onder zulk een overheerschend Kerkbestuur langer in die Kerkelijke Gemeenschap te blijven, dewijl hun nu ook een schromelijk onrecht wedervoer, en verzochten mij dringend hun te hulp te komen en toch het land niet te verlaten, maar de hulp onzer Kerk hun te verleenen, zij wenschen die te ontvangen, *zoo als* onze Kerk die door mij had aangeboden, *geheel* op echt Gereformeerde wijs. Nu zag en gevoelde ik mijne roeping, sprak en bad met hen. Op hun verzoek, schreef ik *uit hunnen mond* hunne verklaring voor hen op, die zij aan de Vergadering wenschten te geven, en hiermede gingen zij tot de Ver-

gadering, lazen haar dezelve voor en traden daarna op mannelijke wijs en zulk eene Christelijke bescheidenheid, die mijne verwachting overtrof, uit hun midden. Hun afscheid nemen van de Vergadering was, in opzicht tot sommige Broeders in de Vergadering zelfs zeer aandoenlijk.

Het stuk dat door deze Broeders der Vergadering voorgelezen werd luidt als volgt:

Aan de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek.

Hoog Eerwaarde Vergadering! Ondergeteekenden zich bezwaard gevoelende over uw genomen besluit van heden morgen, omtrent de aangeboden hulp uit Neêrlands Kerk, wenschen zij evenwel van die hulp gebruik te maken, zooals die door die Kerk wordt aangeboden, verklaarden door dezen vrijwillig, dat zij van nu af treden uit uwe *kerkelijke* gemeenschap en wenschen te bestaan als eene *Vrije Gereformeerde Kerk*, overeenkomstig de *leer*, *tucht* en *dienst* der vaderen, zooals die zich te Dordrecht, in de jaren 1618 en 1619 hebben geopenbaard in hunne Nationale Synode, de Kerkorde gewijzigd naar dat onze tegenwoordige omstandigheden het verorderen.

Zij betuigen de Vergadering echter, dat, hoe bedroevend zij dezen stap ook achten, zij echter hopen en bidden, dat de broederliefde tusschen wederzijdsche Gemeenten niet verflauwe maar steeds meer en meer aangekweekt worden, verdragende elkander in liefde omtrent het bestaande verschil. En God geve, dat wij nog eens allen één worden, zoowel in dienst als in leer.

Tevens betuigen zij hunnen welgemeenden dank voor de moeite die de Algemeene Vergadering heeft willen nemen in de zaak, welke eene Commissie, mede-onderteekenaren dezes, door den Kerkeraad van Rustenburg had verzocht om eenen Leeraar uit bedoelde Kerk, en verzoeken vriendelijk de daarover ingediende memories terug, met een afschrift van het besluit der Algemeene Kerkvergadering omtrent die zaak.

Met heilbede en ware broederliefde noemen wij ons, Hoogeerwaarde Vergadering,

Uwe Dw. Dienaren en U liefh. broeders in Christus,

(Get.) P. J. W. SCHUTTE, Ouderling.
„ D. G. KRUGER, Diaken.
„ PH. S. SNIJMAN. Oud-Ouderling.
„ ST. J. KRUGER, Oud-Diaken.
„ S. J. P. KRUGER, Kommandant,
„ P. J. S. VENTER. [wijlen Pres.Kruger
„ G. PH. L. VAN DER LINDE.
„ P. E. J. SMIT.
„ L. C. BRONKHORST.
„ R. J. HOLSTHUIZEN.
„ R. J. JANSEN, de oude.
„ R. J. JANSEN.
„ C. N. SMIT.
„ H. S. VAN DER WALT.
„ J. A. P. JOUBERT.

Pretoria, den 11 Januari 1859.

De vier eerste onderteekenaren zonden daarna den 12den nog aan die zelfde Vergadering dit navolgende verzoek in:

Ondergeteekenden verzoeken vriendelijk de Kerk en Pastorie te Rustenburg te mogen gebruiken tot die stoffelijke bebelangen op behoorlijke wijze aan eene zijde zullen gebracht zijn. Hopende op eene gunstige dispositie, enz.

Op dat verzoek hebben die broeders dit antwoord ontvangen; alsmede op het vorige:

Aan de Weledele Heeren P. J. W. SCHUTTE, D. G. KRUGER en verdere ondertcekenaren van den brief, heden in onze Vergadering voorgelegd:

Mijne Heeren

Uwe letteren, verklarende dat gij van nu af treedt uit onze Kerkelijke gemeenschap en dat gij wenscht te bestaan als eene Vrije Gereformeerde Kerk, overeenkomstig de leer, tucht en dienst der vaderen, enz., zijn heden in onze Vergadering ontvangen en voorgelezen.

Hoe bedroevend uwe stap ons ook voorkome, vinden wij geene vrijheid om u te beletten, te doen wat gij thans gedaan hebt. Wij vereenigen zelf van onze zijde ons met u in de bede dat de tijd nog eenmaal komen moge, en God geve dat hij kome, dat wij nog eens allen één worden zoo in dienst als in leer.

Ofschoon wij het naar ons inzien als eene ramp beschouwen, die onze Kerk en Staat door dezen stap getroffen heeft, willen wij echter biddend hopen, dat de Heer ook deze zaak naar Zijne wijsheid en liefde besturen en u behoeden en beschermen zal.

Wat de bestaande kerkgebouwen en pastorieën, als andere kerkelijke goederen, betreft, ofschoon gij daar niet van spreekt, zoo zijn wij van oordeel dat deze alle behooren tot onze kerkelijke gemeenschap en gij alle aanspraak, die gij daarop zoudt willen maken, door uwe vrijwillige afscheiding verliest. Wat betreft uwe vraag om eenige memories terug te mogen bekomen, dezelve zijn reeds aan een der onderteekenaars ter hand gesteld.

Ten slotte voegen wij op uw verzoek hierbij een afschrift van het besluit:—

Besloten door de Algemeene Kerkvergadering te Pretoria, den 11den Januari 1859, dat de kerkelijke inrichting, zooals die thans hier bestaat met hare Evangelische Gezangen, zal blijven bestaan en gehandhaafd worden.

Na schrijven dezes ontvangen wij een brief van 12 Januari 1859, onderteekend door eenige van dezelfde onderteekenaren des vorigen briefs.

In beleefdelijk antwoord hierop is dienende, dat het gevoelen bij de meerderheid der Algemeene Vergadering bestaat, om het gebruik van kerkgebouw en pastorie te Rustenburg niet af te staan maar het beschikbaar te houden voor de leden onzer Kerk.

En verder zal de Eerwaarde Kerkeraad van Rustenburg

daarover nader beschikken en u zoo spoedig mogelik een antwoord doen toekomen.

Na heilbede en broederlijke groete,

Namens de Algemeene Kerkvergadering alhier,

Uw Dienaar en Broeder in Jezus Christus,

(Get.) D. VAN DER HOFF, V. D. M. Præses.

Pretoria, 12 Januari 1859.

De Broeders bovengemeld besloten nu om den 10den Februari e. k. te Rustenburg meer gemeenschappelijk samen te komen, om dan alles meer behoorlijk te regelen en de Weleerwaarde Heer POSTMA beloofde zich dan nader te zullen verklaren.

Zijneerwaarde deed intusschen aan den Weleerwaarde Heer VAN DER HOFF, die ook weer naar Rustenburg was teruggekeerd en zijne Gemeente tegen dien tijd had opgeroepen, dit schriftelijk verzoek:

Weleerwaarde Heer en geachte Medebroeder in Christus!

Verzocht van hen, die in dit land als eene *vrije Gereformeerde* Kerk wenschen te bestaan, om hun mijne hulp te verleenen, gevoel ik mij verplicht Ueerwaarde te melden, dat die Broeders besloten hebben om den 10den Februari e. k., zoo de Heere wil, te Rustenburg, eene kerkelijke samenkomst te houden, ter regeling hunner kerkelijke belangen.

Nu is mijn vriendelijk verzoek, door uwe tusschenkomst de vrijheid te erlangen om met die samenkomst de kerk te dezer plaats voor die gelegenheid te mogen gebruiken.

Zoo spoedig het U Weleerwaarde mogelijk is, zoude ik hierop gaarne een bepaald antwoord ontvangen; en ben in afwachting hiervan.

Uw Dw. Dienaar en toegenegen Broeder in Christus,

(Get.) D. POSTMA, V. D. M.

Rustenburg, den 21sten Januari 1859.

Hierop ontving Zijneerwaarde dit antwoord:

Weleerwaarde Heer, geachte Medebroeder in Christus!

In minzaam antwoord op uwe geëerde van heden, inhoudende verzoek, om den 10den Februari e. k. de Kerk te mogen gebruiken tot het houden eener bijeenkomst over kerkelijke zaken van die Broeders, die als eene Vrije Gereformeerde Kerk wenschen te bestaan. zoo is dienende dat ik uw verzoek niet anders kan toestaan dan voor een gedeelte van den dag, namelijk van 's middags 12 ure tot zoo lang het noodig is. Wenschende ik zelf den voormiddag te besteden om met den Kerkeraad dezer Gemeente en hare Leden te spreken over het verzoek dat door sommigen gedaan is, om Kerk en Pastorie tot kerkelijk gebruik af te staan.

Hopende dat zulks naar Ueerwaardes genoegen zal zijn, verblijf ik

Uw toegenegen Broeder in Christus,

(Get.) D. VAN DER HOFF, V. D. M.

Rustenburg, 21 Januari 1859.

Zijneerwaarde verzocht ook den Eerwaarde Heer POSTMA om zoolang zij samen aan deze plaats waren, voor hem om de beurt in de Kerk te prediken en beloofde bij monde het zoo te zullen schikken, wat hem betrof, dat den 10den Februari en volgende dagen die twee Gemeenten om de beurt de Kerk gebruikten. En was overigens altoos zeer vriendelijk jegens den Eerwaarden Heer POSTMA.

Hierna kwamen die Broeders alleen bijeen in eene kleine tent en ik werd plegtig en vriendelijk verzocht bij hen te komen, om nader met mij over de regeling hunner belangen te raadplegen. Hier zijn wij zamen onder gebed en smeeking met vele tranen, wel ten deele van droefheid over de andere partij, maar ook van vreugde, dat men nu eindelijk hoopte eens de bediening des Evangelies, waarbij het geweten van dat zoo vele jaren drukkende bezwaar zoude worden ontlast, te genieten. En ik zelf was onder dat alles diep getroffen. Ik gevoelde nu ook op een vrij gezond gebied te staan en had hierbij een schoon vooruitzigt van Gods Koningrijk, hoe gering het begin ook was (slechts 15 man had deze verklaring geteekend). O, mij dacht: geen vogel kon het in de ruime lucht zoo ruim hebben als ik het daar in dat kleine tentje voor mijn hart ontwaarde. Ik gevoelde het, waartoe God mij in dat oogenblik riep. Ik gevoelde mij innig aan die Broeders verbonden; ik had ze nu privaat en op de Vergadering goed leeren kennen. Zij zagen uit eigen oogen en dat met een regt geestelijk gezigt. Nu dunkt mij wordt het mij duidelijk dat ik in de Republiek moet blijven, er zal nu voor mij geene keus meer overblijven. O Heere! zij dit het beginsel van de groote zaak Uwes Koningrijks! Er werd nu besloten, om den 10den Februari e.k. uit het geheele land, zooveel mogelijk, meer algemeen te Rustenburg zamen te komen, ten einde alles behoorlijk te kunnen regelen, want ook zij houden zich verzekerd dat er nog velen met hen het zelfde gevoelen en verlangen. De præses had, namens de Vergadering hun ook bij monde en schriftelijk verklaard, dat het hun wel bedroefde, maar dat zij hen niet konden noch wenschten te beletten in hun voornemen, de hoop uitdrukkende, dat God met beide partijen mogt zijn. (Ik verhaal het u zooals

het plaats vond, zonder mijn oordeel daarover te zeggen). Ik nam daarna vriendelijk afscheid van de Vergadering, zij ook was nog altijd vriendelijk jegens mij. Daarna nam ik ook van den Hoog Ed. Uitvoerende Raad, die toen vergaderd zat in 's lands Kantoor, afscheid, met een gebed,—en beriep mij op hunne eigene kennis van al het voorgevallene, mij nogmaals in hunne bescherming aanbevelende. En daarna trokken wij nog op reis.

Den 14den komen wij weder in welstand te huis. Op onze terug reis, hebben wij velen ontmoet, innig verblijd over den gedanen stap van die 15 Broeders, dat mijn hart bemoedigt in den anders donkeren weg, en het gezegde der Broederen wordt hierdoor bevestigd. Men hoopt nu te verkrijgen wat men zoovele jaren al verlangd, maar te vergeefs gezocht had, en ik zelf zie in dien zaak veel meer, dan ik kan uitspreken, mijn hart wordt zeer gesterkt in God.

Ook vertelt men mij, dat de Staats President zijne droefheid had verklaard, dat de Vergadering zich zoo strak had betoond in die zaak.

Den 15den houd ik eene avondgodsdienst over Pred 12.

Den 16den—Zondag. Op verzoek van den Voorganger, een Br. Diaken, vervul ik de bediening des Woords weer in de Kerk te Rustenburg, 's morgens over Joh. 14: 17, en 's middags Bijbel-oefening, en daarna preek ik over Rom. 12: 12.

Den 17—19den gearbeid aan kerkelijke zaken, in den avond van den 19den houd ik godsdienst over Ps. 32.

Den 20sten vertrek ik uit de Pastorie naar een ander kamertje van een Broeder onzerzijds. Dienzelfden dag komt ook Ds. v.d. Hoff in de plaats aan en denkt ook hier te blijven tot na den afloop onzer bestemde zamenkomst. ZEw. gaat nog altoos zeer vriendelijk met mij om, maar vergelijk ik zijn spreken met zijne handelingen, dan durf ik hem mijn vertrouwen niet meer schenken.

Den 22sten bezoek ik eenen man, die in drift een kaffer knecht zoo had ternedergeslagen, dat hij aan de gevolgen was gestorven en daarna vonnis had ontvangen van vier jaren gevangenis. Hij is zeer gevoelig en erkent zijne misdaad. Ik lees met hem Ps. 51 en bid voor hem. Daarna houd ik in het huis, van hetwelk ik een kamertje bewoon met velen, die ter Godsdienst zijn opgekomen, eene Bijbellezing over Ezech 33.

Den 23sten, Zondag, hoor ik Ds. v. d. Hoff, daarna houd ik weer Bijbeloefening en preek vervolgens over Math. 7: 21 (Ds. v. d. Hoff had mij verzocht voor hem om de beurt te prediken, zoolang de zaken nog zoo stonden—ZEw. laat gezangen zingen, ik niet)—In den avond houd ik nog eene huisgodsdienstoefening over Jes. 54. Niet genoeg kan ik u, O Heere! loven en danken voor uwe goedheid, in natuur en genade die ik zoo overvloedig ondervind in de anders regt moeijelijke omstandigheden. O Heere! schenk mij verder uw licht en leiding!

Den 24sten. Het grootste gedeelte gewijd aan kerkelijke zaken, ter voorbereiding voor die te wachten zamenkomst.—Het overige gedeelte van den dag is zeer opmerkelijk voor mijn gemoed. Eerst ontvang ik een bezoek van Ds. v. d. Hoff. Wij spreken over de omstandigheden waarin wij ons thans bevinden in opzigt tot de Kerk. ZEw betoont zich daarover zeer zacht en inschikkelijk. Vervolgens spreken wij over Gods Koningrijk in 't gemeen en over den toestand daarvan in dit land, enz., en ik ontvang alzoo de schoonste gelegenheid om den waren aard van Gods Koningrijk bloot te leggen, ook in welke betrekking wij dat moeten beschouwen tot de overheid. Vooral n.l. dat het een geheel geestelijk ligchaam is, en geenen deele *afhankelijk* moet zijn in zijne werking en ontwikkeling van een fiat van de Overheid, hoewel zij anders de Kerk ook mag ondersteunen. ZEw. schijnt voor deze waarheid goed vatbaar te zijn, en erkent zelfs dat onze Kerk als zoodanig eenmaal opgericht in dit land eene verbazende vordering kan maken, onder Gods zegen, namelijk. O, Heere! schenk hem ook het ware geestelijk licht *in deze zaak*! Voorts doe ik eene wandeling en, heb gewigtige ontmoetingen vooral met een oud zondaar (een Engelschman). T'huis gekomen ontvang ik ook in mijne kamer een bezoek van iemand, die nog in de zonde leeft en God geeft mij dat ik met hem wel een paar uur overredend spreek, geheel op eene ongezochte manier en bij zijn vertrek bid ik ernstig met hem. Och, Heere! werk in hem tot eene ware verontrusting, en hij zij een gunstig omen (voorteeken). Zulk een werk is waarlijk zielcspijs! Dan kan men de commoditeiten (gerifelijkheden) van Holland missen. Ik ga verheugd en biddend naar bed en de Heere is mij een bundeltje mirre, waarmede ik verkwikt en versterkt word in mijne eenzaamheid.

Den 25sten veel gewerkt aan de Kerkzaken.

Den 26sten, evenzoo. Ook hield ik, daartoe uitgenoodigd, een rijtoertje met Ds. v. d. Hoff naar ZEwrs. nabij gelegen boeren-plaats. In den avond nog een ernstig gesprek met den Landdrost over emigratie herwaarts, n.l. hoeveel nuts eene *gewenschte* emigratie van *deugdelijke* Nederlanders voor dit land zoude kunnen zijn.

Den 27sten. Heden weer gewerkt aan de Kerkzaken. Dezen dag krijgt mijne bedsteê eene groote verbetering. Het lijkt nu naar een *prachtig* ledikant. De bouwstof en constitutie is echter hoogst eenvoudig. Maar voor mij in de tegenwoordige omstandigheden welk eene verbetering! En wat is mij die weldaad *nu* groot! Nimmer dankte ik den Heer zoo vurig voor *veel kostbaarder* ledikant. Ik ga vol dankbaarheid en verheugd naar bed. De *liefde* en *zorg* van de Moeders dezes lands heeft mij dit bed beschikt. *Dat* maakt het mij vooral zoo dierbaar. Ik zelf moest er echter ook nog een weinig aan regelen, en zoo komt men klaar.

Den 28sten weer gewerkt als vroeger en voor den e.k Zondag. Tegen den avond gevoel ik eenige moedbenemende indrukken. Niet door eenige ervaring van buiten, maar door zwakheid in mij zelven. Ik gevoel nieuwe aandrang en opwekking tot het gebed; en gevoel mij daarna weer gesterkt en geheel gewillig, om onder alle ontbering toch te volharden in dit goede werk, want ik zie eene groote en krachtige deur geopend voor de *zuivere Evangelieprediking*. O Heere! sterk mijne zwakke krachten!

Den 29sten. Dezen dag had ik zeer veel sterkte in de woorden Gods, Jes. 54: 17, en lezende in mijn Grieksche testament Markus 15 kreeg ik eene vertroostende opmerking op vers 41a. Op mijne wandeling komen mij de woorden voor den Geest, die ik vroeger ook dikwerf bezigde om mij zelven en anderen te bemoedigen, n.l. "door ijver en *volharding* brengt men goede dingen tot stand!" Maar nu gevoel ik meer dan ooit dat daarbij drie dingen te pas komen, n.l. liefde tot God en den naaste, zelfverloochening en veel geloof.

Den 30sten—Zondag. Ik preek 's morgens over Ezech. 33:7. Velen schenen zeer getroffen, zelfs Ds. v. d. Hoff gaf mij zijne aandoening te kennen. O, God, wil boven bidden en denken *Uzelven* openbaren! 's Middags Bijbeloefening over Gen. 4, daarna preekte Ds. v. d. Hoff, en in den avond houd ik nog in mijn huis eene avondgodsdienst over Ps. 90.

Den 31sten rijd ik met vrienden uit naar hunne plaats, om in die gebuurte een herderlijk bezoek te doen, naardien ik deze week daartoe nog tijd heb. Bij die gelegenheid lees ik hier en daar ook eens voor de rijmversen, die mij van sommigen op reis zijn medegegeven en daarna Ps. 85 en houd alzoo een zeker biduur met de vrienden. Ook neem ik mijn tasch vol leerboekjes mede, en ben dan ook onderwijzer en koopman meteen, doch die behoeftig is, die koopt bij mij om niets. Men wete, dat ik geen wereldsche koopman ben, want dan ware er zeker geen ongeschikter, dan ik, en voor onderwijzer *in het vak* zoude ik mij ook niet uitgeven, maar ik doe wat ik kan en tracht alles te worden—Verreis ik,.........met bandelier om mijn schouder gegespt, dan lijkt het wel of ik daar een kastje met medicijnen onder mijn arm heb, maar het zijn geestelijke kruiden. En geloof mij, dat er een onuitsprekelijk genot in zulk een werk ligt. Terwijl ik dan alzoo te paard zit, en onder de vrienden ben mag ik de zaligste genietingen smaken. Gij kunt er tevens op rekenen dat die vrienden waarlijk *onze geloofsgenooten* zijn en dat ze honger hebben! En zij verheugen zich met eene onuitsprekelijke vreugde, dat God hunner is gedachtig geweest voor hunnen dood, opdat zij hunne kinderen voor hun heengaan ook nog daarmede begiftigd zien. Ik zeg anders nog niet dat ik bij hen blijven zal. Ik zeg: Vrienden! Zet u daarop nog niet zoo vast, want het zal nog eerst moeten beproefd worden. Ik durfde mij nooit vóór de aanvaarding der betrekking vrij uitlaten; want ik was bang dat dan de teleurstelling al te groot zoude zijn, als ik eens niet kon blijven. En daar is geen ding in de wereld, waarvoor ik meer vrees, dan dat *ik* mijn naasten zoude teleurstellen, althans als ik het kan voorkomen.

Febr. den 3den ontvang ik, op weg, een brief van den heer J. J. Venter, uit den Vrijstaat, mij verzoekende tot hem te komen, om ook daar een Leeraar uit onze Kerk te helpen beroepen, waarom hij reeds al in het vorige jaar naar Nederland had geschreven. In den avond van dien dag kom ik weer thuis, en verneem van onze vrienden op het Dorp, dat wereldsche menschen nu met hen beginnen te spotten, ja geheime zamenrottingen maken tegen ons, zoo als zij wel meenden te vermoeden; ik maan tot lijdzaamheid, en geduld en veel gebed (Jes. 51: 17). O, Heere, schenk mij toch uwe liefde en genade, hulp en bijstand! Ik zie dagelijks meer

behoefte, ja de noodzakelijkheid, om hier ter hulp te komen met onze leer en dienst. O Heere, versterk in mij de zelfverlooehening!

Den 4den, vatte ik weer een paard en reed naar den Broeder van dien heer J. J. Venter, die niet ver van ons woont, om in verband tot dien brief wat te informeeren, en den 5den kwam ik daarvan terug.

Den 6den—Zondag—hoor ik eerst weer Ds. v.d. Hoff; 's middags houd ik Bijbeloefening over Gen. 5 en 6; daarna preek ik over Matth. 3: 2.

Den 7den weer gewerkt aan Kerkzaken. En 's middags komt tot mij een man, die ik vroeger dronken had ontmoet en die doorgaans te veel sterke drank drinkt. Hij vertelt mij gister zeer onder mijne prediking getroffen te zijn. O, God! werk gij met kracht!

Den 8sten. Vriendenbezoek.

Den 9den eerst buiten het dorp eene kranke vrouw bezoeht, en daarna bragt ik bij den HoogEd. heer, den Staats President, een bezoek, Z.H. Ed. was dien dag weer te Rustenburg gekomen, naar dien de Uitvoerende Raad ook dezer dagen alhier zitting zoude houden. Bij den President zag ik ook een Hollandsche advokaat, den WelEd. heer Proes, die benoemd is tot staatsprocureur. In den namiddag van heden ontvang ik nog een bezoek van dien heer. Ik maak met genoegen kennis met ZEd. Ik wil hopen hij zal ook een zegen voor den lande zijn. Nu komen er al vele wagens in het dorp, en de vrienden verlangen dat ik eene avondgodsdienst houd, en ik wil dat gaarne, want het is treffend het dorp zoo eens vergroot te zien met wagens en tenten, niet om kermis, maar om Kerk te houden, en dan verwelkom ik de vrienden zoo gaarne met een goed woord en gebed. Zij verzoeken Ds. v.d. Hoff of ik dat in de Kerk mag doen. ZEerw. slaat dit af. Nu doen wij het in ons huis, dat vol is, en ook de halve straat voor het huis. Rondom mijn huis ook vol wagens en tenten. Wonderlijk gezigt! en regt aangenaam is de omgang in zulke dagen met de vrienden. Ik lees en behandel Jez. 62. Ik merk onder onze Broeders en Zusters in den Heere groote blijdschap en goede hoop. Och Heere! trek Gij nu voor ons door als die groote doorbreker, want ik merk, dat het ook hier zoo is als Paulus 1 Kor. 16: 9 zegt. Ja Heere! dat gaat met eene levende Kerk nog dikwerf zoo in de wereld. Dezen dag zag ik klaar, dat

ik Ds. v.d. Hoff mijn vertrouwen niet meer mag schenken. De waarheid scheen op ZEew. soms een diepen indruk, ja een beslag te maken, maar ach! ik vrees dat ze nog niet genoeg aan zijn *hart geheiligd* is.

Den 10den.—De dag der bestemde zamenkomst is aangebroken! Dezen nacht heb ik zeer weinig geslapen, sta vroeg op, mocht ernstig bidden, en ga weer aan 't werk. Ik zie en gevoel dat ik ernstig op mijne hoede zijn moet. Van 8 tot 12 uur ben ik bezig met het voorlezen van Kerkelijke zaken aan de Broederen, die tot dat einde bij mij vergaderd waren, ter voorbereiding van de stichting onzer Kerk. Wij ontvangen even voor 12 uur een berigt van Ds. v. d. Hoff dat ons de Kerk niet tot eenige dienst zal worden verleend, hoewel ZEw mij die anders *schriftelijk* had toegezegd voor die eerste zamenkomst, en zeer vriendelijk had mij beloofd, dat wij vervolgens de Kerk om de beurt zouden gebruiken, wanneer zijn Kerkeraad dat toestond. Nu besluiten wij maar wagens zamen te trekken voor een huis onder de boomen*. En eene kleine tent wordt daar opgerigt, waarin de ouden van dagen zitten en een tafeltji, waarop ik mijne papieren heb. Ik plaats mij voor hetzelve om vandaar tot de menigte te spreken. De rondom ons vergaderde menigte in de openlucht was groot, zelfs waren er onder die schare ook leden van den Uitvoerenden Raad, en andere autoriteiten, alsmede den heer Proes, die alles aanhoorden wat ik las en sprak (sommigen dier autoriteiten deelen met ons in deze zaak). De regen hield ons eerst wat op, maar God gaf nu juist zooveel tijd als wij tot dat werk noodig hadden. (Ja intusschen zij opgemerkt, dat God ons al die dagen de wolken gaf tot eene bescherming tegen de hitte der zon, want die vier dagen hadden wij eenen bewolkten hemel, zonder dat de regen hinderde, hoewel het rondom ons regende en ook soms op de plaats zelve, nadat juist weer een godsdienst afgeloopen was. God kan en wil, als Zijn werk het noodig heeft, nog een *wolkkolom* scheppen! De gemeente merkte dit ook recht dankbaar op.†) Ik opende

* Het erf waar deze boomen op stonden behoorde des tijds aan een zekere heer Hanne, onderwijzer.—Thans staat er geen huis meer op, en wordt dat erf alleen nog gebruikt voor bouwland. Eén van die boomen staat er nog, een groote prachtige makke Sering boom. Dit erf ligt bijna in het midden van het dorp Rustenburg; is een mooi watererf, omringd van goed bebouwde en beplantte erven. Het plan is bij mij lang reeds opgekomen om aan al de Eerw. Kerkeraden der Geref. Kerk in Z. Afrika te schrijven, en voor te stellen dat elke Gemeente er toe iets bijdrage om dat erf voor de Kerk aan te koopen, om, als eene gedachtenis aan de stichting der Kerk in haar bezit te blijven. Daartoe zal noodig zijn eene som van £500.

De Schrijver.

† Vele oude vaders en moeders hebben mij dit ook medegedeeld, en spreken tot op dezen dag met aandoening en innige dankbaarheid van die wonderbare beschikking van Gods ontfermende Voorzienigheid. De Schrijver.

dan die samenkomst met het zingen van Ps. 119: 17 en las voor Jes. 62. Daarna las ik alles voor wat tot deze zaak betrekking had, ook de gewijzigde Kerkorde. Tevens stelde ik hun voor al de zwarigheden, die zij als zij nu vrijmoedig voor hun geloof uitkwamen, al zouden te duchten hebben, en deed hun vele gemoedelijke vragen, hen beproevende (ook de vrouwen en kinderen waren hierbij vergaderd even als bij eene predikatie) zeggende tot hen: als ze niet bereid waren ook in dezen weg achter den Heere te komen, zijn kruis gewillig op te nemen en Hem vroolijk na te dragen, dat ze dan liever moest achterblijven, en zich niet bij de Gemeente voegen. Maar als ze ten volle bereid waren, dat ik hen dan zoude verwachten, om hunne namen op te schrijven. Uit hunne komst tot dat einde zoude ik besluiten, dat ze nu alles wel hadden overwogen. Tevens verklaarde ik mij bereid voor een iegelijk tot het geven van nadere opheldering, zoo men die begeerde. Ja nog zeide ik, indien ze kwamen en daarna berouw kregen, dan zouden zij weer kunnen heengaan, zonder mij iets schuldig te wezen; tot de laatste zoude ik zeggen: Wilt gijlieden ook niet weggaan? Elk moest dus rekenen dat hij al zijn doen voor God moest kunnen verantwoorden. Ik zocht geen *menschen* maar menschen te *behouden* door het geloof in Christus. Ik besloot met het zingen van Ps. 68: 10 en dankzegging.

In den avond van dien dag voegden zich tot die Gemeente meer dan drie honderd lidmaten, (Toen ik uit de Republiek naar den Vrijstaat reisde, was dat getal reeds ver over de zeshonderd, terwijl het zielental meer dan tweeduizend is, zegge 2000): —

Op 10 *Februari* 1859 *den dag der Stichting der Gereformeerde Kerk, werden de volgende personen als lidmaten ingeschreven:—*

1 Daniel Jacobus Robbbertse Sr, Distr. Rustenburg.
2 Margaretha Sophia Robbertse, Dist Rustenburg.
3 Hermanus Steyn, Dist. Rustenburg,
4 Anna Christina Steyn, Dist. Rustenburg.
5 Petronella Johanna Botha, Dist. Rustenburg.
6 Martinus Gerbrant Steyn, Dist. Rustenburg.
7 Johannes Francois Robbertse jr, Dist. Rustenburg.
8 Maria Magdalena Robbertse, Dist. Rustenburg.
9 Joseph Jacobus Robbertse, Dist. Rustenburg.
10 Catharina Elizabetha Botha, Dist Rustenburg.
11 Thomas Frederik Dreyer, Dist. Rustenburg.
12 Susanna Susilia Dreyer, Dist. Rustenburg.
13 Thomas Andries Dreyer, Tz Dist. Rustenburg.
14 Thomas Andries Dreyer, Mz. Dist. Rustenburg.
15 Martha Margaretha Dreyer, Dist. Rustenburg.
16 Diederik Johannes Putter, Dist. Rustenburg.

17 Thomas Andries Dreyer, Sr Dist. Rustenburg.
18 Willem Hendrik Dreyer, Dist. Rustenburg.
19 Geertruida Magdalena Dreyer, Dist. Rustenburg.
20 Paulus Jacobus Robbertse, Dist. Rustenburg.
21 Jacobus Harklaas du Pree, Dist. Rustenburg.
22 Susanna Catharina Johanna Magdalena du Pree, Dist. Rustenb.
23 Thomas Andries du Pree, Dist. Rustenburg.
24 Catharina Beatrix du Pree, Dist. Rustenburg.
25 Frederik Christoffel du Pree, Dist, Rustenburg.
26 Martha Catharina Myburg, Dist. Rustenburg.
27 Sarel Gerhardus Ysel, Dist. Rustenburg.
28 Elsie Lasea Sophia Petronella Venter Dist. Rustenburg.
29 Andries Johannes Stephanus du Plessis, Dist. Rustenburg.
30 Susara Johanna Magdalena van Tonder, Dist. Rustenburg.
31 Maria Elizabetha du Plessis, Dist. Rustenburg,
32 Elizabetta Vilje, Dist. Rustenburg.
33 Cornelius Martinus Erasmus, Dist. Rustenburg.
34 Christina Johanna Sophia Dreyer, Dist. Rustenburg.
35 Daniel Jacobus Erasmus, Dist. Rustenburg.
36 Laurens du Plessis, Dist. Rustenburg.
37 Willem Abraham du Plessis, Dist. Rustenburg.
38 Anna Elizabetta Klopper, Dist. Rustenburg.
39 Francois Lois du Plessis, Dist. Rustenburg.
40 Jacobus Christoffel de Wet, Dist. Rustenburg.
41 Elizabetta Helena du Plessis, Dist. Rustenburg.
42 Jacobus Johannes Herklaas du Pree, Dist. Rustenburg.
43 Hermina Willemina du Toit, Dist. Rustenburg.
44 Piet Frederik de Bruin, Dist. Mooirivier.
45 Philippina Maria Charlotta Schutte, Dist. Mooirivier
46 Frans Roelof Petrus de Bruin, Dist. Mooirivier.
47 Philippina Maria Charlotta de Bruin, Dist. Mooirivier.
48 Theunis Johannes de Bruin, Dist Mooirivier.
49 Jacomina Opperman, Dist. Mooirivier.
50 Philippus, Cornelius, Johannes de Bruin, Dist. Mooirivier.
51 Maria Pretorius, Dist Mooirivier.
52 Christiaan Errens Gerhardus de Bruin, Dist. Mooirivier.
53 Margaretha du Plessis, Dist. Mooirivier.
54 Pieter Hendrik Henning, Dist. Mooirivier.
55 Aletta Catharina Martha de Bruin, Dist. Mooirivier.
56 Elizabetha Catharina Martha Henning, Dist. Mooirivier.
57 Elizabetta Henning, Dist. Mooirivier.
58 Petrus Albertus Venter, Dist. Mooirivier.
59 Hester Jacoba Frederika de Bruin, Dist. Mooirivier.
60 Michiel Frederik Harn, Dist. Rustenburg,
61 Martha Catharina Joachemina Venter, Dist Mooirivier.
62 Lasea Sophia Petronella Harn, Dist Mooirivier.
63 Sara Maria Harn, Dist. Mooirivier.
64 Hendrik Jacobus du Toit, Dist. Mooirivier.
65 Martha Elizabetta van Wijngaard, Dist. Mooirivier
66 Paulus Jacobus du Plessis, Dist. Mooirivier.
67 Helena Hendrina Meyburg, Dist. Mooirivier.
68 Izak Stephanus du Plessis, Dist. Mooirivier.
69 Catharina Maria Magdalena du Plessis, Dist. Mooirivier
70 Petrus Cornelius Pelser, Dist. Rustenburg.
71 Charlotta Catharina Eloff, Dist. Rustenburg.

72 Johannes Hendrik van Dijk, Dist. Rustenburg.
73 Charlotta Catharina Eloff, Dist. Rustenburg.
74 Sarel Eloff, van Dijk, Dist Rustenburg.
75 Frans Johannes van Dijk, Dist. Rustenburg,
76 Anna Johanna Havinga, Dist. Rustenburg.
77 Hermanus Christoffel Havinga, Dist. Rustenburg,
78 Anna Catharina Susanna van Dijk, Dist Rustenburg.
79 Johannes Philippus Labuseagne, Dist. Pretoria.
80 Petronella Engela Sina Hatting, Dist. Pretoria.
81 Fransia Alowe Botha, Dist. Pretoria.
82 Catharina Sophia Labuseagne, Dist. Pretoria.
83 Klara Isabella Labuseagne, Dist. Pretoria.
84 Johannes Francois Robbertse, Dist. Pretoria.
85 Anna Fransina Koetzé, Dist. Pretoria.
86 Cornelia Eloff, Dist. Pretoria.
87 Hendrik Johannes Martinus du Plessis, Dist. Pretoria.
88 Gerhardus Philippus Leonardus van der Linde Dist. Pretoria.
89 Susilia Jacoba Meyburg, Dist. Pretoria.
90 Philippus Jacobus v. d. Walt, Sr. Dist. Pretoria.
91 Susilia Jacoba Minnaar, Dist. Pretoria.
92 Hendrik v. d. Walt, Sr. Dist. Pretoria.
93 Lasea Susanna Koetzé, Dist. Pretoria.
94 Jacobus Christoffel Potgieter, Dist. Rustenburg.
95 Heiltje Maria Susanna Kruger, Dist. Rustenburg.
96 Catharina Maria Magdalena Potgieter, Dist. Rustenburg.
97 Rudolf Johannes Holsthuizen, Dist. Pretoria.
98 Susanna Fransina Minnaar, Dist. Pretoria.
99 Hendrik Jacobus van der Walt, Dist. Pretoria.
100 Gerbrecht Elizabetha van der Walt, Dist. Pretoria.
101 Nicolaas Johannes Grobler, Dist. Rustenburg.
102 Johanna Petronella de Beer, Dist. Rustenburg.
103 Johannes Hendrik Grobler, Dist. Rustenburg.
104 Martha Sophia Venter, Dist. Rustenburg.
105 Lourens Andries Stephanus du Plessis, Dist. Rustenburg.
106 Gesina Catharina du Plessis, Dist. Rustenburg.
107 Elsie Catharina du Plessis, Dist. Rustenburg.
108 Philippus Havinga, Dist. Rustenburg.
109 Kasper du Plessis, Dist. Rustenburg.
110 Hesther Johanna du Plessis, Dist. Rustenburg.
111 Tjaart Andries van der Walt, Dist. Rustenburg.
112 Maria Elizabetha Pretorius Dist. Rustenburg.
113 Petrus Jacobus van der Walt, Dist. Rustenburg.
114 Maria Jacoba Minnaar, Dist. Rustenburg.
115 Petrus Lodiwikus van der Walt, Dist. Rustenburg.
116 Susanna Lasea van der Walt, Dist. Rustenburg.
117 Harklaas Petrus Malan Dist. Rustenburg.
118 Anna Maria Elizabetha du Plessis, Dist. Rustenburg.
119 Gerrit Christoffel Snijman, Dist. Rustenburg.
120 Hesje Mensina Regina Catharina Bekker, Dist. Rustenburg.
121 Jacobus Philippus Snijman, Dist. Rustenburg.
122 Johanna Martina Bekker, Dist. Rustenburg.
123 Johannes Jurie Snijman, Dist. Rustenburg.
124 Hesther Susanna Davel, Dist. Rustenburg.
125 Johan Wilhelm Christiaan du Pree, Dist. Rustenburg.
126 Johanna Susanna Maria Janse van Vuren, Dist. Rustenburg.

127 Stephanus Jacobus Kruger, Dist. Rustenburg.
128 Elizabetha Johanna Hendrina Pretorius, Dist. Rustenburg.
129 Stephanus Jacobus Kruger jr., Dist. Rustenburg.
130 Susanna Lasea Kruger, Dist. Rustenburg. Later mev. Dr. Postma (+ 1869)
131 Johannes Lodewikus Kruger, Dist. Rustenburg.
132 Hesther Aletta Susilia van der Walt, Dist. Rustenburg.
133 Loïs Stephanus Kruger, Dist. Rustenburg.
134 Levina Margaretha Kruger, Dist. Rustenburg.
135 Theunis Johannes Kruger, Dist. Rustenburg.
136 Susilia Johanna Grobler, Dist. Rustenburg.
137 Maria Margaretha Steijn, Dist. Rustenburg.
138 Susanna Lasea Aletta Kruger, Dist. Rustenburg.
139 Pieter Gerrit Wessel du Plessis, Dist. Rustenburg.
140 Sophia Margaretha Kruger, Dist. Rustenburg.
141 Laurens Stephanus Daniel du Plessis, Dist. Rustenbur
142 Nicolaas Johannes Rudolf Roets, Dist. Rustenburg.
143 Elsie Fransina du Plessis, Dist. Rustenburg
144 Jan Harm du Plessis, Dist. Rustenburg.
145 Hesther Aletta Snijman, Dist. Rustenburg.
146 Johannes Hendrikus Venter, Dist. Rustenburg.
147 Hesther Maria Venter, Dist. Rustenburg.
148 Johannes Daniel du Plessis, Dist. Rustenburg.
149 Petrus Albertus Venter, Dist. Pretoria.
150 Catharina Petronella Venter, Dist. Pretoria.
151 Jan Adriaan Venter, Dist. Mooirivier.
152 Cornelia Magdalena Petronella Venter, Dist. Mooirivier.
153 Jan Sarel Martinus Venter, Dist. Mooirivier.
154 Albert Daniel Smit, Dist. Rustenburg.
155 Hendrik Petrus Coetsee, Dist. Rustenburg.
156 Hesther Aletta Venter, Dist. Rustenburg.
157 Albert Johannes Smit Dist. Rustenburg.
158 Maria Magdalena Kruger, Dist. Rustenburg.
159 Tonetta Johanna Kruger, Dist. Rustenburg.
160 Loïs van Wijk, Dist. Rustenburg.
161 Helena Barendina Annetta Dupretta, du Plessis, Dist. Rustenb.
162 Nicolaas Jacobus Theunisse, Dist. Rustenburg,
163 Johannes Petrus Grundeling, Dist. Rustenburg.
164 Elizabetha Margaretha Theunissen, Dist. Rustenburg.
165 Sara Johanna Jacoba Maria Grundeling, Dist. Rustenburg.
166 Nicolaas Jacobus Theunissen jr. Dist. Rustenburg.
167 Jan Adriaan du Plessis, Dist. Rustenburg.
168 Hendrik Johannes Theunissen, Dist. Rustenburg.
169 Hermanus Carel Janse van Vuren, Dist. Rustenburg.
170 Maria Cornelia Johanna Janse van Rensburg, Dist. Rustenburg
171 Philippus van Vuren, Dist. Rustenburg,
172 Catharina Beatrix du Preez Dist. Rustenburg.
173 Piet Kruger, Dist. Rustenburg.
174 Johanna Adriana Pretorius, Dist. Rustenburg.
175 Piet Venter. Dist. Rustenburg.
176 Hesther Aletta Snijman, Dist. Rustenburg.
177 Stephanus Johannes Snijman, Dist. Rustenburg.
178 Maria Elizabetha van der Walt, Dist. Rustenburg.
179 Laurens Erasmus Bester, Dist. Rustenburg.
180 Maria Magdalena Olivier, Dist. Rustenburg.
181 Lodewijk Andries Putter, Dist. Rustenburg.

182 Maria Aletta de Beer Dist. Rustenburg.
183 Lodewijk Andries Putter, Dist. Rustenburg.
184 Heiltje Sevina Etresia du Plessis, Dist. Rustenburg.
185 Maria Magdalena Kruger, Dist. Rustenburg.
186 Hendrik Petrus Jacobus van Wijk Dist. Rustenbu g.
187 Heilie Sevina Etresia Kruger, Dist. Rustenburg.
188 Gideon Jacobus van de Venter, Dist. Rustenburg.
189 Aletta Catharina Petronella van Wijk. Dist. Rustenburg.
190 Petrus Jacobus Stephanus Venter, Dist. Rustenburg.
191 Geertruida Maria Magdalena Badenhorst, Dist. Rustenburg.
192 Johannes Jacobus Combrinck Dist. Mooirivier.
193 Anna Dorothea Erasmus, Dist. Mooirivier.
194 Gerrit Frederik Jacobus van De Venter. Dist. Rustenburg.
195 Matthijssina Christiaan van De Venter. Dist. Rustenburg.
196 Johannes Petrus Levras van Dijk, Dist. Rustenburg.
197 Geertruida Johanna du Plessis, Dist. Rustenburg.
198 Stephanus Johannes du Plessis, Dist. Rustenburg.
199 Maria Johanna Elizabetha van De Venter, Dist. Rustenburg.
200 Cornilius Johannes Smit, Dist. Rustenburg.
201 Susilia Maria Snijman, Dist. Rustenburg.
202 Petrus Johannes van Dijk, Dist. Rustenburg.
203 Catharina Maria Johanna de Beer, Dist. Rustenburg.
204 Pieter du Plessis, Dist. Rustenburg.
205 Catharina Petronella du Plessis, Dist. Rustenburg.
206 Catharina Petronella du Plessis, dochter, Dist. Rustenburg.
207 Philippus Johannes Cornelius Janse van Vuren, Dist. Rustenb.
208 Josua Adriaan Joubert, Dist. Rustenburg.
209 Hendrik Laurens Martinus du Plessis, Dist. Rustenburg.
210 Anna Elizabetha du Plessis, Dist. Rustenburg.
211 Laurens Abraham Snijman, Dist. Rustenburg.
212 Catharina Elizabetha Bekker, Dist. Rustenburg.
213 David Harmse, Dist. Rustenburg.
214 Geertruida Margaretha, Sophia Botha, Dist. Rustenburg.
215 Piet du Plessis, Dist. Rustenburg.
216 Gesina van De Venter. Dist. Rustenburg.
217 Philippus Petrus Minnaar. Dist. Rustenburg.
218 Susilia Jacoba Roos, Dist. Rustenburg.
219 Frederik Willem Jacobus du Plessis, Dist. Rustenburg.
220 Susanna Catharina Potgieter, Dist. Rustenburg,
221 Frederik Christoffel Eloff, Dist. Rustenburg.
222 Emerentia Petronella Snijman, Dist. Rustenburg.
223 Carl Stephanus Eramus, Dist. Rustenburg.
224 Martha Elizabetha Havinga, Dist. Rustenburg.
225 Laurens Jacobus Erasmus, Dist. Rustenburg.
226 Helena Fouché, Dist. Rustenburg.
227 Sarel Johannes Eloff, Dist. Rustenburg.
228 Susanna Cornelia Jacobs, Dist. Rustenburg.
229 Philippus Jacobus van der Walt, Dist. Rustenburg.
230 Anna Aletta Steyn, Dist. Rustenburg.
231 Johannes Jurie Bekker, Dist. Rustenburg.
232 Martha Anna Aletta Viljoen, Dist. Rustenburg.
233 Laurens Lodewikus van der Walt, Dist. Rustenburg.
234 Pieter Willem Abraham du Plessis, Dist. Rustenburg.
235 Hesther Sophia Venter, Dist. Rustenburg.
236 Hendrik Stephanus Stroh, Dist. Rustenburg.

237 Anna Maria Elizabetha Smit, Dist. Rustenburg.
238 Hendrik Stephanus Stroh, jr. Dist. Rustenburg.
139 Frans Allowe Stroh, Dist. Rustenburg.
240 Hendrina Henrietta Stroh, Dist. Rustenburg.
241 Philippus Stephanus Snijman, Dist. Rustenburg.
242 Susanna Hendrina Frausina Dorothea Venter, Dist. Rustenburg.
243 Philippus Jacobus Wilhelmus Schutte, Dist. Mooirivier.
244 Magtel Geertruida Anna Maria du Plessis, Dist. Mooirivier.
245 Casper Jan Hendrik Schutte, Dist. Mooirivier.
246 Magdalena Johanna Greijling, Dist. Mooirivier.
247 Aletta Catharina Martha Schutte, Dist. Mooirivier.
248 Susanna Elizabetha Fourie, Dist. Rustenburg.
249 Cornelia Petronella Oosthuizen, Dist. Rustenburg.
250 Laurens Stephanes du Plessis, Dist. Rustenburg.
251 Elizabetha Hendrina Jooste, Dist. Rustenburg.
252 Jan Harm du Plessis, Dist. Rustenburg.
253 Geertruida Maria Jansen, Dist. Rustenburg.
254 Johannes Christoffel de Beer, Dist. Rustenburg.
255 Maria Elizabetha Prinsloo, Dist. Rustenburg.
256 Elizabetha Maria de Beer, Dist. Rustenburg.
257 Hercules Malan, Dist. Rustenburg.
258 Martha Louisa Riekert, Dist. Rustenburg.
259 Hendrik Frederik Riekert, Dist. Rustenburg.
260 Johannes Michiel van Helsdingen, Dist. Rustenburg.
261 Stephanus Johannes Paulus Kruger, Dist. Rustenburg.
262 Gesina Susanna Frederika Wilhelmina du Plessis, Dist. Rustenb.
263 Dauw Gerrit Kruger, Dist. Rustenburg.
264 Sophia Margaretha Kruger, Dist. Rustenburg.
265 Nicolaas Jacobus Theunissen, Dist. Rustenburg.
266 Johanna Aletta Botha, Dist. Rustenburg.
267 Jacob Cornelius Erasmus, Dist. Rustenburg.
268 Susanna Sophia Erasmus, Dist. Rustenburg.
269 Johannes Theunissen, Dist. Rustenburg.
270 Anna Maria Klopper, Dist. Rustenburg.
271 Carl Frederik Christoffel Oosthuizen, Dist. Rustenburg.
272 Anna Maria Malan, Dist. Rustenburg.
273 Jacobus Martinus Malan, Dist. Rustenburg.
274 Engela Elizabetha Botha, Dist. Rustenburg.
275 Johannes Martinus van der Merwe, Dist. Rustenburg.
276 Aletta Geertruida Lindeque, Dist. Pretoria.
277 Gerrit Johannes Lindeque van der Merwe, Dist. Pretoria.
278 Helena Johanna van der Merwe, Dist. Pretoria.
279 Johannes Martinus van der Merwe, Jr. Dist. Pretoria.
280 Petrus Johannes van der Merwe, Dist. Pretoria.
281 Jacobus van der Merwe, Dist. Pretoria.
282 Maria Adriana Venter, Dist. Pretoria,
283 Stephanus Petrus van der Merwe, Dist. Pretoria.
284 Sara Maria van der Merwe, Dist. Rustenburg.
285 Pieter Theunis Christian du Plessis, Dist. Rustenburg.
286 Jan Adrian du Plessis, Dist. Rustenburg.
287 Anna Kruger, Dist. Rustenburg.
288 Jan du Plessis, Dist. Rustenburg.
289 Clara Sabella Robbertse, Dist. Rustenburg.
290 Roelof Petrus Gerhardus Dreyer. Dist. Rustenburg.
291 Anna Susilia du Plessis, Dist. Rustenburg.

292 Barend Christoffel Erasmus, Dist Rustenburg.
293 Sarel Hendrik Janse van Vuren, Dist. Rustenburg.
294 Anna Gerbrecht van der Merwe, Dist. Rustenburg.
295 Daniel Elardus Erasmus, Dist. Rustenburg.
296 Helena Catharina Malan, Dist. Rustenburg.
297 Pieter Barend Elardus Erasmus, Dist. Rustenburg.
298 Gerhardus Jacobus Oosthuizen, Dist. Rustenburg.
299 Sara Johanna Catharina van Rooy, Dist. Rustenburg.
300 Izak Christoffel Johannes Minnaar, Dist. Rustenburg.
301 Sophia Margaretha Magdalena Kruger, Dist. Rustenburg.
302 Laurens Stephanus Lasbuscagne, Dist. Rustenburg.
303 Jeremias Jesaja Jacobus Harmse, Dist. Rustenburg.
304 Hesther Jacoba Woltman, Dist. Rustenburg.
305 Johannes Stephanus Potgieter, Dist. Rustenburg.
306 Anna Maria Breed, Dist. Rustenburg.
307 Maria Elizabetta Malan, Dist. Rustenburg.
308 Jan van de Venter, Dist. Rustenburg.
309 Elizabetta Oosthuizen, Dist. Rustenburg.
310 Zacharias Jacobus de Beer, Dist. Rustenburg.

Na het opschrijven van die namen krijg ik een bezoek van den HoogEd. President en meer andere aanzienlijke personen. Wij houden over de omstandigheden eene recht vriendelijke, maar toch eene ernstige zamenspraak. God geeft mij een buitengewone ondersteuning. (Want ik zeg u, dat het spreken en lezen in de open lucht voor zulk eene schare zwaar valt. Die wanden zijn zóó ver, en het gewelf zóó hoog! en dan zoo veel lezen en spreken en dan geen oogenblik rust, zelfs bij nacht soms niet. Nu, dit waren ook buitengewone dagen en een buitengemeen werk; die na mij komt zal in dat opzigt op eenige verlichting kunnen rekenen. Wij hopen het dan wat meer in orde te hebben. Ik gun elk anders wel die zaligheden, die men daarbij kan ondervinden, hoewel ik hem gaarne verschoond zie van zoo zwaren arbeid. Doch hiermede klaag ik niet, neen! ik dank den Heere, die mij hiertoe verwaardigd heeft, en ik durf elk de verzekering geven: *roept* God iemand daartoe, hij kan op *Zijne* hulp en bijstand rekenen—Hij hebbe dan geene bekommering).

Den 11den. In den morgen van heden was de menigte weer te zamen; (alsmede gelijk als gister onderscheidene toehoorders, zelfs ook weer leden van den Uitvoerenden Raad). Ik opende met Ps. 68 : 11 en gebed die Vergadering. Daarna las ik eerst de Gemeente voor 2 Kor. 4 en hield hierop de volgende plegtige aanspraak :

Geliefde en zeer gewenschte Broeders en Zusters in den Heere!

Genade, barmhartigheid en vrede worden u zeer vermenigvuldigd van God den Vader in onzen Heere Jezus Christus, door den H. Geest !

Geliefden ! de woorden van Paulus, Rom. 1 : 8—17, maak ik ten deele de mijne (welke ik voorlas).

Ik mag hierop zeggen, dat ik mij boven hem verwaardigd acht, daarin, dat ik niet meer naar u behoef te verlangen in de verte, maar reeds onder u sta en u zie, ja wat meer zegt, alreede onder u menigmalen ben verkwikt en versterkt geworden door ons gemeenschappelijk geloof. En—dat nog veel meer zegt: *Dat ik mij heden plechtig verklaar de bediening van Herder en Leeraar onder u op te nemen, in den naam en kracht des Heeren.*

Alzoo hetgeen in mij is, dat is volvaardig, om u ook, die inwoners zijt van deze Republiek, het Evangelie des Koninkrijks Gods te verkondigen, opdat ik u ook eenige geestelijke gave mag mededeelen, ten einde gij versterkt en opgebouwd, ja uitgebreid wordt. En dit zij onze onderlinge troost, blijdschap en vreugde.

O, Vader ! Uw Koninkrijk kome in den naam Uwes Zoons, onzes Heeren, door den H. Geest ! Amen.

Dit sprak Zijneerwaarde, terwijl hij zijne oogen naar den hemel hield, en daarna legde hij zijne linkerhand op den Bijbel, dien hij bij deze gelegenheid aan deze Gemeente tot eene gedachtenis vereerde, om op den predikstoel te kunnen gebruiken, met zijnen linkerarm dan rustende op dien Bijbel, staande bij een klein tafeltje voor eene kleine tent, waarin de ouden van dagen zaten, sprak Zijneerwaarde diep getroffen in zijn gemoed zooals men kon merken, weder op de volgende wijze :

Dus verklaar ik ook heden, dat ik voor het beroep van Winburg zal bedanken en vooreerst niet tot Nederland denk terug te keeren.

En Geliefden ! gelijk wij dikwerf door God als blinden geleid worden op wegen, die wij niet geweten en op paden die wij niet gekend hebben, zoo heeft de Heere hierin ook weer getoond, dat Zijne wegen oneindig boven de onze verheven zijn.

Wie had dat, voor korten tijd zelfs, kunnen denken, dat wij elkander alzoo zouden zien,—en dat ik heden onder u den Herderstaf zoude opnemen ! Ja, wie had dat, bij mijne aankomst, kunnen denken, dat ik onder u deze Kerkelijke organisatie zoude moeten stichten ?

Dit werk is van den Heere geschied en het is wonderlijk in onze oogen !

En nu zeer geliefde Broeders en Zusters in den Heere ! tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen. Heffen wij nu voorts tot Hem alleen oog en hart maar op, en ons vertrouwen zij op den Heere onzen God, die hemel en aarde gemaakt heeft !

Ik hoop u naar uwe behoefte en in uwe zwakheid met een vaderlijk gemoed te dienen. Wil mij ook in mijne zwakheden verdragen en veel voor mij bidden. En zooveel u mogelijk is, de zwarigheden, die mij onder u zouden kunnen drukken, helpen verligten. Ik reken dan op uwe wederliefde voor mij en de mijnen. En geene andere voorwaarden durf ik heden van u eischen, vertrouwende op uwe welwillendheid en dat de Heere het zal voorzien.

Zingen wij dankend en biddend, Ps. 118: 11, 12.

En Geliefden! daar ik in mijn heengaan tot u, dikwerf met vele Christenen voor u de knieën boog, ook al met meer dan honderd en vijftig personen op eenmaal, waaronder ook dikwerf verscheidene Leeraren, Ouderlingen en Diakenen, en dat zoowel in Afrika als in Nederland, gevoel ik mij gedrongen u te verzoeken ditmaal ook met mij neder te vallen en den naam des Heeren aan te roepen met een ootmoedig smeekgebed, volgende hierin het voorbeeld van Propheten en Apostelen bij zulke plechtige gelegenheden.

Gebed.

Gezongen Ps. 68: 14.

Nog gezongen, allen staande, Ps. 134: 3.

En daarna sprak ik den zegen uit over de Gemeente.

Daarna werden er Ouderlingen en Diakenen verkoren:

Ph. Snijman, P. Venter, St. Kruger en Fr. Robbertse, tot Ouderlingen; en D. van Wijk, D. Kruger, J. Bekker, en H. Stroh, tot Diakenen.

In den middag van dien dag deed ik mijne intré-predikatie over 2 Kor. 3: 5, 6, en bevestigde daarna den verkoren Kerkeraad.

Den 12den Februari werden er vier-en-twintig nieuwe Leden aangenomen en bij de voorbereidings-predikatie voorgesteld. De tekst dier predikatie was 1 Kor. 11: 28.

In den morgen van den 13den (Zondag) werd het Heilig Avondmaal bediend, tekst Jes. 55: 1, en 's middags dankzegging over Rom. 12: 1, en één-en-veertig kinderen gedoopt, waaronder ook groote waren, en van enkele ouders, 4 à 5 tegelijk, die nooit nog vrijmoedigheid gevonden hadden het in de gemeenschap dier Kerk te laten doen.

Er was onder de nieuwe Gemeente vrede, troost en blijdschap en waarlijk zegen door den Heiligen Geest. Men betuigde nu te genieten wat men zoo dorstend altoos nog te vergeefs gezocht had. Zij zeiden: De Heere heeft Zijnen heiligen arm ontbloot en is onzer gedachtig geweest. De gunstige indrukken en zalige gewaarwordingen die ik steeds onder dat alles in mijne ziel ontwaarde, kan ik met geen woorden hier op aarde uitspreken.

Intusschen werden voor het distrikt Mooirivier een Ouderling, PH. SCHUTTE, en een Diaken, VENTER, aangesteld en voor het distrikt Pretoria drie Broeders bij provisie, om den Leeraar ook daar te assisteeren.

Den 14den, houden wij weer Kerkeraads Vergadering om alles verder te regelen.

Zaterdag, 12 Februari, hadden wij ook al Vergadering gehouden, en opgesteld en in tegenwoordigheid van al de Ouderlingen overhandigde ik aan den Hoog Edele heer den Staats President in den Uitvoerenden Raad plechtig een afschrift van onze Kerkorde met onderteekenings formulieren, het navolgende stuk:

Aan den Hoog Edelen Heer, Staatspresident, en verder aan den Hoog Edelen Staatsraad der Zuid Afrikaansche Republiek.

Hoog Edele Heeren !

Ondergeteekenden hebben de eer, namens de eerste algemeene kerkelijke samenkomst van de *Gereformeerde* Kerk in *dezen lande*, aan de Hoog Edele Regeering dezes lands ter kennis te brengen en de verzekering te geven:

1. Dat de *Gereformeerde* Kerk geheel met *de Gereformeerde Kerk van Nederland, zooals die zich te Dordrecht in* 1618 *en* 1619 *heeft geopenbaard, in Leer, Dienst en Tucht* overeenkomt.

2. De Kerkorde van diezelfde Synode, gewijzigd naar onze tegenwoordige omstandigheden, is haar Kerkelijk Reglement, waarvan hiernevens aan de Hoog Edele Regeering ter informatie nederig een afschrift wordt aangeboden.

3. De *Gereformeerde* Kerk hoopt grondwettelijk zelfs op de bij de Grondwet gewaarborgde bescherming, en beveelt zich alzoo met allen onderdanigen eerbied door dezen aan de Hoog Edele Regeering dezes lands nederig aan.

4. Tevens geeft zij nederig haar verlangen te kennen, dat: *Wanneer de Staat iets uitlegt voor den Godsdienst*, ook aan haar gedacht worde. Wij achten het onnoodig hierbij andere drangredenen te voegen dan deze, dat wij vertrouwen op de billijkheid onzer hooggeachte regeering, en gaarne sluiten wij met de verzekering, dat wij niet alleen zijn uwe gehoorzame onderdanen, maar ook altoos wenschen te bidden en mede werkzaam te zijn voor het heil van land en Kerk.

Hoogedele Heeren !

Uwe U hoogachtende en dienstvaardige Dienaren:
Namens de Algemeene Vergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek,

(Get.) D. POSTMA, V.D.M. en
Præses dezer Vergadering.

H. S. STROH, scriba.

Rustenburg, den 12den Februari 1859.

P.S. Tevens neemt bovengenoemde Kerkeraad de vrijheid met allen eerbied aan den Hoog Edelen Staatsraad te verzoeken, een gedeelte Gouvernementsgrond op het dorp Rustenburg, gelegen aan den wagenweg, die aan de Zuid Oostkant van het dorp uitloopt, naar Oliphantsnek, voor de Kerk en Kerkplein groot genoeg om behoorlijk te kunnen uitspannen.

En voor de pastorie groot twee erven.

Hetwelk doen als boven uwe gehoorzame Dienaren, de Kerkeraad voornoemd,

Namens denzelven:

(Get.) D. POSTMA, Præses.
„ H. S STROH, Scriba.

Maar doordien er naderhand genoeg grond in liefde is aangeboden, hebben, nadat de Kerkeraad was afgeloopen en ook de Uitvoerende Raad reeds had opgebroken, aan den President, terwijl ZHoog Edele nog op het dorp was, de leeraar en ouderling Kruger nog het volgende toegezonden:

Aan den Hoogedelen Heer Staatspresident der Zuid Afrikaansche Republiek.

Hoogedele Heer!

Ondergeteekenden gevoelen zich verplicht U Hoogedele bekend te maken met een later besluit, dat onze Kerkeraad genomen heeft over het bouwen van eene Kerk en Pastorie, n.l. op eene andere plaats, die daarna vrijwillig in liefde werd aangeboden tot dat einde en over het algemeen ook nog geschikter werd geoordeeld.

En omdat wij geen antwoord van den Hoogedelen Staatsraad ontvingen terwijl onze Vergadering nog zat, maar later ontving eerstondergeteekende wel een bericht van een besluit genomen door den Raad, zoo waren wij buiten staat om *als Vergadering* daarop nader iets aan den Hoogedelen Raad bekend te stellen. Doch, *als leden van die Vergadering* gevoelen wij ons verplicht en ook de vrijheid daartoe U Hoogedele bekend te maken met het voornemen en doel daaromtrent.

1. Heeft de Vergadering besloten de Kerk te bouwen op den grond, die daarvoor vrijwillig in liefde is aangeboden aan de bovenzijde van het dorp, op de bovenste helft van erf No. 95, geschonken door den Weledelen Heer W. Robinson.

2 En wanneer de overheid ten gunste op ons verzoek mocht beschikken, *dan* van dezelve te verzoeken, dien grond *ten voordeele* van de Kerk te mogen gebruiken.

Uw Hoogedele gelieve deze kennisgeving aan te merken als eene *persoonlijke* kennisgeving van ons en daarmede handelen naar dat uwe wijsheid het goedvindt.

Hoogedele Heer!

Uwe, enz.,

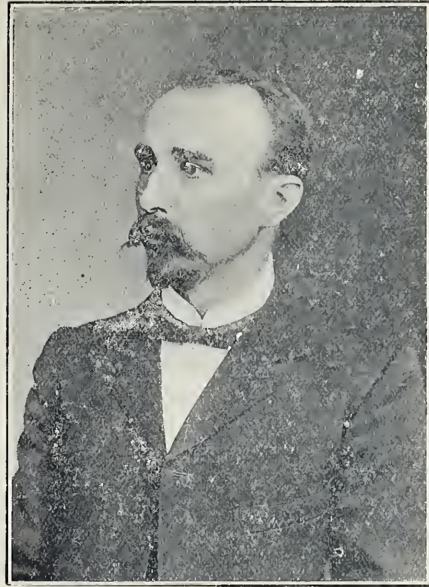
(Get.) D. POSTMA, V.D.M., en
„ ST. KRUGER, Ouderling.

Dr. J. D. DU TOIT,
thans te Potchefstroom, Transvaal.

Ds. J. A. DU PLESSIS, B.A.,
thans te Reddersburg, O.R.K.

Ds. GERT KRUGER,
thans te Belfast, Transvaal.

Ds. W. J. DE KLERK,
thans te Johannesburg, Transvaal.

Den 14den Februari hebben wij aan het Kerkbestuur het navolgende ingeleverd, ook eigenhandig door den Weleerwaarden heer Postma, in tegenwoordigheid der vijf ouderlingen zijner Gemeente, aan den Weleerwaarden van der Hoff, terwijl leden zijnes Kerkeraads bij Zijneerwaarde zaten; misschien was het de Kerkeraadsvergadering:

Aan den Weleerwaarden Zeergeleerden Heer, den heer D. van der Hoff, Predikant in de Zuid Afrikaansche Republiek.

Geven ondergeteekenden bij dezen uitdrukkelijk te kennen, dat zij wenschen beschouwd te worden als te behooren bij de *Gereformeerde* Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, die in *leer*, *dienst* en *tucht* overeenkomt met de Gereformeerde Kerk van Nederland, zooals die zich te Dordrecht in 1618 en 1619 heeft geopenbaard.

En mits dezen bedanken voor de Kerkelijke gemeenschap onder uwe leiding.

(Hier volgden de namen.)

En na de opgeschrevene namen:

N.B. Wij, Kerkeraad, zouden de boven opgeschreven personen verzocht hebben zelven te teekenen, nadat wij ze hadden opgeschreven, maar zagen wel, dat dit eene bijna onoverkomelijke moeite zoude hebben gebaard, bij sommigen zelfs onmogelijk, en door den langen tijd, die daarvoor noodig was, ons buiten staat gesteld hebben, zoo spoedig als wij dit nu nog kunnen, de namen bij U Weleerwaarde in te dienen, daarom hebben wij besloten dezelve maar over te schrijven en door of van wege den Kerkeraad geteekend te certificeeren, vertrouwende, dat dit U Weleerwaarde, die den toestand dezes lands kent, genoeg zal zijn en verzoeken U Weleerwaarde hiervan kennis en mededeeling aan uwen Eerwaarden Kerkeraad te geven, terwijl wij ons noemen:

Weleerwaarde Heer!

Uwe dienstwillige Dienaren en toegenegen Broeders in Christus,

De Kerkeraad der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, die in *Leer*, *Dienst* en *Tucht* overeenkomt met de *Gereformeerde Kerk*, zooals die zich in 1618 en 1619 te Dordrecht heeft geopenbaard, en zich hier in de vorige week *alzoo* heeft vereenigd,

Van wege denzelven:

(Get.) D. Postma, Præses
„ H. S. Stroh, Scriba.

Rustenburg, den 14den Februari 1859.

Ook heeft de Vergadering, na voorlezing aan de Gemeente, besloten de hiervolgende Openlijke Verklaring ter kennis aan het publiek te brengen door middel van de Courant:

Openlijke verklaring der Kerk.

De geloovigen, die zich in de Zuid Afrikaansche Republiek hebben vereenigd tot *eene Gereformeerde Kerk, zooals die zich te Dordrecht in* 1618 *en* 1619 *heeft geopenbaard*, hebben zich in

hunne eerste samenkomst geroepen geacht eene *openlijke verklaring* van hun geloof en godsdienst af te leggen, gelijk zij door dezen doen; ten einde een ieder hen kenne en, die zich bij die Kerk wil voegen, *wete wat* ze gelooft en belijdt:

De *Gereformeerde* Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek erkent de *Belijdenis des geloofs der Gereformeerde Kerken in Nederland, den Catechismus en de Leerregels der Synode van Dordrecht, gehouden in de jaren* 1618 *en* 1619, als de volledige uitdrukking van haar geloof.

Als Algemeene Vergadering dezer Kerk, betuigen wij gaarne, dat wij van harte gevoelen en gelooven, dat al de artikelen en stukken der leer, begrepen in de gemelde drie Formulieren van Eenigheid in alles met Gods Woord overeenkomen, waarom wij elke leering, daartegen strijdende, verwerpen, al onze handelingen daarmede in overeenstemming wenschen te brengen, blijkens de onder ons aangenomene Kerkordening, ingerigt naar die van Dordrecht van 1618 en 1619; en ieder in onze Kerkgemeenschap wenschen op te nemen, die met deze belijdenis instemt.

Moge de Koning der Kerk dit geloof in vele harten werken en vermeerderen, en zij die even dierbaar geloof met ons verkregen hebben, de genade hun bewezen, in gemeenschapsoefening betoonen, tot verheerlijking van Hem, die gebeden heeft dat al de zijnen zullen één zijn.

In naam der Vergadering,

(Get.) D. Postma, V.D.M. en Præses.
„ H. S. Stroh, Scriba.

Rustenburg, den 14den Februari 1859.

Alles voorgelezen in onze Vergadering van den 16den April 1859 en voor waarachtig verklaard namens de Vergadering.

(Get.) D. Postma, V.D.M. en Præses.
„ H. S. Stroh, Scriba.

De eerste Kerkeraads Vergadering opende ik na gebed en Psalmgezang, met deze aanspraak:

Eerwaarde en veelgeachte Broeders in den Heere! Zonder partijdigheid of bijzondere voorliefde, oordeel ik toch, naar mijn inzicht, dat het billijk is, dat ik Rustenburg vooreerst moet verkiezen tot mijn woonplaats en vandaar uit de Kerk door heel de Republiek bediene, omdat ik Rustenburg voor onzen tegenwoordigen werkkring het beste middenpunt acht, maar ook, en wel vooral, acht ik, dat de Broeders van Rustenburg door de Voorzienigheid Gods hierop eenigszins aanspraak mogen maken; naardien zij in Gods hand het eerste middel zijn geweest tot de zaak, die wij heden genieten. Immers zij waren reeds werkzaam om voor zich bepaald eenen Leeraar te beroepen, en hadden daartoe zelfs speciaal verlof gekregen van hunnen Kerkeraad, alsmede van den Edel Achtbaren Volksraad. Het zal mij nu aangenaam zijn, dat gij, uit aanmerking van het opgemerkte, met mij van hetzelfde gevoelen zijt. En mogt uw hart vrijwillig

bewogen zijn, in liefde wat bij te dragen tot den bouw van eene Kerk en Pastorie te Rustenburg, zij zullen zeker die bewijzen uwer liefde met hartelijken dank ontvangen. Ook ik zal daarvoor zeer dankbaar zijn. En het zal ons grootelijks verblijden, na dezen u tot datzelfde einde te kunnen helpen. Dat wij ons maar in geloof en liefde opmaken en bouwen! "God van den hemel zal het ons doen gelukken!"—De geheele Vergadering stemde hiermede in, en er wordt terstond besloten tot het bouwen van eene Kerk en Pastorie te RUSTENBURG, (uit de andere Distrikten waren hier ook vertegenwoordigers, maar de aanstelling van Kerkeraden daarvoor werd uitgesteld, totdat wij in die distrikten zelve komen, dat nu ook het eerste werk zal zijn, en de Kerkeraad, volgens onze Kerkorde, van eene Gemeente, die wordt opgericht, zelve moet verkoren worden).

Hieromtrent heeft de oude Vader Petrus Christian de Jager, reeds boven vermeld, mij het volgende verhaald:—

In Februari 1859 kwamen nu al de bovengenoemde personen (zie zijn eerste mededeeling bladz. 116) en nog velen meer te Rustenburg bijeen om als Gemeente gesticht te worden. Zeer groote kinderen werden gedoopt. Om maar eenige voorbeelden te noemen:—van Jan Combrink werden 5 kinderen tegelijk gedoopt: van Stoffel Meyer 4; de oudste zoon was toen reeds 17 jaren; van Jan Enslin werden ook groote kinderen gedoopt; van mijzelven werden 5 gedoopt, waarvan 2 nu al overleden zijn; de oudste was Frederik Johannes de Jager 15 jaren oud, een ander was Susanna Sophia de Jager 11 of 12 jaren oud; zij kon al goed lezen; Prof. Postma liet haar Genesis 1 lezen voor dat zij gedoopt werd; deze dochter leeft nog en is gehuwd met den heer George Stroh van Rustenburg, zoon van wijlen den heer Hendrik Stroh, wiens naam reeds meermalen voorgekomen is in deze bladzijden, die eerst gehuwd was met eene dochter van wijlen Prof. Postma, met name Laurika, en later met de tegenwoordige echtgenoote van den vader Petrus Christian de Jager.

Ik (schrijver dezes) laat hier intusschen eenige artikels volgen uit de Notulen der eerste Kerkeraads Vergadering op den 11den Februari 1859, te Rustenburg gehouden.

Artikel 5.

De Leeraar deelt aan de Vergadering mede, dat ZijnEerwaarde uit den Vrijstaat, van den heer JACOBUS VENTER, een bepaald verzoek heeft ontvangen om tot hen over te komen, ten einde ook daar eenen Leeraar uit de Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk van Nederland te helpen beroepen; want Zijnedele al naar Nederland had geschreven, maar was op Zijneerwaarde gewezen als haar afgevaardigde.

Ingevolge deze zaak wordt gesproken of men dan met een ook voor de Republiek nog één of twee Leeraren zal zien mede te doen overkomen, te gelijk met de famielje van onzen Herder en Leeraar POSTMA.

En wordt eindelijk besloten, dat de Leeraar eerst zooveel mogelijk de Republiek zal doorreizen en daarna naar den Vrijstaat, zoo de Heere wil, om dan, na alles beter te hebben opgenomen, te kunnen oordeelen. Mocht het uitvoerbaar zijn, de Vergadering zoude het hartelijk verlangen.

Art. 6.

In verband tot het vorig artikel spraken de Broeders over de reiskosten van den Weleerwaarden Heer POSTMA. Zijneerwaarde heeft zich daaromtrent op de volgende wijze verklaard: De Christelijk Afgescheidene Gereformeerde Kerk van Nederland heeft deze zending tot u uit reine christelijke liefde ondernomen, zoodat gij niet te wachten hebt, dat u daaromtrent ooit eene rekening zal worden toegezonden.

Waart gij nu vermogend, zoude ik u raden evenwel dat geld, al ware het heden weder terug te geven, want die Kerk zoude daarmede weder een dergelijk liefdewerk uitoefenen, maar daar gij thans nog min vermogend zijt, raad ik u daarmede maar vooreerst te wachten, tot dat u God in staat zal gesteld hebben, en geeft het dan terug of doet een dergelijk liefdewerk tot bevordering van Gods Koninkrijk, uit dankbaarheid aan God voor deze weldadigheid aan u bewezen. Gedenkt tevens Neêrlands Kerk, die u deze liefde heeft betoond, steeds in uwe gebeden en doet weldadigheid aan haar, wanneer gij daartoe het vermogen hebt verkregen.

Wilt nu liever er op denken, hoeveel gij naar uwe zwakke krachten bijeen zoudt kunnen brengen om meer Leeraren te doen overkomen en Neêrlands Kerk zal u daarin zooveel zij kan helpen. De Broeders gevoelen zich over dit antwoord van Zijneerwaarde verheugd en verzoeken hem hunnen innigsten dank aan Neêrlands Kerk te willen betuigen voor deze onbaatzuchtige hulpbetooning, bewezen uit ware broederliefde.

Art. 9.

Wordt besloten aan Neêrlands Kerk, uit welke de Leeraar afgevaardigd is, bij de plechtige dankbetuiging namens deze Vergadering behoorlijk van alles kennis te geven, alsmede aan de Synode van de Kaapsche Gereformeerde Kerk, en aan den naastgelegen Ring dier Kerk behoorlijk kennis te geven, ten einde wij de onderlinge vriendschap mogen bevorderlijk zijn tusschen de Kerken, die met ons dezelfde belijdenis hebben. En zoo spoedig mogelijk zal men dit doen aan de Nederduitsch Hervormde Kerk in dezen lande.

Art. 12.

Wordt besloten aan den Hoogedelen Heer Staatspresident en Leden van den Uitvoerenden Raad, nog dezen dag onze kerkelijke stukken met behoorlijke kennisgeving ter informatie van dezelve in te dienen. En het is het verlangen der Vergadering, dat de Leeraar met al de Ouderlingen dit eigenhandig doet.

Art. 17.

Wordt besloten en ook dadelijk volbracht, dat de Leeraar met al de Onderlingen de namen onzer Gemeente met behoorlijke kennisgeving overhandige aan den Weleerwaarden Heer VAN DER HOFF.

Art. 18.

Ontvangen een schrijven van de Overheid, dat zij zich ter informatie zal wenden aan het Kerkbestuur van de Nederduitsch Hervormde Kerk in dezen lande, volgens art. 23 der Grondwet. Voor kennisgeving aangenomen.

Art. 19.

Worden erven aangeboden voor Kerk en Pastorie geheel gratis door den heer A SMIT, twee; door de heeren H. STROH en COLLENS, één; door den heer ST. KRUGER, een halve, en door den heer W. ROBINSON, hoewel geen Lidmaat onzer Gemeente, ook een halve.

Er wordt besloten op die laatstgenoemde halve de Kerk te bouwen.

Tevens biedt de heer ROBINSON aan om zonder winst ijzerwerk en glas mede te voeren uit de Kaapkolonie.

De Kerkeraad neemt die geschenken en dat aanbod dankbaar aan en bij monde van den Præses worden de milde gevers hartelijk met eenen zegenwensch van den Kerkeraad bedankt.

Den 20sten. Zondag. Weer te Rustenburg onder den blooten hemel (zoo veel mogelijk met wagenkleeden en tenten uit elkander gespannen tot een verdek) gepredikt; 's morgens over Hebr. 13: 8; 's middags Bijbeloefening over Gen. 7 en 8; daarna nog gepredikt over Hand. 4: 12. Och Heere, sterk mijn gemoed verder door uwe genade! En bewaar het volk bij de getrouwheid aan Uw Woord! (En waarlijk Gods Woord is bij die Gemeente in groote achting).

Den 21—23sten. Druk gewerkt aan Kerkelijke zaken, zoo als elk kan denken, dat ik de handen meer dan vol heb. Had ik nu maar daartoe eene bekwame en getrouwe hulp! Maar met ijver en geduld aan 't werk; ik hoop ik zal er door worstelen.

Den 24sten uitgereden (te paard) naar Krokodil rivier en den 25sten daar aangekomen. (Vroeger verzelde mij toch altijd één of meer Broeders, nu één of meer Kerkeraadsleden, men laat den Predikant niet alleen reizen. Men heeft eene teedere zorg voor hem, en zoo iets is hun eigen, dus niet slechts is deze opgewektheid). Daar gekomen zien wij daar vijf wagens van Waterberg. Die menschen hadden zich nog altijd uit gemoedelijk bezwaar van de Kerk dezes lands onthouden, en waren nu maar op het gerucht voortgereisd, om mij te Rustenburg, of ergens elders, te zoeken; en nu zij gehoord hadden dat ik daar kwam, was dit voor hen eene verligting van verder te reizen, dus bleven zij ons

daar wachten en waren verblijd mij te zien. Ik kan mijn tranen ook soms niet houden, als ik die blijdschap zie van oud en jong. (Op dit togtje struikelde mijn paard en viel, en ik met hem, doch paard noch ruiter had eenig letsel bekomen, zelfs geen schrik. Wij stonden beide even bedaard op en reden weer verder. Die bij mij waren verschrikten zeer, doch wij loofden God en Zijne bewaring. Dit is de eenige keer van mijn leven, dat ik met een paard dat kleine ongelukje had; dus reden van dankzegging!)—Zij en meer anderen van dien oord sluiten zich nu met blijdschap bij onze Kerk aan en sommigen doen belijdenis des geloofs (12 nieuwe leden werden alzoo voor de gemeente bevestigd). Reeds dien avond houd ik nog godsdienst over Jes. 49.

Den 26sten, houd ik 's morgens vroeg al godsdienst over 2 Kor. 4; daarna houd ik eene voorbereidende Catechisatie over den Bijbel en voornaamste waarheden des geloofs, (niet ondervragende want dat zou den menschen te zwaar vallen, zoolang ze niet meer geoefend zijn en nog zoo weinig of niet met den predikant bekend), tot eene algemeene onderwijzing en nuttige voorbereiding voor degenen, die zoo aanstonds onderzocht zullen worden, om aangenomen te worden. 's Middags weer eene Godsdienst over Matth. 5, en vervolgens de aanneming; eindelijk nog Godsdienst over Joh. 4. (Intusschen had ik ook 20 kinderen ten doop opgeschreven.)

Den 24sten. Zondag. Wij hadden er ons niet op voorbereid om hier het Heilig Avondmaal te vieren, want voor 14 dagen was het te Rustenburg bediend, en velen van dezen oord, die ten deele tot Rustenburg behoort, waren *daarbij* geweest, maar gister avond laat openbaren velen hunne begeerte, dat ik hun toch ook het Heilig Avondmaal mag bedienen. Ik laat aan de overzijde der rivier vroeg in den morgen met een paard van een Broeder wijn halen, want op de Kerkplaats was er geen wijn aanwezig. Ik preek wat vroeg voorbereiding over Hebr. 13: 8, bevestig de nieuwe leden en doop daarna een, die reeds bij de 20 jaar oud was, en op hare eigene belijdenis was aangenomen. Na een kleine tusschenpoos preek ik weer over Matth. 20: 28 en bedien het Heilig Avondmaal; 's middags dankzegging over Hand. 4: 12, en doop 20 kinderen. 's Avonds lees ik hun voor Jes. 62 en deel hun eens mede hoe ik tot hen gezonden ben, en sluit met de lezing van Rom. 1: 7—17. Ik verklaar u, dat wij daar feest hielden. O, die vrienden waren zoo verheugd!

Den 28sten ga ik weer terug en maak eenen overtogt om oude bejaarde lieden te bezoeken. In den donkeren avond raken wij wat aan 't dwalen in het veld, maar komen toch ter plaats, waar ik wezen wilde, namelijk bij één onzer ouderlingen, en na vele vrienden op reis te hebben bezocht, kom ik:

Den 1sten Maart weer tehuis. Ik lees de courant en zie dat.........zeer leugenachtig schrijft aangaande onze Kerkelijke zaken. Ik zwijg daarover en roep den God der *waarheid* aan. Ik moet den Heere zeer danken, want Hij kroont onzen arbeid kenbaar met zijnen zegen. Ik zie het Volk verrukt van vreugd, en smaak zelf onuitsprekelijke zaligheden. Het is Israëls God, die krachten geeft.

Den 2den Maart. In den nacht van heden krijg ik zware catarrh,—buikpijn, en diarrhée, maar rijd toch.

Den 3den Maart. 's morgen daarop, uit naar *Zwartruggens*, een andere gedeelte van mijne gemeente, mede onder Rustenburg behoorende, aan de andere zijde van Magaliesberg, van Rustenburg gerekend de andere zijde; (Magaliesberg is zeker wel 30 a 40 uren lang, maar heeft nog al vele plekken, waar men overheen kan rijden; hier wordt zulk eene "*nek*" genaamd) en mijne ongesteldheid is zeer veel afgenomen. Dit is de eerste keer dat ik wat ernstig ongesteld werd sedert ik Holland verliet.

Den 4den—bezoek in die buurt de vrienden en houd 's avonds met velen aldaar eene godsdienst over 2 Kor. 1.

Den 5den. In den morgen aldaar met de menigte gelezen Matth. 5, en vervolgens den geheelen dag *druk* werk met onderwijzen, aannemen en opschrijven, ook van hen, die zich aansluiten en van doopelingen. En 's avonds nog godsdienst over Petr. 1. De buikpijn heeft mij weer verlaten, maar nu heb ik een zoo hevige pijn in mijn mond, als ik nog nooit had gekend; dan terwijl ik preekte werd het steeds zeer gematigd. Het is, merk ik niets dan eene gevatte koude, die wat in het lichaam omwoelt. God geeft mij hieronder toch een lijdzaam gemoed. Ik blijf nog steeds zien op zijne weldadigheid zoo menigvuldig genoten, en ik besef hoe nuttig het mij is, ook mijne zwakheid te gevoelen. Hij geeft kracht naar kruis!

Den 6den, Zondag, preek over 1 Petr. 2:9; bevestiging, der nieuwe leden; en 's middags preek over Joh. 17:3 en doop van 15 kinderen. In den avond houd ik nog godsdienst

over Ps. 104. O, hoe groot is mijn vreugde als ik dit land, vroeger een woeste huilende wildernis, nu mag helpen maken tot een land van *Immanuël*, door de zielen aan Hem te wijden. O, Heere! U zij lof en dank, en ai, help verder!

Den 7den verlaat ik met eene tamelijke gezondheid die plaats om naar Mariko te reizen, het uiterste gedeelte van het Distrikt Rustenburg, westwaarts vandaar, en in den avond van den 9den, komen wij op de plaats onzer bestemming. Op deze reis had ik drie ontmoetingen, die mijne ziel in onderscheidene gestalten brachten: de eerste was een zondig gedrag van enkelen, bij wie wij stilhielden, ook al weer te veel sterke drank gebruikt.

Ik vernachtte daar en hield 's avonds godsdienst over 1 Petr. 4, hier zijn ook nog weer, die op de kerkplaats geweest waren, mij nagevolgd. Die ik ongeregeld zag wandelen bedroefden mij zeer, en ik zocht hun over hun wangedrag dieper indrukken te geven. (Gij vraagt misschien wat ik zoo nu en dan al eens *godsdienst houden* noem, met onderscheiding van preek. Ik zal het u zeggen. Daar gij vernacht, verlangt men dat de predikant een kleine godsdienst houdt. Ik doe dat op deze wijze: wij zingen een Psalmvers, ik bid en lees daarna een gedeelte van Gods Woord met ophelderingen en toepasselijke aanmerkingen, en wij sluiten met een Psalmvers en dankzegging. Zijn er nu veel te zamen, dan doe ik dat staande en met wat meer plechtigheid; anders, zijn er weinig, dan maar heel eenvoudig zittende in hun midden; behalve het gebed dan gaan de mannen allen met mij staan, gelijk het ook altijd door hen in de openbare godsdienst wordt gedaan. De godsdienst verrichten zij gaarne met behoorlijke deftigheid. Al is het in huis, de tafel wordt eerst met een behoorlijk kleed gedekt, eer ik er voor ga staan preken, of godsdienst houden; men zet dan onder dat kleed iets waarop ik mijn boek kan hebben).

De tweede ontmoeting is: den tweeden dag, terwijl wij eene ledige ruimte, waar nog geen menschen wonen, doorreizen (en nu gaat het met den ossenwagen) ontwaren wij een leeuw, dicht aan ons pad, liggende in het lange gras verscholen. (Dit is de eerste en ook nog maar de eenigste keer, dat ik op mijne reizen tot op dezen dag (7 Juni) zoo 'n weinig met een leeuw in aanranking kom. Gij moet verwonderd staan hoe de Boeren die uitgeroeid hebben; één mijner Onderlingen schoot er, toen hij op zijne plaats kwam, binnen ééne maand over de

40 dood; men verneemt er geene meer dan in afgelegen oorden). Dan, onze hond jaagt hem op, en blaft tegen hem. Mijn Voerman klapt eens fiks met die groote zweep en hij gaat gelukkig zachtjes voort over een heuvel, maar stapt daar edelmoedig heen, alsof er geen hond was. Nu gaan wij weer verder. Ik werd bezwaard van eenig angstgevoel, maar zeide, terwijl ik die omstandigheid bedaard van af den wagen beschouwde: O Heere! behoed ons in gevaren! En komen 's avonds bij eenen Vriend, bij wien wij overnachtten. Hier zijn ook nog meer te paard heengekomen van eene andere zijde, die Zondag ook bij de godsdienst geweest waren, op hope zij zouden mij daar nog kunnen zien; en ik houd godsdienst over Hand. 4. Zoete avondstond had ik daar; en dien nacht, ik zal hem nooit vergeten. Armoedig was het er, en daarover was mijn gastheer zoo bekommerd, dat hij mij niet beter kon onthalen, ook dat hij mij geen beter nachtleger kon beschikken, maar ik stel hem daarover gerust zeggende: dat ik *alles* bij hem geniet wat ik op aarde kan genieten, namelijk de *allerdierbaarste* genoegens naar de ziel, en dan mist men het andere niet. En 's nachts droom ik zóó zoet tot veel verkwikking voor mijn hart. Eens wakker wordende terwijl het nog duister was, heb ik volstrekt geene andere verbeelding of ik lig in mijn ledikant en ben te huis (namelijk in Nederland), maar goed tot mijzelven gekomen merk ik dat ik toch maar in Afrika ben, en dus ver van de plaats van mijn vroeger verblijf. Nu wordt mijn gemoed vol, en zeg: O, God! Gij maakt uw Israël den klip tot eene zoete rustplaats! en sliep weer dankbaar in.

De derde ontmoeting had ik den derden dag. Men had mijn Voerman gedreigd, zoo hij mij binnen de grenzen van Mariko bracht, zij zouden mij met eene patroulle terug drijven, maar hij had gezegd: hij zoude ongewapend heengaan en wederkeeren en *hen* niet vreezen. Deze man verstond dat de Heere zijne sterkte was. Dan, pas binnengekomen (over een klein riviertje) willen wij bij het eerste huis aanhouden, om vriendschap te bewijzen, maar deze heer zegt, hij moet ons verzoeken verder te gaan, want zoo hij mij in huis nam, dan zouden de menschen hem verscheuren. (Men dacht echter, dat hij zelf de grootste vijand mede was, namelijk in deze zaak!) Verder was hem gedreigd door lieden van de volgende plaats niet met mij over hunne werf te komen, en toch het pad leidt daarover. Ik was kalm, ofschoon ik in mijzelven had het vonnis des doods; (2 Cor 1 : 9), en mijn vriend was vol moed en dapperheid, even zoo kalm

als gister omtrent dien leeuw, en wij rijden door en voort zonder eenig beletsel, hoewel vele hoofden uit vensters en gaten zagen, welke ik vriendelijk groette, — wat zeg ik, vriendelijk? Ja met een bewogen gemoed en eene bede in het hart: "Vader, vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!" Verder had ik in dien oord nog eenige bemoeijelijking, maar het heeft ons niet gehinderd. Ik dacht op deze reis veel aan Ps. 91. En de Heere gaf ons alles even vrijmoedig te verrichten, en de waarheid had op velen weer hare overwinning. De familie lag al te bed, toen wij aankwamen, maar plaf! in eens waren allen te voorschijn en de nacht veranderde in een dag, de vreugde en de blijdschap was zoo groot, dat ik er u geen denkbeeld van geven kan. Het was als eene zalige stilte na het vuur en den storm, hoewel wij het daarin ook zoo goed gehad hadden. Als de Heere maar met ons in 't scheepje is, laat dan de zee maar bulderen. Hij, opgestaan, zegt: "Zwijg, wees stille." (Zingt maar eens met mij Ps. 68: 1, 2). Ik gevoel mij bij deze vrienden recht tehuis. Wij zijn als één hart en ééne ziel! (Intusschen, die vijandschap is van hen, die voor het behoud van de Evangelische Gezangen strijden. Doch wij laten hen die, en maken er zelfs geen melding van, dan wanneer men ons vraagt, en dit geschiedt nogal eens; wij verlangen alleen de godsdienst daar buiten uit te oefenen, houdende ons alleen aan die, waarvan de tekst in Gods Woord staat. Wij geven hun dus geenen aanstoot).

Den 10den. Vriendenbezoek (zulks doet men altoos te paard) en 's avonds godsdienst.

Den 11den—Kranken bezocht en 's avonds godsdienst over 2 Kor. 4 en 5.

Den 12den, 's morgens gepredikt over Joh. 3 : 14 en 15. Daarna weer nieuwe leden opgeschreven, later Catechisaties gehouden, aangenomen en de namen der doopelingen geinsereerd. Eindelijk nog godsdienst over Matth. 5.

Den 13den—Zondag, gepredikt over Joh. 14:14-16 en aanneming; daarna bijbeloefening over Genesis 1 en 2, vervolgens preek ik over Hand. 4:12 en doop 12 kinderen; 's avonds nog gelezen de rijmversen van vrienden aan mij, en Jes. 35. (NB! Er was gekomen met een wagen een zeer kranke man met zijne familie, ik dacht hij sterft op de plaats, maar de *brandende* begeerte had hem aangedreven; zij beide moesten nog hunne belijdenis doen, en vier hunner kinderen, moesten nog gedoopt worden. Een godzalige huisvader, maar gemoedelijk bezwaar had hen nog altijd belet van in die Kerk in te

gaan. Om hunnent wil gaan wij zoo uit het huis waar ik preekte, naar het huis daar hij krank te bedde lag,—ook zijne vrouw en een paar kinderen waren krank, en wij nemen hen aan, terwijl hij te bedde lag, en voor zijn bed doopen wij hunne kinderen. O, ik kan niet zeggen, wat ik gevoel. Hij zegt: "Nu laat Gij Heere! uwen dienstknecht gaan in vrede naar uw woord!" (Doch tot mijn blijdschap heb ik naderhand berigt ontvangen, dat ze allen weer zijn hersteld.)

Den 14den maken wij een rijtoertje naar Molopo (aan de Rivier van dien naam bewesten de Republiek, nabij 26 graden zuiderbreedte) ruim 5 uren te paard goed rijden van Mariko, n. l. van de plaats waar ik was om oude vrienden, die niet tot de Kerk hadden kunnen opkomen, en toch leden mijner gemeente zijn. Daar houden wij 's avonds godsdienst over Matth. 10 en keeren den 15den weer terug, en houden dien avond nog Godsdienst over Hand. 20, terwijl ik daar ook nog eenen Ouderling en Diaken bevestig.

Den 16den trek ik op reis naar Schoonspruit. Die weg is ook nog eenzaam, altoos lag ik in den wagen, maar die is voor mij een goede slaapkamer. En komen in den morgen van den 18den behouden aan op de bestemde Kerkplaats, en houd dien avond aldaar godsdienst over Matth. 5. Deze Broeder had een groote schapenschuur en de wanden netjes in orde gemaakt voor die kerkdienst, voorwaar een uitnemende Kerk voor den prediker, die het nu al veel gewoon is geworden in een huis *vol* menschen of in de opene lucht.

Den 19den, 's morgens godsdienst over Ps. 122, vervolgens eene algemeene onderwijzing, daarna aanneming van nieuwe leden, ten laatste voorbereidings predikatie, en openlijke bevestiging van nieuwe leden. Mijn tekst Matth. 11: 28.

Den 20sten. Preek en Avondmaal. Matth. 20: 28 (Voor in onze schuur was ook een wagen getrokken, waarin eene moeder te bed zat, die nog maar kort geleden was bevallen, en toch gaarne haar kind gedoopt zag, want het houdt een toertje aan eer ik weer daarheen kan komen, tevens was ze zelve gaarne tegenwoordig en had ook het H. Avondmaal begeerd. Terwijl dan de andere vrouwen aanzaten, verzocht ik den Ouderling, die mij vergezelden, tot haar te gaan met den schotel en beker; zij kon altoos alles hooren en medegenieten, en die van ouderdom of zwakheid niet loopen kan, wordt op den wagen gedragen, en alzoo ook

op den stoel in de kerk gebragt. Hieruit merkt gij wat honger dat er is. Nogmaals zeg ik hoe aandoenlijk is zulk Kerkhouden! 's Middags dankpreek over Ps. 73: 25, 26 en bevestiging van eenen Ouderling en Diaken. 's Avonds hield ik nog godsdienst over Matth. 10. Gedurende al dien tijd had ik veel in mijn mond te lijden en was geheel niet wel, maar de opgewektheid des gemoeds overwon dit alles. De Heere is groot van goedertierenheid! Ik ben hier ook regt te huis en er is veel volks.

Den 21sten, trek ik weer van daar naar Potchefstroom, om vandaar te worden afgehaald naar Vaalrivier. (Nu gaat het voorts met den paardenwagen en dus wat spoediger, dan met den ossenwagen). Hier word ik door Vrienden verzocht te prediken, doch, omdat Ds. v. d. ......, op advies van zijn Ouderling, hun niet toestaat in de Kerk, of ik moet vooraf beloven dat ik ook uit de Evangelische Gezangen zal laten zingen, zoo verzoeken zij mij dit te doen in een particulier huis, en ik preekte dan alzoo in het huis van H. Bosman over Joh. 3: 14, 15, en ben bij Dr. Poortman gelogeerd, van wien ik ook medicijnen gebruik, en word daarop beter.

Den 23sten, rijd ik vandaar naar Vaalrivier bij den Broeder van den Kommandant Generaal den heer Schoeman, en houd in dien avond reeds godsdienst over 2 Petr. 2. (Ik was in mijne dagelijksche bijbellezing aan tafel daaraan toe.)

Den 25sten. 's Avonds Godsdienst over Jer. 49.

Den 26sten, Catechisatie, aanneming, enz. 's avonds Godsdienst over Matth. 10. (Ik word steeds beter naar het ligchaam).

Den 27sten (Zondag) 's morgen preek,—Gen. 18: 18, en aanneming, 's Middags preek 1 Petr. 2: 9 en doop, ook weer 5 kinderen,—en sommigen groot, van één huisgezin, om vroeger gemelde reden den doop uitgesteld, 's avonds godsdienst over Ephese 4.

Den 28sten, eerst twee uren te paard van daar eenen doodkranken man bezocht en vandaar den wagen weer nagereden, reizen wij dien dag nog naar Gatsrand.

Den 29sten, aldaar gepredikt, eerst over Jes. 54: 10 en daarna over Joh. 17: 3; 's avonds godsdienst over Rom. 12 (op deze reis was in mijn wagen een groot gedeelte van de familie van mijnen voerman, den ouderling en een andere wagen met geheel de familie verzelde ons. Wij spannen dan zoo maar in 't veld uit, de paarden

of ossen weiden dan een paar uur en de vrienden maken vuur van hout of drooge koemest en de vrouwen bereiden kost. Zij koken soep, of rijst en vleesch, en dan een paar stoelen, die men rijdende aan de zijde van den wagen hangt, of achter aan, nevens elkander platgelegd en een wit tafellaken er over, dan gaan wij op veldstoeltjes, die toegeslagen kunnen worden, daarbij zitten en hebben het veel genoegelijker zoo met elkander, dan ik het in de herbergen van Nederland immer ondervond. Geen vloeker stoort dan uwe ziel; neen, samen spreken en bidden kan ongestoord zijnen gang gaan, en de Afrikaners zijn veelal opgeruimd in den omgang en zeer tevreden in de omstandigheden; zoo dat het ver is van een droevig leven, neen veelal prettig. Tevreden en blijde met elkander. Ik kan mij nu meer dan vroeger van de omwandeling van onzen Heiland in het Joodsche land verbeelden. O, hoe dierbaar moet dat niet geweest zijn! — En verwondert gij u over een vuur van drooge koemest, denk maar niet dat het zoo mis is, men komt er goed mede klaar. Ik steek dan ook mijn pijpje er bij aan en soms gepresenteerd op een ander stuk, dat ik dan mijn komfoortje noem. Hout is echter beter).

Den 30sten vandaar te paard naar Kliprivier, zuidoostelijk van Gatsrand, en kwamen daar met den avond van den 31sten aan.

April den 1sten, 's morgens op verzoek der broederen aldaar eerst voorgelezen onze kerkorde en alle andere kerkelijke stukken, want de broederen waren niet te Rustenburg geweest bij onze geschiedenis aldaar; en daarop lees ik Ps. 122 en 's avonds nog godsdienst over Matt. 10. (Hier zijn wij in het huis van den Veldcornet, ook een der eerste onderteekenaars te Pretoria).

Den 2den, eerst catechisatie, daarna aanneming enz. enz., 's avonds nog voorbereiding, tekst Rom. 8 : 1; bevestiging van een ouderling en diaken, alsmede van de nieuwe leden. (Hier krijg ik eenige brieven uit Nederland, waarbij ook van mijne kinderen, alsmede van mijne beste vrienden, zie, na zoo lang geen bericht gehad te hebben, kon ik ze eerst niet lezen. Mijn vreugde is overstelpend).

Den 3den, Zondag, 's morgens preek en Avondmaal. Tekst Matt 11 : 28, 's middags dankpreek, Rom. 12 : 1 en doop, en 's avonds godsdienst.........* over Hand. 20.

Den 4den trok ik verder, nu weer met den ossenwagen, om naar Pienaarsrivier te reizen, in eene Noordoostelijke richting van Klip-

* (Het oorspronkelijke is hier onleesbaar geworden).—De Schrijver.

rivier. (Nu krijg ik ook Magaliesberg weer in 't gezicht en verheug mij hem te zien, want hoewel ik daar nog geene aardsche banden heb, daar, over dien berg heb ik toch mijne meeste gedenkteekenen, mijn Bethels en mijn Pniels. Ook ben ik nu weer geheel gezond). Den eersten nacht blijven wij bij twee zeer oude doch lieve vrienden en houd daar godsdienst over 2 Kor. 4 en 5 : 1—10, en den tweeden nacht te Pretoria, logies bij den Veldcornet, ook onzen vriend, en houd in dien avond nog godsdienst over Hand. 4. (Dezen en den volgenden dag zit ik gelukkig weer op een paard).

Den 6den preek ik daar eerst nog vóór ons vertrek over Matt. 26 : 66 en verreizen daarna, vernachtende dien nacht bij een ouden vader in Christus en houd daar godsdienst over Jes. 35.

Den 7den passeer ik Pienaarsrivier en kom behouden en geheel gezond nog vóór den middag op de kerkplaats aan. Twee ouderlingen vergezellen mij nu. Ph. Schutte, mijn getrouwe medegesel te paard en de ander met zijn wagen en familie. En hier zie ik heeft de broeder voor zijn huis een groote rieten kerk gemaakt, ook een dak van diezelfde stof. Welk een arbeid voor ééne zoodanige gelegenheid! welk eene liefde! Mijn hart wordt week en vol, terwijl ik daar binnen treed, om in zijn huis te gaan. O, zeg ik in mijn hart, dat ons Neerlandsche volk bedenke zijne voorrechten en ze *meer dankbaar gebruiken!* In dien avond houd ik godsdienst over Jes. 54.

Den 8sten houd ik 's middags godsdienst over Matth. 5 en 's avonds over Matth. 13 : 1—23.

Den 9den houd ik eerst eene algemeene catechisatie, daarna opschrijving, aanneming, verkiesing van Ouderling en Diaken, vervolgens voorbereidingspredikatie over Jes. 53 : 6 met bevestiging; 's avonds godsdienst over Hand. 13.

Den 10den (Zondag) preek over Openb. 3 : 20 en Avondmaal, 's middags dankpreek over 1 Petr. 2 : 9 en 's avonds godsdienst over Hand. 20.

Den 11den vertrek ik om naar huis te reizen. Den eersten nacht bij een vriend, en houd daar 's avonds godsdienst over Matth. 10. Dezen dag moest ik ook weer over Pienaarsrivier terug, want niet ver aan de andere kant was onze kerkplaats en tweeden nacht bij een ander vriend overblijvende en houd daar godsdienst over 1 Petr. 2.

Den 13den passeer ik Krokodilrivier en tracht, nog vijf uren van huis zijnde met een paard vooruit te rijden, omdat mij te huis weer eene groote drukte wacht en ik mij moet

klaarmaken om de reis naar den Vrijstaat aan te nemen, maar dewijl de regen mij hindert blijf ik toch nog op weg bij een vriend. (Nu vernacht ik alleen bij leden der gemeente,) en den 14den gelukt het mij nog vóór den middag tehuis te zijn. Nu is mijn hart vol dankzegging en vreugde; want de vrienden zijn blijde mij weder te zien. Ook ik ben blijde hen te zien; zij zijn mij onvergetelijk geworden. En het smartende aandenken van gemis van eigen maagschap bij mijne thuiskomst wordt ditmaal oogenblikkelijk overkomen door de drukte. Alreede zijn wagens overgekomen tot de bepaalde Kerkdienst: en nog veel meer wordt dat *smartelijke* vergoed door brieven mijner kinderen en vrienden uit Nederland, die aangekomen waren in mijne afwezigheid. Het laatste berigt, dat ik uit Nederland heb is van November '58 maar ik vertrouw daar zal wel weer wat zijn, wanneer ik van deze reis terugkeer. Elk kan denken wat lettermaaltijd ik tot mijn onthaal had. Anders zoek ik eerst maar wat met de vrienden te spreken, maar nu zoek ik zoo veel mogelijk de eenzaamheid, en hoe ik dit nu genoot, behoef ik u zeker niet te zeggen. Brieven van onderscheidene vrienden en van *al mijne* kinderen! ook van die lieve kleinen. O Heere! ontvang mijnen dank! Mijn hart laat niet toe hierover meer uit te weiden, men verschoone mij dus. Dezen dag krijg ik ook een bezoek van den commandant generaal den heer Schoeman. Z.H. Ed. Gestr. woont aan Zoutpansberg en was lang ziek, anders had ik hem al eerder bij mij gezien, want hij ook was verlangende naar onze komst en sluit zich nu ook bij onze Kerk aan. Heden avond houd ik in mijn huis godsdienst, waarbij ook al zijn opzieners en vrienden van buiten, die ter godsdienst zijn opgekomen. (De generaal mist ook in geene bijeenkomst). Mijn onderwerp is 2. Kor. 1, van vs. 25—28, dat is alles bij mij als uit mijn hart.

Tweede Algemeene Kerkvergadering van de Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, te *Rustenburg.*

EERSTE ZITTING,

Den 16den April 1859, te Rustenburg.

Art. 2.

De Leeraar deelt de Vergadering mede, dat hij van de Overheid nog niets heeft ontvangen voor de Vergadering, maar wel eene kennisgeving, dat er op hare uitnoodiging, den 26sten April. e.k. eene Algemeene Vergadering van de Nederduitsch

Hervormde Kerk zal gehouden worden te Potchefstroom, om nader over onze Kerk het oordeel dier Vergadering te hooren; en bij deze Vergadering worden uitgenoodigd drie Leeraren van de Nederduitsche Gereformeerde Kerk van de Kaapkolonie; ook is Zijneerwaarde door de Overheid uitgenoodigd, om die Vergadering mede bij te wonen.

De Leeraar zegt, dat hij het van zijn plicht rekent aan dat verzoek van de geëerbiedigde Overheid gevolg te geven. En, hoewel de Vergadering geene uitnoodiging heeft ontvangen, zullen toch zooveel Broeders, als het eenigszins kunnen doen, den Leeraar vergezellen.

Art. 3.

De Leeraar uitgenoodigd in den Vrijstaat om ook daar een Leeraar uit onze Kerk in Nederland te helpen beroepen, stelt de Vergadering voor: of het niet goed ware dat twee Ouderlingen hem derwaarts als eene commissie vergezelden. Dit wordt algemeen goedgekeurd en hiertoe worden benoemd de Broeders PH. SCHUTTE en PH. SNIJMAN.

TWEEDE ZITTING.

Art. 4.

Nu waren ook tegenwoordig de Broeders D. G. KRUGER en H. STROH.

Tevens zaten bij den Kerkeraad de Hoog Edel Gestrenge heer de Kommandant Generaal, de heer ST. SCHOEMAN en de Weledel Gestrenge heer, de Kommandant Assistent Generaal, de heer P. KRUGER, daartoe plegtig uitgenoodigd, alsmede vele Leden der Gemeente.

Art. 5.

Deze Zitting geopend met gebed door den Leeraar, na het zingen van Ps. 84 : 3.

Hierop houdt de Leeraar eene plechtige aanspraak aan den Hoog Edel Gestrenge Heer, Kommandant Generaal, en aan den Weledel Gestrenge Heer, Kommandant, en leest voor Jes. 62, en na nog wat gesproken te hebben over 's lands geschiedenis, eindigt Zijneerwaarde met de voorlezing van Ps. 85.

Art. 6.

Vervolgens leest Zijneerwaarde voor de geschiedenis onzer Kerk in deze Republiek en de notulen onzer eerste Kerkvergadering, en beide stukken worden namens de Vergadering goedgekeurd en geteekend.

Art. 7.

Na nog eenige zaken gesproken en der ernstige overweging te hebben aanbevolen, wordt deze Zitting gesloten met de voorlezing van Matth. 28 : 16, enz., gezongen Ps. 146 : 3 en dankzegging door den Leeraar.

DERDE ZITTING.

Art. 9.

De Leeraar doet verslag van zijne verrichtingen op zijne gehoudene rondreis. Te Mariko, distrikt Rustenburg, is Broeder J. Bekker van Diaken tot Ouderling en J. Snijman tot Diaken verkoren en aangesteld.

Aan Schoonspruit, distrikt Mooirivier, zijn verkoren en aangesteld tot Ouderling J. Adr. Venter en tot Diaken F. de Bruin. Aan Kliprivier, distrikt Pretoria, zijn verkoren en aangesteld tot Ouderling G. van der Linde en tot Diaken J Labuscagne. Aan Pienaarsrivier, distrikt Pretoria, verkoren en aangesteld tot Ouderling A. Erasmus en tot Diaken R. Holsthuizen. Aan Krokodilrivier nog geen Kerkeraadspersonen aangesteld, wegens de afwezigheid van Broeder A. Venter, Provisioneel Ouderling.

Tevens deelt Zijneerwaarde mede, dat overal velen tot onze Kerkgemeenschap zijn toegekomen, zoodat nu het getal lidmaten geklommen is tot ruim zes honderd en dat der zielen tot over de twee duizend. En dat de heer Ph. Schutte hem als Ouderling op de meeste plaatsen had vergezeld en bijgestaan, en daarom nu ook niet kon tegenwoordig zijn.

De Vergadering geeft over alles hare goedkeuring, en dankt den Heere, die boven bidden en denken had mede gewrocht en den Leeraar had behoed, zelfs in gevaarlijke omstandigheden en tegen vijandige lagen, die hem ook ergens gelegd waren.

De Broeder A. Venter wordt vriendelijk verzocht in zijne betrekking aan Krokodilrivier ons te helpen bijstaan, tot dat daar eene vaste voorziening is gemaakt.

Art. 11.

Wordt aan den Leeraar opgedragen eene schriftelijke bedanking of erkentenis namens de Vergadering te doen toekomen aan die heeren, welke gronden aan de Kerk op Rustenburg geschonken hebben.

Art. 14.

Zijn Hoog Edel Gestrenge, de Generaal Schoeman, belooft ter bouwing van de Kerk te Rustenburg, gratis te zullen leveren achthonderd voet planken.

Art. 16.

De Broeder D. Kruger verhaalt iets van zijne reis naar de Kaapkolonie en zegt dat vele Broeders zich dáár, alsook in den Vrijstaat, innig verheugen over de oprichting onzer Kerk en reeds voor de bouwing van Kerk en Pastorie al wat hebben bijgedragen en voornemens zijn nog meer te doen. En dat zij daar sterk verlangen naar onze komst en hulp, ten einde zij ook in onze Kerkgemeenschap mogen deelen. De Vergadering verblijdt zich zeer dat te vernemen en bedankt Zijnedele voor het bericht.

Art. 17.

Opgedragen aan den Leeraar, Broeder J. J. Venter te verzoeken Ds. Callenbach, in Nederland, te bedanken voor zijne

gedane bemoeiing, en dat wij niet verder met Zijneerwaarde over die zaak in correspondentie treden, naardien Gods goede voorzienigheid nu uitkomst heeft gegeven.

Art. 18.

Wordt met algemeene stemmen besloten, dat Ds. POSTMA nog eenen Leeraar voor onze Kerk in deze Republiek zal beroepen uit de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland. Woning en tractement zal bij zijne komst nader geregeld worden. Maar de overkomstkosten worden bepaald op *honderd en vyftig pond sterling*.

Derde Algemeene Kerkvergadering van de Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, den 29sten Juli 1859, te Rustenburg.

Den 16den eerst eenigen tijd kerkeraadvergadering vervolgens Catechisatie, aanneming enz. daarna voorbereiding over Jes. 43: 25 en bevestiging der nieuwe leden. Den avond kerkvergadering.

Den 17 (Zondag) preek ik over Joh. 19: 30 en Avondmaal, daarna dankpreek, Joh. 20: 15, en een doop van 13 kinderen 's avonds godsdienst over Hand. 20 en 21: 1—6 en neem al weer afscheid van de gemeente te Rustenburg (om in die week nog op te ruim) Alles werd weer in de open lucht verrigt, zooveel mogelijk met rietschermen en zeilen beschut, men had er zich nu wat op kunnen voorbereiden. Tegenover mij zie ik onder al de diensten een welgekleede Kaffer zitten, wat in de verte. Even voor de dienst greep hij (steelswijze) mijne handen zoende die, zeggende: * "David (zoo is zijn naam) is blij

* N.B. Dezen Kaffer David heeft schrijver dezes zelf gezien te Potchefstroom in 1872 toen ik met onzen Vader Postma daar op bezoek was; David was toen al heel bejaard, zijn haar op zijn voorhoofd was melk wit geworden, door dat als hij iemand groette, hij daarop altijd met zijn rechterhand geweldig klopte. Men verhaalt mij dat hij altoos bezig was de andere Kaffers te onderwijzen; zoo ging hij eens weer onder Heidenen in den noorden meen ik, van het Distrikt Rustenburg, alwaar hij door hen vermoord werd, omdat zij het Evangelie van Christus vijandig waren—Zoo is de oude David dan ook nog een martelaar geworden voor het geloof in Christus—Elk een die hem heeft gekend roemt zijn ijver en ware Godsvrucht. Niet zoo lang geleden sprak ik met een bejaarde zeer geachte Vader over dien tijd, Z.H. Ed. vertelde mij toen onder andere het volgende van dien ouden David:

Toen onze Vader Postma nog maar kort te Rustenburg was, en hij eenmaal de gelegenheid had den dienst bij te wonen, kwam hij daarna bij eenige jeugdige personen die zeiden tot hem: David wij hooren dat gij ook onder het gehoor van den nieuwen Predikant zijt geweest, maar hij is geen Predikant, want hij draagt geen mantel en bef!—O, mijn kleinbasies, zei David toen, dis niks nie,—Jezus Hij is nie bij die lappie nie,—Jezus is bij die hart,—Jezus bij die hart,—alles recht.—Jezus nie bij die lappie nie.—Weer was David onder het gehoor van onzen Vader Postma, en kwam daarna weer bij een bejaarde man; die zei ook tegen hem: David ik hoor dat jij ook onder die gehoor was van die nieuwe Predikant, want Hij zing nie Gezangen nie!—O,— zei oude David toen—Mijn Baas, dis niks—jij zien die Boer die maak zoo klein gaatje bij die bult, hij krijg beetje water, die water loop zoo klein straalt e in die klein dammetje—zoo hij is die Gezang—Maar jij zien,—die regen, die kom zoo maar oor di bulte, en berge—en valleiê,—en staan zoo mar ooral vol—zoo hij is die Psalm!

de leeraar zie, ja David is blij." Ik liet dat maar bijna ongemerkt voorbijgaan, om hem eerst beter te leeren kennen, want ik zeg u, laat u niet alles voor echt vertellen, o gij moet zoo oppassen. Mijn hart gevoelde echter wel wat. Men verhaalt mij, dat hij reeds een Christen kaffer is. Aan de linkerhand, wat ver op zij zie ik ook de kaffer kaptein Magato, dien ik al eens vroeger genoemd heb. En deze is, als hij in het dorp komt, alleen wel gekleed (De witte boordjes steken bij een zwart hoofd het meest af), O. Heere! laat hen komen tot den wensch aller heidenen (Jes 49).

Den 18 kerkeraadvergadering en op deze verg. wordt besloten en mij opgedragen nog eenen leeraar bij mij te beroepen. Na afloop dezer verg. sprak ik in mijne kamer den kaffer David. Hij had laten vragen mij te spreken. Ik heb een onderhoudend gesprek met hem. Hij kan Engelsch lezen en verstaan, ook Nederduitsch, maar niet zoo goed. Hij is tamelijk geleerd; voor een kaffer, zeer geleerd. Hij heeft lang in de Kaapkolonie verkeerd en is daar door eenen leeraar onderwezen en gedoopt, zooals hij mij vertelt, en nu wil hij gaarne de andere kaffers ook leeren, en nu wil hij nog gaarne wat beter Nederduitsch leeren; vraagt mij of ik hem ook wat boekjes kan verkoopen en haalt zijn beursje al uit zijn zak, maar ik *geef* hem die met onderwijs daarbij. Hij schijnt daarvoor innig dankbaar. Ik bid met hem en vermaan hem. Hij lijkt al wat ouder dan ik ben maar de kaffer weet zijnen ouderdom niet. Dat de avond van dezen dag een bidstond voor mij was in mijn eensaamheid, zult gij wel willen gelooven. Immers nu moet ik ook vragen: Heere! wien der broederen uit onze Kerk moet ik nu toeroepen. "Kom over en help ons!"?

Den 19. Druk, druk in kerkelijke zaken en aan 't inpakken voor de reis naar den Vrijstaat. Mijn gemoed is soms wat gevoelig, dat ik nu alweer weg moet, maar dan bestraf ik mij zelven, omdat ik deze kleine onverstandigheid ontwaar.

Immers tot *werken* zijn wij *hier* gekomen, en nu geeft God ons werk; wij moeten dankbaar zijn. Dwaze zondaar.! Hoe zal de wijngaard buiten arbeid vruchten dragen! Het overige van den dag was ik goed vlak. De Heer des wijngaards had mijn knorren gemerkt en mij teregt gezet. Gevoelig blijf ik echter over mijn spoedig heengaan, mijne vrienden maken mij het harte week, en nu word ik dubbel gevoelig ook

van schaamte voor den Heer, omdat ik in *Zijnen* weg wat gemurmureerd heb. O Heere! zijt mij genadig!

Den 20sten, van Rustenburg afgereisd, dien nacht bij eenen vriend overgebleven en 's avonds godsdienst gehouden over Joh. 20. Den volgenden nacht bij Holfonten. Hier waren de vrienden niet zooals men dat verlangt, om vrijmoedig bij hen te vernachten; daarom verkies ik liever in mijne eigen slaapkamer (den ossenwagen) te blijven, en ziet! daar staat al een wagen op die plek op eenigen afstand van het huis, wij voegen ons bij dien om elkander gezelschap aan te doen, en—waar is mijn werk, anders dan bij de *menschen*? Is de een het onwaardig bij den anderen moet ik het weer beproeven, tijdig en ontijdig. En dezen, hoewel onbekend voor ons en ook niet van onze gemeente zijn evenwel zeer vriendelijk. Zij hebben de koffij al klaar en kooken reeds de kost, de juffer reikt mij al aanstonds een kopje toe en willen niet, dat wij onze keuken aanrigten maar dat wij met hen het avondmaal houden. God maakt van menschen soms engelen voor Zijne knechten! Althans zoo mogt ik deze lieden voor mij aanmerken Niet omdat wij er behoefte aan hadden, neen wij waren goed voorzien. Daar hadden de Moeders wel voor gezorgd, dat de predikant op het pad, zooals men dat hier noemt geen gebrek had. Maar die ontmoeting was mij zoo dierbaar. Er daar kwam nog een derde wagen met familie bij ons. Het was een mooije stille avond en wij hadden een zoet gezelschap, ik vind zoo rondom ons vuur de schoonste gelegenheid veel over den weg naar den Hemel te praten, hoewel deze lieden daaraan nog weinig of geene geestelijke kennis schenen te hebben. Voorwaar, voor mijn hart een zoete avondstond!

Den 22 komen wij in Gatsrand en ik houd dien avond nog godsdienst over 2 Kor 1 (De plaats daar ik was kan men anders, des noods met een paard in een dag bereiken van Rustenburg maar ik was eergister wat laat op den middag met den ossenwagen vertrokken.)

Den 23 eerst weer eene algemeene catechisatie en daarna aanneming, enz.

24 (Zondag). Eerst voorbereiding over Joh. 19: 5 *b* met bevestiging der nieuwe leden, daarna preek Joh. 20: 19 en Avondmaal en 's avonds dankzegging over Joh. 21: 17 (Het is over Pascha). En omdat ik, op uitnoodiging der overheid eene vergadering te Potchefstroom moet bijwonen op den 26, zoo vertrekken wij van daar.

Den 25sten. Potchefstroom is van daar maar 4 uren, met den paardenwagen, ja niet eens volle 4 uren, dus nabij. Daar gekomen word ik weer verzocht dien avond in het huis van den heer N. Bosman godsdienst te houden, waar ik ook gelogeerd was daarin vriendelijk verzocht zijnde van die familie. Het huis was vol. Ook waren onder mijn gehoor de predikanten Ds. Hofmeyer van Colesberg, Di. Louw van Fauresmit en van Heiningen van Lijdenburg, die mede ter vergadering waren uitgenoodigd van de overheid. Mijn onderwerp was Hand. 4. Over deze, door de overheid verzochte, kerkvergadering hoop ik in mijn eerstvolgend rapport te schrijven.)*

Den 30, verlaten wij, ik met eene commissie van twee ouderlingen uit onze kerk in onzen wagen en de heer Jacobus Venter met zijnen wagen, elk met een span van acht paarden, Potchefstroom, om morgen (Zondag) nog godsdienst te houden bij den heer Schoeman aan Vaalrivier, die ik daar, dezen avond houd over Jes. 40 en Zondag over Jes. 43 en reisden vervolgens verder voort en komen zonder eenig leed ten huize van den heer Venter den 5 Mei aan. Altoos in onze wagens en tent geboeid, zooals men dat hier noemt. Op dezen togt vergezelt ons ook de vrouw van een mijner ouderlingen en drie zijner kinderen. Regt aangenaam doen wij deze reis. Er zijn wel woningen tusschen beiden, maar om der paarden wil vernachten wij liever in het veld, want die moeten goed kunnen weiden zullen zij het vijf dagen zoo volhouden. (De heer Venter woont (van ons) nog drie uren achter Bloemfontein.) In den avond van mijne aankomst houd ik godsdienst over Jes. 49.

Den 6den aan de vergaderde menigte mededeeling van onzen kerkelijken toestand, n.l. op *hunne* begeerte. En dit doe ik op deze wijze: Na gebed en gezang lees ik voor Jes. 62, dan deel ik mede: 1) den toestand van Gods Kerk in Nederland. 2) Mijne zending tot dit land. 3) Onze geschiedenis en kerkelijken toestand in de Republiek, en besluit met de voorlezing van 2 Kor.

* Dit *rapport* heb ik hier nu niet kunnen krijgen – Uit één en ander boekje zou ik het echter kunnen overschrijven ; ik laat het thans echter bij deze korte mede deeling – Over hetgeen op deze Vergadering is voorgevallen is later Korrespondentie ontstaan. Naar aanleiding van deze Vergadering schreef wijlen Dr. S. Hofmeijr, toen Predikant te Montagu een boekje getiteld: "Hoe de afscheiding ontstaan is —Geschiedkundig Bericht aangaande de afgescheidene Kerk in Zuid Afrika— Kaapstad gedrukt bij J. Hofmeijr jr. Kaapstad 1870. Onze Vader Postma antwoordde daarop met een ander boekje getiteld: Geprovoceerde Herinnering en Tere twijzing, aan den Wel. Eerw. Zeer Gel. heer S. Hofmeijr, Th. Dr. Predikant te Montagu, door D. Postma v. d. m.—te Burgersdorp Kaapstad – Van de Sandt de Villiers en Co.— Drukkers St. George straat—1871. Deze zaak laat ik hierbij blijven,— beide deze waardige Mannen en Leeraren zijn reeds overleden ; en ik hoop dat het nooit noodig worde die boekjes nogmaals in druk uit te geven.

4, Ps., Gezang en gebed. En hiermede breng ik ruim 2 uren door. Dien avond nog godsdienst over Eph. 4.

Den 7den preek over Jer. 3 : 13. Daarna nogmaals diezelfde mededeeling, op verzoek van vele anderen, die heden nog waren aangekomen. Hierop aanneming van lidmaten, enz.

Den 8den. (Zondag) preek over Jer. 31 : 3 en bevestiging van lidmaten, daarna weer preek over Hebr. 13 : 8 en doop; 's avonds godsdienst over Ps. 116.

Den 9den vertrokken nog naar eene andere plaats eene kleine dag reizens vandaar, waar ook weer eene groote gemeente is vergaderd en meer kerkelijke handelingen verwacht worden, volgens de bestelling der broederen. Dien avond nog godsdienst over Jes. 49.

Den 10den eerst weer mededeeling als vroeger, daarna preek over Rom. 8 : 1, vervolgens opschrijving der leden, niet weinig in getal, zoo van nieuwe als van hen, die als leden overkomen, want men verlangde hier ook tot eene gemeente geordend te worden, zooals de onze in de Republiek was gesticht. De heer Venter en verscheidenen met hem hadden zich reeds al van te voren van de hierbestaande kerkgemeenschap afgezonderd met eene behoorlijke verklaring schriftelijk aan het Kerkbestuur ingezonden en de anderen waren wachtende op onze komst, ten einde dan weer algemeen zamen te komen, hetwelk hier nu plaats vond.

Den 11den verkiezing van ouderlingen en diakenen, algemeene onderwijzing en aanneming.

Den 12den, voorbereiding Jes. 55 : 1, bevestiging des Kerkeraads en van de nieuwe leden. Vervolgens Avondmaal, Matth. 11 : 21 en daarna dankzegging Hebr. 12 : 1, 2 en doop. Hier waren ook broeders van uit de Kaapkolonie en verzoeken mij ook derwaarts te komen, want zij die zelfde behoefte gevoelen en diezelfde wenschen voor over vele jaren al gekoesterd hebben. Wij besluiten aan dit verzoek gehoor te geven, en verreizen dus

den 13den derwaarts, en den 14den passeeren wij den Oranjerivier, hier Grootrivier genoemd. Maar eerst komen wij over Caledon, die in Grootrivier uitloopt, een half uur beneden de plaats waar wij haar doorgingen. Beide groote rivieren, maar hebben goede *driften*, zoo noemt men een gelegen plek waar men ze met den wagen kan doorgaan. Zijn ze vol water, dan zijn er ook ponten en schuiten. En nog dienzelfden avond komen wij op de bestemde plaats met alle

goed geluk aan, en houd godsdienst over 1 Petr. 1. (Dit uitstaptje in het oosteinde van de Kaapkolonie is alleen in het distriet Burgersdorp, hoewel wij nog verder begeerd en verwacht werden, maar moeten eindelijk ook eens weer denken aan den terugtogt. En dit gaat altoos met acht paarden voor den wagen. De paarden zijn hier menigvuldig, maar vroeger wilde hier ook bijna geen paard leven.

Den 15den (Zondag) weer eerst mededeeling als vroeger, daarna preek Jes. 49: 14—16; en avondgodsdienst over Matt. 5. (N.B) Die mededeeling altoos op het uitdrukkelijk verlangen der vrienden.

Den 16den trekken wij naar eene andere bestelde kerkplaats. (De broeders hadden dat maar zoo besteld en bekend gemaakt nu moeten wij maar volgen.) Daar wij vernachten houd ik avondgodsdienst over Hand. 4.

Den 17 komen wij op de bestemde plaats aan; avondgodsd. Jes. 54.

Den 18 weer eerst mededeeling, daarna preek over Openb. 3: 20, en 's avonds godsdienst over Rom. 8.

Den 19 weer naar eene andere plaats; daar wij vernachten houd ik godsdienst over Hebr. 4, en komen den 20 op de plaats aan, en houden dien avond godsdienst over Ps. 85.

Den 21 eerst weer mededeeling, daarna preek, Jes. 51: 9, 10; 's avonds godsdienst over Joh. 4. Hier ontmoet ik twee blinden met *goede* geestelijke oogen.

Den 22 (Zondag) preek over Matth. 20: 28, 's midd. afscheid met eene behandeling van Hebr. 13, om 's avonds nog aan eene andere plaats, nabij godsdienst te houden, meest ten behoeve van eenigen, die daar waren en door ziekelijke omstandigheden niet hadden kunnen verreizen; ook ligt dat aan onzen weg, dien wij nog verder moeten. Ik doe dat over Hand. 16. De regen houdt ons hier wat op en daarom blijven wij.

Den 23 hier met veel genoegen bij elkander en houd nog dien avond godsdienst over Ps. 104 en schrijf intusschen eenige groote brieven van kerkelijken aard aan personen in Afrika en aan de Synode der Nederd. Geref. Kerk eene officieele mededeeling van onze geschiedenis in de Republiek. Ook gevoel ik mij verpligt mijnen dierbaren ouden vriend, den Weleerw. Zeer Gel. Heer A. Faure, Actuarius Synodi te verzoeken nog iets, dat ik in den brief aan Z.Ew. bijzonder schrijf, der Synode voor te lezen; en ik acht het mijn pligt u dit mede te deelen, die woorden zijn de volgende, die ik n.l. hem

verzoek der Synode in de Kaap voor te lezen:... "Vergun mij, Weleerw. Broeder! U ook te openbaren eene angstige bekommering, omtrent uwe kerk, die mij vooral is aangekomen sedert ik de *Kerkbode* van 29 Januarij *dezes jaars*, las n.l. dien officieelen brief van de Synode dezes lands (Kaapkolonie) aan die van de Nederduitsch Hervormde Kerk van Nederland. Ik zie in dien brief, om met Bijbeltaal en onbewimpeld te spreken—*een vleijen van de hoere en eene miskenning van het echte kind*. Het is mijn vriendelijk verzoek, dat gij ook uwe synode met mijne opmerking bekend maakt. En mogt God geven, dat de synode hare oogen voor de waarheid opendoe, opdat ze veel eer met hare moeder twiste, dan haar vleije, ten einde zij nog behoed blijve van haar gelijk te worden. Dit is het wat ik vurig van den Heere voor haar wensch te bidden en niet van haar mag verhelen."

Den 24 verreizen wij en komen dienzelfden dag op de bestemde plaats aan (ik te paard regt door het veld vooruitgereden) en houd dien avond godsdienst over Rom. 5.

Den 25 eerst weer mededeeling, als vroeger, daarna preek over Joh. 14 : 6 en avondgodsdienst over Ps. 37.

Den 26 weer vandaar naar eene andere plaats, ook in één dag over en houd 's avonds kerk over Hand. 22.

Den 27 eerst weer mededeeling, daarna preek over Joh. 3 : 16, avondgodsdienst over Ps. 6 en den 28 nemen wij weer de terugreis aan. De grootrivier is te vol om door te rijden, nu rijden wij wat verder af en gaan met een pont over, zoo wat 4 uren beneden Caledon, n.l. 4 a 5 uren te paard, want wij ook al beneden Caledon waren. Dien avond komen wij nog bij één onzer diakenen in den Vrijstaat en houd godsdienst over Matth. 25 : 1—13.

Den 29 (Zondag) aldaar preek over Ps. 65 : 3. Na het eten rijden wij nog naar eene nabij gelegen plaats, waar een gedeelte van ons gezelschap gister nog was heen gereden en men mij inwachtte om daar ook nog dien avond godsdienst te houden, hetwelk ik doe over Matt. 4.

Den 30 vandaar verder en houden in ons nachtkwartier godsd. over 1 Kor. 2.

Den 31 vandaar nog verder en houden 's avonds godsd. overLuk. 7.

Den 1 Junij vandaar verder en preek op den middig aan ons pad op eene plaats, waaraan wij te voren verzocht waren, bij eenen vader in Christus, over Joh. 1 : 29 en daarna nog gereden naar eene andere plaats, daar wij vernachten; 's avonds godsdienst over Ps. 103 (Hier was krankheid en onlangs een kind gestorven.)

Den 2den gereden naar de bestemde kerkplaats. Dit was nu niet meer ver, 's avonds godsdienst over Ps. 42. Nu zet ik met kracht mijn schrijven voort, want nu heb ik nog wat tusschen tijd. Ik ben in de Kaapkolonie, met 's morgens vroeg op te staan aan dit rapport en vele andere brieven begonnen. En moet de * Kerkorde ook nog overschrijven, die ik naar Nederland wil zenden om daar te drukken. Schrijf daags en houd 's avonds godsdienst, deze twee dagen

Den 4: aannemingen.

Den 5: (Zondag) preek over Jes. 65 : 11, bevestiging der nieuwe leden en doop. 's Middags preek over Eph. 4 : 1 en neem hier mede afscheid van de gemeente in den Vrijstaat en trouw twee paar. 's Avonds houd ik nog godsdienst over Hebr. 4.

Den 6 houden wij eene plegtige kerkeraadsvergadering, waar ook zeer vele leden van de gemeente als toehoorders bij waren. Onze Kerkorde voorgelezen en met algemeene stemmen ook voor de kerk in den Vrijstaat aangenomen. Tevens word ik nu plegtig en dringend verzocht eenen Herder en Leeraar voor hen uit onze kerk te beroepen. Vervolgens besloten om eene plaats te koopen voor eenen nieuwen aanleg van een † dorp tusschen Bloemfontein en Fauresmit om dan daar hunne kerk te bouwen. De overheid wil daar gaarne nog een dorp hebben en heeft beloofd dan daar ook eenen landdrost te zullen benoemen. Men handelt daar zoo mede. Men koopt als gemeente eene geschikte plaats voor een dorp. Men houdt eene goede ruimte voor kerk en pastorie uit, alsmede voor kerkplein en markt, en overigens wordt het dorp in erven afgedeeld en aan meestbiedende of op vaste prijzen aan liefhebbers verkocht, terwijl er rondom het dorp ruimte van veld voor weide genoeg overblijft, als eigendom van het dorp. En dit is dan een *kerkelijke* eigendom, maar alle inwoners hebben een vrij gebruik van die algemeene weide. Zoo komt hier een dorp spoedig tot stand, de plaats met het geld van de verkochte erven betaald en nog genoeg over voor kerk en pastorie, als het wat gaat. En al heel ligt koopt een boer een erf en bouwt daarop een huis, al woont hij op zijne plaats, om n.l. in het dorp zijnde zijn eigen tehuiskomen te hebben, zoo gaat men dikwerf 's Zaterdags derwaarts en

* Deze Gewijzigde Kerkorde is later herroepen en in plaats daarvan aangenomen eenvoudig, De Dortsche Kerkorde van 1618 en 1619—zóóveel de omstandigheden van dit land het toegelaten.

De Schrijver.

† Dit dorp werd later gesticht onder den naam van Reddersburg.—Nog altijd is daar een bloeiende Gemeente der Gereformeerde Kerk. Daar stond allereerst Wijlen Ds. Beijer uit Nederland beroepen.—Na Z.Eerw. en tot op heden toe arbeidde aldaar met grooten zegen de nu reeds grijs geworden Vader Ds. A. de Klerk Coetsee.

De Schrijver.

Maandags weer naar huis, of Zondags na de kerk, die nabij wonen. Eindelijk word ik verzocht voor hen eene behoorlijk kennisgeving van de oprigting dezer kerk aan de overheid op te stellen. En deze luidt als volgt:

"Aan den HoogEdelen Heer Staats President en de overige leden van den Uitvoerenden Raad van de *Oranje Vrijstaat*. Hoog Edele Heeren! Ondergeteekende hebben de eer eerbiedig ter uwer kennis te brengen, daardoor gekwalificeerd, dat in bovengenoemde Staat op den 12 Mei 1859 gesticht is eene *Gereformeerde Gemeente* die in *Leer*, *Dienst* en *Tucht* overeenkomt met de *Gereformeerde* kerk van Nederland, zooals die zich heeft geopenbaard te Dordrecht in de jaren 1618 en 1619. Vertrouwend, dat die leer en constitutie bij uwe Hoog Edelheden met de meeste achting bekend is, waarvan zij het overbodig zouden achten, dat speciaal aan te toonen. De Kerkeraad van opgemelde gemeente beveelt zich met dezelve dus met alle vertrouwen in de bescherming en gunstige bevordering, zooveel mogelijk, aan de geëerbiedigde Overheid dezes lands nederig aan UEd. Heeren! Uwe d.w. dienaren, de kerkeraad bovengenoemd en van wege denzelven:

(get.) D. Postma, consulent en v. d. m. in de Z. A. Republiek.
J. P. van der Walt, in l. scriba.

District Bloemfontein,
Den 6 Junij 1859.

Na afloop dezer vergadering verreizen wij en komen bij een der Ouderlingen aan, n.l. J. S. van der Waldt, en hier voltooi ik nu mijn schrijven, althans zoo veel mogelijk, om het te Bloemfontein op de post te kunnen brengen. Zaterdag hoop ik derwaarts te reizen, zijnde daarvan nu nog 6 a 7 uren te paard verwijderd; daar hoop ik Zondag over te blijven, om dan Maandag de reis naar huis weder aan te nemen, zoo de Heere wil. Ik zal nu hiermede mijn algemeen rapport maar sluiten, dewijl ik nog vele andere zaken moet beschrijven.

Geliefde en onvergetelijke Broeders! Ik hoop, dat ik u hiermede eenigszins voldoe. Ik heb zooveel gedaan als in mijn vermogen was, om alles zooveel mogelijk te vertellen, opdat gij daardoor in staat gesteld wordt mij beter te kunnen nagaan in mijne reizen, en mijn werk zoudt kunnen beoordeelen.

Mogt ik u somtijds wat vervelen, wil mij dat vergeven; ik achtte het ditmaal nog *noodig* zoo journalistisch te doen, met mijne ervaringen van onderscheidenen aard, alsmede van mijne gemoedelijke indrukken, ten einde ook een iegelijk, zoo hij het

openbaar maakt, meer met alles bekend wordt; want ik weet men verlangt dat. Ik hoop, zoo spoedig mogelijk aan familie en vrienden meer bijzonder te schrijven, maar moet nu bij velen verschooning vragen. En ik vertrouw, zij zullen mij verschoonen als zij zien mijne reizen, mijnen arbeid en mijn schrijven, dat ik nog doe, en gelooft mij, dat dit maar een tiende gedeelte van mijn schrijfwerk mag genoemd worden. Daar is wat aan vast zulke zaken geheel alleen te verrigten. O ik reken dan op elks verschooning. Ik zal maar overgaan tot de mededeeling van mijne beschouwing over gewigtige zaken. (Nu is het 8 Juni.)

Mijn oordeel over land en volk (Z. A. Republiek). Het land is een allergezegents land, goed voor vee, akkerbouw en *allerhande* vruchten. Heeft ook veel wilde honig en wilde vruchten, van welke (n. l. van sommige) men ook azijn maakt. (Anders gebruikt men wijnazijn, dien men doorgaans van zijnen eigen wijngaard maakt.) Heeft ook uitnemende potklei en allerhande delfstoffen en mineraliën. De climaat is allerheerlijkst en het Distriet Rustenburg is ongetwijfeld een der aangenaamste oorden van geheel de Republiek, vooral in den winter. Ook bijna vrij van vorst, terwijl het in het Distrikt Mooirivier, vooral op het hoogeveld, nog wel wat vriest. Pretoria niet minder aangenaam en goed; vandaar dat hier alles welig groeit en tiert en vroeger dan elders rijp wordt, en zoo kan men het geheele jaar door planten, het eene na het andere. Altoos echter moet men in het oog houden, dat alles even diep als ergens elders afhankelijk blijft van den zegen des Heeren, en de zonde veroorzaakt hier evenzoowel als in andere landen tegenheden en bezoekingen, onder den mensch, vee en veldgewas. Wat het volk betreft, dat moet ik in vele opzigten bewonderen. Zij zijn oorspronkelijk wel verschillende families, doch nu al veel familie van elkander. Hun omgang met elkander is dan ook alsof ze familie zijn, regt gul en openhartig jegens elkander. (Een zorg voor weezen behoeft men hier niet te maken, elk wil zulken gaarne voor de zijnen aannemen en *alzoo* opvoeden.) Vatbaar zijn ze, maar niet geleerd. Hun hulp daartoe de gelegenheid ontbroken; en ik sta nog menigmaal verwonderd, dat zij in lezen en schrijven nog zijn die ze zijn. Hun leven is zeer eenvoudig, hunne kleeding echter zeer deftig, n.l. over het algemeen. Hunne huizen zijn ook nog zeer eenvoudig, doch verlangen zeer naar betere. Sommigen hebben die reeds. Zij zijn over het geheel voor de

regtzinnige leer en schatten die hoog. (De vromen zijn hetzelfde volkje, zooals gij dat in Nederland kent. Het is waarlijk één.) Willen gaarne uit het *woord* des *Heeren* onderwezen worden. Ik spreek niet van *allen* maar over het algemeen beschouwd. Sommigen zijn waarlijk vroom, anderen meer naar gewoonte Godsdienstig, terwijl, helaas! ook anderen zonden en wellust liefhebben en dienen; maar die toch een laag karakter vertoont, wordt zeer vermijdt als een schandvlek voor de Afrikaansche bevolking. Gij moet u al dat goede echter voorstellen naar de mate hunner kennis. Maar zij laten zich van *goede* voorgangers gaarne leiden. Hij moet met alle *zedigheid* en zachtheid dat weten te leiden en te verbeteren door een *gepast* onderwijs en een *goed voorbeeld*. Hier komt te pas: wijsheid, bij veel liefde en—geduld, geduld, geduld! Met veel gebed en smeeking. Hunne geschiedenis is zonderling. Voor ruim twintig jaren trokken zij om verschillende redenen, door andere schrijvers al genoemd, uit de Kaapkolonie, met duizenden van paarden, beesten en schapen. Zij hebben op hunnen zwaren togt die op weinigen na verloren, en later nog weer veel door de longziekte, of ook door de ongewoonheid van den grond. Nu begint dat alles weer te beteren; en paarden en vee groot en klein vee beginnen aan het land gewoon te worden. Ook verteerden zij veel van hun vermogen op dien togt. Dus zijn sommigen arm geworden, die anders een ontsaggelijk groot vermogen bezaten. Anderen, die weinig bezaten en mede getrokken zijn, hebben er voordeel bij gehad, want dezen zijn nu zoo wat in denzelfden rang gekomen. Doch " rijken en armen ontmoeten elkander, de Heere heeft ze beide gemaakt " dat is hier ook nog zoo. Maar dat onderscheid van stand, merkt men hier zoo niet als in Nederland. Zij zijn de edellieden en de kleurlingen hunne dienstbaren. Voor hunne komst in deze landen, vermoorden enkele groote kaffer konings de mindervermogende stammen. *Dingaan* was van die de grootste tyran. Hunne aankomst is dus geweest de behoudenis van die zwakkere Kafferstammen, die nog hunne bescherming genieten en onder hen wonen, waarvoor zij hen moeten dienen, maar worden daarvoor beloond. Verder verwijderde stammen staan met hen in verband, maar dezen schenden dat soms; dan trekken zij weder tegen hen te velde en behalen tot heden nog altijd de overwinning, dikwerf zonder eenig verlies, en enkele malen met zeer weinig, waardoor hunne magt zich steeds uitbreidt. Zij schrijven dit niet toe aan hunne magt en waardigheid, maar aan Gods *genadige* trouw. Het spreekt van-

zelf, dat de een in deze erkentenis regt gemoedelijk, de ander meer laauw is en enkelen ook op hunne dapperheid als natuurlijke menschen zullen roemen, maar ik kon toch zulks niet, althans de helden erkennen daarin zeer veel alleen de hand des Heeren. Welk eene ontzettende verspreiding van dit volk in dien korten tijd! Leg de kaart voor u en zie: *De Vrijstaat, Natal* en de *Republiek*. Welk een veld voor den arbeid des Evangelies! Na alles wel onderzocht te hebben, en met het oog op den toestand van Gods kerk, en op dezen lande;—en op den toestand en het karakter des volks, alsmede met het oog op den toestand en het karakter der Kafferstammen onder —en rondom hen, geloof ik: *Dat men het allereerst moet denken aan opbouwing en versterking van Gods koningrijk, dat reeds in dezen lande bestaat.* Want zoo hier aan geen krachtige hand geslagen wordt,—of Gods hand niet boven alle middellijke bescherming zich hierin betoonde—vrees ik eenen achteruitgang, die het Christendom binnen weinige jaren tot op geringe overblijfselen zoude verminderen. *Wij moeten dus trachten te helpen, onder inwachting van Gods zegen: Vooreerst* door de zuivere godsdienst onder hen te versterken en te verlevendigen met eene doelmatigen arbeid.

Ten andere, door beter onderwijs aan de jeugd, die nu bijna uitsluitend door de ouders zelven wordt onderwezen, behalve op eene enkele uitzondering na. En de meesten van die ouders hadden zelven geen beter onderwijs.

Ten derde, door maatschappelijke ontwikkeling. En ik acht volk en land vatbaar voor eene *groote* ontwikkeling. Hier is veel Fransch bloed (afstammende van de refugiés) met een Hollandsch karakter en Engelsche trekken. En wat dat, onder des Heeren zegen, kan uitwerken tot verbreiding van Gods koningrijk, kunt gij zelven wel berekenen, althans mij schijnt die toekomst heerlijk toe. Oordeelt zelven maar eens, wanneer Gods Kerk in die landen, die zooveel communicatie met elkander hebben, die zooveel, ja dagelijks in aanraking zijn met zooveel andere natiën, ik zeg, wanneer Gods kerk onder die allen mag zijn als eene stad op eenen hoogen berg, als een licht op eenen kandelaar.

Bij eene eerste nederzetting, onder hen zal men er wat geld aan moeten opofferen, en zich de moeiten, die daarmede gepaard gaan, laten getroosten. Dan,—met Gods zegen,—mag men vertrouwen, dat men zijn geld voordeelig uitzet, voor zijn

nakroost eene gelukkige toekomst bereidt; de Republiek zal helpen bevorderen tot eenen magtigen staat, en wat meer zegt medewerkers zijn tot de bevordering van Gods koningrijk, zooals men het zeker nergens ter wereld beter zoude kunnen zijn. Die hieraan deelneemt, moet dus hebben: Geloof, moed, geduld en ook tevredenheid onder tegenheden, die men zeer zeker ook veel daarbij kan moeten ondervinden. De alwijze Godsregeering geeft onderscheidene uitkomsten! Dus elk be proeve ook hierin zich zelven, met welk een hart hij zoo iets mede zoude ondernemen. Ik heb in opregtheid dit geschreven. (Dat ik nu van de Vrijstaat niet schrijf, komt, omdat ik dien niet heb bestudeerd en er nu maar zoo doorreis. Dit kan ik nu zeggen: Dit land is, en wordt steeds rijker veewereld en de plaatsen zijn hier op goeden prijs).

Nu nog mijn oordeel over Evangelie arbeid omtrent de gekleurde natiën onder en in de nabijheid van de Zuid A. Republiek.

Eer ik echter mijn oordeel uitspreek, zal ik wat verhalen. Volgens hetgeen ik vroeger soms las, zelf nu heb gehoord en gezien, wil ik wel gelooven, dat er wel eens overdreven en op ongepaste wijze door zendelingen is gearbeid onder die gekleurde natiën. En hoewel er geschikt en met de beste bedoelingen is gearbeid door sommigen, zag men nogtans in vele jaren nog maar weinig, zeer weinig, vrucht; en—wat meer zegt, velen zijn geleerd en bekwamer geworden om veel meer kwaad te doen, dan van te voren, en daar past men hier te lande dan op toe Matt. 23: 15. Daarenboven meent men zich wel van de waarheid zeker te houden, dat sommige zendelingen medewerkten, dat zij, die kleurlingen, van vuurwapenen voorzien werden, en hen dien wapenhandel leerden. Ook zegt men mij, dat het Christendom, onder sommige heet aangenomen, terwijl men ze nog laat behouden hunne veelwijferij en zondige gebruiken. Dan zijn hier ook velen in de Republiek, die meenen dat het Evangelie reeds in den Apostelentijd zoo ver is verkondigd als dat moest en van God bestemd was, door een misverstaan van Rom. 10: 18, en die toen niet bekeerd zijn, dat men nu ook hunne bekeering niet heeft te wachten. (Dat ik hen nu beter onderwijs, zult gij wel vertrouwen, maar dit dient men wel met geestelijk beleid te doen in alle langmoedigheid en met klare schriftuurplaatsen). Sommigen denken ook (en nog wel naar hunne meening regt bijbelsch) dat die ge-

kleurde natiën tegenover hen mogen beschouwd worden, als de kananieten en dergelijken, tegenover de Joden. (Dezen lezen echter niet goed Gen. 22: 18 benevens zoovele andere plaatsen der H. Schrift). Er zijn echter ook die daarover geheel zuiver naar de H. Schrift denken en gaarne hunne bekeering willen helpen bevorderen, en de president heeft zelf, op verzoek van het opperhoofd Scheli voor hem een zendeling verzocht en toegezonden van de Hermansburgerbroeders uit Natal. Daarbij komt nog, dat zij wel meenen door het Engelsch Gouvernement zeer mishandeld te zijn door de vrijmaking der slaven en door de gelijkstelling bij de wet van de kleurlingen met de blanke bevolking; hetwelk ook al mede oorzaak was, dat men dat Gouvernement verliet. En dat zij tegen Engelsche zendelingen en zendelinggenootschappen vele redenen van klagte hebben, zoodat zij dan ook die meer dan het Gouvernement beschuldigen, denkende dat het Gouvernement slechts door den invloed van die zendelingen en zendelinggenootschappen alzoo heeft gehandeld. Daarom zijn ze vooral bang voor Engelsche Zendelingen. Tevens meenen zij wel te weten (gelijk wij in Nederland diezelfde gedachte wel eens hadden) dat onder sommiger zending door genootschappen groote handelsbelangen schuilen, ja meer dan liefde tot Christus, zoodat belang al niet zij de *hoofdbedoeling*. Ik onthoud mij om over het een en ander een oordeel uit te spreken, naardien ik mij daartoe nog niet bevoegd reken, maar deel u slechts mede wat ik alzoo ontwaar. Gij kunt uit het bovenstaande nu wel besluiten hoe zwaar het den opregten zendeling valt met zijnen arbeid te vorderen en met hoeveel wijsheid en beleid ook de predikant dient begaafd te zijn, zal hij het kostelijke uit het snoode trekken. Ook zult gij hieruit kunnen beseffen met hoeveel *voorzichtigheid* ik hier *in de waarheid* moet wandelen en handelen, Wanneer dus onze kerk aan de uitbreiding van Gods Koningrijk denkt, het is mijne innige bede, dat zij bij haar bijbelsch beginsel blijve, niet als genootschap, maar *als kerk* dat te doen. Dat ze geene zendelingen * maakt maar geordende predikanten † zendt, die bekleed zijn met de volle bediening, altoos zoowel in 't

* Ik wraak niet het *woord* als eene goede vertaling van Apostolos en Angelos, maar de *verkeerde toepassing*, en hierdoor is dat woord onhoudbaar en *die* ordening onbijbelsch, hetwelk de Boeren zelf opmerken.

† Zij behoeven juist niet eene standplaats gehad te hebben, hoewel dat misschien nog beter is, want men dient *ervaring* te hebben opgedaan.

Vaderland als daarbuiten. Want die naar buiten gezonden worden dienen voor hoog en laag met behoorlijke bekwaamheden te kunnen verschijnen, zullen zij de algemeene achting verwerven; en dit is noodig. En men noeme ze nooit Zendeling, maar Predikant want die naam geeft op zijn best hier een half man voor de H. bediening te kennen, terwijl die bij velen zeer verachtelijk geworden is, zooals gij uit het boven_ staande zelven kunt oordeelen. En men dient bij ware vroomheid niet weinig geleerd en bekwaam te zijn in de algemeene wetenschappen oude talen en vooral in Gods woord. Men zij ook goed bekend met de kantteekening van onze Staten-Bijbels en tevens in de regtzinnige Theologie en Theol. schrijvers, want gij kunt niet denken wat vragen u al worden voorgelegd en welke bekwame personen men ook al op zijne doorreis ontmoet, Engelsch te kennen is mede grootelijks nuttig. Dat men Fransch en Duitsch kenne kan mede goed te pas komen. Ik hoop gij zult dit schrijven aanmerken als wenken, dit ik u verpligt ben te geven, uit mijne ervaring en opmerking, en hierbij wil ik gaarne verschoond blijven van eene schatting over mijzelven te maken, alleen dit kan ik u zeggen, dat ik gedurig mijne groote zwakheid leer kennen, maar de Heere Heere helpt mij!

Nu eindelijk mijn oordeel boven aangekondigd.

Ik oordeel, dat wij aan de Republiek moeten trachten te doen wat ik hier voor vermeld heb, en dat de Kerk zelve van dit land, door die hulp versterkt, van hier uit moet zoeken te werken op die nog onbeschaafde natiën, naarmate God daartoe voor haar de deure des Evangelie's opent. En hiertoe zijn de boeren reeds noens volens, groote medewerkers bevonden, zonder dat velen dit inzien, en zij zullen het verder zijn, het zij dan onwetende, of ook—hetgeen God mogt geven!—met ijver en vreugde. Dus ik geloof voor vast, dat God onze Kerk bij aanvang den voet op den besten weg heeft doen zetten. Zij ga geloovig en in liefde op dien ingeslagen weg voort! En onze trouwe Heere en Heiland zal Zijn woord houden, Matth. 28: 20.

Nu heb ik nog eene aangename taak te vervullen. In naam van onze Algemeene Kerkvergadering in de Republiek, alsmede van den onlangs gehouden Kerkeraad hier in den Oranje Vrijstaat, ben ik verzocht, onze Kerk in Nederland op het hartelijkste hunnen dank te betuigen, dat die aan hen in zoo groote liefde gedacht heeft. Maar glooft mij, dat ik hunne blijdschap en vreugde en

Prof. F. POSTMA, M.z.,
Kandidaat in de Letteren., thans Prof. Litt.

Prof. D. POSTMA, M.z., B.A.,
Prof. Litt., thans beroepen Predikant te Krugersdorp, Transvaal.

Prof. JAN LION CACHET,
Prof. Theologicus.

dankbaarheid u niet kan uitbeelden. Gij moet het zien en hooren. Dan, ik geloof, het zal u genoeg zijn, dat ik u de verzekering geef, dat hunne taal steeds—en soms onder een vloed van tranen—is met deze woorden: Dit is van den Heere geschied en het is wonderlijk in onze oogen! God is onzer gedachtig en Hij zelf heeft ons bezocht! En dan ziet gij de anders stoutste Afrikaansche helden in tranen wegsmelten. Och, zij wenschten zelven het u te kunnen zeggen. Was het niet zoo ver, zij wilden u, onze Kerk in Nederland, zien en bezoeken. God geve u hunne dankbaarheid te beseffen en te gevoelen, en dankt Hem in uwe zamenkomsten over die vrucht uwer liefde. Ook ik verzoek u, dit voor mij te doen, terwijl ik mij nog bij voortduring met die nieuw gestichte gemeenten in de voorbede van heel de Kerk in Nederland aanbeveel. En, geloof mij, dat ik het niet kan nalaten, gedurig voor ulieden te bidden.

Nu kom ik nog met een dringende begeerte en ernstige bede: *Komt over en helpt ons*! In naam der algemeene verg. onzer Kerk in de Republiek roep ik nog eenen Leeraar bij mij. Het is eene *volstrekte* behoefte. In naam van den kerkeraad van diezelfde kerk in den Vrijstaat roep ik ook eenen Leeraar voor haar. Zij is nog *geheel herderloos* en dit te weten, zal genoeg voor u zijn. Ik zal, zoolang hare behoefte niet is vervuld, haar consulent zijn, maar zie dat veld eens over van die twee Staten, en—het strekt zich tot in de Kaapkolonie uit, zooals gij uit dit mijn rapport hebt kunnen merken. God zegene uwe poging voor ons en zende ons twee mannen naar *Zijnen* raad. Hij zelf bewerke daartoe hunne harten (wat de omstandigheden desaangaande betreft, schrijf ik u in het postscriptum).

Nu nog een vurig verlangen. Och, dat er eenige vrienden met hen overkwamen! En wat de omstandigheden van aardsche zaken en van den overtogt betreft, schrijf ik alles aan broeder Van Andel, en verzoek dus een iegelijk die daarin belang heeft, zich tot zijn Ed. te wenden, ter informaties. Ik zelf kan mij met niemand daarover inlaten, overmits dit tot de onmogelijkheden behoort, althans voor dezen oogenblik, daarom heb ik alles wat mij maar voor den geest kwam aan br. Van Andel geschreven. En ik vertrouw Z.Ed. zal een iegelijk, die zich met *franco* brieven of in persoon tot hem begeeft, met alle bereidvaardigheid, de noodige inlichting geven. En meen zelf in mijn rapport een algemeen overzigt te hebben gegeven. En meen in alles zoo te hebben geschreven, dat die hier komt en teleurstelling heeft, het niet aan *mijn* schrijven kan geweten worden. Neen, hierin ben ik zeker, als

hij met een zuiver oordeel daarop afgaat, dan zal het hier mede vallen; want ik ben altoos erg bang, dat iemand door mijn toedoen de geringste teleurstelling zal hebben. Gods Geest leide ook in deze zaak.

Vooreerst hoop ik te Rustenburg eene kinderschool op te rigten en hoop daarom eene schoolhouderes te laten overkomen. Deze is dan ook de eenigste met welke ik zelf in correspondentie treed. Op eenen onderwijzer hoop ik ook binnen kort, maar ook die zaak heb ik.........aanbevolen. Men houde mij dus voor verontschuldigd en zij met mij in dezen te vreden, ook degenen, dien ik anders, op hun verzoek een schrijven heb toegezegd, omdat het mij nu niet mogelijk is; zoodra ik kan, hoop ik dat nog te doen.

Nu zoude ik zelf wel naar Nederland gereisd hebben, om mijne lieve kinderen, de leeraren en vrienden op te halen, maar dit durf ik *om der kudde* wil, die mij nu is aanbevolen, niet te ondernemen. Ik hoop er *zullen* nu tot ons wel vertrouwde vrienden komen en die wil ik verzoeken mij die liefdedienst te bewijzen, dat zij voor mij onder hunne zorg en opzigt mij mijne dierbaren mogen bezorgen. Ik zal het hun volkomen toevertrouwen en hoop te volharden in het gebed en de smeeking voor hen en mijne dierbaren. De broeders zullen met wagens afkomen naar Port Natal en ik zelf zal, zoo de Heere wil, mede afkomen, om ze van af de zee tot leidsman te zijn. Nu moet ik het geven in de hand des Heeren en sluiten. Hij, die tot hiertoe zoo wonderdadig hielp, zal verder helpen. In mijne zwakheid ga ik nog wel eens zwanger met de gedachte. "Wie zal *dezen* steen nog van de deure des grafs afwentelen?!" maar, omdat ik hem steeds tot heden afgewenteld vond, eer ik het noodig had, zoo durf ik niet meer twijfelen en sluit met de woorden van onzen geloovigen Vader, Abraham: "De Heere zal het voorzien!"

O, lieve Broeders, zijt met Gods Kerk,—onder uwe leiding, Gode veel malen bevolen!

Van uwen u zoo innig liefh. br. in Christus en uw aller dienaar

D. Postma V.D.M.
en uwen afgevaardigde.

NB. Dit rapport in den besten welstand maar met aandoeningen gesloten in het Distrikt Bloemfontein (Oranje Vrijstaat) den 8 Juny 1859.

D. P.

NB. Met dit rapport zond onze Vader Postma ook nog een bijzonder schrijven aan de Eerw. Synodale Commissie, vooral over het beroepen van nog twee Leeraren. Daar er veel in dit schrijven is dat van meer privaten aard is, melden wij daaromtrent alleen dat ten gevolge van dit schrijven wijlen Ds. Johannes Beijer, een leerling ten deele van wijlen Prof. D. Postma, beroepen is, en ook uitgekomen is vooral voor de Kerk in den O. Vrijstaat en in de Kaap Kolonie. Ds. Beijer, nam zijne woning te Reddersburg O.V.S., arbeidde eenige jaren met veel zegen en is toen weer naar Nederland teruggekeerd.

Die van de overkomst en werkzaamheden van dezen geachten Leeraar meer wenschen te weten raden wij ten sterkste en met veel genoegen aan te trachten in handen te krijgen een boek destijds door Z. Eerw. uitgegeven, met name: "Journaal, gehouden van Nederland naar Zuid Afrika (Algoabaai) in het jaar 1861; door J. Beyer, Predikant der Gereformeerde Kerk te Reddersburg (Oranje Vrijstaat), Tweede vermeerderde druk.

Kaapstad 1865.

In dezen brief schreef onze Vader Postma ook over de overkomst van zijne kinderen, die dan ook daarna naar de Republiek uitkwamen, ik meen met de Familie Canisius, en de Familie Kroep; de namen dier kinderen zijn Laurika, Truitje Annie of Zwaantje, Petrus en Martinus Postma. Laurika is later gehuwd geweest met wijlen den heer Hendrik Stroh, reeds meermalen genoemd, doch zij is lang reeds overleden. Truitje, is te Burgersdorp aan de tering overleden, reeds jaren lang. Annie was de eerste Echtgenoote geweest van den tegenwoordigen Prof. Theol. Prof. J. Lion Cachet en is ook te Burgersdorp aan de tering overleden, reeds jaren lang. Petrus is de tegenwoordige Predikant der Geref. Gemeente te Pretoria. Martinus is de tegenwoordige Predikant van Johannesburg.

In 1859 of 60 is onze Vader Postma te Rustenburg in het huwelijk getreden met de Moeder van schrijver dezes, met name Susanna Lasea Kruger, eene dochter van wijlen den Heer Stephanus Kruger van Buffelshoek, één van de eersten met de stichting der Geref. Kerk en jaren lang Ouderling.

Bij onze Moeder (Moeder is overleden in 1869 te Burgersdorp K. Kolonie) had onze Vader Postma 6 kinderen n. l. 3 zoons en drie dochters met name Dirk, Johanna, Stephanus, Adrianus,

Martha en Helenius, aldus genoemd naar wijlen Prof. H. de Cock, een boezem vriend van onzen Vader.

Dirk is schrijver dezes, Stephanus was de voormalige Predikant van de Geref. Gemeente te Middelburg, K. Kolonie. Johanna is gehuwd met den heer Carl Hennings, winkelier te Burgersdorp K. Kol. Adrianus is Procureur, en Notaris, en woonachtig te Middelburg K. Kol. Martha is gehuwd met den heer J. L. du Plessis, Prokureur en Notaris te Middelburg K. Kol. Helenius is slechts twee jaren oud geworden.

Bij de geboorte van Helenius is onze dierbare moeder overleden.

Daarna is onze Vader Postma weer gehuwd met Johanna Wilhelmina van Biljon, dochter van wijlen Willem Jacobus van Biljon, van Hoedklip, Distr. Burgersdorp, mede een van de eersten bij de stichting der Geref. Kerk, jaren lang Diaken en daarna Ouderling van de Geref. Gemeente te Burgersdorp, een zeer voorbeeldige, ijverige en godzalige vader,—gelijk ook zijne echtgenoote wijlen onze lieve grootmoeder Huibrechta van Biljon, geboren Smit, eene zeer teedere, lijdzame, en innig godvruchtige moeder was.

Onze geliefde moeder, Johanna Wilhelmina Postma, is op 12 Juli, 1901, overleden, nadat zij in de laatste jaren eenige zware operaties moest ondergaan.

Bij haar heeft onze Vader Postma de volgende kinderen gehad : Helenius, Brechtje, Willem, Laurika, Aletta, Maria.

Helenius werd slechts twee jaren oud. Brechtje is gehuwd met Ds. J. A. van Rooy de tegenwoordige Predikant van Nijlstroom, Transvaal. Willem is de tegenwoordige Predikant van Bethulie O. R. K. Laurika is gehuwd met den heer J. A. du Plessis, thans Prof. Litt. aan de Theol. school der Geref. Kerk te Burgersdorp. Maria is gehuwd met Dr. J. du Toit, thans leeraar te Potchefstoom. Aletta is nog ongehuwd.

Ik heb gaarne ook iets willen mededeelen aangaande onzen groot vader, bovengemelden heer Stephanus Kruger; ik schreef daarom aan zijne Stiefmoeder, die nog in leven is, en laat nu hier volgen, een brief door deze onze overgrootmoeder aan mij geschreven. Deze lieve overgrootmoeder is de weduwe

H. M. Oosthuizen, geboren Reinecke, wonende te Olijvenfontein, Distr. Burgersdorp, K. Kolonie, — en is nu zeer bejaard, was eerst gehuwd met onzen overgrootvader Gert Kruger, daarna met den heer Michiel Brand, en laatst met den heer Jakobus Oosthuizen, deze beide laatsten heb ik mogen kennen doch ook Grootvader Oosthuizen is nu reeds eenige jaren overleden.

De brief luidt als volgt :—

Olijvenfontein
den 20 Februari 1888

Geliefde Kleinzoon,

Nu zet ik mij neder om u antwoord te geven op uw brief ; ik ben verblijd om van u een brief te krijgen, om te zien dat u nog aan mij gedenkt. Met mijn gezondheid gaat het nog wel door des Heeren zegen, daar ik nu al vijf en zeventig jaar ben ; nu gevoel ik mij nog sterk door des Heeren kracht.

Lieve kind u vraagt mij in uw brief dat ik u moet schriiven van uw GrootVader ; ik moet u melden dat hij altoos een stille kind, was, heeft zijn vader gezegd ; toen hij zijn eigen huis had was hij altoos onder de Vreeze des Heeren. Hij was altijd bezig met zijn huisgodsdienst, en in een geestelijk leven getrouw, en zijn leven was vrede met alle vrienden, hij was betrokken bij alle menschen en Kerken. De reden waarom hij de Kaap Kolonie verlaten heeft is, omdat hij wou zien een grootere plaats te krijgen, en voor zijn kinderen woning. Hij heeft de Kolonie met vrede verlaat ; zijne buren waren recht treurig over zijn heengaan, want hij was hun altoos een geleider geweest in den dienst des Heeren, zoowel Kerkelijk als Politiek. Hij heeft altoos zijne kinderen een goed voorbeeld gegeven in het geestelijk leven, en hun altoos vermaand den Heere toch niet te vergeten. Hoe of hij in de Transvaal geleefd heeft kan ik niet zeggen, maar toen ik hem later weer gezien heeft, moet ik zeggen, hij is meer en meer op den weg grooter naar de heerlijkheid des Heeren ; ik heb veelmaal met hem gesproken over het leven der zaligheid, dan was zijn antwoord : Ma, wij moeten gedurig strijden om door de enge poort door te gaan dan zal ons daar door kom, want zonder strijd kunnen wij het koninkrijk Gods niet ingaan.

Nu moet ik sluiten met de lieflijkste groeten.

Uw Omma

(Get) H. M. Oosthuizen.

N.B. Hierbij wil ik nog gaarne melden dat de naam van onze grootmoeder, de Echtgenoote van grootvader Stephanus J. Kruger, was ; Johanna Pretorius,

De Schrijver,

Rustenburg den 5 Augustus 1859,

Aan de Syn. Commissie voor de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland,

Eerwaarde Heeren en mij onvergetelijke medebroeders in het werk des Heeren!

Veel genade, licht en leven door den H. Geest zij u met Gods kerk in Nederland vermenigvuldigd! Amen.:

Het is mij altijd dierbaar aan u te schrijven, maar smartelijk dat ik u nu niet meer kan zien noch spreken, dewijl ik mij dien omgang met U nog zoo gedurig mag herinneren met dankzegging aan den Heere. Gelooft mij broeders, dat het wat zegt zoo geheel alleen te zijn in dit groot werk waartoe ik ben afgezonderd en hier geroepen van den Heere. Dan Hij laat zich niet onbetuigd. Eene buitengewoone genade mag ik veelal ondervinden, en dit vergoedt alle gemis. Mijn journaal kan ik nu zeker zeer bekorten naardien ik vertrouw dat gij voor dit maal niet verwacht eene mededeeling van dagelijksche werkzaamheden en reizen. Ik heb dat tot heden gedaan omdat ik oordeelde dat zulks zijne nuttigheid kan hebben, maar op den duur ben ik bekommerd, zoude u dit vervelen. Ik wil voor ditmaal dan meer zakelijk zijn.

Ik sloot mijn laatste rapport den 8sten Juny l.l. in het distrikt Bloemfontein (Oranje Vrijstaat) Den 10den neem ik van de broederen aldaar afscheid met eene predikatie over 1 Thes. 5: 25, en den 11den verreizen wij naar Bloemfontein. Hier worden wij allen zeer vriendelijk geherbergd door eenen Hollander, den heer de Jong Bloem. In den avond komt Ds. Murray mij vriendelijk van daar halen met het verzoek om bij ZEw te logeren. Met goedkeuring van onze vriend doe ik dat gaarne. Wij spreken tot laat in den avond vriendelijk en ernstig over de kerkelijke aangelegenheden. ZEw verzocht mij dan volgenden dag voor hem te prediken, en, hoewel ik ernstig voorgenomen had hem te hooren kan ik evenwel niet met bescheidenheid refuseeren. Ik heb dan den 12den voor ZEw te Bloemfontein gepredikt; 's morgens over Joh. 6: 63. "De Geest is het, die levend maakt; het vleesch is niet nut" en 's middags over Hand. 2: 37, 38. Tusschen beide woonde ik in de kerk de Zondagsschool bij, die gedeeltelijk door Ds. *Murray* werd waargenomen en overigens door anderen, heeren en dames. Ik heb die manier nu al eens meer gezien, maar kan niet zeggen dat ze mij bevalt. Mij bevalt beter dat de Leeraar alles zelf doet. En is het *noodig*, dat er eene afzonderlijke klasse moet worden gesteld wegens verscheiden trap van bekwaamheid, dan zoude ik ook liever die in eene bijzondere plaats zien

want het eene hindert zoo ligt het andere. Dan, ik zelf had ook jaren zulk eene Zondagsche bijbeloefening met al mijne catechisatien, en dit is mij beter bevallen. De verscheidene trap van bekwaamheid hinderde mij in het betrachten van *die* Bijbeloefening niet, hoewel ik anders in de week vijf afdeelingen van catechisatie had en 's winters zessen.

In dien Zondagavond hoorde ik ook nog den Landdrost dier plaats in een afzonderlijk gebouw eene redevoering houden voor de gekleurde klassen. (Deze was vroeger een zendeling)

Den 13den heb ik nog eerst een belangrijk gesprek met den fungeerenden Staats-president en daarna vertrekken wij dien dag nog tot Modderrivier. Mijne vrienden rijden met den wagen vooruit en Ds. Murray brengt mij met zijn rijtuig achterna. Nu houden wij nog een belangrijk gesprek over de kerkelijke aangelegenheden. Z.Ew. zegt mij ronduit, dat hij ons gedrag in de Republiek bij elk had kunnen verdedigen, maar dat ik uit zijne gemeente eene afzonderlijke gemeente gesticht had, kon hij niet rechtvaardigen. Hem dacht, ik had met hen meer kunnen spreken tot eene goede verstandhouding. Ik verklaar oprecht, dat ik dat geloof, maar dat in dezen *eenvoudig* de voorzienigheid Gods volgde, die ons op dien weg geleid had en hiervan durfde ik nu niet afwijken. Z.Ew. betuigde hij wenschte dan ook op de voorzienige leiding Gods acht te geven en Gode te zwijgen, wanneer Die een gedeelte van Zijnen wijngaard hem afnam en aan een ander gaf, wenschende en biddende, dat het dan maar dienstbaar gemaakt werd tot de bevordering der groote zaak. Tevens hoopte hij, dat wij elkander toch steeds broederlijk mochten ontmoeten. Ik gaf hem ook mijnerzijds dien wensch te kennen en zeide, dat ik dit evenzeer verwachtte van mijne collega's op wie ik de Synodale Commissie gewezen had voor den Vrijstaat. Onder dit gesprek waren wij beiden gevoelig, althans ik was het, want ik heb dien broeder anders lief gekregen en meende dit ook van Z.Ew. te bespeuren. En zijne behandeling jegens mij in dezen betoond kenmerkt alleszins liefde en zelfverloochening. Hoe echter andere broeders, ik meen vooral Leeraren uit de Kaap Kolonie, mij over die reis en over ons werk aanvallen, leest gij, vertrouw ik, uit de "Kerkbode" en tevens welk eene apologie ik daartegen heb opgezonden, althans als zij nu ook eene plaats gunnen voor het audi et alteram partem.

Den 17den passeeren wij alweer in den besten welstand en

met goed geluk de Vaalrivier en den 19den houd ik in onze Republiek, n.l. in Gatsrand weer godsdienst. En behalve de andere diensten is aldaar mijne eerste over Ps. 66 en mijne laatste over Joh. 10.

Den 23sten, kom ik in welstand weder tehuis. Van weerzijden groote blijdschap en dankbaarheid, maar, o, ik mis nog de *mijnen*! En dat gevoel treft soms diep, ja, dieper, dan ik ooit had kunnen denken. Doch de Heere troost en sterkt.

Den 2den Juli ben ik zeer ontmoedigd, omdat ik in 't geheel geen brieven krijg, die ik al lang verwacht had en ziet! nu mijne droefheid hoog geklommen was, nu werd ik onverwacht verrast met velen tegelijk. Dit was eene vreugde! Van al mijne kinderen berichten, van de Kerk,—van vrienden, alle gunstige berichten. Ook, dat de Heere nog hier en daar kenbaar werkt. Nu is er eene stemme des lofs en der dankzegging. Nu weigeren mijne oogen van vreugdetranen te lezen. Nu ben ik geheel in Nederland, en ofschoon ik mij eindelijk ter ruste begeef, slapen kan ik niet, ik blijf praten, dan met dezen dan met genen. O. wat is die gemeenschap des geestes toch dierbaar, vooral wanneer men elkanders tegenwoordigheid mist en zich vreemdeling vindt, in een vreemd land. Welk eene heerlijke kunst, die schrijfkunst! O, werd ze altoos gebruikt om de ziel te verkwikken en nimmer om te verbitteren! Dezen tijd, dien ik nu tehuis ben besteed ik aan drukke dienst en veel schrijvens tot het in orde brengen van kerkelijke zaken, en hoewel ik hierin van den vroegen morgen tot den laten avond bezig ben, blijft mijne gezondheid, God zij lof en dank! ongekreukt. En meen ik te mogen bespeuren, dat mijn arbeid niet ongezegend blijft. Ik beschouw mij anders in dit arbeidsveld als een voorploeger, en deze heeft niet het mooiste werk, dan ik zaai ook al vast wat, ja, zoo veel ik maar kan; want de beseffing, dat er van het gezaaide doorgaans drie-vierde verloren gaat, daar niets van komt, doet mij temeer uitstrooien, opdat ik toch eenige vrucht mag hebben. En is ons hart onder den Heere, dan dient zijn knecht hem even blijmoedig in den mesthoop als in den komkommerhof of wijngaard. Ik wil hiermede zeggen, dat de *bewustheid*: Mijn Heere roept mij *hier*, geeft aan het hart de beste voldoening. Ik mag in die overtuiging nog steeds voort werken, en ploeg op hope. En dat ik eenigszins die groote, die schreeuwende behoefte vervul en de kinderen Gods soms tot eene onuitsprekelijke vreugde ben met het Woord des Levens, is

mij meer dan duizenden van goud en van zilver, ja, meer dan al de genoegens, die ik vroeger ook in het aardsche bij de bediening moeht smaken. En is het goed voor mij, dan kan de Heere mij die ook nog wel weer geven te genieten. Hij doe wat goed is in zijne oogen! O, laat ik maar met blijdschap mijnen loop volbrengen in het werk dat mij de Heere te doen gegeven heeft.

Den 29sten, wij hebben maar voorloopig eene hulp-kerk klaargemaakt en deze wijdde ik heden avond in. De voorzang Ps. 84: 1. Mijn voorwoord Gen. 4: 26, vervolgens gelezen Joh. 4: 1—42 en wat gesproken over vs. 21—24, terwijl ik eigenlijk tot tekst had Gen. 28: 16, 17. De thema: Het ware wezen van den godsdienst. Groot was onze opkomst. De landdrost, hoewel geen lid onzer gemeente, was hierbij ook tegenwoordig, alsmede verscheidene andere burgerlijke beambten, die allen, behalve één, leden onzer gemeente zijn. O, zij de Heere nu maar steeds in die leemen hut! Dan zal ze zijn een poort des Hemels, een waar Bethel. Dezer dagen was het ons hier waarlijk goed, de Heere was in ons midden, kenbaar, namelijk voor degenen die Hem mogen opmerken.

Den 30sten en 31sten, aanneming, voorbereiding, Avondmaal en doop.

Den 1sten Augustus hebben wij in die kerk onze algemeene Kerkvergadering. Wij moeten nu handelen over hereeniging, of onze gemeente, weer met de Ned. Herv. Kerk in dit land kan vereenigen op de door die kerk vastgestelde punten. De belangstelling der gemeente hieromtrent was groot, de kerk was even zoo vol, als bij de predikatie, ook vrouwen en groote kinderen. Ik gaf aan al de mansleden opening om ook hun gevoelen te zeggen, ja, ik gaf zelfs aan degenen, die geen leden onzer gemeente zijn ook vrijheid van spreken. En nu stond ik verbaasd over het licht en de eenigheid, die de Heere in ons midden schenkt. Ik onthield mij streng van mijn oordeel te zeggen, opdat niemand met waarheid zoude kunnen zeggen, dat zij door mij worden geinfluenseerd. Toen ik laatst melding maakte van de Kerkvergadering te Mooirivier, die ik voor mijne reis naar den Vrijstaat op verzoek der Overheid bijwoonde, beloofde ik dat ik daarover mij zoude uitlaten, als ook wij besloten zouden hebben. Zoo is dan nu die tijd gekomen. Ik zal trachten u alles zoo duidelijk mogelijk te maken. En dit doe ik zeker niet beter, dan door de mededeeling der stukken zelve, zooals ik die ook

naar onze Staatscourant opzend, alsmede aan de "Kerkbode." Dan behoef ik mij over personen ook niet uit te laten, noch over de behandeling van sommigen. Trouwens het moet ons om de zaak zelve te doen zijn. Hoewel men in zulke omstandigheden wel eens voor de aandacht krijgt het: Cognosu leonem ex unguitus. Dit zij tot lof en eer van onzen goeden God en Vader gezegd, Hij gaf mij opmerking, en legde *Zijne* woorden in mijnen mond. Ik geloof zeker, dat ik in die vergadering,—die vier dagen met mij sprak—de vervulling dezer belofte ondervond "het is de Geest uwes Vaders, die in u spreekt." Zoo ik dit niet erkende en beleed, ik zoude snood ondankbaar zijn.

Nu zal ik maar eens mededeelen, wat ik hiervan in Afrika openbaar maak, en hierdoor hoop ik ulieden in de gelegenheid te stellen, om ook over mijn werk en over de positie van onze kerk te kunnen oordeelen, en aangenaam zal het mij zijn steeds uwe wenken en raadgevingen te ontvangen, zoo gij eenige opmerkingen moogt hebben.

MEDEDEELING VAN KERKELIJKE STUKKEN

Op last onzer vergadering stellen wij het volgende aan het geëerde publiek bekend.

Het besluit dat de broeders, thans leden der Gereformeerde Kerk in de Z. A. Republiek, vooral verhinderd heeft om met de Nederd. Hervormde Kerk in eene kerkgemeenschap verder voort te gaan, luidt als volgt: "Besloten door de algemeene Kerkvergadering te Pretoria, den 11den Januari 1859: Dat de Kerkelijke inrigting zoo als die thans hier bestaat met hun Evangelische gezangen zal *blijven bestaan* en *gehandhaafd* worden." Nadat nu de Gereformeerde Kerk was gesticht, heeft deze zich aan de geëerbiedigde Overheid dezes lands bekend gemaakt met overlegging van een afschrift harer kerkorde. Onze geëerbiedigde overheid heeft gepoogd deze twee kerken nog weer te vereenigen. De zaak is bekend. Een der uitgedrukte wenschen van den Uitvoerenden Raad was "terug te komen op het besluit, genomen te Pretoria, aangaande de Evangelische gezangen." Het is waar, de algemeene Kerkvergadering in April l. l. te Potchefstroom, heeft dat besluit gewijzigd. Maar een *eenvoudig terugkomen* daarop en eene bekeering van het *beginsel*, waaruit dat besluit genomen werd, was het zeker niet. Althans niet in de schatting van de algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk. Zij gevoelt zich daarom

gedrongen, elk een bekend te stellen, wat haar is voorgelegd vanwege de algemeene kerkverg. der Nederd. Herv. Kerk. Alsmede wat zij daarop heeft besloten en van de geëerbiedigde overheid met een afschrift daarvan is ingediend.

1. *Afschrift* van het besluit van de Kerkvergadering te Mooirivier

Aan den Eerwaarden Heer D. Postma.

Eerwaarde Heer!

Bij deze heb ik de eer ter uwer kennis te brengen het besluit door de algemeene Kerkvergadering van den 26 April en volgende dagen te Mooirivier gehouden.

a. De Vergadering vindt het gebruik der Evangelische gezangen bij de openbare Godsdienstoefening Christelijk Gereformeerd en dus ook wenschelijk. Het wordt echter aan de wijsheid en het geweten van elken leeraar overgelaten daarin te handelen naar zijn geweten, met inachtneming van den toestand der gemeente.

b. Elk beroep dat voortaan wordt uitgebracht door de Kerkeraden der onderscheidene gemeenten in de Z. A. Republiek, zal door de algemeene Kerkvergadering moeten worden goedgekeurd, voordat het van kracht zijn zal, zullende niemand in de Nederd. Gerefor. Kerk in de Z. A. Republiek beroepbaar zijn, tenzij hij door de Kaapsche Synode zal gelegitimeerd zijn.

c. Onder de buitengewone omstandigheden benoemt de vergadering Ds. Postma tot herder en leeraar van de Nederd. Geref. gemeente te Rustenburg, met dien verstande. dat de predikanten der Nederd. Geref. gemeenten te Potchefstroom en Lijdenburg, genoemde gemeente van tijd tot tijd zullen bezoeken.

d. Door het aannemen dezer bepalingen vervalt de oprigting eener afzonderlijke kerk in deze republiek, en worden allen die zich van de bestaande kerk hebben afgescheiden, met liefde in haren boesem wederopgenomen.—Alle gedoopten en aangenomenen door Ds. Postma sedert den 10 Febr. dezes jaars zullen dan ook als wettig worden ingeschreven in de doop- en ledematen registers der gemeenten, waartoe zij behooren."

Eerwaarde Heer!

Indien u hierop gelieve te antwoorden, adressere u aan den ondergeteekende, die na heilbede en groete zich noemt.

U.Ew. Dienstwillige Dienaar.

D. van der Hoff.

Praeses en voorz. der verg. bovengen

Rustenburg, den 9den Mei 1859.

2. Afschrift van ons antwoord.

Aan de *algemeene* kerkvergadering van de Nederd. Hervormde Kerk in de Z. A. Republiek.

Geeft met eerbied te kennen de *algemeene* kerkvergadering der Gereformeerde kerk in de Z. A. Republiek, vergaderd te Rustenburg den 1 Aug. 1859, dat zij de *vier punten van vereeniging* door bovengemelde kerkvergadering in hare zitting te Mooirivier den 26 April en volgende dagen gesteld en bij missive door den weleerw. heer D. van der Hoff, haren herder en leeraar toegezonden aan den weleerw. heer D Postma, in hare vergadering ernstig heeft overwogen en is tot dit besluit gekomen, om aan bovengenoemde algemeene kerkvergadering der Nederd. Hervormde kerk in dezen lande te antwoordden:

1. Op punt *a* besluit de algemeene kerkvergadering der Gereformeerde kerk te blijven bij artikel 55 harer kerkorde, dat aldus luidt: "In de *openbare* godsdienstoefening zullen alleen gezongen worden de Psalmen en gezangen, waarvan de tekst in den Bijbel gevonden wordt en zoo als zij in 1773 in Nederland op rijm zijn gebragt. De anderen, die bij *die zelfde berijming* gevoegd zijn, worden in de Vrijheid der leeraren gelaten." (overeenkomstig met art. 69 van de Dordsche Kerkorde van den jare 1618 en 1619.)

2.) Eene legitimatie door de Kaapsche Synode acht de vergadering niet noodig, niet veilig, zelfs gevaarlijk,

a Niet noodig, want de vergadering kan zelve een *welvertrouwde* correspondentie onderhouden met eene Synodale commissie in Nederland, of met welvertrouwde broederen, zoo als zij dat verkiest, en wenscht *zelve* personen met documenten te leeren kennen, eer zij hem haro approbatie schenkt.

b. Niet veilig, naardien de actuarius Synodi door *schijnbaar* goede documenten zelf kan misleid worden, terwijl zij zich zelve door bovengenoemde *welvertrouwde correspondentie en kennismaking* met den *persoon zelven* meer veilig acht.

c. Zelfs gevaarlijk; omdat er zoo ligt uit de Hervormde Kerk van Nederland een kan komen met anders goede documenten, die toch is een bestrijder der Gereformeerde leer; naardien zij op die Hervormde Kerk in opzicht tot de Gereformeerde leer geen vertrouwen meer heeft, noch op hare hooge scholen; zoodat zij het voor een zeldzaam geluk rekent, dat er soms nog een regtzinnig proponent vandaan komt. Of zelfs zoude iemand met documenten kunnen komen, die binnen;

weinige dagen daarna bleek niet meer te staan op de lijst van de erkende proponenten of candidaten. Daarom wil de vergadering liever *zelve* handelen *in deze belangrijke zaak.*

3. Wat onder letter e staat, acht de vergadering geheel onaannemelijk.

4. De algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Z. A. Republiek wenscht eene Vereeniging met de Nederd. Hervormde Kerk in dezen lande op de volgende voorwaarden:

a. Dat de algemeene kerkvergadering der Nederd. Herv. Kerk in dit land, *herroepe* haar besluit aangaande de Evang. gezangen, genomen te Pretoria den 11den Jan. dezes jaars.

b. Geheel met haar zich vereenige op de oude en wel beproefde grondslagen, in leer, dienst en tucht, zoo als de gereformeerde Kerk zich te Dordrecht, in Nederland, in de jaren 1618 en 1619 heeft geopenbaard. De Kerkorde ook gevolgd naar die van dezelfde Synode.

c. Dat Ds. van der Hoff *openlijk* herroepe al wat ZEerw. in dit jaar over Gods woord, Psalmen en de Evang. Gezangen in het openbaar heeft geschreven. Alsmede *openlijk* herroepe, wat Z.E.w. bij die gelegenheid tot minachtig der broederen geschreven heeft.

Wanneer de algemeene Kerkvergadering der Nederd. Hervormde Kerk in de Z. A. Republiek genegen is te volbrengen deze drie voorwaarden, dan is de algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in dezen lande genegen tot eene verdere onderhandeling. Maar zoo lang zij daartoe niet kan besluiten, acht de vergadering elke andere poging vruchteloos.

Aldus besloten in onze Vergadering van heden den 1 Aug. te Rustenburg 1859. En van wege dezelve

(get.) D. Postma, præses der verg.

St. J. Kruger, in l. scriba.

3. *Afschrift* van de Missive aan de Hooge Overheid dezes lands.

Aan den Hoogedelen Heer, Staats President en de overige leden van den Uitvoerenden Raad der *Z. A. Republiek.*

Hoog Edele Heeren!

Wij hebben ons ingemoede, verplicht gevoeld van hetgeen wij in antwoord op het ons toegezondene van de Algemeene Kerkvergadering der Nederd. Hervormde Kerk terug zenden, eene copie met begeleidende missive aan uwe HoogEdel.

leden in te zenden. Ondergeteekenden hebben alzoo de eer van uwe HoogEdeleheden bij dezen namens de Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk gemeld afschrift over te leggen

En hoewel de *Christelijke* Kerk geen geweld tegen geweld mag bezigen noch inroepen. Dit heeft haar Heere en Koning haar uitdrukkelijk verboden, maar integendeel gezegd: "Mij is gegeven alle magt in hemel en op aarde, en ziet, Ik ben met ulieden al de dagen tot de voleindiging der wereld." Evenwel mag de Christelijke Kerk zich wel nederig in de bescherming harer geëerbiedigde Overheid aanbevelen.

Bij onze bekendstelling aan de Hooge Overheid dezes lands deden wij dat in het begin dezes jaars, en tot op dezen dag hebben wij alle reden om over de openbaar geworden houding, die de Overheid jegens ons heeft betoond, eene openlijke en waarlijk *ongeveinsde* erkentenis te doen; zelfs tegen over zoo vele anders onzachte oppositiën en aanvallen.

Ondergeteekenden hebben tevens de eer bij dezen in naam der Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in dezen lande uwe Hoog Edelheden daarvoor toe te brengen hare hulde en haren opregten dank.

Sedert dien tijd is er veel gebeurd. En hoewel onze Kerk zeer nauwkeurig is beproefd en voor echt Gereformeerd verklaard, zelfs volgens de bedoeling der grondwet, door de laatst gehoudene Algemeene Kerkvergadering der Nederd. Herv. Kerk in dezen lande, gesticht door eene buitenlandsche commissie, heeft zij evenwel nog wel eens eene en andere *gevoelige* ervaring, die hare *Christelijke* vrijheid bedreigt en haar *menschelijk* regt zelfs krenkt. Het is daarom te meer dat de Gereformeerde Kerk zich bij dezen bij vernieuwing aan de bescherming van uwe Hoog Edelheden nederig aanbeveelt. Wij gevoelen geene behoefte, hier bij drangredenen te voegen, naardien wij—bovengemeld—de *ondervinding* hebben van de goede gezindheid der hooggeachte Regeering.

Waarom wij met de Nederd. Herv. Kerk op voorgestelde gronden *niet kunnen* vereenigen, geven wij uitdrukkelijk te kennen, en vertrouwen, dat ook *onze bezwaren* door de overheid wel zullen overwogen en geëerbiedigd worden.

Het zij ons dan slechts geoorloofd hierbij te voegen de verklaring: Dat ons verschil geene eigenzinnigheid is, maar *gewetenszaak*, ons niet grondende op menschelijke inzettingen, maar op *Gods heilig Woord* en het voorbeeld der *welbeproefde Gereformeerde Kerk* van aloude dagen. En den wensch, dat *ook wij*

alzoo God naar *Zijn woord ongehinderd* mogen dienen in dezen lande, al zijn wij dan de minderheid.

En hiermede bevelen wij ons Gode en aan uwe HoogEdelheden als zijnde Gods dienaren, tot straf dergenen die kwaad doen, maar tot prijs dergenen, die goeddoen.

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame dienaren,

Namens bovengemelde Verg. (Get.) D. Postma, præses.
St. J. Kruger, in l. Scriba.

Rustenburg, den 1sten Aug. 1859.

Het is de wensch en bede der Vergadering dat de *eenvoudige* waarheid door elk worde gekend en geëerbiedigd, tot heerlijkheid van Gods naam en zaligheid veler zielen. Dit geve God door Zijnen Heiligen Geest! Amen.

Namens de Algemeene Vergadering der Gereformeerde Kerk in de Z. A. Republiek.

(Get.) D. Postma, præses.
St. J. Kruger, in l. Scriba

Rustenburg, 1 Aug. 1859.

Voor afschriften conform D. Postma.

Zoo heb ik dit alles aan onze Staatscourant en aan de Gereformeerde Kerkbode opgezonden, zonder er meer bij te praten, omdat ik begrijp, dat het beter is dat de stukken zelve spreken, dan dat ze zoo veel beredeneerd worden.

Na afloop van de Vergadering nam ik, hoewel zeer vermoeid, plechtig afscheid van de gemeente met eene godsdienstoefening over Ps. 146. Deze Ps. was voor ditmaal geheel de taal mijns harten en ik ontving vernieuwde krachten. Al mijne vermoeidheid verdween, terwijl eene hemelsche vreugde mijn hart vervulde.

Den 2den Aug. Nu vertrekken weer al de vrienden naar hunne plaatsen, waardoor het dorp, voor een paar dagen sterk bevolkt, weer bijna ontvolkt is. Alleen de vergadering blijft nog dien dag om over andere kerkelijke belangen te handelen. Zulk kerkhouden heeft waarlijk veel belangrijks en is in vele opzichten allernadrukkelijkst.

En nu maak ik mij gereed om zoo wat vijf maanden te reizen, eerst naar het Noord Oosten en dan naar het Zuid Westen, zoo de Heere wil. En zal in al dien tijd maar onge-

veer acht dagen hier kunnen zijn, om dan weer als doorreizende tehuis kerk te houden. Gij ziet daaruit, dat ik nog maar op reis woon, en hoe *noodig* er, om der gemeenten wil, meerder hulp is. Waarop wij dan ook h o p e n en vertrouwen, dat uwe liefde hiertoe zal medewerken. Wanneer ik gelukkig in October weer tehuis kom, hoop ik weer eens te kunnen schrijven. Geheel de Maand November denk ik in den Vrijstaat te zijn, D.V. en schrijf wellicht vandaar ook. Ja misschien wacht ik nog wel met schrijven t o t d a t ik daar ben, naardien ik ook hoop, daar eenig antwoord te ontvangen, zooals ik aan broeder Van Andel heb geschreven.

Na mij in uwe voorbede en u met Gods Kerk Gode bevolen en hartelijk gegroet te hebben, noem ik mij uwen u liefhebbende broeder in Christus en uw aller dienaar in den Heere.

D. Postma.

P,S.—Ik had gehoopt nu ook aan meer vrienden te schrijven, of aan de kerk in het gemeen een broederlijk woord te richten, maar moet alweer hopen op gelegenheid, dewijl het mij thans onmogelijk is. Tijd ontbreekt mij daartoe, want wat heb ik al moeten schrijven, zult gij bijna niet kunnen gelooven. En thans zit ik met een stijve nek. Zoodat het mij ook wat moeielijk valt, hoewel ik er nog al zoo doorwerk. O, broeders gedenkt mijner veel in uwe gebeden, ook ten opzichte van mijne eenzaamheid in mijn vreemdelingschap.

(t.t.) D. P.

Voor de Synodale Commissie in het bijzonder. Gaarne wil ik, dat hiervan ook weer exemplaren present gestuurd worden aan de namen als vroeger opgegeven.

D. P.

HOOFDSTUK VII.

EXTRACT UIT DE NOTULEN VAN EENIGE DER EERSTE ALGEMEENE KERKVERGADERINGEN.

Hier laat ik nu eerst nog volgen eenige artikels uit de Notulen van eenige der eerste algemeene Kerkvergaderingen der Gereformeerde Kerk.

TWEEDE ZITTING.

Den 1sten Augustus. (Openbare Vergadering).

Art. 3.

Tegenwoordig al de Leden der eerste Zitting en TJ. VAN DER WALT, nu als bevestigd Diaken. Nu was er ook bij tegenwoordig de Overheid dezer plaats, de geheele Gemeente en wie van het Publiek maar wilde, voor elk werd de toegang opengesteld.

Art. 4.

Geopend met het lezen van Ps. 119: 1—24 (in onrijm), gezongen Ps. 25: 2 en gebed door den Leeraar.

Art. 6.

Wordt met algemeene stemmen besloten deze Vergadering zoo algemeen mogelijk te houden, en dus ons ditmaal niet bij afgevaardigden van elken Kerkeraad te bepalen, gelijk de oproeping ook zoo algemeen was geschied, en den Diakenen in deze Vergadering ook eene beslissende stem te geven, ja ook wordt aan elk manslidmaat der Gemeente verleend vrij en onbelemmerd zijn oordeel over de onderhavige zaak aan de Vergadering mede te deelen, zelfs wordt deze vrijheid ook verleend aan de manslidmaten van de andere Kerk, die bij deze Vergadering tegenwoordig zijn, omdat in deze zaak elk lid der Gemeente zijne keus vrij dient te kunnen openbaren, ten einde hij daarna met een goed geweten een besluit bij zichzelven kan opmaken, om op die voorgestelde voorwaarden tot de Nederduitsch Hervormde Kerk weder te keeren of bij de Gereformeerde Kerk te blijven.

Het doel der Vergadering is: Openbaring der waarheid, en de wensch is: Eene ongedwonge gehoorzaamheid aan dezelve.

Art. 8.

Voorgelezen eene missive van de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk, gehouden te Potchefstroom den 9den Mei 1859, inhoudende de punten van hereeniging, die aan ons ter overweging worden voorgelegd.

Art. 11.

De behandeling der onderhavige zaken wordt hervat en voortgezet.

En nadat alle punten besproken en er op besloten was, wordt er eene Commissie van vier Ouderlingen benoemd, om met den

Leeraar op te stellen een antwoord van deze Vergadering aan die van de Nederduitsch Hervormde Kerk, alsmede om te ontwerpen eene missive aan de Hooge Overheid dezes lands, ter begeleiding van een afschrift van dat antwoord. Ook iets op te stellen ter verzending van afschriften van alles, om het te plaatsen in de Staatscourant dezer Republiek en in de Gereformeerde Kerkbode van de Kaap. De Ouderlingen die hiertoe benoemd worden zijn: PH. SCHUTTE, ANT. ERASMUS, FR. ROBBERTSE en ST. KRUGER.

Art. 14.

De Commissie leest hare ontwerpen voor en worden na eenige veranderingen met algemeene goedkeuring aangenomen. En besloten het hier alles op elkander zoo te doen volgen, als het publiek bekend gesteld wordt.

Op last onzer Vergadering stellen wij het volgende aan het geëerde Publiek bekend:

Het besluit, dat de Broeders, thans Leden der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, vooral verhinderd heeft om met de Nederduitsch Hervormde Kerk in ééne Kerkgemeenschap verder voort te gaan luidt als volgt:

"Besloten door de Algemeene Kerkvergadering te Pretoria, den 11den Januarij 1859: Dat de kerkelijke inrichting, zooals die thans hier bestaat met hare Evangelische Gezangen, *zal blijven bestaan* en *gehandhaafd* worden."

Nadat nu de Gereformeerde Kerk was gesticht, heeft deze zich aan de geëerbiedigde Overheid dezes lands bekend gemaakt met overlegging van een afschrift harer Kerkorde.

Onze geëerbiedigde Overheid heeft gepoogd deze twee Kerken nog weer te vereenigen. De zaak is bekend. Een der uitgedrukte wenschen van den Uitvoerenden Raad was "terug te komen op het besluit, genomen te Pretoria, aangaande de Evangelische Gezangen."

Het is waar, de Algemeene Kerkvergadering in April te Potchefstroom heeft dat besluit gewijzigd. Maar *eenvoudig terugkomen* daarop en *eene* bekeering van het *beginsel* waaruit dat besluit genomen werd, was het zeker niet. Althans niet in de schatting van de Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk.

Zij gevoelt zich daarom gedrongen elk een bekend te stellen wat haar is voorgelegd van wege de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk, alsmede wat zij daarop besloten heeft en aan de geëerbiedigde Overheid met een afschrift daarvan weer is ingediend.

1. Afschrift van het besluit van de Kerkvergadering te Mooirivier:

"Aan den Eerwaarden Heer D. POSTMA.

Eerwaarde Heer!

Bij dezen heb ik de eer ter uwer kennis te brengen het besluit, door de Algemeene Kerkvergadering van den 26sten April en volgende dagen te Mooirivier gehouden:

a. De Vergadering vindt het gebruik der Evangelische Gezangen bij de Openbare Godsdienstoefening Christelijk

Gereformeerd en dus ook wenschelijk. Het wordt echter aan de wijsheid en het geweten van elk Leeraar overgelaten daarin te handelen naar zijn geweten, met inachtneming van den toestand der Gemeente.

b. Elk beroep dat voortaan wordt uitgebracht door de Kerkeraden der onderscheidene Gemeenten in de Zuid Afrikaansche Republiek, zal door de Algemeene Kerkvergadering moeten worden goedgekeurd voor dat het van kracht zijn zal, zullen de niemand in de Nederduitsch Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek beroepbaar zijn, tenzij hij door de Kaapsche Synode zal gelegitimeerd zijn.

c. Onder de buitengewone omstandigheden benoemt de Vergadering Ds. Postma tot Herder en Leeraar van de Nederduitsch Gereformeerde Gemeente te Rustenburg, met dien verstande dat de Predikanten der Nederduitsch Gereformeerde Gemeenten te Potchefstroom en Lijdenburg genoemde Gemeente van tijd tot tijd zullen bezoeken

d. Door het aannemen dezer bepalingen vervalt de oprichting eener afzonderlijke Kerk in deze Republiek, en worden allen, die zich van de bestaande Kerk hebben afgescheiden, met liefde in haren boezem weder opgenomen. Alle gedoopten en aangenomenen door Ds. Postma, sedert den 10den Februari dezes jaars, zullen dan ook als wettig worden ingeschreven in de Doop- en Ledematen-Registers der Gemeenten, waartoe zij behooren."

Eerwaarde Heer!

Indien u hierop gelieve te antwoorden, adresseere u aan den ondergeteekende, die na heilbede en groete zich noemt

U eerwaardes Dw. Dienaar,

(Get.) D. van der Hoff,

Præses en Scriba der Algemeene Vergadering.

Rustenburg, den 9den Mei 1859."

2. "*Afschrift* van ons antwoord:

Aan de Algemeene Kerkvergadering van de Nederduitsch Hervormde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek!

Geeft met eerbied te kennen de *Algemeene* Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek, vergaderd te Rustenburg den 1sten Augustus 1859, dat zij *de vier punten van hereeniging*, door bovengemelde Kerkvergadering in hare zitting te Mooirivier den 26sten April en volgende dagen gesteld en bij missive door den Weleerwaarden Heer D. van der Hoff, haren Herder en Leeraar, toegezonden aan den Weleerwaarden Heer Ds. Postma, in hare Vergadering ernstig heeft overwogen en is tot dit besluit gekomen, om aan bovengenoemd Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in dezen lande te antwoorden:

1. Op letter *a* besluit de Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk te blijven bij artikel 55 harer

Kerkorde, dat aldus luidt: "In de Openbare Godsdienstoefening zullen alleen gezongen, worden de Psalmen en Gezangen, waarvan de tekst in den Bijbel gevonden wordt, de anderen, die bij *dieselfde berijming* gevoegd, zijn, worden in de vrijheid der Leeraren gelaten," (overeenkomstig met art. 69 van de Dordsche Kerkorde van den jare 1618 en 1619).

2. Eene legitimatie door de Kaapsche Synode acht de Vergadering niet noodig, niet veilig, zelfs gevaarlijk. *a. Niet noodig*, want de Vergadering kan zelve eene *welvertrouwde* correspondentie onderhouden met eene Synodale Commissie in Nederland, of met welvertrouwde Broederen zooals zij dat verkiest, en wenscht *zelve* persoon met documenten te leeren kennen, eer zij hem hare approbatie schenkt.

   b. Niet veilig, naardien de Actuarius Synodi door *schijnbaar* goede documenten zelf kan misleid worden, terwijl zij zichzelven door bovengenoemde *welvertrouwde correspondentie* en *kennismaking met den persoon zelven* meer veilig acht.

   c. Zelfs gevaarlijk, omdat er zoo ligt uit de Hervormde Kerk van Nederland een kan komen met anders goede documenten, die toch is een bestrijder der Gereformeerde Leer; naardien zij op die Hervormde Kerk, in opzicht tot de Gereformeerde Leer, geen vertrouwen meer heeft, noch op hare hooge scholen; zoodat zij het voor een zeldzaam geluk rekent, dat er soms nog een rechtzinnig proponent vandaan komt, of zelfs zoude iemand met documenten kunnen komen, die binnen weinige dagen daarna bleek niet meer te staan op de lijst van de erkende proponenten of candidaten. Daarom wil de Vergadering liever *zelve* handelen *in dezelfder belangrijkste zaak.*

3. Wat onder letter *c.* staat acht de Vergadering geheel onaannemelijk.

4. De algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek wenscht eene hereeniging met de Nederduitsch Hervormde Kerk in dezen lande op de navolgende voorwaarden:

   a. Dat de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in dit land, *herroepe* haar besluit aangaande de Evangelische Gezangen, genomen te Pretoria den 11den Januari dezes jaars.

   b. Geheel met haar zich vereenige op de oude en welbeproefde grondslagen in leer, dienst en tucht, zooals de Gereformeerde Kerk te Dordrecht, in Nederland, in de jaren 1618 en 1619 heeft geopenbaard. De Kerkorde ook gevolgd naar die van dezelfde Synode.

   c. Dat Ds. VAN DER HOFF *openlijk* herroepe al wat Zijneerwaarde in dit jaar over Gods Woord, Psalmen en de Evangelische Gezangen in het openbaar heeft geschreven. Alsmede *openlijk* herroepe, wat Zijneerwaarde bij die gelegenheid tot minachting der Broederen geschreven heeft.

Wanneer de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsche Hervormde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek genegen is te volbrengen deze drie voorwaarden, dan is de Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in dezen lande genegen tot eene verdere onderhandeling over hereeniging. Maar zoo lang zij daartoe niet kan besluiten, acht de Vergadering elke andere poging vruchteloos.

Aldus besloten in onze Vergadering van heden, den 1sten Augustus 1859, te Rustenburg.

En van wege dezelve geteekend:

(Get.) D. Postma, Præses.

„ St. J. Kruger, in l. Scriba

3. Afschrift van de Missive aan de Hooge Overheid dezes lands.

Aan den Hoog Edelen Heer, Staatspresident, en de overige Leden van den Uitvoerenden Raad der Zuid Afrikaansche Republiek.

Hoog Edele Heeren!

Wij hebben ons in gemoede verplicht gevoeld van hetgeen wij in antwoord op het ons toegezondene van de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk terugzenden, eene kopij met begeleidende missive aan uwe Hoog Edelheden in te zenden.

Ondergeteekenden hebben alzoo de eer aan uwe Hoog Edelheden bij dezen, namens de Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk, gemeld afschrift over te leggen.

En, hoewel de *Christelijke* Kerk geen geweld tegen geweld mag bezigen noch inroepen. Dit heeft haar Heere en Koning haar uitdrukkelijk verboden en in tegendeel gezegd: "Mij is gegeven alle macht in hemel en op aarde, en ziet *Ik* ben met ulieden al de dagen tot de voleindiging der wereld."

Evenwel mag de Christelijke Kerk zich wel nederig in de bescherming harer geëerbiedigde Overheid aanbevelen.

Bij onze bekendstelling aan de Hooge Overheid dezes lands deden wij dat in het begin dezes jaars, en tot op dezen dag hebben wij alle reden om over de openbaar geworden houding, die de Overheid jegens ons heeft betoond, eene openlijke en waarlijk *ongeveinsde* erkentenis te doen; zelfs tegenover zoo vele anders onzachte oppositien en aanvallen.

Ondergeteekenden hebben tevens de eer bij dezen in naam der Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in dezen lande, Uwe Hoog Edelheden daarvoor toe te brengen hare hulde en haren oprechten dank.

Sedert dien tijd is er veel gebeurd. En hoewel onze Kerk zeer nauwkeurig is beproefd en voor echt Gereformeerd verklaard, zelfs volgens de bedoeling der Grondwet, door de laatstgehoudene Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk in dezen lande, gesterkt door eene buitenlandsche Commissie, heeft zij evenwel nog wel eens eene en andere *gevoelig* ervaring, die hare Christelijke vrijheid bedreigt en haar menschelijk recht zelfs krenkt.

Het is daarom des te meer dat de Gereformeerde Kerk. zich hij dezen, bij vernieuwing aan de bescherming van uwe Hoog Edelheden nederig aanbeveelt.

Wij gevoelen geene behoefte hierbij drangredenen te voegen, naardien wij bovengemeld—de *ondervinding* hebben van de goede gezindheid onzer Hooggeachte Regeering.

Waarom wij met de Nederduitsch Hervormde Kerk op voorgestelde gronden *niet kunnen* vereenigen, geven wij uitdrukkelijk te kennen, en vertrouwen dat ook *onze bezwaren* door de Overheid wel zullen overwogen en geeerbiedigd worden.

Hetzij ons dan slechts geoorloofd hierbij te voegen de verklaring : Dat ons verschil geene eigenzinnigheid is maar *gewetenszaak*; ons niet grondende op menschelijke inzettingen, maar op *Gods heilig Woord* en het voorbeeld der welbeproefdte *Gereformeerde Kerk* van aloude dagen. En—den wensch dat ook wij alzoo God naar *Zijn Woord* ongehinderd mogen dienen in dezen lande. al zijn wij dan de minderheid. En hiermede bevelen wij ons Gode en aan Uwe Hoog Edelheden, als zijnde Gods dienaresse tot straffe dergenen, die kwaad doen, maar tot prijs dergenen die goed doen,

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame Dienaren,

Namens bovengemelde Vergadering,

(Get.) D. POSTMA, Praeses.

ST. J. KRUGER, in l. Scriba.

Rustenburg, 1 Augustus 1859.

Het is de wensch en bede der Vergadering, dat de eenvoudige waarheid door elk worde gekend en geëerbiedigd., tot heerlijkheid van Gods naam en zaligheid veler zielen.

Dit geve God door Zijnen Heiligen Geest. Amen!

Namens de Algemeene Vergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek,

(Get.) D. POSTMA, Praeses.

„ ST. J. KRUGER, in l. Scriba.

Rustenburg, den 1sten Augustus 1859.

Voor afschriften conform,

(Get.) D. POSTMA.

(N. B. Zoo is het alles te zamen publiek medegedeeld door onze Staatscourant, en ook opgezonden aan de Gereformeerde Kerkbode van de Kaap.)

De Zittingen van dezen dag gesloten met het zingen van vers 6 en 7 van den Avondzang en dankzegging door den Leeraar.

Art. 17.

De Commissie, benoemd in art. 3 der vorige Vergadering, doet verslag van hare reis naar den Vrijstaat. En deelt der Vergadering mede, dat zij op het verlangen der Broederen

aldaar eene Gereformeerde Kerk heeft gesticht, die met ons in éëne Kerkgemeenschap wenscht te staan en ook onze Kerkorde voor de hare heeft aangenomen.

Tevens, dat zij ook hebben verzocht, dat Ds. POSTMA haar, zoolang hare behoefte het vordert mocht dienen als Consulent, hetwelk de Commissie onder goedkeuring dezer Vergadering heeft toegestaan.

Zijneerwaarde heeft op verlangen van dien Kerkeraad dan ook reeds voor de Gereformeerde Kerk in den Vrijstaat eenen Leeraar beroepen uit de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

De Vergadering geeft met blijdschap hare goedkeuring over het verrichtte door de Commissie en betuigt haar haren innigen dank.

Art. 21.

Wordt besloten tot eene Kerkelijke reis naar het N. Oosten van de Republiek en op uitnoodiging van den Leeraar verklaren de Ouderlingen ANT. ERASMUS en G. VAN DER LINDE zich bereidvaardig Zijneerwaarde derwaarts te vergezellen.

En, vandaar teruggekeerd, zoo de Heere wil gaat de Ouderling PH. SCHUTTE weder mede naar den Vrijstaat of anders J. A. VENTER, Onderling te Schoonspruit.

Kerkeraadsvergadering van de Gemeente te Rustenburg den 8sten October 1859.

Art. 7.

De Leeraar geeft der Vergadering te kennen, dat Zijneerwaarde van den Uitvoerenden Raad een verzoek ontvangen heeft om de Algemeene Kerkvergadering op te roepen tegen den 21den November e.k. te Rustenburg. En dat hij reeds de brieven heeft verzonden. De Vergadering keurt dit goed.

N.B. Zoo moet dan ook de reis naar den Vrijstaat bekort worden.

Vierde Algemeene Kerkvergadering, den 21sten November 1859 te Rustenburg, op verzoek van den Uitvoerenden Raad te zamen geroepen.

Art. 1.

Geopend met het zingen van Ps. 16 : 6, gelezen Openb. 2 en het gebed door den Leeraar.

Art. 2.

Wordt goedgevonden ook deze Vergadering als vroeger zoo algemeen mogelijk te houden.

Art. 4.

Op een partikulier verzoek van den President en Kommandant Generaal twee Ouderlingen benoemd, om met den Leeraar eene voorloopige Conferentie te houden met Ds. VAN DER HOFF en twee Ouderlingen zijner zijds. De van onze

zijde benoemde Onderlingen zijn PH. SCHUTTE en P. VENTER, en naardien van de andere zijde bij die zamenkomst zoude zitten, op verzoek van de Leden der Gemeente het Lidmaat G. KRUGER, zoo is het de begeerte der Vergadering dat er van onze zijde ook een geacht Lidmaat bij zij, en hiertoe wordt benoemd en verzocht de Weledele heer Kommant P. KRUGER, die dit ook gewillig op zich neemt.

Afgebroken met gebed en het zingen van Ps. 25 : 10.

Weder samengekomen en aangevangen met gebed en het zingen van Ps. 119 : 9 en gelezen Openb. 3.

Art. 5

De Commissie doet verslag en zegt dat de Conferentie tot niets geleid heeft.

Art. 6.

Voorgelezen het stuk van de Overheid en luidt als volgt :—

"Gouvernementskantoor,

Pretoria, den 23sten September 1859.

Aan den Weleerwaarden heer D. POSTMA, V.D.M. te Rustenburg.

Weleerwaarde Heer!

De Uitvoerende Raad der Zuid Afrikaansche Republiek heeft in hare besluiten van den 18den September 1859 ook het volgende besloten: Om, ten einde een middel aan de hand te doen om de bestaande oneenigheid in de Kerk op te heffen de beide Kerkeraden, zoowel van de zijde van onze Kerk als van die van den Weleerwaarden heer D. POSTMA te verzoeken, om op Maandag, 21 November 1859, te Rustenburg bijeen te komen, ten einde een middel te beramen om de bestaande geschillen te doen ophouden.

De Uitvoerende Raad verzoekt Ueerwaarde derhalve ook aan dit verzoek te willen voldoen, en twijfelt niet of Ueerwaarde zult tot volbrenging van den inhoud van dit besluit wel zooveel mogelijk willen medewerken, ten einde de eendracht in onze Republiek te helpen bevorderen.

Ik heb de eer te zijn, Weleerwaarde Heer,

Ued. Dw. Dienaar,

(Get.) M. W. PRETORIUS, President.

„ ST. SCHOEMAN, Lid van den Uitvoerenden Raad en Kommandant Generaal."

En het stuk, dat wij heden van Ds. VAN DER HOFF ontvingen, luidt als volgt:

"Aan den Eerwaarden heer D. POSTMA.

Eerwaarde Heer!

Bij dezen heb ik de eer u te doen toekomen een uittreksel uit de notulen vrn de Algemeene Kerkvergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk alhier, gehouden te Pretoria, den 13den September 1859.

"De zaak in betrekking tot de kerkelijke scheuring alhier

door het oprichten eener Christelijke Gereformeerde Kerk, onder leiding van Ds. POSTMA, werd behandeld nadat Zijneerwaardes schrijven, gedateerd Rustenburg, 1 Augustus 1859, aan de Vergadering was voorgelegd. Hierop werd besloten in deze zaak geen verdere stappen te nemen, maar het aan de wijsheid en het oordeel der Regeering over te laten, hoe in dezen te handelen. En wilde de Regeering verder billijke pogingen aanwenden, dat alsdan de Kerkvergadering ook bereid was die pogingen te ondersteunen; dien overeenkomstig werd aan de Overheid geschreven."

Eerwaarde Heer!

Met achting na broederlijke groete,

Ueerwaardes Dw. Dienaar,

(Get.) D. VAN DER HOEF, V.D.M.,

Præses en Scriba.

Rustenburg, 21 November 1859.

Op het een en ander is naarstig gelet en na ernstige beraadslaging besloten aldus aan de Overheid te schrijven:

Aan den Hoog Edelen Heer, Staatspresident, enz.

Hoog Edele Heeren!

Ondergeteekenden hebben de eer Uwe Hoog Edelheden te berichten, dat de Algemeene Vergadering der Gereformeerde Kerk op het verlangen van den Uitvoerenden Raad ernstig en biddend heeft gehandeld over hereeniging met de Nederduitsch Hervormde Kerk. En het resultaat hiervan is: Dat gezegde Kerkvergadering thans niets anders tot dat einde weet voor te stellen dan in Augustus reeds door haar is verklaard en bij afschrift per missive aan de Hooge Overheid is ingediend. Zij hoopt en bidt dat onze geëerbiedigde Overheid haar bij hare rechten bescherme en tegen hare aanvallers verdedige, om Christus wil. Ja, dat ze mag verwaardigd worden met de vervulling harer billijke wenschen, bij hare oprichting en bekendstelling aan de geëerbiedigde Overheid uitgesproken.

Terwijl zij voor Uwe Hoog Edelheden wenscht te blijven bidden om Gods licht en leiding en om zegen op al uwe weldadige handelingen, en noemen zich, met allen onderdanigen eerbied,

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame Dienaren, enz.

Art. 8.

De reis naar den Vrijstaat en Kolonie moet binnen kort hervat worden, en op uitnoodiging verklaart zich Broeder PH. SNIJMAN bereidvaardig den Leeraar derwaarts te vergezellen.

Kerkeraadsvergadering van de Gemeente te Rustenburg, den 23sten December 1859.

Openbare Zitting, den 24sten December.

Art. 7.

De Leeraar deelt der Vergadering mede een stuk van den Uitvoerenden Raad, gericht aan de Algemeene Vergadering, van den volgenden inhoud:

"Gouvernementskantoor,

Rustenburg, den 26sten November 1859.

Aan den Weleerwaarden Heer D. Postma, V.D.M. en St. J. Kruger.

Mijne Heeren!

De Uitvoerenden Raad der Zuid Afrikaansche Republiek heeft mij belast om in antwoord op Uwe missive, in dato Rustenburg, 21 November 1859, te berichten dat het den Uitvoerenden Raad innig leed doet, dat de uitslag der pogingen tot vereeniging van zoo weinig vrucht geweest is, en er zoo weinig ijver is aangewend geworden.

Tevens gevoelt de Uitvoerende Raad dat het uiteengaan en vertrek der Kerkeleden, die toch op verzoek van den Uitvoerenden Raad tot het gewichtig doel der vereeniging waren bijeen genoodigd, vóór dat aan den Uitvoerenden Raad daarvan was kennis gegeven, moet beschouwd worden als eene miskenning aan den Uitvoerenden Raad gedaan, daar deze toen in de onmogelijkheid gebracht werd om verder iets mede te werken tot de vereeniging, en op grond daarvan kan de Uitvoerende Raad niet aan het verzoek, in uwe missive vervat, voldoen; en zich met dezelve niet vereenigen.

De Uitvoerende Raad koestert evenwel nog de hoop dat uwe Kerkeleden tot het daarstellen eener vereeniging en het behoud van eendracht en liefde niet zullen ophouden pogingen in het werk te stellen.

Ik heb de eer te zijn, Mijne Heeren!

Uedels Dw. Dienaar,

Op last van Zijn Hoogedele den President en Leden van den Uitvoerenden Raad der Zuid Afrikaansche Republiek,

(Get.) A. F. Schubart,

Gouvernements Secretaris.

Deze Kerkeraad acht zich verplicht, ofschoon de Algemeene Vergadering niet zit, het navolgende aan den Uitvoerenden Raad terug te schrijven.

"Aan den Hoog Edelen Heer, Staatspresident enz.

Hoog Edele Heeren!

De Kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente te *Rustenburg*, wel niet officieel kunnende spreken in naam der *algemeene* Kerkvergadering, omdat die thans niet vergaderd is, heeft nochtans kennis genomen van een schrijven van den Uitvoerenden Raad aan de Heeren D. Postma V.D.M. en St. J. Kruger, in dato den 26sten November, en gevoelt zich gedrongen daarop voorloopig

iets aan de geëerbiedigde Overheid terug te schrijven, slechts als Kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente te *Rustenburg.*

Genoemde Kerkeraad verklaart oprecht zijn leedwezen, dat het uiteengaan van de Algemeene Vergadering vóór de kennisgeving aan den Uitvoerenden Raad, denzelven reden tot misnoegen heeft gegeven maar betuigt tevens "dat dit *niet moet* beschouwd worden als eene miskenning van den Uitvoerenden Raad," maar zeker als gevloeid uit een misverstaan van hunne Hoog Edelheden, den President en Kommandant Generaal, in de geheime Conferentie, gehouden in de Kerk met de beide Leeraren vóór de Zitting der Vergadering; de Kerkeraad bidt den Uitvoerenden Raad het *alzoo* en *niet anders* te beschouwen en vergeve dit der Vergadering goedgunstig. De Uitvoerende Raad neme tevens in aanmerking, dat de andere Vergadering dan zeker diezelfde fout bedreven heeft, zeker ook door diezelfde misvatting, en *hoe wij* met de Nederduitsch Hervormde Kerk over hereeniging willen onderhandelen, hebben wij uitdrukkelijk aan den Uitvoerenden Raad een en andermaal verklaard, als ook aan die Kerk zelve. Aan *onze* zijde ligt het dus niet ! En hopen dus, dat onze geëerbiedigde Overheid in dezen naar alle recht en billijkheid zal blijven handelen jegens *vrije burgers*, waarover de Voorzienigheid haar als Overheid gesteld heeft, "tot straffe wel dergenen, die kwaad doen, maar tot prijs dergenen, die goed doen." Dus willen wij hopen dat wij als *Gereformeerde* en *vrije burgers* bij onze rechten zullen beschermd worden.

En daar wij al zooveel malen ons geheel oprecht en nederig aan onze geëerbiedigde Overheid hebben verklaard, hopen wij, dat het toch niet meer zal worden vereischt, tenzij de Overheid mocht kunnen zeggen, dat wij afdwalen van den rechten weg; trouwens zoo de Overheid gelieve te *herzien* wat wij al hebben ingezonden, zal zij ons kunnen kennen en vergelijken met *Gods Woord* en *de Belijdenis* en *Constitutie* der *Oud Gereformeerden.* En met deze hope zijn wij,

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame Dienaren, enz."

Vijfde Algemeene Kerkvergadering van de Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek. den 19den October 1860, te Rustenburg.

Art. 6.

De Leeraar doet rapport van de kerkelijke samenkomst, die op verzoek van de Overheid te Pretoria is gehouden den 8sten September en leest het voorstel van de Overheid, dat hun gedaan was, om met de Nederduitsche Hervormde Kerk van dit land te vereenigen.

En deze artikelen luiden als volgt :

"Wordt besloten op bovenstaande raadplegingen en mededeelingen door ons gehouden, als een laatsten stap en hoop, dat door des Heeren zegen, de scheuring in onze Kerk veroorzaakt, mag geheeld worden en den Weleerwaarden Heer D.

POSTMA de volgende punten ter aanneming of verwerping voor te leggen:

1. Dat Zijnweleerwaarde als Leeraar onzer Staatskerk zal beschouwd, erkend en aangenomen worden, indien Zijnweleerwaarde bereid is met de volgende punten overeen te stemmen.
2. Het zal aan elken Leeraar vrijgelaten zijn om zijne Gemeente te stichten, hetzij met Psalmen en Evangelische Gezangen of met elk afzonderlijk, na hun eigen gevoelen en geweten, doch er zal onder hen slechts een Kerkwet en Kerkbestuur bestaan.
3. Wordt door de regeering gewaarborgd dat bij verlaten of afsterven van den Weleerwaarden Heer D. POSTMA hetzelfde recht tot het gebruiken van Psalmen en Evangelische Gezangen als in het vorige artikel vermeld, aan Zijnweleerwaardes opvolger of andere Leeraren zal toegekend worden.
4. En eindelijk dat alle Leeraren voor de Staatskerk dezer Republiek zullen moeten voldoen aan art. 20 en 23 der Grondwet, voor en aleer zij als zulken erkend worden"

Dit wordt ernstig overwogen en met algemeene stemmen besloten aan den Uitvoerenden Raad te antwoorden als volgt:

" Hoog Edele Heeren!

De algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek heeft de eer, mede in naam der Gemeente, Uwe Hoog Edelheden bij dezen te berichten, dat uw voorstel tot hereeniging, gedaan aan onzen Leeraar en den Ouderling PH. SCHUTTE, te Pretoria, den 8sten September, in onze Vergadering van heden, den 19den October 1860, bij wettig afschrift ter beoordeeling is voorgelegd en ernstig overwogen. En het antwoord der Vergadering en Gemeente hierop is:

1. Dat de Vergadering en Gemeente beide zien, dat de geëerbiedigde Overheid niet alleen de Evangelische Gezangen met de Psalmen op eene lijst stelt en dus eene *menschelijke* instelling met de goddelijke gelijk schat, hetwelk strijdt tegen onze *Gereformeerde Belijdenis*, zie art. 7 van onze Geloofsbelijdenis. En wij vreezen *Gods Woord*, Matth. 15: 9; Openb. 22: 18. Maar zelfs verder gaat dan nog de Leeraars, de Weleerwaarde Heeren VAN DER HOFF en VAN HEIJNINGEN, in hun voorstel gegaan zijn, n.l. de Psalmen, dat gedeelte van *Gods eigen Woord*, zoo los stelt dat een Leeraar die straffeloos voor altoos zoude kunnen nalaten.

   Wij kunnen ons daarmede in geenen deele vereenigen.

   De geëerbiedigde Overheid houde ons deze vrijmoedigheid ten goede. Want wij zijn als kerkelijke voorgangers gehouden en verplicht *Gods Woord* voor de Gemeente te bewaren. En wij vreezen Gods Woord, Openb. 22: 19 vergeleken met Deut. 4: 2; 12: 32; Spreuk. 30: 5, 6; Matth. 5: 18, 19 en vele dergelijke plaatsen der Heilige Schrift.

   Ook gevoelen zich Vergadering en Gemeente verplicht uit liefde voor hare geëerbiedigde Overheid en voor het land onzer inwoning, de Overheid met allen eerbied en nederigheid de opmerking te maken, dat de Overheid bij zulk een

besluit zich een recht zoude aanmatigen, dat geen Engel noch mensch toekomt en zij zoude daardoor volgens de genoemde Schriftuurplaatsen, de Gemeente schrikkelijk doen zondigen en grooten toorn brengen over land en volk.

Wij willen wel gelooven, dat de Overheid deze dwaling niet inziet; want zag zij dit in, dan vertrouwen wij, zoude zij zulk een voorstel niet gedaan hebben; maar wij gevoelen ons verplicht de dwaling de geëerbiedigde Overheid met alle nederigheid, doch onbewimpeld onder het oog te brengen; want wij wenschen *Gods Woord* boven alles te eeren en te vreezen.

2. Nogmaals verklaren wij:
Wij wenschen *Gereformeerd* te zijn en te blijven, *zoo als die Kerk zich te Dordrecht, in Nederland heeft geopenbaard in* 1618 *en* 1619.

3. En, hoewel elke Kerk moet getoetst worden aan den Bijbel, *Gods heilig Woord*, verzoeken wij vriendelijk dat men ook art. 20 onzer Grondwet niet uit het oog verlieze.
Wij vertrouwen, dat wij daaraan voldoen, maar nemen wij het voorstel van den Uitvoerenden Raad aan, dan zouden wij daarmede in strijd komen.
De Vergadering en Gemeente bovengenoemd hopen, dat de geëerbiedigde Overheid dezes lands de *waarheid* zie en erkenne, en volgens *eed* en *plicht*, aan hare burgers recht doe en hen daarbij bescherme.
Dit vragen zij vrijmoedig en nederig en begeeren ook niets meer dan dat.

4. En wat aangaat de gewenschte vereeniging met de Nederduitsch Hervormde Kerk in *dit land*, antwoorden wij nog *hetzelfde* als wij geschreven hebben aan die Kerk zelve en bij afschrift aan den Hoog Edelen uitvoerenden Raad, in de maand Augustus des vorigen jaars. En vertrouwen dat genoemd antwoord is: overeenkomstig *Gods heilig Woord*, tevens in overeenstemming met onze Grondwet, zie art. 11 en 20 welk laatste uitdrukkelijk de Synode, gehouden te Dordrecht in 1618 en 1619, noemt en hopen toch, dat het volk dezes lands daaraan getrouw blijve tot in de laatste nageslachten, daarom roepen wij elk toe: laat ons *alzoo* vereenigen.
Wij kunnen van die gegevene verklaring niet aflaten, zullen wij getrouw blijven aan onze Gereformeerde Belijdenis en beginsel.
Wij willen van harte met onze naasten vereenigen, maar deze vereeniging moet met *Gods heilig Woord* overeenkomen, anders durven wij het niet wagen.

En dit zij toch het streven van Overheid en onderdanen *om God te dienen* naar *Zijn Woord*!

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame Dienaren,

De Kerkeraad en Gemeente voornoemd en van wege dezelve:—

(Get.) D. Postma V.D.M. en Præses.
„ J. F. Robbertse, Ouderling, in l. Scriba,"

Art. 7.

De Leeraar doet eene opwekking tot getrouwheid aan de reine leer en dienst van God, gepaard met eene bemoediging en laat zingen Ps. 74: 21, 22, en wekt de Gemeente op, om hem te volgen in een ernstig gebed.

PAUZE.

Art. 9.

Voorgelezen brieven van de beroepene Leeraren J. W. TE BOKKEL, voor de Kaap Kolonie, H. DE COCK, voor den Vrijstaat, J. BEIJER, voor de Republiek. De beiden eerstgenoemden hebben bedankt. Maar Ds. BEIJER is genegen om over te komen.

Doch doordien de beide eersten bedankt hebben en de laatste genegen is te komen, doet de Leeraar het voorstel, om aan den Kerkeraad van den Vrijstaat af te staan het beroep op Ds. BEIJER, opdat daar maar eerst voorziening zij, ten einde als Consulent van dien Staat en van de Kolonie, des te spoediger eenige verlichting moge bekomen.

De Vergadering en Gemeente stemmen hiermede overeen en ZijnEerwaarde wordt het opgedragen dien Kerkeraad dat voor te stellen

---

Openbare Kerkeraadsvergadering te Rustenburg, den 6den Juli 1861.

Art. 2.

De Leeraar deelt de Gemeente mede de Memorie, die de tegenwoordig zijnde Leden des Kerkeraads met hem geteekend en verzonden hadden aan den Uitvoerenden Raad dezer Republiek.

De Memorie luidt als volgt:—

Aan den Hoog Edelen, enz.

Hoog Edele Heeren!

De Ondergeteekenden vernomen hebbende, dat er binnen kort eene Raadszitting zal gehouden worden, gevoelen zich gedrongen eenige opmerkingen in uw midden te brengen, met het nederige en vriendelijke verzoek deze onze opmerkingen wel in overweging te willen nemen.

1. Daar onze Algemeene Kerkvergadering bepaald is, zoo de Heere wil, in de maand September e.k., en het ons niet mogelijk is vóór de te wachten Raadszitting, die te zamen te roepen, nemen wij de vrijheid *ons persoonlijk* gevoelen UHoogEdelen bekend te stellen.
2. Herinneren wij aan al de bekendmakingen en billijke vertoogen, die van onze zijde al sedert ruim twee jaren zijn ingediend bij de Hooge Regeering dezes lands, waarop wij nog nooit een gunstig antwoord hebben ontvangen.
3. Dat bij onze menschen groote ontevredenheid begint te ontstaan, dat zij gewillig opbrengen voor Kerk en Staat, en moeten zien, dat al het geld voor de Kerk bestemd, aan de éene zijde wordt uitbetaald.

4. Raden wij de Hooge Regeering dezes lands, dat de Regeering niet meer heffe voor de Kerk, maar besluite dat elke Kerk voor hare eigene belangens zorge, onder geleide van hare Opzieners en Diakenen. Dit is naar het Woord des Heeren, zie Galaten 6: 6. "En die onderwezen wordt in het Woord, deele mede van alle goederen dengenen, die hem onderwijst"; vergeleken met Matt. 10: 10b, "Want de arbeider is zijn loon waardig." En 1 Kor. 9: 11.
5. Dat de overheid van het trouwen ook niet meer heffe dan voor de politieke kas, en late het aan elke Kerk zelve over, wat die van hare leden van elk huwelijk al of niet als eene bepaalde opbrengst voor de Kerkekas wil vaststellen.
6. Dat men ook een besluit neme dat de geboden moeten gaan in die Kerk waartoe de betrokkene personen behooren, overmits hierin een zedelijk belang gelegen is, naardien de leden bij *hunne eigene Kerk* het best bekend zijn.

De Hoog Edele Regeering houde zich overtuigd, dat wij dit geschreven hebben uit onze *Christelijke* overtuiging ten beste van *Land* en *Kerk*.

En wij houden ons zeker dat men op deze wijze *rechtvaardig* en *billijk* zal handelen, naardien dan aan *alle burgers gelijk en recht* wedervaart.

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame Dienaren.

(Get.)	D. Postma, V.D.M.	
„	St. J. Kruger,	Ouderlingen.
„	J. F. Robbertse,	Ouderlingen.
„	P. Venter,	Ouderlingen.
„	Ph. St. Snijman,	Ouderlingen.
„	J. St. Potgieter.	Diaken.

Rustenburg, den 21sten Juni 1861.

P.S.—De overige leden des Kerkeraads waren ditmaal niet tegenwoordig.

(Get.) D. P.

De Gemeente hiervan kennis gekregen hebbende, heeft terstond begeerd hare handteekening daarbij te voegen. (Hetwelk dan ook terstond na de Vergadering is gedaan op een bijzonder stuk, door de manslidmaten, bijna 60. Velen waren naar het boschveld met hun vee.)

Art. 3.

Op voorstel van den Leeraar wordt besloten, ook in deze gemeente eene collecte te houden voor de noodlijdenden in Nederland door de jongste rivier-overstrooming.

Openbare Vergadering van den Kerkeraad en Gemeente Rustenburg, den 26sten Aug. 1861.

Art. 2.

Voorgelezen de volgende stukken:—

1. Antwoord van de Overheid op onze laatste Memorie.

"Den Eerwaarden Heer D. POSTMA, te Rustenburg.

Gouvernements Kantoor,
Pretoria, 6 Aug. 1861.

Eerwaarde Heer!

De Uitvoerende Raad heeft de eer U WelEerwaarde kennis te geven, dat hij heeft besloten om de Memorie, door U Eerwaarde en andere Onderteekenaren d.d. 21 Juni en 6 Juli, in overweging te geven aan den Eerwaarden Kerkeraad, te houden in Septembermaand aanstaande, te Pretoria.

Ik heb de eer te zijn,
Eerwaarde Heer!
UEerwaardes Dw. Dienaar,
(Get.) ST. SCHOEMAN, Fung. President.
" H. STIEMENS, Gouvts. Secretaris.

2. En hierbij eene uitnoodiging door den Predikant van Pretoria, namens den Uitvoerenden Raad, in welke uitnoodiging voorkwam, dat de uitvoerende Raad POSTMA met zijne aanhangers ook bij die Kerkvergadering wenscht te zien. Met eene kopij van het schrijven van den Uitvoerenden Raad.

En hierop wordt besloten het volgende antwoord terug te zenden.

"Aan den Hoog Edelen, enz.

Hoog Edele Heeren!

De Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente te Rustenburg heeft de eer U Hoogedele te berichten, dat zij hebben ontvangen U Hoogedelens bericht d.d. 6 Augustus, over onze ingediende Memorie en ook de uitnoodiging door den WelEerwaarden Heer A. J. BEGEMAN, om de Algemeene Kerk-vergadering der Nederduitsch Hervormde Kerk, in September e.k. te Pretoria te komen bijwonen.

Wij hebben het bericht van den HoogEdelen Uitvoerenden Raad en gezegde uitnoodiging in onze openbare Vergadering van heden der Gemeente voorgelezen en met haar overwogen. Het besluit van Kerkeraad en Gemeente is: De Overheid eerbiedig kennis te geven, gelijk wij door dezen doen, *dat wij aan eene zoodanige uitnoodiging niet zullen voldoen. Aan onze geëerbiedigde Overheid* hebben wij onze Memorie opgezonden, van de *Overheid zelve* verzoeken wij vriendelijk een *behoorlijk* antwoord. In afwachting hiervan zijn wij,

Hoog Edele Heeren,

Uwe gehoorzame Dienaren."

Zesde Algemeene Kerkvergadering te Rustenburg, den 27 September 1861.

Art. 4.

a. Op het laatste verzoek aan de Regeering is het volgende antwoord ingekomen:

"WelEerw. Heer Ds. D. POSTMA, te Rustenburg.

WelEerwaarde Heer!

In antwoord op U Weleerwaardes Memorie, onderteekend door onderscheidene burgers, de dato 24 Juni en 6 Juli 1861, heb ik de eer te antwoorden: dat de Uitvoerende Raad volgens Art. 23 der Grondwet niet bevoegd was aldaar een definitief antwoord op te geven, en het daarom ingevolge dat artikel ter overweging aan de Weleerwaarde Algemeene Kerkvergadering voorgelegd heeft.

Dat de Uitvoerende Raad niets liever wilde zien, dan eene bestaanbare vereeniging der gemeenten in onze Republiek en immer zijn streven zal zijn, daartoe mede te werken.

Om alle verkeerde indrukken, die zouden kunnen aanleiding geven in de gewigtige zaak te vermijden, heb ik tevens de eer de Correspondentie (*) te zenden die gevoerd is tusschen ons en de Weleerwaarde Algemeene Kerkvergadering, waaruit U Weleerwaarde kunt zien, dat de Uitvoerende Raad niet verder heeft kunnen gaan dan de Wet hem zulks toelaat.

Ik heb de eer te zijn,
Weleerwaarde Heer!
U Weleerwaardes Dw. Dienaar,

(Get). ST. SCHOEMAN, Fungeerend President.
„ H. STIEMENS, Gouvernements Secretaris."

Ter verpozing gezongen Ps. 81: 15 en gebed door den Leeraar.

Ingevolge de laatst voorgelezene stukken wordt ernstig en veel gesproken.

De Vergadering wordt, na gebed, één uur opgeschort.

Weer bijeengekomen, heropend met het zingen van Ps. 86: 6 en gebed door den Leeraar.

En nu wordt de afgebrokene discussie hervat en besloten:

Voorts als Gereformeerde Kerk in de ware Christelijke Vrijheid voort te wandelen met de hulp en de genade des Heeren, onaangezien hoe ook de Overheid met ons handelt.

Art. 5.

Wordt besloten aan de wettige Regeering in te dienen eene Memorie over zaken, die de Kerk betreffen en die te stellen in handen van den Weledel Gestrengen Heer J. S. P. KRUGER, Kommandant van het distrikt Rustenburg, om die bij de eerstkomende gelegenheid voor de Algemeene Vergadering in te dienen bij de Hooge Regeering.

Deze Memorie luidt als volgt:

Aan onze *Wettige* en geëerbiedigde Overheid van de Zuid Afrikaansche Republiek.

(*) De hierin gemelde Correspondentie is ook bij de Kerkelijke Stukken voorgelezen en bij dezelve gedeponeerd.

Hoogedele Heeren!

De Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk met de Gemeente vergaderd te Rustenburg, den 27sten en 28sten September 1861, komt door dezen tot hare Wettige Overheid met billijke eischen en verzoeken:

1. Dat bij de Wet uitdrukkelijk bepaald worde, dat de eene Kerk niet meer over de andere heersche.
2. Dat de Overheid niet meer voor de Kerk of Kerken heffe, noch bezoldige, maar dat elke Kerk voor hare eigene belangens zorge, onder geleide harer Opzieners en Diakens. Dit is naar het Woord des Heeren, zie Gal. 6 : 6. En het andere leidt tot vele verkeerdheden in Kerk en Staat, gelijk de geschiedenis van alle tijden leert en onze eigene ervaring, zelfs in dit land bevestigt.
3. Dat de Overheid ook bij de Wet bepale, dat de *huwelijksgeboden* moeten gaan in die Kerk, waartoe de personen, die trouwen, behooren, zoo hier eene Kerk van hunne belijdenis bestaat, of anders: Dat de geboden den vereischten tijd aan het Kantoor moeten aangeplakt worden. En de Overheid ook niet meer eene opbrengst voor de Kerk heffe bij het trouwen, maar slechts voor de politieke kas en late aan elke Kerk zelve over, wat die al of niet van elk huwelijk voor de Kerkekas wil bepalen.
4. Dat het later genomen besluit om op *Licentie* te kunnen trouwen, worde ingetrokken en voorts elk burger aan dezelfde verplichting onderworpen zij, om na afloop der geboden te kunnen trouwen; naardien bij het gebruiken eener *Licentie* meer gevaar van onwettige huwelijken is, dan bij het gebruik van op geboden te trouwen; en hiertegen zooveel mogelijk te waken is de verplichting van Overheid en Kerk.
5. Dat de Overheid ook de zaak der weduwen en weezen zoodanig regele, dat de burgers bij hunne eigene districtsambtenaren in die zaken kosteloos kunnen geholpen worden, en gelieve kennis te nemen van onze Memorie, die wij over die zaak hierbij voegen. Opdat weduwen en weezen, geholpen en niet bezwaard worden. Onze geëerbiedigde Overheid toone voorts dat ze aan *alle wettige* burgers gelijke rechten laat genieten en hen daarbij bescherme, opdat de Overheid ook weer mag hopen op hunne gehoorzaamheid en hulp.

Hoog Edele Heeren!

Uwe gehoorzame Dienaren, enz.

Art. 6.

Evenwel wordt besloten, dat terstond van de Gemeente-leden begeerd wordt, dat zij in alle geval hunne geboden bij hunnen Kerkeraad bekend stellen, opdat ze de Gemeente kunnen bekend gemaakt worden. En dit zal in alle Gemeenten zooveel mogelijk openbaar bekend gemaakt worden.

Tevens, dat de Kerkeraad van de Gemeente Rustenburg maar terstond bij hunnen Landdrost hieromtrent eene Memorie indiene en de andere Kerkeraden hiervan eene Kopij nemen, om het ook bij hunne Landdrosten te beproeven.

Deze Memorie luidt als volgt:

Aan den Weledelen Heer, den Landdrost van het distrikt *Rustenburg.*

Wel Edele Heer!

De Kerkeraad der Gereformeerde Gemeente van het district *Rustenburg*, gevoelt zich gedrongen voor de belangen der Gemeente, hun van God toevertrouwd en aanbevolen, bij u Weledele een ernstig en dringend verzoek in te dienen, en het is bepaald omtrent de *zaak des huwelijks:*

1. Onze Gemeente verkiest niet langer onder de heerschappij van eene andere Kerk te staan, maar verlangt van hare Burgerlijke Overheid als *Wettige burgers van den Staat* met dezelfde erkentenis en bescherming bedeeld te worden; daarom verlangt de Kerkeraad en Gemeente bovengenoemd, dat *de geboden* moeten gaan in de Kerk, waartoe de personen, die trouwen, behooren, opdat de Kerkeraad niet meer buiten de gelegenheid gesteld wordt kennis van de huwelijken zijner Leden te nemen, gelijk onlangs nog het geval is geweest.
2. Dat onze Gemeente ook niet meer genegen is om, *gedwongen*, andere Kerken, met welke zij zich niet kan vereenigen, te onderhouden, en daarom verlangt de Kerkeraad voornoemd, dat de opbrengst, die bij het trouwen voor de Kerk bestemd is, ook worde uitbetaald aan de Kerk, waartoe de betrokkene personen behooren. Maar nog liever zouden wij zien, dat de Overheid bij het trouwen niets voor de Kerk ontving, maar dat aan elke Kerk zelve overlate.

Weledele Heer!

Wij hopen, dat Uweledele zal beseffen, dat wij spreken in het belang der Gemeente, die wij vertegenwoordigen en in haren naam.

Dat Uweledele ook zal beseffen, dat wij bewonen eene *Republiek*, waarin aan *alle wettige* burgers eene gelijke behandeling moet geschieden.

Dat Uweledele zal beseffen, dat de burgers—ook onze Gemeente—gaarne hare Overheid eerbiedigen naar Gods Woord, en haar bezoldijgen; maar dan ook vorderen zij, rechtvaardig behandeld te worden en niet blootgesteld te worden door toedoen van de Overheid aan overheersehing van de eene Kerk over de andere.

Wil onze geëerbiedigde Overheid rekenen op onze *gehoorzaamheid* en *hulpe*, dan vragen wij ook als burgers ons recht en eene gelijke behandeling.

In hope, dat Uweledele ons hoore en spoedig een gunstig antwoord geve, zijn wij

Weledele Heer!

Uwe gehoorzame Dienaren,

De Kerkeraad voornoemd, enz.

Op vorenstaande Memorie is in de volgende week antwoord ontvangen, en omdat de notulen nog niet geïnsereerd waren, wordt het hier terstond bijgevoegd en luidt als volgt;

Landdrostkantoor,
Rustenburg, 30 September, 1861.

Aan den Eerwaarden Kerkeraad der Gereformeerde Kerk.
Weleerwaarde Heeren!

In antwoord op de uwe van dato 28 September, zij het volgende:

1. Het verzoek van wegen de Huwelijksgeboden moet ik antwoorden, volgens het Volksbesluit van dd. 14 September jl., wordt zoo verre mijn macht strekt in het distrikt Rustenburg toegestaan.
2. Wat aangaat de trouwgelden, zijnde Vijf Rijksdaalders, is in mijne macht niet om dezelve de Kerk te onthouden, maar diegenen, die vermeenen recht te hebben dezelve te vorderen, staat het vrij aanzoek te doen tot verkrijging derzelver, volgens het Volksbesluit hiervoren gemeld.

Zoo geloof ik hiermede Uweleerwaarde op Uweleerwaardes verzoek ten volle voldaan te hebben, en ben en blijf bij die hoop en vertrouwen verder werkzaam te zijn tot bevordering van rust, vrede en eensgezindheid in dit district.

Verblijf ik met alle hoogachting,

Weleerwaarde Heeren!

Ueerwaardes Dw. Dienaar,

(Get.) J. M. VAN ROOIJEN, f. Landdrost."

Art. 10.

De Leeraar maakt als Consulent van de Gemeenten in Vrijstaat en Kolonie, der Vergadering bekend, dat die Gemeenten haar verlangen aan Zijneerwaarde hebben te kennen gegeven, om, zoodra er nog een Leeraar was gekomen met onze Gemeenten samen eene Synodale Bijeenkomst te houden en wel de eerste keer te *Reddersburg* in den Vrijstaat, voor het oogenblik de geschikste plaats, naar hun oordeel.

Deze Vergadering vereenigt zich met dat voorstel, en, op voorstel van den Leeraar wordt er nu eene Commissie benoemd, die dan als Afgevaardigden met den Leeraar die Synodale Bijeenkomst moeten bijwonen.

Volgens de meeste stemmen moeten het zes Onderlingen zijn en deze met gesloten briefjes verkoren, zijn de volgende personen: PH. SCHUTTE, P. A. VENTER, P. VENTER, J. F. ROBBERTSE, ST. KRUGER, PH. SNIJMAN, SR.

Secundi: J. A. VENTER, G. VAN DER LINDE.

Art. 13.

De Leeraar verklaart aan de Vergadering zijne gemoedelijke bekommering over de inrichting hier te lande omtrent de nalatenschap en had daaromtrent eene Memorie ontworpen, om eene betere zorg voor weduwen en weezen te verkrijgen van de wettige Regeering, die Zijneerwaarde der Vergadering voorleest en de Vergadering en Gemeente verklaren te deelen in diezelfde bekommering en vereenigen zich geheel met de voorgelezen Memorie, daarom wordt besloten dezelve alzoo in te dienen. De Memorie luidt als volgt:

Den Weledel Gestrengen Heer, den Heer S. J. P. KRUGER, Commandant van het district Rustenburg.

Weledel Gestrenge Heer!

De Algemeene Kerkvergadering der Gereformeerde Kerk in de Zuid Afrikaansche Republiek de aandacht vestigende op de belangens van weduwen en weezen, gevoelt eene groote behoefte aan eene verbetering in de behartiging van die belangen van wege de Regeering.

Zij is zoo vrij om hierover hare gedachten in hoofdtrekken voor te dragen:

1. Dat er voor het geheele land één of twee weesheeren worden aangesteld, acht de Vergadering niet doelmatig en kan te groote kosten veroorzaken voor de belanghebbende personen, of voor het Gouvernement.
2. Het verlangen van de Vergadering is, dat die zaak bij elk Landdrostkantoor van het district, in welke het geval plaats vindt, kan verricht worden en dat zonder kosten voor weduwnaar, weduwe en minderjarige weezen. Zonder kosten zegt de Vergadering, want het afsterven van Vader of Moeder, die minderjarige kinderen nalaten, moet beschouwd worden als een ongeluk en groote ramp, die met geene kosten dient bezwaard te worden, maar door de wettige Regeering moeten worden geholpen.
3. De Regeering zoude over die zaak, op deze of dergelijke wijze kunnen besluiten, onder goedkeuring van het publiek:

   a. Bij overlijden van Vader of Moeder worde er met goedvinden van de naaste familje van Vaders en Moeders zijde, door den Landdrost een toeziend Voogd aangesteld.

   b. Bij dood van beide ouders, op dezelfde wijze een Voogd en toeziend Voogd.

   c. De toeziende Voogd zorge in elk geval, dat er een Inventaris gemaakt wordt door den Veldkornet, in bijzijn van twee onpartijdige getuigen.

   d. Van dat Inventaris wordt een wettig afschrift gesteld in handen van den Landdrost.

   e. De toeziende Voogd zorge er voor dat de boedel door Vader, Moeder of Voogd, op de voordeeligste wijze worde beheerd en, zoo hij het noodig acht, vordert bij eenen bekwamen borg, met welken hij zich kan tevreden stellen.

   f. Waar minderjarige kinderen zijn, onder verschillende Voogden, zoeken dezen onder goedkeuring van den Landdrost overeen te komen, of de boedel al of niet moet worden verkocht.

Dit zijn zoo wat de hoofddenkbeelden van de Vergadering, maar zij onderwerpt dit gaarne aan beter oordeel. Alleen is haar dringend verzoek, dat die zaak bij elk Landdrostkantoor voor deszelfs district waarin het geval plaats vindt, kosteloos wordt verricht, ter hulpe van weduwen en weezen, behoudens goede Securiteit voor de nalatenschap.

De Vergadering stelt dit stuk in handen van den Weledelen Gestrengen Heer, den Commandant van het district Rustenburg

met het vriendelijke verzoek het in haren naam bij de bevoegde autoriteit bekend te stellen.

En om dit stuk toe te lichten, wanneer dit door de Hoog Edele Regeering verlangd wordt, heeft de Vergadering benoemd eene Commissie, bestaande uit de volgende personen: den Leeraar D. POSTMA en den Ouderling P. A. VENTER.

Met de verzekering van onze hoogachting,

Weledel Gestrenge Heer!

Uw Dw. Dienaren,

De Kerkeraad en Gemeente voornoemd en vanwege dezelve, enz.

Openbare Kerkeraadsvergadering van de Gemeente Rustenburg den 7den December 1861.

Art. 4.

De Leeraar deelt mede een stuk van den Landdrost van Rustenburg, waarbij Zijnedele herroept en terugneemt het besluit van 30 September, aangaande de geboden enz., vermeld in art. 6 der laatst gehoudene Algemeene Kerkvergadering. Zijnedele meldt als reden hiervan het laatstgenomen Volksbesluit te Pretoria.

De Kerkeraad neemt dit voor kennisgeving aan.

Dat er soms in die dagen veel te verduren was spreekt van zelf. Ik wil daar niet gaarne veel van melden, omdat wij nu in vrede met elkander leven, en zamen arbeiden zooveel als mogelijk is. Slechts een brief uit die dagen laat ik hier volgen:

Den WelEd. Heer,
P. SCHUTTE,
Ouderling van Postma,
Gatsrand.

Landdrostkantoor,
Potchefstroom, 15 July 1862.

Weledele Heer,

Uit de Courant heb ik gezien dat de heer Postma voornemens is op deze maand Kerk en Nachtmaal te houden in het huis van de Weduwe Lombaard, diensvolgens raad ik UEdele zulks tegen tegaan, daar ik dit volstrekt niet toe staan zal, en in geval zulks toch, niettegenstaande deze waarschuwing, geschiedt, zal ik het huis laten afbranden terwijl ik de Weduwe Lombaard hier ook kennis van geven zal.

Vroeger is UEd. bij mij geweest om eene bijeenkomst te houden, waarop wij zouden zien waarom de Kerk nu verdeeld is, en of er geene eenheid in Kerk zoude kunnen bestaan. UEd. bent na dien tijd nimmer bij mij gekomen om die bijeenkomst te beleggen en ik beschouw verdeeldheid in de Republiek van Kerk als zeer nadeelig voor de Staat en onze broederlijke eensgezindheid, en wanneer wij het eens zijn, bestaat hier een Kerk en is het niet noodig in private huizen kerk te houden. Daar ik volgens Art. 187 der Grondwet opzigt heb over de rust en vrede over dit

dorp, zoo mag ik geen private kerkhouden toestaan en zoudt UEd. alle gevolgen aan u eigen te wijten hebben.

Ik heb de eer te zijn,
WedEdele Heer,
UwEds. opregte Vriend,
(W. Get.) J. C. STEYN,
Landdrost.

Een ware Kopy van het origineele,
(W. g) N.B. E. MAEYER,

Een waar en trouw afschrift.
A. J. v.D. WALT,
Gatsrand, April 1898.

HOOFDSTUK VIII.

MEDEDEELINGEN DOOR SOMMIGEN VAN DE EERSTE VADERS EN MOEDERS DER GEREF. KERK OVER HARE STICHTING.

Laat mij nu, waarde Lezer en Lezeres, u eenige mededeelingen voorleggen van sommige van die eerste Vaders en Moeders der Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

1.

De Oude Vader Sacharias J. de Beer Sr. van Tweefontein, Distrikt Waterberg Z. A. Republiek heeft mij het volgende stuk toegezonden :—

Omtrent het jaar 1834 werd de Evangelische Gezangen in de Ned. Geref. Kerk in de Kaap Kolonie ingevoerd en aangenomen. Een alom bekende feit is dat menig lid der Kerk er op tegen was, en dezelve nooit gebruikte, waardoor ergernissen ontstonden en bleven voortduren.

Met den grooten trek der Emigranten van 1836—38 geraakten de uitgetrokkenen zonder Kerk. In het jaar 1838 werd Ds. Smit toegelaten als Leeraar der Emigranten in Natal. Daar hij te oud en zwak was om de bediening waar te nemen, werd onder zijne goedkeuring Zendeling Lindley aangesteld als Leeraar in 1840. Ook onder genoemde Leeraren ontstond gedurig ergernis wegens de Gezangen; en een groot gedeelte der Emigranten bleven alleen, en namen geen deel aan de Kerk.

Wegens de anexatie van Natal door Engeland in 1844, ontstond een tweede trek over het Drakensgebergte naar Mooirivier (Potchefstroom), waardoor de Emigranten weer zonder Kerk geraakten. Ook in dien tijd waren er gedurig verdeeldheid en twist onder de Emigranten wegens Kerkelijke aangelegenheden dat gedurig toenam. In 1846 of 47 vroeg Ds. Taylor van Cradock verlof om Gemeenten te gaan stichten in de Transvaal, doch de Kaapsche Synode, onder invloed van de Britsche Regeering, weigerde hem toe te laten de Bondzegelen onder de Emigranten te bedienen, waarop hij thuis bleef. Kort daarop werd aan Jacob Erasmus in Schoonspruit een brief en courant van zijn Broeder in de Kaap Kolonie gezonden, waarin een artikel verscheen, dat afgezanten naar Transvaal gezonden zullen worden in 1848 om Gemeenten te stichten. (Alles in overleg met de Britsche Regeering). Di. Faure en Robertson kwamen daarop en stichtten Gemeenten te Potchefstroom en

Hekpoort. Een groot gedeelte wilde geen deel nemen en bleven achter; alsmede de inwoners van de "toenmalige" republiek Lijdenburg; omdat wij tegen de Gezangen waren, en bleven dus zonder Kerk.

Kort na de komst van Di. Faure en Robertson werd door de Britsche Regeering een Proclamatie uitgevaardigd, proclameerende de Emigranten door het zwaard des Geestes onder haar gezag te zullen brengen, als *niet* door politiek. In gevolg van die proclamatie werd door de Kaapsche Synode Ds. Murray, (die tezamen met al de andere Predikanten een eed van getrouwheid afleggen moesten) afgevaardigd "om de proclamatie gevolg te geven", naar Transvaal. Jacob Erasmus had óók die proclamatie in handen gekregen; en verscheen met 5 anderen om zich tegen Ds. Murray te verzetten in Mariko. Zoo bleef de protesteerende partij zonder Kerk.

In 1853 werd Ds. van der Hoff Leeraar te Potchefstroom. Hij ging zelfs zoo ver dat hij de kerkelijke censuur toepaste op diegenen, die tegen de Kerk waren. Hiervan namen de afgescheidenen natuurlijk geen notitie, en bleven tegen en dus zonder Kerk. Piet Venter van Rustenburg en anderen korrespondeerden toen reeds met de Gereformeerde Kerk in Nederland, den toestand van zaken meldende en verzoekende om een Leeraar. Niet wetende aan wien eigenlijk te schrijven schreef Piet Venter eindelijk op aanrading van een vriend aan zekeren Calembach, Ouderling der Ned. Herv. Kerk in Nederland. Calembach gaf dien brief over aan een ouderling der Geref. Kerk, die denzelven in de handen van bevoegde Autoriteit overhandigde, waarna de zaak in werking trad. Op het verzoek der afgescheidenen in Transvaal, Vrijstaat, en Kaap Kolonie werd Ds. D. Postma, afgevaardigd naar Afrika, om zaken te onderzoeken, enz. en de geschillen te beslechten. Op een Vergadering door de Regeering tot dien einde opgeroepen te Pretoria op 8 Juni 1859, werden de zaken door Ds. Postma, Ds. van der Hoff, de Leden van den Volksraad, en anderen onderzocht en besproken. Dertien of veertien mannen wilden nog niet vereenigen en verzochten toen Ds. Postma als Leeraar, waarop Z.Eerw. één maand uitstel vroeg om te besluiten; en op den 8sten Februari werd in gevolg van dit verzoek de Gereformeerde Kerk te Rustenburg gesticht. Den volgenden Zondag ging ik met meer anderen naar de Kerk die door Ds. Postma aan Krokodilrivier op de plaats van Jan Booysen besteld en gehouden werd. Daar werden dien Zondag 8 of 9 kinderen gedoopt waaronder 3 van mijzelven, waarvan de oudste 7 jaren en de jongste 3 jaren oud waren. Ds. Postma

verzocht mij om mijn Kerk eerst behoorlijk te bedanken en dan over te komen, waarop ik Z.Eerw. antwoordde; dat ik, sedert ik uit Natal getrokken was, nog nooit een Kerk had, daar ik tegen de Kerk was; wij hadden altijd verlangend naar *deze Kerk* uitgezien, en hier zijn wij nu om in dezelve opgenomen te worden, en de sacramenten te ontvangen.

II.

Wij laten hier nu eene bijdrage volgen van de hand van Ds. M. P. A. Coetzee Sr. tevens één van de eerste Vaders bij de stichting der Geref. Kerk toegetreden; kort daarna Ouderling geworden en later Predikant eerst te Middelburg K. Kolonie thans te Belfast, Distrikt Lijdenburg Z. A. Republiek—Deze grijze Vader is al die jaren lang door den Heere gesteld tot een grooten zegen voor de Geref. Kerk in Z. Afrika. ZEerw's. bijdrage luidt als volgt:

De schrijver dezer regelen, die van af de stichting der Geref. Kerk in Zuid Afrika, hare geschiedenis mede gemaakt, heeft, is verzocht ook eene bijdrage voor het te boek stellen van die geschiedenis te leveren. Vooraf maakt hij excuus. niet gedacht hebbende ook eene bijdrage te zullen moeten leveren, zoo zijn de datums door hem niet te noemen.

De overkomst van wijlen Ds. van der Hoff is overbekend als de eerste Predikant van de Z. A. Republiek. Bij ZEerw's aankomst is de strijd begonnen. Getuige de stem van Mooirivier (een Nieuwsblad,) nog bij enkele Ouden van dagen te vinden. Men heeft beloofd die Stem op te sporen en aan den schrijver toe te zenden.

Nadat de pogingen mislukt waren, door eenige Gereformeerde Lidmaten aangewend om Ds. v. d. Hoff te overtuigen, en ZEerw. had verklaard: laat die menschen staan, overtuigen kunnen wij ze toch niet!—zijn die enkelen, uit Rustenburg drie, uit Zoutpansberg één, tot handelen overgegaan om een Predikant volgens Dordrecht te krijgen. Die vier leden zijn te Rustenburg of in het distrikt Rustenburg zamen gekomen. Albertus Venter als voorman, P. Venter, Ph. Snijman, en A. Venter van Zoutpansberg. Het besluit werd genomen om een verzoekschrift op te stellen om de algemeene Vergadering van de Nederd. Herv. Kerk daartoe verlof te vragen, en als dit verlof verkregen was, den Edel. Achtbaren Volksraad om bekrachtiging daarvan te verzoeken. Ook werd besloten Albertus Venter naar Lijden-

burg af te vaardigen ten einde de medewerking van J. H. Venter te verkrijgen.

Dat het donkere dagen waren voor de Geref. Leden, vast houdende aan de leer der Vaderen, laat zich gemakkelijk verstaan, zelfs geloofsgenooten waren bang om met elkander te spreken, niet wetende of men een Broeder of Vijand ontmoette. Zooals later eens aan den schrijver verweten werd: waarom hebt gij u niet geopenbaard toen gij destijds hier waart uitgespannen? waarop ik met een wedervraag antwoordde: Lieve Oom, waarom heeft u dan niet gezegd wie u was aangaande die leer? Ik antwoordde: ik was bang! Hiermede noem ik van de velen slechts een enkel geval.

Men had de verwachting de Ouders zullen sterven, de jongen zullen terug keeren. Eens in schrijvers leven, nog vóór de komst van wijlen Vader Postma, dacht hij zou hij ook niet maar volgen en aannemen. Maar wie beschrijft die bange uren van worsteling en strijd. Door een machtige hand werd hij weêrhouden. De Kerk moest gezocht en gevonden worden in Gods Woord. Te vergeefs, geen enkel woord "Kerk" in den Bijbel. Nu moest het register dan helpen, en daarin werd gevonden: Gemeente,—geroepene gemeente,—verkregen, geheiligde gemeente; schrift werd met schrift vergeleken, getuigen nog die honderden Potloodmerken in den Ouden Staten Bijbel, van mijn Vader geërfd.

Bij de aankomst van bovengemelde A. Venter in het Distr. Lijdenburg was hij teleurgesteld, hij vond geen medewerker in zijn Oom, maar verklaarde niet gedacht te hebben twee zijner kleinneefs daartoe zoo bereidvaardig te vinden.

Alles werd dan ook voor zijn vertrek geregeld, aangaande reiskosten, enz. Het postvervoer geschiedde in die dagen door Kaffers, en Lijdenburg is ver van Rustenburg verwijderd, en zoo verliepen er maanden eer dat wij van elkander over en weer eenig schriftelijk bericht konden ontvangen.

Nadat het verzoekschrift, destijds door tusschenkomst van Kommandant Kruger, later Z. H. Ed. onze geachte President, verkregen en goedgekeurd door den achtbaren volksraad, en overgezonden aan wijlen Jacobus Venter, Ex-Staats president van den O. V. St, was wijlen mijn broeder D. C. D. Coetsee te Bloemfontein O. V. St, en bij zijne thuiskomst ontving ik het blijde bericht: Die roepstem is verzonden.

Nu was er nog deze bekommernis: is er nog wel een Predikant te vinden volgens de leer der Vaderen?

Wie beschrijft de vreugde bij de aankomst van wijlen Ds. D. Postma, niettegenstaande de hoon en verguizing geworpen op ZEerws. persoon en de Christelijke Geref. Kerk in Nederland. Men bazuinde van Oost, West, Noord en Zuid: de Antichrist is in het land gekomen! Waarvan hier slechts een kleinigheid is aangestipt zou een groot boekdeel mee kunnen gevuld worden; doch wat er reeds in de Oude Kolonie met die Familielies gebeurd is, is overbekend.

Wij bepalen nu den lezer bij de geschiedenis der Kerk te Lijdenburg. Bij de aankomst van onzen geliefden Leeraar D. Postma waren mijn Broeder en ik op tocht naar Ladysmith; te huis gekomen ontvingen wij daaromtrent het eerste bericht van wijlen onzen Landdrost J. de Klerk, die van Rustenburg thuis kwam en mij liet weten dat hij een goed bericht voor de Doppers (dit was een scheldnaam) had. Dadelijk ging ik. Ook hier zij gezegd: wie beschrijft mijne vreugde bij die ontmoeting, als de Landdrost tot mij zeide: Petrus, de oude menschen in Rustenburg en Pretoria, die eertijds gebogen gingen, loopen nu rechtop, uw Predikant is gekomen!—hij is volgens uw verzoekschrift Dortsch! Thuis gekomen maakten wij druk klaar; mijn Broeder moest naar Rustenburg ook om een hunner kinderen te laten doopen. Bij zijne thuiskomst was het mijne roeping wijlen Vader Postma af te halen op de plaats van wijlen Albertus Venter, Pienaarsrivier, want toen woonde hij niet meer in het Distrikt Rustenburg.

De Predikant van Lijdenburg hiervan kennis bekomen hebbende bestelde Kerk op Nooipoort, dichtbij ons. De Prekant met zijn Ouderling F. Labuscagne kwamen aan de woning van mijn zwager B. Venter; wij begaven ons naar zijne woning. Nauwelijks hadden wij gegroet of de Predikant viel ons aan. Onder anderen deed hij mijn Broeder deze vraag: Daniel, daar is maar één ware Kerk, dus één van twee: Postma heeft de ware Kerk,— en ik de duivelsche,—of omgekeerd—ik de ware en hij de duivelsche. Mijn Broeder heeft hem zeer bescheiden geantwoord tot twee of driemalen toe en gezegd: waar men Gods Woord recht predikt en de sacramenten bediend worden naar de instelling van Christus daar is de ware kerk.

Mijn Broeder en ik besloten ook met onze families naar de Kerkplaats te gaan. Op die Kerkplaats hadden twee zeer ge-

wichtige dingen plaats. Ten eerste had de Predikant met zijn ouderling den ouden vader Venter in eene kamer gebracht om hem te overreden niet onze voetstappen te volgen. Toen ik dat hoorde, dood of levend,—barste ik de kamer in, en zeide, dat wat ZEerw. ook verkondigde op de daken moest geschieden. Toornig zag hij mij aan terwijl ik op een van de kisten plaats nam. W. A. Brakel, Redelijke Godsdienst werd toen gelezen, het Hoofdstuk: men moet zich bij de Kerk voegen en mocht de Kerk verlaten. Eene breedvoerige verklaring volgde; na dat gedaan was, vroeg ik, misschien onbeleefd: Mijnheer, wil u als u blief de goedheid hebben het volgend Hoofdstuk te lezen: De merkteekenen van de ware en valsche Kerk! Die gezelschap werd dus verbroken. Zondag morgen predikte ZEerw. ons de verdoemenis; op deze wijze n.l. bij gelijkenis: daar zijn twee jongelingen die laten zich leiden langs een afgrond door een verkeerden leider, zij zullen de steilte afstorten en voor eeuwig verloren zijn! De oude tante Van der Berg viel op die donderende zinspeling in eene flauwte, men had het moeilijk om haar weer bij te krijgen, zij had ons lief en mij in 't bijzonder, want ik hield destijds school gedurende zekere jaargetijden, om de kinderen voor het doen van Belijdenis te bekwamen.

Kort daarna had een ander voorval plaats, weer in de tegenwoordigheid van getuigen, ZEerw. zeide aan ons: wij erkennen Postma niet als Predikant, want hij heeft geen akademische opleiding genoten—en, vervolgde ZEerw.—het is bij ons zoo—al komt de duivel uit de hel en hij heeft een akademische opleiding gehad, dan is hij onze Broeder; Postma is slechts door den Geest geleerd. Ik leide dat in kennis, en deed aanteekening met potlood.

Voor ik op reis ging naar Pienaarsrivier zei ik tot mijne vrouw en mijne schoonmoeder, wij moeten onze Geloofsgenooten gaan bezoeken. Zoo gezegd zoo gedaan. Maar verbeeld u eens, lezer, door niemand werden wij ontvangen. De Veldkornet zeide: Neef, ik durf u niet ontvangen. Mijn eigen zwager stootte mij bij zijne huisdeur uit. Toen was mijn woord tot de mijnen: hadden wij Gods Woord niet, dan waren wij in onzen druk vergaan! Men hield mij voor krankzinnig. Misschien waren zij wel door hun Dominé gewaarschuwd.

Wij gingen op reis naar Pienaarsrivier met twee wagens om onzen Predikant af te halen. Mijn zwager Gert Erasmus was toen een jongeling en drijver van den ossenwagen. Toen wij den tweeden dag morgen Korfnek over waren, ontmoetten wij Kom-

mandant Nel met twee man. De Kommandant zeide tot mij Petrus, niet verder, terugkeeren. Ik zeide: Oom Piet ik ben in den publieken weg en laat mij niet keeren. Trek!—Wij gingen verder,—en zij zagen ons na.

Te Pienaarsrivier aangekomen was de eerste ontmoeting aandoenlijk tusschen den Leeraar en mij zelven. Ds. Postma had reeds van mij eenige letteren ontvangen. Dadelijk na kennismaking zeide ik tot wijlen mijn broeder en vader in Christus: ik heb u vele vragen te doen; goed zeide hij, wij hebben op weg daarvoor tijd. Ik en de mijnen woonden al de diensten getrouw bij met opene ooren en harten, en genieten het heilig Avondmaal tot groote vertroosting.

Maandag morgen begaven wij ons op reis met ZEerw. en twee afgevaardigden, n.l. A. Venter en R. Holsthuizen. Het ging zeer voorspoedig en ook genoeglijk, tot dat wij Kommandant J. van Dyk achterlieten, die zeer vriendelijk was. Den derden dag avond vroeg ZEerw. mij wanneer of ik met mijn vragen zou beginnen. Neen, zeide ik toen, mijnheer, ik heb niets te vragen, wij waren voldaan met het gehoorde, en hetgeen wij mochten genieten.

Lezer verbeeld u, als wij op weg dicht bij eenige plaatsen kwamen, liepen al wat wij aanzagen hard binnenshuis, de deuren dicht gemaakt, ja zelfs weigerde een man den Leeraar te groeten zeggende, ik groet den Antichrist niet. Mijn Broeder met den Veldkornet is ons te gemoet gekomen. Toen gingen wij te paard vooruit. Zaterdag avond omtrent 11 uur kwamen wij daar aan. Zondag hadden wij Kerk: daar waren drie families bijeen, die van mijn broeder, de mijne, en die van mijne Schoonmoeder. Een enkele kwam uit nieuwsgierigheid, niet tegenstaande ik alles duidelijk voor mijn vertrek heb bekend gesteld. Op den volgenden Zondag zouden wij Kerk hebben op verzoek van A. Venter op de plaats van zijn oom J. H. Venter, de oude. Zondag avond ontving ik een verzoek om op de begrafenis van de vrouw van F. Beetge koster te wezen. Ds. Postma meende dat ik aan dat verzoek gevolg moest geven; wij besluiten dan dat mijn broeder met de wagens vertrekken zou naar genoemde Kerkplaats,—dan kon ik ook daar weer terug wezen tegen den middag. Mijn rid nam mij wegens den moeilijken weg ruim 6 uren.

Op de plaats aangekomen, waar de begrafenis zou plaats vinden, trof ik tot mijne verbazing daar aan den Voorzitter van den Uitvoerenden Raad, Ph. Koetzer, den Kommandant L. Steyn, den Leeraar van Lijdenburg. eenige opzieners en andere Vrienden.

Na de begrafenis verzuim ik niet het minst; mijn reisgenoot en ik begaven ons dadelijk op weg. Toen wij om zagen, volgde het kommando ons. Boven den Waterval halen zij ons in. De Kommandant kwam nevens mij rijden en zeide tot mij in woedende toorn: Petrus hoe durft u Postma onder ons brengen, geloof mij, ik heb de macht u en Postma viervoet te binden en over de grenzen te brengen. Mijn woord was: hebt u de macht gebruik die!—Waarop een hevige woordwisseling plaatsvond. Een ding mag ik hier niet ongezegd laten voorbijgaan. Onze geliefde. Leeraar was van af Pienaarsrivier in zeer zwakken toestand lijdende aan de maag, en die is in plaats van beter erger geworden. Wij hadden innig medelijden met hem en vreesden voor het ergste. Op de plaats van Oom J. H. Venter aangekomen met het kommando, kwam A. Venter en zeide tot mij: Petrus wij moeten dadelijk inspannen, hier is voor ons niets te doen. Ik vroeg een uur uitstel, en ging tusschen de wagens rond, en noodigde de menschen uit, die zich met ons wenschten te voegen bij de leer der Vaderen, en ging van daar naar de woning van den Veldkornet E. D. Venter, achtervolgd door een aantal vijanden, onder andere door Kommandant L. Steyn, en den heer Ph. Koetzer. Daar aangekomen zeide Koetzer: Petrus maak geen scheuring, laten wij elkander overtuigen. Goed, zeide ik, daar is onze dierbare Bijbel ik zal hem nemen, daar zijn de Psalmen, de Heidelbergsche Catechismus, de Geloofsbelijdenis, en Liturgische Schriften, lees waar u wil, en ik zal uit den Bijbel antwoord geven. Tot hunne verbazing gelukte mij dit werkelijk. Toen Ph. Koetzer niets meer te lezen had, zeide ik: neem u nu den Bijbel, —en ik neem uw Gezangboek. Ik begin te lezen,—daar komt geen antwoord. Woedend werd de Kommandant en gebruiket slechte woorden, ik klopte hem op den schouder en zeide: Zoo is het, als men niet kan uitkomen dan is laster aan den dag. Ik behoef het niet te zeggen dat het intusschen laat geworden was.

Bij het huis weer aangekomen, kwamen twee mijner zwagers met de hunnen, en de Veldkornet met de zijnen en sloten zich bij ons aan, zoodat wij toen zes huisgezinnen waren. Nadat de Leeraar, de twee Afgevaardigden, en wij, knielend hadden gebeden, werd besloten dat wij behooren zouden onder de Gemeente die te Pretoria stond gesticht te worden; en daar de Zon reeds aan het ondergaan was besloten wij aldaar te blijven tot den volgenden dag om dan den volgenden dag naar onze woning terug te gaan om op den eerstvolgenden Zondag aldaar

het Avondmaal te vieren. Ds. Postma zou dien avond echter nog voor ons eene dienst houden. Het groote woonhuis was propvol, de Leeraar van Lijdenburg moest nevens onzen Leeraar plaats nemen. De tekst was uit Romeinen, (het spijt mij dien vergeten te hebben) Na afloop van den dienst stonden onze vijanden bij klompjes in het heldere maanlicht te spreken,—wat ik duidelijk kon hooren mompelen, was o.a. dit: hoor hij heeft ons met ronde klippen gegooid! Van mijne tent teruggekeerd vind ik dat die twee Predikanten elkander hadden aangepakt. De Leeraar van Lijdenburg bediende zich van vele vreemde woorden, en die werden wederkeerig met vreemde woorden beantwoord, voor de menigte, — want het huis was stampvol,—onverstaanbare. Maar toen de Leeraar van Lijdenburg zeide dat de onze eene scheuring wilde,—zeide Ds. Postma,—dat kan uwe Gemeente beletten—ik ben hier gekomen op de roepstem van die twee Broeders Coetzee, die de Hervormde Kerk hebben verlaten. Toen zeide hij het was beter te vereeniging,—wel zeide Ds. Postma daar is een diepe klove tusschen ons, wij kunnen niet tot u overgaan, maar wel gij tot ons,—laat al die bijdingen varen! Het antwoord was: eer ik dit doe, kap ik mijn rechterarm af! Dit was een bewijs voor onze geloofsgenooten dat de vroegere beloften, door hun Leeraar gedaan, van nul en geener waarde waren. De Leeraar vroeg dien avond logies, niettegenstaande dat zijne kamer in orde was, ten huize van Adriaan Venter.

Den volgenden morgen waren wij vroeg op met het doel te vertrekken; tot onze verbazing was het Kommando verdwenen, en van alle kanten kwamen menschen met den ouden heer J. H. Venter met tranen in de oogen ons smeekende te blijven, en Vader Postma werd met een verzocht, alle zaken voor hen open te leggen. Daartoe werd besloten en het werd gedaan. Dienzelfden namiddag werd de Gemeente te Lijdenburg gesticht; tot Ouderling werd verkoren M. P. A. Coetzee (schrijver dezes) en tot Diaken D. C. P. Coetzee, mijn Broeder. Het geween van dien namiddag is voor mij, even als de geschiedenis, onvergetelijk. Woensdag was onze geliefde Leeraar met zijn werk begonnen, en Zondag hadden wij eene gezegende Avondmaalsviering. Van die eerste Lidmaten, uitgenomen die toen nog jong waren, leven er nu nog drie in het distrikt Lijdenburg, * twee in het Distr. Pretoria, en één in den O. V. Staat. De vervolging stond

* N.B.—Die in Lijdenburg zijn geloof ik, Ds. M. P. A. Coetzee en Zijn Eerws. Echtgenoote,—de derde ken ik niet.

Die van Pretoria ken ik ook niet.

Die in den O. V. Staat meen ik is: de Echtgenoote van den Ouden Vader C. Nicolaas Venter te Sleutelspoort, Distrikt Fauresmith, eene Zuster van Ds. M. P. A. Coetzee.

D. Postma.

ons toen voor de deur. De Heere zou ons geloof beproeven. Een geloof toch zonder beproeving kan niet als gelouterd beschouwd worden. Spoedig na de stichting werd mij door een vertrouwbaren vriend medegedeeld, dat de Predikant van Lijdenburg van den kansel had afgekondigd, dat hij het nooit zou toelaten dat Postma op zijn kansel zou preeken, want hij is als een dief van elders ingeklommen. Naar aanleiding van dat bericht, belette ik, als Ouderling, mijne Gemeente om in de Kerk van genoemden Leeraar te gaan. Spoedig moesten wij naar de Algemeene Vergadering gaan. Op die Vergadering is er een verzoekschrift opgesteld en uitgedeeld aan al de afgevaardigden, om die in te dienen bij de respectieve Landdrosten, en direkt namens de Alg. Vergadering aan de HoogEdele Regeering gezonden met verzoek niet toe te laten dat éénе Kerk over de andere heersche, met het oog vooral op de trouwgelden, die aan de Herv. Kerk moesten worden afgegeven. Te huis gekomen ben ik dadelijk in persoon gegaan naar Lijdenburg en heb mijne eigenhandig aan Landdrost C. Potgieter overhandigd. Hij vond het geraden dat over te handigen aan den Eerw. Kerkeraad van Lijdenburg. Genoemden Kerkeraad hield toen met de Gemeente Vergadering en besloot mij te dagvaarden in proces tegen kosten van ongelijk, ik moest dat woord "*overheerschen*" komen bewijzen. H. T. Buhrman werd aangesteld als procureur. Maar voorzichtigheidshalve zou de Predikant met twee Ouderlingen eerst afgevaardigd worden mij te ontmoeten, om te zien of zij mij niet konden bewegen dat geschrift namens de Algemeene Vergadering terug te trekken; een fijne list om alzoo den gehaten Postma in een strik te vangen.

Ik krijg dan ook kennisgeving dat ik een zekeren Woensdag thuis moet blijven, om de deputatie namens Kerkeraad en Gemeente te ontmoeten. Ik had zooveel tijd dat ik vijf van de verstandigste mijner lidmaten kennis kon geven op dien dag tegenwoordig te wezen, waaraan zij dan ook voldeden. Op den bestemden dag kwamen dan de afgevaardigden met hooge pluis hoeden, zwarte rokken,—een indrukwekkende vertooning! Wij zorgden voor een goede ontvangst, eten en drinken, enz. De ontvangst liet niets te wenschen over. Zij kwamen ditmaal zeer vriendelijk. Pas in het huis gekomen had ZEerw. een vriendelijk verzoek aan mij—n.l. om in een kamer met ons te vergaderen, zij hadden zeer gewichtige zaken. Mijn antwoord was: het is mij een wonder, U mijn vijand en ik de uwe,—om *broederlijk* verga-

dering te houden, hier heb ik mijne Broeders, wat U te spreken hebt, spreek hier.

Dadelijk begon ZEerw. over de Kerk. Hij had een handbijbeltje, ik den statenbijbel. Dit duurde totdat zijn Ouderling O. van Niekerk zeide: Petrus laat staan den Bijbel, wij zijn niet gekomen om uit den Bijbel te spreken. Toen begon Ds. van Heiningen weer met vleitaal, het zou niet de schuld van mijn Broeder en van mij wezen dat er zulke woorden van beschuldiging in ons verzoekschrift staan, als wij dat wilden erkennen zouden zij tevreden zijn en niet verder met deze zaak gaan—Mijn Broeder gedroeg zich op dit punt zeer zwak—Ik zeide: Mijn heer, ik ben lid van de Algemeene vergadering geweest, dat is mijn dokument, mijn naam staat ook onderteekend—ZEerw. werd zeer toornig den bal misgeslagen te hebben, en verhaalde toen wat door Kerkeraad en Gemeente besloten was, zij zouden nu terug gaan en die zaak tegen kosten van ongelijk laten dienen, en ik moest mij klaar maken voor £200 à £300 sterling—Innig spijt het mij dat ik moet zeggen, dat ik, op dit dreigement boos geworden zijnde, zeide: hen de deur wijzende: ga of ik schop U er uit!—Zij stonden gelijkelijk op, gingen uit, en wij volgden. In de deur gekomen kwam ik geheel tot bedaring—Wij hielpen ze opzadelen—en zij vertrokken. Zijn Ouderling Labuscagne heeft later verteld dat hun Leeraar onderweg tot hen zeide, zij moesten er niets van denken dat Coetsee hem baas was in de schrift, hij is nog maar een jong Predikant en Coetsee is bedreven in den Bijbel.

H. T. Buhrman had de goedheid mij niet te dagvaarden, maar vriendelijk aan te schrijven. Veldkornet G. A. Venter ging met mij; toen wij dicht bij het Dorp kwamen, zeide hij: hoe heb ik het met U, ik ben benauwd, en gij zit altijd druk te praten. (Wij zaten te paard en in druk gesprek)—Ik zeide hem: Mijn Jezus heeft gezegd niet bekommerd te wezen wat ik spreken moest, het zal mij in die ure gegeven worden.

Op het bepaalde uur waren wij op Kantoor. De Landdrost zeide op bitsige toon: weet U dat ik de macht heb om U en Postma met paarden van een te laten scheuren. Ik zeide: dat geloof ik niet, heeft U de macht er toe, gebruik die dan, Postma is hier niet, maar hier sta ik. Hij bloosde en liet het hoofd zakken—Daarop zeide de Landdrost: deze zaak moet

geschikt worden—Neen, zei Buhrman, Coetsee moet bewijzen, dit is niet meer een zaak van den Kerkeraad, maar van H. T. Buhrman. Het ging al verder en verder, woedend, wij dachten zij gaan elkander vuistslagen uitdeelen—Buhrman vatte mij aan den schouder, trok mij naar de deur, en zeide: ik sluit bij U aan.—Het was een nekslag voor de tegenpartij—Die zaak is daarbij gebleven—Vader Postma behaalde eene overwinning met dat verzoek-schrift—Men kon dat verzoekschrift den kop niet inslaan.

Een tijd hierna moest ik onzen geliefden Leeraar weer op Rustenburg afhalen, naar gewoonte bezocht ik eerst weer de Gemeente. Op de plaats van den Ouden Broeder Ph. Schoeman had ik een avonddienst met de Gemeente. Een zekere de Klerk, onderwijzer, had mij eenige vragen te doen, die ik dan ook beantwoordde—Daar was een zeker iemand tegenwoordig die mij zoude aanklagen gelijk later gebleken is.

Mijn Broeder en ik gingen samen naar Rustenburg, zulke afstanden waren in die dagen van vreugde voor ons kleine afstanden. Ditmaal waren de mensbhen vriendelijk jegens ons, en met onze terugreis ook vriendelijk jegens onzen geliefden Leeraar Een klein verhaaltje: onze paarden waren moê geworden, één was dood, zoodat de Leeraar en ik mijn Broeder achterlieten met de kar en één paard op Bothasberg bij den heer S. Botha, die mijn Broeder met ossen zoude helpen. Wij gingen dien morgen tot bij groot Marthinus Steyn; afgezadeld hebbende vroeg ik de Huismoeder voor ons eten te maken, hetwelk zij dan ook volgaarne deed. Toen ik na het eten de paarden ging halen, ging Oom Martinus met mij mede en zeide: Petrus, hoe is dit, Mijnheer Postma bidt ook in den naam van Jezus, hij kan dus niet de Antichrist wezen. Ik zeide: Oom Martinus heeft u dan dat ook geloofd? Hij zeide: velen hebben mij dat verteld! Ik zeide: Oom dat is laster. Die twee paarden gaven in, en wij moesten te voet stappen, nu en dan verzocht ik den Leeraar op het eene paard te rijden. Zoo kwamen wij tegen één uur bij den Heer W. Steenekamp, die zeer vriendelijk was en ons met een flink paard hielp. Het ging toen zeer voorspoedig en nog dien avond kwamen wij aan bij den ouden Broeder J. H. Venter, alwaar wij ook twee vijanden ontmoetten, n.l. O. Olivier en J. A. Beetge; deze laatste is nu nog mijn Ouderling, van wien ik later iets moet aanstippen. Wij hadden den dag daarop slechts tijd om bij mijne woning om te gaan; den volgenden dag gingen wij naar de plaats van den ouden Broeder Schoeman, om dien Zondag daar Kerk te hebben;

vandaar zouden wij naar onze woonplaats gaan om den daarop volgenden Zondag aldaar het Avondmaal te genieten. Ik had de gewoonte om voor mijn geliefden Leeraar alles te verbergen wat tot zijn nadeel werd gezegd. Dien Zondag ontving ZEerw. een briefje van den Leeraar van Lijdenburg Ds. Postma verzoekende met zijn Kerkeraad hem een bezoek te brengen. Onze Leeraar zeide tot ons: Wij hebben reeds besloten Lijdenburg een bezoek te brengen daar Coetzee en ik bij Onder Waterval moeten wezen, — nu die vriendelijke uitnoodiging is ons tot bemoediging. Maandag morgen gingen wij met ons zeven te paard; de Broeders met mijn Br• Diaken, zouden slechts gaan tot bij Lijdenburg. Onderweg zeide ik tot den Leeraar, wij zullen bij den Landdrost moeten afzadelen, dit werd toegestemd. Daar aangekomen moest ik vragen om af te zadelen. Dit werd mij toegestaan; en de Leeraar ging binnen. Tot mijne verbazing zeide ZEerw. toen wij binnen kwamen, Coetzee zadel op—wij gehoorzaamden zonder te aarzelen. Alleen Zwart Hans Schoeman vertoefde. Toen wij voortrijden zeide Vader Postma tot mij: Coetzee hier is rook, en waar rook is, daar is ook vuur, let op mijn wenken! Ik kon zien dat ZEerw. ernstig gestemd was. Toen wij dicht bij de Pastorie waren trokken de menschen van alle zijden ook op naar de woning van hun Leeraar. Daar aangekomen werden wij zeer vriendelijk ontvangen. Voor afzadelen had onze Leeraar bedankt, niettegenstaande daartoe aangedrongen. De kamer waarin wij genoodigd werden, was bezet door den Kerkeraad, zoodat de twee Predikanten tegen elkander moesten plaats nemen. Mijn Broeder, een paar van onze Leden en ik werden toegelaten of liever plaatsen aangewezen: de gang was stampvol; voor de deur een kommando Ons lidmaat Stephanus Schoeman en den Landdrost merkte ik op voor het venster staande. Mijn aanklager stond achter de leuning van den stoel waarop ik zat. Nadat beide Predikanten voor een poos druk hadden gesproken over het één en ander, zei Ds. Postma tot mij: Coetzee wij moeten beginnen, toen zeide Ds. van Heiningen: dat niet, ik heb nog zaken. Daarop zegt Vader Postma, het is mij een wonder dat u zaken heeft, en zoo lang zat te praten, mijn werk roept mij ieder uur, maar ik zal het mij laten gevallen ga aan met uwe zaken. Nu vroeg Ds. van Heiningen: hebt gij uwe Gemeente belet om bij mij in de Kerk te komen? Vader Postma: neen, dat heb ik niet gedaan. Ds. v.d. H.:—Wel nu dan verklaag ik uw Ouderling bij u, hij heeft dat gedaan. Vader

Postma: vraag hem hij heeft zijn ouderdom. Ds. v. H.: wel Coetzee waarom heeft U dat gedaan? Coetzee: dat zal ik u zeggen, maar laat mij toe u eerst eene vraag te doen: Mijnheer waarom heeft u van den kansel gezegd, dat u Postma niet op uwen kansel zou toelaten te prediken, dat hij van elders als een dief en moordenaar was ingeklommen? Lezer verbeeldt u de verontwaardiging te zien, Ds. Postma, het briefje uit zijn zak halende zei: hoe heb ik het met u? *hier* medebroeder in Christus,—achter mijn rug: *dief en moordenaar*. Allen, die toesehouwers waren, hadden medelijden met Ds. van Heiningen. Exeuus op exeuus volgde: ik heb het gedaan om mijne Gemeente te behouden! De vermaning van den Vader Postma werd des te ernstiger totdat het woord van de lippen kwam: vergeef het mij, ik zal dit niet weer doen! Goed, zei Ds. Postma doe dit nimmer aan eenigen Evangeliedienaar.

Ds. Postma: heeft u nog zaken? Ds. v. Heiningen: ja, Coetzee heeft onze Kerk beschuldigd van valschheid. Mijn aanklager was G. Schoeman. G. S.: Mijnheer van Heiningen, ik heb wat te veel gezegd. Nu dan zeg wat gij zeker weet. G. S.: Oom Petrus heeft gezegd dat onze Kerk met de leer der Vaderen heeft gebroken en dat onze Kerk niet de Belijdenis Schriften heeft.

Ik wilde toen beginnen, maar Ds. v. H. vroeg hem toen of dit al was? Ja!—Ds. v.: H. nu dan ben ik te vreden, Broeders Kerkeraden zijt gij ook te vreden? Ja, Ja,—enz. Ds. P.: hebt gij nog zaken? Ds. v. H.: ja een vriendelijk verzoek: Coetzee, wij hebben met elkander getwist, laten wij nu voortaan als Broeders samenleven. Coetzee: Mijnheer uw verzoek zal ik van harte instemmen, maar dan heb ik een tegenverzoek: dat u niet langer zal honen de waarheid en den persoon van Postma? Daarop sprong Ds. v. H. op met de rechterhand naar voren, en bulderde: ik ben een Staatsdienaar en van Staatswege zal ik u nu ten uiterste vervolgen. Nadat ZEerw. in toorn was gaan zitten, haalde Ds. Postma zijn zakbijbeltje uit, klopte Ds. v. H. herhaalde malen op de knie en zeide: dit heeft men van den staatsdienaar met het zwaard aan de rechterhand,—ik ben een dienaar van Jezus Christus, hier is mijn zwaard. Ds. v. H. sprak niet maar bloosde zichtbaar. Ds. P.: hebt gij nog zaken. Ds. v. H.: neen! Daarop groetten wij, en vonden onze paarden reeds aan het grazen. Met ons heengaan zei ons lidmaat Zwart Fanes Schoeman tot den Landdrost: hoe is

het nu, daar gaan onze Rooije en Petrus vrij en julle zijn met schande daarop gekomen? Later vroeg ik hem waarom of hij dat gezegd had? Hij zeide: omdat de Landdrost tot hem bij zijn huis gezegd had: Fanes ik moet gaan, wij zullen, vandaag zien hoe het met die Ou Rooije en Petrus zal gaan!

Hierna gingen Ds. Postma en ik onze reis vervolgen terwijl de andere Broeders terug keerden. Het eerste bultje over zei Vader Postma tot mij: Broeder laat ons afklimmen, en daarna: Broeder, ten eerste dank ik u dat u mij niets heeft verteld van hetgeen van Heiningen achter mij heeft gezegd. Ten tweede prijs ik u dat gij u zoo mannoedig hebt gedragen, laten wij samen den Heere danken! Bij twee plaatsen zadelden wij af doch krijgen geen eten. Eerst dien avond bij de Weduwe Beetge werd ons te eten gegeven. Hier moesten wij een jongeling, die door een geweerschot verwond reeds lang te bed lag, op zijn dringend begeerte laten belijdenis doen. Op weg naar mijn woning sprak Ds. Postma met mij over de noodzakelijkheid om nog een ouderling en Diaken te laten verkiezen; wij hadden toen weer Avondmaalsviering op onze plaats.—Tot Ouderling werd verkoren de vroegere Veldkornet E. A. Venter en tot Diaken, M. J. Venter nu nog woonachtig in het Distrikt Pretoria.

Nu vervolgens eene kleine mededeling van Ouderling J. A. Beetge (te voren reeds in mijn stuk genoemd) hoe of hij tot de Geref. Kerk gekomen is.—Ouderling J. A. Beetge verhaalt als volgt: Er was intusschen een Herv. Predikant te Pretoria gekomen.—J. van Jaarsveld en Ouderling A. Venter hadden een strijd gekregen over de Kerk. A. Venter had gezegd dat de valschheid tot in de fondamenten van de Herv. Kerk was. J. v. Jaarsveld verklaagde A. Venter daarover bij den Eerw. Kerkeraad der Herv. Kerk te Pretoria; deze beraadslaagde over deze zaak en besloot dat de zaak politiek en niet bij den Kerkeraad behoorde. J. A. Beetge en O. Olivier waren naar Pretoria en van daar op de terug reis kwamen zij bij J. van Jaarsveld, stiefzwager van J. A. Beetge. J. van Jaarsveld riep toen zijn kinderen om ze voor te stellen, ook het jongste kind dat reeds rondstapte, waarvan gezegd werd dat het nog zonder naam was omdat het nog niet gedoopt was; daarover verbaasde J. A. Beetge zich zeer, zoo nabij de Kerk te wezen, en dan een zoo groot ongedoopt kind te hebben. J. van Jaarsveld en zijn

vrouw verhaalden hem toen de geschiedens van beschuldiging, aanklacht, en uitspraak.

Dadelijk zeide Beetge hij zou de zaak niet daar laten. A, Venter zou dat moeten bewijzen voor den Kerkeraad van Lijdenburg. Van Jaarsveld was verheugd en zou met zijn getuigen verschijnen want hij had gedreigd dat indien de zaak daargelaten wordt, hij de Kerk zou verlaten. Nadat de Eerw. Kerkeraad anderhalve dag over de zaak gewerkt had, werd hem door Ouderling F. Labuscagne medegedeeld dat de Kerkeraad niet in die zaak kon ingaan, die zaak was te zwaar voor den Kerkeraad, hij moest naar de Politiek gaan; waarop hij zeide de Kerk te zullen verlaten.

Hierbij zij opgemerkt dat Dr. Robertson en Dr. Faure naar Nederland geweest waren, en terug gekeerd zijnde, werd er een verslag in de Kerkbode geplaatst, dat bij eene Kerkgelegenheid op de plaats van Albertus door hem aan ons werd voorgelezen, en duidelijk zou gemaakt worden—A. Venter verzocht Kommandant S. J. P. Kruger (thans ons geachte Staats President) dat te doen, die ging achter op een wagen staan en las ons dat rapport voor, waarin Dr. Robertson zeide: Zeer vele Predikanten in Nederland bezocht te hebben en nauwelijks 15 rechtzinnige gevonden te hebben, namelijk in de Ned Herv. Kerk—Niettegenstaande de waarschuwing van Ds. Postma had de Kaapsche Kerk nog lang vast gehouden aan die Kerk. Betreurenswaardig was het en is het nog dat de Kaapsche Kerk de hand geleend heeft aan de Hervormde Kerk bij het onderzoek te Potchefstroom tegen onzen beminden Leeraar. De geschiedenis van de uittreding van de eerste 15 leden zal wel in dit boek worden opgenomen; ook de stichting van de eerste Gemeente te Rustenburg.

Wij waren nimmer aanvallenderwijze te werk gegaan, maar altijd verdedigend. Ook als wij gescholden werden, hebben wij niet terug gescholden. De Gereformeerde Kerk heeft hare vele gebreken, en tekortkomingen, maar is zuiver in leer, dienst, en tucht, vasthoudende aan geheel den Bijbel en de leer der Vaderen. Ook wij roepen uit: " Niet ons O Heere! Uwen Naam geef eere!" Och! dat de Heere het geve dat zij, de Geref. Kerk, in zijne kracht worde bewaard van geslachte tot geslachte!

Dat is onze hartelijke bede!

III

Over de moeilijkheden soms in dezen tijd ondervonden heeft Br. Jan Venter, van Kosterfontein, Zwartruggens, Distrikt Rustenburg Z. A. Republiek, zoon van wijlen Jan Adrian Venter, een kort gedicht vervaardigd, dat luidt als volgt:

Een verhaal van hetgeen gebeurd is in de jaren 1859, 60 en 61 met den overleden Ds. D. Postma, en wijlen Ouderling Daniel Coetzee op een reis van hier naar Lijdenburg:—

Dat overledene Stichter van ons Kerk,
Had die dagen moeilijk en zwaar gewerk.
Die tocht was paard te rij.
Het lichaam had daarmeê te lij.

Door geloof was't hem houbaar en goed,
Op de belofte geeft de één den ander veel moed,
Het gaat zelfs door woeste streken heen,
Soms met lachen en geween.

In de verte ziet men een plaats! ach! hoe blij!
Honger en moê van het paard zijn zij,—
Nu zal ons weinig rust en kost gaan krij.
Dat was mis, ons moes verder gaan rij.

Wat een onchristelijke man,
Dat ons niet eens afzadelen kan,
Nu maar verder voort,
Tot ze komt in een ander oord.

Daniel, ik is al moe en flauw!
Ja, Domini, ons moet nog een weinig hou!
Maar daar in het woeste veld,
Was ook verkwikking besteld!

Daniel had een knapzak aan zijn zaal,
Die hij af gaat haal,
Daar kom ze bij een waterfontein,
Daar kom nu uit die knapzak brood, vleesch, en wijn.

Daniel, dit water is verkwikking voor mij!
Ja, Domini, hier is ook kost voor ons te krij!
Beide valt daar neer,
En dank de Hemelsheer!

Andermaal gaat ons dezelfde weg daar oor,
De paarden flauw, Kerktijd verloor,
Met ons drie in dat woeste veld,
En de Kerk is al morgen besteld!

Twee paarden al flauw, twee nog goed,
De kar beneem ook die de moed,
Wat nou begin in dat woeste veld?
Ik denk, zeg Daniel, uitkomst is haast besteld!

Want in de verte ziet men een wagen komt aan rij,
Dit een goede teeken, zeg Daniel, voor mij.
Kar en wagen kom te zamen in één weg,
De plannen nu goed beleg.

Achter aan de wagen de kar nou was,
Wordt gedaan op dat goede man zijn las,
Alleen de wagen gaat nou voort,
Wat zal vandag wees voor ons het beste woord!

Ginds zag men weer dat kwade man zijn plaas,
Hoe zal het gaan bij dat oude Baas,
De oude heer was gelukkig thuis!
Alle gaan vandag in zijn huis!

Oude heer! kunt gij ons niet twee paarden verhuur
Neen! was het antwoord, zijn aangezicht was maar zuur!
Dan toch twee zaâls? Neen! was het antwoord,
Toen kon men Lijks ons zuchten hoort!

De tafel staat daar gereed,
Kom wil julle ook saam kom eet?
Daarvoor was ons rechte blij!
Vandag hier kost te krij!

Dominé vraag! geef het gebed over aan mij?
Huisbaas; ja het staat u vrij!
De woorden klink daar met krag.
Dit maak op 's oumans hart een slag!

Want nou krijg ons twee zaâls te huur,
Dat ons Kerkplaats bekom op bestelde uur!
Nog zet ik iets hierbij.
Dat velen weet saam met mij!

Eens wordt hij geroep op Kantoor,
Daar kon men die dag zijn rede hoor,
Is gedaan door den President,
Daarbij was vele die dag present!

Dit heeft hij vrijmoedig gedaan,
Geen waarheid heeft hij achter laat staan,
Vele heeft het die dag gehoort,
Hoe dat hij verdedig Gods Woord!

Twee Predikanten heeft er bij gestaan,
Om te zien hoe het vandag zal gaan,
Hoe die ander Kerk al is verval,
Bewijs hij met Schriftuur en al!

IV.

De hiervolgende mededeeling is van den grijzen vader J. H Kruger, van Verlaatsfontein, Distrikt Steynsburg, jaren lang Ouderling, eerst van de Geref. Gemeente te Burgersdorp, daarna van die van Steynsburg. Deze vader J. H. Kruger is een aangetrouwde zwager van onzen Vader Postma, zijnde jaren reeds gehuwd met de echtgenoote van wijlen Gert Kruger, een broeder van onze overleden Moeder, Susanna Lasea Postma, geb. Kruger.

De mededeeling van Vader J. H. Kruger luidt als volgt:—

Toen de Gereformeerde Kerk in Transvaal gesticht is door Ds. D. Postma, schreef de oude Vader Stefanus J. Kruger (later schoonvader van onzen Vader Postma, ook reeds dikwijls in deze geschiedenis genoemd.—Schrijver) aan zijn kinderen en Broeders, wij hebben een Kerk gevonden waarin wij den Heere dienen kunnen naar zijn Woord. O hoe heerlijk is het, wat vreugde is het! Daar is een Leeraar van Holland gekomen. Nu hebben wij

onzen wensch toch eenmaal verkregen. Toen is Ds. D. Postma te Reddersburg aangekomen, en dat gerucht werd verspreid onder de menschen. Andries Pretorius (wonende in het distrikt Burgersdorp, ik meen een broeder van mijne grootmoeder Johanna Pretorius.—Schrijver)—was destijds Diaken in de Nederd. Geref Kerk, hij ging naar Reddersburg om Ds. Postma te zien, en vroeg hem om over te komen om ook hier in de K. Kolonie Kerk te houden; aan zijn verzoek werd voldaan. Hij vroeg de Nederd. Kerk te Burgersdorp, doch dit werd geweigerd, en zoo werd er op eene buitenplaats, de plaats van Br. Andries Kruger Kerk besteld. Daar hebben vele broeders en vrienden kennis gemaakt met den Leeraar; toen was daar weer Kerk bij den blinden Br. Dauw Venter, de menschen waren daardoor zoo opgeruimd dat zij zeiden: nu hebben wij Smijtegeld weer gehoord! De tekst woorden waren: "heeft de Pottenbakker geen macht over het leem, om die te bereiden tot wat hij wil?" In dienzelfden nacht begon het te regenen, en de regen viel zoo sterk dat de Leeraar op die plaats moest overblijven. Den volgenden dag klaarde het weer op; zoo zond Br. Jakobus Kruger van Leeuwfontein twee span paarden om den Leeraar af te halen, naar zijn plaats, waar de Kerk ook al reeds besteld was. Op pad kregen zij weer regen zoodat de wagens niet verder konden komen dan tot bij Tjaart Venter, op dezelfde plaats, waar het dorp Steynsburg nu is. Het regende echter zooveel dat de Leeraar ook daar een dag moest overblijven; vandaar kwamen zij naar Verlaatsfontein, alwaar schrijver dezes toen reeds woonde; van hier is Ds. Postma te paard vooruitgegaan vergezeld van de Broeders Pieter Kruger en Johannes Kruger. Ik maakte toen kennis met Ds. Postma. O.a. vertelde ik hem dat ik een boek wilde koopen, dat over de Reformatie schrijft; ik ging naar Ds. Andrew Murray, en vroeg hem een boek om te koopen, hij gaf mij een, ik kocht en onderzocht het, maar vond dadelijk dat het verkeerd is; en daarop gaf ik het aan Ds. Postma; Ds. Postma antwoordde: ja ik ken het boek zeer goed. Toen wij aan tafel zaten zei Ds. Postma aan Br. Ph. Schutte: Br. Kruger vroeg aan zijn Leeraar een boek en vond dadelijk dat het verkeerd is,—nu heb ik niet noodig om het hem te zeggen. Nadat de Kerk voorbij en alles afgeloopen was, is Ds. Postma teruggekeerd naar de Transvaal. De menschen hielden toen raad onder elkander of zij Ds. Postma weer op bezoek zouden vragen,—wij besluiten toen daartoe.

Kerk werd besteld op Roosterhoek. Ter bestemder tijd kwam

Ds. Postma dan ook te Roosterhoek aan. De opkomst was zeer groot, en daar was een zekere man die Herman heette, en die Herman wandelde buitens huis rond zeggende aan de menschen; Postma is een Zendeling, julle loop een zendeling na. Herman was sterk tegen Ds. Postma; doch Ds. Postma zei: roep hem in, ik schaam mij niet om mij te verantwoorden. Herman werd binnengeroepen; binnengekomen zijnde, zeide Ds. Postma tot hem: wie is u Herman? ik ben Postma,—en daarop las Ds. Postma zijn lastbrief voor. Herman ging des te meer voort hem uit te maken voor zendeling; waarop Ds. P. vertelde hoelang dat hij reeds Predikant was. Herman beriep zich toen op Dr. S. Hofmeyer.—Ds. P. zeide: als ik Dr. Hofmeyer hier voor mij heb kan ik mij ook tegenover hem verantwoorden. Br. J. Kruger stond toen op en zeide: Ds. Postma laat die vriend maar gaan hij hindert ons in ons werk. Nadat alles afgeloopen is hebben wij weer Kerk gehad te Burgersdorp, in een stoor (pakhuis) van een Winkelier, den heer Otto Pieters (die stoor staat nog en onze zuster Johanna Postma is gehuwd met een opvolger van den heer Pieters, en woont reeds jaren lang in het woonhuis nevens dat pakhuis.—De Schrijver). Hier wou Herman nu weer op het dak klimmen om ons te hinderen, maar spoedig werden konstabels rondom de stoor geplaatst, en nadat Herman zich had verwijderd konden wij ongestoord met onze zaken voortgaan. Den volgenden morgen hebben allen hunne namen opgegeven die zich bij de nieuw gestichte Geref. Kerk wilde aansluiten; daarna werden de volgende ouderlingen verkozen: Nicholaas Kruger, (ik meen van Doordrift.—Schrijver). Johannes Kruger, Hendrik Kruger, en Andries Pretorius. Als Diakenen: G. Kruger, C. Kruger, Ph. Snijman en Willem van Biljon (de latere schoonvader van onzen vader Postma, vader onzer moeder Johanna Wilhelmina Postma reeds bovengenoemd.—De Schrijver). Daarna werd Kerkeraadsvergadering gehouden waarbij ook zitting namen van Middelburg K. Kolonie als ouderling, Andries Steyn, als Diaken Tjaart Steyn. Toen Ds. Postma daarna voor het eerst ons weer bezocht werden bijgevoegd als ouderling Piet van Wijk, en als Diakenen H. Kruger en G. Kruger. Na dezen werd er eene Gemeente gesticht te Colesberg, en daarna te Philipstown K. Kol.

V.

In de volgende mededeeling komt reeds een en ander voor dat hier boven is verhaald door vader J. H. Kruger, doch wij meenen dat het goed en nuttig zal zijn dat stuk zoo te plaatsen als het ons werd opgegeven.

Uit den mond van den grijzen vader Gert Steenekamp, zoon van Jan Steenekamp, destijds zeer nabij Burgersdorp woonachtig. Vader Gert Steenekamp zal nu 37 jaren in de Geref. Kerk hebben gediend als Diaken en daarna als Ouderling, eerst te Burgersdorp en nu sedert de laatste 3 à 4 jaren te Bethulie, O. R. K.

Vader Steenekamp dan verhaalt als volgt:—

De heer Willem van Biljon was te Reddersburg O. V. St. geweest en had daar voor de eerste maal Prof. D. Postma ontmoet. Reeds had men hier gehoord dat er een Leeraar in de Transvaal was aangekomen die de Gezangen niet gebruikte. De heer W. van Biljon verzocht Z.Eerw. om over te komen naar de Kaap Kolonie. Hij zond ook een bericht aan Andries Pretorius te Caledonsfontein, Distrikt, Burgersdorp (reeds bovengenoemd); dit was in den zomer van 1859. Hij schreef ook aan den heer Andries Kruger van Rietpoort, Distrikt Burgersdorp om daar Kerk te bestellen. Hij bracht Prof. Postma toen naar Oorlogspoort en Rietpoort. De heer Andries Kruger stelde de menschen bekend dat er bij hem Kerk zou wezen; ik woonde toen te Wolvenkop, maar werd door krankheid verhinderd die Kerk bij te wonen. Bij die Kerk te Rietpoort sloten zich bij de Gereformeerde Kerk aan: Tjaart v.d. Walt en echtgenoote, van Leeuwfontein; Willem van Biljon, later schoonvader van Professor D. Postma, en echtgenoote, van Hoedklip; Andries Kruger en echtgenoote, van Rietpoort; en misschen nog eenigen. Vandaar ging Prof. Postma naar Tjaart Venter van Grootvlei, waar nu het dorp Steynsburg is; daar werd Kerk gehouden; vandaar naar den heer Jacobus Kruger, Leeuwfontein, nabij het tegenwoordige dorp Venterstad. Mijn vader, de heer Jan Steenekamp en ik, wonende te Wolvenkop, waren niet bij de Kerk te Rietpoort geweest. Mijn neef Hendrik Pelser van Roodebergsvallei was echter daar; hij kwam bij ons en vroeg dat wij een paard zouden geven en wat geld om Prof. Postma te vragen om op Burgersdorp te komen preeken, en Z.Eerw. weer vandaar terug te kunnen zenden naar Reddersburg, O. V. St. Mijn vader gaf geld en ik een paard. Gert Louw Kruger van Kopjesfontein ging toen naar Leeuwfontein om Z.Eerw. te vragen om naar Burgersdorp te komen. Z.Eerw. kon toen niet. Ondertusschen ging Hendrik Pelser een zekeren J. Herman, Zendeling, Algemeene Agent, enz.,—te Burgersdorp aanstellen als hun voorman om Prof. Postma, als hij te Burgersdorp zou komen preeken, te vervolgen

en hem te bewijzen dat hij als Zendeling van Nederland was uitgekomen. Dit mislukte toen omdat Prof. Postma toen niet naar Burgersdorp kwam.

Omtrent 6 maanden daarna werd Prof. Postma verzocht te Roosterhoek, distrikt Burgersdorp, de plaats van den heer Hendrik Coetzee, te komen Kerk houden. Daar werd toen Kerk gehouden. Van Rustenburg, Z.A.R. destijds standplaats van Prof. Postma, kwam mede Ouderling Ph. Snijman, en van Reddersburg, O. V. St., waar toen ook reeds eene gemeente gesticht was, kwamen mede de Ouderlingen Jacobus Venter, later van Broekpoort, Bethulie en Vice-President van den O. V. St., en Michiel v. d. Walt, en Diaken Dirk Jacobus Coetzee, van Bankies. Daar sloten zich weer 70 leden aan, waaronder de volgende personen: Hendrik Coetzee van Roosterhoek en familie; Johs. van Tonder van Zeekoegat, en familie; Johs. Venter en familie van Kareefontein, waar het dorp Venterstad nu is; Gert Kruger, van Rietfontein en zijn familie; Nicholaas Kruger en familie van Doordrift; Hendrik Kruger, en familie van Plankfontein; Gert Kruger, G.zoon en familie van Beschuitfontein; Andries Pretorius en familie van Caledonsfontein; Philippus Snijman en familie van Vlakplaats (ik meen dat de echtgenoote van Ds. W. J. Snijman van Venterstad eene dochter is van dezen vader Ph. Snijman.—de schrijver); Barend Kruger en familie later van Schanskopjes, Reddersburg, O. V. St., (was later ook gehuwd met eene zuster van onze moeder Susanna Lasca Postma, geboren Kruger.—de schrijver); Jacobus Kruger en familie, van Leeuwfontein bij Venterstad; Gert Kruger en familie van Kalkoenkrans Distrikt Dordrecht, Kaap Kolonie, (deze vader Gert Kruger was ook gehuwd met eene zuster van onze moeder Susanna Lasca Postma, geboren Kruger.—de schrijver); Piet Henning en familie van Rhenosterhoek; Willem Henning en familie van Grootvlei; Jozef Coetzee en familie van Nooitgedacht; Jozef Coetzee, J.z. en familie; Hendrik Coetzee en familie van Olivenboschfontein; Johannes Kruger en familie van Wildebeestvlei; Abraham Kruger en familie van Waschbank; Piet Aucamp en familie, van Vaalbank; Frans Kruger Coetzee en familie van Tweefontein: de oude Tjaart Venter van Grootvlei, waar het dorp Steynsburg nu is, en zijne kinderen Jan Venter en Jakob Venter; ook blinde Dauw Venter en zijn Broeder Tjaart Venter van anderkant Steynsburg. En nog meer anderen.

Te Roosterhoek werd eene Gemeente gesticht; tot Ouder-

lingen werden verkozen: Nicholaas Kruger van Doordrift; Jacobus Kruger van Leeuwfontein; Hendrik Kruger van Plankfontein; en Andries Pretorius van Caledonsfontein. Als Diakenen: Philippus Snyman van Vlakplaats; Gert Kruger van Beschuitfontein; Willem van Biljon van Hoedklip; en Barend Kruger nu te Schanskopjes distr. Reddersburg O.V. St., toen van Aprilskraal nabij Molteno distr. Burgersdorp. Vandaar ging Prof. Postma toen naar Tjaart Venter, Grootvlei, en vandaar naar Middelburg. Vandaar terug naar Jacobus Kruger, Leeuwfontein bij Venterstad; vandaar naar Gert Kruger, Kalkoenkrans bij Dordrecht. Vandaar terug naar Burgersdorp. Daar kwam nu de Gemeente bijeen in een stoor van den Winkelier Otto Pieters. Daar werd ook besloten om een Kerk te bouwen ofschoon toen nog niet aangesloten werd ik als lid van de bouwcommissie benoemd met mijn stiefschoonvader Andries Kruger van Rietpoort, Abraham Coetzee van Driefontein, Hendrik Coetzee van Olivenfontein, en nog een paar anderen. Wij konden volstrekt geen grond krijgen; niemand wilde ons een stukje grond voor dat doel verkoopen. Wij moesten vreeselijk sukkelen en werden dikwijls zeer beleedigd. Door bemiddeling van den heer Stoffel Hofmeyr, Procureur, kregen wij het erf waar de Kerk te Burgersdorp nu op staat van iemand te Port Elizabeth. Wij moesten het toen weer vergelden omdat het een waterige plek was, doch dit was al erf dat er te krijgen was. Een goed fondament werd gelegd, en daarop de Kerk gebouwd, die vandaag nog even goed en hecht staat. Wij werden beschuldigd valsche Kerken te bouwen, doch dit kon ons niet keeren. Die Kerk kostte ons £5,500 en wij moesten daarenboven nog al de kalk leveren. Ik was Kassier en toen het laatste paaiement betaald werd, was er nog £40 over. Waar is de offervaardigheid nu? Toen Prof. Postma voor de vierde maal te Burgersdorp kwam werd de Kerk ingewijd.

Met de stichting van de Gemeente te Roosterhoek als bovengenoemd, werd Herman daarheen gezonden, om Prof. Postma dan nu te vervolgen en te bewijzen dat hij als zendeling uit Nederland gekomen was. Toen de tijd daar was werd hij echter bang. Toen hij niet wilde, hebben wij hem voor Prof. Postma gebracht; het huis was zoo vol dat er geen plekje open was. Prof. Postma bewees hem toen uit zijn lastbrief dat hij wel degelijk als Predikant en Afgevaardigde van de Chr. Geref. Kerk in Nederland naar Zuid Afrika ge-

komen was; zoodat hij toen niets meer kon zeggen. Eindelijk zei Herman dan nog dat Prof. Hofmeyr zulks zei. Prof. Postma zeide daarop: als ik Prof. Hofmeyr hier had dan kon ik mij wel verantwoorden maar niet tegen over alle raascallen. Jakobus Kruger, Leeuwfontein, zeide toen: laat ons aangaan met ons werk, Herman hindert ons net. Herman ging toen uit; wij hebben hem toen verslecht, en toen hij op de kar was en de paarden, steeks zijnde, niet wilden loopen, grepen wij een paar zweepen, en klopten ze degelijk uit, misschien kreeg Herman ook een paar,—en zoo hebben wij hem geholpen het hazen pad te kiezen. Zijn kameraden hebben hem toen weer geholpen en saamgemaakt om Prof. Postma en zijn volgelingen het te Burgersdorp, toen de eerste Kerk daar in de stoor van den heer Otto Pieters gehouden werd, net zoo moeielijk en lastig te maken als maar mogelijk was, zoo zelfs dat vier konstabels met elken dienst door den Magistraat aldaar tot bescherming werden geplaatst. Na afloop van de diensten werd op Maandag eene Vergadering belegd opdat Prof. Postma zijne Zending en de Geref. leer kon bloot leggen. Een Commissie was benoemd uit de Nederd. Geref. Gemeente om op die Vergadering te ondervragen en tegen te spreken Niemand sprak echter een woord. De één zei tot den ander: spreek jij, spreek jij! Maar niemand kwam zoo ver.

Met de stichting der Gemeente te Roosterhoek had Prof. Postma elkeen geraden om naar Nederland te schrijven aan Prof. S. van Velzen van Kampen, om ook vandaar te vernemen aangaande Z.Eerw's. Zending. Ik schreef toen aan Prof. van Velzen, Z.Eerw. schreef mij net zoo als Prof. Postma dit steeds hier had medegedeeld. Daarop sloot ik mij ook bij de Geref. Kerk aan. Ik overtuigde toen velen met dien brief. Onder anderen vroegen Hendrik Steenekamp, en Piet Kruger mij of ik dan een valsche Kerk wou helpen stichten; ik toonde hun den brief; wij hadden vele woorden; hij zond mij naar zijn vader, die zou mij dan wel recht helpen; ik zei hem dat zijn vader mij niets dan leugens kon vertellen, want hij kwam nooit zelf onderzoeken, maar moest maar zeggen wat anderen hem hadden verteld. Die Oude Oom van mij werd toen zoo kwaad dat hij mij nooit weer de hand wou geven; twee jaren daarna werd hij echter ook overtuigd, vroeg mij om exeuus, en sloot zich bij de Geref. Kerk aan—Piet Kruger, ofschoon meer dan eens op mij zoo boos dat ik 's avonds niet alleen op 't dorp uit mijn huis kon gaan, omdat hij mij wilde vermoorden,—is ook later aangesloten. Velen trachten in die dagen Prof. Postma van vele gemeene dingen

te beschuldigen, doch niemand kon ooit zelfs één van al die beschuldigingen bewijzen.

Velen werden toen woedend op mij omdat ik zoo ijverde voor de Geref. Kerk. Vier van de Neder. Geref. Gemeente n.l. Steph. v. d. Walt, Tweefontein, Steph. Smit, Waterval, en Thijs du Plessis, van Slechtgenoeg, deze plaats heet nu Roodebergsvallei, verzochten de Regeering de Kerk te sluiten en mij met Willem van Biljon, Tjaart v. d. Walt en Andries Pretorius te laten ophangen; het Gouvernement antwoordde dat de Engelsche Regeering vrijheid van Godsdienst verzekerde, en dat de Geref. Kerk reeds als Kerk erkend was. Later sloot deze zelfde Thijs du Plessis zich bij ons aan en was jaren lang Ouderling.

N.B. Ook de vader Hendrik Pelser, van Roodebergsvallei in het begin van dit stuk genoemd werd op zijn ouden dag krachtig overtuigd, en kwam over tot de Geref. Kerk. Sedert eenige jaren overleden is zijne Echtgenoote weer in het huwelijk getreden met den Emeritus Predikant van Colesberg K.K. Ds. P. Viljoen.

DE SCHRIJVER.

VI.

Ik laat hier nu eene mededeeling volgen van wijlen de echtgenoote van den overleden vader Izak du Plessis, van Springfontein, Distrikt Colesberg, Kaap Kolonie, moeder van Ds. L. J. du Plessis, eerst Predikant van Rustenburg, daarna van Colesberg, en nu van Petrusburg en Boshof, O. V. St.

Nog in leven schreef zij eigenhandig als volgt:—

"Het was in het jaar 1862, op den 5den van Maart, kwam de Eerw. Ds. Postma te Colesberg om de heilige dienst waar te nemen en ook om zijn consulentschap over te geven aan den Eerw. Ds. Beyer, die echter door omstandigheden niet kon tegenwoordig zijn. Ds. Postma is daar gebleven tot 16 Maart.

Met dezelfde gelegenheid is de hoeksteen van onze Kerk gelegd, door Ouderling I. D. du Plessis (echtgenoot van schrijver dezes); Ds. Postma hield een voortreffelijke aanspraak over Jes. 66: 1 en 2. Een groote menigte was tegenwoordig, zoowel vrienden als vijanden. Het gebeurde op dien dag dat er een groote oploop geschiedde over de afscheiding. Ds. A. Louw van Fauresmith, O. V. St. en Ds. A. D. Luckhoff van Colesberg, met een groot aantal van hun menschen hadden het, zooals wij gissen, samen afgesproken om Postma te vernietigen, maar de Heere zegt: tot hiertoe en niet verder! Zij dachten op dit oogenblik niet hoe groote nadeel dat zij zelfs hunne Kerken aandeden door tegen die Christelijke Kerk een pauselijke macht te willen toonen. De zaak was deze: Ouderlingen en Oudsten waren tezamen en zij eischten van Ds. Postma dat hij de valschheid van hun Kerk zou openbaren en ook in de Gezangen, ofschoon zij slim genoeg waren dezelve te onderkennen als zij den Heere maar vroegen om hun verduisterd verstand te verlichten. Ook was daar een paar getrouwde menschen, de vrouw van de Gereformeerde Kerk en de man niet, die kwamen naar het huis van bovengemelden Ouderling hem verzoekende om Ds. Postma te verplichten over deze zaken te spreken met Di. Louw en Luckhoff. Ouderling I. D. du Plessis zeide dat Ds. Postma het had afgekondigd dat hij genegen was om met alle menschen over gewichtige zaken te spreken. Op den volgenden dag schreef Ds. Luckhoff drie brieven aan Ds. Postma, hem adresseerende als Afgescheiden Leeraar, hetwelk Ds. Postma griefde. Ds. Postma antwoordde op die drie brieven, zooals elk in de dagbladen zeker zal gelezen hebben; Ds. Postma antwoordde in allen eerbied. Daarna ging een gedeelte van die Gemeente naar de pastorie, ook bovengemelde

man en vrouw, ik zeide tot mijn echtgenoot, ik denk gij moet ook gaan, die vrouw kan misschien omgehaald worden, hij zeide, neen, het zal niet noodig wezen, de liefde denkt geen kwaad,—ik zeide als u niet wil, dan zal ik gaan, ik wil weten wat daar gesproken wordt;—men zou denken wat gaat deze vrouw daar halen, maar beschouwt de zaak van achteren, en dan zult gij zien dat zij van den Heere daarheen gestuurd is opdat de Leeraars Louw en Luckhoff niet iets door onkunde zouden doen. Beide raden mij af om zulks te doen, doch ik stond op en ging naar de Pastorie, klopte, ging binnen en groette beide Leeraars; mij werd een plaats gegeven; ik ging zitten, hun gesprek vertraagde een weinig door het binnenkomen van I. du Plessis; maar het ging ras weder aan; zij spraken over de afscheiding. Ds. Luckhoff scheen zeer vergramd te zijn op Ds. Postma, daar ik deze redenen niet langer stilzwijgend kon aanhooren, vroeg ik eerbiedig aan Ds. Luckhoff of ik mocht spreken, ik kreeg verlof en zeide daarop, ik zal u zeggen waarom de afscheiding heeft plaats gevonden, want ik ben al 51 jaren oud en heb altijd opmerkzaam geleefd omtrent de tijden, gij zijt nog jong en weet niet wat al voorgevallen is in de gemeente Colesberg en in andere Gemeenten, toen was het of zij het gaarne wilden hooren, daar zaten twee oude vrienden van mij bij, namelijk Abel Pienaar en Adriaan Pienaar, deze laatste de vader van bovengenoemd getrouwd paar; ik zeide: hier zitten nu twee van mijne oude vrienden, die moeten mij tegenloopen als ik leugens vertel; de afscheiding is om de Gezangen die men noemt Evangelie, en nog eenige dingen, de Eerw. Reed is van zijn stoel gezet, en de oorzaak daar is de Gezangen, hij heeft de zaak zoo ver gedreven als hij kon, door aanrading van zijn Ouderlingen, die toen met hem waren, de menschen werden onder censuur gezet, hunne kinderen konden niet aangenomen worden of zij moeten eerst beloven de Gezangen te zullen zingen, ons werd verweten dat wij bij den doop van onze kinderen valsche beloften aflegden; een herdelijke brief werd voor ons opgesteld en ons gezonden, waarin wij voor *doorboorders en verscheurders van het lichaam van Christus* gescholden worden; dan zegt ook de Vriend der Waarheid die in de "Kerkbode" over de verschijning van Ds. Postma heeft geschreven, dat hij al voor jaren gezien heeft dat wij niet in één Kerk behoorden, enz., en nu dat wij stil willen uitgaan, nu weigert gij ons te laten trekken, wij waren zoovele jaren tot een aanstoot in uwe Kerk, nu

zoude ik denken dat het goed is dat wij daaruit zijn; ook worden wij met den scheldnaam van *doppers* genoemd.

Er was niemand die zeide dat ik leugens vertelde. Toen zeide Ds. Louw: Ik heb mij nooit daaraan gestoord als daar iemand in mijn Kerk zat die de Gezangen niet wilde zingen; zoo zeide ook Ds. Luckhoff. Ik zeide toen: Ik vraag u gij Leeraars, behoort het zoo te wezen, is Christus Kerk verdeeld, zegt het Hooglied niet: Eene eenige is mijne duive enz.? maar, gij wilt hebben dat Ds. Postma den staat van uw Kerk moet uitleggen en als de woordenstrijd geeindigd is dan behoudt elk zijn zaak, zoo zijn wij het gewoon. Toen zeide Ds. Luckhoff op een affrontelijke manier, neen juffrouw Du Plessis gij zijt te slim voor een vrouw, gij moet Ds. Postma worden, en Ds. Postma Juffr. Plessis. Neen, zeide ik: Elk kan blijven wat hij is, Domine gij moet niet kwaad worden. Daarop vroeg Ds. Louw mij of ik de Gezangen niet goedkeurde; ten deele zeide ik want daar zijn ook Roomsche verzen in, en als er één in is, dan kunnen er ook wel meer in wezen en als daar één in is dan wil ik het geheele boek niet hebben—Welk vers, zeide Ds. Luckhoff? Ik zeide: Ziet het gezang na den doop—dat zegt: "Aanschouw het kroost thans door den "doop herboren!"—De Roomschen zeggen: al die gedoopt is is ook wedergeboren. Zoo, zoo zeide Ds. Luckhoff, en wat zegt onze Bijbel dat de doop het bad der wedergeboorte is—Wel, zeide ik.—ik zeg dat ook maar als men ziek is en men gaat in een bad dan is men daarom nog niet gezond, maar al ben ik een Vrouw luister naar mij: Ds. Luckhoff, gij en Ds. Louw en Ds. Postma, moeten twee achtereenvolgende Zondagen uwe Gemeente vermanen tot vrede en dat de een den ander niet molesteren moet, dan zal daar vrede komen. Neen, zeide Ds. Luckhoff dat zal ik niet doen want ik ben geroepen voor de Gemeente van Colesberg en ik zal niet langer verdragen dat ze door Postma afgetrokken wordt.—Ik zeide daarop dit is meer dan dat gij Ds. Postma kunt bewijzen, hij is nog in niemands huis of tent geweest of om iemand om te praten, allen die vrijwillig kwamen om hunne namen op te geven, heeft hij opgenomen, dit heeft hij gedaan ook heeft hij geene aanleiding gegeven tot deze scheuring maar de Gemeente over de Vaalrivier heeft hem geroepen, en daarop is hij door zijn Synode tot hen gezonden.—Toen zeide Ds Luckhoff tot de menschen die in de Pastorie waren: Gij hebt nu gehoord wat

juffrouw du Plessis gezegd heeft en dat ik met Postma wou spreken, maar dat Postma niet te spreken is. Dit was een leugen, want het was om rede het adres dat Ds. Luckhoff niet wou veranderen.

Ds. Luckhoff zeide Postma is de Antichrist, een verleider des volks! Toen kwam daar een boodschap in de pastorie dat Ds. Postma hem zou laten spreken, dit was een leugen en verraad. Daarop gingen de twee Leeraars met een deel van de Gemeente naar het huis van Ds. Postma en ook van hunne Kerkeraden zeer toornig zijnde, zij wilden elkander verdringen! Ds. Postma was zeer ontsteld, hij wist niet wat er te doen was, terwijl hij van alles niets wist dan alleen van de brieven door Ds. Luckhoff aan hem geschreven; toen gingen ook van Ds. Postma's Kerkeraden daarheen. Ds. Luckhoff en Ds. Postma spraken toen alleen over de brieven. Ds. Postma zeide dat hij Ds. Luckhoff gaarne wilde laten spreken, doch alles in orde, — de apostel zegt: laat alles met orde geschieden! Daar is toen veel gesproken, en toen zij uit elkander gingen, zei Ds. Luckhoff, ik zal mij tot de drukpers wenden om het daar in te plaatsen,—en ik, zeide Ds. Postma, zal mij wenden tot den troon der genade; toen gingen zij weg, en de leden van Ds. Luckhoff zeiden zeer toornig: Postma en zijn Gemeente moeten een steen om den hals hebben en in de zee geworpen worden; een ander zeide: hij moet aan zijn baard uitgesleept worden! Maar, vraagt iemand: Wat heeft Postma en zijn Gemeente dan gedaan? O, die ons vervolgden hadden zeker vergeten dat de Heere gezegd heeft dat die den kleinste van de zijnen aanraakt zijn oogappel aanraakt. Waar blijft nu de liefde van dezulken die voorbidders zijn in de Kerken en Gemeenten? Zij bidden somtijds het Onze Vader, maar is het niet God's oordeelen af te smeeken zoo als het nu gaat? Ds. Postma zeide tot zijne Gemeente toch niet in de Couranten te schrijven; maar door al het schrijven en schelden van Ds. Luckhoffs Gemeente werd de Gemeente van Ds. Postma verplicht ook naderhand te schrijven om een stilstand aan dat geschrijf te krijgen—want de Gemeente van Ds. Postma werd toen uitgescholden voor mijneedigers en dat ze zich van den Heere Jezus hadden afgescheiden en zich in de wildernis hadden overgegeven, en dit was nog al een oude vriend die een voorbidder was in de bidstonden; ook wilden zij de Gemeente van Ds. Postma niet eens voor Gereformeerd erkennen, en het allerellendigste van dit alles was dat de maandelijksche bidstonden in al dit twisten in haat en nijd werden voortgezet, gruwelijk in het heilig oog des Allerhoogsten Gods,

die een afkeer van het kwade heeft. De Heere toch zegt: zoo gij offeren wilt en gij wordt indachtig dat uw Broeder iets tegen u heeft, ga eerst en verzoen u met hem, enz. Is dit liefde? Het Woord des Heeren toch zegt: Al spraakt gij ook de taal der Engelen, of had al het geloof dat gij bergen kondet verzetten, en gij had de liefde niet, zoo ware het nog niets, enz. Ds. Andrew Murray jr. en Ds. P. Huet erkenden Ds. Postma voor een ware kind van God en wenschten hem gelijkvormig te worden; de andere daarentegen hielden hem voor den antichrist en verleider des Volks; hij zal dan de eerste antichrist zijn, dien ik heb gezien, die *voor* Christus is, de anderen zijn *tegen* Christus! Dit hebben de Joden ook van den Heere Jezus gezegd. De Eerw. Andrew Murray wilde de Kerk van Ds. Postma als eene Zuster-kerk erkennen, doch de anderen wilden die Kerk niet eens voor gereformeerd erkennen.

Ziet dan met verstand alles na en dan kan ieder rechtzinnige Leeraar die zich aan de waarheid van 1618 en 1619 nog wil houden zien hoe diep de geest der dwaling en de pauselijke macht in Nederland's Kerk zijn ingedrongen."

HOOFDSTUK IX.

Mededeeling van Ouderling Hermanus Steijn, van Ventersburg O. V. St., geruimen tijd lid van den Edel Achtbaren Volksraad van den O. V. St:—

"Sedert het jaar 1835 vond de groote trek plaats in de Kaap kolonie naar het noorden van de Oranje Rivier. De reden waarom de voortrekkers verhuisden was om in een onafhankelijk land te gaan wonen, en om vrije rechten te hebben op het Godsdienstig zoowel als op het Politiek gebied.

De toenmalige gouverneur Sir Benjamin D' Urban vaardigde een proclamatie uit, dat diegenen die ten noorden van de Oranje Rivier zich willen vestigen, vrij konden zijn. In dienzelfden tijd werden ook de Evangelische gezangen door den Ring van Graaff Reinet verplichtend gemaakt om in de kerk gebruikt te worden, en diegenen, die weigerden werden onder censuur gezet; dit was de tweede aanleidende oorzaak tot den grooten trek. Onze vaderen verlieten de Kolonie en begaven zich naar 't noorden van de Oranje Rivier; een ander gedeelte echter trok over de Vetrivier naar de Vaalrivier, doch te Vechtkop werden zij in het jaar 1836 door den wreden Mozelekatze (koning der Zulus) aangevallen, doch na een hevigen strijd, slaagden onze vaderen er in hen te overwinnen, doch niet voordat sommigen gedood en anderen geruïneerd waren. Spoedig een boodschap naar den Barolong kapitein Morokka, gezonden, hem om hulp vragende, die toen te Thab 'Nchu woonde. Morokka zond onmiddelijk draagossen en liet hen tot zich halen. Naderhand verlieten zij weer het grondgebied van Morokka en gingen over de Drakensbergen naar Natal en de treurige moord te Blauwkrans en Boesmansrivier vond in het jaar 1838 plaats. Ook Natal verlieten zij en keerden terug naar den Vrijstaat en ruilden den grond van Makawaan (het deel tusschen de Vet en Vaalrivier). Spoedig ontvingen zij weer een bericht dat de Zulus weer van plan waren een inval op den blanken man te maken.

Onmiddellijk trok een commando uit, van den tegenwoordigen Vrijstaat, tegen de Zulus tusschen Mooirivier en Schoonspruit tot bij de Molappo en vandaar ging een ander commando tot aan de Krokodilrivier en die slaagde er in om de Zulus gedeeltelijk te verslaan, en toen trok die commando terug; een

gedeelte ging in den Vrijstaat en een ander in de Transvaal wonen.

Het was toen dat een gedeelte der voortrekkers de groote behoefte gevoelden, daar zij zich nooit konden vereenigen met hunne mede stamgenooten volgens den ouden Staten Bijbel van de jaren 1618 en 1619 onder de Dordtsche regels, daar zij weigerden de Evangelische gezangen als kerkelijk te gebruiken, doch waren altoos begeerig een leeraar te krijgen, die hen volgens de Dordtsche regels kon bedienen.

Tot op de komst van Ds. D. Postma in het jaar 1858."

HOOFDSTUK X.

MEDEDEELING DOOR VADER B. G. VENTER VAN VENTERSBURG, ORANJE VRIJSTAAT.

DE EERSTE ONTMOETING VAN Ds. D. POSTMA EN B. G. VENTER.

"Omtrent in het jaar 1862 hoorde ik (B. G. Venter) van de komst van predikant Postma; daarop reed ik naar de plaats Strijdfontein van mijnen broeder Piet Venter. Toen ik daar kwam zeide mijn broeder mij: "De menschen van Reddersburg waren hier bij hem—want de plaats is gelegen aan het groote pad van Reddersburg naar de Transvaal—om een leeraar, te halen in de Transvaal, die niet de gezangen zingt, hij komt onlangs van Holland." Daarop zei ik: "Broeder, maar dan is hij onze predikant, ik wil hem graag zien en hooren preeken." Ik ben toen op het punt geweest huiswaarts te keeren, toen ik aan mijn broeder zei: "Ik zal maar terug gaan, maar laat mij weten zoodra de predikant gekomen is—want de twee plaatsen waren niet ver van elkander—ik wil hem zeer gaarne zien." Intusschen, voordat ik van mijn broeder ging, kreeg hij bericht dat de predikant reeds in Slootspruit uitgespannen had. —Daarop zei hij: "Broeder, ik hoor nu dat de predikant zijn wagen in Slootspruit uitgespannen is; wag een weinig, dan kunt gij hem nog vandaag zien."

Toen wij nog met elkander spraken, zagen wij reeds den wagen aankomen in de verte. Broeder zei ik: "Kom laat ons loopen tot aan het pad, dan vraag je den predikant om voor ons te komen kerk houden." Toen wij bij den wagen kwamen, hield hij stil en wij groetten den leeraar. De leeraar vroeg, toen wie zijt gij? Wij zeiden Piet en Barnard Venter. Nadat wij gehoord hadden wie de predikant was en tot welke kerkgenootschap hij behoorde. Zei ik: "Mijnheer Postma dan zijn wij van een kerkgenootschap, dan moet u maar voor ons komen kerk houden." (Daar wij reeds lang begeerig waren naar zulk eene kerk die zich zeer streng houdt aan de Dortsche regels.) Hierna klom de predikant op zijn wagen en nam een klein boekje, waarin hij eene berekening maakte wanneer dat hij zal komen kerk houden.

De leeraar groette ons en zette zijne reis voort (want de menschen van Reddersburg waren zeer haastig). Toen de predikant terug keerde van Reddersburg hield hij de kerk in het huis van Piet Venter te Strijdfontein.—Het was voor ons heerlijk om nu voor de eerstemaal het blijde Evangelie op Dortsch Gereformeerde wijze te hooren verkondigen.—De leeraar, zei: "Broeder Venter u moet naar Mooirivier komen, ik zal daar weer kerk houden, en dan zal ik met u samen komen om kerk te houden." Ik ging toen naar Mooirivier, toen ik daar kwam was daar een betreurenswaardig geval, de landdrost van het dorp belette den leeraar om er kerk te houden. De leeraar en twee ouderlingen gingen naar den landdrost en spraken met hem er over. De leeraar zei onder ander: "Mijnheer heb ik uw brief eerder gekregen, dan ben ik gewis niet komen kerk houden maar wees nu genadig, dat wij onze kerk kunnen houden." De landdrost zei: "Neen, neen, volstrekt niet gij moet weg." Hierop zei de leeraar: "Mijnheer ik beloof u dat ik hier niet zal komen kerk houden voordat de zaken recht zijn." De landdrost gaf zijne toestemming en de kerk werd gehouden. De leeraar zei: "Broeder Venter, mijne kinderen hebben de mazels, ik zal later komen om kerk te houden. De leeraar ging naar Rustenburg en na eenigen tijd er vertoeft te hebben kwam hij om voor ons te komen kerk houden; toen de leeraar in het jaar 1862 kerk hield op mijn plaats Kromfontein. Mijn broeder Andries J. Venter en ik met onze vrouwen sloten ons toen bij den leeraar aan. Ik gaf den leeraar geld om drie boeken voor mij te koopen, één lidmaat, doop en notulenboek, hetwelk de leeraar met alle bereidwilligheid deed. Ik zei: "Mijnheer Postma mijn broeder en ik zijn zoo min om gedurig voor ons te komen kerk houden." Waarop de leeraar zei: "Broeder Venter het zal mij nooit verdriet aandoen om voor u twee te komen kerk houden." Ik werd toen benoemd als diaken en daar wij toen nog zoo min waren deed ik ook het werk van een ouderling. De leeraar ging naar Reddersburg. Broeder Willem Adriaan gevoelde nu zulk een sterk verlangste om zich bij de Gereformeerde kerk te voegen, dat hij niet kon wachten tot dat de leeraar weer kon komen kerk houden; maar ging onmiddellijk naar Mooirivier—terwijl er toen juist dienst gehouden werd door Ds. D. Postma—en sloot zich daar bij de Gereformeerde kerk aan. Och! broeder Willem gevoelde zelfs nu niet de gewenschte rust voor zich, maar verkeerde als het ware in een strijd.

Hij ging toen naderhand weer naar Winburg en sprak met mijnheer Van Broekhuijsen, leeraar der Ned. Geref. gemeente om indien mogelijk hem maar weer aan te nemen (want hij had als het ware een fout begaan en trachtte het te verbeteren). De leeraar stond zijn verzoek toe. Hij kwam naar mijn plaats Kromfontein en zei aan mijne moeder: "Moeder ik was op Winburg en had weer met mijnheer van Broekhuijsen overeengekomen om maar weer terug te gaan. Onder ander zei hij nog: "Broeder Barnard kan maar gerust ophouden met *die Kerk*." Intusschen had mijne moeder voor mijne vrouw Geertruida gezegd: "Zeg je nou voor Barnard zijn broeder Willem was hier, hij was bij Winburg en had weer met Mijnheer Broekhuijsen klaar gekomen, het is maar heerlijk om weer terug te gaan naar de Kerk van Mijnheer Broekhuijsen." Toen ik van het veld kwam vertelde mijn vrouw mij alles. Ik zei toen: "Och die en is nou weer zwak"!—Intusschen had broeder Willem ook onze Kerk bedankt en naar die van Winburg gegaan—Wij verzochten Ds. Beyer, leeraar der Geref. gemeente van Reddersburg, die opweg was naar de Transvaal, om voor ons Kerk te houden op mijne plaats. Toen Ds. Beyer kerk hield was broeder Willem ook in de kerk met een bezwaard gemoed, hij was zoo zeer ontsteld, dat het voor een iegelijk merkbaar was, dat hij zich in een zware toestand bevond. Toen de kerk uitging vroeg de leeraar mij: "Wie is die broeder, die zoo zeer ontsteld was in den dienst?" Daarop zei ik: "Mijnheer Beyer, het is mijn broer Willem, hij was bij ons, doch ging weer naar de Ned. G. Kerk." De leeraar gaf mij toen ten antwoord: "Broeder Venter het is niets,' laat hem maar sukkelen, hij zal daar niet blijven." Naderhand kwam het ook waarlijk zoo. Later werd hij verkozen als diaken en toen als ouderling, en diende zeer lang in de kerk. Toen kon hij uitroepen; van strijd tot heerlijkheid.

Het gebeurde op een volgende keer dat ik en Johannes Fourie eene kwestie kregen over predikant Postma. Mijnheer Fourie had gezegd zoodra predikant Postma over zijn grond gaat, dan slaat hij hem dood. Mijnheer Van Broekhuijsen kwam met Mijnheer Fourie op mijne plaats Zandrivierspoort om die kwestie tusschen ons twee uit te maken.

De predikant maakte toen vrede tusschen ons twee. Mijnheer Van Broekhuijsen vroeg mij om maar weer terug te komen naar zijne kerk, hij zei: o.a. "Uw broeder Willem is nu al bij mij, nu kunt gij ook maar overkomen." Toen zei ik: "Neen, neen, Mijnheer Van Broekhuijsen in den dag van nooit." Een weinig hierna vroeg mijne moeder den leeraar wat dat ik zeg. Toen zei de

leeraar: "Juffrouw hij zegt hij zal in den dag van nooit terug komen naar mijne kerk;" verder zei de leeraar nog: als die kerkgenootschap een werk van den Heere is zal het groot worden doch als dit van den mensch is zal het spoedig verdwijnen. Het is een werk van den Heer, daar de kerk nu zeer uitgebreid en rijkelijk door den Heere gezegend is.

Op den 5 Juni 1861 kwam Ds. Postma van Mooirivier om weer voor ons te komen kerk houden te Doorndraai in het wagenhuis van Willem A. Venter. De opkomst was ditmaal zeer groot zoodat een dertigtal lidmaten zich aansloten bij de tien reeds bestaande (waarvan 4 staan onder het kerkelijke opzicht van deze gemeente, en 6 onder dat van Mooirivier) onder ander ook Willem Adriaan (die reeds vroeger bij enze kerk aangesloten was doch weer bedank had).

Wij waren toen een veertigtal lidmaten.

Bij de aansluiting zeide de leeraar: "Broeders en zusters indien gij wilt gehaat en gesmaad worden om den naam Christus wille, en wilt aftreden van de kerk, die weigert Gereformeerd te zijn, dan kunt gij aansluiten, anders niet."

De veertigtal lidmaten wenschten nu als een zelfstandige gemeente gesticht te worden. Een commissie bestaande uit Ds. D. Postma en Tjaart v. d. Walt ouderling van Mooirivier werd naar Reddersburg gezonden om hierover te redeneeren. De gemeente van Reddersburg stond het verzoek van deze 40 tal lidmaten bereidwillig toe, en riep haar toe met groote blijdschap "Welkom in den strijd!"

Op den 24 Sept. 1864 werd de veertigtal lidmaten als een zelfstandige gemeente gesticht op de plaats Vaalbank van Nicolaas Johannes Steijn onder het zingen van Ps. 86: 6 en een zeer treffende redevoering. Nadat de plechtigheid afgeloopen was, werd tot ouderlingen verkoren Hendrik Schalk Coetsee en Pieter Albert Venter en tot diakenen Barnadus G. Venter schrijver dezes en Louis P. Fourie. Er werd besloten om tweemaal in het jaar kerk te houden. De eerste kerk werd bepaald op de plaats Kromfontein. Op belijdenis des geloofs werd Willem Christiaan Steijn aangenomen. Het eerste huwelijk werd knielend gesloten tusschen Pieter Albert Venter en Johanna Hendrina Wilhelmina Steijn. Een concept werd gezonden aan het gouvernement van den Oranje Vrijstaat hen als een zelfstandige gemeente aanbevelende.

Toen de kerk te Kromfontein gehouden werd waren er zooveel menschen naar den dienst gekomen, dat onze ruimte

geheel te beperkt was, zoo dat wij verplicht waren onder de wilgeboomen, die voor ons aangename schaduwe verschaften, den dienst te laten houden. De gemeente werd nu genoodzaakt een stuk grond van mijne plaats Kromfontein (vroeger genaamd Fonteintje) tegen een geringe som van £450 voor een kerkplaats onder den naam van Ventersburg (omdat de Venters het dorp aangelegd hadden) te koopen. De gemeente betaalde den grond binnen drie maanden. Nu begonnen wij met het bouwen der kerk waarmede natuurlijk vele moeielijkheden verbonden waren. Doch daar de gemeente eenparig samenwerkte om bouwstoffen te verzamelen tot het bouwen der kerk, die heel spoedig voltooid werd. De metselaars werden betaald de som van £500 alle andere kosten ermede verbonden werden de kerk door de gemeente geschonken, want wij weigerden de kerk in te wijden tenzij dat zij zonder schuld was.

Zeer rijkelijk heeft de Heere ons gezegend met het bouwen der kerk van het begin tot nu toe. Nu kunnen wij uitroepen. " *Ebenhaëzer* " (tot hiertoe heeft ons de Heere geholpen).

Niet ons O Heer, niet ons, maar uw naam geeft eer."

N. B. Dit laatste gedeelte medegedeeld door de Vaders B. G. Venter en Hermanus Steijn te zamen.

D. P.

HOOFDSTUK XI.

Mededeeling door Br. E. A. Venter, van Patrijsfontein, Ouderling van de Gereformeerde Gemeente te Fauresmith O. V. S.:—

"Achtbare Lezers, waarde Christenen, die God belijden,—Ik zal trachten om in duidelijke woorden u voor te stellen een verhaal over de afscheiding der Geref. Gemeente; hoe dat onze voorvaderen getracht hebben om God te dienen, ook met Psalmen in zijn tempel. Maar helaas, wanneer zij in de kerk zaten, dan werd er een Gezang opgegeven en dan moesten zij hun Psalmboek toedoen, omdat zij achtten dat de Gezangen in strijd zijn met Godswoord. Later kwam daar aan de Gemeenten een Herdersbrief, om de Gemeenten te verplichten de Gezangen te zingen; toen allen dien brief niet wilden aannemen en weigerden de Gezangen te zingen, werden de Boudzegelen hun onthouden, zij mochten het Avondmaal voor zichzelven en den doop voor hunne kinderen niet ontvangen. Sommigen werden onder censuur gezet als zij weigerden de Gezangen te zingen. Zelfs waren er Opzieners die de Gezangen niet wilden zingen. Mijn overleden Ouders, n.l. Erasmus Albertus Venter en Johanna Dorothea IJssel hadden een kind ter doop; doch Ds. Reed van Colesberg weigerde hun kind te doopen; of zij moesten de Herdersbrief aannemen en beloven de Gezangen te zullen zingen. Toen was mijn vader verplicht zijn wagen in te spannen en naar Fauresmith te gaan, van uit de Kaap Kolonie naar den Oranje Vrijstaat; daar werd hun kind gedoopt door Ds. Murray, toen Predikant te Bloemfontein O. V. S.

Zou God zijn genâ vergeten?
Nooit meer van ontferming weten?
Heeft Hij zijn barmhartigheên
Door zijn gramschap afgesneên?
'k Zei daarna: dit krenkt mij 't leven;
Maar God zal verand'ring geven;
D' Allerhoogste maakt het goed;
Na het zure geeft Hij 't zoet!" Ps. 77 : 6.

Er is toen eene oneenigheid ontstaan tusschen Ds. Reed en de Gemeente, waarop daar Kerk gehouden is door Ds. J. Murray (ovl. Prof. John Murray) op de plaats van den heer Cilliers—Daar werd ook gelegenheid gegeven tot Belijdenis des Geloofs. Later was er weer Kerk op de plaats Buffelsvlei, de plaats van den

heer J. Venter, die men in de omwandeling kreupel Jan Venter noemde; ook hier werd Belijdenis des geloofs afgenomen; en hier mocht ik zelf ook Belijdenis des geloofs afleggen, en vele anderen met mij. Ds. Reed was toen nog Predikant van de gemeente Colesberg. Ik bracht hem mijne huwelijks geboden op een Zaterdag om ze dien Zondag af te kondigen. Maandag ging ik weer naar Colesberg. Ds. Reed hoorde dat ik daar was en liet mij roepen, en vroeg mij of ik Zondag in de kerk geweest was, ik zei hem: neen, ik ben Zaterdag weer terug gegaan; waarop Ds. Reed toen zei: het is jou geluk dat ik dit niet wist, anders had ik jou geboden nimmer afgelezen. Ik zei: waarom dan niet zoo gedaan? en toen ben ik getrouwd bij Ds. J. Murray—destijds Predikant te Burgersdorp—Ds. Reed is later als Herder en Leeraar uitgekocht voor een som geld.—Hoeveel weet ik niet meer goed. Van de Broeders die het geld gekollekteerd hebben zijn mij nog bekend J. Venter en Piet Cilliers.

Na dien tijd werd Dr. Hoffmeyr beroepen. Maar omdat wij niet deelen konden in het zingen der Gezangen zoo zijn wij uit de Kolonie vertrokken om in den O. V. Staat te gaan wonen. Spoedig daarna mochten wij ondervinden dat God gedachtig is aan het Verbond dat Hij heeft opgericht met Abraham, Izak en Jacob. God bevestigt zijn Verbond van kind tot kind. Door Gods groote goedheid en genade over degenen die Hem aanroepen, vond de Synode der Christelijke Gereformeerde Kerk in Holland, niettegenstaande veel worsteling en strijd Ds. D. Postma, (nu wijlen Prof. D. Postma)—om de geloofsgenooten op te zoeken in de Z. A. Republiek. Veilig heeft de Heere hem geleid over de groote Oceaan heen tot in de Z. A. Republick; daar heeft de afscheiding plaats gevonden, zooals ik mij herinner te Rustenburg. Vandaar heeft hij later de Kaap Kolonie een bezoek gebracht; met zijne terugreis kwam hij bij mij op de plaats Patrijsfontein, Distr. Fauresmith O. V. St. met vele Broederen met paardenwagens.—Bij mij op de plaats werd toen dienst gehouden; dien avond gingen mijn zwager, Stoffel Havinga, en ik mede naar de plaats Fonteintje, omtrent een uur te paard van Patrijsfontein, waar nog dien avond dienst zou wezen. Daar kon echter geen kerk wezen, daar het te laat was. Ik ging toen nog verder, omtrent een half uur te paard van daar naar Sleutelspoort, de plaats van den Ouden Broeder C. N. Venter Sr. nu nog in leven. Mijn zwager keerde terug naar huis. Vroeg den volgenden morgen spande de Oude Broeder zijn wagen in en wij reden samen naar de Kerk te Fonteintje; toen wij halfpad waren, zag de Oude Broeder dat zijn

zoon Dirk Venter een pluim op zijn hoed had, en schudde hem toen zeggende:

"Eert geen uitlandsch god;
Wacht u voor uw zielen;
Wilt naar mijn gebod,
Mijnen Naam ten hoon,
Voor geen valsche goôn,
Voor geen vreemde, knielen."

Ps. 81 : 10.

Vele wagens en paarden-ruiters kwamen daar samen. Heerlijk was de samenkomst; en wij verlieten Fonteintje met dankbaarheid zingende in ons hart:

'k Zal met mijn gansche hart,
Uw eer, vermelden Heer,—
U dank bewijzen.—enz.

Ps. 138 : 1.

Later meen ik werd Ds. Johs. Beijer uit Nederland beroepen als Leeraar voor den O. V. Staat. De plaats, waar nu het dorp Reddersburg is, in het Distrikt Bloemfontein, werd toen gekocht en bestemd voor een dorp. Daar werd dan ook een Gemeente gesticht, en Ds. Beijer woonde daar; van uit het Distrikt Fauresmith 10 en 12 uur te paard moesten wij naar Reddersburg voor onze Kerkelijke behoeften gaan, maar het was ons nooit te ver, en nooit te veel Fauresmith was toen nog maar een wijk van de Gemeente Reddersburg; voor die wijk werden verkoren als opzieners als Ouderling Louis Kruger, nu reeds overleden,—als Diakenen G. E. J. IJssel Sr. van Abrahamskraal, en P. J. v. d. Walt Sr.—van Middelfontein,—beiden nu nog in leven, ofschoon reeds zeer bejaard.—Wij reden toen altoos met vreugde en blijdschap naar Reddersburg naar de Kerk; veel moesten wij opofferen tot uitbreiding van de Kerk.—Velen moesten voor een groote som gelds instaan om het Kerkgebouw te Reddersburg te betalen, want wij waren min in getal. Wij verlangden ook door Ds. Beijer godsdienst te mogen hebben in de wijk Fauresmith, dit werd toegestaan. De eerste diensten werden gehouden op de plaats van den ouden Broeder C. N. Venter. Vele leden der Gemeente, vrienden, en belangstellenden kwamen daar ter kerke. Het ging ons daar naar het woord van den dichter in Ps. 118 vers 7:

"Men hoort der vromen tent weergalmen
Van hulp en heil, ons aangebracht;
Daar zingt men blij; met dankb're psalmen;
Gods rechterhand doet groote kracht!"

Den volgenden morgen konden wij God dankende met groot vreugde huiswaarts keeren.

Daarna begeerde de wijk Fauresmith gesticht te worden als eene afzonderlijke Gemeente; door veel moeite en opoffering heen is dit geschied. Wij werden gesticht als de Geref. Gemeente te Fauresmith O. V. Staat.—Nog een Broeder Onderling werd aan de drie Kerkeraadsleden toegevoegd n.l. Br. E. J. Smit. Op eene van die avonden zaten wij zoo samen op stoep voor een huis, sprekende over al deze heerlijke gebeurtenissen, toen een oude heer, met name W. Jacobs, voorbij kwam, ons zag en hoorde en toen zei: gij kunt nu wel zingen: "Juich, aarde, juich alom den Heer, enz."—maar later zult gij nog zingen: "Uit diepten van ellenden!"—

Wat ons troostte is het woord van Ps. 37 : 6.

> 't Zachtmoedig volk zal eens den vollen vrede
> Genieten, in de zoetste rust verblijd,
> En erven d' aard—enz."—

Niet ons, O Heere! niet ons, maar uwen Naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil!" Ps. 115: 1.

Wij hadden toen nog geen huis te Fauresmith om godsdienst in te houden, en kochten daarvoor een oude stoor (pakhuis), deze stoor stond op dezelfde plaats waar nu ons Kerkgebouw staat. De Heere heeft ons met zijne genade begiftigd en ons geschonken wat wij noodig hadden tot het bouwen van eene Kerk. O, wie had dit alles kunnen denken, daar wij toch zoo weinigen in getal waren; ja wie had het ooit in die dagen kunnen denken dat de Gereformeerde Kerk nu in 1898 al duizenden van lidmaten zou tellen, en vele Herders en Leeraars, in de Gereformeerde Kerk geboren,—en dit alles door den dienst van één Leeraar, die God geordineerd en gezonden heeft, n.l. wijlen Prof. D. Postma.

> " Wie in 't stof lag neêrgebogen,
> Wordt door Hem weêr opgericht;
> God, die lust in waarheid heeft,
> Mint Hem, die rechtvaardig leeft!"

Ps. 146: 6.

HOOFSTUK XII.

Hier laat ik nu volgen nog eene belangrijke bijdrage voor de Geschiedenis van de Geref. Kerk in Zuid Afrika.— Wat hier volgt is reeds vroeger in druk verschenen, en wordt met vriendelijk verlof van den schrijver, hier door mij overgenomen.

De Schrijver daarvan is Prof. Jan Lion Cachet, de tegenw. Prof. Theologicus aan de Kweekschool der Geref. Kerk te Burgersdorp K. Kolonie — Reeds 30 jaren lang heeft deze nu grijs geworden Vader gearbeid met voorbeeldige ijver en trouw voor Gods Koninkrijk in 't Algemeen, in de Geref. Kerk in 't bizonder, ja ook voor Land en Volk.

Hetgeen hier volgt wordt overgenomen uit het boekje getiteld:

"Eenige opmerkingen door Jan Lion Cachet, over het boekje: "*Mijne overkomst tot de Nederl. Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika, verklaard door M. P. A. Coetsee jr.*" "

"Verder maakt Ds. Coetsee melding van de droevige scheuring, die in de kerk plaats vond, maar vergeet op te merken, hoe die breuke is geheeld, zoodat verreweg het grootste gedeelte dier broederen weder met ons gezamenlijk den Heere dient. Zoo kan de kerk ook bij de gedachte aan haren tegenspoed den Heere voortdurend danken voor de groote zegeningen.

c. Onze Kerk in hare betrekking tot de Moederkerk in Nederland.

"De Christelijke Gereformeerde Kerk,' zoo zegt Ds. Coetsee eene zinsnede aanhalende uit de rede van afscheiding, "betoonde eenigen schroom omtrent de wettigheid onzer afscheiding hier te lande," "en, voegt Ds. Coetzee er bij, zij weigerde om het werk der afscheiding goed te keuren." Hier stelt, hij wederom de zaak onjuist voor. Het is hem niet onbekend dat de stichter onzer kerk die goedkeuring nooit heeft gevraagd en dat dit juist de voorname reden was waarom sommige broeders in Nederland ontevreden waren. Wijlen Prof. Postma door de Synode der Christ. Afgesch. Geref. Kerk naar Z. Afrika gezonden, meende volgens zijn lastbrief, volkomen gerechtigd, te zijn om, zonder goedkeuring te vragen, naar bevind van zaken te handelen. Hoewel die lastbrief aan de meesten onzer leden wel bekend is, laat ik dien echter hier volgen, opdat ook anderen, minder bekend met den loop der zaken, zullen kunnen beoordeelen, of Prof. Postma zijnen last is te buiten gegaan. Die lastbrief luidt als volgt:—

LASTBRIEF.

De Synodale commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland heeft benoemd en benoemt bij dezen den WelEerw. herder en leeraar Ds. Postma tot afgevaardigde naar de Transvaalsche Republiek in Zuid Afrika.

Het is het verlangen der commissie, dat genoemde broeder zich naar de Transvaalsche Republiek begeve, ten einde op de plaats zelve onderzoek te doen naar den Godsdienstigen toestand van onze stamverwanten en geloofsgenooten aldaar, broederlijke betrekkingen met hen aan te knoopen en in alles te handelen gelijk het hemzelven het nuttigst zal voorkomen in in het belang van Gods Koningrijk en van onze stamverwanten en geloofsgenooten op Zuid Afrika's oostkust.

Een ieder, wien deze lastbrief vertoond zal worden, verzoeken wij tot het gezegde doeleinde onzen genoemden broeder in alles met christelijken raad en daad behulpzaam te zijn.

Van onzen afgevaardigde verlangen wij zoodra mogelijk een verslag van zijne verrichtingen te ontvangen en wenschen, dat de Heere onze pogingen zegene tot prijs van Zijnen grooten Naam. Hij geleide en beware onzen broeder en geve hem Zijnen Geest en genade in ruime mate om ook anderen te kunnen dienen! Gegeven te Kampen, den 26sten Maart '58.

De Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

(get.) S. VAN VELZEN,
Leeraar aan de Theol. School.
A. BRUMMELKAMP,
Leeraar aan de Theol. School.
H. JOFFERS, V.D.M. TE 'S HAGEN.

Op grond van bovenstaande lastbrief ging Z.Ew. voort met de stichting der Kerk. Hij dacht er niet aan om de toestemming der Chr. Afgesch. Geref. Kerk in Nederland te vragen. Hij verklaarde zijn standpunt in een open schrijven aan Prof. N. Hofmeyr aldus: "De Kerk, wier afgevaardigde ik was, staat in Nederland als de door Gods genade herstelde Gereformeerde Kerk. Dit is bij mij ongetwijfeld, en zij is zich door genade hare *zelfstandigheid* en hemelsche roeping bewust. De door mij gestichte Geref. Kerk in deze Republiek, bestaat insgelijks *zelfstandig*, hebbende haar gezag alleen aan den Bijbel ontleend en wenscht natuurlijk in de beste vriendschap met de Chr. Afgescheidene Kerk van Nederland te blijven, maar onder haar staat ze niet.

"Hoe die ook als eene moeder met volle borst haar immer nog mag voeden met geestelijke genade middelen getrouw blijvende aan hare beginsels zal zij nooit meer dan als eene zuster zich doen gelden.

"Zij acht elke Kerk in haar eigen land mondig onder den invloed van den Heiligen Geest, als zij maar bestaat naar 's Heeren Woord."

Ditzelfde gevoelen werd ook door onze Synode uitgesproken in 1869 in een schrijven aan de Chr. Afgesch. Geref. Kerk in Nederland. "Het spreekt van zelf, zegt de Synode, dat wij van uliedeu niet kunnen vragen officieele approbatie, want daartoe, meenen wij, ontbreekt u nog altijd de gelegenheid om die volkomene kennisneming u te verschaffen, die hiertoe vereischt wordt. Zelfs zouden wij het altijd raadzaam achten ten dien opzichte groote *voorzichtigheid* met buitenlandsche kerken."

Men ziet dus dat van *goedkeuring vragen* geene sprake was. De Synode in Nederland handelde dan ook zeer voorzichtig en volgde met ons denzelfden regel als ten opzichte van de Afscheiding in Noord Amerika. Evenwel schreef zij reeds in 1860 officiëel als volgt:—

"Aan de Christelijke Gereformeerde gemeente in Zuid Afrika.

Geliefde broeders in Christus Jezus!

Genade en vrede zij u!

De Synode der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland acht zich verplicht een woord tot u te richten, die met ons hetzelfde geloof belijdt, waarvoor onze voorvaderen goed en bloed hebben opgeofferd.

Op onze vergadering hebben wij kennis genomen van de rapporten van onzen afgevaardigde Ds. D. Postma, alsmede van de brieven door u aan onze Synodale Commissie gezonden.

Gij zult het ons niet ten kwade duiden, geliefde Broeders! dat wij geene uitspraak doen over het al of niet wettige der kerkelijke afscheiding in uw land, dewijl onze vergadering alles niet *in loco* kan onderzoeken; evenwel zijn wij bereid met u in kerkelijke correspondentie te treden over de zaken van Gods Koningrijk, om u, zooveel wij kunnen, de behulpzame hand te bieden, daar wij gelooven dat gij even als wij de zuivere Gereformeerde Godsdienst en kerkregering volgens de Synode van 1618—1619, zult trachten te handhaven.

Wij hebben aan onze Synodale Commissie de magt gegeven om ons te vertegenwoordigen, en deze zal onze inzichten u nader bekend maken.

Ontvangt tevens onze hartelijke broedergroete in den Heere.

De genade van den Heere Jezus Christus, de liefde Gods en de gemeenschap des Heiligen Geestes zij met u allen—Amen.

De Synode voornoemd.

(*get.*) N. H. Dosker, Præses.
E. F. Smit, Scriba.

Hoogeveen, 11de Januari, 1860.

Toen later weder eenige punten ter sprake kwamen en er eene briefwisseling plaats vond, die in de verzameling onzer Synodale besluiten te vinden is, ontvingen wij als eind antwoord het volgende, dat ik uit die besluiten overneem:—

"Art. 175. Namens de Synodale commissie leest de president een in het laatst van 1869 door haar ontvangen schrijven van de Synode der Gereformeerde gemeenten in Zuid Afrika voor, waarin, nevens de betuiging van broederlijke gevoelens en heilwensch jegens onze kerk te kennen gegeven wordt, dat die Synode met leedwezen de handhaving ziet van eene en andere voor haar pijnlijke bepalingen en, terwijl zij steeds blijft wenschen onbewimpelde

erkenning door onze kerk, in den laatsten tijd integendeel eene verkoeling van de zijde onzer kerk meent te hebben opgemerkt. Na eenige bespreking besluit de Synode dat de Synodale commissie dit schrijven beantwoorden zal en wat de bedoelde zaken aangaat, mededeelen:

1. Dat al hetgeen die gemeenten onaangenaam schijnt te zijn, behoort tot die bepalingen, welke bij het onderzoek der reglementen zijn opgeheven.

2. Dat de Synode zich niet bewust is, dat van onze zijde verkoeling plaats gegrepen heeft.

3. Dat wij haar, krachtens het besluit omtrent buitenlandsche kerken, gaarne erkennen als eene zusterkerk, daar zij verklaart met ons op denzelfden grondslag te staan in leer en kerkregeering."

Uit bovenstaande stukken blijkt dus duidelijk, dat onze Kerk in Nederland, hoewel zeer voorzichtig in het uitspreken van haar oordeel, ons ten volle erkent en heeft erkend en dit nog bovendien bewijst, door met de grootste liefde hare kansels open te stellen voor leeraren onzer Kerk, die Nederland bezoeken, zooals Ds. Coetsee zelf bij ondervinding weet.

---

d.) Onze verhouding tot de Nederduitsche Hervormde Kerk in de Transvaal.

"Toen ik daar (Transvaal) verleden jaar was," zegt Ds. Coetsee "heb ik den indruk gekregen, dat de Gereformeerden het meer hielden met de Hervormde Kerk, de kerk van welke in de redenen van afscheiding gezegd wordt, dat zij "ons bleek de valsche te zijn" en dat men meer gekant was tegen de Nederd. Geref. of Hervormde Kerk."—Dezen indruk kreeg hij door een feit, dat hij vooreerst nog niet noemen zal, maar dat hij als een zwaard aan een zijden draad boven het hoofd der Geref. Kerk laat hangen, om het te laten nedervallen, als men tegenspreekt, wat hij zegt. Dit waagstuk wordt door mij ondernomen, en ik spreek ten stelligste tegen, dat de Geref. Kerk in eenig opzicht haar standpunt in Transvaal heeft opgegeven. Het is zeker waar dat de *leden* der Geref. Kerk en de *leden* der Nederd. Hervormde Kerk nu samenwerken om de verkiezing van Pres. Kruger te verzekeren, terwijl de leden der Nederd. Geref. of Hervormde Kerk over het algemeen ten gunste van Generaal Joubert zijn. Het is te betreuren, dat thans Kerkelijke quaesties zooveel invloed uitoefenen op de politiek, doch het is nu eenmaal zoo. De Kerk echter als Kerk heeft zich altijd buiten die quaestie gehouden. Tegenover het ongenoemde feit van Ds. Coetsee plaats ik een bekend feit en officieel besluit, dat de verhouding onzer kerk tegenover de twee andere Holl. Kerken in de Transvaal duidelijk aanwijst.

De Kerkraad der Geref. Gemeente te Rustenburg heeft, toen het verschil tusschen de Hervormde en Vereenigde Kerk ontstond, haar kerkgebouw aan de Hervormde op hun verzoek geleend. Deze handeling werd in onze kerkvergadering ernstig besproken met den volgenden uitslag:—

ALGEMEENE VERGADERING TE RUSTENBURG..

(art. 4) De voorzitter, Ds. de Ridder vraagt: " hoe de Gereformeerde Kerk in de tegenwoordige kerkelijke omstandigheden in den strijd tusschen de beide andere Kerken in dit land, de Ned. Herv. en de Vereenigde kerk zich zal gedragen om haar zelfstandig kerkelijk standpunt te behouden, in het bijzonder ook in gevallen waar de eene of andere partij tot ons komt om hulp, als bijvoorbeeld door aanvraag om het kerkgebouw tot openbaren eeredienst. Na eenige ernstige discussie doet de scriba (Ds. Postma) het volgende voorstel." " De vergadering antwoordt hierop, opmerkende, dat de Gereformeerde Kerk zich bevindt op een standpunt verschillende van beide bovengenoemde kerken en alzoo geroepen is steeds haar zelfstandig karakter te bewaren en in de tegenwoordige omstandigheden bij aanvrage om hulp als vermeld door eene of andere der bovengenoemde Kerken het best zal doen met het oog op het gevaar dat daaruit voor haarzelve kan voortspruiten op eene bescheidene broederlijke wijze te trachten bij zulk eene aanvrage verontschuldiging te maken."

Dit voorstel aangenomen.

Waar de kerk nu haar gevoelen alzoo duidelijk heeft uitgesproken moet dat gevoelen erkend worden en heeft men geen recht haar iets anders toe te dichten.

2.—WAAROM WERDEN WIJ GEREFORMEERD?

Als slotsom zijner overdenkingen spreekt Ds. Coetzee de stoute stelling uit:—" *De Gereformeerde Kerk heeft geen recht van bestaan,*" en grondt die uitspraak op de bewering dat de afscheiding verkeerd was, en dat bovendien de Nederduitsch Geref. Kerk veel zuiverder Dordsch Gereformeerd is dan de Gereformeerde. Ik stel mij nu voor die uitspraak eens wat nader te beschouwen, en om dit te doen, geef ik allereerst eene korte geschiedenis der afscheiding, opdat iedereen voor zichzelven zou kunnen oordeelen.

---

a.) De Afscheiding vóór de komst van wijlen Prof. toen Ds Postma.

Dat de Afscheiding in Kolonie, Vrijstaat en Transvaal eigenlijk jaren lang bestond *vóór* de komst van Prof. Postma hier te lande is te algemeen bekend om er lang bij stil te staan. Een aanzienlijk getal menschen, door hunne tegenstanders toen en nu met den scheldnaam van *Doppers* betiteld, konden zich in het kerkelijke met hunne mede Afrikaners niet vereenigen en, hoewel zij grootendeels nog nominaal tot de N. G. Kerk behooren, was hun kerkelijk leven een voortdurende strijd. Sommigen onttrokken zich geheel en al aan de N. G. Kerk. De meeste echter werden verhinderd dit te doen door de groote waarde die zij, en terecht, hechten aan het gebruik der Sacramenten. Wat deze menschen eigenlijk wilden was de instandhouding der Gereformeerde leer en eeredienst en de bewaring der oude zeden en taal.

Daar zij geene geleerden onder zich hadden, en er ook groot gebrek aan onderwijzers was, konden zij hun gevoelen niet juist formuleeren, maar dat dit hun streven was, is duidelijk. Vanzelf kwamen zij nu in strijd met de N. G. Kerk, vooral ook omdat juist in de streken waar zij woonden slechts predikanten van Schotschen oorsprong gevonden werden, die, hoe waardig zij ook in andere opzichten waren, geen sympathie hadden met de Holl. Gereformeerde Kerk en zekerlijk niet in staat waren de bezwaren te beoordeelen, die door onze menschen gevoeld werden. Gevolg hiervan was, dat de laatsten zich altijd meer en meer geestelijk voedden met de oude Holl. Gereformeerde schrijvers, en dus de Gereformeerde leer indronken. Zij gevoelden, dat de voorstelling van de leer des heils gevonden in die Schriften, niet overeenkwam met de voorstelling van de leer door meer dan een Leeraar der N. G. Kerk. Zoo ontstond er verschil van richting dat wat de Kaap Kolonie betreft (want de kerkelijke toestand in de Transvaal was anders) zich bijzonder openbaarde in het gevoelen over het gebruik der Evangelische gezangen.

Wanneer en hoe de Evangelische gezangen in dit land werden ingevoerd heb ik, door gebrek aan bronnen, niet kunnen naspeuren. Of dit door eene wettige Synode is geschied weet ik niet. Zeker is het, dat oogenblikkelijk scherpe tegenstand zich openbaarde. De bezwaren tegen de gezangen waren vele. Sommige van die hadden weinig waarde, maar het voornaamste bezwaar was, dat de oude Geref. Kerk zich bepaald *tegen* gezangen had verklaard en dat men die nieuwe liederen niet vertrouwde. Daarenboven vreesde men door het invoeren van gezangen tegen Gods Woord te zondigen. Men had geen bezwaar om de liederen van Sluiters en Lodensteyn in huis te gebruiken; maar in Gods Huis wilde men Gods lied, en als de Leeraar een gezang opgaf dan sloot men het boek.

Hierdoor werden de gemeenten verdeeld in twee partijen. De eene partij gaf zich aan de leiding der predikanten over, wendde langzamerhand de oude Hollandsche schrijvers af en vergat wat de oude Holl. Gereformeerde Kerk gewild had. De andere partij sloeg den tegenovergestelden weg in en zocht het oude op. Daar zij geen ervaren leidslieden hadden is het gemakkelijk te verstaan, dat meer dan eene dwaling bij hen insloop, doch de Statenbijbel en Wilhelmus à Brakel bewaarden onder Gods zegen hen voor ketterij en hielden de oude gereformeerde waarheid levend.

Dat er in Holland eene afscheiding ontstaan was, wist men niet, en nog minder, dat de gezangen door velen in het oude moederland voor Remonstrantsch werden verklaard. De predikanten spraken daar niet over en schijnen de Remonstrantsche strekking in den gezangbundel niet te hebben opgemerkt. Zij beijverden zich slechts om zooveel mogenlijk het zingen van gezangen algemeen te maken.

Hoe hevig de strijd over de gezangen een 50tal jaren geleden was blijkt uit het besluit van den Graaff-Reinetschen Ring, die in 1842 een Herderlijk schrijven aan de tegenstanders der gezangen richtte, dat het smeulend vuur in laaie

vlam deed uitbarsten. Dien brief laat ik hier volgen:—zooals ik dien gedrukt gevonden heb, zonder juist voor de korrektheid van ieder woord in te staan:—

Herderlijke Brief van den Graaff-Reinetsche Ring aan de Gemeenten van Colesberg en Cradock.

(Uitgegeven te Grahamstad, 1842).

Geliefde Broeders en Zusters,—Met hartelijke leedwezen hebben wij vernomen dat er groote oneenigheid onder ulieden over een gedeelte van de openbare Godsdienstige verrichtingen bestaat. De ware Gemeente van Christus is een in Geloof, een in Doop, een in Hoop. De ondergeteekenden leeraren en opzieners der gemeente stellen diep belang in de bevordering en bewaring van de eenigheid des geloofs en de band des vredes in al de gemeenten dezes Rings, en gevoelen zich dus gedrongen dezen brief aan ulieden toe te zenden.

Velen uwer, twijfelen wij niet, hebben veel stichting genoten in het zingen tot den lof des Heeren, en naarmate gij de eer van God, uwe eigene stichting, of die van anderen in waarheid bedoelt, moet gij zoeken alles wat onstichtelijk zij zorgvuldiglijk te mijden.

Wij die van God gesteld zijn voor uwe zielen te waken; als diegenen die rekenschap aan den Grooten Herder moeten doen, moeten u zeggen dat waar verdeeldheden of scheuringen plaats vinden, het werk des Heeren daar niet voorspoedig voort gaan kan. Het doet ons vooral leed, te moeten van tijd tot tijd hooren, dat onze schoone kerkgezangen, welke voor onszelven zoo op het Nieuwe Testament gegrond zijn, en waaruit wij met duizenden anderen zoo veel genoten hebben, eene oorzaak van verder verdeeldheid zoude zijn. Gij, broeders en zusters, die bezwaring gevoelt over het gebruiken van gezangen laten wij hierdoor trachten eenige bezwaringen uit den weg te ruimen.

Zegt de een of den anderen aan ulieden zij zijn een nieuwe Evangelie, alhoewel het woord nieuwe niet bijstaat, en dat zij opgesteld waren lang na de Openbaring van Johannes geschreven werd. Hoe lang na die tijd leefden de Evangelie dienaars A. Brakel en Smijtegeld, uit wier boeken gij veel onderwijs hebt ontvangen; of de dichters Sluiters, Lodensteyn en Groenwegen, uit wier gedichten gij misschien veel stichting hebt gehad. Wij noemen deze werken een nieuwe leer of nieuwe Evangelie dichten, wij die de gezangen omhelsden een andere leer, als men in het Nieuwe Testament vindt, dan zouden wij over ons den vloek in Gal. 1: 7, 8 halen, maar wij zijn gerust in onze overtuigingen dat het niet zoo zij.

De een of de andere zegt, zij zijn niet Canonijk of niet in den Bijbel te vinden, maar waar hebt gij de artikelen des geloofs, de Catechismus en Formulieren in den Bijbel gevonden? Maar niemand heeft zwarigheid die in de Kerk tot leering en stichting der Gemeente te erkennen. Onze schoone morgen- en avond- en andere gezangen bij het einde van de Psalmen zijn niet in den Bijbel, maar waren bijgevoegd lang na de hervorming in Europa.

Wie uwer heeft zwarigheid hen te zingen zegt gij, maar wij zijn bevreesd dat wij ons op iets menschelijks verlaten en ons onder den vloek van op eenen arm van vleesch te vertrouwen brengen.

Maar zingt gij niets dat door menschen opgesteld zijn? Dan moet gij alleen lezen de psalmen en niet de berijmde zingen, want de berijmers hebben op vele plaatsen de vrijheid gebruikt uitbreidingen en inlichtingen in hunne berijming te geven, welke plaatsen wij kunnen opnoemen, ware het niet dat dezen onzen brief zoude te lang worden.

Zeggen eenigen, het ontbreekt aan aanwijzinging waaruit zij bewezen worden uit den Bijbel getrokken te zijn, zooals wel bij Sluiters het geval is, het zoude voor ons ligt vallen schriftuurplaatsen voort te zetten zoo wij in de gelegenheid waren hen daarmede te laten drukken; maar gedenkt hoe veel uwer de gebeden boeken van C. Mel en Haverman, zonder eenige kanteekeningen of aanwijzen te gebruiken.

Zeggen eenigen dat dewijl de wet des Heeren volmaakt is wij hen niet noodig hebben, om dezelve reden zouden wij geene Godsdienstige boeken, geene prediking noodig hebben. Maar Jezus heeft bevolen, predikt het Evangelie aan alle creaturen, enz., en het uitdrukkelijk bevel van Gods Woord is dat wij hetgeen wij lezen en hooren tot de wet en tot de getuigenis moeten inbrengen. Spreken zij niet naar deze, dan is er geene waarheid in hen.

Kunt gij u verbeelden dat de leeraars van de Gereformeerde Kerken in Holland en in Zuid Afrika iets zouden vast houden als deze gezangen, dachten zij dat iets tegenstrijdig of niet overeenkomstig met het woord des Heeren en de Geloofsbelijdenis van onze Kerk daarin te vinden waren?

Eenigen uwer misschien zeggen, wij beletten niet andere gezangen te zingen, wij bemoeien ons met hen, maar voor ons deel, wij hebben geen licht, geen vrijheid gekregen om zulks te doen. Maar wij vragen u of gij God, die alle harten kent ooit ernstiglijk gebeden hebt uwe harten te openen, zijnen wil in deze gewichtige zaak te weten om te doen.

Als gij zonder ootmoedig, ernstig en oprecht onderzoek eenige gedeelten van den eeredienst Gods verworpen hebt, hebt gij tot nog toe groote zonde gedaan. Want gij hebt niet alleen uwe eigene stichting, welke gij daaruit kondet gehad hebben, moeten missen, maar ook het nut van anderen verhinderd. Wee degenen door wien ergenissen komen.

Keert gij uzelven er van af zonder biddend onderzoek, dan veracht gij het woord, en Solomo zegt: "Die het woord veracht zal verdorven worden."

Maar kunnen wij u niet bewegen op eene onpartijdige en biddende wijze het boek te onderzoeken en dan naar licht en overtuiging te handelen.

Wij willen u voor een oogenblik in uwe gedachten naar Golgotha nemen, den mishandelden en bloedende Heiland aan het kruis aanwijzen en u vragen of gij daar geweest waart toen Jezus daar hangt of gij ook aan zijne lichaam eenige wonden konden toegebracht hebben?

Gij zegt, O, verschrikkelijke veronderstelling! maar weet gij niet dat zijne gemeente, beide in het Nieuwe Testament en in het Avondmaals Formulier, zijn lichaam genoemd wordt, dat Christus het hoofd is, dat de ware leden malkanders leden zijn (1 Cor. 12: 27; Ef. 4: 23).

En zult gij de harten van Christus lichaam door uw vooroordeel of stijfhoofdigheid langer kunnen doorbooren en verscheuren door te weigeren te zamen tot zijnen lof en tot aller stichting te zingen?

O Broeders en Zusters, wij bidden u gedenkt met ernst aan de aannadering, den dag des Heeren, wanneer gij en wij rekenschap van het regt gebruik of misbruik van alle die liederen op Gods Woord gegrond, en daarmede overeenkomstig (waarvoor wij de Evangelische gezangen houden) zullen moeten afleggen.

Wilt gij alleen gelooven, dat wij het wel en oprecht met u meenen, gaat dan tot God in de gebeden, legt uwe hand op uw hart, en vraagt u zelven af of gij gewillig zijt uwe overtuiging in deze zaak op te volgen. Zegt dan voor Hem die alles ziet, doorgrond mij, o God, en ken mijn hart, beproef mij en zie mijne gedachten, zoo er eenige schadelijke weg bij mij zij, leid mij op den eeuwigen weg.

Voelt gij nu of naderhand eene overtuiging bij u dat deze gezangen naar Gods Woord zijn, maar zijt gij bevreesd hen in 't openbaar te gebruiken, dat gij uwe familie aanstoot zoudt daardoor geven, gedenk aan de woorden van Jezus: "Vreest niet degenen die het lichaam dooden en niets meer hebben dat zij doen kunnen, maar vreest veeleer Hem die magt heeft, nadat hij het lichaam gedood heeft, lichaam en ziel in de hel te verderven."

Nu bevelen wij ulieden, geliefde Broeders en Zusters, aan de Genade Gods, en den troostelijken invloed des Heiligen Geestes en verblijven uwe heilzoekende dienaars,

(Get.) John Pears, Præs.; A. Murray, V.D.M.; J. Auret; Alexander Smith, V.D.M.; Stephanus Gous; J. S. N. de Villiers; Robert Hart, Onderling; Thos. Reid, V.D.M.; P. J. van der Walt; A. H. Welsh, V.D.M.; W. R. Thomson, V.D.M.; Adam Weinaars.

Hoewel de bovenstaande Herderlijke Brief zekerlijk scherp genoeg was om de gemoederen te verbitteren, beging men nog bovendien de onvoorzichtigheid om in sommige gemeenten een paar ouderlingen met dien brief gewapend van plaats tot plaats rond te zenden. Geen wonder dan ook dat toen dezen hunne rondreis volbracht hadden de Afscheiding een bepaald feit was.

De Synode der Nederlandsche Gereformeerde Kerk keurde wel eenigen tijd daarna, op heel zachte wijze eenige uitdrukkingen af in dien Herderlijken Brief, maar verdedigde den inhoud, zeggende: "Met betrekking tot den Herderlijken Brief, door den Ring van Graaff-Reinet uitgevaardigd, verklaart de

Synode dat deszelfs bedoeling zeer *christelijk en goed* was; het ware wenschelijk dat eenige uitdrukkingen wat beter daarin waren uitgedrukt."

Het lust mij nu niet dien brief aan scherpe kritiek te onderwerpen. Veel zou er zeker niet van overschieten. Vooreerst zij de opmerking genoeg, dat voor de rechtzinnigheid van de Evangelische gezangen eigenlijk daarin geen ander bewijs gegeven wordt dan: "*Wij predikanten zeggen zoo.*"

De Synode der Nederlandsche Gereformeerde Kerk, die dezen brief zeer *Christelijk en goed* noemde, bezondigde zich dus tegen de bezwaarden, daar geen Kerk het recht heeft hare leden te *verplichten* in de openbare eeredienst iets te gebruiken dat van bloot menschelijken oorsprong is.

De bewering dat men niet iemand *verplichtte*, houdt geen steek. Wanneer in een officiëel schrijven het niet zingen der Evangelische gezangen een schadelijken weg genoemd wordt waarvan de Heere de niet-zingers moet afbrengen dan *verplicht* men, en de volgende stap kan niet anders zijn dan de toepassing der kerkelijke censuur. De kerkelijke censuur werd dan ook in de gemeente Colesberg op sommigen toegepast, die beslist weigerden die gezangen te zingen. De volgende verklaringen, bij het begin der Afscheiding afgelegd, bewijzen hoe het in de gemeente Colesberg toeging.

"De oorzaak der afscheiding van de Ned. Geref. Kerk, zijn (ik was toen dienstdoende onderling in die Kerk) de Evang. gezangen. Ik heb nooit die gezangen, voor een regel van Gods Woord gehouden, veel minder voor eene goddelijke leerstelling. Toen ik bevestigd moest worden als kerkeraadslid, vroeg de leeraar mij of ik de gezangen zou gebruiken, en antwoorde: Neen! Waarop Ds. Reid tot mij zeide: "Dan zal ik u met bloedige oogen aanzien." Later in de Catechisatie zijnde, gaf de leeraar een gezang op, zocht het op en gaf het mij; ik zeide toen: Zij moesten het allen maar neerleggen; waarop ZEerw. antwoordde, "Gij als onderling, zijt een slecht voorbeeld voor jonge menschen."

Later was ik 13 dagen in eene vergadering (Commissie van den Ring) 50 personen waren aangeschreven, en het was meestal een twisten over de gezangen. Ik zag tweedracht aan het nachtmaal en men wist niet, welke klasse daar aankomen zou. Het is mij onmogelijk, om alle moeite en geschillen op te noemen.

Later vernamen wij in der waarheid, dat er eene bestaande Synode in Holland was, welke ons geloof aanhing, en toen scheiden wij ons af van de N. d. Geref. Kerk en—sloten ons aan de Gereformeerde Kerk.

Uw Broeder,

(get.) S. C. du Plessis, Sr.,

Oud-Onderling.

Philipstown, 1864, (Kaap Kolonie).

———

Ds. Murray, Sr. kwam in de dagen van wijlen Ds. Reid te Colesberg en preekte aldaar en maakte toen het voorstel dat het noodig zoude zijn, dat de jonge lieden, die lidmaat zouden worden, eene belofte moesten afleggen, dat de Evang. gezangen *de ware leer is.*

(get.) J. D. du Plessis, Ouderl.

Colesberg, 1861 (Kaap Kolonie).

In de dagen van Ds. Reid, reed ik (S. J. du Plessis) naar Colesberg, om mijne vrouw en broeder Roelof du Plessis te laten voorstellen; des avonds moesten al de voor te stellen leden, in de consistoriekamer komen. De domine (voorzanger) had een kaars in de hand en lichtte over de jonge menschen welke toen moesten opstaan en antwoorden: Ja! Roelof bleef zitten en vroeg aan den predikant om inlichting: maar werd toen naar de deur verwezen, waarop hij opstond om uit te gaan; doch de leeraar liet hem door de domine keeren en vroeg hem toen: "Wie is uw verrader?" Daarop zeide hij: "Mijn vader heeft mij gezegd, dat ik voor de gezangen *geen belofte kan doen.*" Toen zeide ZEerw.: "Zit daar achter!" en toen ze klaar hadden met de andere jonge menschen, vroeg de Leeraar weder hetzelfde aan Roelof, waarop hij andermaal betuigde: "Ik kan geen belofte doen voor de Gezangen." Den volgenden morgen kwam mijn vader op het dorp (Colesberg) en toen kwam de ouderling aan huis en vroeg aan den zoon: "Wat hij gezegd had;" toen zeide hij: "Ik weet het niet meer;" maar mijn vader betuigde daarop: "Oom: als gij dat weten wilt, zeg het mij." Toen zeide die ouderling, "dat Roelof gezegd had, dat u gezegd heeft, dat hij geene belofte moest doen voor de gezangen; mijn vader is daartoe onbekwaam, en ik ook." Daarop dreigde hij mijn vader met te zeggen: "Weet gij wel, wat voor een dag het morgen is? Gij zult niet naderen tot de tafel des Heeren!"

Mijn vrouw verzocht toen om al deze redenen uitstel en— de Leeraar en de ouderlingen schreven later een bewijs, waarin mijns vaders kwaad bestond, n.l.: Gij hebt uwe kinderen met kwaden raad en daad voorgegaan en Christus' kerk op het hoogst beleedigd. Naar de boerenplaats teruggekeerd zijnde, kwam er een ouderling en zeide toen tot mijne vrouw, dat zij niet moest komen om voorgesteld te worden, zoolang zij zich gevoelde, dat zij bekwaam was om voor de gezangen een belofte te doen.

Een tijd daarna kwam ik met een kind om het te laten doopen: maar de Leeraar weigerde het en ik kwam alzoo met het ongedoopte kind terug: later stierf het kind ongedoopt.

Alle deze zaken welke ik gemeld heb, zijn voortvloeiende uit de Evangelische Gezangen, en zijn volvoerd door de Ouderlingen P. v. d. Walt J.zoon en P. du Plessis, en zijn geschied, van af het jaar 1842. Van dien tijd ben ik maar een bijlooper geweest: maar nu heb ik sinds 2 jaren eene Kerk.

get. S. J. du Plessis, H.zn., Diaken.

Philipstown, 1864, (Kaap Kolonie.)

Ik, Willemina Maria Magdalena Venter, verklaar hiermede hetwelk ik nimmer ontveinzen zal te verklaren, waar het ook moge te pas komen.

Het gebeurde toen ik mij tot het lidmaatschap begaf, dat ik naar gewoonte mij op de catechisatie begaf, in 't jaar 1841, naar gebruik 14 dagen lang, en—toen is mij het lidmaatschap geweigerd omdat ik de gezangen niet gebruikte en toen door den Eerw. hr. Reid aangezegd, in tegenwoordigheid van twee ouderlingen, nl. F. Joubert en J. Potgieter, dat ik kon heengaan.

In datzelfde jaar, in de maand Augustus, begaf ik mij weder op de Catechisatie en werd als lidmaat aangenomen; doch toen is mij de volgende vraag gedaan, in tegenwoordigheid van twee ouderlingen nl. F. Joubert en P. vd. Walt. voor dat ik voorgesteld kon worden. *Vooreerst*, werd mij een geschrift voorgelezen inhoudende: "hoe ik mij moest vereenigen met de Evang. Gezangen." Dit gedaan zijnde is nog een ernstig belofte afgevorderd door ds. Reid, dat ik de gezegde Gezangen moest aannemen voor "*Gods Woord*," er bijvoegende dat het niet was voor mama en papa maar voor......God!" Desgelijks perste ook de ouderlingen P. v. d. Walt, mij deze belofte af, 't geen ik tegen mijn gemoed moest doen, wilde ik lidmaat worden, alsmede tegen den zin van mijnen vader.

Dit getuigt,

W. M. M. Venter, Echtgenoote van

L. P. v. d. Walt.

Boschplaats (Orange Vrijstaat) 1863.

Ik ondergeteekende verklaar in oprechten gemoede, dat mijne overledene vrouw, Aletta Johanna du Plessis, door den Leeraar Reid bedreigd werd, om de Catechisatie voor de aanneming te verlaten omdat zij geen gezang boek had medegebracht.

get. J. A. Venter, Diaken.

Philipstown, 1865 (Kaap Kolonie).

De ondergeteekende verklaart door dezen, dat hij veel moest lijden onder het Kerkbestuur van de Ned. Geref. Gemeente te Colesberg, in de jaren 1839-1841; dat hij, ondergeteekende, niet als vader mocht staan voor zijne eigen kinderen, om hen te laten doopen, en—was aldaar onder censuur gezet, om het niet zingen der Evang. Gezangen in de openbare Godsdienst. *

De kwestie tusschen mij en den Kerkeraad, ontstond, omdat ik mij bezwaard gevoelde, om de Gezangen te zingen, doordien het menschelijke geschriften zijn en zulks in strijd is met de Geref. Geloofsbelijdenis art. 7; maar—die Eerw. Kerkeraad verklaarde dat de Evan. Gezangen, van eene *Goddelijke herkomst waren* en *getrokken uit het N. Testament.*

Get. S. J. Kruger, Oud Ouderling

Rustenburg, 1863 (Z. A. R.)

* Ondergeteekende verklaart dat deze reden, de volle waarheid is, hetgeen de hr. S. J. Kruger heeft moeten verduren, in genoemden tijd.

P. H. Kruger, Ouderling.

Burgersdorp, 1863 (Kaap Kolonie).

Ondergeteekende verklaart, dat een zijner kinderen, drie maanden lang den Doop geweigerd is geworden door den Predikant Reid van Colesberg, omdat hij onderteekende, de door den gezegden Predikant gevorderde verklaring, af te leggen, dat nl. de Evang. Gezangen, eene *leerstelling zouden zijn.*

Get. P. Venter, Ouderling.

Rustenburg, 1863 (Z. A. R.)

Niet in alle gemeenten ging men zoover; vooral de jongere predikanten zooals A. Murray, wijlen Prof. J. Murray en Ds. W. Murray handelden zeer voorzichtig. De scheuring bleef echter bestaan en kon ook niet geheeld worden, daar de eene partij bleef beweren, dat de Evangelische Gezangen op Gods Woord gegrond waren.

Dit alles gebeurde jaren lang vóór de komst van Prof. Postma.

Kort voor en tijdens de Afscheiding begon het ongeloof in de N. G, Kerk nogal driest voor een tijd het hoofd omhoog te heffen, hetgeen de bezwaarden nog meer de N. G. Kerk deed wantrouwen.

In dien tusschentijd hadden velen de Kolonie verlaten en naar de Transvaal getrokken, ook al in de hoop om daar meer zonder aanstoot naar hunne overtuiging God te kunnen dienen. Men werd de politieke en kerkelijke plagerijen moede.

Beschouwen we nu hoe het in de Transvaal ging.

De Afscheiding voor de komst van wijlen Prof. Postma.

Zij, die meenden door hun vertrek naar de Transvaal van Kerkelijke moeilijkheden ontslagen te worden, vonden zich bitter bedrogen.

Door verschillende omstandigheden heerschte aldaar in het Kerkelijke de grootste verwarring. In het wezen der zaak waren er toen al de drie verschillende Kerkelijke partijen, welke er nu nog zijn, alleen met dit onderscheid, dat zij toen nominaal tot eene Kerk behoorden.

Het grootste gedeelte der voortrekkers was ontevreden, dat de Leeraars der N. G. Kerk in de Kaap Kolonie den trek veroordeelden. Vooreerst werd dit gedaan, omdat men ongaarne velen van de beste leden der gemeente zag heengaan. Ten andere konden de meeste Leeraars het niet begrijpen, gelijk men van Schotten ook kon verwachten, dat men de vrijheid in de woestijn hooger stelde dan de zegeningen (?) van het Britsche Bestuur. Vandaar dat men de Trekkers zoowat als half rebellen beschouwde en zij meer dan een bitter woord moesten aanhooren. Dit is mij door oude voortrekkers menigmaal verzekerd.

Van hier dan ook dat in het begin de geestelijke belangen der Trekkers geheel werden verwaarloosd. Men wilde den Trek tegenwerken, en het is zelfs zonder tegenspraak voor zoover mij bekend is, geschreven, dat Ds. Taylor, destijds predikant te Cradock, die de trekkers wenschte te bezoeken en ze te dienen met woord en Sacrament, door de Synode der N. G. Kerk in de Kaap Kolonie belet werd dit te doen Later werd hem dit toegestaan onder de uitdrukkelijke voorwaarde, dat hij

zich alleen bij zijn predikwerk moest bepalen en volstrekt geen Sacramenten mocht uitdeelen. Het is waar, het gebrek aan predikanten in de Kaap Kolonie was schrikkelijk groot, doch hetgeen men *later* deed kon ook vroeger gedaan geworden zijn. Te laat zag de N. G. Kerk in, dat zij door Engelschgezindheid gedwaald had, en dus gegronde reden gegeven had, dat men haar in de Transvaal wantrouwde.

In de distrikten van Lijdenburg en Utrecht, die tezamen een eigen Republiek vormden, was men tegenover de Kaapsche Kerk gunstiger gezind en dit is zoo gebleven na de vereeniging met de andere distrikten.

Tusschen die twee partijen in, vormde onze menschen eenigszins eene middel partij. Zij wilden met de Kaapsche partij zoo min mogelijk te doen hebben, maar tegelijkertijd wilden zij de Gereformeerde leer niet opgeven. Hun denkbeeld was eene eigene Transvaalsche Gereformeerde Kerk te hebben zonder de Gezangen. Dit laatste wilden de andere trekkers niet.

De eerste geestelijke hulp die aan de Trekkers verleend werd, kwam uit Nederland. Vergat men de Trekkers in de Kaap kolonie, in Nederland vergat men ze niet. Reeds in 1837 hadden sommige predikanten te Amsterdam, vooral daartoe opgewekt door den WelEd hr. Jakob Swart, vader van onzen vroegeren Leeraar N. J. R. Swart, zich tot eene Commissie gevormd om in de geestelijke behoeften der Trekkers te voorzien. Die Leeraars waren. Di. W. Broes, J. J. Voorst, J. B. H. Bruinier en den Hoogleeraar Rooyens, allen behoorende tot de N H Kerk in Nederland. Op eigen kosten zonden deze heeren een leeraar, een onderwijzer en een aanmerkelijken voorraad Bijbels, Kerk en Schoolboeken. Ongelukkig mislukte die poging, hoe goed ook gemeend, geheel en al. De onderwijzer stierf op de reis. De predikant nam een beroep aan in de Kaap Kolonie en de boeken kwamen niet terecht. Dit laatste was vooral jammer met betrekking tot de Bijbels. De andere boeken waren meestal werken van "de Maatschappij ten nutte van 't algemeen" die men wel missen kon.

De Transvalers, hoe ook teleurgesteld, hielden niet op. Daar men in de Kaap niet kon of wilde helpen, bleef men in Nederland aanhouden en 16 jaren later vormde zich de Commissie op nieuw met bijvoeging van eenige andere Leden.

De heerschende richting der N. H. Kerk in Nederland was toen Groningsch en de voornaamste leerstukken der Gereformeerde Kerk werden openlijk geloochend. De meeste leden van die Amsterdamsche Commissie waren ook die gevoelens toegedaan, waardoor onze broederen later de hoop moesten opgeven om door die Commissie geholpen te worden.

Eindelijk besloot de Synode der N. G. Kerk in 1852 de Transvaalsche gemeenten in te lijven. In hetzelfde jaar kwam Ds. D. van der hoff te Kaapstad aan. Deze was door Prof. Lauts naar de Transvaal gezonden en door de Haagsche Commissie geordend.

Het is buiten mijn doel om te onderzoeken welk recht die Prof. Lauts hiertoe had, maar zeker is het, dat hij daartoe door velen in de Transvaal verzocht was geworden. Ds. v.d. Hoff werd nu in de Kaap gelegitimeerd en vertrok

naar de Transvaal met zich voerende het officieel bericht, dat aan het verzoek der Transvaalsche gemeente voldaan was en zij kerkelijk ingelijfd waren in de N. G. Kerk der Kaap.

Vóór dat Ds. v.d. Hoff bevestigd werd, werd er eene groote vergadering te Rustenburg gehouden en daar werd besloten, dat hij buiten de Synode om als Herder en Leeraar zou bevestigd worden. De redenen, die tot dit besluit leidden, waren verschillend. De gewone voorstelling, dat dit slechts een plan was van Ds. v.d. Hoff moet als onjuist opzijde gezet worden. Dat ZEerw. misschien persoonlijke redenen had om liever van de Kaapsche Synode los te zijn is wel mogelijk, doch het is ook zeker, dat de emigranten vooral in het Rustenburgsche, het gaarne wilden. Daar woonden de meesten onzer geestverwanten. Vrees voor Engeland en de hoop nu eene Kerk te kunnen stichten naar Gods Woord waren de voornaamste drijfveeren. Ds. v.d. Hoff verklaarde openlijk, dat de Actuarius Synodi hem tijdens zijne legitimatie vroeg om den eed van getrouwheid aan de Britsche Regeering af te leggen. Die verklaring was genoeg om de gemoederen in vlam te zetten. Onze broeders in de Transvaal steunden van ganscher harte Ds. v.d. Hoff in zijne afscheiding van de Kaapsche Synode. Wel bekende voorgangers onder ons, waarvan sommigen nog leven, hielpen hem dit plan uit te voeren.

De Kerk in Transvaal was nu los van de Kaapsche Synode, maar onze broeders vonden zich op nieuw bedrogen. Met Ds. v.d. Hoff kon men niet overweg, Ware hij rechtzinnig geweest dan had zich de zaak wel geschikt, maar juist het tegenovergestelde was het geval: Het leerstuk der verkiezing werd beslist door hem tegengesproken en ook in andere punten hield hij zich niet aan de Gereformeerde Leer. Op het punt der Gezangen was hij zeer toegevend.

De gemeenten Lijdenburg en Utrecht wilden met Ds. v.d. Hoff niets te doen hebben en hielden vast aan de gemeenschap met de N. G. Kerk der Kaap Kolonie.

Er waren toen dus in de Transvaal twee Hollandsche kerken, terwijl onze menschen, gelijk ik reeds zeide, een soort van tusschen partij vormden. In leer waren zij vereenigd met Utrecht en Lijdenburg, in Kerkgemeenschap met Potchefstroom.

In 1855 zond de Amsterdamsche Commissie, zekeren heer C. Hidding om de Transvaal te bezoeken en droeg hem op om rapport te geven van den Kerkelijken toestand aldaar. De Commissie was gereed om wederom Leeraren naar de Transvaal te zenden, maar wilde eerst weten, hoe de zaken stonden. Er was veel over en tegen Ds. vd. Hoff geschreven en de commissie vreesde, dat hij de zending van nieuwe Leeraren zou tegen werken. In zijn rapport verdedigde de heer Hidding de leer door Ds. vd. Hoff gepredikt, maar maakte de scherpste aanmerkingen over zijn persoonlijk gedrag. De heer Hidding hield overal bijeenkomsten en wekte de Transvalers op om wel de leer van Ds. vd. Hoff aan te nemen, maar niet zijn gedrag na te volgen. Men moest verdraagzaam zijn, alleen niet met de streng rechtzinnigen, Volgens zijn eigen schrijven " wees hij

op het ongerijmde om den Psalmen de voorkeur te geven boven de Gezangen, als dienende de eerste voor de Mozaische Godsdienst terwijl de laatste in overeenstemming met de Evangelie leer en alzoo voor den Christen gepast zijn."

Op eene bijeenkomst te Rustenburg, werd hem door eenige kerkeraadsleden uit naam van een groot gedeelte der gemeente de vraag gedaan, of het niet mogelijk ware om een Leeraar uit de Afgescheidene Kerk in Nederland te beroepen. Langzamerhand toch was ook in Transvaal het gerucht doorgedrongen, dat er zoodanige Kerk in Nederland bestond en dat die Kerk vasthield aan de oude Gereformeerde Leer en geene gezangen gebruikte. Men klopte echter aan eene verkeerde deur. De hr. C. Hidding als gehoorzaam dienaar van het Synodaal kerkgenootschap had het Ds. v. d. Hoff zeer kwalijk genomen "dat deze geene beslissende taal tegenover de *niet*-gezangzingers had gevoerd," en nu kwam men hem om een Leeraar vragen, die geen gezangen gebruikte en deelde mem hem ook mede, dat men bezwaar had om een Leeraar van de Amsterdamsche Commissie te ontvangen. Wat er verder voorviel geef ik in zijn eigen woorden:—

"Ofschoon mij niet geheel tehuis vindende op het Kerkelijke gebied, heb ik, zooveel ik vermag, hun het gevaarlijke voorgehouden, eerstelijk van eene verdeeling in de Kerk en ten anderen van de invoering van dweeperijen en kunstenarijen waaraan het gros der Afgescheidene gemeente in de Nederlanden zich schuldig maakte."

De Commissie was wel gewillig om een Leeraar te zenden, die bij een Remonstrantsche gemeente diende, maar van een zuiver Gereformeerden Leeraar wilde de heer Hidding niet weten. Al wat hij voor de broeders deed, was een aantal boeken achter te laten door de maatschappij: "Tot nut van 't algemeen" uitgegeven, en dus op die manier het zaad van het Liberalisme te zaaien. Gelukkig kon men die boeken niet verstaan en viel dit zaad op harden bodem.

Eindelijk begon men in de Kaap te gevoelen, dat de onrechtzinnigheid in de Hervormde Kerk in de Transvaal sterk toenam en in een herderlijk schrijven werden de gemeenten er op opmerkzaam gemaakt, doch de Kaapsche Kerk wilde volstrekt met de Hervormde Kerk in Nederland niet breken, zoodat vandaar nog altijd Leeraren naar de Transvaal gezonden werden. Daar de uitzending dier Leeraren plaats vond met en na de Afscheiding wil ik hierover niet verder spreken. Hoewel voortdurend teleurgesteld gaven de Transvaalsche broeders den moed niet op. Ook anderen die geen bezwaar hadden om gezangen te zingen, maar anders de zuivere Gereformeerde Leer liefhadden voegden zich bij hen. Was in de Kaap Kolonie de gezangen kwestie hoofdzaak, in de Transvaal was het niet het geval. Dáár stond de Leer op den voorgrond. Altijd meer en meer werd de Christelijke Afgescheiden Kerk bekend, doch men wist niet hoe met die Kerk in gemeenschap te komen. Hopend en biddend verwachtte men uitkomst.

De uitkomst kwam op wonderlijke wijze.

De Afscheiding in de Transvaal: en de komst van Prof. Postma.

Hoewel de Broeders te Rustenburg in hunne pogingen om een Gereformeerden Leeraar te verkrijgen, door den heer C. Hiddingh niet werden aangemoedigd en over de Christelijk Afgescheidene Kerk niet dan ongunstige berichten kregen, gaven zij echter den moed niet op en zochten zooveel mogelijk met die Kerk in Nederland in aanraking te komen.

De heer J. Venter in den Oranje Vrijstaat, welbekend als Waarnemend Staats-president en broeder van een der Rustenburgsche Ouderlingen, was door een Hollander aangeraden om naar Ds. Callenbach te Nykerk te schrijven, meenende dat Ds. Callenbach tot de Christelijke Afgescheidene Kerk behoorde. Ds. Callenbach gaf dit schrijven aan een der Leeraren onzer Kerk, in Nederland. Tegelijkertijd ontving de heer Van Andel ouderling te 's Hertogenbosch verschillende brieven uit Zuid Afrika, o.a. ook van den Eerw. heer Van der Rijst, die den geestelijken nood van de Transvaal onder zijne aandacht brachten Opgewekt door die brieven, bracht hij de zaak voor de Synode. De belangstelling in de Transvaal was op dat oogenblik in Nederland zeer groot. De Amsterdamsche Commissie werkte ijverig, maar met die Commissie kon onze Kerk natuurlijk niet samengaan, daar men niet de minste waarborg had, dat de Leeraren, die door de Commissie zouden uitgezonden worden, rechtzinnig zouden zijn. De Synode besloot daarop zelf iets te doen.

Voorzichtig ging men te werk. Scheuring wilde men evenmin *hier* als in Nederland en de beschuldiging, dat de Christel. Afgesch. Geref. Kerk door hare Zending propaganda wenschte te maken is valsch. Had zij dat willen doen dan zoude zij andere wegen ingeslagen hebben.

Tengevolge van eene opdracht der Synode richtte de Synodale Commissie in Nederland het volgend schrijven aan de Synode der Nederd. Geref. Kerk in Zuid Afrika, d.d. den 11den September, 1857, dat door den Actuarius Synode beantwoord werd, welk antwoord wij ook laten volgen.

Aan de Synode der Nederduitsch Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika.

Hoog-Eerwaarde en Geliefde Broeders in onzen Zaligmaker! Genade, vrede en barmhartigheid worde u van God den Vader, en Jezus Christus onzen Heer, door den Heiligen Geest, rijkelijk vermenigvuldigd!

In de maand Juni dezes jaars werd te Leiden eene Synode gehouden der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten in Nederland. Deze vergadering heeft hare aandacht gevestigd op de Transvaalsche Republiek, en uit hartelijke belangstelling in onze stamverwanten in Zuid Afrika's westkust heeft zij aan hare Commissie opgedragen zich in correspondentie te begeven met de gemeente aldaar haar de inlichtingen die vereischt mogten worden, mede te deelen, en de bereidwilligheid der gemeenten alhier te melden, om zooveel mogelijk

M

mede te werken tot voorziening in de geestelijke behoeften der Transvaalsche Republiek. De ondergeteekenden, die de bedoelde Synodale Commissie uitmaken, denken dat het ter voldoening aan den hun opgedragen last, doelmatig zijn zal, wanneer zij een predikan en een ouderling naar de bedoelde Republiek afvaardigen. Deze afgevaardigden zouden op de plaats zelve den toestand van zaken kunnen opnemen, om, indien zij het noodzakelijk en nuttig zullen oordeelden zich daar te vestigen als vertegenwoordigers van de Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland, en de Gemeenten der Transvaalsche Republiek ten dienste te staan terwijl eenmaal de gemeenschap op die wijze aangeknoopt zijnde, verder, zoo de Heer wil onze Theologische School alhier bekwame personen zal kunnen opleven, om ginds in des Heeren wijngaard te arbeiden. Alvorens wij echter onze afgevaardigden kiezen hebben wij het nuttig geoordeeld u, Hoog Eerw. met ons voornemen bekend te maken, en wenschen wij uw oordeel te weten, terwijl uwe raadgeving, en zoo veel het kan dienen tot bereiking van ons oogmerk, uwe medewerking en hulp met dankbaarheid door ons aangenomen zullen worden.

Wij verzoeken u daarom Broeders! ons te melden of ons voornemen, waarmede wij u thans bekend gemaakt hebben, uwe goedkeuring wegdraagt?

Terwijl wij bovenal des Heeren leiding en zegen gevoelen te behoeven, verzoeken wij u tevens ons in uwe gebeden te gedenken en blijven, met toewensching van 's Heeren genade, uwe liefhebbende Broeders in onzen Heer Jezus.

De Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Gemeenten in Nederland.

S. VAN VELZEN,
A. BRUMMELKAMP,
H. JOFFERS, V.D.M. te 's Hage.

Kampen, den 11den Sept., 1857.

Aan de Synodale Commissie der Christelijke Afgescheidene Gereformeerde Kerk in Nederland.

Wel Eerw. zeer geachte Broeders in onzen Zaligmaker.

Uwe missive de dato Kampen, den 11den September dezes jaars heeft de Kaapstad bereikt na afloop van de zittingen der Synode der Nederduitsche Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika.

De Hoog Eerw. Vergadering heeft derhalve geene kennis kunnen nemen van den belangrijken inhoud van uw schrijven, Uw brief zal derhalve moeten blijven overliggen tot de eerst volgende vergadering der Synodale Commissie, alvorens gij een bepaald antwoord kunt bekomen op de vragen die gij de Synode hebt voorgesteld. Intusschen neem ik de vrijheid U, Wel Eerw bekend te stellen:—

I. Dat twee der Transvaalsche gemeenten zich oogenschijnlijk hebben onttrokken aan ons kerkelijk opzigt. Daaromtrent echter is de Synode tot nog toe niet in het reine. Zij heeft

het opgedragen aan den Ring van Transgariep hieromtrent onderzoek 'e doen en te rapporteeren aan de Synodale Commissie, met last aan die Commissie om daaromtrent de noodige stappen te nemen.

II. De Gemeenten Lijdenburg en Utrecht blijven volhouden in haren wensch om onder het kerkelijk opzigt te verkeeren van onze Synode. Zij zijn derhalve en worden door ons be schouwd als gemeenten van ons Kerkgenootschap, even zoo als de gemeenten aan deze zijde van de Vaal Rivier.

III. De Synode heeft besloten het lot van deze gemeenten zich aan te trekken en vooral der gemeente Lijdenburg te hulp te komen, door van tijd tot tijd van onze leeraars daarheen af te vaardigen, ten einde de genade middelen te bedienen. Reeds is Ds. Huet daarheen op reis. Voor Utrecht is een consulent aangesteld.

IV. De behoeften der Lijdenburgsche gemeente zijn te groot dan dat zij op deze wijze kunnen worden bevredigd. Zij moeten eenen gevestigden leeraar hebben. Haar Kerkeraad heeft eenige maanden geleden een beroepsbrief in blanco aan de Commissie te Amsterdam toegezonden met volmagt in zijnen naam eenen predikant te beroepen.

V. Onderwijs in de eerste beginselen is er zeer noodig, Onderwijzers met ware godsvrucht en zelfverloochening bezield zullen hier zeer welkom zijn.

U Wel Eerw. verzoekende onzer in uwe gebeden te gedenken, blijve ik met toewenschingen van 's Heeren genade, uw liefhebbende broeder in onzen Heer Jezus Christus,

A. Faure,

Actuarius Synode.

Leeuwenrust, Kaapstad,
19den Dec., 1857.

Een ieder kan zien, dat het antwoord van den Actuarius eigentlijk geen antwoord was.

Het bepaalde antwoord, in den brief beloofd, kwam nooit te voorschijn. Daarboven zij opgemerkt, dat alleen van de gemeenten Lijdenburg en Utrecht gesproken werd als behoorende tot de Nederduitsche Gereformeerde Kerk in de Kaap Kolonie.

De Synodale Commissie ging toen over om twee afgevaardigden te benoemen, die de Transvaal zouden bezoeken en dan rapport zouden doen. Daar de benoemde predikant bedankte voor de benoeming ging de opdracht over op Ds. Postma die Secundus was. Ook de benoemde ouderling bedankte, zoodat ten laatste alleen Ds. Postma naar de Kaap vertrok en in 1858 daar aankwam.

Zoodra de broeders te Rustenburg hoorden, dat er hulp uit Nederland komen zoude, vroegen zij verlof van den Kerkeraad van Rustenburg om eenen leeraar te benoemen of te beroepen, die geene gezangen gebruikte. Dit verlof werd toen toegestaan en door den Ed. Achtbaren Volksraad bekrachtigd. De eenige bepaling, die er bij gemaakt werd,

was, dat zoodanige predikant zich zou moeten onderwerpen aan een onderzoek naar zijne geloofsbelijdenis. Hiertegen had men geen bezwaar. Toen nu Ds. Postma te Rustenburg aankwam, meenden de broeders ook niets meer te doen te hebben dan Z.Eerw. te verzoeken zich aan zoodanig onderzoek te onderwerpen. Zij vergisten zich in zoover, dat zij niet verstonden dat Z.Eerwaarde slechts als afgevaardigde gekomen was. Ds. Postma was echter ten volle bereid voor eenige vergadering te verschijnen, en zijne leer en de leer der Kerk, waartoe hij behoorde, bloot te leggen en de vergadering werd opgeroepen 10 Januari 1859, te Pretoria. Daar werd hij onderzocht en rechtzinnig bevonden. Op die vergadering kwam ook het gebruik der Evangelische gezangen ter sprake. Drie gevoelens werden openbaar. Een partij wilde ze geheel uit de Kerk verbannen. Een andere partij wilde het gebruik daarvan overlaten aan de keuze der Leeraren, terwijl eene derde partij ze verplichtend wilde maken. Ook Ds. Postma werd gevraagd zijn gevoelen over die zaak te geven, hetwelk hij deed als volgt:—

Aangaande het zingen van Gezangen in de Kerk, waarvan de tekst niet in de Bijbel staat, is mijn oordeel kort en eenvoudig:

1.—Heeft eene Kerk zoodanige met vrede van de Gemeente in 't gemeen, en zijn ze "rechtzinnig," dan durf ik die Kerk daarin niet veroordeelen, noch haar daarover bemoeielijken, gelijk ik op mijne doorreis betoond heb.

2.—Maar houdt de Kerk zich alleen aan de Gezangen, waarvan de tekst in den Bijbel gevonden wordt, die is zeker op den veiligsten weg. En dezen weg kan ik met "volle" vrijmoedigheid bewandelen.

3.—Zijn er dus sommige leden gemoedelijk bezwaard over het zingen van Gezangen "in de Openbare Godsdienstoefening," waarvan de tekst niet in den Bijbel gevonden wordt, dan dienen de anderen het ook na te laten, want hierdoor zullen zij uit broederliefde eene ergernis wegnemen, al waren zij er nog niet van overtuigd. En dat te eerder daar men de Psalmen met eene "vereenigde" stem kan zingen. (Rom. 14.)

4.—Kan men dat echter nog niet verkrijgen, dan raad ik, dat de Algemeene Kerkvergadering het aan de wijsheid en het geweten van elken Leeraar overlaat om hierin te handelen naar zijn geweten, met inachtneming van de toestand der Gemeente; ten einde er om deze zaak geene verdeeldheid noch scheuring plaats vindt."

Niettegenstaande er plechtig beloofd en verzekerd was, dat de Rustenburgsche broeders het recht zouden hebben om een predikant te beroepen, die niet de Ev. Gezangen gebruikte, zoo hij maar bevonden werd Gereformeerd te zijn in de Leer en zoodanig Leeraar maar alleen "in dit opzicht" moest onderzocht worden, besloot de Algemeene Vergadering, echter dat het gebruik der Ev. Gezangen zou "gehandhaafd" worden.

Tegen het besluit kwam Ds. Postma met kracht op, omdat het niet alleen ongereformeerd was, maar ook eene verbreking van de vroegere belofte en toen men niet wilde ingeven, verklaarde hij, dat hij van toen af zich niet meer zoude verbonden houden aan het vroeger door hem toegestane verzoek om zich van de bediening der bondzegelen en andere Kerkelijke handelingen te onthouden, en hij voorts in de Republiek alles zoude doen als wettig geordend en gezonden dienaar des Heeren.

Dertien leden der Nederduitsch Hervormde Kerk verzochten nu om als zuiver Gereformeerde Kerk gesticht en bediend te worden. Ds. Postma verzocht eene maand uitstel om over de zaak na te denken en besloot eindelijk dit verzoek toe te staan.

Wel had ZEw. tijd noodig om na te denken. Veel moest hij opofferen. Hij had inmiddels een beroep ontvangen van de Ned. Geref. Gemeente van Winburg, O.V.S. Nu moest hij kiezen. Aan de eene zijde stond het arme kleine hoopje Rustenburgers, aan de andere zijde de groote rijke gemeente van Winburg. Hij moest kiezen tusschen de eervolle positie van Leeraar der groote Nederduitsche Kerk en de verachte betrekking van Leeraar van een klein getal menschen door de geheele wereld als armzalige dompers beschouwd. Hij koos het laatste.

Op den namiddag van den 10den Februari 1859 werd de Gereformeerde Kerk in Zuid Afrika te Rustenburg gesticht.

De mededeeling hiervan vindt men reeds in het begin van dit boek.—De Schrijver.

HOOFDSTUK XIII.

DE THEOLOGISCHE KWEEKSCHOOL DER GEREFORMEERDE KERK TE BURGERSDORP K. KOLONIE.

Onze Vader Postma was spoedig na de stichting der Kerk begonnen met mannen op te leiden voor de Heilige Bediening; dit zware werk zette hij voort niettegenstaande zijne menigvuldige werkzaamheden en gedurig reizen. Soms werd op pad aan Leerlingen en zijn Kinderen het noodig onderwijs gegeven, met veel moeite en opoffering. Totdat eindelijk de Theol. Kweekschool werd opgericht op den 26sten November 1869, nadat onze Vader Postma en Prof. J. Lion Cachet door de Eerw. Curatoren waren benoemd als Docenten aan die school.

I

Voordat wij het verslag aangaande de oprichting der Theol. School mededeelen, geven wij hier nu eerst eene korte mededeeling van één van de Oudste Leeraren der Geref. Kerk hoe ZEerw. geroepen en opgeleid werd tot de H. Bediening. 't Is de grijze eerwaardige Vader Ds. M. P. A. Coetzee Sr. van Lijdenburg Z. A. R.—wonende te Belfast.

De grijze Vader getuigt daaromtrent als volgt:

HOE IEMAND TOT DAT HEERLIJK WERK GEROEPEN WERD.

Na de stichting van de Gerf. Kerk in Zuid Afrika waren er twee predikanten. De stichter en de andere waren uit Nederland. De stichter in het bijzonder gevoelde het, zal het werk gezegend zijn, dan moest dadelijk met de opleiding tot herder en leeraar een aanvang genomen worden. De beide leeraren openbaarden dat gevoelen op de Synode die dat ook toejuigden. Er werd dus uitgezien naar mannen om opgeleid te worden.

Bij de stichting van eene gemeente werd iemand op een stem na nog jong zijnde tot ouderling verkoren. Na verloop van vijf jaren, werden twee afgevaardigden gezonden naar bov. ugenoemde persoon, met eenen Brief waarin genoemde ouderling werd uitgenoodigd zich over te geven om opgeleid te worden tot dat gewigtig werk. Op die plaats aangekomen vonden zij den persoon in een zeer bedenkelijken toestand, reeds eenige maanden op het krankbed, uitgeteerd buiten verstand, aan die vreeselijke koorts, zoodat zij met hem geen woord konden spreken.

Te voren door de kaffers aangevallen, beroofd in alles op een zeker gedeelte plaatsen afgebrand, het was met een woord eene onbeschrijfelijke hartverscheurende toestand,

Nadat die twee personen eenige dagen hadden vertoefd gingen zij terug, achter latende, den brief met een boodschap, aan den kranke en dat tegen hoop op herstelling. Toen de persoon in zooverre beter geworden was dat zijne gade hem tegen kussens liet zitten, vertelde zijn broeder hem van dien brief en gaf hem de boodschap, dat hij geroepen wordt om zich te laten opleiden voor herder en leeraar. Op de vraag wat hij er van zeide, was het antwoord; Als het des Heeren wil is, dat hij dan zou gevolg geven aan die roeping.

De broeder had intusschen besloten naar een ander distrikt tijdelijk te verhuizen, daar hadden vrienden voor beiden gezaaid. De honger was reeds zwaar geworden. Zoo werd hij op zijn wagen gedragen, die trek bestond uit drie families. Toen genoemde persoon zoover hersteld was door Gods vrijmachtige genade en den brief had gelezen, gaf hij zich aan den Heere op nieuw over.

Maar helaas! Toen er meer vleesch aan het gebeente kwam, nog geheel kaal kop, de haren totaal uitgevallen zag hij tegen die roeping op en maakte plannen hoe weer aan levens middelen te komen, maar hoe met zijn overgave aan den Heere. Een strijd was begonnen, hoewel jong zijnde was het zijn derde strijd. Geen pen kon dat beschrijven. Menig dag in de eenzaamheid met zijnen Verlosser geworsteld, om licht en vrede voor zijn gemoed. Geen rust. nacht en dag worstelen en bidden. De bestemde tijd naderde. Op een zekeren dag kreeg hij licht, maar een valsche. Immers was de influistering waartoe zoo bekommerd, gij hebt geen middelen om te studeeren. Welgemoed ging hij naar zijn tijdelijke woning tot de zijnen, aan zijne vrouw verhaalde hij dan ook de uitkomst, en zeide dat zij niet bekommerd behoeft te wezen...

Toen de tijd gekomen was, gingen Broeder en hij met familie naar het avondmaalsvieren. Verbeeld u er bij geweest te zijn toen die twee families op het dorp waren aangekomen en na de tenten opgeslagen te hebben, gingen om hun geliefden Leeraar te groeten. Bij de outmoeting was zijn woord; Och; leeft u nog? Ik heb gebeden, ik meende eene aanwijzing van den Heere te hebben, nu zijt gij balling, de weg werd dus voor u en uwe vrouw gemakkelijk gemaakt. Dat verstonden beiden man en vrouw in het eerst niet, wel later verklaarde Z. Eerw. het hun waarom hij dat heeft gezegd, zij zouden anders te gehecht aan hunne woning geweest zijn om die te verlaten. De leeraar, wel, gij hebt veel tijd gehad om na te denken, wat zegt gij. Mijnheer niet de minste kans, geheel verarmd. Een weder woord: En als de Heere voorziet wat dan? Mijnheer ik heb geen wil, Gods wil geschiede over mij en de mijnen.

Daarop kon hij en vrouw gaan, de leeraar had een uur tijd om met de vergadering te raadplegen. Een korte uur, spoedig werden beiden geroepen en het besluit der vergadering medegedeeld, het besluit is om te helpen. De persoon stemde toe onder conditie, hij zou zich overgeven voor den tijd van negen maanden, dan moest de leeraar hem zeggen of hij aanleg voor die betrekking heeft, zoo niet dan moest hij zijn krachten inspannen om weer tevens middelen te krijgen.

Dit werd toegestaan en nadat de leeraar knielende met hen gebeden had verlieten zij hem. Reeds Maandag moesten zij vertrekken naar het dorp waar de leeraar woonde.

Op den dag van inschrijven werd de persoon met twee anderen als studenten ingeschreven, hij en een ander in den leeftijd van 33 jaar. Hij is met het leeren begonnen, van studeeren kan geen sprake wezen, dat moest hij eerst leeren, in zijn leven als kind had hij eenige maanden school gehad.

Lezer verbeeld u nu slechts, drie maanden geleerd te hebben werden beide man en vrouw aangevallen, het was de krisis, zij werden wijsgemaakt dat het voor een spot der menschen waren, dat hij leeren zoude. Als er ooit donkere dagen voor beide gekomen waren dan was het toen. De eenzame plaatsjes zal door hem nooit vergeten worden.

Als iemand ooit om de kruimpjes van genade gesmeekt had dan was het hij. De vrouw des huizes even zoo. Toen werd door hem het besluit genomen op te geven en terug te gaan. Hij ging dan ook om zijnen geliefden leeraar van het besluit te verwittigen. Daar aangekomen en geklopt hebbende, was het naar gewoonte: Kom binnen, wat wil u hebben, waarop hij zijn besluit den leeraar op eene droevige toon mededeelde. De leeraar was blijkbaar getroffen en zeide, ik meende eene aanwijzing van den Heere te hebben. Na eenige woordwisseling zeide hij wat zullen wij doen, dan maakt u maar zoo, na gegroet te hebben ging hij heen, maar o! Er drukte een loodzware gewicht hem op het hart en het was hem zoo donker als de nacht. Hij ging ditmaal over de kerkplein, eensklaps ging hij staan en riep de woorden uit: Heere Jezus tot wien zou ik gaan, Gij hebt de woorden des eeuwigen levens. Het loodzwaar viel hem van het hart, het werd dag voor zijne ziel, zonder te verstaan wat het was. Te huis gekomen vind hij zijne gade welgestemd en opgeruimd. Dit veranderde het besluit door hem gedaan en weer aan het leeren.

Dien avond ging hij naar gewoonte naar de Colegie, het was dien avond zijn beurt met dankzegging te sluiten. Na de lessen was afgehandeld, gaf hij op Ps. 26 : 2 maar kon niet danken, hij barste in een vloed van tranen uit en verzocht zijnen geliefden meester te danken, die hem verzocht wat achter te blijven, hetwelk hij deed. Hij verhaalde den leeraar wat met hem was gebeurd en hoe hij zijne vrouw had aangetroffen en wilde hopen dat het van den Heere was; nadat zij nog te zamen hebben gebeden en gedankt, ging hij inwendig verkwikt naar huis. Niet ons, niet ons, o Heere......

Toen gevoelde hij voor het eerst inwendig van zijnen verbonds God geroepen te zijn. Na de bestemde tijd bij akkoort moest hij eene soort van proef leveren voor de Algemeene vergadering en gemeente, de kerk was stampvol. Daarna werd het besluit hem bekend gesteld, dat hij kan voortgaan met studeeren. Na vier jaar gestudeerd te hebben ontving hij een beroepsbrief van een zeer geliefde gemeente. Met zijnen geliefde onderwijzer raadgepleegd te hebben, nam hij het beroep aan onder conditie dat zij wachten zal tot hij zijn Proponents Examen had afgelegd. Hij en de zijnen hadden veel blijken van liefde genoten van die gemeente, door hen nooit te vergeten. Een harde zaak wachte hem toen hij met zijn twee andere broeders het Proponents

Examen moesten afleggen. Hij zag er tegen op, ziende op zijne onbekwaamheid, maar zijn meester zeide als hij zijn zin moest hebben zou hij al zijn leven moeten leeren.

Den 8sten Aug. 1869 werd hij bevestigd, 20 jaar had hij die gemeente gediend, toen werd hij beroepen naar eene kleine verstrooide gemeente.

Was het zijne begeerte in den dienst van zijnen Zaligmaker te volharden, toch schijnt het anders. Vijf jaar was hij ouderling, vijf jaar student, negenentwintig jaar predikant.

De maalsters staan stil. Die door de vensteren zien worden verduisterd. De amandelboom staat wit met bloeisels.

Belfast 8 Aug. 1898.

II.

VERSLAG VAN DE OPENING DER THEOLOGISCHE SCHOOL TE BURGERSDORP.

Algemeene Kerkvergadering.—Predikbeurten.—Verslag van het verhandelde bij de ordening der Theologische school der Ger. Kerk, gehouden te Burgersdorp van 26—29 November, 1869.

Reeds den 24 November, Woensdag, kwamen eenige rijtuigen van verre en nabij het dorp in. Den volgenden dag vermeerderde dat getal aanzienlijk. En den 26 had de half-jaarlijksche algemeene Kerkvergadering plaats. In die vergadering werd onder anderen eene toelichtende lezing gehouden, van de handelingen der laatst gehoudene Synode. Ook werd er een adres aan het Gouvernement opgesteld, om te verzoeken dat alle toelage aan eenig kerkgenootschap in de kolonie worde opgeheven, om redenen als volgt:—1. Het berust op Bijbelsche gronden dat de gemeenten hare leeraars zelve onderhouden. Gal. 6: 6, enz. 2. Het is voor ondergeteekenden een gewetens bezwaar, om te moeten helpen bijdragen tot onderstand ook van hen, die naar overtuiging der ondergeteekenden, den leugen verbreiden. 3. Ondergeteekenden wenschen niet anders dan dat het geëerbiedigd Gouvernement *regt* en eerlijk moge handelen.

Ook werden eenige zaken van uitgaaf en ontvangst behandeld.

Zaturdag werd er zitting gehouden door het Colegie Curatoren; alsmede werd de tijd bepaald van het vergaderen op Zondag en Maandag.

Zaturdag n. m. 4 ure trad Ds. VENTER van Bethulie op. Na het zingen van Ps. 99 : 7. sprak Z. Eerw. over de zaligheid van Gods volk, onder alle omstandigheden des levens in tegenoverstelling van den toestand der wereldlingen. De tekst was Rom. 7: 24, 25, waarin Z. Eerw. beschouwde:—1. De toestand waarin de geloovige zich kent. 2. Het vurig verlangen dat de geloovige heeft. 3. De dankbaarheid der geloovigen. Eindelijk een woord van toepassing.

Zondag v. m. trad Ds. VILJOEN van Colesberg op en sprak naar aanleiding van Rom. 1 : 16, waaruit Z. Eerw. de volgende

vragen nam:—1. Wat is het Evangelie? 2. Hoe is het Evangelie eene kracht Gods tot zaligheid? 3. Voor wie is het Evangelie eene kracht Gods tot zaligheid? 4. Eenige opmerkingen waarom velen zich het Evangelie schamen. Eindelijk een kort slotwoord.

Namiddag trad Ds. A. COETZEE van Philipstown op en sprak uit den brief van Judas vers 3, en behandelde daaruit:—1. Wat het geloof is, eenmaal den heiligen overgeleverd. 2. De verpligtingen der geloovigen betreffende dat geloof.

Tegen den avond beklom ten laatste Ds. P. COETZEE van Middelburg den kansel, en hield eene rede over Ps. 122, makende gedurig schoone toepassingen.

Met groote belangstelling werden al die predikatiën door eene zeer talrijke vergadering bijgewoond. Stichting en opbouwing in het geloof was de strekking van al de leerredenen. Eenvoudig, onopgesmukt, zoo als de waarheid is, werd zij door de Eerw. sprekers, juist naar de bevatting der hoorders, voorgesteld. Zielenvoedsel werd er waarlijk toegediend.

Wat vooral tot groote blijdschap verstrekte, is, dat genoemde Leeraars zoo wedijveren in hunne gemeenten, om de belangen van het onderwijs der jeugd zich aan te trekken; en met zulk een warm hart en ijver, die hoogst gewichtige aangelegenheden voor de toekomst behartigen.

OPENING DER THEOLOGISCHE SCHOOL TE BURGERSDORP, OP MAANDAG, 29 NOVEMBER, 1869.

"*Mijne gedachten zijn niet ulieder gedachten.*"—
Jes. 55 : *8a.*

Dit woord vond zoo zichtbaar dezer dagen vervulling in de Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika. Wie toch had het zich in de verte durven voorstellen, dat genoemde Kerk, zoo gering, zoo zwak, zoo onaanzienlijk, ja zelfs zoo veracht en bespot door velen, vóór ruim tien jaren begonnen, dagen als dezen van 26—29 November zoude beleven. Neen, voorwaar ieder oprecht lid *in*, en ieder onbevooroordeeld vriend *buiten* de Kerk, zal het met ons beämen: "dit werk is van den Heere geschiedt en het is wonderlijk in onze oogen." Ook hier heeft de Heere Zijne kracht in menschelijke zwakheid willen volbrengen. Ook hier—zoo als tallooze malen in de geschiedenis des menschdoms—behaagde het Hem, Zijne macht en heerlijkheid juist in het geringste en onaanzienlijkste schitterend te openbaren.

Maandag morgen ten 9 ure was de gemeente, benevens een groot aantal belangstellenden van verschillende oorden, even talrijk als de vorige dagen in het kerkgebouw vergaderd, om deze geheele nieuwe, zeldzame en gewichtige plechtigheid, de opening der Theologische School bij te wonen. Aan de rechterzijde bij den Predikstoel waren Ds. W. CORMACK, Leeraar van de Ned. Geref. Gemeente, de Achtbare Magistraat en Parlementslid van Burgersdorp gezeten. Achter hen de beide Docenten en Curatoren der School; voor den kansel waren het vijftal Studenten geplaatst. Achter hen zat de Eerw. Kerkeraad van Burgersdorp en zaten de Kerkeraadsleden uit andere Gemeenten.

Ds. SWART, præses van het Colegie Curatoren, opende de feestelijke bijeenkomst met het zingen van Ps. 68: 10. Na het uitspreken van den Apostolischen zegen werd gelezen Ps. 111. Vervolgens gezongen Ps. 111 : 1. Na een kort woord van dankzegging gesproken te hebben, ging de Eerw. spreker voor in het gebed. Daarna werdPs. 119: 17 gezongen, waarna spreker naar aanleiding van 2 Tim. 1: 13, zijne openingsrede uitsprak; waarin hij de volgende vragen behandelde:—1. Wat moet men houden? 2. Hoe moet men het houden? 3. Waarom moet men het houden? Na het uitspreken van die feestrede las de spreker het Formulier van onderteekening aan de beide Leeraars der School voor, en na hun plechtig: "Ja, ik, van ganscher harte," zong de gemeente staande Ps. 134: 3, waarna de Eerw. spreker de Docenten plechtig en hoogst ernstig toesprak, vervolgens de kweekelingen voor de School. Onder het zingen van Ps. 72: 11, trad de eerste spreker af en werd vervangen door den oudsten Leeraar der School, Ds. POSTMA, die sprak naar aanleiding van de woorden Samuëls: "Tot hiertoe heeft de Heere geholpen," over:—1. De man Gods die hier spreekt. 2. Hij sprak in gemeenschap van Gods volk. 3. De omstandigheden waaronder hij sprak. 4. Zijn woord was lof en dank. 5. Het getuigde van vertrouwen. 6. Het was vermanend. Vervolgens ging de Eerw. spreker over tot het aantoonen:—1. Hoe de Heer ons geholpen had. 2. Wat stof van blijdschap aan de Kerk dat gaf. Eindelijk ging de voorganger over tot het aanspreken van de Curatoren der School, de Studenten, Kerkeraad, Gemeente, Magistraat, Parlementslid en de heer Otto Peters, handelaar te Burgersdorp, die bij de oprichting der gemeente, goedgunstig een zijner stores had afgestaan, om godsdienstoefening te houden. Ten slotte werd gezongen Ps. 147: 6. Na den Hoogepriesterlijken zegen uitgesproken te hebben, ging de feestvierende menigte voor weinig tijds uiteen.

Des namiddags trad de præses der Curatoren weder op; opende de Vergadering door het zingen van Ps. 100: 3 en gebed; sprak daarna een kort woord, der gemeente onder het oog brengende, dat de predikstoel ook kon betreden worden door een ouderling. Onder het zingen van Ps. 100: 4, klom de spreker af en werd vervangen door den Curator Ds. VENTER, die naar aanleiding van 1 Kon. 6: 9, de gemeente opwekte tot dankbaarheid en gebed. Met ernstige bede dat des Heeren oogen altijd in gunst mochten gericht zijn, op de School, hare leeraars en kweekelingen, sloot spreker. Onder het zingen van Ps. 105: 1, werd de kansel ingenomen door Ds. VILJOEN, die volgens Joh. 14: 18, ten eerste den verlaten toestand van weezen afschilderde, dat dadelijk toepaste op de Kerk in het O. Testament, n.l. in haren verlaten toestand; zoo ook ten tijde, toen de Heere op aarde was, en eindelijk de Geref. Kerk, waar zij vóór ruim tien jaren was, en de vervulling der belofte in den tekst dezer dagen zoo duidelijk geopenbaard. Onder het zingen van Ps. 144: 7, verliet de leeraar den kansel, en trad Ds. A. COETZEE van Philipstown op. Hij uitte zijne hartelijke dankbaarheid ook in naam van de kerkeraden der gemeenten van Philipstown en Burgersdorp, voor den voorspoed Zijner Kerke in den korten tijd van 10 jaren geschonken. Zingende Ps. 122: 3, werd de spreekplaats door Ds. P. COETZEE van Middelburg

ingenomen, die met de blijdschap op het aangezicht aan de gemeente blootlegde, welke gedachten des morgens in zijn binnenste hadden omgegaan, aangaande de stoffe van blijdschap en dank aan den Heere, die èn Afrikaansche èn Europeesche broederen hadden, voor de bijzondere leidingen des Heeren. Onder het zingen van Ps. 67: 3, kwam Ouderling SCHUTTE van Potchefstroom op den kansel. De eerw. Ouderling sprak op eenvoudige en aandoenlijke wijze over het ontstaan der Geref. Kerk in Transvaal. Met slechts 13 weenende lieden begon de Kerk daar. De oude Leeraar en spreker hadden vervolging om des geloofs wille ondergaan, die waarlijk niet gering te noemen is, in onze zoogenaamde verlichte 19de eeuw, doch het had den Heere ook hier behaagd, uit niet, iets te doen worden. De tientallen waren reeds tot duizendtallen aangegroeid.

Terwijl Ps. 69: 14, werd aangeheven, werd de plaats op den kansel ingenomen door Ouderling COETZEE van Reddersburg, die ook in weinige woorden de talrijke vergadering aanmoedigde, om op den ingeslagen weg, in de kracht des Heeren voort te gaan; Ps. 105: 5, werd gezongen, en de oudste als student, L. DU PLESSIS, trad op en was in een goed gesteld stuk ook de mond zijner medestudenten. Hij gaf zijne blijdschap en dankbaarheid te kennen, dat de Heere in zoo korten tijd zijne Kerk zoo had doen wassen. Wie had het durven verwachten, dat er in den beperkten tijd van tien jaren slechts en nog wel in het Oostelijke gedeelte van Zuid Afrika eene inrichting als deze, die nu geopend werd, zoude tot stand komen.

Vervolgens sprak hij Hrn. Docenten en zijne medestudenten bij beurten zeer gepast aan. Bijzonder sprak hij ook den oudsten Leeraar der School aan, die hem nu reeds gedurende 2 jaren met onverdroten ijver had geleerd en geleid. Onder het zingen van Ps. 118: 12, beklom de tweede Leeraar der School den kansel, en hield de sluitingsrede.

In boeiende taal schetste ZijnEerw. hoe de troepen van Hare Majesteit onze geëerbiedigde Koningin onder verschillende schitterende vaandels ten strijde trekken, en toonde verder bij vergelijking aan, hoe dat gedurende deze feestdagen, ook in de dienst van Koning JEZUS, door Zijne dienaren vaandels met verschillende opschriften waren opgestoken. — Op het 1ste vaandel stond: "Ik ellendig mensch" enz.; op het 2de: "Ik schaam mij het Evangelie van Christus niet," op het 3de: "Strijd den goeden strijd des geloofs," op het 4de: "Houdt het voorbeeld der gezonde woorden;" op het 5de: "Tot hiertoe heeft de Heere geholpen." De Eerw. spreker betoogde hoe dat die verschillende opschriften in harmonie waren en koos nu een 6de dat de gelederen sloot. Het was een wit vaandel, waarop met het bloed van CHRISTUS geschreven stond: "Zonder Mij kunt gij niets doen." Na duidelijk aangetoond te hebben, dat al ons werken zonder CHRISTUS niets beteekende, maar met den Heere het zwakste en geringste sterk en groot werd, ging Z.Eerw. over tot toespraken aan zijn Mededocent bij het aanvaarden van hun hoogst gewichtig en veel omvattend werk; vervolgens richtte hij een zeer ernstig woord tot het vijftal Studenten. Eindelijk sprak hij de Curatoren der School aan. Nog in het bijzonder richtte Zijn Eerw. een aandoenlijk woord van afscheid aan den præses der Curatoren, Ds. SWART, die gereed staat eene reis

naar Holland te doen. Daarna werd op verzoek van den spreker, biddend door de gansche gemeente, met het oog op den vertrekkenden Leeraar gezongen Ps. 121: 3, 4. Met dankzegging werd de heugelijke feestviering gesloten.

III.

REDEVOERING, GEHOUDEN DOOR D. POSTMA, BIJ DE OVERDRAGT VAN HET RECTORAAT DE EERSTE MAAL, DEN 29 NOVEMBER 1870.

(*N.B. Tegelijk bij eene Algemeene Vergaderiug van de Gereformeerde Gemeenten in de Kaap Kolonie, gehouden den 28 November 1870.*)

VOORAF GEZONGEN, PS. 40: 3.
GEBED.
VOORGELEZEN, ROM. 10.
TUSSCHENZANG, PS. 67.

ONDERWERP.—GODS ONTFERMING, BRON EN OORZAAK VAN DE EVANGELIE PREDIKING.—(MATTH. 9: 36—38.)

1. De voorwerpen der Evangelie prediking zijn ellendige menschen.

Ellendig:

a. Door eigenschuld, I. oorspronkelijk, II. Door verder afdwalen. III. Door onverschilligheid. IV. En eindelijk in de gevolgen rampzalig, ja eeuwig verloren, als er geene gunstige verandering komt.

b. Door anderen verwaarloosd, als schapen die geen herder hebben. Zij hadden wel herders, maar zij waren alsof ze geen herders hadden, n.l. zoo verwaarloosd.

Die herders die ze hadden stelden het hart niet op de kudde.

I. Zij veronachtzaamden Gods bevel.

II. Zij volgden in het weiden der kudde hunne eigene inzigten en geboden, die leeringen der menschen en niet Gods zijn.

III. Zij hadden geene liefde noch zorg voor de kudde.

IV. Integendeel: zij gingen zelve niet in en verhinderden ook nog degenen die anders zouden ingaan. Voorwaar de barmhartigheid der goddeloozen is wreed! Hij verwaarloost, ja vermoordt zijne eigene ziel en laat onverschillig verloren gaan, eeuwig verloren gaan! wat met hem leeft en omgaat, vrijen en dienstbaren. Welk een toestand, als het zoo staat met volk en voorgangers! Welk eene toekomst voor beiden!

Maar.........welk eene verantwoording voor die trouwelooze herders!
Die zielen zullen van hunne hand geëischt worden.

O, dat Leeraars en Opzieners dit altoos beseften! ja ook de overheden en alle huisvaders en Moeders, Heeren en Vrouwen. Ja allen die in de gelegenheid zijn tot behoudenis van zijnen naaste te arbeiden en—dat niet doet.

2. Gods ontferming!

Over deze ellendigen echter ontfermt zich de Heere! *En Hij n. l. de Heere Jezus, de schare ziende, werd innerlijk met ontferming bewogen over hen.*

O, hoe regt menschelijk wordt dit hier van den Heere Jezus gezegd!

Mogten Priester en Leviet als onmenschen al den ellendige voorbijgaan, de Samaritaan doet dat niet, deze ontfermt zich en redde hem.

Gods ontferming bron en oorzaak van alle genade en zaligheid! Gods ontferming geopenbaard in Christus, uitblinkende in al zijn spreken en daden

a. Gods ontferming bron en oorzaak der eeuwig verkiezende liefde, Rom. 9: 15, 16. Want Hij zegt tot Mozes: *Ik zal Mij ontfermen, diens Ik Mij ontferm, en zal barmhartig zijn, dien Ik barmhartig ben. Zoo is het dan niet desgenen die loopt, maar des ontfermenden Gods.* Het is hiermede als er staat in Ezechiel 16: 5, 6. *Geen oog had medelijden over u, om u een van deze dingen te doen, om zich over u te erbarmen; maar gij zijt geworpen geweest op het vlakke des velds, om de walgelijkheid van uwe ziel, ten dage toen gij geboren waart. Als Ik bij u voorbijging, zoo zag ik u, vertreden zijnde in uw bloed, en Ik zeide tot u in uw bloed: Leef! Ja ik zeide tot u in uw bloed: Leef!*

b. Gods ontferming bron en oorzaak van de komst van Gods Zoon in deze wereld.

Joh. 3: 16, *Want alzoo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk die in Hem gelooft, niet verderve maar het eeuwige leven hebbe.*

Rom. 8: 32. *Die ook zijnen eigen Zoon niet gespaard heeft maar heeft hem voor ons allen overgegeven.* 2 Cor. 5: 20. *Want God was in Christus de wereld met zich zelven verzoenende, hunne zonden hun niet toerekenende.*

c. Gods ontferming bron en oorzaak van de Evangelie prediking. 2 Cor. 5: 18, *En al deze dingen zijn uit God, die ons met zich zelven verzoend heeft door Jezus Christus, en ons de bediening der verzoening gegeven heeft.* En vs. 20. *Zoo zijn wij dan gezanten van Christus wege als of God door ons bade: Wij bidden van Christus wege, laat u met God verzoenen. Hoe zullen zij (anders ook) prediken, indien ze niet gezonden worden?* Rom. 10: 15. Hoort, hoe Paulus zijne roeping tot de Evangeliebediening toeschrijft aan de genade Gods, en hij die genade roemt, 1 Tim. 1: 12: *En ik dank Hem die mij bekrachtigd heeft, namelijk Christus Jezus onzen Heere, dat Hij mij getrouw geacht heeft, mij in de bediening gesteld hebbende.* Eph. 3: 8: *Mij den allerminste van al heiligen is deze genade gegeven, om onder de Heidenen door het Evangelie te verkondigen den onnaspeurlijken rijkdom van Christus.*

Gelijk de Heere Jezus ook in onzen tekst de zending van de Evangeliedienaren, op zinnebeeldige wijze, afhankelijk verklaart van de goddelijke genade, als Hij zegt: De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige, bidt dan den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in zijnen oogst uitstoote.

I. Treffend zinnebeeld intusschen! De behoudenis van menschen vergeleken bij eenen oogst. Het menschdom is als het te veld staande koren. Wordt dat wél geoogst, dan is het behouden,—doet men dat niet, dan gaat het verloren! Zoo is het ook met het menschdom. Het is als het te veld staande koren. Wordt er niet aan gearbeid, wordt het niet ingeoogst, n.l. niet toegebragt tot de gemeenschap van Christus dan gaat het voor eeuwig, eeuwig verloren! En, o welk een verlies dan! Oneindig veel meer dan het verlies van den schoonsten korenoogst; dat verlies laat zich nog herstellen, of althans vergoeden, maar gaat een mensch verloren, dit verlies is eeuwig onherstelbaar en kan nergens mede geboet noch vergoed worden.

II. Hoe schoon wordt dan hieruit afgeleid de noodzakelijkheid van de Evangelieprediking: *Bidt dan den Heere des oogstes dat Hij arbeiders in zijnen oogst uitstoote*! want: *Hoe zullen zij prediken, indien zij niet gezonden worden!* Rom, 10 vs. 15. *En niemand neemt zich zelven die eer aan, maar die van God geroepen wordt*, Hebr 5 : 4.

Noodzakelijk dan is de wettige zending tot de bediening van het Evangelie.

III. En deze stelt de Heere Jezus in het zinnebeeld voor als afhankelijk van de goddelijke genade, wanneer Hij zegt: Bidt dan den Heere des oogstes.

Komt het in het natuurlijke alleen den Heere des oogstes, dat is, den eigenaar toe, om aan arbeiders voor zijnen oogst order te geven, zoo is het ook in de bediening van het Evangelie; het komt alleen God toe over deze heilige bediening te beschikken, die dit uitvoert ook door Zijnen Zoon en H. Geest. Eph. 4: 11, *En dezelfde, (n.l. onze Heere Jezus) heeft gegeven sommigen tot Evangelisten, en sommigen tot Herders en Leeraars*, 2 Cor. 3: 4—6, *En zoodanig een vertrouwen hebben wij door Christus bij God. Niet dat wij van ons zelven bekwaam zijn iets te denken, als uit ons zelven; maar onze bekwaamheid is uit God, Die ons ook bekwaam gemaakt heeft om te zijn dienaars des nieuwen testaments, niet der letter, maar des Geestes.*

Nog meer wordt het ons duidelijk, dat de Evangeliedienst, de verkondiging n.l. van het Evangelie, eene vrucht is van Gods barmhartigheid, als we opletten, dat de Heere Jezus wil, dat zijne leerlingen zullen bidden *tot den Heere des oogstes, om arbeiders in den oogst uit te stooten.* De geloovigen moeten bidden: *Uw koningrijk kome*: Zij moeten ook bidden om verkondigers van het hemelsche koningrijk, die moeten uitgaan om door die verkondiging onderdanen voor het zelve te gewinnen. Dat wordt hier bedoeld door arbeiders in den oogst.

Moeten wij God bidden om zulke verkondigers, om zulke predikers van het Evangelie Gods tot bekeering van zondaren, hoe duidelijk wordt dan hier die weldaad aan de genade Gods

toegekend,—hoe geheel wordt dan hier dezelve afhankelijk gemaakt van de ontferming Gods, van welke ontferming de geloovigen die moeten afsmeeken.

Maar hier doet zich misschien eene vraag op in het hart van menigen hoorder, n. l. deze: Als de geloovigen niet bidden, zal God dan ook niet zenden?

Doch hierop kunnen wij gemakkelijk antwoorden.

God uit vrije barmhartigheid genadig zijnde maakt zijne weldaden niet afhankelijk van de gebeden zijner kinderen en geeft ze ook niet om dezelve, maar wel op dezelve. Want immers toen de mensch van Hem was afgevallen en niet naar Hem zocht noch vraagde, heeft God zelf voor de eerste maal het Evangelie der genade verkondigd aan onze eerste voorouders in het Parapijs. Ook zond Hij Engelen en menschen zonder daarom ooit gevraagd te zijn. Van die zijde beschouwd is het gelijk de Heere zelf verklaart, Jes. 65 : 1, *Ik ben gevonden van hen die naar Mij niet vraagden; Ik ben gevonden van degenen, die Mij niet zochten; tot het volk, dat naar mijnen naam niet genoemd was heb ik gezegd: ziet hier ben Ik, siet hier ben Ik.*

Doch deze vrije ontferming Gods, die getrouwe volvoering van zijnen raad ontslaat ons niet van onze verplichting. Denkt hierbij aan de vermaning van Mordechaï gegeven aan koningin Esther, (Hoofdst. 4: 13, 14) Zoo *zeide Mordechai, dat men Esther wederom zeggen zou: Beeld u niet in uwe ziel dat gij zult ontkomen in het huis des konings, meer dan al de andere Joden. Want indien gij eenigzins zwijgen zult te dezer tijd, zoo zal den Joden Verkwikking en Verlossing uit een andere plaats ontstaan, maar gij en uws vaders huis zult omkomen; En wie weet of gij niet om zulken tijd als deze is, tot dit koningrijk geraakt zijt?* Zoo is het ook hier. God zal behouden zijne uitverkorenen, maar tot bidden en smeeken voor de behoudenis van alle menschen zijn de geloovigen verplicht, 1 Tim. 2: 1—4. En bij het gebed gedachtig aan de oude spreuk, ora et labora! (bid en werk).

Wanneer dan de Heere vermaant, dat wij daarom zullen bidden, daarmede wil Hij ons leeren.: 1 Onze afhankelijkheid; *Want zonder Hem kunnen wij niets doen* Joh. 15 : 5. 2. Opwekken onze belangstelling in de behoudenis van onze medezondaren. Hij wil zulk een gevoelen, van liefde namelijk dat Hem heeft bewogen in deze wereld te komen tot behoudenis van zondaren, wij ook alzoo aangedreven worden door diezelfde liefde tot behoudenis van onze medezondaren Phil. 2: 4—7.

3. Om ons te doen verstaan, *dat alle goede gave en alle volmaakte gifte is van boven van den Vader der lichten afkomende* Jac. 1: 17.

4. Opdat wij Hem alleen dan daarna ook daarvoor toebrengen allen lof en erkentenis: *Want uit Hem en door Hem en tot Hem zijn alle dingen. Hem zij de heerlijkheid in eeuwigheid, amen* Rom. 11: 36.

Het is in dezen gelijk de Heere zelf verklaart. Ezech. 36: 32, *Ik doe het niet om uwentwil, spreekt de Heere Heere, het zij u bekend.* En vs. 37, *Alsoo zegt de Heere Heere: Daarenboven zal Ik van het huis Israels verzocht worden, dat Ik het hun doe.*

3. De drangreden.

Bij deze vermaning tot gebed om Evangelie-predikers, heeft de Heere gevoegd eene drangreden. als Hij zegt: *De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige.*

1. De oogst is wel groot, maar de arbeiders zijn weinige. Dus als er geen arbeiders uitgaan in den oogst om te verzamelen, dan gaat de geheele oogst verloren; gaan er maar weinige arbeiders uit, dan moet er toch veel van den anders in te zamelen oogst verloren gaan.

De arbeiders moeten dus geëvenredigd zijn naar den oogst.

Treffend zinnebeeld voorwaar!

Eene roerende drangreden!

Wat landman zal zoo onverschillig zijn en laten verloren gaan den geheelen oogst, of het grootste gedeelte daarvan? Zoo hij zelf al eens wat onverschillig ware, maar gebeden door anderen, welligt ook door zijne kinderen, om dien oogst, dien schoonen oogst, toch te behouden door arbeiders aan te stellen naar de behoefte van den oogst, dan zal hij toch beschaamd worden over zijne onverschilligheid en zenden. Zooals de Heere zelf ook zegt in de gelijkenis van den onrechtvaardigen regter en de arme weduwe, Luk. 18, dat die anders harde en onregtvaardige regter eindelijk toch hoorde en de weduwe regt deed, omdat zij hem anders het hoofd zoude breken. En stelde de Heere die gelijkenis voor, *daartoe strekkende, dat men altoos bidde en niet vertrage* vs. 1, zoo troost hij dan ook den geloovigen bidder, als Hij zegt, vs. 7 en 8, *zal God dan geen regt doen zijnen uitverkorenen, die dag en nacht tot hem roepen, hoewel Hij langmoedig is over hen? Jk zeg u, dat Hij hun haastelijk regt doen zal.*

De oogst is wel groot! Ja, hoe uitgestrekt was toen niet dat veld—en nu ook nog? De Joden en de geheele Heidenwereld waren toen dat arbeidsveld. En nu, nadat er veel is ingeoogst,—vele volken al zijn toegebracht, hoevelen zij er nog niet overgebleven? Duizende millioenen in vele landen der wereld, zelfs in onze nabijheid, èn rondom om ons, èn onder ons zelfs.

2. *Maar de arbeiders zijn weinige!* Toen nog maar de twaalf Apostelen en de zeventig discipelen: en hoe velen ook hun toegevoegd en opgevolgd zijn, nog nooit waren de arbeiders, geëvenredigd aan den oogst, voldoende voor het uitgebreide arbeidsveld.

In vele landen wordt nog nooit gearbeid, in sommige landen en plaatsen wordt niet wél gearbeid. De oogst gaat in sommige landen en plaatsen nog geheel, in sommige nog grootendeels verloren.

O, vele duizenden van menschen-kinderen gaan er zeker dagelijks naar de hel,—naar dat eeuwige verderf, eeuwig, eeuwig, onherroepelijk verloren! Hartroerende drangreden, voorwaar!

3. Bidt dan toch den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in den oogst uitzende. En mogt men van een aardsch landman eens onverschilligheid vreezen, die heeft men van God toch niet te wachten, mag men zelfs niet denken. Hij wil, Hij zal zeker zenden. Hij heeft er zijn bevel toe gegeven, neêrgelegd in zijn Woord: *Gaat dan heen onderwijst alle volken* Matth. 28: 19; en, *Gaat heen in de geheele wereld predikt het Eangelie aan alle schepsel*, Mark. 16: 15.

Maar Hij wil er van ons om gebeden worden, opdat wij Hem ook voor die genade erkennen. Hij wil nu na zijne hemelvaart, dat zijne kerk zijnen wil volbrenge,—zijn bevel uitvoere, opdat zij toone ook door die liefde gedrongen te worden, opdat het n. l. blijke, dat zij barmhartig is, gelijk Hij barmhartig is. Daarom gaf Hij na zijne hemelvaart nog boven zijn bevel order:

Zondert mij af die en die, tot het werk waartoe ik hen geroepen heb, Hand. 13: 2. Ziet hier mijne geliefde Hoorders! Eene anders verlorene wereld, maar......die nog kan behouden worden. Gods ontferming wil die behoudenis! Hij schenkt en zendt Zijn eigen—ééngeboren Zoon tot een zaligmaker der wereld. Hij geeft dat Evangelie dier genade;—èn geeft, èn bekwaamt door Zijnen H. Geest menschen uit de menschen tot bedienaren van hetzelve.

Voorwaar de Evangelieprediking is eene vrucht van Gods ontferming.

En,—de uitvoering daarvan heeft Hij aan zijne kerk opgedragen, opdat zij zich ook ontferme gelijk zij is ontfermd.

Zingen wij intusschen Ps. 87.

SLOTWOORD.

Alzoo meende ik u, mijne zeer geachte Toehoorders! nuttig te kunnen bepalen, in verband tot de Theol. school, die hier ook door Gods genade is opgerigt en waarvan wij heden den eersten verjaardag vieren. Zij, deze school, immers kent geene andere bestemming, dan om arbeiders voor dien oogst op te kweeken. En het is zeker onze wensch en bede, dat de Heere des oogstes ook nog genadiglijk uit deze school zijne arbeiders mag nemen. Maar daartoe achten wij dan ook zeer noodig uwe bede, ja uwe smeeking, tot den Heere des oogstes, dat Hij dat moge doen, ja moge doen uit vrije ontferming

Ja die genade worde aan onze kweekschool uit vrije barmhartigheid verheerlijkt!

En daarom zij uw gebed en smeeking tot den Heere des oogstes.

O, geve Hij ook, en neme uit deze school zijne arbeiders, zijne medearbeiders!

Welk een zegen zou dat zijn! Welk een genade! Welk eene ontferming! Ontferming over ons, als Docenten, die zulk eene vrucht onwaardig zijn, ontferming over de kweekelingen, die ook als arme zondaren zulks niet waardig zijn, ontferming nogmaals over de gemeente, over de kerk in welke wij geplant zijn, in de welke deze school is geplant; want ook zij heeft zich zulk eene vrucht zeker geheel onwaardig gemaakt. Ontferming, Ontferming! Vrije barmhartigheid, alleen de bron en oorzaak der Evangelie prediking! Die ontferming zij alleen onze hoop en toevlucht, als Docenten, als studenten, en ook als gemeente.

En mogt dan van deze school, door Gods vrije barmhartigheid ook nog uitgaan een zegen voor Jood en Heiden, Mohammedaan en voor allen die dwalen!

O, ofsehoon wij ook niets van onze zwakke kraehten mogen verwaehten, dit is toeh onze bede, onze smeeking, gelegd op ons gouden reuk altaar, n. l. onzen Heere Jezus Christus voor het aangezigt van God, onzen genadigen en barmhartigen Vader, die ons zelf bevolen heeft alzoo te bidden.

Alzoo, mijn Waarde en Zeergeaehte Ambtgenoot! drage ik met die bede in het hart en op de lippen het bestuur dezer sehool voor dit jaar aan u op; ik weet ook gij beaamt deze voordragt, dezie bede. God sterke genadig ook uwe zwakke gezondheid!

En, O, Geliefde kweekelingen! geen ander doel moge u bezielen, dan om te zijn arbeiders Gods in Zijnen Wijngaard, in Zijnen oogst. En is dit uw waaraehtig doel? Dat is reeds genade; en diezelfde ontferming zal u helpen,—roepen, —en stellen in Zijnen Wijngaard, uitzenden tot Zijnen oogst. O, welk een genade, welk eene eer, eaardoor te worden medearbeiders Gods.

Laat het u dan ook immer welgevallen, werwaarts u de Heere ook eenmaal zendt, om Zijn medearbeider te zijn, hetzij dan in den kruidhof, of ook op den mesthoop! Alle werk des Heeren moet in Zijnen Wijngaard verrigt worden, en hier is niets waarlijk gering, alles is hier een heerlijk werk, en tot een heerlijk einde.

O, Collega! O, kweekelingen!

Laat ons veel om die genade bidden, ja smeeken, en daarin volharden zonder ophouden.

De sehool, zoo als elk weet, werd met vijf studenten geopend: en nog zijn er vijf, hoewel één der eersten is terug gegaan tot zijn aardseh beroep, alleen omdat hij geene kans zag het gestelde te leeren,—dan, een ander heeft zijne plaats weêr aangevuld.

Met ongestoord genoegen hebben wij dit eerste jaar doorgebraeht. Wij mogen het de gemeente vertellen, met ongestoord genoegen. Ook de kweekelingen hebben ons in hun gedrag en in hunne werkzaamheden het grootste genoegen gegeven. Gode zij voor dit alles lof en dank!

Zij de Heere ons verder genadig.

En, o, Medebroeders in de H. bediening en Mede-opzieners en Diakenen! helpt ons met uwe ernstige voorbede en liefelijken raad, als ook met alle noodige ondersteuning.

En geliefde Gemeente! doe gij desgelijks. Amen. Laat ons danken, laat ons bidden!

Naz. Ps. 90 : 9.

IV.

Daar wij meenen dat de toestand van Sehool en Kerk beter daaruit zal kunnen gekend worden, laten wij hier volgen 4 Gelegenheid's Redevoeringen, gehouden bij de feestviering over het twintig-jarig bestaan van de Theol. Sehool, uitgesproken te Burgersdorp op 30 Nov. 1889.

Verslag van Theologische School der Gereformeerde Kerk van Z. Afrika, te Burgersdorp, na haar twintigjarig bestaan. —(30 Nov. 1889).

Voorgezongen Ps. 68 : 10.

De beseffing van de behoefte aan opleiding in ons midden van de zonen des lands, dreef de twee eerste leeraren aan tot eene particuliere opleiding naar hunne kracht en gelegenheid.

1. De voorloopige opleiding heeft 6 personen bevorderd tot de H. Bediening, van welke nu nog drie de Kerk met eere dienen.

Het zij mij vergund met lof hunne namen te noemen n.l. Di. Cachet, P. Coetsee en A. Coetsee.

2. *Deze* school is gesticht den 28sten Nov. 1869.

Eerst bediend door twee leeraren, Di. Postma Sr. en J. Lion Cachet, die te gelijkertijd de gemeente te Burgersdorp als Herder en Leeraar moesten behartigen.

Ds. Cachet in 1875 tot Herder en Leeraar beroepen door de gemeente Philipstown en derwaarts vertrokken, werd het werk der opleiding voortgezet door Ds. Postma, en tijdelijk geholpen door bekwame personen.

3. In de Synode te Reddersburg, 1876, werd besloten tot eene reorganisatie der Theol. School, n.l. met deze wijziging, dat voortaan ten minste twee professoren, geheel vrij van gemeentelijken, dienst, aan de school zullen arbeiden, t.w. een voor de Theologie benoemd door de Synode, en een voor de litterarische vakken met niet minder graad dan B.A. benoemd door de Curatoren.

En dat, behalve voor predikanten, ook personen voor litterarische graden aan de school kunnen bevorderd worden. Om alzoo direct nuttig te zijn ook voor de maatschappij zoowel als voor de Kerk.

Hierin heeft de Kerk metterdaad betoond dat ze niet van een bekrompen inzicht op wetenschappelijk gebied uitgaat.

4. Volgens die reorganisatie is de school tot op heden bediend. In de Theologie door Ds. D. Postma Sr. en in de litterarische vakken eerst door Prof. P. Postma, B.A., en daarna tot op heden door Prof. M. Postma, M.A., bijgestaan nu ruim 1½ jaar door Proponent S. Postma, B.A.

5. De School is den 29sten November 1869 opgericht, dus voor twintig jaren. En toen geopend met 5 studenten.

Tot op heden zijn er van af het begin ingeschreven 47 studenten.

Van die 47 studenten zijn indertijd overleden *twee* veelbelovende jongelingen.

Elf studenten hebben na eenigen tijd met vrucht geleerd te hebben, de School verlaten voor andere beroepsbezigheden.

Vijf met doel om onderwijs te geven, sommigen daarvan met Gouvernements diploma.

Drie na het matriculatie-examen gepasseerd te zijn, overgegaan voor het ambt van Procureur-Notaris.

Zeven zijn aan deze School gedurende die 20 jaren gepasseerd in het C. U. Matriculatie - examen, sommigen daarvan met lof.

Een het B. A. examen, de hoogste op de lijst van geheel Z. Afrika in dat jaar.

Twaalf studenten zijn in dien tijd aan de school tot Proponent bevorderd. Dus voor de Evangelie-dienst, nog het grootst getal bevorderd.

Nu zijn er nog 14 studenten aan de School n.l. een in de Theologie, een voor B.A., vier voor het Matriculatie-examen en acht in de voorbereidende klassen.

Geen student is in al dien tijd om wangedrag van de School verwijderd.

---

1. Gode boven alles lof en dank voor al het goede aan ons en aan de School bewezen!

2. De gemeenten voor hare ondersteuning ook onzen hartelijken dank!

3. Vooral ook dank aan de wakkere Curatoren, die met zoo veel ijver en opofferingen de belangen der School zoo getrouw behartigd hebben!

Ik heb het gezegd,

D. POSTMA, Sr.

Gezongen Ps. 105: 24.

Feestrede gehouden te Burgersdorp, 30 November 1889, bij gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de Theol. School der Geref. Kerk van Zuid-Afrika. Door Ds. J. Lion Cachet, Voorzitter der Curatoren, h. t.

WelEerw. heeren Curatoren, WelEerw. Zeergel. heeren Professoren, WelEerw. Broeders in de Heilige Bediening, Geachte heeren Studenten, geliefde Gemeente en gij allen, die hier vergaderd zijt;

Genade, barmhartigheid en vrede worde u rijkelijk geschonken en vermenigvuldigd van God, onzen Vader, door de krachtige werking des Heiligen Geestes, om Jezus Christus wille! Amen.

Geliefde Broeders en Zusters in den Heere!

Hartelijk welkom aan deze plaats, waar twintig jaar geleden meer dan één onzer ook opkwam, in den naam des Heeren de school der Kerk te openen. Lang schijnt zulk een tijdperk als het tot de toekomst, kort als het tot het verledene behoort. Als een droom na 't ontwaken. Wij herinneren ons hoe voor twintig jaar, met gebed en smeeking de School aan Gods genade werd opgedragen. Als de dag van gisteren is het ons in het geheugen. Wat er gesproken werd hebben wij niet vergeten; de gebeden toen uitgesproken, klinken nog in onze ooren. Onwillekeurig zien wij rond, wij beschouwen de gemeente, wij zoeken onze vrienden. Helaas! die blik overtuigt dat twintig jaar achter ons ligt. De gemeente is eene andere. Kinderen werden jongelieden, jongelieden mannen, mannen grijsaards, en velen zijn heengegaan. Een nieuw geslacht is verrezen, de kinderen hebben de plaatsen der vaderen ingenomen.

Twintig jaar! Die jaren getuigden van strijd en moeite; maar ook van uitredding en verlossing. Het scheepke onzer

Kerk, het bootje der school waren menigmaal in gevaar; doch de redding was altijd daar, daarom klinkt het ook in ons hart: "Loof den Heere, mijne ziel"!

Ja, loof den Heere, mijne ziel! Daarom dan ook allereerst ons gesteld voor den genade troon om Hem, die alles wel gemaakt heeft, den dank toe te brengen, die Hem toekomt. Hem zij gewijd de eersteling der lippen, Hem gebracht de offerande des harten. Voor wij iets bespreken, iets herdenken, iets begeeren, vereenigen wij ons in het gebed.

GEBED.

Wandelt waardiglijk der roeping, met welke gij geroepen zijt— Efeze 4 : 1.

"Wandelt waardiglijk der roeping, met welke gij geroepen zijt" zoo roept de Apostel de gemeente van Efeze toe, haar wijzende op de heerlijkheid der genade Gods, en op de verplichtingen, die daaruit geboren worden. Dit Apostolisch woord bevat veel, is van ruime toepassing. Het is niet alleen een woord voor ieder christen in het bijzonder, maar het spreekt ook tot de Kerk, en toont aan, hoe God wil, dat het inwendig geestelijk leven zich naar buiten moet openbaren. De roeping van de Kerk wordt hier aangewezen.

De groote Koning geeft aan een ieder van Zijne dienstknechten iets te doen, heeft voor een ieder werk bepaald. In 't algemeen wordt door het woord Gods aan elk mensch voorgesteld, wat God van hem verlangt, maar zeer dikwijls wordt door de omstandigheden, die niets anders zijn dan de wegen van Gods voorzienigheid, een bijzondere werkkring den geloovige, de Kerk of een gedeelte der Kerk aangetoond. God roept tot den arbeid op Zijnen tijd en Zijne wijze. De roeping Gods te kennen is noodzakelijk, en in 't algemeen ook niet moeilijk, den regel volgende. De weg der roeping is de weg van plicht.

Het werk aan de Kerk opgedragen is tweevoudig: bewaren en uitbreiden. Zij is door God gesteld de waarheid, die zij ontvangen heeft als een kostbaar schat aan de kinderen ongeschonden over te leveren, het licht van Gods openbaring voor verduistering te beveiligen, alle dwaalleer tegen te staan en te bestrijden. Terzelfder tijd moet zij ook die waarheid verkondigen, mededeelen aan degenen die haar niet kennen, het licht ontsteken in duistere plaatsen. Dit moet zij doen, niet alleen omdat God zulks gebied; maar ook, omdat zij anders niet kan blijven bestaan. Zonder uitbreiding geen bewaring. Ook hierin geldt het woord: Rust, Roest.

Toch vinden wij in de geschiedenis der Kerk nu het eene dan het andere gedeelte der roeping op den voorgrond treden en wordt de aandacht der Kerk, door de omstandigheden, nu bij het eene dan bij het andere bepaald. Voor de Kerk van het Oude Verbond was bewaring eerste plicht, uitbreiding volgde. Het Nieuwe Verbond begint met uitbreiding, de volheid des tijds was gekomen, de Evangelie prediking aan alle creaturen ving aan. In de latere Kerkgeschiedenis vinden wij hetzelfde. Op tijdvakken van uitbreiding volgen tijdperken van bewaring en zoo omgekeerd. Als de zuivere waarheid verduisterd wordt verwekt God mannen, die wederom vragen wat zegt de Schrift? en als door rechtzinnigheid de Kerk doet verstijven, dan wordt

de geest door uitbreiding door den H. Geest aangeblazen, en nieuw leven wordt ondervonden. Opgemerkt moet echter worden dat beide zaken niet van elkander kunnen gescheiden worden.

Ook onze Kerk in Zuid-Afrika heeft diezelfde roeping. Door de leidingen Gods hier geplant was als van zelf bewaring haar eerste plicht. Wij werden geroepen om de zuivere leer te handhaven, God te dienen naar Zijn Woord. Met dat Woord in de hand, met die zuivere leer in het hart kwamen de voorvaderen uit het moederlijk Europa, en in den naam van den Drieëenigen God werd deze Kolonie gesticht. Onze vaderen hadden Rome verlaten, de leer van den Antichrist verworpen. Eenvoudig naar Gods Woord wilden zij in gemeenschap met andere geloovigen den Heere dienen, daarom verlieten velen land en goed en vestigden zich alhier. Wij hunne kinderen wenschen hetzelfde.

Klein als onze Kerk in Zuid-Afrika moge wezen, ook haar is opgedragen de bewaring der zuivere, Bijbelsche Gereformeerde leer, maar ook niet minder de uitbreiding van het Evangelie.

God te dienen eenvoudig naar Zijn Woord was de leus der vaderen, en dit was ook de reden van het stichten onzer Kerk. In zekeren zin moesten ook wij ons vaderland verlaten, en hoewel er van eene vervolging als van die der vaderen geen sprake was, moest meer dan een teederen band losgemaakt en moest heel wat bitterheid ondervonden worden. Jongelingen en jonge dochteren, opgegroeid in de Kerk! Gedenkt er aan, uwe ouderen gaven veel op, maar zij deden het om des gewetens wille. Gods openbaring en getuigenis wilden zij ongeschonden hunnen kinderen achterlaten. Zij gevoelden hunne roeping en van daar de scheiding.

Waarlijk, die roeping is heerlijk. De bewaring der waarheid en der zuiverheid der leer is eene zaak van het hoogste gewicht. Als de rechtzinnigheid verloren gaat, worden de fondamenten der Kerk bewogen, wordt de Kerk ontrouw aan hare roeping en vervalt. Een tijd lang moge zoodanig Kerkgenootschap schijnbaar bloeijen, die bloei is maar denkbeeldig; waar de waarheid verloochend, de dwaling gehuldigd wordt, daar wordt weldra het woord der Schrift vervuld: "het zal zijn, dat zij geen dageraad zullen hebben."

Dat in Zuid-Afrika bewaring der Geref. leer noodig is, behoeven wij den leden onzer Kerk zeker niet te bewijzen. Om Gereformeerd te blijven verlieten wij de vroegere Kerkelijke gemeenschap en deden, om met de woorden eener vroegere verklaring te spreken: een' stap, die ons nog niet berouwd heeft.

Zal een Kerk rechtzinnig blijven, dan moet zij toezicht hebben over de opleiding harer dienaren. De Geref. Kerken hebben altijd eene behoorlijke opleiding van Evangelie dienaren voorgestaan, hebben altijd bij vroomheid en rechtzinnigheid ook bekwaamheid en kennis geëischt. Dit verlangden ook wij in dit land en uit die behoefte werd de school geboren.

Daar was in dit land geene inrichting, die aan de Kerk geven kon wat zij noodig had, en hoewel, Gode zij dank! de school onzer Kerk in Nederland niets te wenschen overlaat met betrekking tot zuiverheid en geleerdheid, de moeielijkheid van afstand, en

bovenal, het bewustzijn dat alleen in het land, in de omgeving der Kerk de rechte dienaren der Kerk kunnen gevormd worden, deed ons eenen anderen weg inslaan.

Ons doel was echter tweevoudig: allereerst, wilden wij dienaren voor de Kerk vormen; maar tegelijkertijd wenschten wij algemeen nuttig te zijn. Zal de jongeling zijn weg zuiver houden naar Gods Woord, dan moet hij ook leeren om in en door de wetenschap God te dienen. De Bijbel moet grondslag zijn van alle onderwijs en daarom stichtten wij, twintig jaar geleden eene school op den Bijbel gegrond om alzoo voor land en volk nuttig te kunnen zijn, en de waarheid Gods ook in Zuid-Afrika te handhaven.

Groot was het werk dat in den naam des Heeren ons op de schouders werd gelegd, zij, die het moesten beginnen aanvaarden het bevend. Onze geachte vader, door Gods goedheid nog in ons midden, nog altijd werkzaam aan de school, zal dit met mij getuigen. Geroepen door de Synode om hem te helpen, gevoelde ik, dat dit een werk was waartoe mij in vele opzichten de kracht ontbrak. Toch werd de hand aan het werk geslagen, en met psalmgezang en gebed de school geopend.

Twintig jaren zijn nu voorbij, en wij doen onszelven de vraag: Heeft de school aan hare roeping beantwoord? Is zij voor de Kerk geweest wat zij zijn moest?

Al is dit een feestdag, zelfonderzoek is noodzakelijk; zonder dit is de feestviering gevaarlijk.

Als wij achteruit zien en beoordeelen het werk dat gedaan is, erkennen wij, dat niettegenstaande veel gebrek en verkeerdheid, nochtans veel is geschied. Het doel, dat wij als opzichters ons voor oogen stelden, werd nooit uit het oog verloren; wij streefden er altijd naar om beter onderwijs te verschaffen, een in hoogeren graad van kennis en wetenschappelijke ontwikkeling te verkrijgen. In rechtzinnigheid bleven wij wat wij waren, de richting der School is na twintig jaren even Gereformeerd, even Nationaal als toen wij begonnen. De bevordering der wetenschap deed geen nadeel. De Kerk zag vrucht, de School was haar tot zegen, steeds voorzag zij in de behoeften der Kerk; bekwame, getrouwe dienstknechten Gods gingen van de School, om in des Heeren wijngaard te arbeiden. De instandhouding der Kerk, maakte de School noodzakelijk, en de School heeft dit gedaan. De opene plaatsen in de gemeenten werden steeds aangevuld, en wij mochten reeds in de verte onder onze weggetrokken broederen een werk beginnen, dat ons de hoop doet koesteren, om ook het andere deel onzer roeping te kunnen volvoeren, en het Evangelie ook tot hen brengen, die in duisternis zijn. Ongetwijfeld was de School de Kerk tot zegen.

Met betrekking tot het tweede gedeelte van ons doel namelijk de bevordering van meerdere kennis en wetenschap onder onze jongelingschap, kunnen wij niet zoo roemen en verblijd zijn. Wel ontvingen heel wat jongelingen ook aan de School onderwijs, en behaalden verscheidene wetenschappelijke graden; maar ziende op de groote behoefte moeten wij uitroepen: "Wat zijn dezen onder zoo velen," en wij gevoelen het, dat er veel meer moest gedaan zijn. Het is waar, veel was er dat ons werk hinderde en bezwaarde. De verre afstand van velen, de kosten,

de moeielijkheid van geschikte huisvesting, en ook onze onbekwaamheid om in de eerste jaren zoodanig onderwijs te kunnen geven als wij nu doen, stond meer dan één in den weg; maar toch is de hoofdzaak, en wij erkennen het met smart en schaamte, dat de behoefte aan Bijbelsch Gereformeerd onderwijls niet behoorlijk gevoeld wordt.

Dat de zaak van belang is behoeft geen betoog. De teekenen der tijden zijn duidelijk om niet verstaan te worden. Zullen de Afrikaners in den strijd der nationaliteiten blijven bestaan, dat wil zeggen: zullen zij den rang en stand behouden die hun toekomt, dan moet er meer en beter onderwijs genoten worden. Zullen wij Gereformeerd blijven dan mogen en kunnen onze jongelingen en jonge dochteren niet naar scholen gaan waar Rome's dwaalleer niet wordt bestreden, of waar de Bijbelwaarheden geloochend, of de leer der vaderen geminacht wordt. De ondervinding bewijst het. Als leden onzer Kerk om verschillende redenen hunne zonen naar andere Scholen zenden, dan zijn ze voor de Kerk verloren. De Kerk, die hare kinderen onderwijst, behoudt ze, zij, die het onderwijs der kinderen aan den Staat of aan andere Kerkgenootschappen overlaat, verliest ze. In dit opzicht kunnen we veel van Rome leeren.

De zaak is voor ons een levenskwestie op kerkelijk, maatschappelijk en geestelijk gebied. Daar kan geen instandhouding zijn waar niet door behoorlijk onderwijs goede opvoeding wordt gegeven, en het opkomend geslacht geleerd wordt de voetstappen der vaderen te drukken.

Wij zijn nu op een keerpunt. In de eerste behoeften der Kerk is voorzien, aan leeraren is geen gebrek; maar de behoefte aan onderwijs in ons land is toegenomen. Alles vraagt meerdere ontwikkeling, de goudontdekkingen in den laatsten tijd geven eenen krachtigen stoot. Ik herhaal het; zullen de Afrikaners blijven bestaan, dan moeten onze zonen altijd meer en meer in staat zijn om de voornaamste plaatsen te bezetten. Zij moeten het land besturen en verdedigen. De stroom die van buiten komt is sterk en de strijd des levens zal in menig opzicht voor onze kinderen zwaarder zijn dan voor ons; daarom moeten zij tot dien strijd in staat gesteld worden, en zeker, is goede Gereformeerd, Afrikaansch onderwijs een wapen, dat in dien strijd niet bedriegen zal.

Zoodanig onderwijs wenscht onze School te geven. Andere inrichtingen in dit land mogen in staat zijn. geholpen door de omstandigheden, om meer en in zekere opzichten beter onderwijs te geven; waar het op aankomt om het heil van land en volk te bevorderen treden wij voor niemand achteruit. De leus onzer School is: Gereformeerd en Nationaal, Gereformeerd en Afrikaansch, en zoolang die leus vastgehouden wordt, zal de School eene toekomst hebben.

Zal dit geschieden? Als het mocht gebeuren dat na twintig jaren op nieuw feest gevierd wordt, zal ik waarschijnlijk reeds zijn heengegaan. Gij, jongelingen! zult dan die vraag moeten beantwoorden. Gij zult moeten getuigen of er waardiglijk is gewandeld. Op welke wijze kan er waardiglijk gewandeld worden der roeping met welke wij geroepen zijn? Wijden wij eenige oogenblikken ook om dit te beschouwen.

Toen ik geroepen werd bij de opening der school een enkel woord te spreken, koos ik tot onderwerp het woord van Jezus: "Zonder Mij kunt gij niets doen." Wij wisten het toen, en wij weten het nu ook weder bij ondervinding, hoe waar dit woord is. Van harte erkennen wij dat alle goede gave, en alle volmaakte gift is van boven, dat al ons werk ijdel is als Gods zegen het niet bekroont. Daarom ook, gaat het hart naar boven bij de gedachte aan vroegere zegeningen, en wederom bij de gedachte aan de toekomst. Zonder Hem niets goeds, met Hem alles. Dit verootmoedigt, dit spoort aan en geeft kracht. Hoogmoed en eigenwaan, die zoo gemakkelijk ons bezielen, die zoo dikwijls ons doen struikelen en vallen, die ons aftrekken van Jezus, die ons bedrogen doen uitkomen door dat wij op ons zelven steunen, worden door dit woord, geloovig aangenomen, tegengestaan en overwonnen. Ja, zonder Jezus niets, met Hem alles. Niets onmogelijk voor hem die gelooft. Zien wij op hetgeen Hij gedaan heeft, wat hij in genade aan onze zwakke kleine kerk gegeven heeft, dan durven wij niet twijfelen dan is twiifel zonde en dan roepen wij vol dankbaarheid eikander toe om voort te gaan, en te steunen op de hulp van onzen getrouwen Heiland.

Bij geloof komt liefde. Zonder liefde geen waardiglijk wandelen. Onze school is de vrucht van liefde en zelfopoffering, geboren uit liefde tot de waarheid. Omdat de waarheid werd bemind, omdat er begeerd werd die waarheid ongeschonden aan de kinderen over te leveren, ze in staat te stellen om tegen bij- en ongeloof te staan werd al dat werk ondernomen. Zeker geen klein werk. Als wij om ons zien en de dwalingen van onzen tijd beschouwen; als wij letten op het heidendom dat ons omringt, als wij Israël en de volgelingen van den valschen profeet opmerken, hoe dankbaar moeten wij dan zijn dat God ons de waarheid gegeven heeft. Die waarheid moet bemind worden. Zijn wij dankbaar dan zullen wij ook de waarheid liefhebben. Laat het u dan geen onverschillige zaak zijn wat gij gelooft of belijdt, zekerlijk niet in eenen tijd als de onze, een tijd van woeling en van omkeering van fondamenten, een tijd, waarin Rome stouter dan ooit het hoofd opsteekt en den strijd aanbindt, een tijd waarin de aanhangers van ongeloof en dwaling met alle kracht de waarheid bestoken. Onze liefde tot de waarheid moet vuriger worden, alle krachten moeten worden ingespannen en dan is het zeker onze hooge roeping om voor onze kinderen te zorgen. Te zeggen, dat wij de waarheid beminnen en te gelijkertijd onze kinderen die onthouden bewijst de ijdelheid der lippen. Zal de school aan hare roeping beantwoorden, zal zij nuttig zijn voor land en volk dan moeten onze schoolbanken gevuld worden met de keur onzer jongelingen. De tijd eischt het. De vraag is: te zijn of niet te zijn. De wereld vraagt altijd meer, en zullen wij nu onze kinderen aan de wereld overgeven, laten wij dan niet langer spreken van rechtzinnigheid of liefde tot de waarheid. Geen reglementen of kerkgebouwen, geen leerregels of onderteekenings formulieren zullen eene Kerk bewaren, als de waarheid niet in het hart van het kind geplant wordt. In de school is de toekomst. Beschouwt het oude Vaderland. Op nieuw is er eene herleving, wederom wordt de oude Gereformeerde leer den volke verkondigd

ten tweede maal verlaat een schaar van geloovigen de prachtige gebouwen der afgewekene kerk om God te dienen naar Zijn Woord al is het dan ook in schuren en concertgebouwen, en die herleving, is zij niet de vrucht van de Volksschool met den Bijbel, de hoogeschool met Gods Woord? Met zulke voorbeelden voor oogen roepen wij dan ook vrijmoedig de leden onzer Kerk, ja, alle christenen in dit land toe: Laat uwe zonen toch in de waarheid onderwezen worden, opdat de waarheid over ons heersche.

Doch niet alleen de onzen, maar het onze moet geofferd worden om dit groote doel te bereiken. Onze Kerk is klein. Staats hulp voor onze Th. School mogen en kunnen wij niet aannemen, en daarom wordt er veel gevraagd. In de twintig jaren achter ons hebben de curatoren menig bang oogenblik doorleefd, doch met dankbaarheid aan God en de gemeente verklaren wij dat de hulp, die wij behoefden steeds is aangebracht. Neen, op dezen feestdag dan ook geen klaagtoon. Gaarne betuigen wij, dat de Kerk de school nooit heeft verlaten. Wordt die school door anderen wel eens ietwat spotachtig ons troetelkind geheeten, dien naam nemen wij gaarne over. Zij is ons troetelkind, een kind waar men veel van hoopt, maar ook veel aan doet. Meer dan eenmaal waren de curatoren verplicht hulp te vragen, maar nooit zijn zij teleurgesteld. Moge er al in de Kerk somtijds verschil bestaan over het *hoe*, nooit is daar verschil geweest *dat* zij moet worden ondersteund. Hartelijk dank ik dan ook namens de curatoren de gemeenten voor die liefde betoond, en vertrouw, dat die ondersteuning ook in de toekomst niet zal achter blijven.

Bij de onzen en het onze moet nog meer gevoegd worden. Zullen wij waardiglijk wandelen der roeping met welke wij geroepen zijn, dan moeten wij ons zelven geven. Wij moeten getrouw blijven aan de beginselen die wij hebben beleden, voortbouwen op de fondamenten die wij hebben gelegd. Daar is groot gevaar. De Gereformeerde Beginselen zijn in onzen tijd, in ons land niet zeer geacht. De richting des tijds is tegen ons zoodat dus des te meer standvastigheid noodig is. Al wat om ons is zoekt ons af te trekken. Met schoonschijnende redeneringen worden andere richtingen ons voorgesteld. "Achterblijvers"! zie daar den naam dien men ons geeft. Die naam is zwaar te dragen. Niet zoo zwaar voor ons, die al de kroon der grijsheid dragen, en die al bij ondervinding weten, hoe menigmaal de "achterblijvers" voorgangers bevonden werden; maar zwaar voor u, jongelingen! die het leven ingaan. Vreest echter niet. Als achterblijven niet is een krampachtig vasthouden aan het oude, maar een bewaren van het goede dan is er geen nood. Wij weten, dat gisteren niet wederkeert; maar wij weten ook, dat de waarheid eeuwig is, en dat de waarheden vroeger beleden, al worden zij nu geloochend, niet sterven kunnen.

Omhoog dan met de banier der waarheid en dat omhoog heffen is vooral uw taak o, jongelingschap! Aan u hoort het en het is een werk, dat ik u benij. Met den dichter moet ik na een leven van moeite en verdriet uitroepen: "Ik wensch geen stap terug te treden, op d' afgelegden levensbaan;" maar toch wensch ik somtijds het leven wederom te kunnen beginnen, hier in dit land, een land niet oud en afgeleefd als

de landen van Europa, maar jong en sterk. Onze jongelingschap heeft een wereld voor haar, als zij slechts vasthoudt aan het geloof der vaderen, als zij haar afkomst niet vergeet. Neen, niet in het loochenen en vergeten van onze afkomst, onze taal, onze eeredienst is onze toekomst. Ook bij alle onderdanigheid aan de door de Voorzienigheid over ons gestelden machten mag de eigenaardigheid van ons volkskarakter niet vergeten worden. Getrouwheid aan de Kerk, getrouwheid aan ons volk en bovenal, getrouwheid aan God is onze leus. Och! kon ik voor een oogenblik mijne jaren vergeten, om als jongeling tot jongelingen te spreken, hoe zou ik uwe harten sneller doen kloppen met heilige geestdrift tot opwekking tot meerdere arbeid, tot grootere ernst, tot vuriger leven. Kerk en volk vraagt uw werk. Op, dan! uw tijd is gekomen! Wandelt dan waardiglijk der roeping met welke gij geroepen zijt.

Ik sprak zekerlijk ook hierin den wensch uws harten uit o, geliefde Vader! Door Gods genade moogt gij, hersteld boven bidden en denken uit doodelijke krankheid, dit uur beleven; niet alleen dit, maar kunt gij nog altijd uw werk aan de school voortzetten. Toch zijn de jaren voorbij gegaan en de grijze haren prediken het vallen van den avond, het naderen der rust, het eind van het werk. Ik zeide niet te veel als ik opmerkte dat wij dit werk bevend hebben aanvaard, maar ik zeg zeker nu niet te veel als ik er bij voeg, dat onze verwachting verre is overtroffen. Er was zegen op den arbeid, en als gij nu in den avond des levens het werk van den dag beschouwt, als gij om u tal van kweekelingen ziet arbeiden dan is de dankzegging op uwe lippen en in uw hart. De twintig jaren achter ons waren ook voor u jaren van moeite en strijd. Te zamen stonden wij aan de geopende graven van dierbaren waar wij op nieuw moesten leeren, dat hier de ruste niet is. God die geholpen heeft zal verder helpen. Hij zij u nabij, en geve u kracht om te arbeiden totdat het rustuur aanbreekt.

Niet zonder smartgevoel richt ik ook een woord tot u, geliefde broeder! Professor in de letteren, bij de gedachte dat de school uwe hulp weldra missen moet. Wij weten dat dit is in Gods weg en zwijgen stil. Dank voor uwen arbeid jaren lang, een arbeid dien de Kerk niet zal vergeten. Moge de Heere u als leeraar in de gemeente evenzoo nabij zijn als Hij u ondersteund heeft aan de school. Ik vraag u niet: gedenk de school, omdat ik overtuigd ben dat gij haar niet vergeten kunt. Gij hebt te veel voor de school gedaan, om haar niet voortdurend te gedenken. Wij rekenen dan ook op uwe hulp.

Ook u zij dank toegebracht, geliefde broeder! die den professor in de letteren tot hulp zijt geweest voor uwen arbeid. Moge de Heere ook een zegen op dat werk doen nederdalen; u genadig nabij zijn met Zijne genade en u alzoo in staat stellen om de roeping te vervullen met welke gij geroepen zijt.

Geliefde broeders, mede Curatoren! Wat zullen wij elkander toeroepen. Gewichtig is de taak, zwaar de verantwoording door de Kerk op ons gelegd. Jaren lang hebben wij te zamen dit werk gedaan en meer dan eenmaal zagen wij elkander met bezorgde

blikken aan; de vrucht echter van ons werk is door de Kerk genoten. Die gedachte heeft ons altijd ondersteund en ondersteunt ons nog. Wij werken niet voor ons zelven, maar voor anderen. God geve ons lust en kracht om voort te gaan en verkwikke ons door de aanschouwing van het goede, en door het bewustzijn dat wij te Zijner tijd zullen maaien, zoo wij niet verslappen.

Bij hetgeen ik reeds gezegd heb aangaande de roeping der jongelingschap behoef ik eigenlijk niets bij te voegen, geachte heeren studenten om ook u het gewicht van den tijd, dien gij aan de school doorbrengt te doen gevoelen. Zal de school waarlijk iets goeds doen voor de Kerk en voor ons volk, dan moet dit door u geschieden. De eer der school is uwe eer, uwe eer die der school. De vraag is niet alleen wat gij aan de school leert, maar ook wat gij door de school wordt. Met meerdere of mindere kennis, met hoogeren of lageren graad zult gij haar verlaten; maar als de school haar werk doet, dan heeft zij van u mannen gemaakt, die in deugd en godsvrucht met mannenmoed de wereld kunnen ingaan. De vormende kracht van eene school is het voornaamste. Zij beteekent meer dan hetgeen men op eene school leert. Al heeft onze school weinig kweekelingen, als die kweekelingen haar verlaten, bekwaam, godzalig, overgegeven om te arbeiden voor God, voor Kerk en volk, dan kan zij ontzaggelijk nuttig zijn. Vergeten wij het niet, in menigte is niet altijd kracht. Twaalf Apostelen overwonnen de wereld.

Eindelijk, geliefde gemeente! een afscheidswoord voor u. Wederom hebt gij uwe belangstelling en liefde getoond in ons werk, en gij hebt ons hart verblijd door uwe liefde. Samen vierden wij feest, dankten wij God, en smeekten Hem om eenen zegen. Steun ons nu ook verder door uwe liefde. Laat de school blijven het voorwerp van uw gebed en moge de Heere ons allen in staat stellen, om door de kracht Zijns Geestes, waardiglijk te wandelen der roeping, met welke wij geroepen zijn.—Amen.

De hiervolgende redevoering werd uitgesproken op Zaterdag, 12 Juli 1890, bij gelegenheid van de installatie van den Eerw. Proponent S. Postma B. A., als professor in de letteren aan de Theol. School der Gereformeerde Kerk in Zuid-Afrika, gevestigd te Burgersdorp, Kaapkolonie, door M. P. A. Coetsee, Jr., v.d.m. à costi.

Tekst Spr. 20 : 15. "*Goud is er, en menigte van robijnen; maar de lippen der wetenschap zijn een kostelijk kleinood.*"

De gepastheid van dit woord van Israëls wijzen koning, voor eene gelegenheid als deze, behoeft geene opzettelijke aanwijzing, naardien die in het oogvallend is voor een iegelijk, die het gewicht en de groote beteekenis van de gebeurtenis, die heden plaats vindt, ten volle beseft. Wij begrepen het dan ook terstond, toen de vereerende taak andermaal, aan ons werd opgedragen om den verkoren professor, met een korte redevoering in te leiden tot zijn gewichtig en veelomvattend werk, dat men niet enkel een oratie van ons verwachtte om deze plechtigheid op te luisteren; niet slechts een

woord voor hen, die bekend zijn met de geschriften van mannen van naam; niet slechts voor hen, die door studie en voortdurenden omgang met de beste auteuren van alle eeuwen, de tijdgenooten geworden zijn van uitstekende mannen, die zich bijzonder verdienstelijk gemaakt hebben op letterkundig, wetenschappelijk en Theologisch gebied; zoowel van die, die geleefd hebben in de vervlogene eeuwen als van die, die nog met noeste vlijt hunne navorschingen voortzetten ten voordeele van het algemeen, maar een woord voor de gemeente, voor de Kerk, in zooverre als zij bij deze gelegenheid vertegenwoordigd is. Want de Inrichting in betrekking tot welke deze gebeurtenis heden voorvalt is haar eigendom, door den grooten Herder der gemeente aan haar geschonken. Zij bestaat dus om de gemeente en niet omgekeerd en moet derhalve de gemeente, de Kerk dienen tot bevordering van haren wasdom en bloei en dienen om haar in staat te stellen tot de volbrenging van het gewichtig werk aan haar opgedragen door haar Hoofd, haren Heiland, n.l. de uitbreiding en opbouwing van Zijn rijk onder alle volken, talen en natiën.—Daar echter ons tijd zeer beperkt is, moeten wij ons tevreden stellen met slechts in het kort het een en ander te zeggen ten opzichte van de Inrichting, die, hoewel nog jong. toch reeds goede vruchten heeft voortgebracht en ons, ja de gansche Kerk dierbaar is en ons dierbaarder moet worden vooral met het oog op de toekomst.

I.

In de eerste plaats wenschen wij u, kortelijks, te herinneren aan het groote doel, dat de Kerk beoogde met de daarstelling en nog beoogt met de instandhouding van deze inrichting.—Dit vinden wij kort, duidelijk en klaar uitgedrukt in den naam dien zij draagt. Ook bij eene latere reorganisatie, is die dezelfde gebleven, zoodat daardoor geene verandering gemaakt is in doel en oogmerk. Draagt zij den naam van *Theologische* school, dan is het buiten eenigen twijfel, dat in haar de Theologie geheel op den voorgrond staat, de eerste plaats inneemt. Zij draagt dus een naam overeenkomstig haar karakter en de grootsche taak, tot de volbrenging van welke zij geroepen is. Zij is in het leven geroepen om voorziening te maken in de geestelijke behoeften der gemeenten; zij is de kweekplaats voor de vorming en geleiding van hare dienaren, de toekomstige herders en leeraars. Tot dit doel werd zij tot stand gebracht met de hulpe Gods en wordt zij door gemeenten onderhouden met hare geldelijke bijdragen en, zooals wij van eene Christelijke Kerk verwachten mogen steeds opgedragen door het ernstig gebed aan den God des hemels, den Vader der lichten van wien alle zegeningen afdalen en buiten wiens hulp en zegen wij, menschen, niets tot, stand kunnen brengen noch in stand houden. Het is dan ook met een gevoel van innige dankbaarheid, dat wij hier, bij deze gelegenheid, openlijk getuigen mogen van de belangstelling en offervaardigheid der gemeenten ten haren behoeve. Het is ons eene oorzaak van groote blijdschap, dat wij gedurig mogen opmerken, dat die belangstelling met den loop des tijds niet afneemt, maar veeleer toeneemt. Alzoo toont de Kerk door hare stoffelijke ondersteuning en door hare voorbede, dat zij een hart heeft voor hare inrichting, dat steeds

klopt van warme belangstelling in haren groei en bloei, maar ook dat zij goede en rijpe vruchten van haar verwacht. God geve, dat zij nooit of te nimmer in hare verwachting teleurgesteld worde!

Het is waar, door eene later gemaakte bepaling verschaft zij nu ook aan jongelingen de gelegenheid om zich hier te bekwamen voor wereldlijke betrekkingen. Die bepaling is gemaakt om haren invloed in wijder kring te brengen; maar dit moet blijven wat het was en is, eene bijzaak, een zaak van geheel ondergeschikte belang en mag nimmer worden het hoofddoel van de nrichting, met zooveel zorg en zelfopoffering, door de gansche Gereformeerde Kerk van Zuid-Afrika tot stand gebracht en in stand gehouden. Het hoofddoel is en het moet het ook blijven: de geleidding tot het ambt van, Herder en Leeraar. Juist hierdoor heeft haar bestaan zulk eene groote beteekenis en hieruit moet verklaard worden de *levende* en *blijvende* belangstelling der gemeenten, zelfs van de meest verwijderden van hare zetelplaats.

Hèt recht van bestaan, dat de Kerk heeft, geeft ook haar recht van bestaan, met deze is zij ten nauwste verbonden. Zij is er ook tot handhaving en bewaring van de dierbare waarheden, welke de Kerk belijdt en van harte omhelst en om die diep te planten in het hart van hare toekomstige dienaren. De Kerk kan buiten haar niet bestaan en haar kenmerkend karakter bewaren, evenmin als zulk eene inrichting bestaan kan en aan de Kerk geven kan, wat zij noodig heeft zonder aan haar ten nauwste verbonden te blijven. Kerk en school zijn één, zoodat ook hier het woord geldt: Hetgeen God te zamengevoegd heeft, scheide de mensch niet. Inrichtingen, die bestaan gescheiden van de Kerk en door staatsbemoeiing ondernomen hebben haar te voorzien met Herders en Leeraars, hebben zooals bewezen is door de geschiedenis, ten allen tijde allernadeeligst gewerkt op de harmonie van de Kerk als een geheel en op de zuiverheid der Leer. Men denke slechts aan den toestand der Hervormde Kerk in Nederland, die hare Leeraren ontvangt uit de Staats Universiteiten. Dáár vindt men de meest strijdige elementen vertegenwoordigd en kunstmatig tezamengevoegd. Dit is de oorzaak van den chaotischen toestand dien men daar beleeft en daaraan moet het hoofdzakelijk toegeschreven worden de verbrokkeling van de ware eenheid, die miskenning en bestrijding van het Goddelijk gezag der H. Schrift, het ontstaan, voortbestaan en voortwoekeren van het zoogenaamd modernisme dat een vloek is voor Kerk en Staat.

Daarom kunnen wij, kinderen der gescheiden vaders, hen en den stichter der Kerk, naast God, niet genoeg dankbaar zijn, dat zij van stonden aan gezorgd hebben, dat de inrichting der Kerk tot stand gekomen is zonder bemoeiing van buiten en ten nauwste met de Kerk vereenigd. Zij hebben het begrepen, wat de school is en blijft, dat zal de Kerk zijn en blijven. Aan ons en het opkomend geslacht verblijft de taak om te bewaren wat zij ons hebben gegeven en voort te bouwen op de grondslagen door hen gelegd. Zóó alleen

wordt, met de hulp des Heeren, eene schoone en gelukkige toekomst verzekerd aan de Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika, gesticht onder zoo veel lijden en strijd.

Eer wij tot een ander punt overgaan wenschen wij hier te wijzen op een bedroevend feit, dat de aandacht en opmerkzaamheid van elk belangstellend lid moet trekken, n. l. dat betrekkelijk weinige jongelingen zich aanmelden om opgeleid te worden voor het ambt van Herder en Leeraar. Wij vreezen, dat de oorzaak hiervan gezocht moet worden, aan de eene zijde, in de zucht naar winstgevende betrekkingen in de maatschappij en, aan de andere zijde, uit eene verkeerde berekening, dat men, na volbrachte studiën, niet spoedig genoeg geplaatst zal worden. Die vreeze en die zorg zijn echter ongegrond. Nog nooit waren wij met onze Proponenten opgescheept, daarenboven, als de Kerk zich zoo blijft uitbreiden en er komen niet meer personen, die zich van harte overgeven aan den dienst der Kerk, vreezen wij, dat binnen een betrekkelijk korten tijd, er een predikanten-nood zal ontstaan.—Of zou het ook ten gevolge van den invloed van den tijdgeest zijn? De tijdgeest zoekt alles te beheerschen en in zijne macht te houden. De scherpe lijn tusschen secularisme en godsdienst zoekt hij weg te cijferen door, aan de eene zijde, de een te verheffen en, aan de andere zijde, de waarde, de belangrijkheid en het noodzakelijke van den andere te verminderen. Hij wil eene verzoening tusschen beide, welke eene onmogelijkheid is, terwijl elke poging daartoe zijn moet ten nadeele van het geestelijk leven, de zuiverheid der Leer en het eigendommelijk bestaan der Kerk. De tijdgeest moet met kracht bestreden worden en om dit met eenig gevolg te kunnen, moet de Kerk zorgen, zooveel in haar vermogen is, dat hare toekomstige Leeraren toegerust worden met de noodige kundigheden; moet zij zorgen, dat zij een degelijk wetenschappelijke opleiding ontvangen.

II.

Dit brengt ons tot het tweede punt van onze beschouwing, de noodzakelijkheid eener grondig wetenschappelijke opleiding. Salomo zegt: "Goud is er, en menigte van robijnen, maar de lippen der wetenschap zijn een kostelijk kleinood." De noodzakelijkheid van de beoefening der wetenschap voor de toekomstige Herders en Leeraars te betoogen achten wij geheel overbodig, daar wij op dit punt eenstemmig zijn in ons denken, spreken en handelen. Reeds bij haar ontstaan toonde de Gereformeerde Kerk, dat zij van het gewicht eener wetenschappelijke opleiding geheel doordrongen was. Wel heeft zij in de buitengewone omstandigheden van haar ontstaan op buitengewone wijze voorziening gemaakt in hare eerste behoeften. Zoo heeft ook de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland, van welke wij de eer hebben ons de dochter te noemen, gedaan. Hetzelfde werd ook door den Heere Jezus en zijne Apostelen gedaan in de eerste dagen van het ontstaan van het Christendom. Abnormale omstandigheden eischen abnormale handelingen, het eene vloeit uit het andere voort. Zoodat in die eerste handelingen niets valt af te keuren, integendeel merken wij veel, dat niet genoeg door ons kan gewaardeerd en bewonderd worden.

Degenen echter, die der Kerk vijandig gezind waren, hebben aanleiding genomen uit hare bijzondere handelingen in hare bijzondere omstandigheden om haar allerlei aantijgingen naar het hoofd te slingeren en, geheel ten onrechte, te brandmerken, als anti-wetenschappelijk gezind. De Kerk heeft echter, dadelijk, zoodra zij in normalen toestand gekomen was, door hare progressieve werkzaamheden op wetenschappelijk gebied, hare verachters en verguizers den mond gestopt en, hetzij gezegd zonder in het minst te willen roemen, van hen respect afgedwongen. Waar feiten spreken zijn woorden overbodig en het bestaan van onze school, al heeft zij geen grootsch uiterlijk, staat daar als eene krachtige getuige, dat wij op het gebied der wetenschap geen conservatisme huldigen, al rekenen wij het ons ook eene eer om, wat de leer der Gereformeerde Kerk en de Godsopenbaring aangaat conservatief te zijn—maar dat wij het karakteristieke van het ware protestantisme eerbiedigen en ons dienovereenkomstig gedragen.

Hoewel het dus niet noodig is de noodzakelijkheid van de beoefening der wetenschap te bepleiten, achten wij het echter niet geheel overbodig de volgende twee opmerkingen te maken, ook vooral met het oog op onzen tijd. Onze eeuw is de eeuw van vooruitgang en is bijzonder merkwaardig door de groote vorderingen, die reeds gemaakt zijn en nog steeds gemaakt worden op wetenschappelijk gebied, wel zoo, dat zij daarom beschouwd wordt als de verlichte eeuw. In meer dan een opzicht is die vooruitgang merkwaardig. Men denke slechts aan de vernielende en verwoestende werktuigen, waarmede als in een oogenblik duizende menschenlevens vernietigd kunnen worden en zoovele zielen in de eeuwigheid geslingerd; men denke slechts aan de gemakkelijkheid van communicatie, zelfs tusschen de meest verwijderde plaatsen, door spoorweg en telegraaf, waardoor afstanden, om zoo te spreken, vernietigd zijn geworden; aan de voortbrengselen op letterkundig gebied; aan de onophoudelijke vermenigvuldiging van wetenschappelijke tijdschriften waarin de groote vraagstukken met verbazende scherpzinnigheid en groote geleerdheid, beredeneerd en bediscusseerd worden. Onze eeuw—dit punt wordt te veel voorbij gezien—mag inzonderheid de verlichte eeuw heeten omdat zij meesterlijk de kunst verstaat om terug te voeren tot het oude heidendom in verfijnden vorm. Het ongeloof en bijgeloof steken met de grootste stoutmoedigheid het hoofd omhoog; agnostecism bedreigt de bron van het zeker weten met totale vernietiging; op grond van geologische ontdekkingen, waaromtrent op verre na het laatste woord nog niet gesproken is; op grond van de analyse van zoogenaamde fassielen wier oudheid rusten op hypothesen en niets anders, worden de meest gewaagde en allergevaarlijkste stelsels gegrond, kennelijk om de Godsopenbaring te miskennen en alzoo de kracht derzelve te ondermijnen. De stroom des tijds is alreede ook tot ons werelddeel doorgedrongen wegens de gemakkelijkheid van communicatie en de vermindering van afstanden, wel zoo, dat de vroegere eigenaardige isolatie van ons land nu tot het verledene behoort. Met de verbreking van die isolatie zijn wij, in eens, gebracht in het midden van de bewegingen en beroeringen der wetenschap, die haar invloed overal laat gelden.

Het beste wapen nu om de verkeerde en verderfelijke rich-

tingen, de valsche wetenschap en de ijdele philosophie te bestrijden is de wetenschap zelve. Onder het zwaard van Goliath valt zijn eigen hoofd het gemakkelijkst. Hiermede willen wij zeggen dat de opleiding van de toekomstige Leeraren zijn moet naar den eisch des tijds. Hij moet op de hoogte van zijn tijd zijn en bekwaam wezen zich met gemakkelijkheid en overeenkomstig de waardigheid van zijn ambt overal te bewegen.—De wetenschap moet gemaakt worden de dienares van het Christendom, als zoodanig moet zij beoefend en gebruikt worden, daarom moet, het behoeft nauwelijks gezegd te worden, het onderwijs doortrokken zijn van den Geest van Christus. De wetenschap geeft niet alles, integendeel, gescheiden van en buiten de openbaring geeft zij zeer weinig of niets met zekerheid. Toch is en blijft hare beoefening eene zaak van het allergrootste belang voor den toekomstigen Evangeliedienaar. Te meer als wij er op letten, dat hij zich in onzen tijd niet afmaken kan van het een of ander vraagstuk door eenvoudig zich te beroepen op den eenen of anderen tekst der Schrift; men is niet tevreden, veel minder te overtuigen met een spreken op autoriteit of door oratorisch declameeren; wat men wil: zijn degelijke en grondige bewijzen, daarom juist is het zoo noodzakelijk, dat de Evangeliedienaar in staat moet zijn om zijne bestrijders op denzelfden platform te kunnen ontmoeten.

Onze tweede opmerking is kortelijks deze: Door den eigenaardigen loop des tijds wordt de Evangelie-dienaar gedwongen zijn invloed als zoodanig overal te laten gelden, niet slechts in de gemeente aan zijne zorg toevertrouwd onder welke hij geene bestrijders ontmoet, niet slechts op den kansel waar hij geene tegenspraak vreest, maar ook in kringen daarbuiten. Van hem wordt steeds meer en meer gevorderd. Dit punt mag niet voorbij gezien worden en bij de opleiding moet daarmede rekening gehouden worden. Ook hier is ten opzichte van den Evangeliedienaar van toepassing het woord, dat zoo nadrukkelijk tot alle Christenen spreekt: "Gij zijt het zout der aarde, indien nu het zout smakeloos wordt, waarmede zal het gezouten worden?"

III.

Wij gaan nu over tot het derde punt van onze beschouwing om, n.l. te onderzoeken of het tegenwoordig stelsel van onderwijs in gebruik in ons land, beantwoordt aan de behoeften des tijds. Daar onze inrichting eene zuiver Kerkelijke is en vrij van staats bemoeiing, zou men allicht kunnen meenen, dat wij ons hier op een terrein begeven, waar wij geen recht tot spreken hebben. Doch alleen die vreemdelingen in Jerusalem zijn kunnen zoo denken, want voor elk denkend mensch moet het duidelijk zijn, dat het algemeen stelsel van onderwijs op de bizondere school beheerscht ja zelfs overvleugelt. Het is bekend, dat door de bestaande, examineerende Universiteit van ons land graden uitgereikt worden aan studenten en leerlingen van eenige inrichting, zoolang deze maar beantwoorden aan de door haar gestelde eischen. Zij vraagt niet van welke inrichting de aspirant komt, maar of hij de stukken, door haar te voren uitgegeven, voor het een of ander examen genoegzaam heeft bewerkt en wanneer het blijkt het geval te zijn, na gedaan schriftelijk onderzoek wordt de graad of

ondergraad aan den gelukkig geslaagden kandidaat toegekend. Feitelijk heeft zij dus de regeering van het onderwijs in hare handen en dringt haar invloed zelfs de Kerk binnen, in zooverre,—namelijk, als zij ook het Kerkelijk onderwijs metterdaad beheerscht. Dit stelsel nu kan met een woord gekwalificeerd worden: "het inpompen systeem." De natuurlijke, geleidelijke ontwikkeling wordt geheel voorbij gezien, het wordt alles mechanisch werktuigelijk. Het is regel op regel, gebod op gebod, examen op examen en bij dit alles is er groot gebrek aan degelijkheid en grondigheid. Spraken wij alleen zoo, zou men kunnen denken, dat wij met vooroordeel bezield zijn; maar, gelukkig, anderen, bekwamere mannen dan wij zijn, hebben het reeds voor dezen ingezien en aangewezen, op wetenschappelijke wijze, dat het tegenwoordig stelsel van onderwijs weinig waarborg geeft voor werkelijke bekwaamheid. Onlangs is er een artikel in "*The Nineteenth Century*" verschenen, waarin het stelsel veroordeelt wordt, en aangetoond dat het bezit van graden en ondergraden niet altijd genomen kan worden voor bewijzen van bekwaamheid. Zeker iemand heeft aangetoond dat in sommige gevallen het bezit van "*common sense*" meer waarde heeft. Dat mannen van naam het examen-stelsel veroordeelen, beschouwen wij als een gunstig teeken des tijds. Natuurlijk, kunnen examina niet onvoorwaardelijk veroordeeld worden; zij zijn in zeker opzicht, om het eens zoo te noemen "necessary evils," maar dit kwaad moet gereduceerd worden tot het laagste minimum; en vooral mag de degelijkheid der opleiding niet prijs gegeven worden en dit wordt gedaan als men aan het inpompen gaat om den leerling in staat te stellen zijn certificaat te winnen. Een graankorrel kan niet door mechanische krachten in een oogenblik tijds tot den hoogsten trap van ontwikkeling gebracht worden, de natuur heeft haar tijd daarvoor en de graankorrel moet al de stadiën door eer het tot rijpheid komt. Evenzoo is het met het verstand des menschen. Daarom zeggen wij, moet de ontwikkeling natuurlijk zijn en de onderwijzer het beseffen: op het verstaan, het begrijpen en het kennen komt het aan.

Doch, zooals gezegd, maken wij hier slechts gewag van het algemeen stelsal in zooverre als het ook invloed uitoefent op het vrije onderwijs. In hoeverre de Kerk dien invloed mag toelaten' willen wij hier niet in overweging nemen. Alleen wenschen wij op te merken, dat de Kerk haar recht haar niet uit de hand mag laten nemen. Zij alleen is bevoegd om den maatstaf van bekwaamheid voor hare dienaren te bepalen. Het is gevaarlijk als zij den Staat toelaat, al is het dan ook indirect, zich te bemoeien met de opleiding van hare toekomstige leeraren, daaruit kan heel gemakkelijk voortvloeien eene verwereldlijking van de Kerk. De Kerk behoort onafhankelijk te zijn op haar terrein.

Wij zouden op dit punt nog heel wat kunnen zeggen, als wij in bizonderheid konden treden, maar dit ligt niet in ons doel. Wij hebben slechts op dit punt willen wijzen, dat het stelsel door ons bedoeld ons niet geeft wat wij behoeven en dat zooverre als het een "inpompen" is van een weinig boekgeleerdheid, zonder behoorlijke en degelijke ontwikkeling, wij ons daarmede niet tevreden mogen stellen."

Deze redevoering werd eindelijk besloten met eenige toespraken, gericht tot de gemeente, de Kuratoren en Leeraren, den Prof. Theologicus en eindelijk tot den verkoren Prof. in de letteren. Hierna vond de installatie plaats.

Rede door Prof. St. Postma, B.A., bij gelegenheid zijner installatie tot Prof. Literarum aan de Theol. School der Geref. Kerk gevestigd te Burgersdorp, Z. Afrika. (*Te Burgersdorp, 12 Juli 1890*).

De vreese des Heeren is het beginsel der wetenschap."—Spr. 1 : 7.

Zeer Gewenschte Toehoorders!

Indien heden iemand mij vroeg: Waartoe deze plechtigheid in het Godshuis? Zijn wij niet gekomen om getuigen te zijn eener plechtige aanvaarding van en inleiding tot het werk van het onderwijs en waarom dan bij voorkeur in het Godshuis vergaderd?" Mijn antwoord zou zijn eene verwijzing naar het Schriftwoord hierboven nedergeschreven. Wij zouden hem verder herinneren aan den naam van onze Inrichting "de Theologische School" als het beginsel uitsprekende dat dat Schriftwoord behelst. Het moge eene toevallige omstandigheid zijn dat de naam van de Inrichting onzer Kerk geene verandering onderging nadat een Literarische Departement daaraan werd toegevoegd, toch bewijst het dat wij aan die verandering zoo dadelijk niet behoefte gevoelden. En thans zouden wij het allerminst wenschelijk achten. Oorspronkelijk opgericht om te voorzien in de behoefte aan Leeraren kreeg zij den naam van "Theol. School." maar de Kerk besefte van den beginne aan het gewicht van Literarische vorming onzer Leeraren en van onze jongelingen voor de Maatschappij en zocht de Inrichting zoo te organiseeren dat zij naar vermogen ook kon meedoen aan de maatschappelijke behoeften des lands.

Met het oog op het thans heerschend machtig streven in de geleerde wereld om wetenschap en godsdienst van elkander te scheiden en ze voor te stellen als van met elkander onverzoenbaar tegenstrijdige wereldbeschouwingen uitgaande; met het oog op het stout optreden der Goden en Christusverloochening dient de naam van de Inrichting dezer Kerk als een staand protest tegen deze verschijnselen.

Haar naam geeft ons dus aanleiding om

I. Haar *grondbeginsel* aan te wijzen en kortelijks te handhaven.

II. Hare *beteekenis* aan te wijzen voor zoover zij dat beginsel verwezenlijkt.

III. Eenige harer *eischen* te vertolken.

"De vreeze des Heeren is het beginsel der Wetenschap." Met andere woorden: *de geloovige erkentenis van God zooals de Schrift Hem openbaart is uitgangspunt, grondslag, of zooals het woord oorspronkelijk ook beteekent, het* VOORNAAMSTE *der Wetenschap.* Zietdaar het groote beginsel uitgedrukt waarop onze beschouwing van de beoefening der Wetenschap rust. De mensch is geschapen met een denkenden en vorschenden geest. Geene neiging van het hart is zoo sterk als die welke

het *hoe*, *het waarom* en het *wat* van alle natuurlijke en zedelijke verschijnselen zoekt te verklaren. Maar daar God zelf de Bron is van alle licht en leven, zooals Hij zich geopenbaard heeft in Jezus Christus, daarom is Hij zelf Bron en Middelpunt van alle Wetenschap en dewijl de menschelijke geest beperkt is kan hij met behulp van de Rede alleen niet de Waarheid doorgronden in hare breedte, hoogte en diepte. Vandaar dat elke tak der Wetenschap de Waarheid aanschouwt, onderzoekt en formuleert naar zijn bijzonder gezichtspunt. En zelfs al zoude de Wetenschap door eigene navorschingen kunnen geraken tot eene volledige voorstelling der Waarheid, zou de mensch nog niet voldaan zijn want hij heeft een hart zoowel als een verstand dat bevredigd moet worden. De betrekking tusschen gelooven en weten, tusschen leven en licht is even zoo innig als tusschen hoofd en hart in het menschelijk lichaam. Hetzelfde bloed doorstroomt beide en hetzelfde leven bezielt beide en evenzoomin als het hoofd kan bestaan zonder het hart, kan de Wetenschap gescheiden worden van den godsdienst. Dan alleen, als wij God geopenbaard in Jezus Christus aannemen door het geloof als Alpha en Oméga van alle verschijnselen ook op het gebied der Wetenschap, vereenigen zich al de takken der menschelijke Wetenschap tot een schoon geheel en zien wij de eenzijdigheid van het streven van allen die de Rede stellen tot grenspaal van ons weten. Gods Woord erkennen wij als de onfeilbare oorkonde van de Openbaring van een levenden God, begin en einde aller dingen. En deze onze erkentenis is geen blind autoriteitsgeloof, maar rust op een welgestaafd wetenschappelijk historische getuigenis, waarvoor de vijandigste kritiek moet zwichten.

En is het nog noodig in het breede de waarheid te betoogen van dit ons grondbeginsel voor de beoefening der wetenschappen? Sla op het Heelal uw oog. De ontdekkingen der Wetenschap doen dagelijks duidelijker blijken dat de gansche Natuur een produkt is van een ontzaglijk plan, een plan zóó wijd van begrip dat het zelfs de schijnbaar toevalligste omstandigheid en het schijnbaar nietigst wezen insluit, zóó oneindig verreikend in terugblik en vooruitzicht dat het eeuwen spant. Overal in de Natuur ziet men de schoonste, de liefelijkste overeenstemming tusschen oorzaak en gevolg. Het gansch Heelal is een gouden keten waarvan geen enkele schakel kan gemist worden. Laat de Materialist of Darwinist of Agnostiek ons verhevener oplossing geven van dat plan, eene oplossing die verstand en hart zóó bevredigen als het eerste hoofdstuk van Genesis.

Vestig uwen blik op het blad der geschiedenis. Hier aanschouwt gij oppervlakkig een bont tooneel van natiën en volkeren, die elkander verdringen en elkanders bloed doen stroomen in het streven naar bestaan, vrijheid of heerschappij. Doch bestudeer de geschiedenis in haar geheel en gij vindt dat er een gouden draad door geheel de geschiedenis der menschheid loopt, die zijnen oorsprong in de eeuwigheid heeft, over den heuvel van Golgotha leidt en zich verliest in de eeuwigheid. Scheur de bladzijde uit het geschiedboek, waarop Christus kruis geschilderd staat en de geschiedenis is een onoplosbaar raadsel.

Vestig uw oog verder op de Wijsbegeerte: "Wat is waarheid?" vroeg Pilatus met een spottenden glimlach, die echter getuigde van eene afgematheid en wanhopige ledigheid der ziel, welke als een vorm knaagde aan het menschelijk geluk. Diezelfde vraag verneemt gij nog heden ten dage van de jongste vertegenwoordigers van de ongeloovige Wijsbegeerte. Diezelfde glimlach, getuigde van volslagen wanhoop of ijzeren gevoelloosheid, speelt nog om hunne lippen. Getuige de gevolgtrekkingen waartoe een Hegel en Schelling gekomen zijn. Gods Woord echter lost het raadsel des levens voor ons op, op eene wijze die hart en ziel van duizenden bevredigt. De wijsgeer vraagt: "Wat ben ik?" Gods Woord antwoord: "een gevallen mensch in wien Gods Beeld verduisterd doch niet uitgewischt is." De wijsgeer vraagt: "Waartoe ben ik? Waar ga ik henen? Wat staat mij te doen? Welke is mijne betrekking tot de zichtbare Schepping?" Christus antwoord; "Alles is uwe, doch gij zijt Christi en Christus is Gods. Gij zijt op weg naar de eeuwigheid. Ik ben de Weg, de Waarheid en het leven, die in Mij gelooft zal leven tot in eeuwigheid." Wijs deze antwoorden af met verachting, en de wijsgeer staat verstomd voor deze vragen. Het leven is dan een ijdel spel; de mensch een speelbal van omstandigheden, van een blind, wreed noodlot waarvan hij zich ten slotte door zelfmoord alleen kan bevrijden.

En de taal! welke schatten van Wetenschap worden niet door hare studie onthuld! Welke verrassende bewijzen heeft zij niet geleverd tot staving van wat de Schrift getuigt: "Uit eenen bloede heeft God het gansche menschelijke geslacht gemaakt." Gods Woord moge uit de Wetenschap verbannen worden, maar God uit de taal te verbannen is onmogelijk. Een groote taalvorscher heeft de taal genoemd de eeuwige grensscheiding tusschen ons en het dier waarover het dier niet zal wagen te komen. Zij is de belichaming van een leven des geestes, zóó diep, zoo rijk aan schakeeringen dat zij onmogelijk minder kan zijn dan eene goddelijke gave. Verban de gedachte van God en onsterfelijkheid uit de taal en zij wordt een ijdele klank en de wereld aanschouwt een tweede Babel van spraakverwarring zooals een studie van de ongeloovige Wetenschap maar al te duidelijk bewijst. Maar als wij den Oorsprong der taal in het Paradijs zoeken, welk eene diepe blik schenkt zij ons niet in de geheimen van het menschelijk hart! welke schatten van ondervinding en wijsheid heeft zij niet overgedragen van het eene geslacht op het andere! Door haar deelt de geest des menschen mede wat hij gezien en ervaren heeft in werelden waar het oog schemert, het oor niet reiken kan en waarheen de hand slechts wijzen kan. Als onze taal de ontboezeming is van een Godgewijd hart, wat evenaart haar dan in welluidendheid, kracht en majesteit? Waar werd er eene taal nedergeschreven, die zoo gevoelig de teederste snaren des harten kon doen trillen; die zoo verheven de grootste vraagstukken des Heelals kon uitdrukken dan juist de taal van Gods Woord?

Nauw hiermede in verband staat de dichtkunst—dat orgaan van de ontgloeide verbeelding en van de diepste aspiraties van het menschelijk hart. Wie hebben de schoonste, de krachtigste en de lieflijkste snaren getokkeld dan juist de gewijde dichters,

Noem ons een lied dat zoo teeder tevens zoo krachtig de ziel aangrijpt als bijvoorbeeld: "'t Hijgend hert der jacht ontkomen" of "Gelijk het gras is ons kortstondig leven" enz? En zelfs waar ons oog weidt op het veld van ongewijde dichters, zijn het niet juist zij die het meest doordrongen waren van een besef van het geestelijke, het Goddelijke; waren het niet juist zij, die, als de Zieners der menschheid met Goddelijke gaven waren gezalfd om in de zichtbare Natuur, in al de schakeeringen van het menschelijk leven, de belichaming te aanschouwen van al dat schoon, lieflijk, aantrekkelijk en zielroerend is, waarin de Eeuwige Waarheid zich op duizenderlei wijze, doch in weergalooze harmonie openbaart? Vergelijk een Bilderlijk, Vondel, ten Kate of da Costa: een Shakespeare, Milton en Dante met een Byron, Shelly enz. Allen hebben zij deze gave gemeen als geboren Dichters, dat zij uitspreken datgene wat diep in het menschelijk gemoed leeft; dat hem thans vervult met jubelende hoop, morgen met verkwijnende weemoed, belichamen en aanschouwelijk maken in bezielde en bezielende taal op zulk eene wijze dat de ziel gestreeld, het oor bekoord wordt. Maar hoe oneindig hoog zwieren niet de eersten boven de laatsten! De dichterlijke ontboezemingen der laatsten mogen vergeleken worden bij schitterende diamanten in den wilde daarheen gestrooid op hunnen weg. Die der eersten zijn als het ware diamanten en parelen ingelegd in goud zoodat zij een schoon kunstgewrocht uitmaken. De snaar die de Muze der eersten aanhoudend tokkelt is te vinden in het wanhopig en zuchtend vragen van den dichter Shelly: "Van waar zijn wij, waar gaan wij henen." Verder kon zij niet omdat zij het eenige en eeuwige rustpunt mistten en hunne aandoeningen zich wentelden om de as van hun eigen troosteloos en somber *ik*. Hunne geesten zweefden nooit in die sferen tot welke een Dante en Milton zich verhieven.

En wat de kunst betreft. Nam zij niet hare hoogste vlucht toen de geest des Christendoms over hare gewrochten zweefde? Waren niet de gewrochten van de beeldhouw- of schilderkunst de schoonste die episoden voorstellen uit de gewijde geschiedenis? En wie was er die zoo den schoonheidszin kon opwekken en de Schoonheden der Natuur kon dienstbaar maken aan de Welsprekendheid als Jezus Christus; getuige zijne schoone gelijkenissen, waaraan het ongeloof zelf zijne hulde moet brengen. Met één woord, gelijk Christus het idaaal is der menschheid, zoo is Hij ook Model voor den Kunstenaar, Model voor den Redenaar, Model voor den Dichter, Ideaal ook der Wetenschap. Gelijk Hij van eeuwigheid het Leven was der Menschheid, zoo was en is en blijft Hij ook de bron des Lichts voor de Wetenschap en moet ook de Wetenschap ten slotte dienen om God in Christus te verheerlijken.

Wilt gij in een beeld aan de Schrift ontleend ons ideaal zien voorgesteld van de verhouding tusschen Openbaring en Wetenschap, gij vindt het in den Tabernakel Israëls. De Tente Gods werd vervaardigd van keurige voorwerpen die Israël nam van de Egyptenaren, deels van het beste wat de Natuur opleverde—goud en zilver en purper en edelgesteente. De Tente werd verdeeld in Voorhof Heilige en Heilige der Heiligen. De Voorhof bevatte het altaar waarop de gaven des volks gelegd werden en hunne gebeden zich vermengden met den rook die opsteeg. In het Heilige brandden de zeven lampen; daar verspreidde zich de geurige

wierook van het gouden altaar. Daar achter de statige gordijn in het Binnenst Heiligden was de Arke Gods, waarin het geschreven Verbond van God werd besloten en waarop de Heerlijkheid des Heeren woonde. Zoo zij ook de Natiën geroepen, ja zelfs de wetenschappelijke ongeloovigen, ondanks zichzelven, om goud en zilver en edelgesteenten bijeen te brengen tot den bouw van den Tabernakel der Christelijke Wetenschap. Alle onderzoekingen en scheppingen op het gebied der Natuur, der geschiedenis, der Wijsbegeerte, der schoone kunsten behooren op het brandoffer altaar der Christelijke Wetenschap gelegd te worden tot een welriekende reuk den Heere gewijd, doch niet zonder dat gedurig de wierook des gebeds zich vermengt met den reuk des Altaars. Het binnenst Heiligdom van onzen idealen Tabernakel is de Theologie, of de Wetenschap des geloofs. De Kerk is de Ark, waarin het Verbond van God wordt bewaard en die dan alleen aan hare roeping beantwoordt, als de Schechinah des Nieuwen Testaments, Jezus Christus, tusschen hare geestelijke muren woont en zij besprenkeld is met het bloed des Eenigen Hoogepriesters.

II.

Na het gezegde M. H. zal het niet noodig wezen te betoogen van welke gewichtige beteekenis eene Inrichting kan zijn, die dit grondbeginsel verwezenlijkt. Wij wijzen u slechts op de eischen des Tijds en dan zult gij gereedelijk toestemmen dat onze Inrichting, voorzoover zij ons grondbeginsel verwezenlijkt en aan de klimmende eischen des Tijds streeft te beantwoorden van de allergewichtigste beteekenis is:

Voor de Kerk. In deze dagen van Godloochening en Christusmiskenning zelfs op Theologisch gebied is het van het allergrootst belang dat de toekomstige Leeraren onzer Kerk grondig worden geoefend in de hulpwetenschappen die dienstbaar zijn aan de uitlegging der Schrift, opdat hunne uitlegging van de Schrift voldoen moge aan den eisch der belijdende gemeente niet alleen maar ook aan de redelijke eischen van een wetenschappelijk historische kritiek, en zij alzoo de leer der Kerk mogen kunnen handhaven, niet als de orakelspreuken van een blind autoriteitsgeloof maar als de uitdrukking van een geloof, dat rust op een welgestaafd historische getuigenis. Naast de verlichting des Heiligen Geestes is eene grondige studie van den tekst der Schrift met behulp van Wetenschappelijke kennis het beste middel om de Schrift te verstaan en een gezond en krachtig Christendom te kweeken.

Van groote beteekenis is eene Inrichting op Christelijken grondslag.

Voor de Maatschappij.—

Evangeliedienaars zijn tevens Burgers en Leden van de Maatschappij en als zoodanig hebben zij dure plichten te volbrengen aan de Maatschappij, en juist zij, omdat zij bewust of onbewust door anderen gesteld worden tot een Voorbeeld. Het onderwijs wordt gedurig op grootere schaal ingericht en ontwikkeling verkrijgt altoos grooteren omvang, hoe dan zal de Kerk haar licht kunnen doen schijnen; hoe zal zij een zoutend zout voor de Maatschappij kunnen wezen; hoe zal zij

eerbied afdwingen zoo hare dienaren zich niet gemakkelijk en vrij kunnen bewegen zelfs in de ontwikkeldste kringen?

Hetzelfde geldt ook van onze jongelingen, die aan onze Inrichting letterkundig worden gevormd voor de positie die zij in de Maatschappij wenschen in te nemen. Hoe zullen zij staan, in het strijdperk des levens, tegen de listige omleidingen van Satan en zijne handlangers, de wereld en het ongeloof, wanneer de wereld bekoort en het ongeloof spottend vraagt: "Waar is uw God?" Eene dure roeping hebben zij om, namelijk, door woord, wandel en gedrag het bewijs te leveren dat de Christen niet een dweeper of bevooroordeelde behoeft te zijn, maar de ijverigste en, indien behoorlijk ontwikkeld, de beschaafdste en nuttigste burger is. Hoe zullen zij ten alle tijde behoorlijke rekenschap kunnen geven van de hope die er in hen leeft, waar wetenschappelijke ongeloovigen onvermoeid zijn in het verspreiden van eene ongeloovige wereldbeschouwing en in hunne pogingen om door geslepene wetenschappelijke argumenten den Bijbel bespottelijk te maken, zoo zij niet wetenschappelijk worden toegerust tot den strijd?

Van groot gewicht voorts is eene Christelijke Inrichting: *Voor ons land en volk.*

Immers onze inrichting onderschrijft ook in haar Literarisch departement het oud Protestantsch geloof; dat onze Vaderen heeft grootgemaakt; dat geloof waaraan Engeland en Holland hun roemrijk en schitterend verleden te danken hebben; dat geloof, dat onze Vaderen en Fransche vluchtelingen naar dezen uithoek der aarde bracht en den ouden voortrekkers diende tot een staf door huilende wildernissen, door massa's van woeste barbaren en verscheurende dieren. Aan dat geloof heeft ook onze Hollandsch-Afrikaansche bevolking veel te danken dat een eigenaardigen stempel drukt op hare nationaliteit. Wij behooren nog niet tot die 19de eeuwsche verlichten, die zich Kosmopolietanen noemen en "*Ubi venis ibi patria*" (waar gij komt is uw Vaderland) in hun vaandel voeren. Elk Christenburger is geroepen, waar hij komt, te doen wat hij kan tot bevordering van die belangen, die het geluk des menschdoms betreffen op politiek en kerkelijk gebied, doch aan ieder volk heeft God zijn bijzonderen aanleg geschonken en ieder volk staat ook onder den invloed van bijzondere omstandigheden, die een bijzonder karakter geven ook aan de methode, waarop elke natie streeft naar vrijheid en geluk. Eenvormigheid, de neiging van de 12de eeuw, is een vloek voor alle gezonde ontwikkeling en allen krachtigen bloei. Neen wij erkennen het als onze heilige roeping om een echt Protestantschen nationalen geest en nationaal zelfbewustzijn te kweeken in de harten van de zonen des lands, tot welk Europeesch element zij ook mogen behooren. Daarom vinden ook de geschiedenis van Zuid Afrika en de Hollandsche taal en letterkunde eene eereplaats in onze Inrichting. Er is niets dat zoo krachtig en vruchtbaar kan medewerken tot veredeling en beschaving en verrijking van de volkstaal, die zich nog eene letterkunde moet scheppen, en van den nationalen geest als eene degelijke studie van de sierlijke Hollandsche taal met hare rijke Letterkunde.

III.

Gewichtig en veelomvattend, gij beseft het, M.H., zijn dus de eischen, die de omstandigheden des tijd stellen aan eene Inrichting als de onze; maar om daarom ook maar eenigzins te kunnen beantwoorden heeft ook zij van hare zijde gewichtige eischen en wel vooreerst:

Aan de Kerk. Wat eischt zij van de Kerk in het geheel? Wat van elke gemeente in het bijzonder? Welzeker zij eischt gaven, en veel ook, maar dat is nog op verre na niet genoeg; ja, daarop behoeft thans geen grooten nadruk gelegd te worden: immers nog het laatst verschenen rapport der Curatoren was een getuigenis voor de milddadigheid der Kerk in dezen. Neen Geliefde broeders en zusters! de School smeekt u in de eerste plaats om uwe zonen, in de tweede plaats om uwe voorbede. De betrekking van Kerk en School tegenover onze jongelingschap is even teeder als tusschen ouders en kinderen. Aan de knie van zijne moeder leert het kind zijne gebeden stamelen; maar de tijd komt, wanneer de vader zelf moet arbeiden aan de zoons om hen geschikt te maken voor de Maatschappij. Zoo ook vertrouwt de Kerk hare opgroeiende jongelingen toe aan de School om toegerust te worden voor de Maatschappij en dan?—is zij dan van verdere zorg ontslagen? Neen, hare plicht dan is die van de teedere moeder die haren zoon in de verte niet kan vergeten. Wetende hoevele gevaren hem omringen nu hij uit haar oog is, bidt zij gedurig voor hem; ontzegt zij zichzelve alle genot en gemak ten einde haren man te steunen in de kosten, die hij aan den jongeling te besteden heeft, opdat hij ruimschoots voorzien zij van alle middelen. Doet gij ook alzoo, Geliefde Broeders en Zusters! Houdt uwe zoons niet achterwege maar brengt ze, opdat wij ze mogen opvoeden, opdat zij uw steun en de kroon uws lands mogen worden. Gij hebt een duren plicht aan uwe zoons te volbrengen, die het eene zonde ware te verzuimen. Niet lang meer en uwe dagen zijn geteld en uwe kinderen zullen de vruchten erven van uwen arbeid, maar ook de wrange vruchten plukken van uw verzuim. Als gij na vijftig jaar uit uw graf kondet opstaan en het lot van uw nakroost aanschouwen en gij moest zien dat zij de arbeiders en de dagllooners zijn van eene meer ontwikkelde natie van vreemden bodem, zal uw hart dan niet bloeden? Maar dan is het te laat! Doch welk eene vreugde zal het wezen als eens uwe kinderen in de hoogste betrekkingen des lands arbeiden tot opbouwing van Gods Koninkrijk en tot heil des lands; als zij dan uwe gedachtenis zullen zegenen? Houdt het steeds in gedachte: de School is de ziel der Kerk en als zij kwijnt moet de Kerk kwijnen. Het gaat niet te zeggen: "de Heere zal voor de Kerk zorgen." Wij gelooven het ook dat God ons niet noodig heeft om het Evangelie voort te planten, maar God werkt door middelen en het is nu eens Zijn wil dat de Bedienaren des Evangelies behoorlijk opgeleid zullen zijn. Dit leert ons de Heiland zelf, die zijne jongeren drie jaren lang bearbeidde. Dit leeren ons geschiedenis en ervaring. Zorgen wij dus niet voor eene behoorlijke opleiding dan bezondigen wij ons tegen Zijnen heiligen wil.

De School heeft voorts gewichtige eischen.

Aan degenen die aan haar arbeiden. Dat gevoelt zeker niet het minst gij, Eerwaarde Heeren Curatoren, die deze plechtigheid vereerd hebt met uwe tegenwoordigheid en alzoo bij vernieuwing een blijk hebt gegeven van uwe belangstelling in het heil der Inrichting. Sommigen uwer zijn grijs geworden in dezen dienst; uw aller handen zijn vereeld door het werk. Indien de wanden van dit gebouw en van uwe woning konden spreken, zij zouden getuigen van de dagen van bange worsteling en moedeloosheid, maar ook van dagen van blijde verrassing en jubelende hoop in dit moeilijk werk. Op hoop tegen hoop ging het dikwijls, maar ook zelfs waar uw voet wankelde op een glibberig pad, greept gij met bevende hand het vaandel met de leuze "Voorwaarts in den Naam des Heeren." En ook deze dag is wederom getuige dat de Heere zijne kracht in uwe zwakheid wil volbrengen. Hebt gij, in den naam der Kerk, mij, een zoon uwer Inrichting, het werk der opleiding toevertrouwd, onthoudt mij uwe raadgeving en voorlichting niet en bidt voor mij dat de Heere mij begenadige opdat ik mij het vertrouwen der Kerk moge waardig maken.

De School eischt veel! Dit hebt gij het meest ervaren, dierbare Vader, wien de Heere het schonk uw jubelfeest te vieren ter gedachtenis van uwe toetreding tot de Evangeliebediening en thans uwen derden zoon geroepen ziet om aan uwe zijde te arbeiden. De Heere zond u om een heerlijk werk in Zuid-Afrika te beginnen; om Gods Koninkrijk uit te breiden, maar ook om een der hoeksteenen te leggen van het nationale gebouw van ons land en volk. De graven uwer dierbaren, in Europa en hier; de kroon der grijsheid kunnen getuigen—de woningen waar gij een deel uws levens mocht slijten; menig bosch van het veld in de Z. A. Republiek; menig eenzaam pad, dat gij hier bereisdet kunnen getuigen, dat gij niet in geringe mate een man der smarten zijt geweest, die menigmaal een bitter kruis hebt moeten dragen achter uwen Heiland. Ja het heugt mij als de dag van gisteren en het is in mijne ziel gegrift met onuitwischbare teekenen, hoe, gij bange nachten doorbrachtet aan mijne sponde, toen gij worsteldet met den Engel des Doods om mijn leven,. Gij zelf werdt onlangs neergeworpen op uw krankbed en zijt als van den rand des grafs teruggekeerd. Uwen eersten Afrikaanschen zoon eischte de Heere om henen te zenden naar een verren oord, gescheiden van u door bergen en bruischende. golven om daar uw werk voort te zetten en wie weet of het hem ooit zal vergund worden om de oogen u te sluiten. Maar, O wonder van Gods genade; die de heerlijkste bloemen juist om uw kruis deed ranken. Aan U werd Jezus woord volbracht: "Niemand is er, die verlaten heeft huis, of broeders of zusters om Mijnentwil of hij ontvangt honderdvoud." Immers een schaar van kweekelingen, reeds bevorderd tot en gezegend werkzaam in de Bediening mocht gij rondom u zien; vele dierbaren ontnam de Heere u, maar gaf u anderen in de plaats om een lichtstraal van huiselijk geluk op het laatste van uwen levensweg te werpen, Uwe zoons mocht gij bevorderd zien tot het werk door u gesticht. Gij hebt den strijd bijna volstreden; gij hebt den avondstond uws levens bereikt; nog eischt de Heere van u om jongelingen in te

leiden in het Binnenst Heiligdom der Christelijke Wetenschap; mij heeft Hij geroepen om aan uwe zijde te arbeiden. Hem alleen de lof en de eere! Hoelang ik dat voorrecht zal mogen genieten weet God alleen, maar zijn Naam zij gedankt, dat waar ik alzoo sta aan het begin der gewichtige loopbaan, uw woord en raad mij nog mogen terecht wijzen. Met bevende hand aanvaard ik het werk in het diepe besef van mijne gebreken en het gewicht van het werk, en ware het niet dat het woord mij gedurig in de ziel klonk: "niemand die de hand aan den ploeg slaat en ziet naar hetgeen achter is, is bekwaam tot het Koninkrijk Gods," de moed ware mij reeds lang ontzonken, Daarom, dierbare Vader! vraag ik ook uwe voorbede, uwe laatste raadgevingen. De Heere geve u een lieflijken avondstond te beleven te midden der uwen; geve u eene zachte nachtrust; een heerlijken morgenstond in de armen van uwen Heiland.

Niet minder gevoel ik behoefte aan uwe raadgeving en voorbede, Geliefde Broeder, van wiens hand ik het werk mocht overnemen. Zeker, uwe tegenwoordigheid is blijk van uwe belangstelling; maar hoe groot uwe liefde en ijver geweest zijn voor deze Inrichting, kunnen zij getuigen die deels nog aan de School, deels henengegaan zijn in de Maatschappij, in wier hart uw naam leeft in dankbare herinnering. Dit kan niet het minst getuigen ik dien gij ziet geroepen tot uwen opvolger. Wat het Literarische Departement thans is werd zij onder uwe leiding. Zeker is deze dag ook voor u een dag van vreugde, dat gij, in hetgeen gij aanschouwt, de vrucht moogt plukken van hetgeen gij dikwijls met moeite, verdriet en zuchten hebt gezaaid. Aan uwe hand mocht ik de lange loopbaan der voorbereiende studie betreden. Onvergetelijk zijn mij de uren die wij met elkander mochten arbeiden; en geloof mij waar in dit moeilijk werk de moed mij soms ontzonk, heeft uw voorbeeld van onvermoeiden ijver mij steeds voor de aandacht gezweefd en mij met nieuwen moed bezield. De Heere geve u rijken zegen in uwen nieuwen werkkring en wij weten het, de School blijft u dierbaar en dat tot u gezegd is veel gezegd.

En nu, geachte heeren Studenten! die ik thans mijne geliefde kweekelingen mag noemen, heeft ook niet de School hare eischen aan ons? Zeker en wel de allergewichtig te. Sommigen uwer zijn nog jong, maar niet te jong om het gewicht der toekomst te beseffen. Sommigen uwer zijn reeds gekomen tot den mannelijken leeftijd en hebben reeds den eersten vuurproef des levens ondergaan. Ik herinner u aan een woord, onlangs aan u gericht door een Vader dezer Inrichting bij gelegenheid van den verjaardag der School. Z.E.W. zeide o.a. anderen: "Och! mocht ik weer bij u op de banken zitten, mijn hart zou ontbranden van ijver." Ziet, die taal van een man die reeds grijs geworden is in dienst van Kerk en School. drong mij door de ziel. en deed mijn hart ontgloeien van ijver, maar tevens mijn aangezicht blozen als ik dacht aan het verledene, aan zoo menig uur dat voor mij verloren ging.

Ik herinner u aan het afscheidswoord van uwen voormaligen leermeester, toen hij u het beeld van de heerlijke toekomst,

die voor u ligt, schilderde en het lieflijk Kanaän, dat zich ontvouwde voor het oog van een Jozua en het leger van Israël. Eene heerlijke toekomst opent zich voor Zuid Afrika, voor u, en gij, zonen des lands! de eer, maar ook de verantwoording rust op u om Zuid Afrika hare plaats te doen innemen in de rei der volkeren. God heeft u geroepen om een groot werk te doen voor Kerk, land en volk. Gij zijt geroepen om het gebouw van onze nationaliteit te helpen oprichten, wee u zoo gij de hand laat verslappen, uwe toekomst verspeelt en niet bouwt op den eenigen hoeksteen Jezus Christus! De ruïnen van uwe Kerk; de puinhoopen van uw land en volk zullen eens tegen u getuigen. Komt, geliefde jongelingen, laten wij ontwaken; laat de vreeze Gods ons bezielen; Vaderlandsliefde ons doen blaken; dorst naar kennis ons doen smachten; laten wij een verbond maken met elkander, dat voortaan elk uur onzes levens God en Vaderland zullen gewijd zijn. Laten wij het Vaandel, waarin wij schrijven: "Voor God en Vaderland"—hoog houden en niet rusten voordat het geplant is in het midden van Zuid Afrika en onze Kerk en School eene milde bron van zegen geworden is voor ons land en volk. Vele en machtige vijanden zullen wij te bestrijden hebben, op geestelijk en maatschappelijk gebied, maar laten wij met den troffel in de eene hand, het zwaard in de andere, "ons opmaken en bouwen een Tempel voor den God onzer Vaderen:" een eeuwenheugend monument voor land en volk, en "God van den Hemel zal het ons doen gelukken."—Het zij zoo!

GEDACHTENISREDE VAN MIJNEN 50 JARIGEN DIENSTTIJD IN HET EVANGELIE VAN JEZUS CHRISTUS.

Uitgesproken—op verzoek des Kerkeraads der Gemeente van Burgersdorp, op den 12den Juli 1890,—daar anders de 5de Juli 1890 de werkelijke Verjaardag was. (D. Postma, Sr.)

Voorgezongen, Ps. 103: 1.
Gebed.
Voorgelezen, Ps. 103.
Weer Gezongen, Ps. 71: 12, 13.
Zegenbede.

Tekst: Ps. 115: 1.—"*Niet ons, o Heere! niet ons, maar Uwen Naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil.*"

Waarde Toehoorders, gij verwacht heden van mij geene gewone predikatie, maar eene gedachtenisrede, die voornamelijk het karakter heeft van eene mededeeling,— van eene vertelling.

I. Wat spreken over de ontboezeming in onzen tekst.

1. Het is, M.H.! geen gering voorrecht dat iemand van aanzienlijke en vermogende afkomst is. Daarop beroemt men zich dan ook in de wereld, en de wereldsche mensch is daarop doorgaans trotsch. Maar de mensch zelf heeft daartoe toch

niet meegewerkt, Het is enkel de beschikking der Voorzienigheid Gods, dien hem in zulke voordeelige omstandigheden deed geboren worden. De geloovige, die in alles Gods Voorzienigheid erkent roept ook in dit opzicht uit: "Niet ons, o Heere! niet ons. maar Uwen Naam geef eere!"

Welk een groot voorrecht is het ook van vrome ouders geboren te zijn, en eene Godvruchtige opvoeding genoten te hebben. De geloovige, die dit als het grootste voorrecht acht dat hem in zijne jeugd is ten deele gevallen, zal hierover ook uitroepen: "Niet ons, o Heere! niet ons, maar Uwen Naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil.

2. Elk mensch wil gaarne eene goede positie hebben in de Maatschappij. In dit geval kan de mensch als middeloorzaak zelf veel doen door eene verstandige keus, goed overleg en vlijt, maar het gelukkig slagen hangt toch geheel af van den zegen des Heeren. De geloovige zal dan ook nimmer op eigen kracht, wijsheid noch vlijt roemen, maar alleen op 's Heeren goedgunstigheid en zegen, als hij zijne wenschen en pogingen mag vervuld zien, en roept uit: "Niet ons, O Heere! niet ons, maar uwen naam geef eere."

3. Hoe gaarne wil elk gelukkig zijn in den huwelijken staat. En geen wonder; want het spreekwoord zegt: Een gelukkig huwelijk is een hemel op aarde, maar een ongelukkig huwelijk is een hel op aarde. En in dit spreekwoord is veel waars.

Jammer dat sommigen door eene geheel verkeerde keus en onbedachtzaamheid eene verkeerde echtverbintenis aangaan, en naberouw komt dan te laat. Jongelieden dienen zelven beter toe te zien en de ouders hebben desaangaande ook eene dure verplichting om den besten raad te geven. Dan, men kan in dezen ook niet alles te voren zien noch vermoeden. Onverantwoordelijk evenwel voor de betrokkene personen, als ook voor de respectieve ouders, als men te voren de onwenschelijkheid van zulk eene echtverbintenis kon inzien en toch zijn gang laat gaan.

Maar, o hoe gelukkig zij, die eene verstandige keuze doen en in den Heere trouwen; die dan ook 's Heeren gunst en zegen in hun huwelijksleven mogen ondervinden. Dan, ook dezen, ofschoon zij zelven, zooveel in hun vermogen was, hun eigen geluk hebben helpen bevorderen, zij zullen de gelukkige uitkomst en de gezegende gevolgen niet aan hun beleid toeschrijven, maar dankbaar en in den Heere uitroepen: Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eere! Want de geloovige erkent in alle dingen de Voorzienigheid Gods, en vooral in zake het huwelijk.

Zoo hebben wij dan bij al het goede in alle standen en toestanden het oog gesicht te houden op de goede Voorzienigheid Gods over ons, en bij de ondervinding daarvan Hem alleen alle eer en roem daarvoor toe te brengen.

Dit wensch ik ook heden te doen; daarom zal ik nu in de tweede plaats meêdeelen.

II. *Hoe ik tot de Heilige Bediening ben gekomen, en daarin door Gods genade ben staande gehouden tot op dezen dag.*

Het zal niet wel voegen alle bijzonderheden desaangaande publiek mede te deelen, maar ik zal u hoofdzakelijk mijne

geschiedenis vertellen, vooral in betrekking tot de H Bediening, die ik nu gedurende 50 jaren mocht vervullen.

1. Ik kan niet roemen op eene vermogende afkomst; maar wat mij boven alle aardsche voorrechten dierbaar is te vermelden: Mijne geliefde Ouders waren brave burgers en oprecht Godvruchtige lieden, en zulk eene opvoeding was ons deel. Reeds hierbij roep ik al uit: Niet ons o Heer! niet ons, maar uwen naam geef eer!

Den vromen Vader verloor ik door den dood toen ik nog maar vijf en een halfjaar oud was. Zoo bleef de opvoeding alleen in de hand onzer dierbare Moeder, die zich daarin ook uitnemend heeft gekweten. Eéne bijzonderheid aangaande onze uitwendige omstandigheden wil ik u toch mededeelen; want die strekt ook tot opluistering van Gods goedertierenheid over ons. Met het verlies van den Vader ging ook te loor het vermogen tot levens onderhoud. Sommige vrome vrienden zeiden, terwijl ik het ook hoorde: "Als die weduwe nu maar niet bezwaard was met den kleinen jongen, dan zou het nog gaan."

En, o wonder van genade! die kleine jongen groeide voorspoedig op en was de hard werkende Moeder spoedig tot hulp. Met zijn 15de jaar was hij in staat te zeggen: "Nu Moeder, geene ondersteuning meer van elders, met Gods hulp zullen mijne handen u het noodige verschaffen." En ik heb het mogen doen tot haren hoogen ouderdom van meer dan 70 jaren. Maar ook hier roep ik uit: Niet mij, o Heere! maar uwen naam geef eer!

Zoo ontving ik dan alleen van mijne Moeder, zaliger gedachtenis! opvoeding en onderwijs, en die was eene zeer gelukkige opvoeding. Wel was ik als kind dikwerf van gedachte dat die opvoeding wat te streng was; want andere kinderen hadden meer vrijheid dan ik; doch toen ik door Gods genade met mijn 15de jaar tot inkeer kwam en voor goed de wereldsche ijdelheden varen liet, om den Heere met geheel mijn hart te dienen, toen meende ik mijne Moeder te mogen berispen, dat zij mij niet streng genoeg bewaakt had, maar hare verontschuldiging was dat ouders de jonge kinderen ook niet al te streng moeten bedwingen, anders kan dat ook nadeelige gevolgen hebben. Ik moest dus erkennen dat zij met wijsheid den teugel had gehouden en ook—daar zij het noodig oordeelde—had gevierd. Zoo leefden wij samen in eenvoudigheid des harten den Heere dienende.

2. Maar nu ontbrandde bij mij de begeerte om tot een Bedienaar des Evangelies te worden opgeleid. Dan, hiertoe ontbrak ons het vermogen. Ik evenwel kon niet rusten; bij dagelijks zwaren arbeid begaf ik mij in tusschenoogenblikken en halve nachten—en soms nog langer—tot het bestudeeren van den Bijbel, Godgeleerde werken en Kerkgeschiedenis. Later kreeg ik uitzicht door een bevrienden predikant om op leen te studeeren, maar toen ik mij genoodzaakt gevoelde deel te nemen in de Afscheiding die toen plaats vond, verloor ik die gunst en dat uitzicht.

Wat eenigzins wonderlijk is: Uit behoefte aan rechtzinnig godsdienstig onderwijs droegen sommige ouders in onze stad hunne kinderen aan mij op, om ze catechetisch onderwijs te geven, hetwelk ik ook gaarne gaf, eenmaal in de week na mijn dagelijkschen arbeid in den avond. Daarenboven droeg onze

Kerkeraad mij op om 's Zondags de kleine gemeente te stichten met eene oefening door eigen studie ontworpen of door het voorlezen van eene geschikte predikatie. Zoo leerde ik als van zelf al gaandeweg preeken.

3. En ziet, daar wordt de weg geopend, dat ik tot de studie werd afgezonderd.

Professor S. van Velzen, de eerste Leeraar onzer Kerk in de Provincie Friesland, en toen ook nog maar de *eenigste* Leeraar in die Provincie, had mij de belijdenis des geloofs afgenomen, en door die kennismaking met mij zijne aandacht op mij gevestigd. Z.E.w. meende in mij te hebben opgemerkt aanleg voor de H. Bediening. Op zijne voordracht werd door de Classis van Wanswerd, waaronder wij toen behoorden, besloten mij het voorstel te doen om mij te laten opleiden. Eene Commissie van twee ouderlingen werd tot mij afgevaardigd met dat voorstel, hetwelk ik bereidvaardig inwilligde. Maar *hoe* zoude dit kunnen geschieden daar ik toen ook nog onvermogend was om dat te bekostigen; dan van Classiswege werd mij steeds ondersteuning geschonken bij wijze van voorschot. Dus werd de weg voor—buiten mijn toedoen—gebaand. O, aanbiddelijke Voorzienigheid! Niet mij, o Heere! niet mij, maar uwen naam geef eer! (Intusschen zij gezegd, dat ik door erfgeld in staat gesteld werd, in de eerste maand na mijne ordening, alles weer terug te geven wat ik ter leen ontvangen had. Dit maakte mij ook vrij en blij.)

Ik werd dan afgezonderd tot de studie; en, daar Professor T. F. de Haan inmiddelds zich ook van het Hervormd Kerkgenootschap had afgescheiden en bij de uitgeleide gemeente zich had aangesloten, werd hij in Friesland de opvolger van Ds. van Velzen, die als Herder en Leeraar verroepen was naar Amsterdam; zoo werd ik aan de leiding van Ds. de Haan opgedragen en toevertrouwd. Onder zijne leiding werd ik bevorderd en promoveerde, tot Proponent den 10den Juni 1840.

Ik heb het voorrecht gehad tot mijne examinatoren te hebben die vier academische mannen, n.l. Di. T. F. de Haan, H. de Cock Sr., S. van Velzen en A. Brummelkamp Sr. Die in 1851 ook aangesteld werden tot de eerste Professoren aan onze Theologische School in Nederland, uitgenomen H. de Cock Sr. die inmiddels was overleden, maar zijn oudste zoon H. de Cock Jr. nam zijne plaats in onder dat viertal, en is nog met Professor van Velzen in betrekking aan die School, als de oudste Professoren; tevens zijn bij hen later nog aangesteld vier Professoren en één Leeraar in de voorbereidende wetenschappen tot hulp.

Dat examen vond toenmaals—en eenige jaren daarna ook nog—plaats in tegenwoordigheid van eene volle Provinciale Kerkvergadering, ten deele Schriftelijk, grootendeels echter mondelijk, waarbij al de leden der vergadering,—zulks verkiezende—het recht hadden den examinandus te vragen wat zij meenden noodig te zijn, ofschoon het formeele examenwerk door de Leeraren werd verricht.

Spoedig beroepen te Minnertsga in Friesland, werd ik daar den 5den Juli 1840 in het midden der gemeente geordend tot de H. Bediening door mijnen hooggeachten leermeester Ds. de Haan. Ik werd alzoo naast Z.E.w. de tweede Leeraar in Friesland, en moest in de bediening met Z.E.w. geheel Friesland bezorgen, dat

wil zeggen, Z.E.w. de eene helft en ik de andere helft tot dat er eenige hulp bij kwam. Ik was in Friesland de eerste Leeraar van de nieuwopgeleiden.

Ontzaggelijk zwaar was die bediening in dien tijd, niet alleen door het veelvuldige werk in zeer vele gemeenten, maar ook van wege de vervolging, ook van Staatswege. En ik was toen nog maar zwak geleerd—en dat ben ik nog;—ik heb mijzelven altoos eerlijk beschouwd als eene noodhulp,—ja tot op dezen dag. Maar het werk, dat de Heere mij gaf te doen, dat heb ik altoos getracht te doen met al mijn vermogen zoo goed ik kon. De nood der Kerk vereischte hulp, daarom werd de vrucht soms wat vroeg geplukt.

Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil!

4. Maar ik zoude u ook verhalen " hoe ik in de H. Bediening door Gods genade ben staande gehouden tot op dezen dag." Ja enkel door Gods genade! Volge uwe aandacht mij ook hierin.

a. Met het oog op mij zelven. bewust met mijne zedelijke zwakheid als arme zondaar, dan beken ik: Het is enkel de bewarende hand Gods die mij staande heeft gehouden tot op den huidigen dag, dat ik niet heb opgehouden den Heere aan te kleven en na te volgen. O, ik moet in dezen vooral uitroepen: Niet mij, o Heere! niet mij, maar alleen uwen naam zij de eer om uwer goedertierenheid, en om uwer waarheid wil!

b. Zie ik op mijne lichaams kracht, als jonge man had ik eene zeer zwakke gezondheid, zoodat menigeen dacht dat ik het niet lang zoude maken, ik zelf heb dat toen ook dikwerf gedacht; dan, de Heere heeft kracht en ondersteuning gegeven ver boven bidden en denken. Ik kan u verzekeren dat ik in al die jaren vóór de groote krankheid, die mij hier in October 1888 overviel, niet meer dan vijf Zondagen uit mijn dienst gemist heb om eigen krankheid. En ofschoon die even genoemde krankheid mij als op den rand des grafs had gebracht, mocht ik daarvan ook weer herstellen geheel boven de verwachting der geneeskunde, en kon ik in Febuari 1889 bij heropening der lessen mijn werk weer volledig hervatten, en zonder belemmering tot heden volvoeren altoos met vermeerdering van kracht, zoodat ik heden dezen dag met volkomene kracht en vernieuwden moed en lust voor u mocht optreden. Dit is van den Heere geschied, en het is wonderlijk in onze oogen; daarom ook in dezen: Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eere, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil!

c. Met een terugblik op de bediening die ik in die afgeloopene 50 jaren heb vervuld, o, dan sta ik dikwijls verbaasd hoe ik ben staande gebleven, en er ben doorgekomen.

De eerste jaren in Nederland waren vreeselijk zwaar; niet alleen door meer dan druk werk in de Kerk, maar ook door de vervolging van Regeeringswege onder de Regeering van Koning Willem I. Waarover wij echter nu niet in bijzonderheden zullen treden. Zulks is op een feestdag ook niet zoo aangenaam om geleden lijden breed uit te meten. Maar, Gode zij lof! Koning Willem II heeft terstond bij de aanvaarding van zijn ambt de vervolging doen staken. Het zal mij nimmer vergeten, zijne eerste woorden na den afgelegden eed waren

"Opheffing van de vervolging om der godsdienst wil en terugtrekking van de militaire macht ter deze zaak." En Koning Willem III, die nu nog leeft en regeert, heeft alle belemmerde bepalingen opgeheven.

Twee van onze Professoren Van Velzen en De Cock zijn later zelfs door Z. M. Willem III. vereerd met het ridderkruis. Gode alleen de eer!

Evenwel die eerste jaren waren zware jaren, zwaar door arbeid en druk; dan, de Heere heeft er ons door geholpen.

En de eerste jaren hier in Afrika waren ook verre van gemakkelijk. Als ik nu nog eens nadenk over al dat werk en over al die groote reizen, dan vraag ik mijzelven wel eens af: Is dat werkelijk eene *geschiedenis*!? En toch ja het is werkelijk zoo gebeurd.

Ook hier te lande was er veel te lijden, ook vervolging. Maar tot lof van de Regeeringen der drie landen, Z. A. Republiek, O. V. Staat en Kaapkolonie, moet ik het met erkenning en lof uitspreken, van die hebben wij geen tegenstand geleden, neen integendeel alle respect genoten, ook mijn persoon tot op heden. Aan die Regeeringen ook lof en dank!

Maar velerlei hadden wij particulier te lijden, en ik niet het minst. Maar bij en onder al dien hoon en smaad was mijne sterkte de beseffing: "De dienstknecht is niet meerder dan zijn Heer, noch de discipel boven zijn Meester." En werd ik met vuigen laster bezwaard, ik werd—door Gods genade—niet verbitterd, maar begaf mij op de knieën en bad: "Och Heere! laat zulks van mij nimmer waar worden!"

Dan, laat ons bij dat akelige niet langer vertoeven. Wij hebben het geleden en gedragen,—ja verdragen en dat is—Gode zij l f! nu ook voorbij. Ook hierin hebben wij ruime stof om juichend uit te roepen: Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil!

d. Zien wij op het zwakke beginsel onzer Kerk, dan was er naar berekening geen vooruitzicht. Een zeker Leeraar der Nederd. Geref. Kerk in de Z. A. Republiek zeide dan ook eens in eene Raadsvergadering: "Vervolg ze niet, want dan maakt ge martelaren, laat het maar begaan, binnen 20 jaren zal er niets meer van bestaan."—Wel, inwendige zwakheid heeft mijzelven ook dikwerf met kommer vervuld, en er vonden omstandigheden plaats, die er op aangelegd waren om veeleer af te breken dan te bouwen.

Doch de Heere heeft de booze oogmerken verijdeld en in zwakheid krachten gegeven. Hem alleen alle eer en roem!

Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eere, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil!

Wij zijn gewassen en staande gebleven, en versterkt ook met inrichtingen voor opvoeding en opleiding. Gode daarvoor lof en dank!

e. Ook in opzicht tot mijne familie aangelegenheden heb ik ruime stof tot de reeds meermalen herhaalde ontboezeming.

Veel heeft mij de Heere geschonken, soms ook veel weer afgenomen, maar daarna altoos meer terug gegeven. Wij hebben nog 12 kinderen in 't leven, zes zoons en zes dochters, van de zes zoons zijn reeds 4 in dienst der Kerk. Ook één mijner

schoonzoons is in dienst der Kerk, u welbekend en hier ook tegenwoordig. Twee mijner zoons nog van Hollandsche geboorte, de andere kinderen allen in Afrika uit uw geslacht, dus aan uw verwant. (En in een geestelijken zin mag ik al de Leeraren onder mijne zonen noemen, van wege de opleiding.) Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eere!

En, daar ik heden mijnen 50 jarigen dienstijd gedachtenis vier, is het zeker ook gepast.

III. *Een enkel woord over den verloopen,—ja vervlogen tijd te spreken.*

1. In de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland heb ik 18 jaren gediend.

2. In het jaar 1858 afgevaardigd door de Synode dier Kerk, heb ik de Gereformeerde Kerk in Z. Afrika gediend 32 jaren. Van die 32 jaren heb ik—op eene maand na—24 jaren onder u gewoond; dus op een weinig na de helft van mijn geheelen diensttijd in uw midden doorgebracht.

3. De Gereformeerde Kerk, gesticht te Rustenburg, Z. A. Republiek, begon met 15 mannen, waaronder ook Paul Kruger was, toenmaals Assistent Commandant Generaal, nu de President der Z. A. Republiek, en nog getrouw en voorbeeldig lidmaat onzer Kerk; maar twee uit die 15 trokken zich nog vóór de stichting terug uit vreeze voor tegenstand en schade.

4. Zij werd dan den 10 en 11 Februari 1859 formeel gesticht te Rustenburg onder de Seringboomen voor een particulier huis met ruim 300 lidmaten, en is daarna, niettegenstaande veel tegenstand en laster, uitgebreid in de drie landen, Z. A. Republiek, O. V. Staat en Kaapkolonie, en telt nu ruim 6,300 lidmaten. (Communicanten).

Tot haar behoort ook de Gereformeerde gemeente te Humpata, op Portugeesch grondgebied.

Dit werk is door 's Heeren hand geschied!—

Niet ons, o Heere! niet ons, maar uwen naam geef eer, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil!

Dan, eer ik besluit houd ik nog even.

IV. *Een terugblik op geheel de loopbaan.*

1. Boven bidden en denken bevorderd tot de H. Bediening. Alleen aan God de eere, maar ook gedenk ik nog altoos met dankbaarheid de personen, die middellijk geholpen hebben.

2. Niettegenstaande zwakke gezondheid in mijn vroegeren leeftijd, evenwel zoo gesterkt en staande gehouden, dat ik heden nog dezen dienst volbreng met volkomene kracht en welstand.

3. En ofschoon vele beproevingen mij overvielen, ben ik evenwel onder die alle staande gehouden en doorgeholpen.

4. En mocht ik mijzelven niet meer achten dan een zwak ja zeer zwak werktuig, in de kracht des Heeren heb ik evenwel mogen aanvatten en volvoeren wat de Heere immer op mijne hand gezet heeft,—en ik ben daarin niet beschaamd uitgekomen.

5. Heden betuig ik mijnen dank aan al de gemeenten, die ik bediende, voor hare achting en liefde met vertrouwen mij altoos bewezen, niettegenstaande mijne tekortkomingen.

6. Ook betuig ik heden openlijk mijnen dank en erkentenis aan de Regeeringen, die mij en mijn werk met respect hebben vereerd.

Inzonderheid de Regeering dezes lands en dezer plaats.

7. En vooral den Kerkeraad en gemeente van deze plaats en dit district, van welke ik zooveel achting en vriendschap geniet, en beveel mij dus met de mijnen met vertrouwen verder in uwe liefde en achting aan.

8. En, o mijne hooggeachte medebroeders in de H. Bediening! Ofschoon ik u altoos—ook in Vergaderingen de grootst mogelijke vrijheid laat, om geheel *naast* mij te staan,—ja als gij het noodig acht ook *tegenover* mij te moeten staan—want ik wensch altoos verre te zijn van eenige heerschappijvoering over het erfdeel des Heeren,—nochtans geef ik u lof voor den eerbied, die gij mij nog altoos bewijst.

O, laat ons zoo voort wandelen en werken, altijd overvloedig in het werk des Heeren, dan mogen wij ook verzekerd zijn, dat onze arbeid niet ijdel zal zijn.

O, gemeente, jong en oud! mocht ik zoovele jaren u het eenvoudig doch heerlijk Evangelie der genade verkondigen —en ik wensch het nog wel vele malen te doen—betoont dan ook door geloof en wandel, dat mijn arbeid niet ijdel—niet te vergeefs aan u is besteed.

Och, of wij allen eens daarboven in den Hemel der Eeuwige gelukzaligheid te zamen mogen zingen.

Niet ons, o Heere! niet ons maar uwen naam geef eere, om uwer goedertierenheid, om uwer waarheid wil. Amen, dat zij zoo!

DANKZEGGING.

NAZANG, PS. 73 : 12.

Hierop volgden aanspraken en voorlezingen van adressen waarop de gansche gemeente staande zong Ps. 134 : 3. En, vóór ik nog den zegen uitsprak liet ik zelf nog zingen Ps. 72 : 11.

DIRK POSTMA, oud, 72 jaren en 6 maanden.

IN MEMORIAM VAN WIJLEN PROF. D. POSTMA.

De 28ste dag van December 1890 zal lang een gedenkwaardige voor de gemeente Burgersdorp en de gansche Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika blijven. Op dezen dag werd uit haar midden weggenomen door den dood en alzoo aan de Kerk ontnomen de algemeen geachte en zeer beminde leeraar, Hoogleeraar aan de Theologische School van genoemde Kerk, de stichter derzelve, in gezegenden ouderdom.

Prof. D. Postma is niet meer. Meer dan twee maanden lang was hij sukkelend, voor een maand en eenige dagen was zijne krankheid zoo ernstig, dat hij niet meer in zijne studeerkamer kon komen. Toch bleef hij werkzaam en zag men ook hier eene verzameling van boeken om hem en bleef hij zijne aandacht vestigen op zijn werk. Hij bleef in eene blij-

moedige stemming tot op den laatsten dag van zijn leven. Met kalmte regelde hij de kerkelijke zaken, welke onder zijne zorg waren en droeg ze over aan Ds. M. P. A. Coetsee, Jr., terwijl hij de uitgave van de *Maandbode* voorloopig opdroeg aan zijnen zoon Eerw. S. Postma. Dit geschiedde op den Vrijdag vóór zijn heengaan. Van hem kan in waarheid gezegd worden: Hij heeft zijn werk afgedaan; en bij zijn overlijden waren alle zijne zaken in de beste orde. Hij heeft nooit verzuimd zijn huis te bereiden. Alles werd steeds door hem, gedurende zijn gansche leven, in zulk een orde gehouden, dat hij altijd alles in orde kon achterlaten. Het was zijn levensregel geen avond ter ruste te gaan voordat alles in orde was, want, zeide hij gedurig: "ik weet den dag mijns doods niet."

Hoewel zijn heengaan, vooral in de laatse weken, verwacht werd, was het toch onverwacht; op een oogenblik toen er misschien het minst aan gedacht werd. In den morgen vond schrijver dezes hem nog in eene blijmoedige stemming, en oogenschijnlijk niet erger dan de vorige dag. Juist op dien dag werd het H. Avondmaal door de gemeente gevierd. En juist toen het eerste gelui voor den namiddag dienst ging, had hij de laatste snik gegeven, waar hij op zijne stoel zat en alzoo is hij de rust ingegaan. Van zijne kinderen en behuwd kinderen waren Ds. M. Postma, Middelburg en Ds. J. Lion Cachet, Steynsburg hier. Ds. D. Postma Jr., die meest bij zijn geliefden Vader gebleven was, was juist Zaterdag om 11 uur teruggegaan naar Bethulie, waar hij zijn tijdelijk verblijf heeft. Namens de Curatoren werd deze treurige gebeurtenis per telegraaf Maandag morgen bekend gemaak aan al de predikanten der Kerk en die gemeenten waar het mogelijk was, terwijl ook een kabelgram gezonden werd aan Prof. H. de Kock, Kampen, Nederland. Van de meesten werden antwoorden ontvangen uitdrukking gevende aan hun gevoel van leedwezen en sympathie betuigende met de familie.

De begrafenis vond plaats op Dinsdag den 30sten. Om 3 uur kwam de deelnemende schare tezamen in het Kerkgebouw. Ds. Coetsee, de plaatselijke leeraar, betrad den kansel, las 1 Cor. 15: 26 tot het einde, sprak daarna naar aanleiding van 2 Kon. 2: 12 als volgt:—"Mijn Vader, mijn Vader! wagen Israëls en zijne ruiteren!" Deze kreet door Eliza geslaakt bij de hemelvaart van den profeet Elia, wordt ook ons in deze ure van de lippen geperst. De langverwachte, de zoo zeer gevreesde slag is neergekomen en heeft eene diepe somberheid over ons gebracht en doet ons onwillekeurig uitroepen: Mijn Vader, mijn Vader! wagen Israëls en zijne ruiteren! Zeer gepast zouden wij u hier kunnen wijzen op het hoogst gezegend leven van Elia, op zijn onvermoeiden ijver in het belang van Israël, op zijnen grooten en heilzamen invloed op het volk, maar daartoe zou de tijd ons ontbreken. Genoeg zij het met een enkel woord op te merken, dat Eliza ten volle besefte wat Israël verloor in het gezegend en zalig heengaan van den profeet, die zooveel, menschelijk gesproken, alles voor Israël was. Dit gevoel maakt zich ook thans meester van ons, nu wij dien getrouwen gezant van Jezus Christus, wiens aandenken in gezegende herinnering zal blijven en aan

wien wij met de grootste achting en den diepsten eerbied denken, zien heengaan.

Hij heeft een allernuttigst leven geleid. Zijne geschiedenis neemt eene eereplaats in de kerkgeschiedenis van Zuid Afrika.—In 1840 werd hij bevorderd tot den Evangelie dienst in Nederland, en, na daar, met zegen, in die betrekking gediend te hebben tot het jaar 1858, naar dit land afgezonden. In het begin van 1859 werd de eerste gemeente door hem gesticht en wel te Rustenburg in de Zuid-Afrikaansche Republick. Spoedig werd zijn werkkring grooter en grooter en werd er hoe langer hoe meer van hem geëischt. Verbazend zijn de afstanden door hem afgereisd, de ongemakken doorgestaan, maar daarentegen allerheerlijkst de vruchten, welke hij op zijnen arbeid mocht genieten. Op alles mocht hij kennelijk den zegen des Heeren ondervinden. Bij zijne veelvuldige werkzaamheden ondernam hij spoedig privaat, de opleiding tot het ambt van Herder en Leeraar; ook in dit werk werd hij rijkelijk gezegend. Toen in het jaar 1869 besloten werd tot de oprichting van de Theologische School, werd hij benoemd tot docent. In die betrekking diende hij de Kerk met veel zegen, terwijl hij nog verbonden bleef aan den dienst der gemeente. In 1876 bij eene reorganisatie der School werd ZEerw. met bijna algemeene stemmen beroepen tot Prof. in de Theologie. Hij nam toen evenwel de benoeming niet aan, maar bewilligde er in, op aandrang der Kerk, om te fungeeren als Prof. tot de volgende Synode. Deze kwam tezamen in 1879 en werd ZEerw. weder beroepen tot de gewichtvolle betrekking van Prof. in de Theologie. Ditmaal bewilligde hij er in en sedert heeft hij de Kerk door hem gesticht, in die betrekking gediend en genoot hij het volste vertrouwen tot op het laatste oogenblik dat de laatste ademtocht door hem uitgeblazen werd.

Zijn leven was een zeer werkzaam leven. Werken was zijn lust en bleef zijn lust. In zijne laatste dagen heeft hij het meer dan eens uitgesproken als zijne begeerte, dat het Gode genadiglijk mocht behagen hem werkkracht te schenken tot op het laatste oogenblik. Die kracht werd hem verleend, slechts voor een weinig meer dan een maand kon hij niet meer zoo onafgebroken werken en werd hij door krankheid uit de studeerkamer gehouden. Maar toch was hij ook in zijne krankheid meer of min werkzaam geweest.

Hij is nu afgelost maar zijne werken volgen, zoodat wij hier met nadruk mogen herhalen het woord, dat daar zegt: "Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven van nu aan. Ja, zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid en hunne werken volgen met hen." Vele van de gemeenten zijn door hem gesticht en alle de leeraren door hem opgeleid privaat en anderzins. Hij heeft zijn werk op aarde afgedaan, daarom heeft zijn Heiland tot hem gezegd: "Kom gij goede en getrouwe dienstknecht, beërf hetgeen voor u bereid is." Hij rust nu van zijnen arbeid.

Evenzeer heeft hij ten allen tijde, in alle omstandigheden en in alle kringen door zijn voorbeeld getoond wat de Christen zijn moet. Zijne bescheidenheid is allen bekend; met respect, vriendelijkheid en beleefdheid voorkwam hij allen met wie hij in

aanraking kwam. Hierdoor heeft hij de liefde en achting van alle rangen en standen verworven en werd hij steeds door allen hoog gerespecteerd.

Ook op het gebied van onderwijs was hij steeds ijverig werkzaam. Ook hier getuigen zijne werken van hem. In alles wat dienen kan tot bevordering van de maatschappij was hij steeds mede werkzaam en vervulde hij met nauwgezetheid zijn plicht als burger. Nooit werd zijne hulp te vergeefs aangezocht. Ook in de beoefening der Christelijke milddadigheid muntte hij steeds uit. Geene arme ging ledig van zijne woning.

Zijne dierbare betrekkingen, de Kerk door hem gesticht en de maatschappij verliezen veel aan hem. Wanneer wij beseffen hoeveel de Kerk door zijn heengaan verliest, dan kunnen wij niet anders dan met Eliza uitroepen: "Mijn Vader, mijn Vader! wagen Israëls en zijne ruiteren!"

"En Eliza zag Elia niet meer." Zoo wordt het ons verder gezegd in den tekst. Ook van hem geldt het. Wij zullen hem niet meer zien, niet meer zien *op den kansel.* Jaren achtereen mocht hij het woord ook van deze plaats voeren tot deze gemeente als haren Herder en Leeraar en ook in de andere betrekkingen door hem bekleed. Hier zal hij nu niet meer gezien worden. De stem die hier het Evangelie verkondigde, dood en leven voorstelde, het woord der vermaning, der bestraffing en der waarschuwing uitsprak, is tot zwijgen gebracht. Liefelijke troostwoorden en bezielende opwekkingen zullen niet meer van zijne lippen vloeien. Eeuwige stilte omzweeft de lippen. Deze plaats zal hem niet meer kennen. Hij is heengegaan om niet weer terug te keeren. De hand, die hier het zaad des woords strooide, ligt nu koud, roerloos en gevoelloos op de borst waaruit hij met zooveel gloed sprak en die steeds brandde, van warme belangstelling in het heil der gemeente en in het welzijn der Kerk.

Hij zal niet meer gezien worden op de vergaderingen. Daar zal zijne plaats nu ledig staan. Het is bekend hoe geregeld en getrouw hij steeds was in de bijwoning der vergaderingen. Belangrijke vergaderingen zijn op handen en wij zullen hem daar *missen.* Het werk voor de volgende Synode aan hem opgedragen door eene vorige en dat verbonden aan zijne betrekking heeft hij nog in orde gebracht en op den Vrijdag voor zijn heengaan aan anderen opgedragen. De grijze en eerbiedwaardige Vader, die altijd plaats gaf voor het gevoelen van andersdenkenden, zal niet meer plaats nemen op de vergaderingen onder de broederen.

Hij zal niet meer gezien worden in de collegiezaal. Die aan zijne voeten gezeten hebben om onderwijs te ontvangen, weten hoe hij zich ten allen tijde beijverde in het belang van zijne leerlingen. Het verveelde hem nooit alles te verklaren, op te helderen en duidelijk te maken tot in de kleinste bijzonderheden opdat hij verstaan mocht worden door zijne leerlingen. De studenten zullen den geliefden Hoogleeraar, die steeds leefde voor zijne leerlingen *missen.* De grijze Rector, die altijd zoo vaderlijk terecht wees en opscherpte tot ijver en getrouwheid zal niet meer gehoord worden. Zijn werk heeft hij afgedaan. Zijn Heer en Heiland heeft hem geroepen naar zaliger gewesten. De Theologische School is en blijft het groote monument dat altijd de herinnering aan hem levendig zal houden.

Want met die inrichting was zijn naam van het begin tot het einde onafscheidelijk verbonden.

Hij zal niet meer gezien worden in den familiekring. Ook daar staat zijne plaats thans ledig. Wat hij als man, vader en vriend was, is overbekend en behoeft geene opzettelijke vermelding. Het is thans de droeve uitroep van de Kerk, van vrienden en van kinderen: "Mijn Vader, mijn Vader! wagen Israëls en zijne ruiteren!" En hierop komt het antwoord, dat ons de droefheid dieper doet voelen: "*En gij zult hem niet meer zien.*"

Wij treuren echter niet als degenen die geene hope hebben. Wij weten in wien hij geloofd heeft en hebben de vaste hope, dat hij de rust is ingegaan, die er overblijft voor het volk van God. Zoodat wij ook hem aangaande hier het woord van den psalmist mogen herhalen: "Kostelijk is in de oogen des Heeren de dood zijner gunstgenooten."

Ook hebben wij bijzondere redenen van dankbaarheid. Ten eerste daarin, dat de Heere onze God hem zoolang heeft gespaard en zoolang kracht tot den arbeid heeft geschonken, zoodat door Zijne genade en onder Zijnen zegen, het werk voortgezet kan worden. Wij die leven en verwaardigd zijn geworden om dienaren des Evangelies te zijn, hebben nu slechts voort te bouwen op het fondament door hem in de kracht des Heeren gelegd. De ouden van dagen onder u zullen het zich nog herinneren hoe, in de dagen, toen hij het werk hier begon, angstvallig de vraag gedaan werd: "Wat zal van ons worden, als de eenige Leeraar, die wij hebben ons door den dood ontnomen wordt?" Die bezorgdheid heeft de Heere beschaamd door den zegen geschonken op den arbeid van hem dien wij straks ten grave zullen dragen. De Heere heeft in Zijne genade voor alles gezorgd en zal verder in elke behoefte blijven voorzien; daarom, het oog naar boven gericht, op den Grooten Herder der kudde, op den oversten Leidsman en Voleinder des Geloofs.

Ook in dit opzicht spreekt de gestorvene tot ons. Het was altijd zijn lust en de keuze van zijn hart om in alles de leiding der Voorzienigheid te volgen, in gewillige gehoorzaamheid te dóen wat de Heere gebood en de uitkomst aan Hem te laten.

Daarom roepen wij u toe, Gereformeerde Kerk van Zuid Afrika: "Laat de moed niet ontzinken,—wanhoopt nimmer aan den zegen Gods; blijft getrouw, getrouw tot in den dood. Zet met eenparigen schouder voort het werk dat bestaat. Blijft getrouw aan den Heere en zijn Woord en volgt Hem in ootmoedige gehoorzaamheid. Het werk door Hem begonnen en door Zijne genade zoover bevorderd, zal Hij niet laten varen. Waakt tegen verbreking of afbreking van het bestaande. Bewaar getrouw het pand door den stichter der Kerk, in den naam des Heeren ons gegeven en bouwt voort op het gelegde fondament. Zoodoende zullen de zegeningen des Heeren ons niet ontbreken en eeren wij ook de gedachtenis aan hem, die zoo veel voor de Kerk gedaan heeft en daardoor weder erkennen wij het werk des Heeren." Dit was ook de begeerte van onzen geliefden Vader. Zaterdag sprak ik nog met hem over de overdracht en over de voortzetting van dat werk. Toen gaf hij mij te kennen, dat als hij nog een oogenblik mocht vinden waarop hij

schrijven kon, hij nog een eigenhandig schrijven aan de Kerk wilde richten tot aanmoediging om het werk voort te zetten en te behouden wat wij hebben. De dood kwam echter zoo plotseling, dat hij het niet heeft kunnen doen. Maar toch weet ik het en deel het alzoo mede als blijk van zijne innige belangstelling tot het laatste oogenblik. Dat wij allen hierin zijn voorbeeld volgen!

Een andere oorzaak van dankbaarheid vinden wij daarin, dat de Heere den overledene zijn wensch en bede heeft gegeven. Het was zijne innige begeerte, dat hij kracht mocht blijven behouden tot arbeiden tot op zijn laatste oogenblik. Hoewel hij nu wel voor iets meer dan eene maand uit het werk was, was hij toch niet werkeloos geworden, of liever gezegd, niet in zulk eenen toestand gekomen, dat hij vóór zijnen dood uit zijne betrekking moest treden. Hij is voor goed afgetreden zonder emeritus te zijn geworden. Hij bleef in dienst tot het laatste oogenblik, tot het oogenblik dat de stem zijns Gods tot hem zeide: "Kom op herwaarts." Wij herinneren aan dit een en ander, opdat wij niet door overmatige droefheid de bijzondere gunsten des Allerhoogsten in ons treuren voorbijzien. De herinnering aan die bijzondere weldaden kan onze droefheid matigen en ons er toe brengen te weenen, doch niet als degenen die geene hope hebben.

Ook in een ander opzicht spreekt hij van uit zijne enge woning tot ons bij deze gelegenheid. Hij roept ons toe: "Wees mijne navolgers, gelijk ik een navolger was van Jezus Christus." De kalmte, de bedaardheid waarmede hij zijn einde te gemoet ging en daarvan sprak heeft ons steeds diep getroffen. Was er weleens een oogenblik, waarin hij bestrijding ondervond, die bestrijding werd door hem bestreden met het woord van God: "Van mijne kindsche dagen heb ik geleefd door het geloof en zoo ga ik de eeuwigheid te gemoet. Het is nog niet geopenbaard wat wij zijn zullen, maar dit zal ik nu te weten komen aan gindsche zijde. Ik heb niets te zeggen, alles is in de hand van God, met lijdzaamheid wacht ik het einde af." Zoo sprak hij meer dan eens en zoo is hij heengegaan.

Zalig is het zoo te mogen heengaan. Wilt gij den dood eens oprechten sterven, neem dan den Heere Jezus aan met een oprecht geloof. Geloof in den Heere Jezus en gij zult zalig worden. Maak geen uitstel. Bereid uw huis want gij zult sterven. Heden terwijl de Heere door Zijn Woord en door de opneming van een getrouwen dienstknecht tot u spreekt, verhardt u niet maar laat u leiden. "Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven van nu aan. Ja zegt de Geest, opdat zij rusten mogen van hunnen arbeid en hunne werken volgen met hen." Moge de Heere ons door Zijne genade het sterven leeren eer de dood het ons leert. Hij zegene het zalig en vreedzaam heengaan van zijnen knecht aan onze harten. Hij geve dat deze zoo smartelijke gebeurtenis voor alle Evangelie-dienaren, ja voor de geheele Kerk eene krachtige aansporing moge zijn tot getrouwheid aan den Heere en Zijn Woord, tot een ijverig en getrouw voortbouwen op het fondament, dat gelegd is, tot voorzetting, in den naam des Heeren, van het werk van Vader Postma! Amen.

Nadat het gebed gedaan was door Ds. Coetsee, ging men naar de woning van wijlen Prof. Postma, waar het lijk was. Hier las

Ds. Coetsee Ps. 90 en richtte hij eenige woorden tot de betrekkingen naar aanleiding van Gen. 1 : 2, 3, deze woorden : "De aarde was woest en ledig en duisternis was op den afgrond. En God zeide : "Daar zij licht ! en daar werd licht." Hierna ging hij nogmaals voor in het gebed. Nadat alles gereed was ging de lange stoet grafwaarts in de volgende orde : Vooraan de koster en de plaatselijke leeraar Ds. Coetsee : de dragers, bestaande uit acht dienstdoende kerkeraadsleden met het lijk en de slippendragers. Di. W. Cormack, W. J. Snijman, (laatstgen. was opzettelijk overgekomen voor de gelegenheid) ; Drs. Batchelor en Kannemeyer ; de familie-betrekkingen ; de Prætor der Studenten G. Kruger en Studenten, die tegenwoordig waren ; de kerkeraadsleden van de plaatselijke en andere gemeenten en oud-kerkeraadsleden met de andere predikanten en eindelijk de groote processie, vier aan vier. Van de kinderen waren nog intijds gekomen Ds. D. Postma jr. en Procureur A Postma van Steynsburg. Nadat de kist in de groeve gelaten was, sprak Ds. W. Snijman van Venterstad, wijzende op het geluk des Christens. Zijne rede was kortelijks als volgt in hoofdinhoud : "De dood is geen ophouden van bestaan, zooals in het geval van redelooze dieren. Het leven hierna is een gelukkig leven. De scheiding door den dood veroorzaakt is voor den geloovige slechts eene tijdelijke scheiding. Eindelijk wees Z.Eerw. er op, wat de School verliest in het heengaan van den geliefden Hoogleeraar, betuigde zijne sympathie met de betrekkingen en sprak den wensch uit, dat allen het voorbeeld van den ontslapene mogen volgen om ook alzoo, door de genade des Heeren, te mogen heengaan. Na Z.Eerw. sprak Ds. Cormack, predikant van de plaatselijke Ned. Gereformeerde Gemeente in het Engelsch, in naam van het Engelsch-sprekend publiek als volgt :—

Ik ben verzocht geworden een paar woorden in het Engelsch te spreken in verband met de treurige gebeurtenis die ons rondom dat open graf vergaderd heeft, en ik kan de treurige gelegenheid niet laten voorbijgaan zonder in het kort hulde te brengen aan de gedachtenis van hem die aldus uit ons midden heengeroepen is. Wij zijn hier vergaderd om de laatste eer te bewijzen aan het stoffelijk overschot van een, die vele jaren eene belangrijke plaats ingenomen heeft in de geschiedenis van ons dorp en district, en ik mag ook zeggen in de Kerkgeschiedenis van geheel Zuid Afrika. De groote schare rondom mij geeft genoegzaam bewijs van de achting waarin hij gehouden werd door alle klassen en alle Kerkgenootschappen. Ruim 25 jaren geleden—geen klein gedeelte van een leeftijd—kwam hij hier wonen in Burgersdorp als de leeraar van eene groote gemeente. Wat zijn leven en werk sedert dien tijd geweest is, is u allen bekend. Zijn geheele tijd en arbeid en gedachten en studie en pen als Prof., predıker en schrijver zijn onophoudelijk besteed geweest in de bevordering der belangen van de gemeente en de Kerk waartoe hij behoorde. Zijne geschiedenis is inderdaad de geschiedenis van zijne Kerk. Het is een organisme als het ware dat zich ontwikkelde en krachtvol bloeide rondom zijn persoonlijken en geestelijken invloed. Onder zijn organiseerende en koesterende zorg heeft het zich ontvouwd en zijne vertakkingen verspreid in de drie groote afdeelingen van Z. Afrika. Zijn leven was invloedrijk. Een krachtig verstand, een sterke wil en sterke lichaamskrachten

gaven hem al de hoedanigheden die vereischt worden om te werken en invloed uit te oefenen op andere geesten. Zijne werkzaamheid kende geene verpoosing. Het werk door hem gedaan was verbazend. Vroeg was hij elken morgen bij zijn schrijftafel zijn onderricht voor zijne studenten voorbereidende of door geschriften raad en inlichting gevende aan degenen die zich tot hem wendden om licht en raad in de zaken hun eeuwig belang betreffende. Wij kunnen ons allen goed voorstellen, hoe hij dagelijks uit zijne studeerkamer kwam en met zijn sterk gestel door onze straten ging naar de preekstoel of de klaskamer zijner studenten. Drie jaren geleden, oordeelende naar de sterkte van zijn gestel, zou men zich 12 of 15 jaren van werkzamen en nuttigen arbeid in den dienst van zijn Meester voorgesteld hebben. Maar ongetwijfeld hebben zijn onverdroten arbeid en sedentair leven de kiem gelegd van zijne laatste krankheid. Twee jaren geleden viel eene verradelijke krankheid de levensorganen aan en ofschoon de geest even werkzaam en sterk als ooit bleef, zoo namen de lichaamskrachten toch langzamerhand af. Maar toch in de tusschenpoozen van de krankheid wijdde hij al zijne krachten aan zijn levenswerk, besloten om zijn geheele leven te besteden in het bekend maken door woord en pen van den onnaspeurlijken rijkdom van Christus. De groote beheersehende beweegredenen van zijn leven was de gansche toewijding van elke kracht en vermogen aan den dienst van dien geliefden Meester, die hem liefhad, Zich voor hem overgeven en Zich aan hem geopenbaard had in de zoetheid van Zijne dringende liefde. Het geloof dat hij in zijn leven had verliet hem niet in den dood, niettegenstaande den benauwenden aard van de krankheid die hem van hier genomen heeft. Slechts de groote waarheden van het Evangelie van Christus, door een levendig geloof aangenomen, geven volkomene steun in de beproevingen des levens en worden krachtiglijk bevonden de eenige en volkomene troost de zijn in de plechtige ure des doods. In deze vallei des doods en in den grooten strijd met den laatsten vijand ondervond hij de waarheid van hetgeen hij aan anderen predikte en onderwees.

Maar "hij spreekt nog nadat hij gestorven is." Wij kunnen ons nog voorstellen, dat wij zijne stem hooren. Bij hoevele graven in dit kerkhof hebben wij naar zijne stem geluisterd, woorden van troost sprekende tot de treurenden en die hunne dierbaren verloren hadden en woorden van waarschuwing tot de zorgeloozen en onverschilligen. O luistert dan nog naar zijne boodschap en hebt gij met vurige belangstelling naar hem geluisterd in de dagen van zijn vleesch, luistert nu met plechtigen ernst in inspanning naar de stem van zijn voorbeeld, luistert naar de stem van dat geloof waarin hij leefde, waarin hij stierf en waardoor hij nog spreekt, nadat hij gestorven is. De stem des lichaams is nu stil. Het aardsche lichaam sluimert voor een korten tijd in het stof der aarde, maar de ziel—de wezenlijke mensch—die dacht en gevoelde, die leed en genoot, die invloed op uwe zielen uitoefende, leeft, leeft voor eeuwig, leeft in het paradijs van God in nauwe gemeenschap met den Zaligmaker, dien hij diende. Maar nog een kleine tijd en diezelfde lichamelijke gestalte zal weer leven, en wij, zoo wij onze belijdenis getrouw vasthouden tot het einde, zullen hem weder zien, maar O! hoe veranderd. Toen wij hem laatst hier zagen toonde het gelaat reeds de merkteekenen van

ziekte en pijn, daar zal het schitteren van eeuwige jeugd. Hier beefde de stem van menschelijke zwakheid, daar zal zij galmen in de hemelsche koren. Hier ging zijn gestalte gebogen onder aardsche zwakheden en werd zij geteisterd door een verborgen kwaal, onbereikbaar door menschelijke kunst, daar zal zij bekleed zijn met heerlijkheid en onsterfelijkheid en geen zweem van pijn of zwakheid zal haar ooit meer aanranden. Hij spreekt nog tot ons nadat hij gestorven is. Zalig zij die met hem vergaderd zijn in zijne rust.

Moge de Heilige Geest ons leeren, gelijk Hij hem leerde, wiens afsterven wij dezen dag overdenken, om onszelven, een iegelijk in zijnen werkkring, te wijden aan den dienst van God, opdat wanneer de groote dag komt, en de Troon gevestigd wordt en de boeken geopend worden, elk onzer de uitnoodiging moge vernemen: "Wel gij goede en getrouwe dienstknecht, ga in in de vreugde uws Heeren."

Na Z.Eerw. sprak de heer G. H. J. Kruger, Praetor in naam der Studenten als volgt: "Het is volbracht" zeide de Heere Jezus toen Hij den geest gaf aan het kruis. Ofschoon niemand Hem dat woord nazeggen kan in dien verhevenen zin, toch kunnen zijne volgelingen Hem dat hierin nazeggen met stervende lippen, als zij naar de genade hun geschonken, het werk hun door God opgelegd, hebben afgedaan. Maar weinigen zijn zij dien het door Gods genade geschonken wordt dit stervende te mogen zeggen, Gode zij dank! Onze eerwaardige en dierbare Doode, die nu rust in het zwijgend graf, mocht dit stervende getuigen. In één oogwenk werd zijn levensdraad geknipt. Geen afscheidswoord, geene laatste handdruk, geene laatste vermaning mochten wij, zijne leerlingen, van zijne stervende lippen vernemen, maar de vriendelijke handdruk, de vaderlijke onderrichtingen gedurende zijn leven spreken des te luider. En ofschoon verscheidene mijner medeleerlingen dezen dag niet tegenwoordig zijn, zoo ben ik verzekerd, dat gelijk ik, zij in den geest gedurig om zijn ziekbed stonden, zij ook alzoo heden in den geest treuren rondom zijn geopend graf. Zijn gansche leven was één streven, om, in de kracht des Heeren, zijne roeping te *volbrengen*. Altijd, tot op den laatsten dag, bouwde hij aan den Tempel des Heeren. Troffel in de eene hand, het zwaard des Geestes in de andere, zóó zonk hij neder en zóó—mogen wij zeggen door het geloof—zonk hij in de armen des Heilands om troffel en zwaard te verwisselen met het gewaad des lofs en der heerlijkheid.

Onze bede aan dit geopend graf is: "Heere laat die geest van ootmoed en trouwe volharding, die den overledene bezielde, ook over ons jongelingen zweven! De Heere geve ons allen uit genade dat, als de Heere des huizes komt wij, gelijk onze dierbare Vader, biddende en werkende, werkende en biddende mogen gevonden worden.—Amen!

Hierop dankte Ds. J. Lion Cachet, in naam der familie, de schare voor de belangstelling betoond en de achting en liefde den ontslapene bewezen, waarna Ds. W. J. Snijman sloot met gebed en de treurende schare uiteenging.

De opkomst was zeer groot, zelfs van Venterstad en Steynsburg waren eenigen overgekomen om bij de plechtige gelegenheid tegenwoordig te zijn. Allerwege werd groote deelneming met de Kerk en de familje betoond.

Iets meer dan 50 jaren, dus meer dan een halve eeuw moeht de Ontslapene bezig zijn in den dienst zijns Meesters.

Hij werd geboren 10 Januari 1818.
Gepromoveerd tot den dienst 10 Juni 1840.
Als zoodanig bevestigd 5 Juli 1840.
Naar Afrika gezonden tegen het einde van 1858.
Nam de dienst hier op 10 Febr. 1859 en wel te Rustenburg.
Als Docent bevestigd 29 November 1869.
Fungeerde als Prof. Theologicus van 1876.
En als Prof. bevestigd in Mei 1879.

NASCHRIFT.

Met toestemming van Mevrouw de Weduwe en eenige kinderen, laat ik hier volgen een brief van wijlen Prof. POSTMA's dierbaren vriend Ds. M. P. A. COETZEE, Sr. Deze brief werd ontvangen op den morgen vóór het overlijden en luidt als volgt:—

Lijdenburg, 19 Dec. 1890.

Den WelEerw. Heer,
D. POSTMA, Prof. Theol.

WelEerw. Heer, Geliefde Vader en Broeder in onzen Heere JEZUS CHRISTUS.

Vier Zondagen was ik afwezig en heb ik altijd het beste gehoopt. Eergister avond thuis gekomen en uit een brief van uwen leeraar vernomen van uwe toenemende krankheid, gisteren per telegraaf gevraagd hoe het gaat en het daarop gegeven antwoord is voor ons zeer bedroevend. Niet wetende of u, vader, deze regelen zult ontvangen, schrijf ik in hope, wie weet misschien gelukt het. Bevindt gij u voor den Jordaanstroom, geen nood, uwe werken zullen volgen. In God's hand waart gij een werktuig geweest en een groot werk tot uitbreiding van God's koningrijk is door u in Zuid-Afrika tot stand gebracht. In de Zuid-Afrikaansche Republiek schijnt de toekomst van de Gereformeerde Kerk schitterend. Zou dit uwe laatste woorden in geschrift moeten zijn, in den *Almanak* en *Maandbode*, —die zij ons tot troost met die zoo vele anderen. Is het de wil van onzen Drieëenigen Verbonds God u, vader Postma, van ons weg te nemen, beveel de uwen, de kerk en ons Gode en zijne genade en ga in vrede. Wij zullen u volgen, uw en ons vaderhuis is niet hier beneden, neen, Jeruzalem ons aller moeder is daar boven. Wij zullen echter blijven vragen of de Heere onze God u voor familje, de kerk en ons wil sparen, maar onderworpen aan zijnen wil, die heilig en goed is.

Is het de wil van Hem, onzen getrouwen verbonds God u van ons te nemen, dan wij groeten en kussen u: tot wederziens.

Wij brengen met deze ook nog onzen oprechten dank aan u voor de groote daden voor ons en de kerk door u gedaan. De Geref.

Kerk van Jezus is geplant in Z. Afrika. Leeraren opgeleid. Nehemia 13 : 14, 22, laatste gedeelte. Ps. 116 : 7 ; Ps. 38 : 22, 23 ; en Luk. 2 : 29—32. Nog dit vader Postma : Mijne bede is, dat de Heere u geve versterkende, vertroostende en doorhelpende genade met een zacht en zalig ontslapen. U, de uwen en ons Gode aanbevelende, nogmaals de groete met eene kus.

Uw Liefh. Broeder en Zuster in Christus,

M. P. A. Coetzee, Sr. en Echtgenoote.

HOOFDSTUK X.

STATISTIEK DER GEREFORMEERDE KERK IN 1901.

Wij meenen het niet van belang ontbloot te zijn eindelijk hier nog een plaatsje te geven aan de Statistiek der Gereformeerde Kerk, zooals die voorkomt in den Almanak dier Kerk voor het jaar 1901.

De tegenwoordige toestand der Gereformeerde Kerk kan daaruit eenigszins gekend worden, hoewel tevens in aanmerking moet genomen worden dat het haast onmogelijk is, na den langdurigen oorlog al de opgaven secuur te hebben :—

Transvaal.

	Gemeente			Predikant	Lidmaten	Zielental
1.	Rustenburg,	gesticht	1859	D. Postma	996	1422
2.	Pretoria,	,,	1859	P. Postma B.A.	1002	2103
3.	Potchefstroom	,,	1859	D. J. du Toit [Theol Dr.]	467	800
4.	Waterberg,	,,	1859	J. A. van Rooy	350	
5.	Iijdenberg,					
6.	Roos Senekal,	,,	1859	G H J. Kruger	329	845
7.	Carolina,					
8.	Piet Retief	,,	1875	Vacant	132	279
9.	Pietersburg,	,,	1889	J. A. van Rooy	170	3[illegible]0
10.	Heidelberg,	,,	1890	W. J. de Klerk	300	5[illegible]0
11.	Middelburg,	,,	1890	G. H. J. Kruger	137	273
12.	Bethal,	,,	1890	W. J. de Klerk	82	163
13.	Amersfoort,	,,	1893	Vacant	66	83
14.	Lichtenburg,	,,	1893	Vacant	167	364
15.	Johannesburg,				713	1300
16.	Krugersdorp,	,,	1896	M. Postma, M. A.	252	400
17.	Vrijheid	,,	1897	Vacant	55	91
18.	Paulpietersburg	,,	1899	Vacant	98	190
19.	Wolmaranstad	,,	1899	Vacant	101	200
20.	Zeerust	,,	1899	Vacant	87	192
21.	Christiana	,,	1899	Vacant	74	138
					5578	9648

Oranje Rivier Kolonie.

1.	Reddersburg	Gesticht	1859	J.A.du Plessis, B.A.	600	1806
2.	Bethulie	,,	1863	W. Postma ...	436	890
3.	Ventersburg,	,,	1864	Vacant	182	331
4.	Fauresmith,	,,	1872	Vacant	96	200
5.	Boshof,	,,	1872	L. J du Plessis	90	186
6.	Ladybrand	,,	1872	J. C. Kruger	150	352
7.	Vredefort	,,	1872	Vacant	109	328
8.	Philippolis,	,,	1886	Vacant	53	112
9.	Petrusburg,	,,	1891	L. J. du Plessis	239	474
10.	Wepener,	,,	1897	J. C. Kruger	57	96
11.	Thaba'Nchu	,,	1897	J. C. Kruger	65	110
12.	Bloemfontein	,,	——	Vacant	131	255
					2208	5144

Kaap-Kolonie.

1.	Burgersdorp,	Gesticht	1860	L. P. Vorster	782	1309
2.	Middelburg,	,,	1860	S. Postma, B.A.	637	1179
3	Colesberg,	,,	1860	Vacant	147	333
4.	Philipstown	,,	1863	P. Hamersma	359	675
5	Aliwal Noord,	,,	1864	Vacant	172	376
6.	Dordrecht,	,,	1869	Vacant	59	132
7.	Barkly Oost,	,,	1871	J. G. H. v.d. Walt	215	512
8.	Steynsburg,	,,	1872	P. C. Snijman, B.A.	526	1138
9.	Venterstad,	,,	1875	W. S. Snijman,	230	548
10.	Humpata,	,,	1881	Vacant	421	696
11.	Postmasburg,	,,	1883	Vacant	316	670
12.	Sterkstroom,	,,	1887	Vacant	89	176
13.	Vrijburg,	,,	1891	Vacant	34	77
14.	Holpan,	,,	1895	Vacant	17	37
15.	Jamestown,	,,	1899	Vacant	121	231
16.	Elliot,	,,	1898	Vacant	79	190
17.	Molteno,	,,	1903	Vacant	135	251
					4339	8536

	Gemeenten.	Leden.	Zielen.
In de Transvaal zijn	21	5578	9648
In Oranje R. Kolonie	12	2208	5144
In Kaap Kolonie	17	4339	8536
Totaal	50	12125	23328

GEMEENTE OPGAVEN TRANSVAAL.

Rustenburg.

Ouderlingen :—T. Eloff, H. P. Steyn, J. T. Eloff, P. van Wijk, J. H. Steenekamp, J. Erasmus, K. P. v. d. Walt, J. A. du Plessis, W. Oosthuizen, Joh. J. du Toit, S. J. van Wijck, D. Fouché.

Diakenen :—H. A. Roets, J. A. du Plessis H. P. Erasmus, P. Venter, J. H. van Dijk, P. G. W. du Plessis, A. P. Malan, T. Kruger, B. v. d. Walt, M. Loots D. Robbertse.

Van 1900 tot 1902 gedoopt 190 kinderen, aangenomen 78, met attestatie ingekomen 7, aangesloten 8, getrouwd 12 paren, overleden 244.

PRETORIA.

Ouderlingen :—E. E. Jordaan, C. H. Z. Booysen, J. A. Venter, P. T. Labuscagne, J. G. S. Opperman, M. N. Ras, P. G. Roos, D. J. Prinsloo, H. Visscher, H. Boneschans, R. Hogemind, M. Vaandrager. W. P Botha.

Diakenen : H. B K. Herman, H. S. v. d Linde, J. C. Malan, M. C. E. Opperman, J. G. Prins'oo, H. J Delen. G. L. v Jaarsveld, G. Rooseboom, D. E. Erasmus, S. W. Roos L. A. Meier, D. J. Kiezer, A. v. d. Walt.

Van 1900 tot einde 1902 gedoopt 278 kinderen, aangenomen 146, aangesloten 15, met attestatie ingekomen 24, met attestatie vertrokken 22, bedankt voor lidmaatschap 3, vervallen verklaard van het lidmaatschap 1, overleden 70 lidmaten, 202 kinderen.

POTCHEFSTROOM.

Ouderlingen :—A. G. Schutte, G. J. IJssel, C. J. Venter, M. J. Hatting, J. L. v. d. Schijf, P. J Schutte.

Diakenen :—Tj. A. du Plessis, A. G du Plessis, C. L. Jansen van Vuren, P. J. W. Schutte, C. D. Venter, D. L. Bezuidenhout.

Van einde 1900 tot einde 1902 gedoopt 129 kinderen aangenomen 75, aangegesloten met 6 attestatie ingekomen 25, getrouwd 10 paren, overleden 58 en 143 kinderen.

WATERBERG.

Ouderlingen :—M. P. v. Staden, C. B. Swanepoel, J. C. de Beer, P. S. Botha, S. J. M Eloff.

Diakenen :—J. P. v. d. Walt, Z. C. Pretorius, J. A. Enslin, J. C. Smit, Ph. J. v. d. Walt Phz.

Van 1900 tot einde 1902 gedoopt 108 kinderen, aangenomen 38, met attestatie ingekomen 11, aangesloten 2, overleden 9.

LIDDENBURG.

Ouderlingen :—P. A. Schoeman, J. A, Beetge, D. C. P. Coetsee, Ph. du Plessis, M. G. Joubert, P. J. Kotzé, G. B. Enslin, H. J. Pelser.

Diakenen :—B. C. Kruger, J. Coetsee, P. P. A. Schoeman, G. P. du Plessis, J. A. J. de Beer, C. N. Venter, J. v. d. Walt.

Er kan geene opgave zijn van gedoopten, enz. omdat Kerkboeken vernield zijn. Overleden 14 lidmaten en 48 kinderen.

PIET RETIEF.

Ouderlingen :—J. J. Potgieter, B. J. Roos, M. van Staden.

Diakenen.—J. P. Potgieter, J. H. Potgieter, D. C. Vermaak. Gedoopt 15 kinderen, aangenomen 24, overleden 54.

PIETERSBURG.

Ouderlingen.—F. Kruger, J. H. v. d. Walt, J. A. Venter, P. H. Cloete, C. A. Bothma, B. J. Venter.

Diakenen.—P. A. Venter, L. A. S. du Plessis, E. A. Venter, J. G. Cloetse en J. Last.

Van 1900 tot einde 1902 gedoopt 34 kinderen, aangenomen 17, met attestatie ingekomen 6, aangesloten 5, overleden 14 lidmaten en 60 kinderen.

HEIDELBERG

Ouderlingen.—A J. S. du Preez, J. P. L. Labuscagne, J. A. van Jaarsveld, W. H. Ackerman, J. J. Snijman, D. E. E. Maré, P. Schuurman en J. L. v. d. Walt.

Diakenen.—J. C. P. L. Labuscagne, P. Strijdom, J. P. v. d. Walt, J. P. Snijman, C. L. Dreijer, G C. Snijman, J. L. M. v. d. Merwe en W. M. du Preez.

In 1902 gedoopt 18 kinderen, aangenomen 17, overleden (zie einde van Almanak.

MIDDELBURG, (TRANSVAAL.)

Ouderlingen.—A. J. de Lange, P. C. Holtshausen, J. G. T. Vermaak, E. A. Venter.

Diakenen.—J. J. Lindeque, D. R. Opperman, J. T. van Dijk, M. van Essen, E. E. Meijer.

Overleden 11 lidmaten, 29 kinderen.

BETHAL.

Ouderlingen.—P. J. Potgieter, D. J. Opperman, B. C. Erasmus.

Diakenen.—C. H. Kruger, F. R. v. Niekerk, J. Booijsen.

In 1902 gedoopt 6 kinderen, aangenomen 8, getrouwd 5 paren, overleden 13 lidmaten, 29 kinderen.

AMERSFOORT.

Ouderlingen.—G. Coetsee, S. A. van Dijk, J. Kamp.

Diakenen.—J. A. Kruger, J. H. Cloete.

Gedoopt , aangenomen 3, overleden 4 lidmaten en 11 kinderen.

LICHTENBURG.

Ouderlingen.—H. W. Schutte, M. A. v. d. Walt, H. B. Coetsee, J. A. Venter, S. C. W. Schutte.

Diakenen.—M. P. A. v. d. Walt, J. S. Labuscagne, G. T. E. Coetsee, M. J. Venter, J. v. d. Walt.

In 1902 gedoopt 11 kinderen, aangenomen 31, overleden (zie einde van Almanak.

JOHANNESBURG.

Ouderlingen.—J. P. Kruger, H. Stoker, S. J. Buijs, S. J. Venter, J. H. Snijman, T. J. v. d. Walt, A. W. Rakers, A. J. v. d. Walt, S. Pretorius, P. J. Pretorius, N. J. Grobler. H. B. Kruger, J. H. Steenekamp, (Elandsfontein). B. J. du Plessis, (Elandsfontein), T. G. Kruger, (Boksburg.)

Diakenen :—J. S. F. Pretorius, H. B. v. Biljon, J. P. C. Pretorius, P. Stoker, P. J. Steijn, G. D. J. Venter, L. L. Kruger, I. Snijman, H. J. Pretorius, P. C. Pretorius, N. v. d Walt, A. J. Coetsee, (Elandsfontein), P. J. v. d. Walt, (Elandsfontein), P J. Botha. (Boksburg).

Van 1900 tot einde 1902 gedoopt 138 kinderen, aangenomen 136, met attestatie ingekomen 74, aangesloten 30, getrouwd 8 paren, overleden

KRUGERSDORP.

Ouderlingen :—S. A. J. Potgieter, L. Kruger, G. v. R. Oosthuisen, T. J. Kruger, J. G. Celliers.

Diakenen :—W. J. Potgieter, N. J. v. d. Walt, C. J.Smit, K. F. Oosthuisen, P. J. Pretorius.

Van 1900 tot einde 1902 gedoopt 32 kinderen, aangenomen 32, met attestatie ingekomen 3, overleden (zie einde van Almanak).

VRIJHEID.

Ouderlingen :—H. P. Breijtenbach en J. F. van Staden.

Diakenen :—M. J. van Staden en J. A. N. Breijtenbach.

Gedoopt , aangenomen 11, aangesloten 5, met attestatie vertrokken 2, overleden 6.

PAULPIETERSBURG.

Ouderlingen :—C. J. van Staden, T. J. Meijer, C. F. Marais en J. Meijer.

Diakenen :—F. A. J. Walker en H. J. Potgieter.

In 1902 gedoopt 4 kinderen, overleden 2 lidmaten en 3 kinderen.

Wolmaranstad.

Ouderlingen :—W. M. Henning, J. C. Rossouw, J. H. Fouché en T. J. v. d. Heever.

Diakenen :—A. G. Roodt, P. Venter Jr., L. J. Fouché en A. T. Renke.

Tot einde 1902 gedoopt 14 kinderen, 5 aangenomen, 4 aangesloten, overleden 10 lidmaten.

Zeerust.

Ouderlingen :—W. J. Basson, J. P. L. Snijman.

Diakenen :—S C. Bekker, M. M. Basson.

Gedoopt tot einde 1902 zijn 14 kinderen, aangenomen 17, aangesloten 7, overleden 3 lidmaten en 29 kinderen.

Christiana.

Ouderlingen :—N. P. Fourie, J. J. Venter.

Diakenen :—H. J. Naude, J. C. Vorster.

2 Kinderen gedoopt.

ORANJE RIVIER KOLONIE.

Reddersburg.

Ouderlingen :—J. E. Coetzer, Gert Kruger, J. J. Bloem, Joh. v. d. Linde, J. J. Coetzer, Piet Venter (Bakfontein), W. Botha Az., M. Botha, H. F. Venter.

Diakenen : M. Venter, W. Botha Mz., Piet Venter (Donkerpoort), Christiaan Kruger, M. Coetsee, P. Venter, (Limoenfontein), J. J. Kruger, D. Steijn, Jac. Smith.

Gedoopt van af 1901—1902 29 kinderen, aangenomen 66, ingekomen met attestatie 18, vertrokken met attestatie 16,
{gehuwd 44 paren, 31 van de Geref. Kerk,} overleden 215.

Bethulie.

Ouderlingen :—J. M. de Wet, S. J. Venter B. J. Kruger, G. J. Steenekamp, F. Coetsee, J. A. Venter.

Diakenen :—J. M. Kruger, S. J. du Plooij, J. C. Kruger, J. C. Fourie, H. T. J. Vorster, T. J. Kruger, (een wijk nog zonder diaken).

In 1902 gedoopt 39 kinderen, aangenomen 56, overgekomen met attestatie 82, overgekomen met bewijs van lidmaatschap 4, getrouwd 25 paren, overleden 160.

Ventersburg.

Ouderlingen :—H. S. v. d. Walt, L. P. Venter, W. J. Venter, N. J Coetsee, L. J. Erasmus.

Diakenen :—W. A. Venter, P. A. Meijer, H. S. v. d. Walt, W. C. Steijn, L. P. Venter.

In 1902 gedoopt 7 kinderen, aangenomen 24, getrouwd 4 paren, overleden 14, kinderen 48.

Fauresmith.

Ouderlingen :—E. A. Venter, E. J. Smit.

Diakenen :—J. C. IJssel, P. J. v. d. Walt.

Gedoopt tot einde 1902 2 kinderen, aangenomen 10, met attestatie ingekomen 2, overleden 15 lidmaten, 36 kinderen.

Boshof.

Ouderlingen :—J. H. v. d. Merwe, J. E. J. v. d. Merwe, M. J. van Jaarsveld. J. A. Venter.

Diakenen :—H. N. J. v. d. Merwe, S. T. v. d. Walt, L. M. du Plessis, J. J. v. d. Walt.

Tot einde 1902 gedoopt 28 kinderen, aangenomen 4, met attestatie ingekomen 9, met attestatie vertrokken 13, overleden 11 lidmaten, 23 kinderen.

PETRUSBURG.

Ouderlingen :—J. S. v. d. Walt, F. J. Venter, J. A. Venter, A. S. van Jaarsveld, A. P. J. du Plessis, J. H. Venter.

Diakenen :—C. E. v. d. Merwe, G. A. Venter, G. N. v. d. Berg, S. J. Venter, P. A. Venter, J. S. Venter.

Van doop en aanneming kan geene opgave zijn, omdat de Kerkboeken tijdens den oorlog verloren zijn. Overleden 58 lidmaten en 82 kinderen.

LADYBRAND.

Ouderlingen :—T. N. v. d. Walt, J. L. Mijburg, D. C. Breed, G. A. Coetsee.

Diakenen :—S. J Mijburg, G. J. Venter, S. Steyn, T. A. N. v. d. Walt.

Van 1900 tot 1902 gedoopt 22 kinderen, getrouwd 13 paren.

VREDEFORT.

Ouderlingen :—P. Malan, J. H. D. Aucamp, F. A. J. Coetsee, J. L. M. Janse van Vuren, P. C. de Bruin.

Diakenen :—W. A. S. du Plessis, S. Schoeman, C. F. C. Geere, J. J. de Bruin, P. E. M. du Plessis.

Overleden 14 lidmaten, 38 kinderen. In deze gemeente was geen doop en aanneming tijdens den oorlog.

PHILIPPOLIS.

Ouderlingen :—B. A. J. v. d. Walt, I. D. du Plessis, B. J. v. d. Walt.

Diakenen :—P. Snijman, P. J. Pretorius, A. J. du Plessis.

Getal gedoopten en aangenomen onbekend. Overleden 6 lidmaten en 14 kinderen.

WEPENER.

Ouderlingen :—D. G. J. Breed, J. H. Olivier.

Diakenen :—F. Erasmus, P. J. v. d. Walt.

Aangenomen 3, getrouwd 1, paar, overleden 4.

THABA NCHU.

Ouderlingen :—J. E. J. Coetsee, G. Olivier, Jacob Erasmus, C. Venter (in Tweespruit Hulpkamp).

Diakenen :—A. Coetsee, P. du Plessis, A. Pelser. D. Erasmus, Tjaart v. d Walt, (in Tweespruit Hulp Kamp.)

Gedoopt 1, aangenomen 3, overleden 10 lidmaten en 11 kinderen.

BLOEMFONTEIN.

Ouderlingen :—J. H. van Wijk, Johannes Venter, J. P. van Heerden.

Diakenen :—A. J H. de Kock, A. J. S. Kreiger, J. L. Olivier.

Gedoopt 6 kinderen, aangenomen 6, getrouwd 2 paren, overleden 4.

KAAP KOLONIE.

BURGERSDORP.

Ouderlingen :—J. M. Venter, J. J. W. Nienaber, S. J. van Wijk, J. A. Kruger, P. Aucamp, H. B. Coetsee, J. J. de Klerk, H. J. J. Coetsee, P. S. Venter, H. Steenekamp.

Diakenen :—J. M. Venter, J. A. Coetsee Gz., J. A. Coetsee Sz., J. Coetsee, P. J. Coetsee, D. G. Venter, H. Henning, Tj. Steenekamp, H. S. Coetsee, P. G Schoeman.

Gedoopt tot einde 1902 250 kinderen, aangenomen 124, aangesloten 7, met attestatie ingekomen 16, getrouwd 46 paren, overleden 10.

MIDDELBURG (K. K.)

Ouderlingen :—H. T. J. Duvenage, P. v. d. Walt, C. J. J. v. d. Walt, J. G. Kruger, J. J. Coetsee, H. J. v. d. Walt, J. P. Coetsee, H. Vorster, D. P. J Kruger.

Diakenen :—J. H. Vorster Sz., J. P. Duvenage, J. H. Vorster Bz., J. C. v. d. Walt, N. Vorster, A. P. C. Duvage, J. D. v. d. Walt, P. Pretorius.

In 1902 gedoopt 23 kinderen, aangenomen 28, met attest overgekomen 9, aangesloten 3, getrouwd 11 paren, overleden 4.

COLESBERG.

Ouderlingen :—J. D. du Plessis, A. Vorster, B. J. Kruger.

Diakenen :—W. J. du Plessis, I. J. Steijn, F. J. du Toit, J. Kruger.

Gedoopt sedert 1902 36 kinderen, aangenomen 19, gehuwd 5 paren.

PHILIPSTOWN.

Ouderlingen :—S. C. du Plessis, D. J. Jooste, H. J. du Plessis, J. A. Vorster, A. P. G. du Plessis, A. C. v. d. Walt.

Diakenen :—Jac. L. du Plessis, H. S. Jooste Jr., M. Venter, W. A. J. du Plessis, A. Vorster, F. J. Viljoen Jr.

Gedoopt 24, aangenomen 24, overleden 2, getrouwd 12 paren, ingekomen met attestatie 6.

ALIWAL NOORD.

Ouderlingen :—G. P. Mijburg, G. D. Kotzé, J. P. L. Hatting, H. J. Steyn.

Diakenen :—M. J. A. Coetsee, G. J. Mijburg, H. J. Alberts, F. J. Kotzé.

Tot einde 1902 gedoopt 45 kinderen, aangenomen 46, met attestatie vertrokken 21, aangesloten 2, kerk verlaten 1, getrouwd 1 paar.

DORDRECHT.

Ouderlingen :—J. L. Hatting, C. D. Aucamp.

Diakenen :—M. F. P. J. Venter, R. Kruger.

Gedoopt 7 kinderen, aangenomen 3, overleden 5.

BARKLY OOST.

Ouderlingen :—G. P. van Niekerk, J. L. Steenekamp, C. S. van Niekerk, G. Venter, I. van Heerden. H. S. Venter.

Diakenen :—H. J. Steyn, A. P. van Heerden, P. H. Steyn, W. P. J. Pretorius, A. M. Hechter.

Gedoopt 25 kinderen, aangenomen 22, met attestatie vertrokken 4, overleden 4, getrouwd 7 paren.

STEYNSBURG.

Ouderlingen :—N. v. d. Walt, S. P. B. Buys, J. C. Coetsee, P. P. Venter, G. H. J. Kruger, H. Venter, R. S. v. d. Walt, H. C. van Rooy.

Diakenen :—P. J. Buys, J. P. Coetsee, B. J. v. d. Walt, B. B. Aucamp, T. S. Kruger, P. P. Kruger, S. C. Coetsee, J. L. v. d. Walt.

Gedoopt 50 kinderen, ingekomen met attestatie 30, vertrokken 27, bedankt 2, aangenomen 61, overleden 10, gehuwd 15 paren.

VENTERSTAD.

Ouderlingen :—S. Kruger, F. N. Viljoen, M. F. Kruger, J. C. van Wijk, D. J Coetsee, H. B. Kruger, J. C. Kruger.

Diakenen :—I. S. J. van Wijk, T. Aucamp, B. R. Kruger, J. S. Kruger, J. C. Venter, N. Kruger.

In 1902 gedoopt 31 kinderen, aangenomen 18, aangesloten 4, met attestaties ingekomen 12, getrouwd 9 paar, overleden 5 lidmaten.

HUMPATA.

Ouderlingen :—P. Jgn. Labuscagne, W. M. Opperman, Ph. v. d. Walt, A. Albertse, (Kee), Jac. Chr. Potgieter, (Hanja), J. H. v. d. Merwe, (Catambella), Steph. J Grobler.

Diakenen.—(Humpata) Joh. Albertse, Jac. v. d. Merwe, Joh. Venter, Jan du Plessis; (Kee) J. J. Hansen; (Hanja) P. W. J. Koetzer; (Cattambella) L. M. Grobler.

Gedoopt te Humpata 95, te Kee 26, te Hanja 28, te Catambella 19, in het Pad 8, tesamen 176. Aangenomen te Humpata 69, te Kee 16, te Hanja 29, te Catambella 10, tesamen 124. Aangesloten 10.

Adres van den Kerkeraad Andries Albertse, Humpata, Angola, via Madeira.

POSTMASBURG.

Ouderlingen.—P. J. Venter, G. H. J. v. d. Walt, P. J. Coetsee, S. K. Venter J. J. Viljoen.

Diakenen.—L. Pretorius, J. A. Vorster, Ph. Snijman, W. van Vuren, L. E. Viljoen.

Gedoopt 72 kinderen, aangenomen 42, aangesloten 3, vertrokken 22, overleden 16, gehuwd 11 paren.

STERKSTROOM

Ouderlingen.—W. J Botha, A. J. Oelofse, J. P. Bingle.

Diakenen.—J. C. Geijer, J. J. Vosloo.

Gedoopt 8 kinderen, aangenomen 3.

VRIJBURG

Ouderlingen —S. J. v. d. Walt, J. A. Schleebusch.

Diakenen.—M. J Pelser, H. J. Coetsee.

Gedoopt 8 kinderen, aangenomen 3, vertrokken 35, overleden 9 lidmaten en 20 kinderen.

HOLPAN.

Deze gemeente is tijdens den oorlog verstrooid. Te Delports Hope, nabij Holpan, zijn 17 lidmaten met 20 kinderen – 4 kinderen overleden.

In en rondom *Kimberley* zijn 5 huisgezinnen behoorende tot de Geref. Kerk.

JAMESTOWN.

Ouderlingen.—P. W. Labuscagne, D. G. v. d. Walt, W. J. Pelser.

Diakenen :—D. G. v. d. Walt, L. D. Kotzé, P. J. Kotzé.

Gedoopt 7 kinderen, aangenomen 4, met attestatie ingekomen 18, aangesloten 6, overleden 2, gehuwd 4 paren.

ELLIOT.

Ouderlingen.—S. C. J. van Niekerk, M. van der Wath, H. G. Beetge.

Diakenen —J. H. S. Beetge, P. J. van Niekerk, W. H. Hechter.

Gedoopt 7 kinderen aangenomen 5, overleden 1, met attestatie vertrokken 3.

MOLTENO.

Ouderlingen.—J. J. van Straaten, J. A. Botha, J. P. Kruger.

Diakenen.—H. P. J. Olivier, N. T. Kruger, I. D. Hatting.

Gedoopt 5 kinderen, aangenomen 11, overleden 1.

ONDERWIJS.

RUSTENBURG.

In de Gemeente Rustenburg zijn de volgende scholen :

1. In de wijk van Ouderling T. Eloff :

A. Een Gouvernements school te Boschhoek, kinderen ? Onderwijzer O. Harms.

2. In de wijk van Ouderling H. P. Steyn :

A. Een private school te Buffelshoek, pl. m. 15 kinderen. Onderwijzeres tijdelijk, Jacoba de Lange.

3. In de wijk van Ouderling J. F. Eloff :

A. Een Gouvernements school te Wijsfontein, pl. m. 40 kinderen, bijna allen van de Geref. Gemeente. Onderwijzer Fl. P. Coetsee, Lid der Gereformeerde Kerk.

B. Een Gouvernements school te Waterkloof, pl. m. 40 à 50 kinderen, velen van de Geref. Kerk. Onderwijzeres, Miss Jerume, (Engelsch). Assistent Gert du Plessis, lid der Geref. Kerk.

C. Te Rietfontein komt er D. V. een private school en ook te Groenfontein.

4. In de wijk van Ouderling P. van Wijk :

A. Een private school te Elandskraal, met pl. m. 20 kinderen. Onderwijzer Jakobus de Ridder, lid der Geref. Kerk.

B. Een private school te Elandskraal, met pl. m. 23 kinderen. Onderwijzer A. de Ridder, lid der Geref. Kerk.

C. Een private school te Wonderkopjes met 35 kinderen. Onderwijzer Nich Niekerk, lid der Geref. Kerk.

5. In de wijk van Ouderling J. H. Steenekamp :

A. Een Gouvernements school te Zoutpansdrift, met pl. m. 40 à 50 kinderen. Onderwijzer Mr Philips (Scotsch). Assistent Jan Eloff, lid der Gereformeerde Kerk.

B. Een private school te Boschpoort, met pl. m. 20 kinderen. Onderwijzer Jak. Meijer, lid der Geref. Kerk.

C. Te Beestekraal zal D V spoedig een private school komen.

6. In de wijk van Ouderling J. Erasmus :

Een private school te Roodewal, met pl. m. 20 kinderen. Onderwijzer Jan van Leeuwen, lid der Geref. Kerk.

B. Te Waterval zal er spoedig een private school geopend worden.

C. Te Rietfontein zal er ook spoedig een private school geopend worden.

7. In de wijk van Ouderling K. P. v. d. Walt :

A. Een private school te Witrand, met pl. m. 30 kinderen. Onderwijzer A. J. A. Lessing, lid der Geref. Kerk. Assistente Huibrecht Lessing.

B. Een school te Doornpoort, met pl. m. 30 kinderen. Onderwijzer E. Wust lid der Geref Kerk.

8. In de wijk van Ouderling J. A. du Plessis :

A. Een private school te Waterkloof, 30 kinderen, waarvan 25 van de Geref. Gemeente. Onderwijzer M. de Boer, lid der Geref. Kerk.

B. Een private school te Modderfontein, 15 kinderen, allen van de Geref. Kerk. Onderwijzer C. Nieuwenhuizen, lid der Ger. Kerk.

9. In de wijk van Ouderling W. Oosthuizen.

A. Een private school te Rietfontein, 17 kinderen, waarvan 11 van de Gereformeerde Gemeente. Onderwijzer J. C. Geertsema, lid der Gereformeerde Kerk.

B. Een private school te Rietvallei, 30 kinderen, 15 van de Geref. Kerk. Onderwijzer G. J. v.d. Walt, lid der Geref. Kerk.

C. Te Nooitgedacht komt er spoedig nog een private school.

10. In de wijk van Ouderling J. J. du Toit :

A. Een private school te Lindleyspoort, pl. m. 29 kinderen. Onderwijzeres H. E. Smit, lid der Geref. Kerk.

B. Een Gouvernements-school te Dwarsspruit.

C. Een Gouvernements school te Limoenfontein, Onderwijzer Br. Hamer, lid der Geref. Kerk.

11. In de wijk van Ouderling A. J. Wijck :

A. Een private school op het dorp Rustenburg.

12. In de wijk van Ouderling D. Fouche :

A. Een private school te Commissiedrift, pl. m. 30 kinderen. Onderwijzeres tijdelijk Maria Venter, Lid der Geref. Kerk.

B. Een Gouvernements-school te Wagenpadspruit, pl. m. 50 kinderen. Onderwijzer F. A. Kruger, lid der Geref. Kerk. Deze Br. komt D. V. tegen 1 Oct naar Commissiedrift bovengenoemd.

C. Te Wagenpadspruit komt D.V. met 1 Oct. een private school.

PRETORIA.

Met dankbaarheid kan de kerkeraad melding maken van den goeden voortgang van het Christ. Nat. Onderwijs in deze gemeente. Dadelijk na den vrede hebben de leden der gemeente ingezien het onbevredigende van het staatsonderwijs wat betreft gehalte en beginsel. Met de hulp door Nederland voor het onderwijs verleend en fondsen door onze generaals uit Europa voor dat doel gebracht, is men in eens begonnen scholen op te richten, soms in tenten waar de gebouwen afgebrand zijn, en men niet de middelen had in eens gebouwen op te richten. Soms werd er een schoolhuis gebouwd, waar de eigenaar der plaats nog maar ten deele een onderdak voor zich zelven had. Als men in de toekomst wanneer het met de boerderijen beter gaat met dien ijver blijft voortgaan, is er hoop voor het behoud van ons christelijk nationaal beginsel.

Hier volgt opgaaf der scholen allen op het christelijk nationaal beginsel :

Wijk Ouderling E. E. Jordaan :

1. School op de plaats van M A. Schalekamp met 16 kinderen. Onderwijzer J. H. G. Koelman, lidmaat der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

2. School op de plaats van M. Engelbrecht met 24 kinderen. Onderwijzer N. Tromp, lidmaat der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

Wijk van Ouderling C. H. Z. Booijsen.

1. School op de plaats van J. Booijsen met 27 kinderen. Onderwijzer G. J. Boegman, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

Wijk van Ouderling P. J. Labuscagne :

1. School op de plaats van Diaken J A. v. d. Walt met 22 kinderen. Onderwijzer E. Maas, lid der Waalsche Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

2. School op de plaats van Oud. Diaken P. J. Venter met 26 kinderen. Onderwijzer W. Dekkers, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

Wijk van Ouderling J. G. S. Opperman :

1. School op de plaats van Velde, D. J. E. Opperman met 15 kinderen. Onderwijzer W. Minnega, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

2. School op de plaats van J. G. S. Opperman, met 17 kinderen. Onderwijzer J Smit, lid der Geref. Kerk.

3. School op de plaats van M. A. Smit, met 3 kinderen. Onderwijzeres Mejuffr Pienaar, lid der Ned, Geref. Kerk.

4. School op de plaats van J. M. Opperman, met 15 kinderen. Onderwijzeres Mejuffr. Gouw, lid der Herv. Kerk.

Wijk van Ouderling M. N. Ras :

1. School op de plaats van Oud. M. N. Ras, met 20 kinderen. Onderwijzer J. B. Janse van Rijsse, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

2. School op de plaats van Diakenen S. W. Roos, met 14 kinderen. Onderwijzer W. R. Rimersma, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

3. School op de plaats van Oud-Diaken J. Breed, met 20 kinderen. Onderwijzer G. Janse van Rijsse, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

Wijk van Ouderling P. G. Roos :

School op de plaats van C. J. v. d. Walt, met 25 kinderen. Onderwijzer S. J. v. d. Walt, lid der Geref. Kerk.

Wijk van Ouderling D. J. Prinsloo :

1. School op de plaats van Diaken J. G. Prinsloo, met 32 kinderen. Onderwijzer H. A. Venter, lid der Geref. Kerk.

2. School op de plaats van D. J. Erasmus, met 14 kinderen. Onderwijzer J. de Lang, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

Wijk van Ouderling W. P. Botha :

1. School op de plaats van C. F. Erasmus, met 26 kinderen. Onderwijzer J. Scholtemeijer, lid der Geref. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

Nog in de Wijk van Ouderling D. J. Prinsloo :

School op de plaats van J. Kruger, met 30 kinderen. Onderwijzer A. H. Klazinga, lid der Herv. Kerk, vroeger gecertificeerd onderwijzer.

In de stad Pretoria bestaan er 5 groote scholen op het Christ. Nat. Beginsel, welke door de leden der verschillende Hollandsche kerken op het Christ. Nat. Beginsel gezamenlijk gesteund worden. In deze scholen zijn 123 kinderen der Geref. Kerk. Onderwijzers der Geref. Kerk aan die scholen verbonden zijn ouderlingen M. Vaandrager, H. Boneschaus en de broeders W. Klooster en M. Rikens en Mejuffr. H. de Cock.

Nog kan gemeld worden dat onlangs het Gymnasium op Christ. Nat. beginsel weder tot stand gekomen is. Als leeraren aan dit Gymnasium zijn verbonden Dr. H. Reijnink, lid der Geref. Kerk. en de heer W. van Warmelo, lid der Ned. Herv. of Geref. Kerk. Ook daarin bevinden zich eenige jongelingen der Geref. Kerk.

POTCHEFSTROOM.

In de Wijk van Ouderling A. G. Schutte zijn de volgende Vrije Christelijke Scholen :

1. Een school met 22 kinderen. Onderwijzer R. Hoekstra, lid Nederd. Herv. Kerk, te Kaalplaats :

2. Een school te Boschhoek, met 14 kinderen. Onderwijzer van der Tak, lid Nederd. Herv. Kerk.

3. Een school te Deelkraal, met 20 kinderen. Onderwijzer A. J. v. d. Walt, lid Geref. Kerk.

In de Wijk van Ouderling J. L. v d. Schijf op het dorp.

Een school met 14 kinderen. Onderwijzer H. Dreijer, lid Nederd. Herv. of Geref. Kerk.

WATERBERG.

Er worden pogingen aangewend om eene Vrije Christelijke School in het dorp op te richten.

LIJDENBURG.

Te Belfast bestaat eene Vrije Christelijke School. Onderwijzer Heslinga, lid Geref. Kerk, met eenige kinderen.

PIET RETIEF.

In de gemeente Piet Retief zijn 3 Gouvernements scholen, waarin eenige kinderen onzer Kerk onderwijs ontvangen.

HEIDELBERG.

In de wijk van Ouderling J. A. van Jaarsveld, Alewijnspoort, eene school met 42 kinderen. Onderwijzer S. G. Wichers, lid der Geref. Kerk.

MIDDELBURG (Transvaal.)

Geene scholen van onze Kerk.

BETHAL.

1 Gouvernementschool bij een onzer lidmaten, waarin 8 kinderen onzer gemeente onderwijs ontvangen.

AMERSFOORT.

Er bestaat eene Gouvernements-school op de plaats van Ouderl. S. A. van Dijk, waaraan 13 kinderen van de Geref. Kerk onderwijs ontvangen.

Te Volksrust zal D. V. binnen kort eene vrije school opgericht worden.

LICHTENBURG.

In deze gemeente zijn de volgende vrije Christelijke scholen :

1. Wijk van Onderl. H. B. Coetsee, eene school te Uitschot met 15 kinderen. Onderwijzer Spoelstra, lid der Geref. Kerk.

2. Wijk van Ouderl. H. W. Schutte, eene school te De Klipdrift met 22 kinderen. Onderwijzer G. v. d. Walt, lid der Geref. Kerk.

JOHANNESBURG.

In deze gemeente zijn de volgende Vrije Christelijke Scholen :

1. In de afdeeling Braamfontein eene School. Hoofdonderwijzer J. v. Brugge, lid der Nederd. Herv. Kerk. 10 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

2. In de afdeeling Fordsburg eene school. Hoofdonderwijzer L. Meijer, lid der Nerderd. Herv. of Geref Kerk Assistenten Mej. L. Snijman, Mej. H. Diepraam, Mej. K. Stijger, leden der Geref. Kerk. 41 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze School.

3. In de afdeeling Vrededorp eene school. Hoofdonderwijzer J. Spiekerman, lid der Nederd. Herv. Kerk. Assistenten Mej. A. Postma, Mej. J. Postma, leden der Geref. Kerk. 72 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

KRUGERSDORP.

In deze gemeente zijn de volgende Vrije Christelijke Scholen :

1. Eene school te Hekpoort, wijk van Ouderling T. Kruger. Onderwijzer Meeser, lid der Nederd. Herv. of Geref. Kerk. 15 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

2. Eene school te Steenkopjes, wijk van Ouderl G. v. R. Oosthuisen. Onderwijzer J. v. Brugge, lid der Nederd. Herv. Kerk. 20 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

3. Eene school te Rietfontein, wijk van Ouderl. L. Kruger. Onderwijzer B. Alberts, lid der Geref. Kerk. 25 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

4. Eene school te Weltevreden, wijk van Ouderl. L. Kruger. Onderwijzer Masijk, lid der Geref. Kerk. 12 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

5. Eene school te Krugersdorp. Onderwijzer J Vermeer, lid der Nederd. Herv. of Geref. Kerk. Assistent Fr. Henning, lid der Geref. Kerk. 10 Kinderen onzer gemeente maken gebruik van deze school.

VRIJHEID

Van scholen in deze gemeente geen verslag

PAULPIETERSBURG.

Geen verslag omtrent scholen ontvangen.

WOLMARANSTAD.

Geen verslag omtrent scholen ontvangen.

ZEERUST.

In de Wijk van Ouderling J. P. L. Snijman :

1. Zijn er pl. m. 10 kinderen van onze gemeente in een Gouvernements school te Kwaggafontein.

2. Is er een private school te Witrand, met 9 kinderen, allen uit de Geref Gemeente. Onderwijzer is de heer A. de Ridder, lidmaat Geref. Kerk.

In de Wijk van Ouderling J. Basson is er eene private school op de plaats Paardenplaats, met 25 kinderen, waarvan 18 tot de Geref. Gemeente behooren. Onderwijzer is de heer P. Venter, lidmaat Geref. Gemeente.

CHRISTIANA.

Geen verslag omtrent scholen ontvangen.

REDDERSBURG.

Geene opgave van scholen ontvangen.

BETHULIE.

Vier private scholen door Onderwijzers van de gemeente. Plannen zijn in de maak voor bevordering van onderwijs. Op het dorp genieten enkele kinderen tot hier toe onderwijs in de publieke school. Ook is hier een Weeshuis met eene degelijke school geopend, onder den heer P Elfers, waaraan 20 kinderen der gemeente onderwijs genieten.

VENTERSBURG.

31 Kinderen op school.

Van Fauresmith, Boshof, Petrusburg geen opgaaf van scholen ontvangen.

LADYBRAND.

62 Kinderen op school.

VREDEFORT.

Geene scholen

PHILIPPOLIS.

Geene opgaven ontvangen.

WEPENER.

Geene opgaven ontvangen.

THABA 'NCHU

Een private school met 8 kinderen.

BLOEMFONTEIN.

Geene opgaven ontvangen.

BURGERSDORP.

Geene opgaven van scholen ontvangen.

MIDDELBURG, K. K.

In het dorp één eerste klas Publieke School en één armen School. De Leeraar en twee lidmaten onzer gemeente nam. Br. M. J. Pretorius L.W.R. en Br. D. J. du Plessis Jr., zijn in het Comité. De dorpsgemeente telt 147 kinderen en alle kinderen van schoolgaanden ouderdom zijn in deze scholen of worden privaat onderwezen.

Wijk van Ouderling J. G. Kruger :

1 Derde klas publieke school te Barendskraal, 16 kinderen. Onderwijzeres Jongejuffr. C. Botha, lidmaat der N. G. K.

1 Private buitenschool, ondersteund door het Gouv. te Kalkfontein met 6 kinderen. Onderwijzeres Jongejuffr. Anna v.d. Walt, lidmaat Gereformeerde Kerk.

1 Private school te Zoutpansdrift, met 7 kinderen. Onderwijzer de heer Nicolaas van Wijk, lid van de Geref. Kerk.

1 Private school te Middelpost, met 5 kinderen. Onderwijzer de heer Jakob Kruger, lid der Geref. Kerk.

Wijk van Ouderling J. J. Coetsee :

1 Private school te Henningsfontein, met 8 kinderen. Onderwijzer de blinde broeder de heer P. Kruger, (opgeleid te Worcester), lid der Geref. Kerk.

1 Derde klas publieke school te Zwavelkrans, met 18 kinderen. Onderwijzer de heer J. van Tonder.

Wijk van Ouderling H. J. v.d. Walt :

1 Private buitenschool (Govt ondersteund) te Vetfontein met 12 kinderen. Onderwijzer de heer K. van Zijl, lid der N. G. K.

1 Private school te Komfontein met 12 kinderen. Onderwijzer de heer Tjaart Vorster.

1 Private buitenschool (Govt. ondersteund) te Watervoor met 9 kinderen. Onderwijzeres Jongejuffrouw E. Oliver, lid van de Ned. Ger. Kerk.

1 Private buitenschool (Govt. ondersteund) te Telpoort met 8 kinderen. Onderwijzeres Jongejuffrouw v.d. Walt, lid van de Ger. Kerk.

Wijk van Ouderl. D. P. J. Kruer :

1. Private School met 10 kinderen. Onderwijzer de heer S. J. v.d. Walt, lid der Geref. Kerk.

1. Private school te Onbekend met 7 kinderen. Onderwijzer de heer J. C. Lessing, lid der Geref. Kerk. Leden van het Comité der Jongelieden Vereeniging B. Coetsee, Voorz., J. A. Vorster, Vice-Voorz. P. Coetsee, Scriba, H. v.d. Walt, Paul Kruger, J. v d Walt, N. Lessing, S. v.d. Walt, Ad. v.d. Walt, B Coetsee Jz., And. v.d., Walt leden.

COLESBERG.

In de wijk van A. Vorster 1 school (privaat) met 13 kinderen. Onderwijzer br. Vorster, lidmaat der Kerk.

In het dorp 11 kinderen der gemeente in de N. G. Kerkschool. 6 In de publieke school.

PHILIPSTOWN.

Met het onderwijs ging het gedurende den oorlog zwak en is er nog niet veel van te zeggen. Overal tracht men scholen en schooltjes te openen. Het belang van het onderwijs wordt zeer wel gevoeld.

ALIWAL NOORD.

Geene opgave van scholen ontvangen.

DORDRECHT.

Te Kransfontein is eene school, 6 kinderen der gemeente op school. J. Aucamp, lidmaat der gemeente. Te Waybill, Koppiesfontein en in het dorp ontvangen verschillende kinderen der gemeente onderwijs.

BARKLY OOST.

1 Publieke school te Broughton. Onderwijzer de heer H. Snijman, lidmaat der gemeente, 30 kinderen der gemeente op school. 1 Gouvernements ondersteunde school te Strijdfontein. Onderwijzer de heer J. du Plooy, lidmaat der gemeente, 12 kinderen der gemeente op school.

1 Gouvernements ondersteunde school te Cellidon. Onderwijzer de heer W. L. Brooks, lidmaat der Gereformeerde Kerk ; 11 kinderen der gemeente op school.

1 Gouvernements ondersteunde school te Schaduwfontein. Onderwijzer de heer M. van Zijl, lidmaat der Nederd. Geref. Kerk ; 10 kinderen der gemeente op school. Verder zijn er verschillende kinderen der gemeente op school te Clifton Avoca en in het dorp.

STEYNSBURG.

Geene opgave van scholen ontvangen.

VENTERSTAD.

Geene opgave van scholen ontvangen.

HUMPATA.

Er bestaat aldaar eene vrije Christelijke school.

POSTMASBURG.

Geene scholen.

STERKSTROOM.

Er bestaat eene school in de gemeente.

Van Vrijburg en Holpan geene opgaven van scholen ontvangen.

ELLIOT.

In het dorp is eene school voor kleine kinderen. Onderwijzer Br. S. Kruger, lidmaat der gemeente ; 18 kinderen op school. In de publieke school op het dorp ontvangen verschillende kinderen der gemeente onderwijs.

1 School te Glen Alben. Onderwijzeres Jongejuffr. A. Hechter, lidmate der gemeente : 15 kinderen op school.

JAMESTOWN.

Er zijn twee scholen in deze gemeente, waaraan 19 kinderen onzer Kerk onderwijs ontvangen.

Van Molteno geene opgave van scholen ontvangen.

DIENSTEN.

In de gemeenten, waar Predikanten zijn, wordt in den regel elken Zondag twee malen gepredikt en in den namiddag godsdienst over den Heidelbergschen Catechismus. Tusschen de diensten gewoonlijk Bijbellezing. Catechisatiën gewoonlijk Zaterdag. Leerboeken : Kort Begrip met teksten en Borstius of kindervragen.

In de vacante gemeenten doorgaans op één Zondag in de maand en gewoonlijk om de drie maanden volle Consulents-diensten.

Te Burgersdorp en op andere plaatsen ook, is in de publieke gevangenis Zondags een dienst, meestal voor de Heidenen.

Te Vensterstad (K. Kolonie) is arbeid onder de gekleurden door een blinden broeder Frans Kruger, lidmaat der gemeente, onder toezicht van den Kerkeraad. Er bestaat een kerkje door de liefdegiften der blanken en gekleurden gebouwd. Het Zendingswerk wordt met veel zegen te Venterstad betracht.

Te St. Januario, Humpata, is in het jaar 1899 het Zendingswerk begonnen door Br. P. Bieweŕga die nu in 1903 bevestigd is als leeraar door Ds. T. Hamersma, nadat hij schriftelijk voor de Curatoren examen gedaan heeft. ZEw. arbeidt onder het makke (gekleurde volk) onder toezicht van den Kerkeraad ; 's Zondags is er ook godsdienst en in de week onderwijs.

DE PREDIKANTEN.

J. Lion Cachet, in dienst getreden	1868
L. J. du Plessis, „ „	1872
W. J. Snijman, „ „	1876
P. Postma. B. A., „ „	1880
L. P. Vorster, „ „	1884
D. Postma, „ „	1884
M. Postma M. A., „ „	1890
T. Hamersma, „ „	1893
J. A. van Rooij, „ „	1895
W. Postma, „ „	1897
S. Postma B. A., „ „	1898
J. C. Kruger, „ „	1898
J. S. v. d. Walt, „ „	1898
P. C. Snijman B.A. in dienst getreden	1902
G. H. J. Kruger, „ „	1903
W. J. de Klerk. „ „	1903
J. D. du Toit, (Theol. Dr.) in dienst getreden	1903
P. Biewenga, in dienst getreden	1903
J. A. du Plessis B.A. in dienst getreden	1903

P. P. J. Viljoen, Emeritus Predikant.
M. P. A. Coetsee Sr., „ „
J. L. Maury „ „
A. J. J. de Klerk Coetsee, Emeritus Predikant.

NECROLOGIE.

Ds. D. Postma, in dienst getreden in Nederland in 1840, in Zuid-Afrika in 1859, overleden te Burgersdorp op 28 December 1890.

Ds. J. de Ridder, in dienst getreden in 1880, overleden te Standerton, Transvaal, op 30 October 1896.

Ds. C. J. H. Vorster, in dienst getreden in 1880, overleden te St. Januario-Humpata op 20 Mei 1899.

Ds. Ph. S. Snijman, in dienst getreden in 1890, overleden te Heidelberg (Transvaal), op 17 Januari 1900.

Ds. M. Pelser, in dienst getreden in 1876, overleden te Steijnsburg (Kaap-Kolonie), op 8 Juni 1902.

ALGEMEEN CORRESPONDENT.

Ds. M. POSTMA, Johannesburg.

CORRESPONDENTEN

DER ALGEMEENE VERGADERINGEN.

TRANSVAAL: P. POSTMA B.A., Pretoria.

ORANJE RIVIER KOLONIE: Ds. W. POSTMA, Bethulie.

KAAP KOLONIE: Ds. S. POSTMA B.A., Middelburg.

DE THEOLOGISCHE SCHOOL.

CURATOREN:

Uit de Transvaal: Dr. P. POSTMA B.A. en D. POSTMA.
Uit de O. R. Kolonie: Di L. J. DU PLESSIS en W. POSTMA.
Uit de Kaap Kolonie: Di. W. J. SNIJMAN en L. P. VORSTER.

PROFESSOREN.

Ds. JAN LION CACHET V.D.M., Professor in de Theologie.

De twee Professoren in de letteren nl. Prof. P. C. SNIJMAN B.A. en Prof. J. A. DU PLESSIS, hebben beiden in 1903 beroepen in de gemeenten aangenomen. Prof. P. C. SNIJMAN naar Steynsburg en Prof. J. A. DU PLESSIS naar Reddersburg. In de plaats van Prof. P. C. SNIJMAN is benoemd de heer F. POSTMA, die nu in Nederland is, doch voor Februari zal terug komen, D.V.

De benoeming in plaats van Ds. J. A. DU PLESSIS, toen de Almanak ter perse ging, nog niet geschied. Als assistent ageert nu de heer D. POSTMA B.A.

STUDENTEN.

H. J. du Plessis, T. N. Venter, B. R. Grobler, J. B. Kruger, H. J. v. d. Walt, J. v. d. Walt, J. J. A. Coetsee, J. C. v. d. Walt, H. P. J. Pasch, S. L. Rickert, J. J. Duvenage, T. J. Jooste, P. W. Bingle, S. J. Vorster, D. S. Kruger, B. J. M. Kruger, D. S. du Plessis.

REGLEMENT VOOR DE COMMISSIE.

Over de Kas voor behoeftige Studenten, die volgens Art. 19 der Dordtsche Kerkorde van 1619 worden opgeleid. Vastgesteld in deze onze Algemeene Vergadering (der Gereformeerde Gemeenten in de Kaap-Kolonie), van den 30sten November 1872, en zooals het later door de Algemeene Vergadering gewijzigd is.

Art. 1.—Het doel met deze Kas is, om, volgens art. 19 bovengenoemde geschikte en godvreezende personen, dien het echter aan vermogen ontbreekt te helpen hunne studiën aan de Theol. School onzer Kerk te kunnen voortzetten.

Art. 2.—Er zal in elke Gemeente, behoorende tot deze Algemeene Vergadering, vier malen 's jaars, bij elke Avondmaalsgelegenheid gecollecteerd worden voor deze Kas.

Art. 3.—Er wordt een bestuur over de Kas verkozen door de Algemeene Vergadering, als een Commissie van haar, die in haren naam en volgens hare voorschriften en tijdelijke besluiten, alles verricht wat ter dezer zaak verricht moeten worden.

Art. 4.—Die Commissie zal bestaan uit den leeraar van elke Gemeente, toebehoorende tot deze Algemeene Vergadering, of, daar de Gemeente vacant is, een ouderling dier Gemeente door den Kerkeraad zelven te benoemen.

Art. 5.—De Algemeene Vergadering bepaalt het quorum dier Commissie op twee-derden van de leden.

Art. 6.—Wat de Commissie voor dat doel jaarlijks zal beloven, moet de Algemeene Vergadering zelve te voren bepalen; want dit zal afhangen van het vermogen der Kas.

Art. 7.—De Commissie zal plaats, dag en uur bepalen, om personen te examineeren, die als Sollicitanten zich aanbieden; en twee maanden te voren daarvan aan al de respectieve Gemeenten kennis geven, opdat belanghebbenden in de gelegenheid gesteld worden zich te kunnen aanbieden.

Art. 8.—Die zich als Sollicitanten aanbieden, moeten lidmaten zijn van de Gereformeerde Kerk in de Kaap-Kolonie, en voortbrengen attestatie van den Kerkeraad respectief, niet alleen behelzende eene gewone getuigenis van een lidmaat, maar ook bepaald:—

(1) Eene aanprijzing van den persoon, ter aanbeveling bij de Commissie.

(2) Eene verklaring van zijne behoefte aan ondersteuning.

(3) Ook zal de Sollicitant moeten overleggen een bewijs, dat hij het Matriculatie-examen met goed gevolg heeft afgelegd.

Art. 9.—De Commissie zal den persoon, of zoo meer Sollicitanten opkomen, de personen examineeren en bij meerderheid van stemmen beslissen tot de opname.

De Commissie zal kunde en aanleg beide en wel het laatstgenoemde in aanmerking nemen: en boven alles letten op rechtzinnigheid en vroomheid bij de personen.

Art. 10.—De persoon, die opgenomen wordt, zal geheel behandeld worden in zijne opleiding als de andere Studenten, en is evenzeer als die, aan de schoolorde onderworpen.

Overigens staat hij onder een bepaald toezicht van de Commissie. Het zal genoeg zijn dat de alumni telkenmale een verslag bij de Commissie inleveren n.l. een getuigschrift van de professoren over hunne vordering en gedrag, daar het niet van hen kan verwacht worden dat zij overal waar de Commissie vergadert zouden kunnen tegenwoordig zijn.

Art. 11.—Aan den door de Commissie opgenomen persoon zal ten langste den tijd van 4 jaren de beloofde som verstrekt worden, te betalen alle 3 maanden een vierde gedeelte van het jaarlijks beloofde.

Art. 12.—Wanneer het onverhoopt mocht gebeuren, dat die persoon, die de ondersteuning geniet, op wettige wijze van de school verwijderd wordt of zelf de School verlaat, zal van af dat moment de ondersteuning gestaakt worden.

Art. 13. — Van de begunstigde personen zal het eenmaal geschonken geld tot gezegde ondersteuning niet teruggevraagd worden; maar hij die de school verlaat, of daarvan op wettige wijze verwijderd wordt, zal zedelijk verplicht zijn het terug te geven.

Doch zoo iemand om gewichtige redenen, buiten zijne schuld, genoodzaakt wordt de School te verlaten, zal het in de bevoegdheid der Commissie staan, hem van bovengenoemde zedelijke verplichting te ontslaan. Wanneer een alumnus de School verlaat, zal hij ten minste één maand voor dien tijd aan den Penningmeester daarvan schriftelijk moeten kennis geven.

Art. 14.—Vóór de examinatie tot de opname begint, zal de Commissie den Sollicitant of de Sollicitanten, dit Reglement voorlezen, ten einde niemand die begunstigd wordt, eenige onkunde van zijn verplichting en verhouding jegens de Commissie kan voorwenden.

Art. 15.—De Commissie zal telkens, wanneer de Algemeene Vergadering zit, een schriftelijk verslag aan haar geven van den toestand der zaken.

Art. 16.—De Algemeene Vergadering behoudt zich het recht voor, in dit Reglement ten allen tijde wijziging te maken.

P.S.—In de andere landen, Transvaal en Oranje-Rivier-Kolonie, bestaan ook dergelijke Reglementen.

REGLEMENT VOOR DE COMMISSIE,

Over de kas voor behoeftige Studenten, die volgens Art. 19 der Dordsche Kerkorde van 1618 — 19 worden opgeleid, vastgesteld in de Algem. Vergadering van Transvaal.

Art. 1.—Het doel dezer kas is om volgens Art. 19 bovengenoemde geschikte en godvreezende jongelingen, wien het echter aan vermogen ontbreekt, te helpen hunne studiën aan de Theol. School onzer Kerk voort te zetten.

Art. 2.—In elke gemeente behoorende tot deze Algemeene Vergadering, zal er vier malen 's jaars bij elke avondmaalsgelegenheid voor deze kas gecollecteerd worden.

Art. 3.—Er wordt een Bestuur over die kas verkozen door de Algemeene Vergadering als eene Commissie van haar, die in haren naam en volgens hare voorschriften en tijdelijke besluiten, alles verricht wat ter dezer zake verricht moet worden.

Art. 4.—De Commissie zal bestaan uit den leeraar van elke gemeente, behoorende tot deze Algemeene Vergadering, of daar de gemeente vacant is, een ouderling dier gemeente door den Kerkeraad zelve te benoemen.

Art. 5.—De Algemeene Vergadering bepaalt het quorum dier Commissie op twee derden van de leden.

Art. 6.—Wat de Commissie aan een persoon, die aangenomen wordt, jaarlijks zal beloven, moet de Algemeene Vergadering zelve te voren bepalen, want dit zal afhangen van het vermogen der kas.

Art. 7.—De Commissie zal plaats, dag en uur bepalen, om personen te examineeren, die als sollicitanten zich aanbieden; en zes maanden te voren daarvan aan al de respectieve gemeenten kennis geven, opdat belanghebbenden in de gelegenheid gesteld worden zich te kunnen aanbieden.

Art. 8.—Die zich als sollicitanten aanbieden, moeten lidmaten zijn van de Gereformeerde Kerk in de Transvaal en moeten vertoonen attestatie van den Kerkeraad respectief, niet alleen behelzende een gewoon getuigenis van lidmaatschap, maar ook bepaaldelijk:

1. Eene aanprijzing van den persoon ter aanbeveling bij de Commissie.

2. Eene verklaring van zijne behoefte aan ondersteuning.

En nadat hij bewijs heeft geleverd dat hij het derde klas onderwijzers-examen der Transvaal met goed gevolg heeft afgelegd, zal de ondersteuning uit de kas beginnen.

Art. 9.—De Commissie zal den persoon, of zoo er meer sollicitanten zijn, de personen examineeren en bij meerderheid van stemmen beslissen tot de opname. De Commissie zal kunde en aanleg beide en wel meest het laatstgenoemde in aanmerking nemen en boven alles letten op rechtzinnigheid en vroomheid bij de personen.

Art. 10.—De persoon die opgenomen wordt, zal in zijne opleiding geheel behandeld worden als de andere studenten, en is evenzeer als die aan de schoolorde onderworpen.

Overigens staat hij onder een bepaald toezicht van de Commissie, die ook gerechtigd is van den alumnus, zoo dikwerf zij dat noodig acht door een speciaal examen, kennis van zijne vordering te nemen.

En mocht de Synode voor zulk een alumnus een gunstige uitzondering gemaakt hebben of nog maken, zulks blijft en komt dan ten zijnen gunste.

Art. 11.—Aan den door de Commissie opgenomen persoon zal gedurende den tijd van vier jaren de beloofde som verstrekt worden, te betalen alle drie maanden een vierde gedeelte van het jaarlijks beloofde. En ingeval hij binnen dien tijd zijn examen niet gunstig mocht gepasseerd hebben, zal hij zich moeten wenden tot de Commissie over de kas, die dan met de Algemeene Vergadering zal raadplegen of hij al dan niet verder uit de kas zal ondersteund worden.

Art. 12.—Wanneer het onverhoopt mocht gebeuren, dat de persoon, die de ondersteuning geniet, op wettige wijze van de school verwijderd wordt of zelfs de school verlaat, dan zal van af dat oogenblik de ondersteuning gestaakt worden.

Art. 13.—Van den begunstigden persoon zal het eenmaal geschonken geld tot gezegde ondersteuning niet worden teruggevraagd; maar hij die de school verlaat, of op wettige wijze daarvan verwijderd wordt, zal zedelijk verplicht zijn het terug te geven. Doch zoo iemand om gewichtige redenen buiten zijne schuld genoodzaakt wordt de school te verlaten, zal het in de bevoegdheid der Commissie staan hem van bovengenoemde zedelijke verplichting te ontslaan.

Art. 14.—Vóór de examinatie tot opname begint, zal de Commissie den sollicitant of sollicitanten dit Reglement voorlezen, ten einde niemand die begunstigd wordt, eenige onkunde van zijne verplichting en verhouding jegens de Commissie kan voorwenden.

Art. 15.—De Commissie zal telkens wanneer de Algemeene Vergadering zit, een schriftelijk verslag aan haar geven van den toestand en den staat der kas.

Art. 16.—De Algemeene Vergadering behoudt zich het recht voor in dit R glement ten allen tijde wijzingen te maken.

REGLEMENT,

Volgens hetwelk begaafde jongelieden aan de Theologische School, die wenschen opgeleid te worden voor het onderwijzers vak, maar die het vermogen daartoe niet hebben, ondersteund zullen worden.

(Vastgesteld in de Algemeene Vergadering der Gereformeerde Gemeenten in de Kaap-Kolonie 23 April 1892).

Art. 1.—Voor dit doel wordt eene Kas opgericht uit vrijwillige bijdragen en collecten, zooals besloten door deze en de vorige Algemeene Vergaderingen welke versterkt kan worden, volgens vergunning der Synode uitgedrukt in Art. 56, van 1891.

Art. 2.—Deze Kas zal bestuurd worden door de Commissie over de Kas van behoeftige studenten, volgens het Reglement over die Kas, in gevallen waarin dit Reglement geene voorziening maakt.

Art. 3.—Aan personen die voor Derde Klas-Onderwijzers examen wenschen te studeeren, zal in den regel ondersteuning gegeven worden voor den tijd van twee jaren. Bij verloop van welken tijd het verwacht wordt dat zij hun *Derde Klas Onderwijzers Examen* gepasseerd zullen hebben, alsmede een examen door de Curatoren te worden afgenomen in Bijbelsche Geschiedenis, Kerkgeschiedenis, Catechitiek, Hollandsche Taalkunde, Geschiedenis van Zuid-Afrika en Zangkunst.

Art. 4.—Aan personen, die eenen hoogeren graad dan onderwijzers-examen wenschen te behalen, zullen in den regel ondersteuning gegeven worden voor den tijd van vier jaren; na verloop van welken tijd het verwacht wordt, dat zij hun *Matriculatie-Examen* gepasseerd zullen hebben, alsmede een examen door de Curatoren te worden afgenomen in Bijbelsche Geschiedenis, Kerkgeschiedenis, Catechitiek, Hollandsche Taalkunde, Geschiedenis van Zuid-Afrika, Schoolbestuur en Zangkunst. De handboeken voor de in het voorgaande artikel gespecificeerde vakken zullen door de Curatoren aangegeven worden.

Art. 5.—Mocht het gebeuren, dat iemand de ondersteuning ontvangt, in den tijd voorgeschreven de bovengenoemde examina niet passeert, dan zal hij verplicht zijn daarvan onmiddelijk aan den Voorzitter der Commissie kennis te geven, en de Commissie zal in dit geval handelen naar bevind van zaken.

Art. 6.—Mocht iemand zoo gelukkig zijn om een van de gestelde examina te passeeren, binnen den gestelden tijd, dan zal hij daarvan aan den Secretaris der Commissie moeten kennis geven, en zal de ondersteuning daarbij ophouden.

Art. 7.—Als iemand die ondersteuning ontvangt zonder toestemming der Commissie de School verlaat of daarvan verwijderd wordt, zal zoodanige persoon, verplicht zijn de verleende ondersteuning terug te betalen.

Art. 8.—De personen die alzoo ondersteund worden, verbinden zich, om ten minste voor den zelfden tijd voor welke zij ondersteuning ontvangen hebben zich zoo spoedig mogelijk na het passeeren der bovengenoemde examina, aan het onderwijs geven te wijden, tenzij de Commissie hen van deze verplichting ontslaat. Zoo niet zullen zij verplicht zijn, de verleende ondersteuning of zoodanige gedeelte daarvan, als door de Commissie zal worden bepaald, terug te betalen.

Art. 9.—Die als sollicitanten opgenomen worden, zullen bij de opneming verplicht zijn dit reglement te onderschrijven.

REGLEMENT.

Volgens hetwelk jongelieden van de Gereformeerde Kerk in Transvaal, die wenschen opgeleid te worden, tot onderwijzer, maar het vermogen daartoe niet hebben ondersteund kunnen worden.

(*Goedgekeurd in de 39ste Algem. Vergadering Dec. 1893.*)

Art. 1.—Voor dit doel worde er eene kas in Transvaal opgericht uit vrijwillige bijdragen en collecten.

Art. 2.—Deze kas zal bestuurd worden door de Commissie die de "Kas voor Behoeftige Studenten beheert."

Art. 3.—Alleen de personen die certificaat van den openbaren wedstrijd van scholen in Transvaal kunnen vertoonen, mogen aanzoek doen om bovengemelde ondersteuning.

Aan zulke personen die alsdan voor 3de klas-onderwijzers-examen voor Transvaal wenschen te studeeren, zal in den regel ondersteuning gegeven worden voor den tijd, van twee jaren.

Art. 4.—De in art. 3 gemelde personen zullen onder toezicht staan van den Kerkeraad ter plaatse waar zij studeeren.

Deze Kerkeraad levert elk jaar een rapport over deze personen bij de Commissie bovengenoemd in. De Commissie heeft het recht om volgens dat rapport, naar bevind van zaken te handelen, ten opzichte van intrekking der ondersteuning als anderzins.

Art. 5.—De personen die alzoo ondersteund worden, verbinden zich om ten minste voor denzelfden tijd gedurende welke zij ondersteuning ontvangen hebben, zich zoo spoedig mogelijk na het passeeren van bovengemeld examen, aan het onderwijs

geven in een der Gereformeerde gemeenten in Transvaal te wijden, tenzij zij voor een hooger examen wenschen voort te studeeren, wanneer deze verplichting van kracht blijft, ook na het passeeren van een hooger examen.

Wanneer personen bovengemelde vereischten niet volbrengen zijn zij, wegens de onderteekening van dit reglement, verplicht tot de terugbetaling van de genoten ondersteuning.

Art. 6.—Als bovengemelde personen hunne studie als onderwijzer volbracht hebben, en in een of andere gemeente zich plaatsen als onderwijzer, heeft de Kerkeraad van die gemeente het recht eene bepaling over het salaris van dien onderwijzer te maken.

Art. 7.—De collecte in art. 1 gemeld, zal minstens eenmaal per jaar gehouden worden in consulents-gemeenten bij de kerkgelegenheid. In gemeenten waar een predikant staat, zal er tweemaal in 't jaar gecollecteerd worden bij eene goede opkomst der gemeente.

DE KAS VOOR DE THEOLOGISCHE SCHOOL.

1.—Er bestaat slechts ééne kas voor de Theol. School waaruit alles wat de School betreft, behalve de Bibliotheek, moet bestreden worden.

2.—Om een geregeld inkomen in de Kas te hebben,-zullen de gemeenten voor elk honderdtal lidmaten (communicanten) £15 per jaar opbrengen elk lidmaat naar vermogen.

3.—Die opbrengst wordt elk jaar gestort vóór den laatsten dag van Maart bij de Curatoren van elk land, die ze zoo spoedig mogelijk aan den Penningmeester zullen overmaken.

De gewone Jaarlijksche Vergadering der Curatoren over de Theol. School, is bepaald te Burgersdorp voor dit jaar op den eersten Maandag in Juni.

Dit zij vooral tot naricht voor degenen, die zich tot het examen voor proponent of ook andere examina wenschen aan te bieden.

HET FONDS.

Voor Emeriti-Predikanten en Predikanten-Weduwen en Weezen, zijnde eene zorg, volgens Art. 13 onzer Kerkorde.

De predikanten brengen daarvoor jaarlijks op elk £2 de 100 lidmaten £2—10s., volgens besluit der Synode.

Verder de opbrengst, bepaald bij trouwen en aanneming.

De Commissie-Synodaal voor dat Fonds: Di. P. Postma B.A.; A. J. J. de Klerk Coetsee en I. J. du Plessis, Secretaris.

De tijd wanneer het Geld voor bovengenoemd Fonds gestort wordt.

De Synode heeft bepaald, dat het telken jaar vóór Mei moet volbracht zijn, n.l. gestort bij den Secretaris of een lid van de Commissie, die dit aan den Secretaris kan berichten.

N.B.—En hierbij zij men goed bedacht dat de opbrengst van de leeraren en gemeenten vóór Mei aan den Secretaris wordt overgemaakt, van elk loopend jaar, maar de opbrengst, verkregen bij trouwen en aanneming, van het geheele vorige jaar, te rekenen van 1 Januari tot 31 December. Tevens worde nog in acht genomen, dat bij het overmaken van het geld, goed onderscheiden gemeld worde, waarvan de opbrengst is als volgt:

Van den leeraar.
Voor elke 100 lidmaten.
Van aanneming.
Van gewoon trouwen.
Van op buitengewone tijden getrouwd.
Dit is vereischte, om naderhand verslag te kunnen geven.

En de Leeraren en Consulenten moeten dan vooral s. v. p. er ook bij melden, uit welke gemeente het komt, indien n.l. de Consulent het ook voor de Consulents-gemeente overzendt.

Gedrukt bij De Paarlsche Drukpers Maatschappij, Beperkt, Paarl.

[illegible] 8, 9, 10, 26, 37. 631 [illegible],

[illegible] p. 4, 6, 7, 50.

[illegible] 60,

[illegible] 87

179 [illegible]

[illegible] 165